A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KUTATÓHELYEINEK 2018. ÉVI TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

III.

Bölcsészet- és társadalomtudományok

Budapest
2019

A Magyar Tudományos Akadémia társadalomtudományi kutatóhelyeinek beszámolói alapján – az intézmények vezetőinek aktív közreműködésével – szerkesztették az MTA Titkársága Kutatóintézeti Főosztályának munkatársai, valamint a Támogatott Kutatócsoportok Irodájának igazgatója

Jenes Barnabás főosztályvezető

Járdi Roland
Leonhardt Diána
Véber János

Idei Miklós

TARTALOM

Előszó 5
A táblázatokkal kapcsolatos megjegyzések 9
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kutatóközpontok és Kutatóintézetek 11
MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont 12
Filozófiai Intézet 21
Irodalomtudományi Intézet 30
Művészettörténeti Intézet 43
Néprajztudományi Intézet 52
Régészeti Intézet 62
Történettudományi Intézet 72
Zenetudományi Intézet 87
Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont főbb mutatói és pénzügyi adatai 2018-ban 101
MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont 112
Közgazdaság-tudományi Intézet 116
Regionális Kutatások Intézete 127
Világgazdasági Intézet 136
Az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont főbb mutatói és pénzügyi adatai 2018-ban 146
MTA Nyelvtudományi Intézet 152
Az MTA Nyelvtudományi Intézet főbb mutatói és pénzügyi adatai 2018-ban 171
MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont 174
Jogtudományi Intézet 182
Kisebbségkutató Intézet 191
Politikatudományi Intézet 202
Szociológiai Intézet 211
Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont főbb mutatói és pénzügyi adatai 2018-ban 221
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Támogatott Kutatócsoportok 229
MTA–BGE Makrogazdasági Fenntarthatósági Kutatócsoport 230
MTA–DE–SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport 233
MTA–DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport 236
MTA–DE Közszolgáltatási Kutatócsoport 239
MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport 243
MTA–DE Néprajzi Kutatócsoport 246
MTA–ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport 250
MTA–ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport 253

MTA–ELTE Középkori Magyarország Építészeti Tagozatainak és Ornamentális Faragványainak Thesaurusa Kutatócsoport 256
MTA–ELTE Peripato Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport 258
MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport 262
MTA–ELTE–PPKE Ókortudományi Kutatócsoport 266
MTA–HIM–SZTE–MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport 270
MTA–OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport 274
MTA–PE Budapest Rangsor Kutatócsoport 277
MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport 280
MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport 283
MTA–PPKE Magyar Nyelvtechnológiai Kutatócsoport 287
MTA–PPKE Serdülőkori Fejlődés Kutatócsoport 290
MTA–PTE Innováció és Gazdasági Növekedés Kutatócsoport 294
MTA–PTE Kritikai Tanulmányok Kutatócsoport 297
MTA–PTE Összehasonlító és Európai Foglalkoztatáspolitikai és Munkajogi Kutatócsoport 300
MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport 303
MTA–SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport 306
MTA–SZTE Oszmán-kori Kutatócsoport 309
MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport 312
A Bölcsészet- és Társadalomtudományi Támogatott Kutatócsoportok főbb mutatói és pénzügyi adatai 2018-ban 316
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Egyetemi Lendület-kutatócsoportok 343
MTA–DE Lendület Magyarország a Középkori Európában Kutatócsoport 344
MTA–ELTE Lendület Humanizmus Kelet-Közép-Európában Kutatócsoport 348
MTA–ELTE Lendület Lingvális Artikuláció Kutatócsoport 352
MTA–SZTE Lendület Föderális Piacok Kutatócsoport 355
MTA–ELTE Lendület Társas Elmék Kutatócsoport 359
MTA–BME Lendület Nyelvelsajátítás Kutatócsoport 361
MTA–ELTE Lendület Liturgiatörténeti Kutatócsoport 362
MTA–ELTE Lendület SPECTRA Kutatócsoport 364
MTA–ELTE Lendület Adaptáció Kutatócsoport 365
MTA–ELTE Lendület Történeti Folklorisztikai Kutatócsoport 367
MTA–SZAGKHF Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport 368
A Bölcsészet- és Társadalomtudományi Egyetemi Lendület-kutatócsoportok főbb mutatói és pénzügyi adatai 2018-ban 370

ELŐSZÓ

A Magyar Tudományos Akadémia iránti közbizalom a legújabb közvélemény-kutatások szerint is igen magas. Ebben minden bizonnyal fontos szerepet játszik az MTA kutatóinak eredményessége. Az MTA kutatóhálózatából származik az összes, nemzetközileg is látható magyarországi tudományos közlemény több mint 30 százaléka.[1] Az elnyert H2020-támogatások alapján az MTA kutatóhálózata a legsikeresebb hazai intézmények közé tartozik (a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet a 3., a Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet a 4. helyen szerepel a rangsorban).[2] Az MTA kutatóközpontjai és önálló jogállású kutatóintézetei továbbá a legsikeresebb ERC befogadó intézmények között foglalnak helyet hazánkban (a 18 legsikeresebb intézmény közül 11 került ki az MTA kutatóhálózatából).[3] Az MTA kutatóhálózata – a hasonló profilú európai kutatóhelyek eredményeivel összevetve – a 100 000 euró intézményi bevételre jutó publikációk számát tekintve az első, a Q1-es publikációk számát tekintve a második helyen áll.[4]

Egy előszó esetében kissé rendhagyó módon, rögtön néhány eredményességi mutatót ismertetve ajánlom az olvasók figyelmébe az MTA 10 kutatóközpontból, 5 önálló jogállású kutatóintézetből, valamint a támogatott és Lendület-kutatócsoportokból álló kutatóhálózatának kiemelkedő tudományos eredményeiről készült beszámolót, amely 1994 óta folyamatosan, minden évben megjelenik. Kutatóhelyeink tudományos tevékenységére, az elért eredményekre méltán lehetünk büszkék.

Az akadémiai kutatóhálózat eredményességét annál is inkább indokolt kiemelnünk, mert a 2018-as év – az MTA vezetésének minden erőfeszítése ellenére – a kutatóhálózat finanszírozása körül kialakult bizonytalan helyzet következtében nehézségeket is hozott. Információink szerint egyes 2018-as központi költségvetési intézkedések kedvezőtlen hatásai – az előzetes adatok szerint – már valószínűsíthetők a 2019. év tudományos teljesítményére.

Az akadémiai kutatóközpontok és önálló kutatóintézetek feladatai a szerteágazó kutató-fejlesztő tevékenység alapján három fő csoportba oszthatók: az alap- vagy felfedező kutatásokra, amelyek témáit a tudomány belső fejlődése, a világszerte elért legfrissebb eredmények határozzák meg; a Kormány vagy a versenyszféra megrendelései alapján végzett alkalmazott vagy célzott kutatásokra, amelyek az alapkutatási eredményekre és az azokban felhalmozott tudásra támaszkodnak; valamint olyan társadalmi célú szolgáltatásokra, amelyek magukban foglalják többek között a szakmai tanácsadást, a tudományos utánpótlás képzését és a tudomány népszerűsítését. Az alapkutatások területén az MTA igen jól teljesít, bizonyos mércék (például a már ismertetett mutató, a publikációk egységnyi anyagi támogatásra vetített száma) szerint Európa legeredményesebb intézethálózata. Társadalmi célú szolgáltatásait is közmegelégedésre látja el. Eredményesebb bevonása az alkalmazott kutatásokba és az innovációs folyamatokba mindannyiunk közös érdeke.

[1] MTA, 2018.
[2] NKFIH, 2018.
[3] Európai Bizottság (eCorda), 2018.
[4] MTA, 2017.

Az akadémiai kutatóhálózat tudományos eredményeiről elöljáróban elmondható: sikeres esztendőt zártunk, 2018-ban jelentősen több tudományos publikáció született, mint 2017-ben. Az egy évvel korábbi adatokhoz képest a publikációk száma az élettudományok területén változatlan volt, a bölcsészet- és társadalomtudományok területén 6,3%-kal, míg a matematikai és természettudományok területén 13,6%-kal nőtt. Az előző évhez képest 2018-ban több impaktfaktoros publikáció született: az élettudományok területén 665, a matematikai és természettudományok területén 1635, a bölcsészet- és társadalomtudományok területén pedig 163. Az összesített impaktfaktor két tudományterületen növekedést mutat, a bölcsészet- és társadalomtudományok területén közelítőleg változatlan. Itt szükséges megjegyezni, hogy a bölcsészet- és társadalomtudományokban kevéssé jellemzőek az impaktfaktoros publikációk, ez alól csak a szociológia és a közgazdaság-tudomány egyes területei jelentenek kivételt. A tudományterületen a legnagyobb számban könyvek és könyvfejezetek készülnek: 2018-ban összesen 114 könyv, illetve monográfia látott napvilágot, ami a 2017-es évhez képest 58%-os növekedést jelent.

A kutatóhálózatban 2018-ban az átlaglétszám 4232 fő volt (2017-ben 4049 fő, 2016-ban 3978 fő). Ezen belül a kutatói létszám 2016–2018 között a következőképpen változott: 2436 fő (2016), 2439 fő (2017), 2530 fő (2018). A közalkalmazotti státuszban foglalkoztatott kutatók közül a beszámolási évben 132-en szereztek PhD-fokozatot, ami a 2017. évi 120 főhöz képest jelentős növekedés. A beszámolási évben megszerzett MTA doktora címek száma hasonló volt az előző évhez. A felsőoktatásban oktató kutatóhálózati kutatók száma mindhárom tudományterületen nagyobb mértékben, átlagosan 17,6%-kal nőtt. 2018-ban a kutatóhálózatban közalkalmazotti státuszban, teljes vagy részmunkaidőben foglalkoztatott kutatók 43,5%-a oktatott felsőfokú oktatási intézményben, azon doktori iskolák száma, amelyek vezetője intézethálózati kutató, 20-ról 22-re nőtt.

Az MTA 10 kutatóközpontjának és 5 kutatóintézetének tényleges költségvetési támogatása 2018-ban 24,3 milliárd Ft volt a beruházásokkal és pályázatokkal együtt. A kutatóhálózat saját bevételei 2018-ban is jelentős arányban pályázati forrásból származtak. Az élettudományok területén a hazai és külföldi pályázatok a külső bevételek 65%-át (a teljes bevétel 25%-át), a matematikai és természettudományok területén 68%-át (a teljes bevétel 35%-át), a bölcsészet- és társadalomtudományok területén pedig 73%-át (a teljes bevétel 20%-át) tették ki.

A 2018-as évben a pályázati forrásokért folytatott versenyben az MTA kutatóhálózata a tavalyihoz hasonló, jó eredményeket ért el. Ezek közül Közép-Európában is egyedülálló siker egy ERC Synergy Grant pályázat elnyerése. A szinergiapályázatok különböző tudományterületek együttműködését támogatják annak érdekében, hogy az így keletkező eredmények új kutatási területeket alapozzanak meg. Az elnyert ERC-szinergiapályázatnak köszönhetően az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet, a Közép-európai Egyetem és a prágai Károly Egyetem együttműködésében egy hatéves hálózattudományi kutatási program indulhat el 9,8 millió euró támogatással.

A 2018-as év egyik fontos eredménye, hogy a martonvásári Agrár-innovációs Centrum Projekt keretében 2018. október 25-én átadták Martonvásár Város Önkormányzatának a Brunszvik-kertet, amely innentől kezdve közpark funkciót tölt be. Az elkészült martonvásári kastélypark felújításával megvalósult a beruházás első, egymilliárd forintos ütemének egy része, amelybe

beletartozik a 2018-ban átadott kéthektáros közpark, a Brunszvik-kert és környezetének megújítása, továbbá az Agroverzum Tudományos Élményközpont megépítése. A tervek szerint 2020-ban várható az új kutatási tömb I. ütemének átadása, amely a legmodernebb infrastruktúrát biztosítja majd az MTA kutatói és partnerei számára. 2024-re tervezik a II. ütemet, 2025-re pedig befejeződhet a kastély és a park teljes körű rekonstrukciója, magába foglalva a Beethoven Zenei Központ megépítését is.

A felsőoktatás és az akadémiai kutatóhálózat együttműködése a Kiválósági Együttműködési Program keretében 2018-ban is folytatódott, illetve új projektek is indultak az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont és az MTA Ökológiai Kutatóközpont vezetésével „Gammavillanások detektálása nanoműholdak segítségével – prototípus űrműszer kifejlesztése (CAMELOT)", illetve „NANOMIN: Ásványképződési folyamatok nanométerekben – a kristályok elemi cellájától a kontinentális léptékig" címmel. A Budapesti Corvinus Egyetemmel, valamint a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemmel együttműködésben az MTA Ökológiai Kutatóközpont „A társadalmi jóllét ökológiai alapjai – tájhasználat és klímaváltozás hatása vízi és szárazföldi ökoszisztémákra" című projektje is kezdetét vette 2018-ban. Folytatódtak az MTA Agrártudományi Kutatóközpont, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont szakmai projektjei. Egy 3 éves program zárásaként az MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpont és az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont, illetve egyetemi partnereik munkatársai a kutatási eredményeiket bemutató konferencián többek között a lézerplazma-kutatásokról, a számítógépes képanalízisről, valamint a mesterséges intelligenciának az egysejt-kutatásban játszott szerepéről tartottak előadásokat az MTA Székházban. Az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet projektje záróbeszámolóját 2018 végén készítette el.

2018-ban a Kormány intézkedési tervével összhangban folytatódott a munka a Nemzeti Víztudományi Program keretében. Fontos cél vizeink minőségének fokozatos javítása és a jó állapot elérése, a vízfolyások természetes állapotának megtartása. A programhoz kapcsolódva 2018 júniusában megrendeztük az MTA Víznapot, ahol az érdeklődők – elsősorban a diákok és fiatalok – színes ismeretterjesztő előadások és bemutatók formájában ismerkedhettek meg a téma aktuális kérdéseivel. 2018 novemberében az MTA Székházban szakmai konferenciát is rendeztek a Víztudományi Irányító Testület szervezésében.

A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával az MTA Ökológiai Kutatóközpont, a Fővárosi Vízművek Zrt., a Nemzeti Népegészségügyi Központ, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és a Miskolci Egyetem szakmai képviseletével alkotott konzorcium a Nemzeti Víztudományi Programhoz kapcsolódóan pályázatot nyert. A projekt fókuszában a Budapest ivóvízellátását is biztosító parti szűrésű rendszer hatékonyságának vizsgálata áll. A program megvalósításának teljes költsége több mint egymilliárd forint, a támogatás összege ebből mintegy 995 millió forint hároméves időszakra.

A kutatóhálózat tudományos eredményeinek összegzését tartalmazó beszámolókötetek a gazdag tudományos eredmények mellett számot adnak a kutatóhelyek tudományszervezési, eredményhasznosítási, oktatási és pályázati tevékenységéről is. A tudományos közösség számos

nemzetközi elismerést kivívó eredményének és nemzetstratégiai jelentőségű kutatásának megismerése és megismertetése az MTA kommunikációs stratégiai céljai közül a legfontosabb. Egyrészt azért, mert a kutatóhálózat a közvélemény számára nem mindig észlelhetően végzi rendkívül gazdag tevékenységét, másrészt az Akadémián és intézeteiben számos olyan kutatás folyik, amelynek eredményei szakpolitikai döntéseket készíthetnek elő. Remélem, az országgyűlési beszámoló, a kormánytájékoztató, az MTA honlapja, a közösségi médiafelületek, az információs brosúrák és a tudománynépszerűsítő rendezvények mellett e kötetek is hatékonyan szolgálják majd az MTA kutatóhálózatában elért eredmények széles körű megismertetését és a döntéshozói tájékozódást.

Budapest, 2019. április 10.

Török Ádám
főtitkár

A TÁBLÁZATOKKAL KAPCSOLATOS MEGJEGYZÉSEK

A táblázatban szereplő adatok egy részét a kutatóközpontok, az intézetek vagy a kutatócsoportok adták meg. A központok és az intézetek pénzügyi és létszámadatait a Fejezeti és Intézményi Pénzügyek Osztálya, a csoportokét pedig a Támogatott Kutatócsoportok Irodája (TKI) szolgáltatta a pénzügyi beszámolók alapján. A publikációs és idézettségi adatokat a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adatbázisából való lekérdezés alapján közöljük. Az idézettségi adatok – a nemzetközi gyakorlatra áttérve – a beszámolási évet megelőző évre (most 2017-re) vonatkoznak. Többéves pályázatoknál mindig az adott évre eső összeg került feltüntetésre. A I.–III. kötetekbe a kutatóközpontokat és a kutatócsoportokat tudományterületenként szerkesztették. Az MTA Természettudományi Kutatóközpont intézeteiben mindhárom tudományterületet érintő kutatások folynak, azonban a Központ egy helyen történő bemutatása érdekében, megnevezésével összhangban az I. kötetbe szerkesztették.

A beszámolók táblázataiban indexszel megjelölt számok jelentései:

[1] Az éves gazdasági beszámolóban szereplő átlagos statisztikai állományi létszám.

[2] A kutatói besorolásban lévő közalkalmazottak 2018. évi tényleges átlaglétszáma. Az átlaglétszámba beletartoznak a részmunkaidőben foglalkoztatottak is. Ezekben az esetekben a részmunkaidősök létszáma a ledolgozott órák alapján lett teljes munkaidős létszámra átszámítva.

[3] Itt tájékoztatásul külön megadjuk azoknak az akadémikusoknak a tényleges számát, akik az intézettel munkaviszonyban nem állnak ugyan, de tudományos munkájuk kapcsolódik az intézet tevékenységéhez.

[4] Akadémiai fiatal kutatói álláshelyen és egyéb álláshelyen foglalkoztatott 35 év alattiak együtt.

[5] A publikációk közé sorolhatók mindazon tudományos, oktatási és tudományos ismeretterjesztő művek, amelyeket a kutatóhely statisztikai állományi létszámába besorolt munkatársak jelentettek meg a beszámolási évben, és a publikáción szerepel a kutatóhely neve. Az egyes publikációtípusok meghatározásánál az MTMT definícióit vettük alapul (típus_jelleg_besorolás_v3.0).

[6] A teljes publikációnak tekinthető közleményfajták felsorolása az MTA Elnökség doktori határozata (MTA_doktori_határozat-kivonat) alapján:
Folyóiratban megjelentek: szakcikk/tanulmány, összefoglaló cikk, rövid közlemény, sokszerzős vagy csoportos szerzőségű közlemény, forráskiadás, recenzió/kritika, műkritika, esszé.
Könyvek: szakkönyv, monográfia, kézikönyv, forráskiadás, kritikai kiadás, atlasz.
Könyvben megjelent: szaktanulmány, esszé, forráskiadás, recenzió/kritika, műkritika, műtárgyleírás, térkép.
Konferenciaközlemény: folyóiratban, könyvben, egyéb konferenciakötetben (általában több mint két oldal).

[7] Szakkönyv (tanulmány- vagy konferenciakötet, kézikönyv, atlasz) szerkesztése.

[8] A kutatóhelyhez rendelt összes eddigi publikációra 2017-ben kapott (a megjelenési év: 2017) hivatkozások száma.

[9] A tárgyévben kiállított oklevelek alapján.
[10] Azokat az előadásokat és posztereket is ideszámítottuk, amelyek nem jelentek meg konferenciakiadványban, de dokumentálhatók.

[11] Itt csak a kormányszintű vagy ezzel ekvivalens országos és nemzetközi, nem megbízási díjért végzett szakpolitikai tanácsadó tevékenységet, bizottsági részvételt soroltuk fel.

[12] Mindazon személyek száma, akik hazai felsőoktatási intézményben rendszeresen (nem feltétlen heti rendszerességgel), tantervi keretek között oktatnak. A külföldi egyetem számára végzett oktatási tevékenységet, a felkérésre tartott előadásokat és a szakdolgozat, diplomamunka, PhD témavezetését a beszámoló III., illetve IV. pontjában találjuk. Az adatok a 2017/2018-as tanév második és a 2018/2019-es tanév elő szemeszterére vonatkoznak.

[13] A 2018. évben a kutatóhely részére a Magyar Államkincstár által kiutalt összes költségvetési támogatás.

[14] 2018. december 31-én az MTA-keretből a kutatóhely rendelkezésére álló fiatal kutatói álláshelyeken foglalkoztatottak száma.

[15] Az ÚMFT-re, az egyéb hazai pályázatokra (ÚSZT, Széll Kálmán terv stb.) és az EU-s pályázatokra kapott bevétel összege.

[16] A tárgyévre vonatkozó kutatási- és egyéb vállalkozási bevétel, valamint minden egyéb, eddig nem szerepelt kutatási és nem kutatási bevétel összege.

BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONTOK ÉS KUTATÓINTÉZETEK

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.; 1250 Budapest, Pf. 9
telefon: (1) 224 6754; fax: (1) 224 6752
e-mail: titkarsag@btk.mta.hu; honlap: www.btk.mta.hu

I. A kutatóközpont egészét érintő kutatási és tudományszervezési eredmények 2018-ban

A sokféle érdek összehangolásával sikerült az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontot (MTA BTK) együttes fellépésre képes központként megjeleníteni és működtetni. A működés keretfeltételeit magas szinten biztosították. Eközben a diszciplinaritás és interdiszciplinaritás közötti egyensúlyra figyelve megőrizték a tagintézetek szakmai önállóságát.

Lényegesen elmélyítették az MTA BTK nemzetközi integrációját és megerősítették regionális és hazai vezető szerepét. Ennek fő eszközei a következők voltak: a) Megújították a publikációs rendszert és az MTA BTK kiadói tevékenységét. A központ 23 lapnak a gazdája (ebből 10 idegen, 1 pedig vegyes nyelvű), és további 4 lap kiadásában vesz részt, s így meghatározó szerepet tölt be a hazai bölcsészettudomány fenntartásában Az MTA BTK kiadványcsoportját az egyik legnagyobb hazai bölcsészkiadóvá fejlesztették, amely átlagban évi 150 kötetet jelentet meg. b) Angol nyelvű publikációs offenzívát indítottak az MNB-vel együttműködve; az eredmény: 28 lefordított mű (ebből 15 jelent meg nyugati kiadóknál). c) Ugrásszerűen javították a nemzetközi és hazai konferencia-részvételt az ún. peregrinációs alap létrehozásával. d) Egy tucat új nemzetközi és hazai együttműködési szerződést kötöttek, így összesen 57 szerződés keretében működnek együtt hazai és külföldi partnerekkel. e) Az MTA BTK-t a Kárpát-medencei magyar bölcsészettudományi kutatóhelyek, műhelyek szervező központjává tették, különösen sokat segítenek erdélyi kollégáiknak. f) Szoros együttműködést és partneri viszonyt alakítottak ki a szomszédos és közép-európai országok vezető bölcsészettudományi (főként történettudományi) műhelyeivel (Horvátország, Szerbia, Lengyelország, Ausztria). g) Közérdekű feladatvállalások tömegével (pl. Árpád-ház Program kidolgozása, a Trianon-emlékmű szakmai véleményezése, a Gül baba-kiállítás szakértői munkái) igyekeztek a kutatóközpont és a bölcsészettudomány társadalmi szolgáltató szerepét erősíteni és hasznosságát elismertetni.

Az MTA BTK *intézetei* az ország fő reprezentánsai az adott szakterület nemzetközi közegében, a nemzetközi szervezetek magyar képviselőinek többsége az MTA BTK-ban található. Munkatársaik számos hazai és nemzetközi folyóirat (így az idegen nyelvű Acták) és könyvsorozat szerkesztőbizottságában és egyre több külföldi tudományos intézet felügyelőbizottságában foglalnak helyet. E minőségükben az országimázs legfontosabb alakítói közé tartoznak. Az MTA BTK összesen 28 hazai és 29 nemzetközi együttműködési szerződéssel rendelkezik, amelyek révén Franciaországtól Kazahsztánon át Kínáig rendelkezik tudományos kapcsolatokkal. Különösen erős az együttműködés a hazai kutatóintézetekkel, közgyűjteményekkel és egyes közpolitikai intézményekkel (pl. rendszeresen szerveznek közös konferenciát a az Országgyűléssel és a Külgazdasági és Külügyminisztériummal). Ezek közül némelyikkel közös kutatócsoportokat is fenntartanak (pl. a Nemzeti Emlékezet Bizottságával (NEB) és a Magyar Nemzeti Levéltárral közös vidéktörténeti műhelyt, amelybe a vidéki levéltárak zömét is sikerült bekapcsolni). Az utóbbi modellt az MTA BTK egyre több területen igyekszik kialakítani: olyan hálózatok részese kíván lenni, amelyekben a kutatóközpont egyedi kompetenciái meghatározó szerepet játszanak. Az MTA BTK szorosan együttműködik a Kárpát-medencei magyar bölcsészettudományi oktatási intézményekkel és kutatóhelyekkel, különösen az Erdélyi Múzeum-Egyesülettel és a Babeş-Bolyai Egyetem magyar részlegeivel.

A központ megújította kapcsolatait a régi Magyarország utódállamaival is, s ezek olykor még diplomáciai feszültségek enyhítéséhez is hozzájárultak (erre példa a horvát együttműködés a Zrínyi Emlékév során). Nagy sikert ért el azzal, hogy egyik intézete (TTI) H-2020 projektben konzorciumvezetőként tudott pályázatot nyerni, s hogy egy újabban résztvevő lett. Az MTA BTK munkatársainak közel fele oktat egyetemen, számos tagja vesz részt Phd-képzésben, tudományos pályázatok (NKFIH, Bolyai, KEP) bírálóbizottságaiban, akadémiai bizottságokban és a tudományos minősítés különböző testületeiben.

II. Közvetlenül a kutatóközpont vezetése alá tartozó kutatócsoportok kutatási eredményei, ezek jelentősebb publikációi

A főigazgató alá rendelt és részben kormányzati intézményekkel (NEB, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság) közösen működtetett *magyar őstörténeti, vidéktörténeti, médiatörténeti és reformációtörténeti kutatócsoportokkal* olyan, eddig elhanyagolt témákban indítottak kutatásokat, amelyek iránt nagy társadalmi igény mutatkozik. Mind a négy területen átütő eredményeket értek el: az őstörténeti kutatócsoport hatkötetes ismeretterjesztő sorozata országos könyvsiker lett, a médiatörténeti csoport kiadványsorozata évtizedes mulasztásokat pótolt, a REFO500 reformációtörténeti műhely korábbi eredményeire támaszkodva Lendület-kutatócsoporttá alakulhatott; a vidéktörténeti műhely évkönyve és tanulmánykötetei pedig teljesen átírták az 1944 utáni korszak kommunista és posztkommunista narratíváját.

MTA BTK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TÉMACSOPORT (MŐT)

1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.; 1250 Budapest, Pf. 9
honlap: www.arpad.btk.mta.hu

I. A témacsoport fő feladatai 2018-ban

A magyar őstörténet kutatásának előmozdítása, amely egyfelől saját erőforrásokra támaszkodó munkával, másrészt külső erőforrások szervezésével valósul meg. Az előző években megalapozott tevékenységek kiteljesítése, illetve már üzemelő projektjeik folytatása és fejlesztése: a MŐT-höz köthető tudományos és ismeretterjesztő könyvkiadás, a nyilvánosság jobb elérése, valamint új tudományos eredmények elérése volt a fő cél.

II. Kiemelkedő eredmények

Tovább élénkült a MŐT könyvkiadói tevékenysége: a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel és a Martin Opitz kiadóval közös munkában elkészült a Kárpátoktól keletre előkerült, a korai magyarsággal kapcsolatba hozható leletek korpusza magyar és orosz nyelven (Алексей Комар: История и археология древних мадьяр в эпоху миграции – A korai magyarság vándorlásának történeti és régészeti emlékei.), illetve szintén közösen adták ki a 2016-ban megtartott 3. Nemzetközi Korai Magyar Történeti és Régészeti Konferencia konferencia-kötetét. Két munkatársuk szerkesztésében elkészült a honfoglalás historiográfiáját feldolgozó nagyszabású forrásgyűjtemény (Honfoglalás. Nemzet és emlékezet, Osiris). Részt vettek két neves kutató évfordulója előtt tisztelgő kötet szerkesztési munkáiban. Nagysikerű ismeretterjesztő sorozatukat lezárták (A honfoglalók műveltsége. Magyar őstörténet 6.), melynek korábbi kötetei is újranyomásra kerültek.

A MŐT egyik munkatársa késő tavasszal expedíciót szervezett és vezetett a Kaukázus északi előterében, egy másik munkatársuk pedig a nyáron szervezett és vezetett expedíciót az Urál vidékére és Nyugat-Szibériába; az expedíciók során folytatták a térségben rejlő lehetőségek felmérését, és kialakították a szükséges tudományos kapcsolatokat. További munkatársaik a

nyári ásatási idényben hitelesítő feltárásokat vezettek Pest megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, valamint Bács-Kiskun megye öt magyar honfoglalás kori lelőhelyén.

A László Gyula Digitális Archívum fejlesztése során részt vettek László Gyula (1910–1998) régész-képzőművész hagyatékának feldolgozási munkálataiban.

A kutatócsoport tagjai az év során összesen 22 tudományos és 14 ismeretterjesztő publikációt, továbbá 9 absztraktot, posztert, lexikonszócikket tettek közzé, valamint 6 kötet szerkesztésében vettek részt. Külföldön 11 (Oroszország, Szlovákia, Románia), belföldön 14 tudományos, valamint 15 ismeretterjesztő előadást tartottak.

III. A témacsoport hazai és nemzetközi kapcsolatai

A csoport magját két teljes és két fél státusz jelenti, hozzájuk kapcsolódik még két munkatárs az MTA BTK TTI kutatói közül. Az MTA BTK munkatársaiból további 20 fő vesz részt a munkában, valamint a hazai felsőoktatási és közgyűjteményi szférából további 20 fő alkotja a csoport külső tagságát. Az ismeretterjesztő sorozat megalkotásába 100-nál több főt vontak be.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel 2013-ban aláírt keretszerződés eredményeképpen a MŐT közös expedíciót bonyolított Oroszországban. A Helikon Kiadóval közösen újabb ismeretterjesztő kötetet jelentetett meg a 2014 óta tartó együttműködés keretében. A MŐT tagsága számos előadást tartott külföldön. Egyik tagjuk egy moldáv kutató magyarországi kutatásait szervezte. Egy munkatársuk részt vett a 4. Nemzetközi Korai Magyar Történeti és Régészeti Konferencia szervezésében (Kazany–Bolgar, 2018. október 15–19.).

IV. Az év legjelentősebb tudományos publikációi

1. Relationes rerum. Régészeti tanulmányok Nagy Margit tiszteletére. Szerk.: Korom A. – Balogh Cs. – Türk A. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia. A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai 10. Budapest, 720 (2018)
2. Алексей Комар: История и археология древних мадьяр в эпоху миграции – A korai magyarság vándorlásának történeti és régészeti emlékei. Eds.: Türk, A. – Budai, D. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 11. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 5. Budapest, 424 (2018)
3. III-й Международный мадьярский симпозиум по археологии. Будапешт, 6–10 июня 2016 г. – 3. Nemzetközi Korai Magyar Történeti és Régészeti Konferencia. Budapest, 2016. június 6–10. Ред.: Türk, A. – Зеленков, А. С. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 12. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 6. Budapest, 520 (2018)
4. Honfoglalás. Szerk.: B. Szabó János, Sudár Balázs. Osiris Kiadó, Budapest, 756 (2018)
5. A honfoglalók műveltsége. Magyar őstörténet 6. Szerk.: Sudár Balázs. Helikon, MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport, Budapest, 212 (2018)
6. Két világ határán: Természet- és társadalomtudományi tanulmányok a 70 éves Költő László tiszteletére. Szerk.: Varga, Máté – Szentpéteri, József. Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Kaposvár, 389 (2018)

MTA BTK MÉDIATÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.; 1250 Budapest, Pf. 9
honlap: www.btk.mta.hu/mediatudomanyi-es-mediatorteneti-kutatocsoport.html

I. A témacsoport fő feladatai 2018-ban

Az MTA BTK és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) között 2012. július 17-én kötött együttműködési keretmegállapodás alapján létrejött a Médiatudományi Kutatócsoport. A kutatások elsősorban médiatörténeti és médiajogi témában folynak.

Történeti kutatásaik egyik fő területe a keresztény felekezetek és a nyilvánosság viszonyának feltárása. Vizsgálták, hogyan érvényesültek az 1849 és 1867 közötti katolikus egyházi sajtóban a transz- és interkonfesszionalitás jelenségei. Elemezték Pyrker János László egri érsek alakjának emlékezetpolitikai szerepét az utókor sajtójában, megállapítva, hogy a lokálpatrióta imázsa mellett már a dualizmus korában is fontos szerepet játszott az antiklerikális értelmezés, amely, főleg 1945 után, nagyban támaszkodott Mikszáth Kálmán *Különös házasság* című regényére. Feltárták, hogyan reagált a magyar katolikus és protestáns sajtó 1917-ben az oroszországi forradalmakra: míg az előbbi a kezdetektől komoly veszélyforrást látott az eseményekben, addig az utóbbiban olyan nézetek is megjelentek, amelyek kedvező szociális változásokat reméltek a forradalmaktól, ám ezek a vélemények már 1918 tavaszán, az oroszországi egyházüldözés kezdetével háttérbe szorultak. A *Szabad Nép* és a *Népszava* cikkeit elemezve rekonstruálták azt a képet, amelyet a kommunista állampárti sajtó igyekezett kialakítani a katolicizmusról az 1948 és 1953 közötti időszakban.

A következő tárgycsoport a politikusi és az újságírói közéleti szerepfelfogás vizsgálata volt: elemezték a Szekfű Gyula és Bajcsy-Zsilinszky Endre közötti sajtópolémiák történetét, illetve vizsgálták a második világháború éveiben az ország és az értelmiség jövőjéről folytatott diskurzusokat. A Horthy-korszak politikai életét nagyban meghatározták a személyes kapcsolatok, a múltbeli kötődések, valamint a titkos vagy féltitkos szervezetek és gyűlések, melyek története nehezen és csak közvetve tárhatók fel. A politikai csoportok közötti átjárhatóság még az olyan, a korban bevettnek számító fogalmi oppozíciók átvételében is óvatosságra késztet, mint a „polgári”, a „munkás” és a „paraszt”-politikus konstruált képe. A második világháború alatti náciellenesség jóval sokszínűbb volt, mintsem hogy egyetlen csoportra, a magukat antifasisztának tekintőkre összpontosítva értelmezhessék a jelenséget, kritikátlanul átvéve e csoport fogalomkészletét. Megvizsgálták, hogyan alakultak az újságírói mozgásterek és kényszerpályák 1945 után a kommunista rendszerben. Ennek részeként feltárták a kommunista sajtó pártirányításának gyakorlatát az 1944 és 1948 közötti koalíciós korszakban, elemezték a magyar parlamentbe kerülő újságírók tevékenységét 1949 és 1989 között, illetve megvizsgálták, hogy a szocialista országok művészeti alkotásaiban hogyan ábrázolták az újságírók szerepfelfogását, illetve az ezekből eredő társadalmi konfliktusokat.

A sajtószabadság kérdéskörével összefüggésben feltárták, hogy a dualizmus korában a magyarországi keresztény felekezetek, mint a politikai szocializáció fontos tényezői, hogyan viszonyultak a sajtószabadsághoz. Az aktuális kérdések köréből azt vizsgálták, hogy az újmédia jelenségei, a *social media* platformok térhódítása hogyan hat a szólásszabadság jogi kereteinek értelmezésére. Ezek a globális platformok működésük során jellemzően saját normarendszereket alkalmaznak, amelyekben a szólásszabadság nem a legfontosabb szempont, ám sokszor az államok bírói szerepbe is kényszerítik őket. Ezek nem tekinthetők semleges szolgáltatónak, és tevékenységük inkább a hagyományos médiaszerkesztőkéhez hasonlít. A működésük nyomán kialakult helyzet szűkíti a szólásszabadság tényleges jogi doktrínáinak

érvényét, a jövőben ezért várhatóan megnő majd a szerződési és fogyasztóvédelmi jog jelentősége a platformok által korlátozott felhasználók jogainak védelmében.

Kutatásaik utolsó tematikai súlypontját a szaksajtó történetének feltárása adta: ennek részeként foglalkoztak azzal, hogy a magyar turisztikai lapok milyen szerepet játszottak a helyi folklór megismertetésében és gyűjtésében az Osztrák–Magyar Monarchiában, vizsgálták, hogy a folklór értelmezése és megjelenése hogyan érhető tetten a lapszerkesztő Arany János munkásságában, illetve feltárták a korai magyar hanglemez-sajtó kialakulását és fejlődését az első világháború időszakában a *Zenekereskedelmi Közlöny* és a *Magyar Hanglemez Újság* példáján keresztül.

II. Kiemelkedő eredmények

A *Médiatudományi Könyvek* című sorozatban két új kiadványt jelentettek meg, és 2019-re több kötet kiadását készítették elő. A kutatócsoport éves médiatörténeti konferenciáját 2018. december 7-én tartották *Médiatörténeti mozaikok* címmel, ahol előadóként az MTA BTK munkatársai mellett az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Magyar Nemzeti Levéltár, a Médiatudományi Intézet, az Országos Széchényi Könyvtár és a Politikatörténeti Intézet kutatói működtek közre.

III. A témacsoport hazai és nemzetközi kapcsolatai

Az MTA által támogatott projektalapú mobilitási programban a flamand iMinds-Studieson Media, Information and Telecommunication (SMIT) kutatóközponttal együttműködve 2015 óta a médiaszabadság és pluralizmus aktuális kérdéseit vizsgálják. A program keretében februárban kutatóúton vettek részt a brüsszeli Vrije Universiteit egyetemen. A kutatócsoport kapcsolatban áll a médiatudomány hazai műhelyeivel, kiemelten a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatudományi Intézetével, és folyamatosan részt vesz az MTA Sajtótörténeti Munkabizottságának tevékenységében.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Koltay András: Tíz tanulmány a szólásszabadságról. Wolters Kluwer, Budapest, 306 (2018)
2. Klestenitz Tibor, Paál Vince (szerk.): Médiatörténeti tanulmányok 2018. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 208 (2018)
3. Vörös Boldizsár: Eszmék, eszközök, hatások. Tanulmányok a magyarországi propagandáról 1914–1919. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 348 (2018)

MTA BTK REFO500 REFORMÁCIÓTÖRTÉNETI MUNKACSOPORT

1118 Budapest, Ménesi út 11–13.
honlap: http://www.refo500.nl/en

I. A témacsoport fő feladatai 2018-ban

Az MTA BTK a 2012. április 28-án aláírt szerződés értelmében a REFO500 Stiftung nemzetközi konzorcium partnere lett. A 2012-ben létrejött munkacsoport 2017. december 31-ig látott el kutatási és tudományszervezési feladatokat. A magas színvonalú munka és sikeres

tudománydiplomácia együttesen járultak hozzá, hogy a két fél újabb 4 évre szóló szerződést kössön, amely 2018. január 1-től 2021. december 31-ig szól.

A munkacsoport tevékenységének célja kettős: részint az európai reformáció történetének magyar vonatkozásait és specifikumait dolgozza fel és teszi publikussá e nemzetközi fórumon, részint pedig a magyar tudományosságnak biztosít nemzetközi figyelmet, együttműködési lehetőségeket és tudományos publicitást. 2015 óta a közép- és dél-kelet európai térség REFO500-hoz kapcsolódó tudományos életét is szervezi.

II. Kiemelkedő eredmények

2018. március 28-án negyedik alkalommal került sor *Az értelmezés hatalma* című módszertani konferenciára, ahol ezúttal a *Kontextus és kontextualizáció* módszertani kérdéseihez kapcsolódó előadások hangzottak el. A munkacsoport vezetőjének előadása (*Uglyography: a kibetűzhetetlen grafológiája. Mikroszintű kontextualizáció az irodalomtörténet-írásban*) mediális mikrokontextusokat reflektált, míg a munkacsoport másik tagja a Szkender bég kultuszát létrehozó történeti kontextusokat tárta fel (*Krónikás ének vagy hősköltemény? – Bogáti Fazakas Miklós: Szkender bég históriája*).

A munkacsoport tagjai az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet Reneszánsz Osztályával együtt szervezték immár második alkalommal azt a mesterkurzust, amely a módszertani konferenciához hasonlóan a hagyományteremtés jegyében zajlott 2018. június 18–22. között. A 2018-as mesterkurzus a 30 éves háború (1618–1648) témájára épült: *1618–2018. A harmincéves háború hatása irodalmunkra.* Arra tettek kísérletet, hogy megvizsgálják a műfaj- és stílustörténeti kutatásokra alapozott irodalomtörténeti tipológia érvényességét a négy évszázaddal ezelőtti történeti események fényében: https://www.reforc.com/summer-course-budapest-on-the-thirty-years-war-1618%E2%80%921648/

Fontos hagyományt teremtett a Klaniczay Tibor (1923–1992) irodalomtörténészről elnevezett Klaniczay Tibor emlékelőadás-sorozat (*Tibor Klaniczay Memorial Lecture Series*) első rendezvénye, amelyre 2018. november 20-án került sor. Az első előadást Klaniczay Gábor tartotta, melyben a késő középkori kultúra és a reformáció, pontosabban az ún. *proto-reformáció* (elő-reformáció) komplex viszonyát mutatta be: *Reformáció a középkorban (1000–1500)*. Ez az esemény nemzetközi vonatkozásban is figyelmet kapott:
https://www.reforc.com/project-launching-event-the-long-reformation/

A munkacsoport az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz Osztályával, a Babeş-Bolyai Tudományegyetemmel, illetve a RefoRC nemzetközi platformmal együttműködve tartotta meg az éves gyakoriságú Rebakucs-konferenciát Kolozsvárott, 2018. május 3–5. között *A dialógus formái a magyar régiségben (1450–1750)* címmel. A tanácskozás a tágabb értelemben vett dialógus, azaz a dialogicitás felől vette szemügyre a magyar régiség szövegformáit, művészi ágait, társadalmi érintkezési gyakorlatának kommunikációs hátterét, retorikai és poétikai mintáit. A munkacsoport tagjai szekciókat vezettek, illetve hozzájárultak az előadásokat kísérő szakmai párbeszédhez.

III. A témacsoport hazai és nemzetközi kapcsolatai

A munkacsoport vezetője részt vett a VIII. REFORC konferencián (*Reformation and Education*, Varsó, 2018. május 24–26.), amelyet a Varsói Egyetemen rendeztek (https://www.reforc.com/eighth-annual-reforc-conference-2018warsaw/). A konferencia a

reformáció és az oktatás viszonyára kérdezett rá, miközben egy sor olyan diszciplináris újdonságot is megszólaltatott, amelyek az írás- és olvasástörténet, illetve az alfabetizáció és medialitás kora újkori sajátosságai. A konferencia az egyháztörténeti megközelítés kizárólagossága helyett valós inter- és multidiszciplináris megközelítéseket mutatott be.

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem rendezésében került sor a *Gályarabper – gyászévtized – protestáns emigráció: módszertani műhelybeszélgetés az újabb évforduló küszöbén* elnevezésű rendezvényre 2018. november 15-én. A munkacsoport vezetője előadással (*A vallásüldözés történeti tapasztalatából létrejövő történeti, egyháztörténeti és irodalmi jelenségek a kéziratos hagyományban*) járult hozzá a szakmai tanácskozáshoz.

A berlini Freie Universität Filozófiai Intézetében 2018. december 7-én nemzetközi tanácskozást rendeztek az *Episteme in Bewegung* című projekt (http://www.sfb-episteme.de/) keretében *Interdisciplinary Practices and Epistemic Transfer in the Reformation Period. Case Studies* címmel, amelyen előadást tartott a munkacsoport vezetője. Előadásában (*The Great Book of Knowledge: János Apáczai's Encyclopaedia, 1654*) a kora újkori kulturális átvitelek és fordítások viszonyát értelmezte a Magyar Encyclopaediában.

IV. Elnyert fontosabb hazai pályázat

2018-ban sikerült egy MTA Lendület-pályázatot elnyerni, amely a munkacsoport működéséhez szükséges anyagi feltételeket további öt évre biztosítja. A pályázat címe: *Hosszú reformáció Magyarországon és Erdélyben I.: konfesszionalizációk és irodalmi kultúrák a kora újkorban (1500–1800) / Long Reformation in Royal Hungary and Transylvania I.: Confessionalism and the Emerging Literary Cultures of the Early Modern Era (1500–1800).* Futamidő: 2018–2023; megítélt összeg: 155.000.000 Ft.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Péter, Katalin: Studies on the History of the Reformation in Hungary and Transylvania, ed. Gabriella Erdélyi, Vandenhoeck and Ruprecht, Göttingen (2018)
2. Tóth Zsombor: Protestáns biográfia és hosszú reformáció: Kálvin János latin nyelvű életrajzának 18. századi ismeretlen magyar fordításáról. In: A reformáció emlékezete. Protestáns és katolikus értelmezések a 16–18. században. Szerk.: Fazakas Gergely Tamás, Imre Mihály. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 136–155 (2018)

MTA BTK − NEB VIDÉKTÖRTÉNETI TÉMACSOPORT

1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.; 1250 Budapest, Pf. 9
honlap: http://www.btk.mta.hu/videktorteneti-temacsoport.html

I. A témacsoport fő feladatai 2018-ban

A témacsoport munkájához 25 kutató csatlakozott, amikor egy újabb kétéves projektet indítottak: a vidéki térségekben az 1960-as években végbement társadalmi folyamatok vizsgálatát kezdték meg. A lokális forrásbázisú vizsgálatokat az indokolja, hogy a „hatvanas évek" úgy a történetírásban, mint a közvéleményben a „kádári konszolidáció" időszakaként hagyományozódott az utókorra, miközben a kollektivizálás következményeként megszűnt a parasztság mint társadalmi nagycsoport, s ebben az évtizedben hatszázezren hagyták el a falvakat s váltak ipari munkássá; az évtized második felében pedig elsősorban a középkorú férfiak halandósága is romló tendenciát vett. A témacsoport – a korábbi évek gyakorlatához

hasonlóan – alulnézeti, az intézményesült diktatúrát elszenvedő, az ahhoz alkalmazkodó állampolgár perspektívájából kezdte meg társadalomtörténeti esettanulmányainak kidolgozását.

A témacsoport másik feladata a 2015–2016-os kutatások tanulmányaiból szerkesztett kötet megjelentetése volt, amely *Vakvágány. A „szocializmus alapjainak lerakása" vidéken a hosszú ötvenes években* címmel, 2018 május végén látott napvilágot.

II. Kiemelkedő eredmények

A „hatvanas évek" témájú kutatás első eredményei is megerősítették azt a kiinduló hipotézist, miszerint következményeit tekintve ez az évtized sokkal több negatív, máig ható változást eredményezett a magyar társadalomban, mint az ötvenes évek. Sikerült kimutatni, hogy a hagyományos vidéki létmódokkal szemben represszív politika ugyan kevésbé látványos formában, de továbbra is az ötvenes években megfogalmazott célokat követte: az iparosítás primátusával szemben az agrárérdekek és az ehhez kötődő társadalmi csoportok boldogulása nem kapott zöld utat. A hatvanas évek sajátja, hogy a pártállam a társadalombiztosítási rendszerbe kódolt negatív megkülönböztetésekkel „üzent" a vidéki népesség számára: a magasabb színvonalú és összegű ellátáshoz létformáját hátrahagyva, ipari munkássá vagy városi lakossá kell válnia.

A témacsoport 2018-ban három konferenciát szervezett. A sort egy forráselemzési és módszertani műhelykonferencia nyitotta április 12-én *„Fellazult tételben"? A pártállami politika és a hatvanas évek vidéki társadalma* címmel a Nemzeti Emlékezet Bizottsága (NEB) hivatalában. Az év során elvégzett munkáról a témacsoport tagjai most is két őszi konferencián adtak számot: az első *Az árnyékos oldalon. A vidéki Magyarország az 1960-as években* címmel került megrendezésre november 8-án a NEB hivatalának tanácstermében. A másodikat Kecskeméten, a Neumann János Egyetem Pedagógusképző Kara társszervezésében tartották *„Konszolidáció" a mindennapokban. Magyar vidék a hatvanas években* címmel november 29-én.

Legfontosabb eredményük, hogy az MTA BTK és a NEB közös kiadásában megjelentették a *Magyar vidék a 20. században* című sorozat második kötetét, a 24 szerző tanulmányait tartalmazó *Vakvágány. A „szocializmus alapjainak lerakása" vidéken a hosszú ötvenes években 1.* című, 678 oldalas kötetet.

A témacsoport kiadásra készítette elő a *Vidéktörténet* című, interdiszciplináris, történeti vidékkutatási dolgozatokat tartalmazó sorozat második kötetét.

III. A témacsoport hazai és nemzetközi kapcsolatai

A témacsoportban az egyedül kutatói státusban dolgozó vezető kutató mellett további öt fő az MTA BTK alkalmazottja (Történetudományi és Néprajztudományi Intézet), míg 19 fő más intézményben (MNL OL és megyei levéltárai, NEB, DE, NJE, PTE) dolgozó kutató tagja volt a témacsoportnak.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Horváth Gergely Krisztián: Szovjetizálás és ellenállás a Veszprémi egyházmegyében. Dr. Kőgl Lénárd pályája az 1940–1960-as években. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 306 (2018)
2. Vakvágány. A „szocializmus alapjainak lerakása” vidéken a hosszú ötvenes években 1. Szerk.: Horváth Gergely Krisztián. MTA BTK–NEB, Budapest, 678 (2018)

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
FILOZÓFIAI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
telefon: (1) 224 6778; fax: (1) 224 6784
e-mail: fi.titkarsag@btk.mta.hu; honlap: www.fi.btk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA BTK Filozófiai Intézet a tárgyévben közszolgálati alapfeladatának megfelelően kutatásokat végzett a filozófia történeti korszakaiban és diszciplináris területein. A filozófia diszciplináris területein a természettudományok filozófiáján belül a kutatási érdeklődés homlokterében a lokális kauzalitás, a kontextualitás, a perzisztencia, a fizikai lehetőség fogalma, valamint a valószínűség egy új interpretációja, a közös ok elv és statisztikus fizikai használata állt. Az ismeretelmélet és az analitikus filozófia terén az Intézet folytatta a tág értelemben vett ismeretelméleti problémák újragondolását, eredményeinek a hazai és nemzetközi fórumokon való publikálását, rendezvények szervezését. A magyar filozófiatörténeti kutatási tevékenységet a futó OTKA/NKFIH és MTA bilaterális projektek záró rendezvényeinek megszervezése és az ahhoz kapcsolódó publikációk közlése, a tudományfilozófia és tudománytörténet terén pedig a „Morál és tudomány" Lendület-pályázat vállalásaiból fakadó feladatok határozták meg. Az egyetemes filozófiatörténeti kutatások arculatát is összefoglaló jellegű publikációk megjelenése jellemezte a fenomenológiatörténet területén. Az Intézetben zajló eszmetörténeti kutatások legfontosabb célja a nemzetközi kutatási együttműködések további elmélyítése volt (pl. közös kötet megjelentetése a Londoni Egyetemmel a történeti alkotmányról, két városkonferencia anyagának megjelentetése, valamint további konferenciák szervezése). A tárgyévben megkezdődött az Intézet 2015-ben kezdeményezett Magyar Filozófiai Archívumának konszolidálása, melynek célja az archívumprojekt pilot fázisban felhalmozott eredményeinek egységes rendszerben történő elérhetővé tétele.

Az Intézet munkájának feltételeit a tárgyévben nagyban meghatározta az MTA kutatóintézet-hálózatának az év közepén bejelentett reformja. Az Intézet igazgatója az év végével lemondott mandátumáról.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az Intézet fent jelzett kutatási eredményei az előző évben tovább konszolidált kutatócsoport-struktúrán belül a következőképpen valósultak meg:

A *Fizika Filozófiája Kutatócsoport* kutatói megvizsgálták a kvantumelméleti lokális kauzalitás fogalmát és összevetették a Bayes-hálók elméletének kauzalitásfogalmával. Tisztázták a kvantumkontextualitás és a Kochen-Specker-tételek viszonyát. Kidolgozták a fizikai lehetőség egy új fogalmát. Megvizsgálták a perzisztencia fogalmát az elektrodinamikában. Kidolgozták a valószínűség fogalmának egy új, a kauzalitásra épülő értelmezését. Kísérletet tettek egy új, szigorúan operacionalista ismeretelmélet felépítésére. A tárgyév folyamán a csoport folytatta a fizikusok és filozófusok közös workshop-sorozatát, a *Physics meets Philosophy* sorozatot, a *The Unreasonable Effectiveness of Mathematics in Natural Sciences* című rendezvénnyel (szeptember 25.). A Springer kiadónál a csoport egyik tagjának egy társszerzővel írt monográfiája jelent meg *Quantum Theory and Local Causality* címmel. A csoport kutatói

folytatták az NKFIH által támogatott *A fizika metafizikai alapjai formális megközelítésben* elnevezésű kutatási projektet. *Science Studies 2* címmel workshopot szerveztek az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontjában (június 5.); *Modality in Physics* címmel a krakkói Jagelló Egyetemen (június 11-13.), valamint *Reduction and Physicalism, a Jerusalem–Budapest twin workshop* címmel a jeruzsálemi Héber Egyetemen (november 5-6.).

A *Hermeneutika és Vallásfilozófiai Kutatócsoport* tárgyévi programjai közül kiemelkedő helyet foglal el az immár hagyományossá vált közös szervezésű debreceni konferenciasorozat, amely október 4–5-én került megrendezésre. A budapesti, szegedi, egri és debreceni kutatók részvételével zajló disputa a *Közelítések az igazsághoz* címet viselte. A konferencia írásos anyaga előreláthatólag a 2019-es esztendőben jelenik meg. Idén is folytatódtak a kutatócsoport égisze alatt zajló, megújult tematikájú Paideia-előadások, melynek keretében öt előadás hangzott el.

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* a tárgyévben folytatta kutatásait a filozófiai megismerés természetéről, a tudományos megismerés sajátosságairól, a heurisztika kortárs megközelítésekhez való viszonyáról, a kogníció és tudat filozófiai kérdéseiről, valamint a szabad akarat megalapozhatóságáról. A csoport kutatói közelebbről vizsgálták az episztemológiai elkötelezettségek szerepét a digitális bölcsészetben, a matematikatanítás ismeretelméleti kérdéseit, a kollektív vélekedések kialakulásának mechanizmusát tudós és nem-tudós közösségekben, naturalizmus és fenomenológia kapcsolatát, továbbá a szubsztancia-dualizmus és szabad akarat relációját. Kutatásokat folytattak a magyar tudományfilozófia 20. századi történetében, vizsgálták a reprezentáció fogalmának és tudományban betöltött szerepének sajátosságait, a teizmus és ateizmus problémáját értelmezték a kozmológiai érvek tükrében, vizsgálták mit implikál az elme fizikalista felfogása. Kutatták a manapság egyre inkább fókuszba kerülő társas elme/társas agy problémáját az elmefilozófia területén és folytatták a tudomány társadalom-episztemológiai keretének kidolgozását. Elkezdték kutatni a humán és gépi heurisztika ismeretelméleti kérdéseit, illetve általában a mesterséges intelligencia által felvetett filozófiai problémákat.

A kutatócsoport két nemzetközi konferenciát (*Dualism in the Twenty-First Century*, Budapest, CEU; 2018. december 6–8.; *Free Will and Epistemology*; Budapest, MTA BTK; 2018. október 26.) és három hazai rendezvényt szervezett (*Nyelven innen, nyelven túl* Budapest, MTA BTK, 2018. február 22.; *A végtelen fogalmai*, Budapest, MTA KIK, 2018. november 16.; *A fenomenológiai tényektől a filozófiai elméletekig*, Budapest, MTA BTK, Trapéz terem, 2018. március 1–2.). Két szerkesztett kötet (*Az érzelmek jelentése – a jelentés tapasztalata*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018., 239 old.; *Tudomány vagy tapasztalat? A fenomenológia és a naturalizmus szerepe a filozófiai elméletalkotásban*, Budapest, Fakultás Könyvkiadó, 2018., 241 old.) és két monográfia (*Az igazság pillanatai. Esszé a filozófiai megismerés sikertelenségéről*, Budapest, Kalligram Kiadó, 2018., 376 old.; *Morális felelősség, érdem és kontroll – A morális felelősség metafizikája*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018.) jelent meg a kutatócsoport tagjainak munkájaként, valamint több tanulmány lett rangos folyóirathoz benyújtva (pl. *Analysis, AVANT: The Journal of the Philosophical-Interdisciplinary Vanguard, Dialectica, Thought, Magyar Filozófiai Szemle*). A kutatócsoport tagjai által korábban benyújtott tanulmányok közül hármat fogadtak el közlésre: egyiket a *Science and Technology Studies*-ban; a másikat a *Magyar Filozófiai Szemlé*ben, a harmadikat pedig a Brillnél megjelenő Feltz–Missal–Sims (eds.), *Free Will, Causality, and Neuroscience* c. kötetben. A csoport tagjainak munkáját továbbra is a műhely-szemináriumokon folytatott diszkussziók segítették, valamint sikerült növelni a csoport integritását és erősíteni szakmai beágyazottságát

konferenciák szervezésével, közös publikációkkal, valamint konferenciákon való aktív részvétellel.
A *Magyar Filozófiatörténet Kutatócsoport* a tárgyévben az előző év végére kialakult létszámmal működött. A korábban határozott idejű szerződéssel dolgozó munkatársak munkaviszonya megszűnt, egy kutató külföldi kutatói ösztöndíjjal volt tartósan távol, ám ezalatt is vezette korábban elkezdett intézeti projektjét. Összlétszám: egy tudományos tanácsadó (tartósan külföldi kutatói ösztöndíjjal távol), két tudományos főmunkatárs. A csoport tagjai által vezetett projektekben a csoporttagokon kívül az Intézet munkatársai közül még három kutató és egy tudományos szolgáltató vett részt rendszeresen, ezenkívül még hét külsős kutató dolgozott a projektjeikben, közülük egy a BTK más intézetéből. *A magyar filozófiatörténet narratívái (1792–1947)* című OTKA/NKFIH-projekt (K 104643, futamidő: 2012–2017) zárójelentésének értékelését 2018. június 6-án kapták meg *kiváló* minősítéssel, a projekt hivatalosan *lezárt* június 13-án lett, a 2018. július 4-ére dátumozott *projektzáró level*et 2018. december 6-án kapták meg, így a sikeres projektre referenciaként csak a következő évben kiírt pályázatokban tudnak majd hivatkozni. Már a projekt lezárása után jelent meg egy ide kapcsolódó angol nyelvű tanulmány, ilyen áthúzódó eredményekre a későbbiekben is számítani lehet. Az *Eötvös József levelezésének kiadása* című OTKA/NKFIH-projekt (K 112137) egy év hosszabbítást kért és kapott, amit jelentős mennyiségű újabb levéltári forrás felbukkanása indokolt. Több szerződéses munkatárs feladata végeztével távozott a projektből, és újak alkalmazására került sor más feladattal. A tárgyévben újabb jelentős levéltári alapkutatásokra került sor magyarországi és külföldi levéltárakban. A több mint ezer új tétel táblázatba vétele és kartotékolása megtörtént, átírásuk folyamatban van. A német nyelvű levelek átírásának ellenőrzése után megkezdődött a fordításuk is. *A kreatív város eszméje Közép-Európában: eszmetörténeti víziók és empirikus mutatók* című 2016-ban indult kétoldalú nemzetközi egyezményen alapuló litván–magyar közös kutatási projekt utolsó évében két vilniusi műhelykonferenciára került sor, melyek közül a második a projekt tapasztalatainak megbeszélését is szolgálta. Projekteseményeken a magyar résztvevők hat idegen nyelvű előadást tartottak, ezenkívül hét magyar nyelvű előadásban ismertették a projektben végzett kutatásaik eredményét. A projekt záróévében jelent meg a fő kutatási eredményeket ismertető publikációk zöme, öt idegen nyelvű tanulmány a négy résztvevőtől, de várhatóak még publikációk, melyek megjelenése áthúzódik a következő évre. *Az értelmiség szerepe a kollektív identitások megteremtésében Lengyelországban és Magyarországon a 19. és 20. században* című kétoldalú nemzetközi egyezményen alapuló lengyel–magyar közös kutatási projekten belül sor került a magyar kutatócsoport kibővítésére egy intézeti fiatal kutatóval. Magyar részről egy budapesti műhelykonferencia és egy kutatói szeminárium megszervezésére került sor, valamint a magyar kutatócsoport minden tagja részt vett a projektév varsói záró rendezvényén, egy széles merítésű nemzetközi konferencián. (Feladatul tűzték ki az előző év budapesti túlsúlya után a varsói jelenlét erősítését.) Projektrendezvényeken a tagok összesen öt idegen nyelvű konferencia-előadást tartottak, valamint egy idegen nyelvű és három magyar konferencia-előadásban ismertették a projektben végzett kutatásaik eredményét, az Intézet más munkatársai projektrendezvényen további két idegen nyelvű konferencia-előadással vettek részt. A kutatás részeredményeit három idegen nyelvű és két magyar publikációban tárták a szakmai nyilvánosság elé. A *Művészetek és tudomány a nemzetépítés szolgálatában a 19. századi Magyarországon* című, nagy összegű interdiszciplináris NKFIH-projektben részt vevő három csoporttag hozzájárult a projekt zárójelentésének összeállításához a kutatásaikra vonatkozó résszel, valamint megjelent egy idegen nyelvű összegző tanulmány. A csoport egy tagja vett részt az Intézetnek a digitális *Magyar Filozófiai Archívum* létrehozására irányuló projektjében, a kutatócsoport pedig azzal járult hozzá a projekthez, hogy a folyamatos filozófiatörténeti szakértői tevékenység mellett egy idegen nyelvű elméleti tanulmányt is készített a digitális archívumok szerepéről és lehetőségeiről a magyar filozófiatörténetben. A

Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet című projektben részt vevő két csoporttag megkezdte a projekten belüli kutatómunkát, és a projektben meghatározott ütemterv szerint leadta egy nagyobb terjedelmű (öt szerzői íves) kétszerzős tanulmány kéziratát, amelyet a többi hasonló kézirattal együtt a projekten belül szervezett műhelykonferencián vitattak meg.

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* működését nagyban befolyásolta, hogy a tárgyév folyamán nyugdíjba vonult a csoportot vezető szenior kutató, aki a kozmológiatörténet és a 19–20. századi egyetemes és magyar filozófia- és tudománytörténet elismert kutatójaként oszlopos tagja volt az Intézetnek. A tárgyév folyamán újraszerveződő kutatócsoport jelenleg doktorandusz és posztdoktori kutatókból tevődik össze, akik a modern filozófia- és eszmetörténet kutatásával foglalkoznak. Munkamódszerüket az elsődleges források széles körének használata, korszerű történetírói módszer alkalmazása és professzionális filológiai kompetenciák (pl. latin és történeti német nyelv) bevonása jellemzi. A kutatócsoport deklarált új célkitűzése, hogy – az Intézet más csoportjaival együttműködve – a nemzetközi színvonalú modern filozófiatörténeti kutatás intézeti platformjaként szolgáljon, és hozzájáruljon a magyar filozófiatörténet nemzetközi kontextusba helyezéséhez. Az ágazati esztétika filozófia- és eszmetörténete terén a kutatócsoport munkatársa a szocialista realizmus és a szocialista modernizmus eszme- és építészettörténeti, valamint kultúr- és művészetfilozófiai vonatkozásait vizsgálta (lásd V. szakasz); a koramodern egyetemes filozófiatörténet terén a sztoicizmus recepciótörténete témájában publikált kutatási eredményeket; a fenomenológiatörténet terén pedig szintetizáló jellegű kutatási teljesítmények megjelentetésére került sor, egyrészt az *A fenomenológia keletkezéstörténete mint filozófiai probléma* című monográfia (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont), másrészt az Edmund Husserl korai filozófiáját bemutató tanulmány megjelentetésével az *Oxford Handbook of the History of Phenomenology* című kötetben (lásd V. szakasz).

A *Politika- és Morálfilozófiai Kutatócsoport* legfontosabb eredménye, hogy megjelent az *A History of the Hungarian Constitution: Law, Government and Political Culture in Central Europe*. című kötet, továbbá egy olasz nyelvű, sokszerzős *Italia e Ungheria, tra una guerra e l'altra (1921–1945)* című tanulmánykötet, az Intézet és a kutatócsoport társszervezésében rendezett konferencia előadásai alapján. A csoport kutatói megtartották a *Hamlet in Wittenberg* című nemzetközi konferenciájukat és megkerestek egy angol nyelvű kiadót az anyag kiadására (még elbírálás alatt). A konzervativizmuskutatás keretében megjelent egy angol nyelvű, összehasonlító tanulmány Oakeshottról és MacIntyre-ről, valamint egy angol nyelvű tanulmány az európai konzervativizmus jövőjéről, egy lengyelországi tanácskozás folytatásaként, Brüsszelben. A természetjogkutatás keretében részt vettek a PPKE JÁK által szervezett *A Természetjog Napja* című rendezvényen, s előadást is tartottak, illetve a témakörben több publikációjuk is született. Az emberi méltóság filozófiai fogalmáról folyó kutatás keretében megszületett *A „szentség aurája" és az ember méltósága – Észrevételek Hans Joas szakralizációs tériséről* című dolgozat. A kutatócsoport társszervezésében lezajlott a hagyományos *Registers of Philosophy* (angol nyelvű, hazai) konferencia, ahol egy princetoni kolléga tartotta a keynote előadást. A kutatócsoport egyik tagja az EAUH 2018-as római konferenciáján szekciót szervezett és angol nyelvű előadást is tartott, illetve a kutatócsoport tagjai az MTA székházában rendezték meg a Szabad György emlékkonferenciát, melynek válogatott anyaga a Magyar Tudományban fog megjelenni.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* munkája a jelzett Lendület pályázat keretében zajlott. A kutatócsoport kutatói két monográfiát jelentettek meg: az egyik magyar nyelven elsőként nyújt átfogó és részletes bevezetést a logikai empirizmusba, vagy ahogy még olykor nevezik, a logikai pozitivizmusba, gazdag archívumi anyagra támaszkodva. Teszi ezt

olyan stílusban, hogy nem csak a szakmai, de a művelt laikus olvasóközönség is haszonnal forgathatja. A másik monográfia a megértő társadalomtudomány történetét egységes elméleti-filozófiai keretbe foglalva érvel amellett, hogy a társadalmi jelenségek vizsgálata azok természetéből adódóan sajátos módszereket igényel. Célja, hogy az empirikus társadalomkutatás gyakorlatát filozófiailag alapozza meg, a kortárs analitikus filozófia és a társadalomtudományos megértés elméleti hagyományainak ötvözése segítségével. A fontosabb eredmények között megemlítendő egy nemzetközi kooperációban született összeállítás a *Journal of Scottish Philosophy* c. folyóiratban Adam Smith gazdaságtani, politikai és filozófiai elméleteinek kortárs recepciójáról; egy tanulmány a *Journal for General Philosophy of Science* c. folyóiratban Newton fény- és Goethe színelméletének konfliktusában tárgyalja az aluldetermináltság kérdését, s képvisel újszerű álláspontot, a tudományos vita dinamikájának és az álláspontok rekonstruálhatóságának problémái tekintetében.

b) Tudomány és társadalom

A *Fizika Filozófiája Kutatócsoport* egyik tagja a Somló Bódog Kör szervezésében pódiumbeszélgetésen vett részt *Mit ér a tudós, ha magyar?* címmel. A kutatócsoport tagjai a kvantumelmélet filozófiáját népszerűsítő előadást tartottak a Károli Gáspár Református Egyetem bölcsészhallgatóinak.

A *Hermeneutika és Vallásfilozófia Kutatócsoport* egyik tagja előadást tartott a Magyar Tudomány Ünnepén, egy másik tagja pedig a Magyartanárok Egyesületének József Attila-konferenciáján tartott plenáris előadást. A kutatócsoport mindhárom kutatója részt vesz a felsőoktatás munkájában, illetve a doktori képzésben.

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* által idén is megszervezésre került a PPKE BTK-án két alkalommal Filozófiai Teaház, melyek témái a *Miért mentsük meg a Földet?* (2018. november 30.), ill. *A filozófia célja* (2018. április 20.) voltak. A kutatócsoport tagjai a heurisztika területén végzett kutatásainak tanuláselméleti vetületei kapcsolódnak a Műcsarnok *Rejtett történetek – az életreform-mozgalmak és a művészetek* c. kiállításának háttérkutatásaihoz és szakmai együttműködést jelentenek az ELTE PPK Neveléstudományi Intézet Történeti, Elméleti és Összehasonlító Pedagógiai Kutatócsoportjával, valamint a Neveléstudományi Doktori Iskolának a „fin de siècle" oktatásfilozófiai „rejtett történeteinek" feltárására irányuló kutatásaival. A kutatócsoport kutatói munkáikban többek között részletesen elemezték a feltétel nélküli alapjövedelem koncepciója mellett és ellen felhozott legerősebb megfontolásokat, meghívottként pedig előadásokat tartottak a BME Filozófia és Tudománytörténeti Tanszékén *Égető lelkiismereti szükséglet* címmel, a PPKE Bölcsészet és Társadalomtudományi Tanszékén *A filozófia szolgálata* címmel és a BMGE Filozófia és Tudománytörténet Tanszékén *Direkt reliabilizmus* címmel.

A *Magyar Filozófiatörténet Kutatócsoport* tagjai az ismeretterjesztő tevékenység körében öt könyv- és lapszámbemutatót, illetve kiállítás-megnyitót tartottak a szélesebb közönségnek, illetve egyetemi hallgatóknak (Írók Boltja, Kossuth Klub, a péceli Rátkay Klub, a kolozsvári egyetemisták nyári szakmai tábora, Hatvani Galéria), és három előadást tartottak középiskolások számára. Tovább folytatódott az olvasótábori mozgalomban való részvétel (kéthetes középiskolás tábor szakmai programjának és a hozzá kapcsolódó szöveggyűjteménynek az összeállítása, részvétel a tábor szervezésében és vezetésében). A legnagyobb elérésű tudományos ismeretterjesztő esemény a szlovákiai magyar egyetemisták gombaszögi táborában szervezett filozófiai kerekasztalon való részvétel volt, amelynek egészéről felvételt készített a szlovák közszolgálati televízió magyar adása. A nemzeti

kulturális örökség megőrzéséhez a legtartósabban a szlovákiai Csetneken (Štítnik) elhelyezett Szontagh Gusztáv emléktábla járul hozzá, amely a szlovák lakosságú községben az egyetlen kétnyelvű felirat. A táblaállítás közvetlenül kapcsolódik a csoportban folyó kutatómunkához: az előző beszámolási évben láttak napvilágot a csoport tagjának szerkesztésében Szontaghnak közvetlenül Világos után írott, addig kéziratban maradt emlékiratai. (A táblaállításhoz a csoport tagjai ünnepi beszéddel, ismeretterjesztő cikkel és a tábla szövegének megfogalmazásával járultak hozzá.)

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* tagja előadással vett részt a Kutatók Éjszakája programban.

A *Politika- és Morálfilozófia Kutatócsoport* konferenciát szervezett Balatonfüreden *Polgári öntudat, városfejlesztés és önkormányzati modellek Magyarországon és Európában. A közepes és kisebb városok példája* címmel, a hazai kisvárosok problémáinak és eredményeinek összehasonlító bemutatására. A kutatócsoport egyik tagja a *Bioetika* című folyóirat főszerkesztője lett, továbbá beválasztották a Szent István Akadémia tagjai közé. A csoport kutatói a tömegkommunikáció elméleti kérdéseit tárgyalva részt vettek a *New Trends in Political Communication and Public Administration* című nemzetközi, interdiszciplináris kutatási projektben, mely a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem koordinációjában 2018 januárjától 2018 decemberéig zajlott. A kutatócsoport rendezvényei közül pedig az aktuális közpolitikai témákat érintő, a szakmán kívül is ismert *Társadalomfilozófiai vitakör* két kérdést járt körül idén: *Humanizálható-e a hatalom?* és *Populizmus és demokrácia* címmel.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* egyik prioritása a magyar eszme- és filozófiatörténet kutatása, és ezen keresztül hozzájárulás a nemzeti kulturális örökség megőrzéséhez és feltárásához. Ennek keretében a kutatócsoport két hazai konferenciát szervezett a magyar filozófiatörténet szociologizáló aspektusainak feltárása érdekében, valamint egy szekciót a Filozófiai Intézet és az ELTE kooperációjában megrendezésre került konferencián belül. A kutatócsoport egyik tagja a *Magyar Filozófiai Szemlé*ben megjelent tanulmányában Hauser Arnold pályakezdésének filozófiai kontextusát térképezte fel.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet általános kutatói mobilitásának és nemzetközi kapcsolatainak a tárgyévben is jó fokmérője a kutatók élénk nemzetközi és hazai előadói tevékenysége. Az Intézet kutatói a tárgyév során 49 idegen nyelvű előadást tartottak külföldön (az Intézet kutatói átlaglétszámára vetítve fejenként átlagosan 1,7 előadás). Ehhez további 152 előadás társult Magyarországon magyar és idegen nyelveken, illetve határon túl magyar nyelven (az Intézet kutatói átlaglétszámára vetítve fejenként átlagosan további 5,4 előadás).

A *Fizika Filozófiája Kutatócsoport* tagjai összesen 18 tudományos előadást tartottak különféle hazai, valamint nemzetközi konferenciákon, illetve tanszéki szemináriumokon az alábbi városokban: Budapest, Dubrovnik, Düsseldorf, Jeruzsálem, Hannover, Krakkó, London, Pittsburgh, Salzburg, Seattle, Utrecht). A *Szent István Szakkollégium* felkérésére *Tudományfilozófiai problémák a társadalomtudományokban* címmel, az *Angelusz Róbert Szakkollégium* felkérésére *A valószínűség interpretációi* címmel tartottak kurzust, valamint a *London School of Economics* Filozófia, Logika és Tudományos Módszer Tanszékén *Einstein for Everyone* címmel tudományfilozófiai kurzust. A kutatócsoport tagjai opponensként részt vettek PhD-dolgozatok házi-, ill. rendes védésén, valamint az Intézet *Working Papers in Philosophy* c. kiadványának sajtó alá rendezésében. Tanulmányokat referáltak több nemzetközi

folyóirat (*Studies in History and Philosophy of Modern Physics, Philosophy of Science*) számára. Együttműködésre léptek a jeruzsálemi Héber Egyetem *Sidney M. Edelstein Center for the History and Philosophy of Science, Technology and Medicine* kutatóintézettel, és megállapodtak egy évenkénti konferenciasorozatról.

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* tagjai számos külföldön megrendezett konferencián vettek részt meghívott előadóként, vagy pozitívan elbírált jelentkezés alapján. Együttműködtek a California State University, Fresno: Polya Center and Academy-vel, az MTA Számítógépes Társadalomtudomány témacsoportjával és a Computational Social Science–Research Center for Educational and Network Studies (CSS-RECENS) kutatócsoporttal. Tanácsadással segítették a *Budapest Semesters in Mathematics Education*, a *Johannes Kepler University Linz, STEM Education Centre*, valamint az *ÉlményMűhely Nemzetközi Mozgalom az Élményközpontú Matematika-oktatásért* munkáját. A kutatócsoport tagja részt vesz az ELTE BTK Logika Tanszékén működő *Kiválósági Kutatócsoport* munkájában az autonóm problémamegoldó rendszerek és a morális felelősség témájával. A kutatócsoport tagjai több szerkesztőség (*Digitális Bölcsészet, Research in Drama Education. The Journal of Applied Theatre and Performance, Image – Journal of Interdisciplinary Image Science*), az MTA Pedagógiai Bizottság Drámapedagógiai Albizottságának munkájában, valamint a Polya Center, California State University tanácsadó testületében vesznek részt, és Bolyai-pályázatok és beszámolók bírálatával segítik az MTA munkáját. A kutatócsoport tagjai az Intézetet, egyszersmind az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontot képviselve csatlakoztak az Innovációs és Technológiai Minisztérium kezdeményezésére létrejött Mesterséges Intelligencia Koalícióhoz, és a 2019-ben felállítandó hat munkacsoport közül négynek a munkájában terveznek részt venni (Adatipar és adatvagyon, Nemzetközi kapcsolatok, Oktatás és tudatosítás, Szabályozási és etikai keretek).

A *Magyar Filozófiatörténet Kutatócsoport* bilaterális projektjei révén tovább mélyítette kapcsolatát a lengyel és litván tudományos műhelyekkel. E projektekhez számottevő kutatói mobilitás kapcsolódott, lévén hogy ez a bilaterális programok elsődleges célja. Egy szenior kutató az egész beszámolási évben vendégkutató volt az *MWK-FELLOWS COFUND-Fellowship* keretében (Max-Weber-Kolleg für kultur- und sozialwissenschaftliche Studien der Universität Erfurt). A csoport tagjai részt vettek az Intézet *Working Papers* című kiadványának sajtó alá rendezésében, valamint a *Kellék* és a *Magyar Filozófiai Szemle* című szakfolyóiratok szerkesztésében.

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* a Szlovák Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetével tartott fenn bilaterális kapcsolatot a tárgyévben, amelynek keretében a szlovák partner szervezésében műhelykonferenciára került sor a kelet-közép-európai fenomenológiáról *Phenomenology and We: The Traces of Husserl's Phenomenology in Our Countries* címmel (2018. október 25.), amelyen előadások mellett egy kerekasztalbeszélgetés is foglalkozott a fenomenológiai filozófia regionális történetével és jelenével.

A *Politika- és Morálfilozófia Kutatócsoport* legfontosabb partnere ebben az évben a University College London, School of Slavonic and East European Studies (SSEES) volt. Ugyancsak nagy jelentőségű, hogy két nemzetközi konferenciára is sikerült élvonalbeli egyetemek professzorait megnyerni (Harvard, Princeton, Leyden). Az olasz–magyar bölcsészettudományos együttműködés kimagasló példája egy tudományközi konferencia- és könyvsorozat szervezése és szerkesztése. Ennek keretében a második kötet jött ki a kutatócsoport tagjának társszerkesztésében, a BTK társkiadásában. A kutatócsoport több tagja rendes állásban tanít egyetemen, közülük az egyik egyetemi tanár, a másik idén vált egyetemi tanárrá (mindketten

tanítanak doktori iskolában is). A kutatócsoport a balatonfüredi konferencia szervezésében együttműködött a Debreceni Egyetemmel, a Budapesti Műszaki Egyetemmel és a Magyar Urbanisztikai Társasággal.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* nemzetközileg kiemelt rendezvénye a *45th International Hume Society Conference* volt (100 résztvevővel), valamint a kutatócsoport Peter Millicannel (Oxford) közösen szervezi a *Recasting the Treatise* c. projektet. A kutatócsoport tagja részt vett továbbá Christian Damböck FWF-projektjében, amely Carnap levelezésének kiadására irányult.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* egyik tagja Bolyai ösztöndíjat nyert el, a kutatócsoport más tagjának a nemzetközi konferenciákon való részvételét pedig részben az MTA támogatta.

A *Hermeneutika és Vallásfilozófia Kutatócsoport* elnyerte a Tempus Közalapítvány Campus Mundi tanulmányút pályázatát, amellyel a heidelbergi egyetemi archívumban kutatott.

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* által vezetett *Magyar Filozófiai Archívum*-projekt az MTA Infrastrukturális pályázata (INFRA) keretében 5 M Ft támogatást nyert el a projekt pilot szakaszaiban (2015-2017) felhalmozott eredmények konszolidálására és egységes rendszerben történő megjelenítésére.

A *Politika- és Morálfilozófia Kutatócsoport* a PPKE BTK-től nyert el 180 ezer forintos támogatást egy heidelbergi konferencián való részvételre. Ugyancsak a PPKE segítette az említett londoni együttműködésben születő, történeti alkotmányos kötet idegen nyelvű megjelentetését, a magyar anyanyelvű szerzők nyelvi lektorálását biztosítva.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* egyik kutatója elnyerte a MTA Prémium Posztdoktori Pályázatát (22 M HUF értékben). A kutatás kiinduló problémája, hogy az analitikus filozófia történetében kanonizált Rudolf Carnappal szemben a kontinensen inkább Otto Neurath volt az, aki a tudományfilozófiai problémák feldolgozásának irányt szabott. A kutatás Neurath befolyását feltérképezve helyezi az általa előtérbe állított problémákat a tudományfilozófia 20. századi történetébe. A kutatócsoport másik kutatója pedig az MMA Művészeti Pályázatában részesült.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Frenyó Zoltán: *Szent Ágoston és az augusztinizmus.* Budapest: MTA BTK – Szent István Társulat (2018). http://real.mtak.hu/89170/
2. Gábor Hofer-Szabó – Péter Vecsernyés: *Quantum Theory and Local Causality*, Dordrecht: Springer (2018). http://real.mtak.hu/91466/
3. Hévizi Ottó: *A Liget, a Sétány, a Csarnok és a Kert. A filozófia színterei.* Budapest: MTA BTK-Kalligram Kiadó (2018). http://real.mtak.hu/91627/
4. Hörcher, Ferenc (szerk.) – Lorman, Thomas (eds.): *A History of the Hungarian Constitution: Law, Government and Political Culture in Central Europe*. International Library of Historical Studies (20). New York/London: I. B. Tauris (2018). http://real.mtak.hu/85567/

5. Hörcher, Ferenc és Lorman, Thomas (eds.): *A History of the Hungarian Constitution: Law, Government and Political Culture in Central Europe.* International Library of Historical Studies (20). I. B. Tauris, London; New York. (2018)

6. Jász, Borbála: Mental Map of the City: Elements of Visual Argumentation and Creativity in Modern City Planning. *Creativity Studies* 11:2, 92–97 (2018). https://doi.org/10.3846/cs.2018.6901

7. Kondor, Zsuzsanna: Representation and Extension in Consciousness Studies. *Avant. The Journal of the Philosophical-Interdisciplinary Vanguard* 8:1, 209–227 (2018). https://doi.org/10.26913%2F80102017.0101.0013

8. Kovács Gábor: *Két part között mindörökké?* Budapest: Liget Műhely Alapítvány (2018). http://real.mtak.hu/89160/

9. Márton Gömöri – László E. Szabó: On the Persistence of the Electromagnetic Field. *Journal for General Philosophy of Science* 49:102, 1–19 (2018). http://philsci-archive.pitt.edu/12785

10. Mester, Béla: Cities as Centres of Creativity in the East-Central European Nation Building. *Creativity Studies,* 11:1, 129–141 (2018). http://real.mtak.hu/id/eprint/85543

11. Ruspanti, Roberto (szerk.) – Turgonyi, Zoltán (szerk.): *Tra una guerra e l'altra: Incroci fra Italia e Ungheria: storia, letteratura, cultura, mondo delle idee (1921-1945)*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont / Róma: Centro Interuniversitario di Studi Ungheresi e sull'Europa Centro-Orientale (CISUECO) (2018) http://real.mtak.hu/88930/

12. Tőzsér János: *Az igazság pillanatai: Esszé a filozófiai megismerés sikertelenségéről*. Budapest: Kalligram (2018). http://real.mtak.hu/91644/

13. Tuboly Ádám: *Egység és tolerancia: A logikai empirizmus tudományos világfelfogása*. Budapest: MTA BTK Filozófiai Intézet (2018) http://real.mtak.hu/84940/

14. Varga, Peter Andras: Husserl's early period: Juvenilia and the Logical Investigations. In Dan Zahavi (szerk.): *The Oxford Handbook of the History of Phenomenology*. Oxford, Oxford University Press. 107–134 (2018). http://real.mtak.hu/79470/

15. Zemplén Gábor: Theory Containment in Controversies. *Journal for General Philosophy of Science* 49: 4, 533-549 (2018). http://real.mtak.hu/87043/

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET
1118 Budapest, Ménesi út 11–13.
telefon: (1) 279 2776; fax: (1) 385 3876
e-mail: igazgato.iti@btk.mta.hu; honlap: http://iti.btk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az Irodalomtudományi Intézet feladata a magyar és a regionális irodalomtörténet korszakainak, irányzatainak, műfajainak, alkotóinak rendszerszerű tanulmányozása. A nemzeti kulturális örökség textuális hányadának, a nemzeti klasszikusok életművének és az irodalmi intézményrendszer történetének kutatásával az átfogó magyar *irodalomtörténeti szintézis* megírását készíti elő. Ennek egyik feltétele az irodalmi szövegek igényes *textológiai* feldolgozása. Több évtizede készülő és újonnan megindított sorozatai *kritikai kiadás*ban, a ma elérhető legkorszerűbb módszertani eljárásokkal és a rendelkezésre álló ismeretek legteljesebb összegzésével (keletkezés-, tárgy-, szöveg- és befogadástörténet, utóélet stb.) adják közre a klasszikus magyar írói életműveket a középkortól a modern irodalomig, elvégezve a nemzeti kulturális örökség irodalmi szövegeinek minőségbiztosított feldolgozását és megőrzését. Jelentős irodalmi és művelődéstörténeti forrásmunkák, ritka nyomtatványok és kéziratok emellett további tudományos szövegkiadásokban látnak napvilágot.

Az Intézet nemcsak a magyar nyelvű, hanem a magyarországi latin nyelvű és a nemzetiségek nyelvén íródott alkotásokat is tanulmányozza, és munkája kiterjed a szomszédos népek és a kultúra egyes területein mintaadó szereppel bíró nyugat-európai nemzetek irodalmaival való kapcsolatrendszer kutatására is (genetikus és tipológiai komparatisztika). Az irodalom története mellett *az irodalmi gondolkodás, az irodalomtudomány, a kritikai megítélő elvek történetét* is kutatja: az irodalomfogalom és -értelmezés koronkénti eltérései a grammatikai, a retorikai, a poétikai, az esztétikai, a nyelvfilozófiai keretek változásainak leírása által válnak megérthetővé, sor kerül az irodalmi képzés, az irodalmi intézményrendszer tanulmányozására, és az irodalmi gondolkodásnak teret adó ismeretelméleti, filozófiai, teológiai nézetek eszmetörténeti tanulmányozására is.

Az Intézet az *irodalomelméleti* kutatásnak mind a strukturalista, mind a posztstrukturalista irányzatait műveli. A főbb témák ezen a területen a *műfaj- és fordításelmélet*, a *narratológia*, a *tropológia*, a *referencia és a szövegimmanencia viszonya*, valamint az irodalomtörténet-írás és az irodalomtudomány *módszertani kérdései* és új irányzatai.

Az Intézet meghatározó szerepet játszik a magyarországi irodalomtudományban. Több száz hazai és külföldi kutatóval dolgozik összehangoltan, közös projektek kezdeményezőjeként és részeseként; munkatársai részt vesznek a hazai irodalomtudományi intézményrendszer működtetésében, a tudományos minősítésben, a diszciplináris utánpótlás graduális és posztgraduális képzésében. Kézikönyvei, könyvsorozatai, saját folyóiratai és ezek honlapjai, valamint open access internetes tartalomszolgáltatása révén az Intézet teret ad az új kutatási eredményeknek. Közös szakmai rendezvényeket szervez az irodalomtudományt művelő hazai és határon túli tanszékekkel, a szomszédos országok akadémiai testvérintézeteivel, a bölcsészettudományi kutatási ágak hazai akadémiai kutatóintézeteivel, a közgyűjteményekkel.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A 2017-ben elindított programok, amelyek Arany János születésének bicentenáriuma alkalmából, az akadémia és a magyar kormány koordinációjával megvalósított *Arany János-emlékév* égisze alatt valósulnak meg, 2018-ban is számos kimagasló eredményt hoztak. Az Intézet egy általa vezetett konzorciális együttműködés keretén belül (az MTA Könyvtár és Információs Központtal, az Országos Széchényi Könyvtárral és a Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködve) megmutatta, milyen sokrétű és eredményes kutatói, ismeretterjesztői, információmegosztó és munkairányítói tevékenységre képes egyidejűleg. Létrehozott egy olyan portált, amelyen Arany János hazai vagy határon túli közgyűjteményekben őrzött *kéziratainak fotói* lesznek hozzáférhetőek nagy felbontásban és metaadatokkal ellátva. Ehhez később további nemzeti klasszikusok kézirati anyaga társul majd, vagyis általa létrejött a *Nemzeti Klasszikusok Digitális Kézirattárá*nak pilot projektje. Ezzel egyidejűleg megtörtént a *Nemzeti Klasszikusok Akadémiai Szövegtára* első darabjának felállítása is: az *Arany-versek kiadásait* analitikusan feldolgozó másik portál a fotók közzétételén túl az egyes versek variánsainak lekérdezését lehetővé tevő, átirataikat közlő és bibliográfiai tételekkel integrált szolgáltatásként működik majd. Elkészült az *Arany János összes művei* című, 1951–2015 között megjelent kritikai kiadás 19 kötetének *retrokonverziója*, mégpedig olyan jelölőnyelvi, tartalomfeltáró kódolásban, amely alkalmas hosszú távú, verziókövetett megőrzésre, adatbázisban tárolásra, összetett, paraméterezhető lekérdezésekre és megjelenítésre, dinamikus tartalomszolgáltatásra. A feldolgozás XML nyelven, a nemzetközi iparági kvázi-szabvány, a Text Encoding Initiative (TEI) szintaxisa szerinti szemantikai feltárással történt, a közzétételi platform pedig a magyar irodalomtudomány textológiai portálja, az Intézet és a Petőfi Irodalmi Múzeum által közösen kifejlesztett és működtetett *DigiPhil*. Ezzel párhuzamosan folyik a 2016-ban megindított új kritikai kiadás *(Arany János munkái)* köteteinek előkészítése, elsősorban – a 2025-ben esedékes akadémiai bicentenáriumra is tekintettel – Arany János eddig kiadatlan hivatali, akadémiai titkári és főtitkári iratainak sajtó alá rendezése.

Az Intézet teljes kutatói állományát foglalkoztató szakmai vállalkozás a hatkötetesre tervezett irodalomtörténeti kézikönyv. Korábban sor került a főszerkesztői koncepció közreadására (2014), a régiség és a 19. század koncepciójának országos megvitatására (2011 és 2014), az utóbbi megjelentetésére (2015). 2018-ban döntő fontosságú eredmény született: elkészült és a hazai és határon túli egyetemi irodalomtudományi kutatóhelyek mindegyikének bevonásával nemzeti szintű megvitatásra került a 20. századi hányad megírására vonatkozó koncepciószöveg. A szintézis elkészítéséhez emellett a megfelelő módszertani alapok körvonalazása és vizsgálata szükséges. Ennek érdekében az Intézet módszertani műhelykonferencia-sorozatot indított 2015-ben a szintézis elméleti pozíciójának és elbeszélői modalitásának kimunkálására *Az értelmezés hatalma* címmel. A sorozat negyedik tanácskozása 2018. március 28-án zajlott le *Kontextus és kontextualizáció* címmel. Előadásai ezúttal a kora újkori magyarországi szövegek kontextusainak figyelembevételét, értelmezését, típusait vizsgálták, valamint azt, hogy a sokféle értelemadó kontextus hogyan viszonyul magukhoz a textusokhoz, és a vizsgálat tanulságai mennyiben és hogyan segíthetik az irodalomtörténeti narráció létrehozását. Az előadások írásos változata a korábbi évek anyagának válogatásával kibővülve lát majd nyomtatásban napvilágot.

Az Intézet második Lendület-kutatócsoportja, amely 2018-ban alakult *(Hosszú Reformáció Kelet-Európában, 1500–1800),* előadássorozatot *(Klaniczay Tibor Emlékelőadás-sorozat, Memorial Lecture Series)* indított el Klaniczay Tibor, az Intézet korábbi igazgatója emlékére. Az első előadást Klaniczay Gábor tartotta november 20-án, s a tervek szerint a következő évtől

kezdődően külföldi vendégelőadók folytatják a megemlékezést, illetve a korszakolási kérdések megválaszolását.

A textológia terén 2018-ban is jelentős újdonságokat publikáltak és szerkesztettek az intézeti kutatók. A *Régi Magyar Költők Tára, 16. századbeli költők* sorozatának újabb darabja (13/A) jelent meg: *Bogáti Fazakas Miklós históriás énekei és bibliai parafrázisai (Énekek Éneke, Mózesi diadalversek, Jób könyve) 1575–1598* című kötetet a Reneszánsz Osztály egyik munkatársa által vezetett NKFIH-munkacsoport adta közre. Előkészületben van a kiadás folytatása (13/B) is. A régi magyarországi latin nyelvű irodalom kritikai kiadásának referenciasorozatában *(Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum – BSMRA-sorozat)* a Reneszánsz Osztály egy másik munkatársa készít kritikai kiadást Oláh Miklós teljes levelezéséből, melynek első kötete 2018-ban látott nyomtatásban napvilágot, majd 2019-ben az online verzió is elérhetővé válik. E vállalkozással kezdődően az Intézetben olyan technológiai rendben készülnek a kritikai kiadások, amely lehetővé teszi, hogy a hagyományos, nyomtatásra szánt kötetek digitális kézirata egyben online szövegkiadások alapanyagaként legyen felhasználható. További újdonság, hogy a *BSMRAe*-sorozat átkerült az Intézet open access kiadója, a Reciti sorozatai közé. A 2018-as év textológiai eredménye, hogy – sokéves intézeti erőfeszítések után – megindult Babits Mihály verseinek kritikai kiadása az első kötet (1890–1905) közzétételével, továbbá megjelent József Attila *Összes tanulmánya és cikke 1930–1937* az Irodalomelméleti Osztály kutatóprofesszorának közreműködésével.

A nem kritikai elmélyültségű, ugyanakkor tudományos igényű, kiterjedt forrásvizsgálatokon alapuló, jegyzetelt és kommentált kiadások terén is számos új textológiai teljesítményt tud maga mögött az Intézet. Az intézeti open access kiadó, a Reciti gondozásában, annak *ReTextum* sorozatában jelent meg a XVIII. Századi Osztály egyik munkatársának szöveggondozásában a *Magyar világi ponyvairodalom 1700–1820, I, Lírai dalok és versek* c. kötet, mely az évek óta folyó közköltészeti szövegkiadások és vizsgálódások fontos mérföldköve. Ugyanennek a munkatársnak köszönhető, hogy e sorozat darabjaként végre nyomtatásban is napvilágot látott a Küllős Imola által sajtó alá rendezett szövegkiadás a 18–19. századi világi énekek gyűjteményéből *(Világi énekek és versek. B. P. 1800).* Ugyanezen sorozat tagjaként jelent meg Friedrich Schiller *Don Karlos* c. munkája Bölöni Farkas Sándor fordításában, a Reneszánsz Osztály egyik munkatársának olvasószerkesztésében. A Modern Magyar Irodalmi Osztály egy munkatársa rendezte sajtó alá a *Schöpflin Aladár a Vasárnapi Ujságban 1899–1921* c. szövegkiadást, amely a jeles szerkesztő és publicista munkáit jegyzetekkel tette közérthetőbbé. A Bibliográfiai Osztály egy munkatársának szöveggondozásában két, emigrációban készült szépirodalmi mű is megjelent: Rab Gusztáv *Sabaria, avagy Szent Márton köpenye,* valamint Gara László és Gara Nathalie *Szent-Boniface és lakói* c. regényei először jelennek meg magyar nyelven.

A XVIII. Századi Osztály legambiciózusabb textológiai vállalkozása a mind terjedelmében, mind újszerű felhasználási lehetőségeiben egyedülálló Mikes Kelemen-szótár. A készülő szótár komplex informatikai támogatottságú alkotás, amely nyilvános online változatban működik (http://mikesszotar.iti.mta.hu), s része a Nemzeti Korpuszportálnak is. 2018-ig elkészült 15.336 szócikk, illetve a *Törökországi levelek* összes szócikke első változatban. Ebben az esztendőben 670 új szócikk készült, illetve külsős lektor szakmai javaslata alapján megtörtént a problémás esetek javítása a teljes korpuszon és a szükséges átdolgozások elvégzése. Az így elkészített anyag első adagja átadásra került lektorálásra, valamint végleges formát öltött a szerkesztési szabályzat is.

A 2013-ban elindított és 2016 óta nyilvánosan elérhető bibliográfiai adatbázis munkálatai 2018-ban folytatódtak, a kurrens anyaggyűjtés eredményeként ma 16.121 tétel kereshető online a 2013–2016. évekből (lásd http://www.iti.mta.hu/mib). A munkát a Bibliográfiai Osztály munkatársai végzik, az 1972–2013 között tíz kötetben megjelent irodalomtörténeti bibliográfia folytatásaként. Ennek a korábbi vállalkozásnak a retrokonverziója és adatbázisban való közzététele ugyancsak folyamatos. A 2017-ben alakult Lendület-kutatócsoport *(Nyugat-magyarországi Irodalom 1770–1820)* 2018-ban két új adatbázist is elindított: *Írói és tudóslevelezés* és *Magyarországi populáris nyomtatványok (17–19. sz.)* (lásd https://iti.btk.mta.hu/hu/lendulet/nymi1770-1820/adatbazisok). Az online adatbázis-építő munka mellett klasszikus bibliográfiai munkálatokra is találunk példát 2018-ban: a Bibliográfiai Osztály egyik munkatársa megjelentette Tüskés Tibor válogatott bibliográfiáját.

Az irodalomtörténeti korszakok, alkotók, irányzatok, műfajok értelmezésének eredményei, amelyek gyakran a textológiai munkálatokkal együtt vagy ezek szükségszerű következményeként jönnek létre, a 2018-as esztendőre vonatkozóan is kimagaslóak. A Reneszánsz Osztályon – az MTA BTK TTI egyik munkatársával közösen – szerkesztették meg azt a sokszerzős tanulmánykötetet, amely a hazai és külföldi reneszánszkutatók számára 2015-ben megrendezett konferencia (*A magyar történet 17. századi folytatója,* Budapest, 2015. december 1.) interdiszciplináris anyagát tette közzé *(„A magyar történet folytatója": Tanulmányok Istvánffy Miklósról).* A Reneszánsz Osztályon készült el és jelent meg a korábbi munkatársunk, Pirnát Antal kiadatlan tanulmányait tartalmazó tanulmánykötet. Az osztály két munkatársa publikálta doktori disszertációjának monográfiává átdolgozott változatát: az egyik *Biblikus cseh nyelvű gyászbeszédek a 17. századi Magyarországon: A nyomtatott korpusz bemutatása és irodalomtörténeti vizsgálata* címmel látott napvilágot, míg a másik egy humanista témát járt körül alaposabban *(Egy kora újkori sikerkönyv története: 15–16. századi szövegvariánsok és fordítások Eneas Silvius Piccolomini* Historia de duobus amantibus *című szerelmes regényéből).* Utóbbi munkatársnak megjelent egy további kismonográfiája is *Fabula és história határán: Vándormotívumok és -anekdoták magyar történelmi alakokra vonatkozó itáliai elbeszélő forrásokban* címmel. A XVIII. Századi Osztály osztályvezetője társszerzőként jelentetett meg egy német nyelvű tanulmánykötetet a 16–18. századi irodalom átalakulási folyamatairól *(Litterae Hungariae: Transformationsprozesse im europäischen Kontext, 16–18. Jahrhundert).* Ugyanennek az osztálynak a szerkesztésében jelent meg a 2017-ben tartott Verseghy Ferenc emlékkonferencia írásos anyaga *(In memoriam Verseghy Ferenc: Emlékkönyv a Szolnokon 2017. április 3–4-én rendezett tudományos konferencia anyagából).* Az ugyanitt folyó, a közköltészethez kapcsolódó, rendkívül eredményes textológiai munkát érdemben egészíti ki a *Doromb* című sorozat, amely irodalomtörténeti és folklorisztikai szempontok alapján értelmezi ezt a gazdag szövegállományt; 2018-ban immáron a 6. kötete jelent meg. A XIX. Századi Osztályon a *Hagyományfrissítés* konferencia- és könyvsorozat hatodik kötete jelent meg *(Rejtőzködő Kalliopé: Tanulmányok Arany János* Naiv eposzunk *című írásáról).* Az osztály évek óta szervez nemzetközi konferenciát a 18–19. századi esztétikatörténeti kutatások mentén, 2018-ban a 2017-es konferencia anyagát jelentették meg *(Anthropologische Ästhetik in Mitteleuropa 1750–1850 / Anthropological Aesthetics in Central Europe 1750–1850).* Szerkesztésükben jelent meg az intézeti open access kiadó, a Reciti legújabb sorozatának első kötete is: az új sorozat az intézeti konferenciák és szimpóziumok írásos változatát adja közre *(Az ismeretlen klasszikus: Berzsenyi-tanulmányok).* A Modern Magyar Irodalmi Osztály 2018-ban nyugállományba vonult egykori osztályvezetője publikálta évek óta készülő Derrida-monográfiáját *(Dekonstrukció és esztétika).* Az osztály két további munkatársa is megjelentetett egy-egy monográfiát, mely főbb kutatási témájukat ismerteti: az egyik *Test – szöveg – test: Testreprezentációk és a Másik szépirodalmi alkotásokban* címmel jelent meg, míg a másik, mely egy doktori disszertáció továbbfejlesztett változata, *Fantasztikum és medialitás:*

Kísértetek és írásnyomok a magyar prózában Nagy Ignáctól Szerb Antalig címen látott napvilágot. A Közép- és Kelet-európai Osztály megjelentette a 2017-ben általuk és a Szlovák Tudományos Akadémia Világirodalmi Intézete által szervezett nemzetközi konferencia anyagát, mely az elmúlt harminc év során a magyar és a szlovák irodalomban zajló folyamatokat, műfaji és narratív jellegzetességeket helyezte vizsgálódása középpontjába *(Szomszédok a kirakatban: A szlovák irodalom recepciója Magyarországon 1990 után)*. A Bibliográfiai Osztály osztályvezetője társszerkesztésében látott napvilágot a 2017-es évben megrendezett Gyulai Pál-konferencia írásos változata *(B)irodalom. Gyulai Pál az irodalom élén* címmel. Az Intézet volt igazgatójának, jelenleg kutatóprofesszorának két tanulmánykötete is megjelent: az egyik az Arany János-emlékévhez kapcsolódik *(Toldi uram dereka: Arany Jánosról),* a másik egy korábbi kötetének javított, bővített változata *(Hunok és jezsuiták: Fejezetek a magyarországi latin honfoglalási epika történetéből).*

Az Intézet 2018-ban is átadta saját alapítású, egy kivételével néhai munkatársairól elnevezett, az adott tudományterületeken a legrangosabbnak számító tudományos díjait: a régi magyar irodalom kutatásáért járó Klaniczay Tibor-díjat, a 18. századi kutatásokért adható Faludi Ferenc Alkotói Díjat (a Magyar Jezsuita Rendtartománnyal közösen), a 19. századi szaktanulmányokat honoráló Martinkó András-díjat, a kortárs irodalom- vagy színháztudományi teljesítményeket elismerő Erdődy Edit-díjat, a kritikatörténet kiemelkedő kutatói munkáját elismerő Tarnai Andor-díjat, valamint a fiatal textológusok teljesítményéért megítélhető Kiss József-díjat (az MTA Textológiai Munkabizottságával és a Petőfi Irodalmi Múzeummal közösen). A XVIII. Századi Osztály harmadik ízben jutalmazta egy fiatal pályakezdő munkáját az általuk alapított Hopp Lajos-díjjal; reményeik szerint a 2016-ban létrehozott kitüntetés előmozdítja majd a korszakkal foglalkozó kutatói utánpótlást.

b) Tudomány és társadalom

A tudományos eredmények népszerűsítésében az Intézet 2018-ban is jelentős részt vállalt. A kutatók számos előadást tartottak a nagyközönségnek (könyvbemutatók, kerekasztalok), tekintélyes mennyiségű ismeretterjesztő írást publikáltak (cikkek, interjúk, emlékbeszédek, nekrológok), a média nyilvánossága előtt is többször beszámoltak legújabb kutatási eredményeikről. Több kutató foglalkozik előadó-művészettel, pl. az Intézet egyik főmunkatársa a *Musica Historica* együttes vezetője.

Az Intézet évek óta érdemben járul hozzá a társadalmi nyilvánosság kulturális emlékezetének formálásához. A munkatársak 46 lexikoncímszót készítettek el a *Nemzeti évfordulóink 2018* c. kiadvány számára. A 2018-as év szakmai és ismeretterjesztő programjait alapvetően két nagyobb emlékév határozta meg: az I. világháború lezárásának centenáriuma és a valójában 2017-ben ünnepelt Arany János-bicentenárium, amely oly sok és változatos feladattal és programmal készült, hogy azok megvalósítása átnyúlt 2018-ra is. Mindkét emlékév számos eseménye kiemelt jelentőségű volt, élénk sajtófigyelem övezte, s nemcsak a szűken értelmezett szakmai nyilvánosságot szólították meg, hanem a közélet és a társadalom jelentős érdeklődése is kísérte azokat. Ezen túlmenően az Intézet rendszeresen eleget tesz társadalmi jellegű, szakértői tevékenységekre való felkéréseknek. Ilyenek az írónevekhez kötődő közterület-, illetve közintézmény-elnevezéssel kapcsolatos kérdések.

Az Intézet több olyan esemény résztvevője, szervezője és kezdeményezője volt, amely a tudomány és a társadalom dialógusra épülő viszonyát mélyítette el. Az Intézet a Tudomány Ünnepére – melynek témája a határtalan tudomány volt – egy angol nyelvű konferenciát szervezett 2018. november 21-ére, amelyen határainkon túli kutatóintézetben, egyetemen

dolgozó kutatók voltak az előadók, akik az irodalomtudomány olyan részterületével foglalkoznak, amely az Intézetben jelenleg kevéssé reprezentált. A *Literature across Frontiers (Az irodalom határok nélkül)* című rendezvény az Intézet által művelt irodalmi keretrendszert bővítette, és egyúttal a határainkon kívül esők munkásságát hozta közelebb a hazai kutatókhoz.

Az Intézetben folyó tudományos munkát a szakma mellett a széles társadalom is figyelemmel kíséri és elismeri. 2018. március 15-én Áder János köztársasági elnök a **Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozata** kitüntetést adományozta a Bibliográfiai Osztály 2018-ban leköszönt vezetőjének, tudományos főmunkatársnak több évtizedes irodalomtörténészi, filológusi és bibliográfusi munkája, valamint a magyar irodalomtörténeti hagyomány fennmaradását szolgáló szervezőtevékenysége elismeréseként.

2018-ban is jelentős volt az Intézet részvétele az internetes tartalomszolgáltatásban. A 2016-ban elindult online bibliográfiai adatbázis folyamatosan bővül, míg az intézeti honlap (http://iti.btk.mta.hu) naprakész hírekkel szolgál: állandóan tudósít az eseményekről, konferenciákról, emlékülésekről, felolvasásokról, könyvbemutatókról, a kutatók munkásságáról, az osztályok és a szerkesztőségek eredményeiről. Az Intézet hálózati recenziós fóruma és nonprofit open access kiadója (http://www.reciti.hu), mely 2018-ban már 11 éves múltra tekinthetett vissza, újra impozáns munkát végzett: az év során 12 könyvet és 17 recenziót tett közzé. A Reciti nemcsak intézeti, hanem külső megkereséseknek is eleget tett, tehát olyan nonprofit tudományos kiadóvá lépett elő, amely teljesen indokoltan részesül a hazai bölcsészeti szakma megkülönböztetett figyelmében. A honlap nemzetközi olvasóköre tovább növekedett, a portál intenzíven hozzájárult a magyar szakirodalom megvitatásához, nemzetközi megismertetéséhez, egyben hivatkozásainak előmozdításához. Egy intézeti folyóirat, az *Irodalomtörténeti Közlemények* szerkesztőségi honlapja a 122 lezárt évfolyam minden szövegéhez teljes körű, ingyenes és nyilvános hozzáférést biztosít, megfelelve a szerkesztőségi oldalon történő open access közzététel feltételének is. Az Intézet az elmúlt években szinte minden intézeti konferenciáról videofelvételt készített, s azokat egy nyilvános repozitóriumban elhelyezve segítette a kutatási eredmények disszeminációját.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A 2018-as év számos tudományos rendezvénye az Intézet vagy az egyes osztályok kezdeményezésére jött létre, ám az irodalomtudományi szakma intézményközi vagy nemzetközi együttműködését testesítette meg, és ezáltal meglévő hagyományos rendezvénysorozatot folytatott vagy folytatásra váró hagyományt teremtett. A Reneszánsz Osztály kezdeményezésére került megrendezésre *Az értelmezés hatalma IV. Kontextus és kontextualizáció* című módszertani konferencia 2018. március 28-án. Ez a rendezvénysorozat részint az irodalomtörténeti szintézis megírásához nélkülözhetetlen módszertani fórumot, szakmai reflektáltságot és intézményközi kapcsolatokat biztosítja, másrészt pedig lehetővé teszi a legújabb szakmai eredmények továbbítását és érvényesítését a hazai irodalomtudományi kutatásokban, az Intézet alapvető küldetésének és funkciójának megfelelően. Ahogyan ez a rendezvény az irodalomtörténet megírásának feladatához járult hozzá, úgy mozdította elő a textológiai kutatásoknak a digitális korszakba való átléptetését és ehhez magas szintű informatikai és szakmai együttműködő partnerek megtalálását egy 2016-ban indult rendezvénysorozat: az Intézet 2018-ban is folytatta a *Digitális módszerek az irodalomtudomány támogatására* címmel indított mesterkurzust, amelynek keretében minden hónapban más-más munkatárs tart előadást, az intézeti textológiai hagyományokat megújítva, új informatikai eljárásokat kezdeményezve. A nyílt módszertani előadások alkalmával a kollégák

megismerkedhetnek a legújabb szoftverekkel, technológiákkal, így részesülve elméleti és gyakorlati továbbképzésben.

A Reneszánsz Osztály ebben az évben is a hazai és külföldi egyetemi műhelyekkel (intézetekkel, tanszékekkel, doktori iskolákkal és programokkal) közösen szervezte meg éves nemzetközi nagykonferenciáját (*A dialógus formái a magyar régiségben (1450–1750),* Kolozsvár, 2018. május 3–5.), amely az Intézet REFO500 szerepvállalásának is az egyik eseménye volt. A konferencia összekapcsolta a hazai és a nemzetközi kutatásokat a régi magyar irodalom területén, a hazai és határon túli egyetemek és kutatóintézetek előadóinak részvételével. 2018-ban Oláh Miklós esztergomi érsek és humanista halálának 450. évfordulója volt, ez adta az apropóját annak a nemzetközi konferenciának, melyet a Reneszánsz Osztály szervezett (*International Conference on the 450th Anniversary of Nicolaus Olahus' Death,* 2018. január 15.). A XVIII. Századi Osztály legnagyobb szabású eseménye az osztályon 2017-ben alakult Lendület-kutatócsoport bemutatkozó, nemzetközi konferenciája volt, melyet *A sajtó és irodalom a többnyelvű Magyarországon a 18–19. század fordulóján* címmel rendeztek meg (Győr és Pannonhalma, 2018. április 25–27.). A XIX. Századi Osztály idén is megszervezte nemzetközi konferenciáját az alkalmazott esztétikai antropológia kutatási témájában (*Angewandte anthropologische Ästhetik um 1800,* Budapest, 2018. november 23.). Az osztály munkatársai részben még 2018-ban is az Arany-bicentenárium méltó megünneplésére fordították energiáikat. Ehhez kapcsolódva tudományos konferenciát szerveztek a Ráday Gyűjteménnyel közösen Tompa Mihály halálának 150. évfordulójára (*A hiányzó harmadik: Tompa Mihály,* Budapest, 2018. április 27.). A Modern Magyar Irodalmi Osztály megtartotta az első világháború „mikrotörténelmi" vizsgálatát célzó, interdiszciplináris konferenciasorozatának harmadik részét *Üdvözlet a győzőnek* címmel (Budapest, 2018. október 24–26.). Az osztály négy évtizedre visszatekintő együttműködési kapcsolatot tart fenn az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékével. 2018-ban is megrendezték éves közös konferenciájukat, ezúttal *Modernizációs minták és kísérletek a magyar irodalomban* címmel (Újvidék, 2018. december 13–14.). Az osztály kétnapos szimpóziumot is rendezett *A kortárs próza újabb fejleményei* címmel (Budapest, 2018. november 29–30.). Az Irodalomelméleti Osztály fő kutatási irányként a narratológiát műveli, ennek jegyében 2018-ban harmadik alkalommal került megrendezésre az osztály e tárgyú konferenciája (*Leírás,* Budapest, 2018. január 30–31.). Ugyanezen osztály a Magyar Irodalomtörténeti Társasággal és a Károli Gáspár Református Egyetemmel közös konferenciát is szervezett: másik fő kutatási területük legújabb eredményeit ismertették a *Közép-Európa a komparatisztikában* című szimpóziumon (Budapest, 2018. október 18–19.), továbbá emlékkonferenciát rendeztek a PIM-mel és a Kosztolányi Kritikai Kiadás Kutatócsoporttal közösen Szegedy-Maszák Mihály születésének 75. évfordulójára (*„A tágasság iskolája",* Budapest, 2018. június 19.). A Közép- és Kelet-európai Osztály szintén egy korábbi kolléga emléke előtt tisztelgett: egykori osztályvezetője, Bojtár Endre az év elején hunyt el, a *Konferencia Bojtár Endre emlékére* c. rendezvényen idézték meg szakmai örökségét (Budapest, 2018. szeptember 4.). A Bibliográfiai Osztály a Modern Magyar Irodalmi Osztállyal együtt társrendezője volt annak a nemzetközi konferenciának, amely a 20. századi francia–magyar irodalmi kapcsolatokat állította vizsgálódása homlokterébe (*Les relations littéraires entre la France et la Hongrie au XXe siècle,* Budapest, 2018. december 5–7.).

A határon túli kutatóhelyekkel állandó az együttműködés. A világ hungarológiai műhelyeinek (tanszékek, kutatóintézetek) munkáját összekapcsoló *Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság*ban a Reneszánsz Osztály főmunkatársa a főtitkári tisztséget tölti be. A Modern Magyar Irodalmi Osztályon működő *Corpus Alienum* csoport (az Osztrák–Magyar Akció támogatásával) jelentős eredményeket ért el. A régió intézményeivel való kapcsolattartás és

együttműködés biztosítottnak tűnik a szerb–magyar és a szlovák–magyar mobilitási támogatások révén is. Az MTA és a Szlovák Tudományos Akadémia által támogatott konferenciasorozat részeként tartott előadást a Modern Magyar Irodalmi Osztály osztályvezetője Pozsonyban *The Asymmetry of Cultural Transfer* címmel. Az Irodalomelméleti Osztály osztályvezetője számos tudományos és ismeretterjesztő angol nyelvű előadást tartott Kínában meghívott előadóként Fuzhuóban, Sanghajban, Nanjingban és Harbinban. Az Intézet vendégeként Günter Berghaus, a Bristoli Egyetem professzora tartott előadást *International Futurism: Current and Past Research* címmel. A Közép- és Kelet-európai Osztály szemináriumán szerepelt meghívott előadóként Alexandra Urakova, az Orosz Tudományos Akadémia kutatója.

Az Intézet nemzetközi aktivitását segítette, hogy az MTA BTK által pályázati úton elnyert, kutatói mobilitást biztosító beépült pénzkeretből való részesedés lehetővé tette az intézeti kutatók hazai vagy külföldi konferencia-részvételét, tanulmányútját, szakmai kurzusát vagy vidéki, illetve külföldi kutató kollégáknak az Intézetbe való meghívását. Tizennégy intézeti munkatárs kapott lehetőséget arra, hogy részt vegyen a Reneszánsz Osztály éves nemzetközi konferenciáján Kolozsvárott. A XIX. Századi Osztály tagjai a korszak kutatóinak szokásos rendezvényén, a *Vetésforgó* elnevezésű konferencián vettek részt (Debrecen, 2018. november 16–17.). További munkatársak vettek részt e támogatásnak köszönhetően a következő rendezvényeken: *A riport a nagyvilágban – A riport mint világirodalmi jelenség* c. nemzetközi konferencián (Katowice, 2018. május 23–25.), a *Literary Canon Formation as Nation-Building in Central and Eastern Europe (19th and 20th Century)* c. nemzetközi konferencián (Vilnius, 2018. május 2–5.), az *A Hero of our Time: (Inter)National Symbolic Public Figures and Their Cult in the Age of (Post)Modernity* c. nemzetközi szimpóziumon (Moszkva, 2018. június 1–3.), az *Aftermath – The Fall and the Rise after the Event* c. rendezvényen (Varsó, 2018. október 25–26.), a *Women in Print: Production, Distribution and Consumption* c. nemzetközi konferencián (Birmingham, 2018. szeptember 11–15.), a 18. alkalommal megrendezésre került *Euralex International Congress, Lexicography in global contexts* c. nemzetközi tanácskozáson (Ljubljana, 2018. július 17–21.), valamint a *Hatvani István, a magyar polihisztor* című konferencián (Kassa, 2018. november 23.). Ugyane forrásból valósult meg levéltári és könyvtári kutatómunka Kassán és Rimaszombatban, valamint tudományos szakmai kapcsolatfelvétel és egyeztetés Pozsonyban, Turócszentmártonban és Necpálban.

Több intézeti kutató tagja olyan nemzetközi fórumoknak és társaságoknak, amelyekben nemcsak a saját osztályuk vagy az Intézet szakmai érdekeit mozdíthatják előre, hanem az egész magyar tudományos társadalmat népszerűsítik. A XIX. Századi Osztály akadémikusa az *Academia Europaea* tagja, illetve tagja az *International Shakespeare Conferences in Stratford-upon-Avon* tanácsadó testületének. További kutatók képviselik az Intézetet az *AILC (ICLA)*, a *Grimmelshausen-Gesellschaft*, a *Görres-Gesellschaft*, az *International Association for Neo-Latin Studies*, valamint az *Osztrák–Magyar Akadémiai Vegyes Bizottság* munkájában.

Sokan tagjai az akadémiai szakbizottságoknak *(Irodalomtudományi Bizottság, Textológiai Munkabizottság, Sajtótörténeti Munkabizottság, Informatikai Irodalomtudomány Munkabizottság, AKT, MTA Nőtörténeti Munkabizottság, MTA–Osztrák Tudományos Akadémia Irodalom- és Kultúratudományi Vegyesbizottság)* és más tudományos testületeknek (*MAB Társadalomtudományi Szakbizottsága, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Magyar XVIII. Század-kutató Társaság, Hungaria Latina – Magyar Neolatin Egyesület,* volt *OTKA MIF*, most *NKFIH zsűri, Magyarországi Dante Társaság* stb.), illetve több egyetem kari és doktori tanácsának. Többen töltenek be elnöki vagy elnökségi tisztséget más szakmai szervezetekben *(Mészöly Miklós Egyesület, Berzsenyi Dániel*

Irodalmi és Művészeti Társaság, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, Ókortudományi Társaság, Musica Historica Kulturális Egyesület), illetve további művészeti egyesületek, például a *Magyar Írószövetség,* a *Magyar Szépírók Társasága,* a *Magyar Műfordítók Egyesülete,* a *József Attila Kör,* a *Furtwängler Társaság* és a *Lesznai Anna Társaság* tagjai.

2018-ban is megjelentek az intézeti folyóiratok teljes évfolyamai *(Irodalomtörténeti Közlemények, Helikon, Literatura, Magyar Könyvszemle);* ezek szerkesztésében főként intézeti munkatársak vesznek részt. A szerzők és a szerkesztők felajánlásából működött az Intézet hálózati fóruma, a *Reciti* (http://www.reciti.hu). Az Intézet kutatói más tudományos és szépirodalmi folyóiratok szerkesztőségének is tagjai (pl. *Lymbus, Irodalomtörténet, Alföld, Budapesti Könyvszemle, 2000, Jelenkor, Új Forrás, Vigilia, Aspecto, Kaleidoscope, Élet és Tudomány, Publicationes Universitatis Miskolciensis: Sectio Philosophica, Magyar Műhely, Irodalomismeret, Somogy, Antikvitás és Reneszánsz* stb.). A nemzetközi folyóiratok közül intézeti szerkesztők közreműködésével készül a *Neohelicon*, a *Hungarian Studies*, a *Hungarian Journal of English and American Studies*, a *Jahrbuch der Deutschen Shakespeare-Gesellschaft*, a *Simpliciana: Schriften der Grimmelshausen-Gesellschaft*, illetve a *World Literature Studies* (Pozsony).

Az Intézet munkatársai közül tizenheten végeznek rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet. Az Intézet igazgatója doktori iskolát vezet, kilenc további kutató oktat doktori iskolában, közülük hatan törzstagok is. Az oktatómunkát végzők 2018-ban 27 elméleti és 45 gyakorlati kurzust tartottak, 17 PhD-értekezést, 10 MSc/MA és 6 BSc/BA diplomamunkát irányítottak. A Modern Magyar Irodalmi Osztály 2014 óta „önkéntes gyakornoki" programot működtet, amelynek célja fiatal külső munkatársakat bevonni az irodalomtörténeti szintézis megírásának munkálataiba, illetve kutatásaikat az Intézet nyújtotta szakmai lehetőségekkel segíteni. A Reneszánsz Osztály munkatársai 2018-ban már második alkalommal rendeztek intenzív mesterkurzust olyan, az alapképzésen már túl lévő, de a doktori stúdiumaikat be nem fejezett bölcsészhallgatók számára, akiket a kora újkori irodalomtörténet érdekel. Az egyhetes intenzív képzés és tutoriális foglalkozások során a résztvevők az egyetemi képzésüket kiegészítő módszertani, forráshasználati, tudománytörténeti jártasság elsajátítására kapnak lehetőséget és szakmai újdonságokról értesülhetnek; a második mesterkurzusra, amely a harmincéves háború irodalmi hatása köré szerveződött, 2018. június 18–22. közt került sor. A Közép- és Kelet-európai Osztály szemináriumsorozatot indított útjára, mely révén egyrészt a kelet-európai komparatista kutatásokat kívánja összefogni, másrészt a szakmai utánpótlást igyekszik támogatni.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az Intézet 24 nyertes pályázatot tudhatott magáénak 2018-ban 207 706 000 Ft összértékben. A legfontosabb támogatók az MTA, az NKFIH és az NKA voltak. Az Intézet támogatott projektjei 2018-ban:

- *Hosszú reformáció Magyarországon és Erdélyben: konfesszionalizációk és irodalmi kultúrák a kora újkorban (1500–1800).* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 07. 01.–2023. 06. 30., megítélt összeg: 155 000 000 Ft.
- *Arany János kritikai kiadása.* Támogató: NKFIH, futamidő: 2018. 10. 01.–2022. 09. 30., megítélt összeg: 20 604 000 Ft.

- *A plágium szerialitása. Cholnoky László szövegszerkesztési elvei és publikálási praxisa. Posztdoktori ösztöndíj.* Támogató: NKFIH, futamidő: 2018. 09. 01.–2021. 08. 31., megítélt összeg: 15 807 000 Ft.
- *Arany János-emlékév, Könyvkiadás.* Támogató: MMA, futamidő: 2018. 09.01.–2019. 06. 30., megítélt összeg: 6 000 000 Ft.
- *Peregrinációs keret – beépült MTA támogatás.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., keretösszeg: 3 060 000 Ft.
- *1618–2018. A harmincéves háború hatása irodalmunkra c. rendezvény/mesterkurzus lebonyolítása.* Támogató: EMET, futamidő: 2018. 06. 01.–2018. 06. 30., megítélt összeg: 849 000 Ft.
- *Magyar Könyvszemle 2018*. Támogató: NKA, futamidő: 2018. 01. 01.–2019. 01. 15., megítélt összeg: 700 000 Ft.
- *Máté Ágnes: Egy kora újkori sikerkönyv története: 15–16. századi szövegvariánsok és fordítások Eneas Silvius Piccolomini Historia de duobus amantibus című szerelmes regényéből.* Támogató: MTA, futamidő: 2017. 01. 01.–2018. 05. 31., megítélt összeg: 600 000 Ft.
- *Mobilitás. Szlovák–magyar*. Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 550 000 Ft.
- *Helikon 2017*. Támogató: NKA, futamidő: 2017. 01. 01.–2018. 01. 15., megítélt összeg: 500 000 Ft.
- *A dialógus formái a magyar régiségben. Nemzetközi konferencia..* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 500 000 Ft.
- *Sajtó és irodalom a többnyelvű Magyarországon (1770–1820). Nemzetközi konferencia.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 500 000 Ft.
- *Rab Gusztáv Sabaria, vagy Szent Márton Köpenye c. regény megjelentetéséhez támogatás.* Támogató: NKA, futamidő: 2018. 07. 01.–2019. 06. 30., megítélt összeg: 400 000 Ft.
- *Krupp József (szerk.): Ovidius 2000 c. tanulmánykötet megjelentetéséhez támogatás.* Támogató: NKA, futamidő: 2018. 05. 13.–2019. 08. 29., megítélt összeg: 400 000 Ft.
- *Nőszerzők a 19. században: Lehetőségek és korlátok.* Támogató: NKA, futamidő: 2018. 05. 13.–2019. 08. 29., megítélt összeg: 400 000 Ft.
- *Az antropológiai esztétika alkalmazása 1800 körül. Nemzetközi konferencia.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 300 000 Ft.
- *Hagyományfrissítés 6, Kossuth Lajos. Nemzetközi konferencia.* MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2019. 06. 30., megítélt összeg: 300 000 Ft.
- *Az írás néma lényege. Fantasztikum és medialitás Nagy Ignáctól Szerb Antalig.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01–2018. 12. 31., megítélt összeg: 290 000 Ft.
- *Friedrich Schiller: Don Karlos megjelentetése.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 270 000 Ft.
- *Mobilitás. Szerb–magyar*. Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 235 000 Ft.
- *Euralex International Congress. Nemzetközi konferencia.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2019. 06. 30., megítélt összeg: 131 000 Ft.

– *Ifjúsági Nemzetközi Konferencia.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2019. 06. 30., megítélt összeg: 110 000 Ft.

– *Ifjúsági Nemzetközi Konferencia.* Támogató: MTA, futamidő: 2018. 01. 01.–2018. 12. 31., megítélt összeg: 100 000 Ft.

– *Rab Gusztáv Sabaria, vagy Szent Márton Köpenye c. regény megjelentetéséhez támogatás.* Támogató: Szombathelyi Egyházmegye, futamidő: 2018. 09. 03.–2018. 11. 30., megítélt összeg: 100 000 Ft.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Ács Pál, Tóth Gergely (szerk.): *„A magyar történet folytatója": Tanulmányok Istvánffy Miklósról*. Budapest: MTA BTK Történettudományi Intézet. (2018) (http://real.mtak.hu/81237)
2. Ács Pál (szerk.): *Pirnát Antal. Kiadatlan tanulmányok*. Budapest: reciti. (2018)
3. Ács Pál, Etlinger Mihály, Pap Balázs, Szatmári Áron, Szentmártoni Szabó Géza, Zsupán Edina (szerk.): *Bogáti Fazakas Miklós históriás énekei és bibliai parafrázisai (Énekek Éneke, Mózesi diadalversek, Jób könyve) 1575–1598.* (Régi Magyar Költők Tára, 16. századbeli költők művei, 13/A.) Budapest: Balassi Kiadó. (2018) (http://real.mtak.hu/80295)
4. Angyalosi Gergely: *Dekonstrukció és esztétika.* Pécs: Kronosz Kiadó. (2018)
5. Balogh Magdolna (szerk.): *Szomszédok a kirakatban: A szlovák irodalom recepciója Magyarországon 1990 után.* Budapest–Pozsony: reciti–SZTA Világirodalmi Intézet. (2018) (http://reciti.hu/2018/4962)
6. Békés Enikő (olvasószerk.): *Friedrich Schiller: Don Karlos*. Ford. Bölöni Farkas Sándor. (ReTextum, 9.) Budapest: reciti. (2018)
7. Ajkay Alinka, Császtvay Tünde (szerk.), Török Zsuzsa (sorozatszerk.): *(B)irodalom: Gyulai Pál az irodalom élén*. (ReKonf, 2.) Budapest: reciti. (2018)
8. Csonki Árpád (szerk.): *Rejtőzködő Kalliopé: Tanulmányok Arany János* Naiv eposzunk *című írásáról*. (Hagyományfrissítés, 6.) Budapest: reciti. (2018) (http://reciti.hu/2018/4974)
9. Csörsz Rumen István (szerk.): *Magyar világi ponyvairodalom 1700–1820, I, Lírai dalok és versek.* (ReTextum, 8.) Budapest: reciti. (2018) (http://reciti.hu/2018/4672)
10. Csörsz Rumen István (szerk.): *Doromb*, 6. Budapest: reciti. (2018)
11. Balogh Piroska, Fórizs Gergely (szerk.): *Anthropologische Ästhetik in Mitteleuropa 1750–1850 / Anthropological Aesthetics in Central Europe 1750–1850*. (Bochumer Quellen und Forschungen zum 18. Jahrhundert, 9.) Hannover: Wehrhahn. (2018) (http://real.mtak.hu/88229)
12. Fórizs Gergely, Vaderna Gábor (szerk.), Török Zsuzsa (sorozatszerk.): *Az ismeretlen klasszikus: Berzsenyi-tanulmányok.* (ReKonf, 1.) Budapest: reciti. (2018) (http://reciti.hu/2018/4744)
13. Földes Györgyi: *Test – szöveg – test: Testreprezentációk és a Másik szépirodalmi alkotásokban.* Budapest: Kalligram Kiadó. (2018) (http://real.mtak.hu/87748)

14. Lengyel Réka: *In memoriam Verseghy Ferenc: Emlékkönyv a Szolnokon 2017. április 3–4-én rendezett tudományos konferencia anyagából.* Szolnok: Verseghy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény. (2018) (http://real.mtak.hu/81195)

15. Máté Ágnes: *Fabula és história határán: Vándormotívumok és -anekdoták magyar történelmi alakokra vonatkozó itáliai elbeszélő forrásokban.* Szeged: Lazi Könyvkiadó. (2018)

16. Máté Ágnes: *Egy kora újkori sikerkönyv története: 15–16. századi szövegvariánsok és fordítások Eneas Silvius Piccolomini* Historia de duobus amantibus *című szerelmes regényéből*. Budapest: reciti. (2018) (http://reciti.hu/2018/4876)

17. Papp Ingrid: *Biblikus cseh nyelvű gyászbeszédek a 17. századi Magyarországon: A nyomtatott korpusz bemutatása és irodalomtörténeti vizsgálata.* (Historia Litteraria, 34.) Budapest: Universitas Könyvkiadó. (2018) (http://real.mtak.hu/83198)

18. Széchenyi Ágnes (szerk.): *Schöpflin Aladár a Vasárnapi Ujságban 1899–1921*. Budapest: Argumentum. (2018) (http://real.mtak.hu/88397)

19. Szénási Zoltán: *Néma városstrom: Népnemzeti tradicionalizmus és konzervatív kritika a magyar irodalmi modernség kontextusában 1920 előtt.* (Irodalomtudomány és Kritika – Tanulmányok.) Budapest: Universitas Kiadó. (2018) (http://real.mtak.hu/88246)

20. Szilágyi Emőke Rita (szerk.): *Nicolaus Olahus: Epistulae Pars I 1523–1533.* (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum, Series Nova, XIX/I.) Budapest: reciti. (2018)

21. Szörényi László: *Toldi uram dereka: Arany Jánosról.* Budapest: Nap Kiadó. (2018)

22. Szörényi László: *Hunok és jezsuiták: Fejezetek a magyarországi latin honfoglalási epika történetéből (Második, javított és bővített kiadás).* Budapest: Nap Kiadó. (2018)

23. Tüskés Anna (szerk.): *Tüskés Tibor: Válogatott bibliográfia*. Budapest: reciti. (2018) (http://reciti.hu/2018/4844)

24. Knapp Éva, Tüskés Gábor: *Litterae Hungariae: Transformationsprozesse im europäischen Kontext (16–18. Jahrhundert).* Münster: MV Wissenschaft. (2018) (https://repositorium.uni-muenster.de/document/miami/e1cff489-850e-4037-9f56-8ec12a062cd7/knapp_tueskes_buchblock.pdf)

25. Tverdota György, Veres András (szerk.): *József Attila Összes tanulmánya és cikke 1930–1937. [Kritikai kiadás].* Budapest: József Attila Társaság–L'Harmattan Kiadó. (2018) (http://real.mtak.hu/88377)

26. Wirágh András: *Fantasztikum és medialitás: Kísértetek és írásnyomok a magyar prózában Nagy Ignáctól Szerb Antalig*. (Irodalomtörténeti Füzetek, 180.) Budapest: reciti. (2018) (http://reciti.hu/2018/4901)

27. Balogh Magdolna: *The Professional Comparatist*. In Görözdi Judit, Pucherová Dobrota (szerk.): *Snímanie závojov z priestorov, miest a faktov*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV, 114–125. (2018)

28. Berkes Tamás: *Zájem maďarské literární komparatistiky o střední Evropu (historicko-metodologické zamyšlení).* In Januška Jiří (szerk.): *Česko–maďarské ob(z)ory: Kapitoly z dějin česko–maďarských univerzitních vztahů.* Praha: Nakladatelstvi Karolinum, 177–182. (2018) (http://real.mtak.hu/88383/)

29. Fórizs Gergely: *»Mit Wahrheit will ichs halten«: Wilhelm Traugott Krugs Philosophie im Spiegel der ungarischen Rezeption mit besonderer Rücksicht auf seine Ästhetik.* In Balogh Piroska, Fórizs Gergely (szerk.): *Anthropologische Ästhetik in Mitteleuropa 1750–1850 /*

Anthropological Aesthetics in Central Europe 1750–1850. Hannover: Wehrhahn Verlag, 71–96.(2018)

30. Hajdu Péter: *McEwan Paraphrases McEwan: The Paraphrase of a McEwan Short Story in a McEwan Novel.* INTERDISCIPLINARY STUDIES OF LITERATURE, 2 (3), 355–369. (2018) (http://real.mtak.hu/88141)

31. Hajdu Péter: *The Collective in the Hungarian Narrative Tradition and Narrative Studies.* NEOHELICON, 45, 431–443. (2018) (http://real.mtak.hu/88139)

32. Hites Sándor: *How to Begin and How to End National Narratives?: Histories of Literature and Economic Thought in 19th Century Hungary.* In: Panka Dániel, Pikli Natália, Ruttkay Veronika (szerk.): *Kősziklára építve. Built Upon His Rock: Írások Dávidházi Péter tiszteletére. Writings in Honour of Péter Dávidházi*. Budapest: ELTE BTK Angol–Amerikai Intézet, Anglisztika Tanszék, 163–170. (2018) (http://real.mtak.hu/88379)

33. Mészáros Tamás, Kiss Margit: *Knowledge Acquisition from Critical Annotations.* INFORMATION (Switzerland) 9, 7, 1–10. (2018) (https://www.mdpi.com/2078-2489/9/7/179)

34. Lengyel Réka: *La ricezione e l'influsso delle Decades nella storiografia e letteratura europea nel Settecento.* In: *Antonio Bonfini (1427–1502) umanista e storico dell'Ungheria e i Bonfini da Patrignone: Atti del Convegno transnazionale di studi storici Italia–Ungheria, Montalto delle Marche, 20–21 e 27–28 giugno 2015.* Palumbi, 209–214. (2018) (http://real.mtak.hu/85642/1/RLengyel_La%20ricezione%20e%20l%E2%80%99influsso%20delle%20Decades%20nella%20storiografia.pdf)

35. Szénási Zoltán: *Denominational Reception of Literary Modernity in Hungary before 1920*. HUNGARIAN CULTURAL STUDIES, 11, 23–31. (2018) (http://ahea.pitt.edu/ojs/index.php/ahea/article/view/315)

36. Szolláth Dávid: *Inventory of Magic: Textual Constructions of the Unnatural in Hungarian Postmodern Fiction*. NEOHELICON, 10, 152–160. (2018) (http://real.mtak.hu/85177)

37. Török Zsuzsa: *Notorious beyond Any Other European Woman of Her Generation: The Case of Count(ess) Sarolta/Sándor Vay.* SLAVONICA, 23, 1, 53–68. (2018)

38. Z. Varga Zoltán: *About the Contractual Nature of the Autobiographical Pact.* EUROPEAN JOURNAL OF LIFE WRITING, 7, 57–65. (2018) (http://real.mtak.hu/88361/)

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
1453 Budapest, Pf. 33
telefon: (1) 375 0493, fax: (1) 356 1849
e-mail: mi.titkarsag@btk.mta.hu; honlap: http://www.mi.btk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

- Középkori művészettel kapcsolatos kutatások
- Reneszánsz művészettel kapcsolatos kutatások
- Gyűjtéstörténeti kutatások
- A 19. századi művészettel kapcsolatos kutatások
- A művészettörténet-írás új eredményei
- Az 1960-as évek művészetével kapcsolatos kutatások
- Digitalizációs tevékenység

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A középkori művészettel kapcsolatos kutatások

2015 februárjában indult az OTKA PD 112126. számú, „Adatok az Árpád-kori művészet történetéhez” című posztdoktori kutatási programja. Ennek keretében, a korábbinál komolyabb lehetőségekkel folytatódhatott az Árpád-kori építészet és épületszobrászat egri és Egerhez kapcsolódó emlékanyagának kutatása a pécsi, a zalavári, a kutaspusztai és a székesfehérvári, 11–12. századi kőfaragványok elemzésével. Az MTA CSFK Archeometriai Kutatócsoportjával együttműködésben sor került egyes kutaspusztai, szombathelyi és jáki faragványok természettudományos vizsgálatára is. A székesfehérvári prépostság emlékanyagának, kőfaragványainak bemutatását célzó, az Árpád-házi kutatóprogram keretében készülő múzeumi kiállítás szakmai előkészítése 2018-ban is folytatódott. Az év folyamán elkészült a kiállítás forgatókönyve, a falakon és a tárgyak mellett, a filmekben, továbbá a kiállításban elhelyezett „könyvekben” megjelenő szövegekkel, a felhasználandó fotók összegyűjtésével. A csoport munkája keretében – elsősorban publikációk útján – folytatódott a középkori Magyarország síremlékei katalógusának gyűjtő- és szerkesztőmunkája. Az év folyamán folytatódott Jász-Nagykun-Szolnok megye építészeti töredékei katalógusának (Lapidarium Hungaricum) gyűjtő- és feldolgozómunkája. Pécsett, a középkori székesegyház 12. századi faragványegyüttesén belül az apostolalakokkal dísztett, ornamentális vakfülkesorral tagolt szerkezet, az altemplomi lejáratok, valamint a pécsi román kori székesegyház 12. századi márványfaragványainak művészettörténeti vizsgálata és felmérése folytatódott. A 11. századi emlékek közül az egykori zalavári bencés apátsági templomhoz, valamint a székesfehérvári Szűz Mária-prépostsági templomhoz köthető magas kvalitású, nagyrészt márványból faragott kisépítészeti töredékek (mellvédes szerkezetű rekesztőarchitektúrák és díszpadlók töredékei) vizsgálata folytatódott a Keszthelyi Balatoni Múzeumban (Zalavár), illetve Székesfehérváron. Az Intézet egyik tudományos segédmunkatársa az Österreichische Nationalbibliothek Cod. 325-ös jelzetű kódexének, Johannes de Vico *Világkrónikájának* gazdag miniatúradíszével kapcsolatos vizsgálódásai megerősítették azt a korábbi benyomását, hogy a *Világkrónikát* ugyanaz a

flamand miniátor festette, aki a *Mátyás Gradualét*. Ezzel nemcsak egy új, jelentős művel sikerült gazdagítani a *Graduale* flamand miniátorának eddig œuvre-jét, hanem az életpályájának egyik fontos állomását sikerült megjelölni, és újabb bizonyítékot nyert a késő középkori mesterek nagyfokú mobilitása is. A kódex 1495 körül, tehát Mátyás halála után készült Szép Fülöp Burgundia hercege számára, valószínűleg Brüsszelben, s így arról tanúskodik, hogy az 1480-as években Közép-Európában működő flamand miniátor az 1490-es években visszatért a Németalföldre. A *Világkrónika* kodikológiai, paleográfiai és filológiai vizsgálata arra mutat, hogy a szerző, Johannes de Vico autográf kéziratáról van szó, aki rendhagyó módon szoros együttműködésben dolgozott a miniátorral ezen a bonyolult szerkezetű, összetett lapelrendezésű köteten. Az MTA BTK Művészettörténeti Intézet egyik tudományos munkatársa a „*Műemléki topográfiai kutatások Kőszegen és Tokaj-hegyalján*" című projekt megvalósításán dolgozott (NKFIH/OTKA K109323), amely 2018. szeptember 30-án zárult le. Ennek keretében több helyszínen kiterjedt levéltári kutatásokat végzett, emellett megírta a kőszegi épületekről szóló szócikkeket és a mesterek adattárát.

A reneszánsz művészettel kapcsolatos kutatások

Az Intézet egyik tudományos főmunkatársa folytatta kutatásait a Mátyás-kori reneszánsz művészet tárgykörében. Kutatásai középpontjában egyrészt a Corvina könyvtár kódexei, tágabban tekintve a korai magyarországi humanista könyvkultúra emlékei, illetve a budai királyi rezidenciához köthető, firenzei eredetű szobrászati emlékanyag áll. A korai magyarországi humanista könyvkultúra körében végzett kutatások elsősorban az 1460-as években, Firenzében keletkezett kódexek provenienciájának jobb megismerésére irányultak. Ezek a kutatások segítenek jobban megérteni a királyi könyvtárba részben bekerült firenzei, fehér indafonatos díszítésű kódexek eredetét: megrendelőik között immár Handó György és Vitéz János mellett Janus Pannonius pécsi püspököt is egyértelműen azonosítani lehet. Ezen kutatások hozadéka továbbá egy korábban a magyar kutatás számára teljesen ismeretlen kódex azonosítása is (Firenze, Biblioteca Riccardiana, Cod. 438.), amelynek scriptora a pécsi káptalani testület tagja, Besenyő Miklós éneklőkanonok volt 1469-ben. Az Intézet egyik tudományos munkatársa is tagja *A reneszánsz művészet Magyarországon* (NKFIH K120495) kutatócsoportnak, amely a magyarországi reneszánsz művészet kézikönyvének a megjelentetését készíti elő. Ehhez kapcsolódóan tovább dolgozott annak a kismonográfiának az elkészítésén, amely Bocskay György kalligráfus (†1575) pályáját és művészetét mutatja be. Ezek alapján a Bocskay Györgynek tulajdonítható, kalligrafikus díszítéssel ellátott, egyleveles armálisok száma tovább bővült. Ebben az évben jelent meg továbbá egy tanulmánya (lásd alább), amelyben újabb kutatási eredményeit ismertette: Bocskay György 1565-ben készítette el Nádasdy Tamás és felesége, Kanizsay Orsolya síremlékére a maratott feliratokat. A nádor lékai temetésére és a tumba felállítására 1566 áprilisában került sor. Testét Egervárról hozatták át, a lékai várban kialakított új családi kriptába. A sírfelirat és egy hozzá csatolt Nádasdy Tamás-életrajz a nádor titkárának, Szentgyörgyi Gábornak a műve volt, amelynek a kézirata Istvánffy Miklós történész másolati könyvében is megőrződött (OSzK, Kézirattár, Fol. Lat. 2275., 190r–194r). Tiroli Ferdinánd főherceg ambrasi Kunstkammerében a kéziratokat és nyomtatványokat a gyűjtemény 1596-os inventáriuma szerint külön szekrényben őrizték. A tanulmányban ezeket vette számba és bemutatta ezek főbb típusait. Itt őrizték Bocskay György egyik kéziratát is (Österreichische Nationalbibliothek, Bécs, Cod. ser. n. 2664.), amely eredetileg I. Ferdinándnak készült 1562 táján. Kutatásai derítették ki, hogy ez a mű mintaként szolgált azokhoz az antikva betűs, maratott feliratokhoz, amelyeket a kalligráfus I. Miksa innsbrucki síremlékéhez készített 1563–1568 között, valamint hogy a síremlék munkálatait 1564 után Tiroli Ferdinánd irányította, aki ennek kapcsán Bocskay Györggyel személyesen is találkozott. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója tovább folytatta a magyarországi reneszánszra vonatkozó kutatásait, amelyek az NKFIH K120495 sz. projektben *(A reneszánsz*

művészet Magyarországon) foglalt feladatok megoldását célozzák. Megjelent e témakörben egy tanulmánya a török hódoltság művészetének (és e művészet tudományos recepciójának) problémáiról, egy másikban feldolgozta Verancsics Antal, a 16. század második fele igen jelentős mecénásának műpártolását, egy harmadik megjelent tanulmányában a történetíró Istvánffy Miklós és a képzőművészet kapcsolatát elemezte. Megjelent egy idegen nyelvű tanulmánya is a Corvina aranyozott bőrkötéseiről (a Supplementum Corvinianum-sorozat új tanulmánykötetében). Részt vett a MNL Országos Levéltár Mátyás-kori címeresleveleket közzé tevő (sajtó alatt lévő) kiadványának előkészítésében, és részt vett az OSZK Corvina-kiállításának – *A Corvina könyvtár budai műhelye* – előkészítésében, illetve – szerkesztés alatt lévő – katalógusának írásában. Sajtó alá rendezte az Intézet elhunyt munkatársa, Kerny Terézia válogatott tanulmányait, amelyek jelentős része késő középkori és kora újkori ikonográfiai témákat érint.

Gyűjtéstörténeti kutatások

Az Intézet egyik tudományos főmunkatársa 16–17. századi gyűjteménytípusokat és azok megjelenési formáit, hozzáférhetőségét és recepciótörténetét vizsgálta. Elsőként Hans Steininger augsburgi kereskedő eddig kevéssé ismert Kunstkammerét kezdte feldolgozni, amelynek jegyzékét korábbi levéltári kutatásai során találta meg. A kollekciót Steininger feltételezhetően a 17. század első évtizedeiben hozta létre, és leszármazottai az 1640-es, 1650-es évek folyamán darabonként adták el. A művek túlnyomó többsége a 16. század közepén készült, ezért felmerült, hogy ezek azonos elődgyűjteményre vezethetők vissza, a velencei eredetű képek feltűnő túlsúlya miatt vélhetően olyasvalakiére, aki szoros kapcsolatban állt Velencével. Több jel utal arra, hogy ez a személy az évtizedekig Velencében rezideáló Christoph Fugger lehetett. A gyűjtemény sorsának kutatása, további művek azonosítása jelenleg is folyik. Az Intézet egyik tudományos főmunkatársa megjelentette a *Collecting clues. In Search of an Art Collector in Seventeenth-Century-Vienna* című kötetét, amely *Fantomkép egy 17. századi bécsi műgyűjtőről* címmel, eredetileg magyar nyelven kiadott könyv angol fordítása. A kiadvány az MTA Folyóirat- és Könyvkiadó Bizottságának támogatásával 2018 őszén jelent meg. A mű, mely több év kutatómunkáját foglalja össze, egy ismeretlen tulajdonú, 17. századi bécsi műgyűjtemény darabjainak sorsát kíséri figyelemmel. A gyűjtemény még pontatlan adatoltsága ellenére is külön figyelmet érdemel műtárgyainak kimagasló értéke miatt. Olyan fontos műalkotások provenienciájára sikerült fényt deríteni, mint például Hans Baldung Grien mitológiai képsorozatának azóta szétszóródott darabjai, a prágai Nemzeti Galéria gyönyörű Christoph Paudiss-portréja, Bartholomäus Spranger Amerikába került *Ecce homó*ja vagy a gyűjtemény legértékesebb darabja, egy antik császárkámeó, amely a 18. század eleje óta a porosz királyi gyűjteményt (ma a berlini Staatliche Kunstsammlungen) gazdagítja. Ennek a munkának a keretében Christoph Anton Migazzi bécsi érsek és váci püspök alig ismert, elsősorban délnémet és osztrák gótikus táblaképekből álló kollekciója darabjainak vizsgálata is megtörtént, és némelyiket sikerült korábbi őrzési helyéig visszavezetni. Az Intézet egyik tudományos munkatársa Károlyi Alajos budapesti palotájával és gyűjteményeivel kapcsolatosan jutott új eredményekre a Károlyi-levéltárban (MNL OL), a Budapest Főváros Levéltárában, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Levéltári és Könyvtári Gyűjteményében, az Iparművészeti Múzeum Adattárában és Fotótárában végzett munkája során, ahol hitbizományi leltárakat, egykor Károlyi-tulajdonban levő műtárgyakkal kapcsolatos iratokat, archív enteriőrfotókat talált, valamint felkutatta a palota előcsarnokát díszítő Lotz-falképekhez készült vázlatrajzokat, és az elpusztult falképeket dokumentáló archív fotókat. Emellett a gyűjtemény szétszóródásának történetét is sikerült felgöngyölíteni levéltári források, a gyűjteményt elárverező svájci aukciósház katalógusai, a nemzetközi szakirodalom, valamint a leszármazottal készített interjú segítségével.

A 19. századi művészettel kapcsolatos kutatások

A kutatócsoport legfontosabb közös munkája *A magyar művészet a 19. században. Képzőművészet* című kézikönyv megjelentetése volt, amely a 2013-ban kiadott *A magyar művészet a 19. században. Építészet és iparművészet* című kötet folytatása. A stílusirányzatok bemutatása mellett a kutatás a művészi képzésre, a kiállítási nyilvánosság megszerveződésére és eseményeire, a műgyűjtésre, az állami mecenatúrára, alkotó és közönség kapcsolati hálójára is kiterjed. A kötet vezérfonalát a művészet intézményesülése, eszmei, történeti, kulturális környezete alkotja a reformkor első törekvéseitől a századvég autonóm mozgalmaiig. Az olvasó itt kap első ízben szintézist a szobrászat kiemelkedő teljesítményeiről, a kultúra fellegvárainak díszítőprogramjairól, illetve a populáris grafikáról és az esztétikai önállósodás útját járó fényképészetről úgy, mint a hazai látáskultúrát újszerűen formáló műfajokról a technika korában. Folytatódott a „Budapest építészeti öröksége – Lipótváros" című intézeti digitális fényképgyűjtemény gyarapítása. Ebben az évben egyebek között módjuk volt a Markó utcai bírósági épülettömb még hiányzó tagjának részletes fotódokumentációját elkészíteni. Céljuk, hogy a kezdeményezés idővel nagyobb topográfiai kutatási programmá szélesedjen. A szóban forgó épületekről a levéltári információt az Intézet több tudományos munkatársa folyamatosan gyűjti. Az Intézet több munkatársa vett részt az *MTA Székház tudományos dokumentációja és értékleltára* elkészítésében. A munka folytatásaként 2018-ban a restaurátori kutatást az Intézet egyik tudományos munkatársa irányította, és elkészült több tudományos munkatárs közreműködésével az MTA Könyvtár és az MTA Irodaház tudományos dokumentációja. Az Intézet egyik tudományos segédmunkatársa az Akadémia gyűjteménytörténetére vonatkozóan végzett kutatásokat, a gyűjtemény büsztjei, (külső) épületszobrászati, valamint belső dekorációjának képi reprezentációjára vonatkozóan. ezek, valamint az MTA Művészeti Gyűjtemény egyes műtárgyaival kapcsolatban, azok szerzőségére, ábrázoltjára, készülésének idejére és körülményeire vonatkozóan – azaz újra azonosítása a gyűjtemény műveinek, valamint kutatás a 19. és 20. századi politikatörténetre vonatkozóan általában. Az Intézetben egy forrásfeldolgozásokon alapuló kutatás arra a kérdésre keres válaszokat, hogy a historizmus építészetének történeti nézőpontjában milyen szerepet kapott a nemzeti elem. A nemzeti identitás megjelenítésének igénye az építészetben, illetve ennek problémája a 19. század közepétől az első világháborúig folyamatosan jelen volt az építészeti gondolkodásban. A téma nemcsak a nemzeti identitás szempontjából ikonikus jelentőségű épületek kapcsán merült fel, hanem több jeles historizáló építészünk érezte időről-időre szükségét annak, hogy kifejtse véleményét a kérdésről akár az építészoktatás, akár egy-egy épület kapcsán (pl. Hauszmann Alajos, Petz Samu, Schulek Frigyes, Alpár Ignác). Ezek feltárása, történeti kontextusba helyezése, valamint a jelenség okaira és következményeire rámutató javaslatok képezik a kutatás egyes rétegeit, melyeket az Intézet egyik tudományos munkatársa végzett. A nemzeti ideákhoz való viszonnyal kapcsolatos művészettörténeti kutatások mind Csehországban, Horvátországban, Szerbiában, Romániában, mind Ausztriában és Németországban jelenleg is folynak. Az Intézet egyik tudományos főmunkatársa részt vett a Szépművészeti Múzeum gipszgyűjteményének kutatásában és rekonstruálásában, amely 1989 előtt Tatára és a komáromi Igmándi-erődbe került. 2018-ban az Intézet egyik tudományos főmunkatársa tanulmányozta az egyes darabok öntő- és helyezőjegyeit, vázszerkezetét, készítési technikáját, felületkezelését és felületi rétegeit. Ezek a gyűjtemény ősállagához tartoznak: abból a vásárlásból származnak, amellyel Pulszky Ferenc megalapozta a Magyar Nemzeti Múzeum görög szobrászattörténeti másolatgyűjteményét: a Felice Napoleone Martinelli nevű öntőnek Athénból az 1873-as bécsi világkiállításra hozott és Pulszky által egészben megvásárolt kollekciójával. Az Intézet egyik tudományos munkatársának az 1911-es római nemzetközi kiállítással kapcsolatos római kutatásai során sikerült olyan jelentős levéltári és fényképtári forrásanyagot feltárnia, amely jelentős mértékben bővíti a dualizmus kori modern magyar művészet legnagyobb külföldi bemutatkozásáról meglévő ismereteinket. Az 1911-es római magyar Műcsarnokban rendezett

kiállítás – jelenlegi ismereteink szerint – a legnagyobb külföldi magyar bemutatkozásnak tekinthető összesen 600 kiállított alkotásával. A kiállított tárgyak listája alapján a bemutató nagyságrendjéről már korábban tudomásunk volt, a kiállított tárgyak elrendezését azonban nem ismertük. Közelebb vihetnek a kurátori koncepcióhoz azok a helyszíni fotótári kutatás eredményeként előkerült és mindössze pár évvel ezelőtt olasz közgyűjteménybe került felvételek, melyek a római magyar kiállítási enteriőröket ábrázolják.

A művészettörténet-írás új eredményei

Az utóbbi évtizedben megjelent, főképpen a két világháború közötti időszakkal kapcsolatos publikációkat követően, 2018-ban a Gerevich család magánkézben lévő hagyatékából – többéves előkészítő munka, forrásfeldolgozás, kéziratkiolvasás, lábjegyzetelés után – újabb két, Gerevich Tiborral foglalkozó kötetet adott ki az Intézet. E két forráskiadványban többek között napvilágot látott Lux Kálmán építész és Leopold Antal kanonok elsőrangú forrást jelentő levelezése az esztergomi falkép megtalálásáról és a műemléki feltárásokról, az esztergomi ásatások kortárs beszámolóival, továbbá Gerevich Tibor levelezése híres kortársaival, korabeli dokumentumok, fotók, nekrológok és egyéb források kíséretében. Megkezdődött Horváth Henrik művészettörténész életútjának feldolgozása is, aki nemzetközi kapcsolatai, az ún. Bécsi Iskolában folytatott tanulmányai révén is fontos alakja művészettörténet-írásunknak. Megkezdődött Genthon István magánkézben lévő hagyatékának közreadása is, a *Vidám tudomány* című, kortárs művészekről, művészettörténészekről szóló, kéziratos anekdotagyűjtemény publikálásával. Megkezdődött – a Magyar Nemzeti Galériával közösen – az ismert konzervatív képzőművész, Herman Lipót több folyóméternyi terjedelmű, az egész évszázadot átívelő naplójának kiolvasása, megjegyzetelése és közreadása. 2018-ban három részletben két év anyaga jelent meg, értelmező tanulmányok és gazdag képanyag kíséretében. Az Intézet több tudományos munkatársa 2018-ban összeszedte, kiegészítette és sajtó alá rendezte azt a korabeli cikkekből álló forráskiadványt, amelyet a két éve elhunyt kutatótársuk, Tímár Árpád hagyatékából vettek gondozásba. Az idei évben a közel hétszáz oldalas forráskiadvány megszerkesztése és befejezése, kiegészítése zajlott. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója kiadta Hekler Antal Hampel Józsefhez, Koronghi Lippich Elekhez és legifj. Szász Károlyhoz írott leveleit; a levelek Hekler pályájának indulását segítik pontosabban megérteni.

Mintegy ezer oldalon, monumentális bibliográfiai vállalkozás jelent meg az idén az Intézet gondozásában. A bibliográfia folytatása egy régebben megkezdett, a műemlékvédelem és a művészettörténet-írás területén egy adott időintervallumban teljességre törekvő bibliográfiai vállalkozásnak, melyet az Intézet honlapján is megtalálható művészettörténeti, illetve műemlékvédelmi bibliográfiák fémjeleznek.

Az 1960-as évek művészetével kapcsolatos kutatások

Az Intézet egyik tudományos segédmunkatársa Hincz Gyula (1904–1986) festő, grafikus és iparművész életművét kezdte el feldolgozni. A rendkívül szerteágazó és gazdag életműnek köszönhetően a kutatómunka is több komponensből állt össze. Elsődleges célja volt felkutatni és dokumentálni a közgyűjteményekben őrzött, illetve egyéb közintézményekben található Hincz-műveket. Az így összegyűjtött művek, valamint a könyvtári, adattári, levéltári kutatómunka során összeállított életrajzi információk birtokában a kutató belefogott az életmű tematikus feldolgozásába. Részt vett a Kiscelli Múzeum – Fővárosi Képtár *1971. Párhuzamos különidők* című időszaki kiállításának előkészületeiben, megírta a kiállításban szereplő Hincz-művekhez kapcsolódó bővített tárgyfeliratokat, illetve *A diadal útján – Hincz Gyula szereplése a XXXV. Velencei Biennálén és a Budapesti Történeti Múzeumban* címmel tanulmányt írt a kiállítás katalógusába is. Az Intézet több tudományos munkatársa tevékeny szerepet vállalt az

újabban a nemzetközi és hazai kutatások fókuszába került 1960-as évek művészetének feldolgozásában és megjelenítésében. Részben az intézeti munkatársak részvételével valósult meg a korszakot feldolgozó nagyszabású kiállítás, a Magyar Nemzeti Galériában megrendezett *„Keretek között”*. Az Intézet egyik tudományos főmunkatársának szerkesztésében jelent meg az az úttörő jelentőségű tanulmánykötet (Beyond Doublespeak: Hungarian Art 1956-80, Thames and Hudson, 2018), amely a nemzetközi kutatás számára először teszi hozzáférhetővé a korszakra vonatkozó magyar kutatások eredményeit. A Miskolci Galériával közösen valósította meg az Intézet egyik tudományos főmunkatársa a *„Szigorúan ellenőrzött nyomatok”* c. kutatást, amely egy eddig elhanyagolt terület, a magyar sokszorosított grafika 1945-tól az 1960-as évek elejéig terjedő periódusát dolgozta fel. A kutatási program kiállítást, a munkacsoport munkatársa által szerkesztett, és részben a csoport munkatársai által jegyzett tanulmánykötetet és egy tudományos konferenciát foglalt magában. Elkészült az Intézet egyik tudományos főmunkatársának az 1960-as évek magyar művészetének egyik speciális fejleményét, a szürnaturalizmust feldolgozó értekezése, valamint vezetésével monografikus (Csernus Tibor, Keserü Ilona, Lakner László) kutatások folytak. A RomArchive pályázat keretében végzett szakértői munka folytatásaként az Intézet két tudományos munkatársa összeállított egy tematikus Ars Hungarica-számot a dekolonizációs elméletek és a posztkolonialista kritika közép-európai művészettörténeti adaptációjának kérdéseiről. Az MTA Pszichiátriai Művészeti Gyűjteményben az általános gyűjteményi-muzeológiai feladatok ellátása mellett a Jakab Irén hagyaték dokumentumainak katalogizálása, dia- és mozgóképfelvételek tematikus osztályozása folyt.

Digitalizációs tevékenység
Digitalizálási programuk újabb lépéseként elérhetővé tették honlapjukon az MTA BTK Művészettörténeti Intézet és elődjei által az ezredfordulóig megjelentetett kiadványokat. A fél évszázad alatt megjelent 180 kiadvány – évkönyvek, tanulmánykötetek, katalógusok, folyóiratszámok, forrásközlések és egyéb publikációk – kereshető pdf-formátumban található az Intézet honlapján. A kiadványok kereshető pdf-fájlokként érhetőek el: egy külön erre a célra beszerzett bővítmény az összes kiadványban egyszerre keres és megjeleníti azokat a kiadványokat, amelyekben előfordul a keresett kulcsszó. Elkészült Bogyay Tamás (1909–1994) fényképhagyatékának az 1930-as, 1940-es években – magyarországi középkori és újkori műemlékekről (közel 80 helyszínen) – készült képeinek katalógusa és az ahhoz kapcsolódó rövid bevezető tanulmány. Az adattári gyűjteményből a 2018-as évben is készültek online-képgalériák (Elek Artúrnak, Petrovics Eleknek és másoknak írt levelezőlapok, Róth Miksa üvegfestő hagyatéka, Fényképek és reprodukciók magyar művészek alkotásairól Rózsaffy Dezső hagyatékából).

b) Tudomány és társadalom

Az Intézetben szerkesztik a magyar művészettörténet-írás tudományos folyóiratait. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója jegyzi a szakma idegen nyelvű folyóiratát *(Acta Historiae Artium)*, másik tudományos tanácsadója az országos magyar nyelvű folyóiratot *(Művészettörténeti Értesítő)*. Az Intézet folyóiratának, az *Ars Hungaricá*nak a szerkesztését az Intézet tudományos főmunkatársai végzik. Az Intézet egyik tudományos főmunkatársa részt vesz az *Új Művészet* szerkesztésében is. Az Intézetben szerkesztik a fontos forráskiadásokat közzé tevő tudománytörténeti folyóiratot, az *Enigmá*t is.

Az Intézet több tudományos munkatársa működött közre az Intézet szakmai felügyelete alatt működő MTA Művészeti Gyűjtemény nyilvános időszakos kamara-kiállításainak megtervezésében és lebonyolításában. Feladatuk volt az ezekkel kapcsolatos szövegek

megírása *(#ruhatárvan! 5, 7, 8, 10, 11)*, a *Múzeumok Éjszakája,* a *Kulturális Örökség Napjai* rendezvények szervezése és lebonyolítása. Ezek a tárlatok a leletmentésre és az újra azonosításra helyezték a hangsúlyt. A Művészeti Gyűjteményt összesen 2913 fő kereste fel, 94 tárlatvezetést szerveztek, ebből 43 (36 magyar nyelvű vezetés, 7 angol nyelvű vezetés, ezekből 8 protokoll vezetés) előre bejelentkezett csoportok számára, továbbá 51 tárlatvezetés előre meghirdetett programokon történt.

Az MTA Pszichiátriai Művészeti Gyűjtemény jelenlegi, az MTA Humán Kutatóházban kialakított telephelyén a gyűjtemény kizárólag vezetéssel látogatható. 2018. július 7-én a Klub Rádióban adott interjút a gyűjtemény két munkatársa. A műsorban a gyűjtemény történetéről és a jelen gyűjteményi feladatairól beszélgettek. A műsor sok hallgatót elérhetett, e média-esemény után ugyanis még intenzívebbé vált a gyűjtemény iránti érdeklődés. 2018-ban 220 látogatót regisztráltak. A látogatók között újságírók, orvosok, szociálismunkások, nyugdíjas- és egyetemista csoportok jelentek meg. Többen közülük a határterületi művészet iránt fogékony, elkötelezett érdeklődők, akik kutatni is visszatérnek a gyűjteménybe.

Az Intézet Adattárát 2018-ban 134 kutató kereste fel.

A teljes egészében online elérhető Fényképtárból 282 fotóreprodukció-kérés történt az év során.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet szoros kapcsolatokat ápol a diszciplína két legjelentősebb nemzetközi szervezetével, a CIHA-val (Művészettörténészek Nemzetközi Bizottsága) és RIHA-val (Művészettörténeti Intézetek Nemzetközi Szövetsége). Részt vesz ez utóbbi vállalkozásában, a RIHA Journal nevű nemzetközi online szakfolyóirat megvalósításában: az Intézet két tudományos munkatársa a RIHA online Journal helyi szerkesztőjeként is dolgozik. A Thieme-Becker és a Saur örökébe lépő De Gruyter művészlexikon magyar művészekről szóló szócikkei nagyrészt a Lexikon-gyűjtemény anyagán alapulnak, a lexikon magyar vonatkozású szócikkeit az Intézet egyik tudományos segédmunkatársa szerkeszti. Az Intézet egyik tudományos munkatársa a Műkritikusok Nemzetközi Szervezete (AICA) magyar tagozatának egyesületi munkájában elnökségi tagként vállal szerepet és végez aktív szervező munkát. A marburgi (Németország) Herder-Instituttal az Intézetnek együttműködési megállapodása van. Ennek keretén belül a Herder-Institutban a „*Sharing Cultural Heritage: digitale Netzwerke der Geschichte & Quellen zu Ostmitteleuropa*" című konferencián, 2018. február 26–27-én az Intézetből két tudományos főmunkatárs vett részt előadással. Az „*Otto Wagner und Ungarn*" című nemzetközi konferencián, a bécsi (Wien) Collegium Hungaricumban 2018. október 2–3-án az Intézet két tudományos főmunkatársa előadással vett részt. Az Intézet egyik tudományos munkatársa tagja az Osztrák Tudományos Akadémia Institut für Kunst- und Musikhistorische Forschungen FWF-kutatócsoportjának *(Visuelle Kultur der Herrscherrepräsentation in Städten des Habsburgischen Reichs – von Ferdinand I. bis Josef I. 1526–1711).* Az Intézet több tudományos munkatársa és tanácsadója szerkesztői és szerzői közreműködésével készült a – 2018 őszén a római Viella Kiadónál, a Római Magyar Akadémia könyvsorozatában megjelent – *The Art of Medieval Hungary* (eds. Xavier Barral i Altet, Lővei Pál, Vinni Lucherini, Takács Imre) című, összesen 12 tanulmányt is tartalmazó kötet. Idegen nyelven a középkori magyarországi művészetet átfogóan bemutató, hasonló mű utoljára 1929-ben jelent meg. Az Intézet több tudományos munkatársa bekapcsolódott az MTA BTK nemzetközi COURAGE projektjébe is, amelynek célja az ellenkulturális relikviákat őrző köz- és magángyűjtemények történetének kutatása szociális, politikai és kulturális összefüggéseikben. A program legfontosabb célja, hogy lehetővé tegye a gyűjtemények társadalmi hatásának és hatókörének

növelését a kulturális ellenállás történeti gyökereinek és örökségének megértése segítségével. Az adatbázisok kialakítása mellett az Intézet egyik tudományos főmunkatársa szerkesztette és írta a kutatást összefoglaló angol nyelvű kézikönyv képzőművészeti fejezetét. Az Intézet egyik tudományos főmunkatársa a modernitás előtti magyar családtörténet kutatásával vesz részt a *Gyermekkor és mozaikcsaládok a 16–19. században* című Lendület-kutatócsoportban. Az Intézet számos munkatársa vesz részt a hazai és határon túli művészettörténész-képzésben.

Az Intézet egyik tudományos tanácsadója és egyik tudományos munkatársa 2018 eleje óta tagja az MTA Kiválósági Együttműködési Pályázata keretében az MTA BTK és a pécsi egyetem által közösen indított *Mohács 1526–2026 – Rekonstrukció és emlékezet* kutatócsoportnak. A vállalt feladat a mohácsi csata képzőművészeti recepciójához kapcsolódó kutatások, a hazai és külföldi képzőművészeti alkotások összegyűjtése, értelmezése, előképeik, analógiáik, utóhatásuk kutatása és bemutatása. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója részt vett az MTA BTK TTI vezetésével 2015-ben alakult MTA BTK Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP2015-4/2015) munkájában. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója és egyik tudományos főmunkatársa tagja az MTA BTK Történettudományi Intézet *Lendület Szent Korona Kutatócsoport*jának. A főmunkatárs a kora újkori magyar király- és királynékoronázások udvari ünnepségeit vizsgálta. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója alelnöke, másik tudományos tanácsadója címzetes elnöke a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulatnak. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója tagja az MTA Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa Bölcsészet- és Társadalomtudományi Szakbizottságának. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója tagja az NKFIH Társadalomtudományi Kuratóriumának. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója tagja az MTA Székház Rekonstrukciós Bizottságának. Az Intézet egyik tudományos tanácsadója és egyik tudományos főmunkatársa részt vett *A Corvina-könyvtár budai műhelye* című kiállítás szakmai előkészítésében, mely az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) valósult meg. Az Intézet egyik tudományos segédmunkatársa részt vett a Szépművészeti Múzeum Leonardo da Vincivel összefüggésbe hozott bronz lovas szobráról szóló, nemzetközi szerzőgárdát felvonultató, angol nyelvű tanulmánykötet munkálataiban, valamint a Szépművészeti Múzeum Michelangelo és kortársai rajzaiból válogató, nagyszabású kiállításának az előkészítésében, illetve a katalógus szerkesztésében. Az Intézet tudományos tanácsadója felkért szakértőként részt vett a Magyar Nemzeti Múzeum (MNM) tulajdonában lévő, a nyírbátori múzeumban kiállított reneszánsz stallum (1511) folyamatban lévő restaurálási munkáiban. Az Intézet társszervezőként részt vett a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat *Topográfia – Műemlékvédelem – Művészettörténet* c. konferenciáján, melyet az MTA BTK Művészettörténeti Intézete és az ELTE Művészettörténeti Intézete szervezett az ELTE Művészettörténeti Intézetében.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az Intézet folyóirata, az *Ars Hungarica* a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) folyóirat-kiadási kollégiuma és MTA támogatása alapján évente négy számmal jelenik meg. *A magyar művészet a 19. században. Képzőművészet* című kézikönyv, valamint Kerny Terézia: *Uralkodók, királyi szentek. Válogatott ikonográfiai és kultusztörténeti tanulmányok*, továbbá Tímár Árpád (szerk.): *Fülep Lajos műveinek kritikai kiadása IV.* megjelentetését az MTA Könyvkiadási Bizottsága támogatta. A kézikönyv megjelentetésére további támogatást nyújtott az MTA BTK és a Nemzeti Kulturális Alap. 2018-ban indult az Intézet egyik tudományos főmunkatársának vezetésével az NKIFH K129362 által támogatott „*Udvari kultúra és hatalmi reprezentáció a késő középkori és kora újkori Magyarországon*” kutatási projekt. 2018-ban megjelent „A szürke zónától az ellenzékiségig” című konferencia anyaga az MTA BTK Történettudományi Intézet Courage-pályázatának (Cultural Opposition) keretein belül a Kulturális ellenállás a Kádár-

korszakban című kötetben. 2018 nyarán jelent meg egy szintén többéves és több mint 10 országot átfogó kutatás eredményeként a „*The Handbook of COURAGE: Cultural Opposition and Its Heritage in Eastern Europe*" című kötet, amelyben szerzőként és szerkesztőként is érintett volt az Intézet több munkatársa.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Sisa, József (szerk.); Papp, Júlia (szerk.); Király, Erzsébet (szerk.); Boncz, Hajnalka (szerk.); Sidó, Zsuzsa (szerk.): *A magyar művészet a 19. században: Képzőművészet.* Budapest: Osiris Kiadó, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 1003 p. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/74244
2. Bicskei Éva – Ugry Bálint (szerk.): *150 éves az Akadémia székháza: Épület-, intézmény- és gyűjteménytörténet.* Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont (2018), MTMT: 3353839
3. Bubryák Orsolya: *Collecting clues. In Search of an Art Collector in Seventeenth-Century Vienna.* De Signis, 6. Budapest: Hungarian Academy of Sciences, Research Centre for the Humanities (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/88760
4. Kerny Terézia: *Uralkodók, királyi szentek. Válogatott ikonográfiai és kultusztörténeti tanulmányok.* (szerk: Mikó Árpád) Budapest: MTA BTK Művészettörténeti Intézet, 596 p. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/84470
5. Bardoly István: *Magyar építészettörténeti és műemléki bibliográfia, 2001–2015*. Budapest: MTA Művészettörténeti Intézet, 924 p. (2018)
6. Xavier Barral i Altet – Pál Lővei – Vinni Lucherini – Imre Takács (eds.): *The Art of Medieval Hungary*. (Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma, Studia 7.) Roma: Viella, 553 p. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/88489
7. Sándor Hornyik – Edit Sasvári – Hedvig Turai (ed.), Beyond Doublespeak: *Art in Hungary, 1956-1980.* London: Thames and Hudson (2018). MTMT: 3379411
8. Lővei Pál: „A kőfaragás gazdaságtörténete felé: kőfaragványok és kőanyagok piac- és bányakörzetei a középkori Magyarországon." In: *Veretek, utak, katonák: Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról.* Szerk.: Kádas István; Skorka Renáta; Weisz Boglárka. Budapest: MTA BTK Történettudományi Intézet, 269–304. (2018)
9. Papp Gábor György: "Present Constructed from the Past. Attempts to Shape National Architecture in 19th-Century Hungary." In. Gyáni, Gábor – Halmesvirta, Anssi (eds.): *Cultural Nationalism in a Finnish-Hungarian Historical Context*. Budapest: MTA BTK, 146–163. (2018) MTMT: 30369719; REAL: http://real.mtak.hu/id/eprint/86258

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
1453 Budapest, Pf. 33
telefon: (1) 224 6700, (1) 224 6782
e-mail: nti@btk.mta.hu; honlap: http://nti.btk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

- *Zene- és szövegfolklorisztikai kutatások (digitalizálás, adatbázis- és honlap-építés) Kodály Zoltán örökében* (2018–2019) NKA támogatással
- *Védett területek a szlovén–magyar határ mentén. Az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai* címmel közös magyar–szlovén projekt (2017–2020) NKFIH SNN támogatással
- *Párhuzamos ruralitások; A vidékiség mai (lét)formái négy erdélyi (romániai) kisrégióban* címmel NKFIH-projekt (2016–2020)
- Történeti és jelenkori társadalomnéprajzi vizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben
- A néprajztudomány kézikönyveinek: *Magyar Népköltészeti Lexikon, Magyar Történeti Mondakatalógus* készítése; folyóiratainak: *Acta Ethnographica Hungarica, Ethnographia*, valamint az Intézet évkönyvének és sorozatainak szerkesztése (MTA KFB pályázati támogatással)
- *Értelmezés, hatás, utóélet: Arany János és a nép költészete* című konferencia megrendezése, a tanácskozás anyagának megjelentetése az Intézet évkönyvében, az *Ethno-Lore* 2018-as kötetében (Arany200 + MTA KFB támogatással)
- *A gyermek-közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek* címmel NKFIH-projekt (2018–2022)
- Hagyomány és modernizáció, kulturális beidegződések és ideológiák, vallási jelenségek, táj- és környezetérzékelés – etnológiai kutatások Szibériában, valamint Közép- és Délkelet-Ázsiában
- *„Kelet–Nyugat”. Népi vallás a keleti és nyugati kereszténység határán: folyamatosság, változások és kölcsönhatások* kutatócsoport; 324214 sz. ERC-projekt (2017–2018)

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A *Védett területek a szlovén–magyar határ mentén. Az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai* című, NKFIH SNN támogatású közös szlovén–magyar projekt a két ország közös államhatára mentén érintkező Őrségi Nemzeti Park és a Goričko Krajinski Park helyzetének és társadalmi beágyazottságának vizsgálatát végzi. A klasszikus etnobotanikai vizsgálatok mellett tágabban az ember és a környezet kapcsolatának elméleti kérdéseit is felvetik. Többek között egy olyan adatbázis építésén dolgoznak, amelyből 2019-ben vektorgrafikus gráfok létrehozásával a helyi hatalmi viszonyok és kapcsolatok szerkezetét kívánják bemutatni. Kutatják, hogy miként változott az Őrség imázsa a nemzeti park létrehozása óta, kik és hogyan voltak ennek a formálói. 2018-ban a kutatás résztvevői két nemzetközi workshopot szerveztek a szlovén partnerrel együtt, egyet Muraszombaton, egyet pedig Budapesten. A kutatás tárgyévi

eredménye 5 leadott publikáció (ebből 3 angol nyelven), 8 előadás (ebből 7 angol nyelven), 74 napnyi terepmunka és archívumi munka, valamint 52 interjú felvétele.

A *Párhuzamos ruralitások. A vidékiség mai (lét)formái négy erdélyi (romániai) kisrégióban* NKFIH-projekt az Intézet igazgatójának témavezetésével zajlik további 3 intézeti kutató részvételével a külső résztvevők mellett. 2018-ban a Nagykároly-környéki és a Nyárád-menti régióban sor került 250-250 kérdőív lekérdezésére. Megkezdődött a kutatás során feltárt lokális közösségi archívumok, parasztirattárak anyagainak adatbázisba rendezése. A kutatás keretében az elmúlt két évben végzett terepmunka-tapasztalatok megvitatására került sor egy kétnapos tanácskozáson a Maros megyei Gernyeszegen. Az Intézet kutatói *Jelenlét, kapcsolattartás és terepmunka-módszerek a változó Kalotaszegen; Átalakuló gazdasági stratégiák, allokációs mechanizmusok a szatmári sváboknál;* valamint *Parasztok és mezőgazdasági vállalkozók, Piacozási gyakorlatok egy szatmári faluban* címmel tartottak előadásokat.

Az Intézet egyik munkatársa három hónapos Eötvös-ösztöndíjjal vizsgálta a magyar–román hibrid identitásokat, a román eredetű magyar anyanyelvű népesség magyarsághoz való viszonyulásának különböző formáit négy romániai szatmári településen.

Az Intézet egyik fiatal kutatója ugyancsak Eötvös-ösztöndíjjal öt hónapon keresztül a kárpátaljai határvidék falvaiban végzett terepkutatást a helyi migrációs folyamatok (a népesség ki- és betelepedése, a hosszú vagy rövid távú munkavállalás, a feketemunka, a határvidéki kereskedelem bizonyos formái) témakörében a legújabb makro- és regionális szintű változások (a 2013-ban kirobbant ukrán forradalom, valamint az azóta eszkalálódó orosz–ukrán nemzetközi konfliktus) kontextusában.

Az MTA Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottság (KFB) támogatásával a Társadalomnéprajzi témacsoport főmunkatársának *Hierarchiák fogságában. Kelet- és közép-európai nők a globális idősgondozói ellátórendszerben* címmel jelent meg monográfiája.

A tárgyévben befejeződtek a *Materializing Difference: Consumer Culture, Politics, and Ethnicity among Romanian Roma* című monográfia szerzői munkálatai – a könyv 2019 májusában lát napvilágot a University of Toronto Press *Anthropological Horizons* című sorozatának részeként (https://utorontopress.com/ca/materializing-difference-4).

A rokonság antropológiai szemlélete Bolyai Kutatási Ösztöndíjjal végzett kutatás eredményeként három kézirat készült el a tárgyévben.

Az Intézet társadalomnéprajzos kutatójának *Az első női főispán pályafutása* tanulmánya a *History of Communism in Europe* című lektorált, nemzetközi folyóirat „Kommunizmus és a nők” tematikus számában látott napvilágot.

2018-ban zárult *A jelenkori magyar református felekezeti azonosságtudat elemei és struktúrái* Bolyai Kutatási Ösztöndíjjal végzett vizsgálat, és elkészült a kutatás módszertani tanulságait, az interaktív etnográfia elméleti és gyakorlati szempontjait összegző könyv kézirata.
Az Intézet tudományos főmunkatársa a *Táncházmozgalom mint kulturális ellenállás a szocialista Magyarországon* témakörben végzett kutatásokat és publikált az MTA BTK TTI által vezetett *COURAGE (Cultural Opposition: Understanding the Cultural Heritage of Dissent in the Former Socialist Countries)* kutatócsoportban.

A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár OTKA-kutatás zárótanulmányaként egy nagy ívű kutatás-módszertani tanulmány készült.

Az Intézet és az OGYÉI (Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet) között tudományos kétoldalú együttműködési megállapodás jött létre, és az Intézet tudományos főmunkatársának vezetésével *A gyermek-közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek* címmel sikeres NKFIH-pályázatot nyújtottak be. A kutatás célja a helyi táplálkozási hagyományok és szokások feltárása, valamint a közétkeztetésbe való beépítésének vizsgálata, a hétköznapi étkezési szokások, különösen a gyermek-közétkeztetés társadalomnéprajzi vizsgálata történeti kontextusba ágyazva. A projekt vezetőjének *Mai menü. Néprajzi tanulmányok a változó táplálkozáskultúráról* címmel tanulmánykötete jelent meg az Intézet *Életmód és tradíció* sorozatában 2018-ban.

A Történeti néprajzi témacsoport vezetőjének *The Odalisque. Changes in the Meaning and Reception of an Orientalising Fine Arts Theme in Europe and Hungary* címmel sok íves tanulmánya jelent meg az *Ungarn Jahrbuch. Zeitschrift für interdisziplinäre Hungarologie* kötetben.

Az Intézet akadémikus professor emeritusának *Magyar népkutatás a 20. században* címmel tanulmánykötete látott napvilágot az MTA KFB támogatásával.

Az Intézet kutatója sikeresen védte meg *Egyház és helyi társadalom a 19. század második felében* című PhD-disszertációját.

Az Intézetbe 2018-ban felvételt nyert fiatal kutatói ösztöndíjas két olyan témakörben végez kutatásokat, melyeknek komoly kutatási előzményei vannak már a kutatóhelyen. Az egyik a hazai németség, azon belül a dél-magyarországi németség néprajzának a vizsgálata, másrészt a népi iparművészeti profilú háziipari szövetkezetek második világháború utáni története.

Az Acta Ethnographica Hungarica főszerkesztője az Intézet főmunkatársa, rajta kívül szerkesztőbizottsági tagként, olvasószerkesztőként és szerzőként is meghatározó szerepet töltenek be további intézeti munkatársak a magyar néprajztudomány egyetlen angol nyelvű periodikájának megjelentetésében, ahogy a tudományszak vezető magyar nyelvű folyóiratának, az *Ethnographiá*nak a szerkesztésében is. Az Acta 2018/1. száma a 2017–2018-ban az Intézet keretei között működő *Kelet–Nyugat kutatócsoport* publikációival jelent meg. A 2018/2. szám pedig két intézeti kutató vendégszerkesztésében, *Fieldwork Methods in Contemporary Hungarian Cultural Anthropology and European Ethnology* címmel az Intézet által szervezett két terepmunka konferencia-köteteinek válogatott írásait tartalmazza, köztük 7 intézeti kutató tanulmányát.

Az Etnológiai témacsoport vezetőjének néprajzi fényképkiállítása nyílt a Vietnami Etnológiai Múzeumban, amely az általa 1985 óta visszatérően tanulmányozott brú törzs (egy vietnami hegyi nemzetiség) kultúrájáról és vallásáról ad 75 nagyméretű tablón és közel 200 fényképen keresztül átfogó képet. A kiállítás szakmai jelentőségén túl a két ország, Magyarország és Vietnam politikai és kulturális kapcsolatainak is fontos eseménye volt. Ezt igazolja a látogatók nagy száma, a jelentős sajtóvisszhang és az, hogy a kiállítást vietnami részről a Vietnami Tudományos Akadémia társadalomtudományi elnökhelyettese, magyar részről pedig a hanoi magyar nagykövet nyitotta meg. Az *Istenek – Ősök – Sámánok* című kiállítási katalógus kétnyelvű, vietnami–angol kiadásban jelent meg. A kiállítás megnyitásával egy időben készült el a magyar kutató *Dacolva az elkerülhetetlennel* című tanulmánykötetének vietnami kiadása.

Az Intézet egyik MTA Prémium Posztdoktori ösztöndíjasának monográfiája jelent meg az *Örökségesítés a mai Kínában* kutatási témakörben, melynek célja annak bemutatása, hogy az „egyesített kínai nemzet" megteremtésére irányuló nemzetépítési törekvéseket hogyan segíti és segíti-e egyáltalán a kínai szellemi kulturálisörökség-program. A monográfia nemzetközi jelentőségét mutatja, hogy angol nyelven a Max Planck Intézet kiadásában látott napvilágot még ugyanebben az évben.

Az MTA BTK és a Mongol Tudományos Akadémia együttműködésében végzett *Khi-Land projekt: Tájrégészeti és történeti kutatás a kitaj Liao birodalom északi határvidékén* című kutatás, amelynek célja a mongóliai erődített települések és környezetük megismerése roncsolásmentes régészeti eljárások és tájrégészeti kutatási módszerek alkalmazásával. 2018-ban többek között egy a 16–17. században élt halha mongol előkelő palotáját tárták fel és készítették el annak 3D-s rekonstrukcióját. A projektet létrehozó és alapvetően működtető intézeti tudományos főmunkatárs kutatja a leletek feltárása kapcsán a mongol örökségvédelmi koncepciókat, folyamatokat, a kolostorromok mai funkcióját a modern mongol buddhizmusban.

2018-ban kiváló minősítéssel zárult *A mongol főlámák és egyházuk társadalmi és politikai szerepe a kezdetektől napjainkig* OTKA-kutatás az Intézet mongolista tudományos főmunkatársának vezetésével.

Az antropológiai gondolkodás történetével foglalkozó tudományos főmunkatársnak az Európán kívüli világ/Amerika 17. századi magyarországi recepciójával kapcsolatos kutatási témájában *Amerika und seine UreinwohnerInnen in den ungarischen Kalendern des 17. Jahrhunderts: David Frölich vs. die Jesuiten* címmel jelent meg tanulmánya egy német kötetben.

Az Intézet Folklór témacsoportja *Értelmezés, hatás, utóélet: Arany János és a nép költészete* címmel az ARANY200 programsorozat záró rendezvényeként konferenciát szervezett. Az Intézet folkloristái további meghívott – elsősorban irodalomtörténész – előadókkal kiegészülve elemezték, értelmezték Arany János költészetének, kritikusi és szerkesztői működésének folklorisztikai vonatkozásait. Előadásaik tanulmányokká bővülve az Intézet évkönyvében, az *Ethno-Lore* 2018-as kötetében jelentek meg. A konferenciával közel egy időben készült el az Arany-család kéziratos mesegyűjteményének szinoptikus, kritikai kiadása az Intézet két kutatójának a gondozásában. A terjedelmében és jelentőségében egyaránt fajsúlyos kötet nemcsak a történeti prózafolklór, hanem tágabban a folklórszöveg-kiadások textológiai gyakorlatának, sőt azon belül a recens gyűjtések kiadási alapelveinek újragondolását is ösztönözheti.

A Folklór témacsoport a Magyar Néprajzi Társaság Folklór Szakosztályával közösen egy másik konferenciát is szervezett *Emlékek, szövegek, történetek: női folklórszövegek* címmel. Az interdiszciplináris tanácskozás találkozási alkalmat nyújtott mindazoknak, akik a nők sajátos társadalmi, gazdasági, kulturális helyzetével és szerepével, a női identitás narratív megnyilvánulásaival foglalkoznak. A kétnapos tanácskozáson negyven kutató adott elő a néprajztudomány és a társtudományok képviselői közül. Az Intézet részéről kilenc előadó, illetve szekcióelnök működött közre a konferencia munkájában.

Az Intézet folkloristái 2018-ban is az Intézet kiemelt kutatási témájaként dolgoztak a készülő *Magyar Népköltészeti Lexikon* szócikkeinek megírásán.

Elkészült a magyar történeti mondák rendszerezésének 12 kötetes katalógusa, típus- és motívumindexe az Intézet főmunkatársa gondozásában évtizedes mondagyűjtései és szövegközlései nyomán. Ugyancsak 2018-ban egy szlovákiai magyar kollégájával sajtó alá rendezte és kísérőtanulmánnyal együtt megjelentette a Magyar Népköltészet Tára sorozatban Ortutay Gyulának a kutatás által sokáig elveszettnek hitt, 1956–57-es zoborvidéki folklórgyűjteményét. A Folklór témacsoport vezetője pedig Ortutay egy másik, ugyancsak sokáig lappangó kéziratát, a Bácskába áttelepített bukovinai székelyek körében végzett gyűjtését elemezte a *Honosság/hontalanság: a bukovinai székelyek Bácskában* című kiállításhoz kapcsolódó tudományos tanácskozáson, Szabadkán.

Egy angol kiadó felkérésére többíves tanulmány készült a magyarországi populáris irodalom társadalom- és művelődéstörténeti összefüggéseiről a 18. század második és a 19. század első felének vonatkozásában.

A moldvai magyarok vallásosságát és folklórját vizsgáló kutató szerkesztette és gondozta a szövegét az *Apa és fia. Csángómagyar paraszti önéletírások* című kötetnek. A Folklór témacsoport fiatal kutatói ösztöndíjasa a néptánc szerepét kutatja Magyarországon a helyi közösségek példáján keresztül, arra a kérdésre keresve választ, hogy milyen társadalmi és politikai diskurzusok részévé vált a néptánc, és hogy ez milyen hatással volt a táncot éltető lokális közösségekre az 1945–1958 közti időszakban.

Az Intézet folklorista számi-kutatójának vezetésével, NKA-pályázati támogatással a tárgyévben elkészült és az Intézet honlapján keresztül elérhetővé vált a számi jojka-adatbázis (jojkaadatbazis.btk.mta.hu/hu). Az adatbázis tartalmazza a jojkák zenei, folklorisztikai és nyelvészeti feldolgozását, a tudományos eredményeken túl bemutatja a korpusz vizsgálata során kidolgozott módszereket is, így eszköztárat nyújt további lehetséges elemzésekhez, amelyek más archívumok jojka-anyagához is felhasználhatók. A világon ez az első jojka-adatbázis, ezért nagy az érdeklődés iránta, különösen finn, norvég és svéd kutatóhelyek részéről, és saját gyűjteményeikkel csatlakozni kívánnak az adatbázishoz.

Az Intézet négy folkloristája Bolyai Kutatási Ösztöndíjjal végez kutatásokat, hárman történeti folklorisztikai tematikában: a magyar nyelvű népmesék, ponyvamesék 19. századi szövegkorpusza és értelmezése, a magyar találósok történeti adatbázisa, valamint a rege műfaja témákban. A negyedik kutató pedig a kortárs diákfolklór jelenségeit vizsgálja. A 2018-ban MTA Prémium posztdoktori ösztöndíjat elnyert folklorista az erdélyi népköltészeti gyűjtés kezdeteinek feltárását végzi, a népköltészeti gyűjtésről való gondolkodás megindulását, az ebben részt vevő személyek szociokulturális hátterét, a háttérben kitapintható értelmiségi kapcsolathálót kutatja.

A *„Kelet–Nyugat”. Népi vallás a keleti és nyugati kereszténység határán: folyamatosság, változások és kölcsönhatások* elnevezésű kutatócsoport a humántudományokban ritka EU-s ERC-pályázati támogatással 2017-től 2018 augusztus végéig működött az Intézet keretei között. Kutatásuk tárgya a népi vallás néhány kulcsjelenségének antropológiai, történeti és folklorisztikai vizsgálata Közép-Kelet-Európa egy vallási határzónájában. Vizsgálataik gerincét a latin és bizánci kereszténység európai kezdetei óta létező kulturális és vallási kapcsolatainak, párhuzamainak és ellentéteinek állandóan változó konstellációi, és ezeknek a helyi vallásokban való múltbeli és jelenbeli lecsapódásai és folklorisztikus reprezentációi képezik. 2018-ban 15 munkaviszonnyal rendelkező (magyar, román és szlovén) kutató dolgozott a kutatócsoportban. Összesen 83 publikációjuk került sajtó alá, ebből 12 könyv. Májusban háromnapos projektzáró, értékelő tanácskozást tartottak.

Az Intézet egyik tudományos tanácsadója a tárgyévben habilitált a Debreceni Egyetemen. Az MTA Néprajztudományi Bizottság társelnökeként pedig szervezője és egyik levezető elnöke volt *A néprajztudomány helyzete és jövője I.* című tudományos tanácskozásnak, ami egy konferencia-sorozat nyitó rendezvénye volt. A magyar etnográfiai alapkutatás, a néprajzi muzeológia és oktatás jelenének és perspektívájának legégetőbb kérdéseit vitatták meg a résztvevők. A konferencia további előadói voltak többek között az Intézet jelenlegi, valamint korábbi igazgatója, akadémikus, professor emeritusa. A konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe programsorozat részeként valósult meg. A Humán Tudományok Kutatóházában megtartott rendezvény a néprajztudomány iránt érdeklődők széles körét vonzotta.

b) Tudomány és társadalom

Az Intézet 2018 nyarán NKA-pályázati támogatással csatlakozott a Múzeum Digitár gyűjteményi nyilvántartó és publikációs rendszerhez, amelynek keretében a kutatóhely digitalizálni kívánja adattárát. A digitális katalógus építése a fotótárral kezdődött, a tárgyév végéig az Intézet egykori kutatója, Manga János által készített 600 és további 400, a Történeti Néprajzi Témacsoport tudományos munkatársa által készített fotó került eddig be a rendszerbe. Ezekből az első 430 már az Intézet honapjáról elérhető publikus felületen is böngészhető: https://hu.museum-digital.de/portal/index.php?t=listen&instnr=112&gesusa=741
A különböző adattári tételek digitalizálása során megtörténik a nyers rekordok szakmai felülvizsgálata is, az adatgazdagítás és -tisztítás, az egyes rekordok közötti kapcsolatok létrehozása, „tárgykapcsolatok," illetve „tárgycsoportok" kialakítása. A fotórekordok mellett megkezdődött a kézirattár anyagainak katalógusszerű, részleges publikálása is: https://hu.museumdigital.de/portal/index.php?t=listen&instnr=112&gesusa=742&cachesLoaded=true
Az Intézet adattárának 2018-ban további digitalizált tételei: a Magyar Népi Gyógyászati Archívum 3100 cédulája, 794 db fotónegatív, 850 db fénykép. Megkezdődött az adattári leltárkönyvek digitalizálása, a hangszalagtáré pedig már el is készült.
Az Intézet tudományos főmunkatársa szakmai és művészeti koncepcióért felelős kurátora volt a *Kéz/Mű/Remek Nemzeti Szalon 2018 – Népművészet* című kiállításnak. A kortárs tárgyalkotó kézművességet bemutató kiállítás a Műcsarnok 12 termében, 2500 m^2-en 500 alkotó mintegy 3500 alkotását mutatta be. Az eddigi legnagyobb látogatottságú, mintegy 30 ezer érdeklődőt vonzó Nemzeti Szalonnak nagy volt a sajtóvisszhangja, és rendkívül elismerő szakmai kritikákat kapott. A szakmai kurátor a kiállításhoz kapcsolódóan számos sajtó, rádió és tv nyilatkozatot adott és több kiállításvezetést is tartott a szakmának és az érdeklődő nagyközönségnek is. A kiállítás szövegeinek, képanyagának elkészítésében, a termek szakszerű berendezésében további intézeti munkatársak is közreműködtek. Egyikük *Kézműves örökség és modernizáció* címmel NKFIH posztdoktori pályázatot nyert el. Kutatásának célja a kortárs kézműves identitást meghatározó tényezők (kézműves marketing, eladhatóság, népi iparművészeti zsűrizési szempontok hatása, eredeti és hamisítvány értelmezése) feltérképezése és a tárgyak etnográfiai elemzéséhez és hiteles leírásához egy holisztikus szemléletű módszertan kidolgozása.

Az Intézet igazgatója és két tudományos főmunkatársa Üzbegisztánban részt vettek a *Possibilities of creating and perspectives for the development of the tourist free economic zone in Bukhara* konferencián, valamint több szakmai, illetve az érdeklődő nagyközönségnek szóló rendezvényen, amit a 14. Selyem- és Fűszerfesztivál keretében tartottak.

Az Intézet MTA Prémium posztdoktor etnológusa *Ejetun: Feljegyzések Észak-Kínáról* címen (http://igsarkozi.com/) honlapot indított, hogy kutatási eredményeit megossza a kutatótársakkal és a Kína iránt érdeklődő nagyközönséggel.

Az Intézet kutatói 2018-ban is aktív szerepet vállaltak a tudománynépszerűsítésben, zsűriztek néprajzi, néptánc, népzenei vetélkedőkön, szakmai tanácsadói, felkészítői szerepet láttak el a *Fölszállott a páva* televíziós tehetségkutató műsorban, népművészeti kiállítások előválogatásán, javaslatokat tettek a *Népművészet Ifjú Mestere* cím, valamint a népi iparművészeti minősítés odaítélésére. Számos ismeretterjesztő előadást, továbbképzést tartottak pedagógusoknak, néprajzi gyűjtőknek többek között a Magyar Néprajzi Társaság Tradíció Gyűjtőpályázata kertében.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet nyolc ország (Kína, Bulgária, Lengyelország, Mongólia, Oroszország-Jakutia, Szerbia, Szlovénia, Ukrajna) akadémiai intézeteivel, kutatóhelyeivel működik együtt bilaterális egyezmények keretében.

Az Intézet és a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Kisebbségi Irodalmak Intézete 2018-ban közös folyóiratot indított útnak *Studies on Cultures Along the Silk Road* címmel, amelynek első számában 19 tanulmány látott napvilágot. A magyar és kínai cikkek mellett mongol, orosz, kazak, valamint japán kutatók publikációi kaptak helyet benne. Az Intézet a Magyar Tudomány Ünnepe programsorozat részeként mutatta be a folyóiratot Magyarországon. A rendezvényre népes kínai delegáció érkezett. A folyóirat főszerkesztője az Intézet igazgatója, szerkesztője az Intézet etnológus főmunkatársa. Mindketten részt vettek a folyóirat alapítása alkalmából Pekingben megrendezett *1st Annual International Conference on Studies of Silk Road* című tanácskozáson, amelyen elhatározás született arról, hogy a Kínai Társadalomtudományi Akadémia alapít egy új, a *Selyemút kultúrái*val foglalkozó kutatóintézetet, amelynek további külföldi kutatókkal együtt a jelenlevő magyar kutatók is tagjai lesznek. A projekt célja, hogy a résztvevők korábbi terepmunkáira alapozva vallásetnológiai és folklórkutatásokat végezzenek Kína Belső-Mongólia Autonóm Tartományában, Qinghaiban és Gansuban, vizsgálják Észak-Kína altaji nyelvközösséghez tartozó kisebbségeinek szellemi kultúráját, hagyományos műveltségét, folklórját és hitvilágát.

Az Intézet igazgatója a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia felkérésére a szlovén tudományos pályázatok egyik nemzetközi bírálója.

Az Intézet a PPKE Modern Kelet-Ázsia Kutatócsoporttal közösen *Mesterséges természetesség. A környezet károsítása és védelme Ázsiában* címmel konferenciát szervezett.

Az Intézet két etnológusa a magyar diplomácia új gazdasági-politikai törekvéseként megfogalmazódott „Keleti nyitás" programja keretében egy közös közép-ázsiai kutatási projektet indított el. Részt vállalnak a magyar keletkutatók (Almásy György, Vámbéry Ármin) tevékenységének feltárásában és megismertetésében, valamint emlékezetük ápolásában Kazahsztánban és Kirgizisztánban, illetve kutatják a magyar tudósok helyi segítőinek szerepét a kapcsolatépítésben. Kutatásuk nyomán együttműködési szerződés született az Intézet és a Kazak Tudományos Akadémia Etnológiai és Történeti Intézete között.

Az Intézet egyik kutatója 2018 novemberétől egy éven keresztül mint Visiting Research Fellow dolgozik Japánban.

Az Intézet három tudományos főmunkatársa is aktív résztvevője a Dagnosław Demski (Lengyel Tudományos Akadémia Régészeti és Etnológiai Intézete, Varsó) vezette *Visual Representations of the Other* című, 2010 óta folyó, és elsősorban kelet-európai kutatókat tömörítő nemzetközi kutatási projektnek. A Szentpétervároon a *Staged otherness* témakörben végzett kutatások nyomán az Intézet és a nagyhírű pétervári intézmény, a Kunstkamera között együttműködési szerződés megkötésére került sor.

Az Intézet egyik MTA Prémium Posztdoktori ösztöndíjasa a vezetője annak a négyfős kutatócsoportnak (tagjai az MTA–DE Biodiverzitás Kutatócsoport, a Pannon Egyetem Georgikon Kar, valamint az MTA ÖK, ÖBI kutatói), amelyik a gyimesi kosarazás hatását vizsgálja a szőrfűgyepek fajkészletére a Gyimesközéplokhoz tartozó Tarkő havasán. A munka célja egy gazdaságilag rendkívül káros fűfaj visszaszorítására tett gyimesi gazdálkodói kísérletek hatékonyságának a vizsgálata.

Az MTA NTI kutatói nagy gyakorisággal vesznek részt más intézmények, különösen a BTK más intézetei által kezdeményezett kutatásokban, szerepelnek interdiszciplináris konferenciákon. Az MTA BTK Vidéktörténeti témacsoport résztvevő tagjaként az Intézet öt munkatársa végez terepmunkát, valamint forrásfeltáró könyvtári, levéltári vizsgálatokat a szocializmus korának társadalomnéprajzi kérdéseiben. Az Intézet egyik főmunkatársa pedig tagja az MTA BTK Médiatudományi és Médiatörténeti Kutatócsoportjának. A BTK Őstörténeti Témacsoportjának Magyar őstörténet című sorozatában, *A honfoglalók műveltsége* című zárókötetben az Intézet négy kutatója is szerzőként működött közre.

2018-ban 9 kutató végzett rendszeres oktatási tevékenységet a hazai felsőoktatásban, az ELTE BTK Mongol és Belső-ázsiai Tanszékén, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kínai Tanszékén, a Károli Gáspár Református Egyetemen, a PTE Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszéken, a PTE Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karon, a Corvinus Egyetem International Study Programjában, a Szegedi Tudományegyetemen a Choreomundus Nemzetközi Masters Etnokoreológia Program keretében, a SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszékén, valamint Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékén, továbbá a Sárospataki Református Teológiai Akadémián. 14 kutató végzett vendégtevékenységet külföldi kutatóhelyen vagy egyetemen, 9-en pedig hazai intézményben.

Az Intézet könyvtárának könyv- és CD-állománya 2018-ban 295 darabbal gyarapodott és 102 külföldi és magyar folyóirattal. A könyvtár állománya a beszámolási év végén 45. 867 leltári egység (könyv, folyóirat, különnyomat, CD, térkép stb.) volt, a könyvtár cserepartnereinek száma 160. Cserébe, tiszteletpéldányként, ajándékként (konferenciákon, könyvgyűjtő akciók során) 307 kötetet adott át az Intézet saját kiadványaiból.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Zene- és szövegfolklorisztikai kutatások (digitalizálás, adatbázis- és honlap-építés) Kodály Zoltán örökében. NKA 106107/01376 Szerződésállomány: 6,5 M Ft.
A Magyar Népköltészeti Lexikon munkálatainak keretében elkészítik és lektoráltatják a készülő kézikönyv valamennyi zenefolklorisztikai (elméleti, a lírai műfajok típus és motívum, valamint a zenefolklorisztika életrajzi szócikkeit. A Vargyas Lajos-hagyatékban található Kodály Zoltánhoz kötődő dokumentumokat (levelek, iratok, jegyzetek), köteteket digitalizálják, online közlik. Elvégzik Szomjas-Schiffert György számi folklórgyűjtéseinek digitalizálását, adatbázisba rendezését és azt az Intézet honlapján keresztül elérhetővé teszik. Ortutay Gyula

tudományos hagyatékából az elmúlt években az MTA BTK Néprajztudományi Intézet archívumába került zenefolklorisztikailag jelentős anyagokat digitalizálják.

A gyermek-közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek. NKFIH projekt 2018–2022, (K128925) 36 M Ft.
A történeti kontextusba ágyazott társadalomnéprajzi vizsgálat célja a magyar táplálkozási hagyományok és szokások feltárása, illetve a hétköznapi étkezési szokások különösen a gyermek-közétkeztetés jelenkutatása.

Hierarchiák fogságában. Kelet- és közép-európai nők a globális idősgondozói ellátórendszerben című monográfia megjelentetésére MTA KFB-pályázat (KFB-056/2018) 900 E Ft.

Urbanizálódó parasztok. A falusi lakosság életmódváltása 1945 után című monográfia megjelentetésére NKA könyvkiadási pályázat (203137/3452) 700 E Ft.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Balogh Balázs (főszerk.) – Ispán Ágota Lídia (szerk.) – Magyar Zoltán (szerk.) – Landgraf Ildikó (vendégszerk.): *Ethno-Lore, az MTA BTK Néprajztudományi Intézet Évkönyve*. Budapest: MTA BTK Néprajztudományi Intézet. (2018)
2. *Acta Ethnographica Hungarica* Vol. 63. Number 2., Főszerkesztő: Fülemile Ágnes; tematikus szám: *Fieldwork Methods in Contemporary Hungarian Cultural Anthropology and European Ethnology.* Vendégszerkesztők: Mészáros Csaba, Vargyas Gábor, a lapszám intézeti szerzői: Balogh Balázs, Mészáros Csaba, Mikos Éva, Tamás Ildikó, Turai Tünde, Sárkány Mihály, Vargyas Gábor. (2018)
3. *Az Arany család mesegyűjteménye. Az Arany család kéziratos mese- és találósgyűjteményének, valamint Arany László Eredeti népmesék című művének szinoptikus kritikai kiadása.* A kötetet szerkesztette, a kéziratokat sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a mesék jegyzeteit írta Domokos Mariann és Gulyás Judit. Budapest: MTA BTK – MTA KIK – Universitas Kiadó, 739 p. (2018)
4. Czövek, Judit – Lengyel, Ágnes (szerk.): *„Kívül aranyos, belül irgalmas...” Tanulmányok Erdélyi Zsuzsanna emlékére.* Balassagyarmat: Magyar Nemzeti Múzeum Palóc Múzeuma, 336 p. (2018)
5. Báti Anikó: *Mai menü. Néprajzi tanulmányok a változó táplálkozáskultúráról.* Szerkesztő: Cseh Fruzsina. (Életmód és tradíció 16.) Budapest: MTA BTK Néprajztudományi Intézet, 208 p. (2018) http://real.mtak.hu/80939/
6. Dyekiss Virág: *Vándorol a hang. A nganaszan hagyományos világkép a folklórszövegek tükrében.* (Uralisztikai tanulmányok 22.) Budapest: ELTE Finnugor Tanszék, 265 p. (2018) http://real.mtak.hu/91630/
7. Fülemile Ágnes: *The Odalisque. Changes in the Meaning and Reception of an Orientalising Fine Arts Theme in Europe and Hungary*. Ungarn Jahrbuch. Zeitschrift für interdisziplinäre Hungarologie, Band 33. (Jahrgang 2016/2017) Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 45–152. (2018)
8. Ispán Ágota Lídia: *Peasant Women in Public Life and in Politics in the Rákosi Era. The First Woman Főispán's Career in Hungary*. History of Communism in Europe Vol. 8/2017. The Other Half of Communism: Women's Outlook. 89–120. (2018)

9. Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa.* Típus- és motívumindex I–XII. kötet, Budapest: Kairosz Kiadó (2018)

10. Magyar Zoltán: *Népköltészeti gyűjtés 2. Népmondák.* (Documentatio Folkloristica II.) Budapest: Kairosz Kiadó, 612 p. (32 t.) (2018) real.mtak.hu/32572/1/

11. Paládi-Kovács Attia: *Magyar népkutatás a 20. században*. (Documentatio Ethnographica 32.) Budapest: L'Harmattan Kiadó, 388 p.+ 27 fotó (2018) http://real.mtak.hu/90835/1/

12. Sárközi Ildikó Gyöngyvér: *From the Mists of Martyrdom: Sibe Ancestors and Heroes on the Altar of Chinese Nation-Building.* Halle: Max Planck Institute for Social Anthropology. 256 p. (2018)

13. Sárközi Ildikó Gyöngyvér: *A mártírium homályából: Sibe ősök és hősök a kínai nemzetépítés oltárán.* Budapest – Pécs: MTA BTK Néprajztudományi Intézet – PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék – L'Harmattan Kiadó, 320 p. (2018)

14. Somfai Kara Dávid: *Eleven szellemek, hagyományos kazak és kirgiz spiritualitás*. Budapest: Kairosz, 230 p. (2018)

15. Sz. Kristóf Ildikó: „Amerika und seine UreinwohnerInnen in den ungarischen Kalendern des 17. Jahrhunderts: David Frölich vs. die Jesuiten." In Klaus-Dieter Herbst – Werner Greiling (Hrsg.): *Schreibkalender und ihre Autoren in Mittel-, Ost- und Ostmittel-Europa (1540-1850).* Bremen: Edition Lumière, 355–369. (2018) http://real.mtak.hu/91632/

16. Szilágyi Zsolt (szerk.): *A Tan örökké ragyogjon. Tanulmányok Sárközi Alice tiszteletére.* Budapest: L'Harmattan Kiadó (2018)

17. Tamás Ildikó: Revitalization of the stigmatized roots. How sami yoik and shamanistic symbols appear in christian discourses from the early modern age. ЕЖЕГОДНИК финно-угорских исследований. Том 12. Выпуск 2. "Yearbook of Finno-Ugric Studies" Volume 12 Issue 2, 28–42. (2018)

18. Turai Tünde: *Hierarchiák fogságában. Kelet- és közép-európai nők a globális idősgondozói ellátórendszerben.* Budapest: Balassi Kiadó – MTA BTK, 288 p. (2018) http://real.mtak.hu/90251/

19. Vargha Katalin – Hrisztova-Gotthardt Hrisztalina – T. Litovkina Anna – Barta Péter: *A közmondásferdítések ma: Öt nyelv antiproverbiumainak nyelvészeti vizsgálata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 158 p. (2018) http://real.mtak.hu/88891/

20. Vargyas Gábor: *Bất Chấp Định Mệnh. Văn hóa và phong tục tập quán người Bru-Vân Kiều.* [Dacolva az elkerülhetetlennel. A brúk kultúrája és szokásai.] (Fordította: Giáp Thị Minh Trang. Nyelvi-szakmai lektorok: Định Hồng Hải és Vũ Tuyết Lan.) Hà Nội: [a Đông Tây (East-West Culture Company) gondozásában] Dân Trí Könyvkiadó, 434 p. + XVI színes tábla. (2018)

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
RÉGÉSZETI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
telefon: (1) 224 6700; fax: (1) 224 6719
e-mail: benko.elek@btk.mta.hu; honlap: http://ri.btk.mta.hu/hu/

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA BTK Régészeti Intézete a magyarországi régészettudomány egyik vezető intézménye, amely az egyetemes régészeti kutatás keretei között korszerű tudományos módszerekkel vizsgálja Magyarország régészeti emlékanyagát a neolitikum korától a török kor végéig, kitekintve a Kárpát-medence egészére és a kutatások látókörébe vont tágabb térségekre. Feladatait számos hazai intézménnyel partneri kapcsolatban látja el, kapcsolatai meghatározó súlyú nemzetközi intézményekre is kiterjednek. Szerepet vállal az egyetemi oktatásban és a PhD-képzésben, valamint az új eredmények folyamatos összefoglalásában is. 2018-ban több nagy projekt is folytatódott, köztük a bronzkort vizsgáló Lendület-pályázat, valamint egy interdiszciplináris NKFI-projekt a Kárpát-medence középkori környezettörténetének kutatására. Az Árpád-ház Program keretében az Intézet kiemelt kutatásait folytathatja. E munkák révén kiszélesedett a régészetnek a természettudományokkal való együttműködése, a terepmunkában a roncsolásmentes módszerek alkalmazása, elmélyült a radiokarbon keltezés elméleti hátterének kutatása, folytatódott az archeogenetikai laboratórium kutatási témáinak bővítése, az őskori minták után a népvándorlás kor és az Árpád-kor humán maradványai bevonásával.

Az MTA BTK Régészeti Intézet munkájának súlypontját az őskor, az antik kortól az Árpád-korig terjedő időszak (benne a germán és az avar kor, a Karoling-kor és a honfoglalás kor), valamint a késő középkor és a kora újkor (török kor) jelenti. E hagyományos kutatási korszakok és témák mellett újraindult a Magyarország Régészeti Topográfiája vállalkozás (Csongrád és Fejér m.) és kibővült a környezetanalitikai témák köre. Általános törekvés, hogy a könnyen parttalanná váló egyéni témaválasztás összhangba kerüljön kiemelt jelentőségű kutatási főirányokkal, és az ezeket megjelenítő nagyobb monográfiákkal vagy több kötetes vállalkozásokkal. Folytatódott az intézeti évkönyv (*Antaeus*) és az *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* folyóirat, továbbá a *Hereditas Archaeologica Hungariae* c., az igényes népszerűsítést szolgáló magyar–angol könyvsorozat szerkesztése. Az Intézet nyomtatásban és a világhálón is közzétette részletes, középtávú stratégiai tervét, tevékenysége fő irányaival és prioritásaival.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Ősrégészeti témacsoport
A témacsoport a Kárpát-medence központi térségében közel hét évezred történetét vizsgálja a középső kőkortól a vaskorig. A kutatások fókuszában 1. Korok, stílusok, technológiák, kapcsolatrendszerek, 2. Életmód, identitás, mobilitás, 3. Környezet, táj, 4. Tudásátadás állnak, együttműködő hazai és nemzetközi programokkal, intézményekkel. A bronzkort kutató Lendület Mobilitás Kutatócsoport első hároméves ciklusa kiváló minősítést kapott. A bioarcheológiai programok keretében az őskori Európát érintő népességváltozásokat, valamint a ló háziasításának és a textilművesség szempontjából fontos juhtenyésztésnek a kérdését

vizsgálták, megjelent *Nature*-cikk társszerzői, további projektek társszervezői. Tagjai az Intézet modern topográfiai kutatásainak.

Az újkőkori időszak kutatása a Dél-Dunántúl régiójára koncentrál. A Kr. e. 6–5. évezred abszolút kronológiai adatainak elemzését egy tanulmányban közölték. Az újkőkori gazdálkodásban kulcsszerepet játszó szarvasmarha sokoldalú hasznosításának kérdéseit, a laktóztolerancia kialakulását ERC-projekt résztvevőiként tanulmányozták. NKFI- és NKA-programok keretében folytatódott a Délkelet-Dunántúl mikroregionális kutatása roncsolásmentes vizsgálati módszerek alkalmazásával. Három kiemelten fontos újkőkori település összetett elemzése folytatódott. Az alsónyéki lelőhely anyagának feldolgozása a Römisch-Germanische Kommission-nal együttműködésben folyt, egy PhD-dolgozat előkészületei lezárultak.

Az NKFIH támogatásával bővült a Kárpát-medence késő rézkori temetkezéseinek összetett elemzését célzó program. A badeni komplexum sírjainak összetett régészeti, kronológiai, bioarcheológiai, térinformatikai elemzése alapján a korszak társadalmi struktúrájának, valamint innovációs térképének rekonstruálása valósulhat meg. Elkészült az eddig kevéssé ismert késő rézkori fémművesség Kárpát-medencei leleteit összefoglaló kismonográfia. A Kr. e. 3. évezredben kelet felől az Alföldre érkező, kurgánok alá temetkező közösségek kutatása egy idén elnyert ERC-projekt partnereként folytatódhat.

A bronzkor kutatását 2015 júliusa óta a Lendület Mobilitás Kutatócsoport munkája is bővíti, nemzetközileg is kiemelkedő eredményekkel (bronzkori közösségek mobilitása, társadalmi-gazdasági stratégiák, a települési hálózatok regionális feltérképezése, a temetkezések régészeti és bioarcheológiai elemzése, fémtárgyak archeometallurgiai és készítéstechnikai vizsgálata). Megjelent a Kakucs-Turján bronzkori település kutatásának eredményeit bemutató monográfia. Új kezdeményezés a Kreatív Európa programsorozathoz kapcsolódó projekt, mely a bronzkori fazekasok technikai tudását vizsgálja. A késő bronzkor/kora vaskorban megjelenő tömegsírok és a temetkezések vizsgálatát Akadémiai Ifjúsági Díjjal ismerték el. Folytatódott egy átfogó vaskoros genetikai program koordinálása.

Ókori és népvándorlás kori régészeti témacsoport

A témacsoport az ókori civilizáció bizonyos problémáit, a késő antik átalakulás időszakát és a népvándorlás kori társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyokat, valamint a kora középkor kialakulását kutatja. Az olympiai Zeusz-templom szobordíszeit kutató, a hagyományos „mesterkéz-attribúció” és az innovatív 3D-szkennelés módszereit kombináló NKFI-projekt idén sikeresen lezárult, a klasszikus görög szobrászat 200 művének digitalizálásával és művészettörténeti elemzésével. Az eredmények több nemzetközi konferencia figyelmét is felkeltették.

A pannoniai késő római lelőhelyek kerámiájának feldolgozása egy újabb NKFI-projekt támogatásával tovább folytatódott (ságvári késő római erőd). A dél-pannoniai késő római temetők társadalomtörténeti értékelése keretében új idegen nyelvű tanulmány jelent meg a somogyszili temetőről. A Seuso-munkabizottság tevékenységét az Intézet egyik kutatóprofesszora vezeti. Előrehaladt a kincs művészettörténeti elemzése, amit egy oxfordi kutatói ösztöndíj is segített. A késő ókori keresztény temetkezési szokások vizsgálata két újabb tanulmányt eredményezett. A hun kori üstökről és kora népvándorlás kori alföldi telepkutatásról új publikációk születtek, a témában egy kutató megvédte PhD-disszertációját. Egy újonnan induló projekt a szarmata kori halmos temetőket vizsgálja roncsolásmentes diagnosztikai eszközökkel. Összefoglalás készült az 5. századi női viseletről.

Nemzetközi együttműködésben tovább zajlik a pannoniai és itáliai langobard népesség archeogenetikai vizsgálata. Elkészült a budakalászi avar temető fémleleteinek archeometriai (XRF) vizsgálata. A kora avar kori övgarnitúrák feldolgozása újabb tanulmányokkal gazdagodott. Az eurázsiai sztyeppei népek kulturális átalakulását vizsgáló, az NKFIH és az osztrák Wissenschaftsfonds közös kutatási programja lezárult. A Mongol Tudományos Akadémiával együttműködésben a „Belső-Ázsia a pre-mongol korban" c. projekt keretében Khar bukh balgas lelőhelyen ásatás, terepbejárás és légifényképezés történt. A „Hatalom és kultúra" NKFI-program keretében folytatódott a Zala-völgyi avar kori birituális temetők adatbázisának összeállítása, és elkészült a Karoling-kori Mosaburg díszkerámiájának feldolgozása. Zalavár-Várszigeten ebben az évben is folytatódott a feltárás.

Honfoglalás kori, középkori és kora újkori régészeti témacsoport
A témacsoport csaknem egy évezredet átfogó munkájának egyik hangsúlyos eleme a honfoglalás kor, az államalapítás korának és az Árpád-kornak a többszempontú kutatása, együttműködésben hazai és külföldi intézményekkel. A kutatás kiterjed a honfoglalás kor előzményeinek feltárására is.

Az Intézet egyik munkatársa részt vett Visegrád-Sibrik domb régészeti kutatásában, ahol az államalapítás kori ispánságot megelőző, 9. századi maradványok kerültek elő. A korszak morva vonatkozásait egyik munkatársuk hosszabb ideig kutatta a brünni (Brno) egyetemen. Több tanulmány jelent meg a 10. századi magyarok temetkezési szokásairól és bizonyos melléklet-típusokról. Elkészült egy, a kalandozó magyarokhoz kötött franciaországi sírlelet (Aspres-lès-Corps) feldolgozása. Lezárult egy kivételes jelentőségű 10–11. századi temető (Magyarhomorog-Kónyadomb) monografikus feldolgozása. A „Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei" c. sorozat keretében szerkesztett formában elkészült a Nógrád megyei kötet.

I. (Szent) László és Kálmán király pénzveréséről új tanulmányok születtek. A magyarországi Árpád-kori építészet bizánci hatást tükröző emlékeiről kiterjedt monográfia jelent meg. Folytatódott a pilisi ciszterci monostor emlékanyagának feldolgozása a kerengő rekonstrukciójával, környezetrégészeti kutatásokkal, és a könyvveretek részletes elemzésével. A pilisi munkáknak a 2018-ban megindult Árpád-ház Program új lendületet adott. A „Pest megye őskori és középkori várai" c. projekt terepmunkákkal és a monográfia előkészületeivel folytatódott.

A további középkori és kora újkori témájú kutatások mezővárosi piacterek és mezővárosok (Győr, Pápa, Tata), várak (Dombó, Barcs) vizsgálatára, valamint a középkori, török kori és kora újkori leletanyag, kiemelten a kerámia elemzésére koncentrálnak. Az Intézet egyik munkatársának kontrollszerkesztése mellett látott napvilágot a „Hereditas Archaeologica Hungariae" sorozat következő kötete *(Török kori fürdők Magyarországon)*. Holl Imre tiszteletére tanulmánykötetet jelent meg, a középkori és kora újkori mesterségek, kézműves termékek és műhelyek témakörében.

A „Magyarország Régészeti Topográfiája" sorozat keretében Csongrád megye és Fejér megye (Árpád-ház Program) területén folytak kutatások.

A középkori Kárpát-medence környezettörténetével foglalkozó NKFI-kutatócsoport elkészítette egy középkori erdélyi sóbánya környezetének részletes feldolgozását (Szék) és a Kárpát-medence kora középkortól a kora újkorig terjedő időszakának pollenalapú növényzettörténeti rekonstrukcióját. Elkészült a középkori esztergomi érseki palota konyhája

alatt felhalmozódott hulladékdomb állatcsontanyagának feldolgozása (14–15. század). A legfontosabb eredményekről a Magyar Tudomány Ünnepén az MTA székházában konferencia-előadások számoltak be.

Két PhD-dolgozat készül, Keve és Torontál vármegyék középkori történeti földrajzáról és középkori régészeti lelőhelyeiről, illetve Buda török kori kerámiájáról. Egy PhD-disszertáció megvédésre került (Lakáskultúra és a mindennapi élet színterei).

Bioarcheológiai és környezetrégészeti témacsoport
A témacsoport – kis létszáma ellenére – széles kutatási és módszertani spektrumának köszönhetően számos ponton kapcsolódik az Intézet fő kutatási projektjeihez. A kutatócsoport több tagja társszerzője volt a Délkelet-Európa neolitikuma, valamint a kora rézkor genetikai történéseit taglaló, a *Nature*-ben megjelent cikknek. Egy genetikus munkatárs Bolyai-ösztöndíjat nyert az őskori kutatások témájában, és sikerrel nyújtott be pályázatot az NKFIH-hoz recens és történeti minták populációgenetikai kutatása tárgyában. Folytatódtak a magyar őstörténeti projekt keretében végzett mintavételek, a munkatársak az eddigi eredményekről előadást tartottak a Kazanyban. Az ELTE Genetika Tanszékének bevonásával kidolgozásra került egy férfiági tipizálási metodika, amelyet egy avar szérián már sikerrel alkalmaztak, egy bioinformatikus munkatárs elvégezte a szekvenált minták filogenetikai analízisét. Megkezdődtek egy nemzetközi, az ország több régészeti intézményét és gyűjteményét magába foglaló, a vaskorral foglalkozó projekt előkészületei. A munkacsoport tagjai részt vettek egy nagyszabású, a Kr. u. 4–9. századi közép-európai népességét érintő nemzetközi ERC-pályázat kidolgozásában. Külső munkatárs pályázata keretében folytatódott a Rákóczi-család genetikai kutatása, elkezdődtek az Árpád-ház-program mintavételei.

Egy antropológus kolléga elvégezte a neolitikus alsónyék-bátaszéki lelőhely adatfelvételét. Az archeozoológus kolléga több könyvrészletet is publikált bronzkori, római kori és középkori témákban.

Környezetrégész kollégák és további munkatársak komplex lelőhelydiagnosztikai, lelőhelyfelderítési és topográfiai munkákban vettek részt. A témacsoport tagjai a korábbi évekhez hasonlóan tevékenyen részt vesznek a BSc-, MSc- és PhD-képzésben.

Dokumentációs és műtárgyvédelmi témacsoport
Az Intézet restaurátor műhelyében kerámia- és fémleletek tisztítása, restaurálása és kiegészítése folyt, kapcsolódva az intézmény kutatási programjaihoz és 2019-ben megrendezésre kerülő kiállításokhoz. A grafikus csoport tagjai jól képzett szakemberek, akik az intézeti kiadványok és a kutatók egyéb publikációinak grafikai előkészítését végzik. Továbbra is a Művészettörténeti Intézet fotósa készíti a régészeti tárgyfotókat kiváló minőségben. Az adattár őrzi, rendszerezi az Intézet 60 éve gyűjtött tudományos dokumentációit, kölcsönzi az adattári anyagokat az intézeti és az engedéllyel rendelkező külső kutatóknak. A Magyarország Régészeti Topográfiája (MRT, az MTA BTK Régészeti Intézetéhez kötődő, országos tudományos program) munkálatainak folytatását célzó együttműködésben a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum és az orosházi Szántó Kovács János Múzeum régészeinek adtak át anyagokat, nagyrészt digitalizált formátumban. A hagyományos gyűjtemények szkennelése is folytatódott.

Az MTA BTK Régészeti Intézet Könyvtára
A Könyvtár állománya 652 tétellel gyarapodott. Jelenleg 77 418 darab könyvtári egységet tartalmaz, a gyűjtemény bekerülési értéke meghaladja a 167 millió forintot. Az

állománygyarapodás legnagyobb része cseréből származó dokumentum. Kiadványok vásárlására közel másfél millió forintot tudott fordítani, ez magában foglalja a folyóirat- és könyvmegrendeléseket is. A csereállomány két intézeti kiadvánnyal bővült (az *Antaeus* 35–36 intézeti évkönyvvel, illetve az *Across the Mediterranean – Along the Nile* c. tanulmánykötettel). A nemzetközi kiadványcsere-megállapodások keretében jelentős mennyiségű intézeti kiadványt sikerült külföldre küldeni, ennek postaköltsége meghaladta az egymillió forintot. Mivel a könyvtár raktározási lehetőségei korlátozottak, továbbá az elmúlt évek során a különböző könyvhagyatékok révén állományukban felhalmozódott a duplumkiadványok száma, ezért folytatták a duplum-, illetve cserekiadványaik apasztását, melyeket dokumentumcsere, illetve ajándékozás keretében vidéki és határon túli intézményeknek adományoztak.

b) Tudomány és társadalom

Tudományos célkitűzései mellett az Intézet kezdeményezőként részt kíván venni a hazai és a nemzetközi tudományos közéletben, az egyetemi oktatásban, az örökségvédelemben és a tudományos eredményeket a társadalom felé közvetítő disszeminációban. Az Intézmény három akadémikussal és egy nem-akadémikus közgyűlési képviselővel részt vesz az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztályának munkájában. Munkatársai számos testületben és bizottságban töltenek be tagságot vagy társelnökséget, ahol tudományterületek kapcsolódása, a határon túli tudomány és kultúra kérdésköre mellett a társadalmat közvetlenül foglalkoztató kérdésekben, valamint az akadémiai és egyetemi címek feltételrendszerének újrafogalmazása terén kell állást foglalni (MTA Doktori Tanács, MAB, Domus és Bolyai Kuratórium). Az Intézet részt vesz az Ásatási Bizottság munkájában és az örökségvédelemmel kapcsolatos jogalkotást megelőző egyeztetéseken, valamint a kormányzat által kezdeményezett nemzeti régészeti stratégia megalkotásában. Nagy hangsúlyt fektet arra, hogy kutatásainak eredményeit a művelt laikus közönség felé is közvetítse, ide értve a középkori magyarság életével, településrendjével, tárgyi hagyatékával kapcsolatos kérdéseket is. Fontosnak tartja, hogy minél szélesebb rétegek ismerjék meg a modern régészet tevékenységének azon oldalát is, amely a természettudományokkal karöltve tevékenykedik, és alkalmazza a 21. századi műszeres vizsgálatokat. Az Intézet munkatársai jelen vannak az internetes felületeken és a közösségi médiában, ahol a hagyományos módon egyre kevésbé megszólítható korosztályokat lehet elérni. Az Intézet volt a központi helyszíne a Régészet Napja budapesti rendezvényeinek (2018. 05. 26.).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet összesen 5 nemzetközi, valamint 7 hazai tudományos és 3 nyilvános rendezvényt szervezett önállóan, illetve együttműködő partnerekkel. A hazai rendezésű események közül az interdiszciplináris kutatási profilhoz kapcsolódóan egy NKFI-projekt legújabb eredményeit mutatta be a „Tudományok határterülete. A középkori Kárpát-medence környezettörténete” c. konferencia. A bronzkori kutatásokkal foglalkozó Lendület Mobilitás Kutatócsoport és a BTK Történettudományi Intézet Lendület Középkori Gazdaság Kutatócsoportja együtt rendezte meg a „Mixtura Texturalis II. Ember és textil a Kárpát-medencében” című konferenciát. A „Castrum Dombo 2014–2018” konferencia a dombói vár intézeti kutató által vezetett kutatásának első öt évét mutatta be. Emlékülésekeken elevenítették fel az intézmény egykori kutatóinak, Miklós Zsuzsának, Kutzián Idának és Patek Erzsébetnek munkásságát és mutatták be az azokból kinőtt aktuális intézeti kutatásokat. Az intézményben rendszeresek a könyvbemutatók, széles szakmai közönséget vonzott a „Mesterségek és műhelyek a középkori és kora újkori Magyarországon. Tanulmányok Holl Imre emlékére” című könyv bemutatója.

Az Intézet kutatóinak társrendezésében valósult meg az Európai Régészek Szövetségének 24. éves gyűlésen, Barcelonában az „Environment, food production and lifestyle in Bronze Age Europe" című szekció. Nagy érdeklődés övezte az Intézet egyik alapítója, Kutzián Ida születésének centenáriumára megrendezett emlékülést, amelyre a hazai kollégákon kívül az Egyesült Királyságból, az Amerikai Egyesült Államokból és Svédországból is érkeztek előadók. Intézeti kutató rendezte Szarvason az „Alkalmazkodó Vízgazdálkodás: Lehetőségek és kockázatok" című nemzetközi víztudományi konferenciát, egy további kutató pedig a zágrábi „5th Geoarcheological Conference" rendezésében vett részt.

Az Intézet 6 külföldről érkezett és 2 hazai vendégkutatót fogadott hat hónapnál rövidebb időre. Munkatársai közül 7 kutató végzett külföldi szakmai munkát vezető egyetemeken és kutatóintézetekben (Curt-Engelhorn-Zentrum Archäometrie, Mannheim; University of Oxford; Arheološki Institut, Beograd; Römisch-Germanische Kommission, DAI, Frankfurt; Eberhard-Karls Universität, Tübingen; Deutsches Archäologisches Institut, Berlin; Stockholms Universitet, Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet). Két szakembere két hazai intézményben dolgozott vendégkutatóként (Szegedi Tudományegyetem, ELTE TTK Embertani Tanszék).

Az Intézet munkatársai fontos szerepet játszanak az egyetemi oktatásban, doktori iskolák munkájában. Kutatási programjaik egyúttal BA/BSc-, MA/MSc- és PhD-dolgozatok alapját képezik, számos fiatal kutató számára a mobilitás egyetlen lehetőségeként. Rendszeres felsőoktatási tevékenységet 9 kutató végez, akik az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Szegedi Tudományegyetem és a Szent István Egyetem oktatói.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

„A Kárpát-medence késő rézkori temetkezéseinek komplex elemzése" (2018. szeptember 1.–2022. augusztus 31.), NKFIH, 47 947 000 Ft támogatás. A projekt keretében a Kr. e. 3600–3000/2800 között a Kárpát-medencében élt ún. badeni komplexum területén a mai Magyarországon található temetkezések komplex, régészeti, kronológiai, bioarcheológiai, térinformatikai elemzése alapján a késő rézkor halotti kultuszának, társadalmi struktúrájának, valamint a korszak innovációs térképének rekonstruálása valósulhat meg.

„Ősi közösségek, ősi fémművesség. A közép-európai bronzkori cserekereskedelmi hálózatok értelmezése" (2018. május 1.–2018. július 31.), NKFIH (ERC_MOBIL pályázat), 2 994 000 Ft támogatás. A Max Planck Intézethez tartozó mannheimi Curt-Engelhorn-Zentrum Archäometrie gGmbH-hoz (CEZA gGmbH) telepített BRONZE AGE TIN elnevezésű ERC Advanced Grant (vezető kutató Ernst Pernicka) kutatás felépítésének megismerése, jövőbeni ERC-pályázat benyújtásának sikeressége érdekében.

„Korai földművelők építészete a Dunántúlon: településrégészeti és rétegtani célú tervásatás Tolna-Mözsön" (2018. február 1.–2020. február 13.), Nemzeti Kulturális Alap, 600 000 Ft támogatás. Régészeti feltárások folytatásra nyílik lehetőség Tolna-Mözs-Községi Csádés földek lelőhelyen. A 2016–2017-ben megkezdett rétegtani jellegű ásatás eredményeire épülő munka befejezésével az újkőkori házépítészettel kapcsolatos ismeretek bővülnek.

„Újkőkori települések roncsolásmentes műszeres felmérése a Dél-Dunántúlon és a Balaton vidékén" (2018. április 1.–2019. december 31.) a Nemzeti Kulturális Alap 360 000 Ft támogatásával korábban azonosított újkőkori településhálózatokhoz tartozó lelőhelyek

elsősorban geofizikai felmérésen alapuló, nagy pontosságú, roncsolásmentes vizsgálata valósulhat meg.

„Szalkszentmárton-Táborállás bronzkori hamvasztásos urnatemető feldolgozása" (2018. április 3.–2018. december 31.), Kecskeméti Katona József Múzeum, 381 000 Ft támogatás. Az elmúlt években Szalkszentmárton határában feltárt középső bronzkori hamvasztásos rítusú urnatemető leletanyagának restaurálására és komplex régészeti és bioarcheológiai feldolgozására nyílik lehetőség.

„Jászdózsa külterület, Kápolna-domb régészeti lelőhely és környezete kutatása roncsolásmentes, térképező jellegű régészeti módszerekkel" (2018. július 20.–2019. október 20.), Jászdózsa Község Önkormányzata (ToP-l.2.1-15-JN1-20l6.0001), Magyarország Kormánya, 10 280 000 Ft támogatás. Az európai hírű Jászdózsa-Kápolnahalmon található bronzkori település és középkori templom, valamint környezetének kutatása roncsolásmentes módszerekkel, az Intézet eszközparkjára támaszkodva. A kutatások eredményeiről kiállítás és ismeretterjesztő tudományos kiadvány készül.

„Crafting Europe in the Bronze Age and Today (CRAFTER)" (2018. július 1.–2019. december 31.), Európai Bizottság Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Végrehajtó Ügynöksége (EACEA), 104 760 EUR / 33 628 040 Ft támogatás. A spanyolországi La Bastida régészeti lelőhely Baráti Köre (ASBA, Totana) vezetésével megvalósuló projekt célja, hogy az európai bronzkori kerámiaművességből nyert inspirációkkal segítse a modernkori kézművesség újjáélesztését. Az öt európai ország nyolc intézményével együttműködésben, a Kreatív Európa Program keretében megvalósuló projekt az Európai Kulturális Örökség Éve 2018 programsorozathoz kapcsolódik.

„The Yamnaya Impact on Prehistoric Europe" (2019. január 1.–2024. december 31.), ERC Advanced Grant 2 494 209 EUR / 800 641 089 Ft támogatás. Az MTA BTK Régészeti Intézet a Helsinki Egytemhez telepített projekthez résztvevőként csatlakozott. A kutatási program célja a Kr. e. 4–3. évezredben a kelet-európai sztyeppeövezetből a Kárpát-medencét is elérő közösségek megjelenésének, mozgásának és hatásának rekonstruálása komplex régészeti, biorarcheológiai és környezetrégészeti módszerekkel.

„Kutatások Ságvár késő római erődjében – Az 1971–1979. évi feltárások régészeti anyagának közzététele" (2018. szeptember 1.–2022. augusztus 31.), NKFIH, 16 749 000 Ft támogatás. A projekt a ságvári késő római belső erőd időrendjét, fázisait, átépítéseit, a feltárt objektumok és épületek funkcióját vizsgálja, és ennek eredményeit készíti elő idegen nyelvű publikálásra.

„Római kori szarmata halomsírok roncsolásmentes régészeti kutatása az Alföldön" (2019. január 1.–2019. június 30.), Emberi Erőforrások Minisztériuma, 500 000 Ft támogatás. Non-destruktív, roncsolásmentes régészeti kutatásokkal vizsgálja a római kori halomsírokat, amivel e lelőhelyek típusait, kronológiáját, kapcsolatait és szerkezetét kívánja tisztázni.

„Fiatal Kutatói Pályázat: Kovács Bianka Gina" (2018. szeptember 1.–2022. augusztus 31.), Magyar Tudományos Akadémia, 12 723 000 Ft támogatással. A fiatal kutató közreműködik a Régészeti Intézet középkor tematikájú kutatásaiban, feladata a Medium Regni kerámiakutatása, és részvétel az Árpád-ház program Székesfehérvár topográfiája alprogramjában.

„Castrum Dombo 2014–2018" című konferencia (2018. április 30.–2019. március 31.), Nemzeti Kulturális Alap, 300 000 Ft támogatás. A konferencia a dombói vár régészeti

kutatásának első öt évét (2014–2018) hivatott bemutatni, beleértve a klasszikus régészeti kutatásokat, a feldolgozottság aktuális állapotát és az interdiszciplináris vizsgálatokat.

„Székesfehérvár és környéke régészeti topográfiája" (2018. október 31.–2021. október 31.), Magyarország Kormánya, 12 000 000 Ft támogatás. A projekt célja Székesfehérvár város és a fehérvári járás településeinek középkori régészeti topográfiai kutatásainak összefoglalása, értékelése és az eredményeknek a „Magyarország Régészeti Topográfiája" sorozat keretében, önálló kötetben történő megjelentetése.

„Árpád-kori királyi udvarházak és kolostorok a Pilisben" (2018. október 31.–2023. október 31.), Magyarország Kormánya, 50 000 000 Ft támogatás. A projekt célja több, könyv alakban megjelenő, monografikus igényű feldolgozás elkészítése (1. A Pilis-hegység környezetrégészete. 2. Az ország középső, központi régiójában az Árpád-kor idején dokumentálható új, élenjáró európai technika és mesterségbeli tudás emlékeinek a részletes elemzése. 3. A pilisi ciszterci monostor régészeti emlékeinek feldolgozása. 4. A dömösi prépostság emlékeinek régészeti feldolgozása. 5. Pálos kolostorok a Pilisben).

„Kárpát-medence mai népességének populációgenetikai kutatása" (2018. november 01.–2022. október 31.), NKFIH, 39 759 000 Ft támogatás. A tervezett kutatás alapfeladata új modern humán DNS mintagyűjtés a Kárpát-medence három kiválasztott, népességtörténetileg viszonylag izolált magyar ajkú recens populációjából (Drávaszög, Székelyudvarhely és Zoboralja térségéből). A középkori genetikai változatosság nyomon követéséhez a Székelyudvarhely környéki falvakban feltárt középkori (12–15. századi) temetők anyagából is sor kerül genetikai vizsgálatokra.

„Árpád-ház Program V.1. részprojekt: Árpád-kori magyarság embertani-genetikai képe I." (2018. július 01.–2019. június 30.), Magyarország Kormánya, 9 233 464 Ft támogatás. A TTM, az SZTE és az MTA BTK kutatási konzorciuma keretében megvalósuló kutatás első etapja. A Régészeti Intézet feladata 8–13. századi, a kora Árpád-kori hatalmi központok népességeinek genetikai vizsgálata, az első kutatási fázisban a mintavételi szempontok kidolgozása, a mintavételek és a kezdeti laboratóriumi munkák elvégzése, 30–50 mtgenom szekvenálása és értékelése.

„Bolyai János Kutatási Ösztöndíj, Szécsényi-Nagy Anna: A Kárpát-medence népességtörténetének genetikai kutatása" (2018. szeptember 01.–2021. augusztus 30.), Magyar Tudományos Akadémia, 4 482 000 Ft támogatás. A program célja információt nyerni genetikai szempontból ismeretlen időszakokról (bronzkor, vaskor, népvándorlás kor), és genetikai eszközökkel adatolni a jól kutatott neolitikum és a szintén intenzíven vizsgált magyar honfoglalás kor között a Kárpát-medencében élt, kevéssé ismert populációkat.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Benkő, E; Csiky, G; Darázsy, B; Kovács, Gy; Kulcsár, G; Mende, B.G.; Oross, K; Sópajti-Tóth, L; Vida, T: The medium-term strategic plan of the Institute of Archaeology of the Research Centre for the Humanities of the Hungarian Academy of Sciences and its scientific activity in 2016 and 2017. ANTAEUS: COMMUNICATIONES EX INSTITUTO ARCHAEOLOGICO ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE 35-36, pp. 373-393., 21 p. (2018) REAL: http://real-j.mtak.hu/11907/
2. Jakucs, J; Oross, K; Bánffy, E et al., Rows with the neighbours: the short lives of longhouses at the Neolithic site of Versend-Gilencsa. ANTIQUITY: A QUARTERLY REVIEW OF

WORLD ARCHAEOLOGY 92:361 pp. 91-117. 27 p. (2018) https://doi.org/10.15184/aqy.2017.218 REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

3. Gömöri, J; Melis, E; Kiss, V: A cemetery of the Gáta–Wieselburg culture at Nagycenk. ACTA ARCHAEOLOGICA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE (ISSN:0001-5210) 69 (2018) 5–82. DOI: 10.1556/072.2018.69.1.1 REAL: http://real.mtak.hu/80861/

4. Jaeger, M; Kulcsár, G; Taylor, N; Staniuk, R (eds.) Kakucs-Turján: Middle Bronze Age multi-layered fortified settlement in Central Hungary. Studien zur Archäologie in Ostmitteleuropa/ Studia nad Pradziejami Europy Środkowej Band 18. Bonn: Verlag Dr Rudolf Habelt GmbH (2018). ISBN 978-3-7749-4149-6 REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

5. Major, I; Dani, J; Kiss, V; Melis, E; Patay, R; Szabó, G; Hubay, K; Túri, M; Futó, I; Huszánk, R.; Jull, T. A. J.; Molnár, M: Adoption and evaluation of a sample pretreatment protocol for radiocarbon dating of cremated bones at HEKAL. RADIOCARBON (ISSN: 0033-8222) (2018), 1–13. DOI:10.1017/RDC.2018.41 REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

6. Olalde, I; […] ; Szécsényi-Nagy, A; […]; Bánffy, E; […]; Mende, BG; […]; Kulcsár, G; Kiss, V; […], Köhler, K; […]; Reich, D: The Beaker phenomenon and the genomic transformation of northwest Europe. NATURE 555(7695).190-196. (2018) Doi: 10.1038/nature25738 REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

7. Bács, T A.; Bollók, Á; Vida, T (eds.): Across the Mediterranean – Along the Nile. Studies in Egyptology, Nubiology and Late Antiquity Dedicated to László Török on the Occasion of His 75th Birthday. Budapest: Institute of Archaeology RCH HAS – Museum of Fine Arts 2018. REAL: http://real.mtak.hu/87991/

8. Bollók, Á; Szenthe, G., Images of the Good Life on a Set of Late Antique Gold Sheets from Kunágota/H. In: Drauschke, Jörg – Kieslinger, Ewald – Kühtreiber, Karin – Kühtreiber, Thomas – Scharrer-Liška, Gabriele – Vida, Tivadar (Hrsg.): Lebenswelten zwischen Archāologie und Geschichte. Feschschift für Falko Daim zu seinem 65. Geburtstag, Band 1 (Monographien des RGZM 150,1.) Mainz: RGZM 2018, 57–82. REAL: http://real.mtak.hu/90358/

9. Horváth, F; Miháczi-Pálfi, A; Évinger, S; Bernert, Zs Barbarisierte Römer - Romanisierte Barbaren? Interpretationsmöglichkeiten der fremden Komponente am Beispiel des Gräberfeldes von Somogyszil. ANTAEUS: COMMUNICATIONES EX INSTITUTO ARCHAEOLOGICO ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE 35–36 pp. 39–65. 27 p. (2018) REAL: http://real-j.mtak.hu/11907/

10. Samu, L**;** Daim, F: Die Pseudoschnallen in der Awarenzeit und ihre Transformation. ANTAEUS: COMMUNICATIONES EX INSTITUTO ARCHAEOLOGICO ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE 35-36 (2018) 205-242. REAL: http://real-j.mtak.hu/11907/

11. Jakab, G; Silye, L; Sümegi, P; Törőcsik T, Tóth A, Sümegi BP, Benkő E: The environmental history of a former salt town in Transylvania (Sic, Northern Romania). ACTA ARCHAEOLOGICA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE 69: pp. 185-206 (2018) REAL: http://real.mtak.hu/80870/

12. Kovács Gy: Osmanische Festungen in Südtransdanubien: zur Erforschung von Szigetvár-Turbék UNGARN JAHRBUCH: ZEITSCHRIFT FUR INTERDISZIPLINARE HUNGAROLOGIE 2018: pp. 263-281. (2018) REAL: http://real-j.mtak.hu/11382/

13. Merva, Sz: Methodological approaches to the archaeology on ninth–tenth-centurysites in Hungary. The current state of research In: ANTAEUS: COMMUNICATIONES EX INSTITUTO ARCHAEOLOGICO ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE 35-36. Budapest, 2018. pp. 311-326. (ISSN 0238-0218) REAL: http://real-j.mtak.hu/11907/

14. Takács, M: Byzantinische oder byzantinisierende Raumgestaltungen kirchlicher Architektur im frühárpádzeitliche Ungarn. Eine vergleichende Analyse auf Grundlage von Paralellen aus dem Balkan. Mainz: Schnell und Steiner, (2018). REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

15. Szeifert, B; Csákyová, V; Stégmár, B; Gerber, D; Egyed, B; Botalov, SG; Goldina, RD; Danich, AV; Türk, A; Mende, BG; Szécsényi-Nagy, A: Maternal genetic composition of early medieval (6th-10th centuries AD) populations lived in the Cis- and Trans-Ural and Volga-Kama Regions. АРХЕОЛОГИЯ ЕВРАЗИЙСКИХ СТЕПЕЙ IV МЕЖДУНАРОДНЫЙ МАДЬЯРСКИЙ СИМПОЗИУМ №6 2018; УДК 902/904, 202-221. ISSN 2587-6112 http://real.mtak.hu/90319/

16. Mathieson, I; […]; Szécsényi-Nagy A; […]; Mende, BG; […]; Reich, D: The Genomic History of Southeastern Europe NATURE 555, pp. 197-203. (2018) REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

17. Gál, E: Preliminary results concerning the Middle Bronze Age (Vatya culture) bone tools from Kakucs-Turján, Central Hungary pp 119–136., 18 p. In: Jaeger, Mateusz; Kulcsár, Gabriella; Taylor, Nicole; Staniuk, Robert (szerk.): Kakucs-Turján. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GmbH, (2018) p. 241. Studien zur Archäologie in Ostmitteleuropa 18. ISBN: 9783774941496 REAL: http://real.mtak.hu/90361/

18. Amorim Carlos Eduardo G.; […]; Mende Balázs; […], Vida Tivadar […]; Veermah Krishna, R: Understanding 6th-century barbarian social organization and migration through paleogenomics NATURE COMMUNICATIONS 9:1 Paper: s41467-018-06024-4 (2018) DOI: 10.1038/s41467-018-06024-4. REAL link nem áll rendelkezésre, a feltöltésnek jogi akadálya van.

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
1453 Budapest, Pf. 33
telefon: (1) 224 6755
e-mail: tti.titkarsag@btk.mta.hu; honlap: www.tti.btk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A 2012. január 1-je óta új szervezeti keretek közé került Intézet működését 2018-ban is a folyamatosság és változás jellemezte. A munka folyamatosságát elősegítette, hogy az új épületbe való költözés és berendezkedés 2017-ben lezárult, ennek nehézségei már nem hatottak ki a 2018-as évre. Az MTA szerepéről megindult társadalmi egyeztetés azonban új kérdéseket vetett fel, és új kihívások elé állította az Intézetet, amelyekre az Intézet társadalmi beágyazottságának mélyítésével, az állami intézményekkel és kutatóhelyekkel való együttműködéseinek erősítésével, a kutatóhelyen folyó munka mind szélesebb körben történő megismertetésével reagált. Ezt elősegíti, hogy a korábbi eredményekre építve az Intézet 2018-ban is az alapvető kézikönyvek készítését, az őstörténettől 1990-ig terjedő időszak egyetemes történeti összefüggésekbe ágyazott magyar történetére vonatkozó alapkutatások végzését (különös figyelemmel a forráskiadásra és adattárakra), az eredmények szakszerű, széles körű (külföldi és hazai) publikálását és a magyar társadalom történeti gondolkodásának formálását tekintette legfontosabb feladatának. Az Intézet hosszú távú alapkutatásokat szervez és végez, biztosítja az infrastruktúrát a kutatási eredmények gyors és magas színvonalú publikálásához. Rendezvényei (intézeti előadások, műhelytanácskozások, fiatal kutatók fóruma) a tervezett, folyamatban lévő és lezárt kutatásokról szóló beszámolókkal és műhelyvitákkal, újonnan megjelent művek bemutatásával, kisebb-nagyobb konferenciákkal járulnak hozzá e feladatok ellátásához. Hagyományainak megfelelően az Intézet biztosítja a magyarországi központi történettudományi intézmények és folyóiratok (MTA Történettudományi Bizottsága, Magyar Történelmi Társulat, *Századok, Történelmi Szemle, Világtörténet, The Hungarian Historical Review*) működésének infrastrukturális hátterét és a szakma nemzetközi intézményeivel való kapcsolattartást.

A változás fontos eleme az, hogy az egyéni kutatások mellett az elmúlt öt év során a korábbinál nagyobb hangsúlyt kapott a csoportos, projektformában, sikeres pályázatok keretében végzett munka. A projektek a történettudomány nagy nemzetközi témáihoz illeszkednek, és megvalósításukhoz egyre több a magyar és nemzetközi pályázatokon elnyert forrás. Ennek egyik legeredményesebb példája a 2015-ben konzorciumvezetőként elnyert és 2018-ban lezárult, igen széles körű nemzetközi együttműködést igénylő Horizont 2020 pályázat (*COURAGE: Kulturális ellenállás és ellenkultúra. Az ellenzékiség öröksége az egykori szocialista országokban*), amelynek sikerét példázza, hogy a COURAGE képviselhette a jelenleg futó Horizont 2020-as bölcsészettudományi projekteket az Európai Parlament és az Európai Bizottság kutatási és innovációs eredményeket bemutató közös konferenciáján 2018. november 27-én. A 2017-ben elnyert *Mohács 1526–2026: rekonstrukció és emlékezet* kutatási projekt már a kutatás első évében szintén jelentős sajtóvisszhangot kiváltó eredményeket ért el. A mohácsi csatatér komplex, csaknem teljes körű történeti-földrajzi rekonstrukciójának eredményeképpen lokalizálták az egykori oszmán győzelmi pavilon helyszínét, valamint az egykori Földvár falu helyének beazonosításában is sikerült új eredményeket elérni, amely pontosíthatja a csata helyszínét. A mohácsi kutatásokat az egyik legjelentősebb internetes hírportál 2018 legjelentősebb tudományos eredményei között szemlézte. Tovább folytatódott a 2017-ben véglegesített **MTA Lendület Szent Korona Kutatócsoport** munkája is, amelynek

idei legnagyobb eredménye *A Szent Korona hazatér. A magyar korona tizenegy külföldi útja (1205–1978)* című, impozáns és gazdagon illusztrált tanulmánykötet megjelenése. Továbbra is jelentős a kutatócsoport munkájának médiamegjelenése és tudományos ismeretterjesztő tevékenysége. Hasonlóan nagy aktivitás jellemezte a 2017-ben alapított **MTA Lendület Trianon 100 Kutatócsoport** munkáját is. Konferenciáik és kiadványaik mellett számottevő sajtóérdeklődés kísérte tudományos munkásságukat.

Az Intézet lényeges célkitűzése társadalmi súlyának növelése és a történeti közgondolkodás, az ún. nyilvános történelem (public history) szakavatott befolyásolása. Ennek elsődleges eszköze az internet és az intézeti honlap, amely 2012-ben megújult és azóta naprakészen frissül. Nem csupán az Intézetben zajló kutatókról és kutatásokról, hanem konferenciákról és a nemzetközi, valamint a hazai történetírást foglalkoztató aktuális kérdésekről is tudósít. A honlap meghatározó véleményformáló eszköz kíván lenni mind a szűkebb szakmát, mind a közvéleményt érdeklő történeti kérdésekben. Az Intézetben folyó munka szélesebb körben való megismertetését szolgálja, hogy jelen van a közösségi felületeken is (Facebook). Különösen nagy hangsúllyal szerepeltek munkatársaink a 2018. évi Mátyás-emlékév programjai kapcsán. A számtalan sajtómegjelenés mellett konferenciaszereplésekkel járultak hozzá az emlékévhez, továbbá egy középiskolások számára meghirdetett verseny szervezésében is jelentős szerepet vállalt az Intézet.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A **Középkori témacsoport** legjelentősebb eredménye két munkatársának neves kiadók gondozásában megjelent angol nyelvű kötetei: a *Hungary and the Hungarians. Western Europe's View in the Middle Ages* című kötet Rómában a Viella Kiadónál, míg a *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526* című kötet a Brillnél jelent meg. Emellett a témacsoport munkatársai a szintén a Brillnél megjelent *The Economy of Medieval Hungary* című tanulmánykötetben is közöltek írásokat. A kutatók közül többen projektvezetőként vagy munkatársként részt vesznek a kormány Árpád-ház Programjának megvalósításában (részben a székesfehérvári Városi Levéltár és Kutatóintézettel együttműködésben).

A hazai és határon túli magyar középiskolásoknak kiírt, az MTA, az MTA BTK, a Fáy András Alapítvány és az Oktatási Jogok Biztosának Hivatala együttműködésében megvalósult „Mátyás király kamerája" című vetélkedő fő szervezője is a témacsoport egyik tagja volt. A témacsoport tagjainak tudományos közéleti tevékenységére a korábbiakhoz hasonló aktivitás jellemző. Ennek megfelelően számos szakmai szervezetben, illetve folyóirat szerkesztőbizottságában töltenek be tisztségeket, valamint tagjai több tudományos bizottságnak. 2018 folyamán a témacsoport egyik tagja Akadémiai Ifjúsági Díjat, valamint további két ösztöndíjat nyert el, egy másik pedig nemzetközi elismerésben (V4 Young Researcher Award 2018) részesült.

A Középkori témacsoporthoz kötődő MTA BTK TTI **Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoportnak** egy tanulmánykötete (*Veretek, utak, katonák. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról*) jelent meg. A sóbányászat (*A magyarországi kősó bányászata és kereskedelme (1440–1530-as évek)*) és a textilzárjegy-kutatás (*Textilvégek védjegyei. A textilkereskedelem régészeti emlékei a Magyar Királyság területén*) kapcsán egy-egy hiánypótló monográfiát adtak ki, amelyekkel a középkorkutatás régi adósságait törlesztették. A középkori numizmatika terén szintén meghatározó, angol és magyar nyelvű sorozatot indítottak útnak, amelynek első két kötete *Az Árpád-kori magyar pénzek*

katalógusa I–II. Catalogue of Árpádian Coinage I–II. címen jelent meg. A kutatócsoport 2018-ban három hazai és egy nemzetközi konferenciát rendezett. A „Posztó Pápa piacán" című, 2016-ban útnak indított vándorkiállítást idén Kolozsvárott mutatták be. Jelentősebb sajtómegjelenésre is lehetőség nyílt: a kutatócsoport vezetője *Érmék, hamisítók, textiláruk a középkori Magyarországon* címmel tartott előadást az M5 csatorna Mindenki Akadémiája című műsorában. A kutatócsoport emellett egy 2020 végéig tartó NKFIH-projekttámogatást is elnyert *Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában* című kutatási programjával a jelentős nemzetközi hatású, kiemelkedő eredményeket elért kutatócsoportoknak kiírt pályázaton. A kutatások során 17 hazai és 6 külföldi intézménnyel alakítottak ki szoros együttműködést, illetve további 15 közintézményt kerestek fel hungarica-kutatás céljával, valamint a projekt tematikájához tartozó források feltárása érdekében.

A **Kora újkori témacsoport** egyik fő profilja az Erdélyi Fejedelemség történetének kutatása. A témakörben 2018-ban megjelent publikációk közül kiemelkedik a témacsoport munkatársa által jegyzett *Erdélyi országgyűlések a 16–17. században* c. monográfia, valamint a Rozsnyai Dávid unikális ceremóniatörténeti útmutatójának forráskiadása kapcsán készült angol nyelvű tanulmány (*Visiting Protocol and Ceremonies at the Porte: Dávid Rozsnyai's Seventeenth-century Manual*), amely ismét világosan bizonyította, hogy az Erdélyi Fejedelemség Oszmán Birodalomtól való vazallusi függősége közelről sem volt olyan mértékű, mint a két román vajdaságé. A gazdaság- és kormányzattörténeti kutatások területén a témacsoport egyik munkatársa feltárta a liptói bányavárosok helyét a 16. század végi magyarországi városhálózaton belül. Az egyház- és művelődéstörténet tárgykörében született legfontosabb eredmény az egyik munkatárs reformációtörténeti munkáinak angol nyelvű megjelentetése volt önálló kötetben (*Studies on the History of the Reformation in Hungary and Transylvania*) rangos külföldi kiadónál. Folytatódtak a kora újkori magyar arisztokrácia nemzetközi politikai, diplomáciai szerepére vonatkozó kutatások is. Ezek keretében az *Armamento y equipo para la guerra* című spanyol nyelvű tanulmánykötetben a témacsoport munkatársa az Aranygyapjas Rend magyar tagjainak rekrutációját vizsgálta. Kiadtak egy jelentős, magyar vonatkozású francia nyelvű hadtudományi munkát, *Ibrahim Müteferrika: Traité de la tactique* című művét a párizsi Institut de Stratégie Comparée-val való együttműködés eredményeként. Az év egyik legfontosabb rendezvénye pedig az 1718. évi pozseraváci béke 300. évfordulója alkalmából rendezett emlékkonferencia volt, amelyet francia partnerintézményekkel közösen szervezett a témacsoport munkatársa.

A témacsoporthoz kötődő NKFIH-projektek közül a *Kincstári és bányaigazgatás Erdélyben és Felső-Magyarországon (1613–1657)* (NKFIH FK 124684) kutatási projekt első évében a Bethlen-kori kincstári igazgatás egyik tisztségviselőjének, a fejedelmi prefektus tisztségének vizsgálata kezdődött meg. A tisztséget Bethlen Gábor fejedelem hozta létre, feltehetően a magyarországi fejlettebb pénzügyigazgatás mintájára. *A 18. századi Magyarország enciklopédiájának közzététele: Bél Mátyás Notitia Hungariae novae* című művének kritikai kiadása (NKFIH K 124884) keretében 2018-ban megjelent az 5. kötet, benne Sáros, Zemplén, Ung és Bereg megyék leírásával. A pályázat résztvevői egyúttal előkészítették a szövegkiadás-sorozat 6. kötetének kiadását. A hatodik kötetben megjelenő négy vármegyeleírás közül a tárgyévben három (Gömör, Borsod és Abaúj) átírása befejeződött. A *Diplomáciai források a Magyar Királyság oszmán kapcsolatainak történetéhez (16–17. század)* (NKFIH K 124178) című, két alprojektből álló kutatás első részében megkezdődött az 1571–1574 közötti konstantinápolyi Habsburg követjelentések szövegének átírása és filológiai jellegű feldolgozása. A másik részben, az 1617 és 1629 közötti budai pasák levelezésének kiadása terén jelentős mennyiségű új iratot sikerült feltárni a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának különböző fondjaiból.

A témacsoporthoz két Lendület-kutatócsoport kötődik szorosan. Az MTA elnöke által véglegesített **MTA Lendület Szent Korona Kutatócsoport** munkájának eredményeként a magyar korona 1978. évi hazaérkezésének 40 éves jubileumán a Debreceni Egyetemmel közös kiadásban jelent meg *A Szent Korona amerikai kalandja és hazatérése* című monográfia, valamint napvilágot látott *Az utolsó magyar királykoronázás. IV. Károly király és Zita királyné koronázási ünnepsége Budapesten 1916. december végén* című munka második, javított kiadása. Az esztendő legfontosabb publikációja az impozáns *A Szent Korona hazatér. A magyar korona tizenegy külföldi útja (1205–1978)* című tanulmánykötet, amely a magyar tudományosság és koronakutatás egyik régi nagy adósságát pótolta, bemutatva a Szent Korona összes külföldi útját. Ehhez kapcsolódóan jelent meg tudományos ismeretterjesztő céllal a *Rubicon* 2018. évi dupla száma *A Szent Korona hazatérései, 1205–1978* címmel. A kutatócsoport egy interdiszciplináris tanulmánykötetet is kiadott *„A magyar történet folytatója". Tanulmányok Istvánffy Miklósról* címen, amely a kora újkori magyar történetírás egyik legnagyobb alakját mutatja be. Folytatódtak *A Szent Korona és koronázási kincseink nyomában* című ismeretterjesztő film hazai és külföldi bemutatói is, és elkészült a film nyolc nyelvű (angol, horvát, magyar, német, orosz, román, spanyol és szlovák feliratos) DVD változata, amely 2019 elején jelenik meg. A kutatócsoport vezetője tudományos munkájáért Miniszteri Elismerő Oklevélben részesült.

A 2017. szeptember 1-jén indult **MTA Lendület Családtörténeti Kutatócsoport** megkezdte egy családrekonstrukciót szolgáló integrált adatbázis létrehozását. Harmonizációját és informatikai hátterének kifejlesztését követően eddig 200 ezer adatot töltöttek fel az adatbázisba. Megjelent egy angol nyelvű monográfia *Negotiating Violence: Papal Pardons and Everyday Life in East Central Europe (1450–1550)* címen, amely a kora újkori falusi és mezővárosi lakosság mindennapi és családi életét vizsgálja. A kutatócsoport két fontos magyar nyelvű monográfiát is kiadott *Az uradalom elvesztése. Nemesi családok a 19. századi Békés megyében* és *„Engesztelhetetlen gyűlölet". Válás Budapesten (1850–1914)* címmel. A kutatócsoport tagjai ezenkívül négy idegen nyelvű (angol és német), valamint hét magyar nyelvű tanulmányt publikáltak, és további új kötetek kéziratainak nyomdai előkészítését is elvégezték. Létrejött egy *Stepfamilies in East-Central Europe* tematikájú nemzetközi al-munkacsoport, amely a németországi Thyssen Stiftungtól kétéves időszakra 100 ezer eurós támogatásban részesült. A kutatócsoport tagjai 24 tudományos és 9 népszerűsítő előadást tartottak, valamint kétnapos konferenciát szerveztek *Apák és fiúk, anyák és lányok. Szülői szerepek, gondoskodás és tekintély a pre-modern családban (1500–1918)* címmel, amelyen ötven tudományos előadás hangzott el.

Az **Újkori témacsoport** keretei között folyó kutatások gerincét a kiegyezés, valamint a dualizmus szerteágazó vizsgálata képezi, emellett a reformkor politika- és eszmetörténeti kutatása is napirenden van. Az alapkutatások terén Széchenyi István levelezésének, valamint Eötvös József levelezésének a kiadásra való előkészítése zajlik. 2018 januárjában ért véget a témacsoport munkatársainak zömét felölelő, a kulturális nacionalizmus történetével foglalkozó kutatás, amely OTKA/NKFIH finanszírozásban folyt. Több, ez évben megjelent publikáció még ennek a projektnek volt az eredménye. A témacsoport munkatársainak publikációs tevékenysége kimagasló, 2018-ban összesen 84 publikációval jelentkeztek, közöttük 3 szerzői, 5 szerkesztett könyvvel és 7 szerkesztett folyóiratszámmal. Az idegen, de kizárólag angol nyelvű publikációk száma 11, ebből egy könyv formában látott napvilágot. Jelentős a munkatársak tudományos közéleti tevékenysége is: négyen folyóirat-szerkesztők (a Századok, a Történelmi Szemle, a HHR, a Tanulmányok Budapest Múltjából, a Korall, a BUKSZ, az Austrian History Yearbook szerkesztői), többen pedig különböző akadémiai és nem akadémiai szakmai testületekben (MTA Művelődéstörténeti Bizottság, MTA Sajtótörténeti Albizottság,

MTA Gazdaságtörténeti Bizottság, HIK, VEAB) munkálkodnak. Két fiatal munkatárs jelentős elismerést kapott 2018 során: egyikük a Hajnal István Kör Benda Gyula-díját nyerte el, míg egy másik kollégát az Osztrák Tudományos Akadémia tüntette ki a Richard Plaschka-díjjal.

A **Horthy-korszak témacsoport** munkáját 2018-ban három kutatási projekt határozta meg. *A trianoni Magyarország a tradíció és modernitás határán* címmel az NKFIH által támogatott, négyéves intézeti kutatási programba kilenc másik magyarországi kutatóhely 24 kutatójával együtt a csoport minden tagja részt vesz. Ennek keretében a múlt évben elkészültek a Horthy-korszak három kötetesre tervezett kézikönyvének első külpolitika- és társadalomtörténeti fejezetei. A projekt politikatörténeti munkálataival összefüggésben két kötet jelent meg: *A miniszterelnök élete és halála – Teleki Pál (1879–1941)* című életrajzi monográfia és a *Horthy Miklós* életének és politikai pályafutásának rövid, tudománynépszerűsítő összefoglalása. Többéves intenzív levéltári kutatás alapján elkészült a Bajcsy-Zsilinszky Endre életét feldolgozó nagymonográfia kézirata is. *A kelet-közép-európai nacionalizmusok az első világháború éveiben* című NKFIH-projekt *Nationalisms in Action: The Great War and Its Aftermath in East Central Europe* című, angol nyelvű zárókötetét az amerikai Berghahn Kiadó közlésre elfogadta. A négyéves kutatás zárókonferenciájának anyagai pedig a magyar nyelvű zárókötet alapjául szolgálnak. A témacsoport tagjai aktív szerepet vállaltak a hazai és a nemzetközi tudományos közéletben. A 100. évforduló alkalmából a témacsoport munkatársai számos hazai és nemzetközi (párizsi, berlini, prágai, moszkvai, pozsonyi, kassai, wrocławi) konferencián mutatták be a Monarchia és a Magyar Királyság 1918. évi összeomlásával kapcsolatos legújabb kutatási eredményeiket. Szerepet vállaltak a varsói székhelyű *European Network for Remembrance and Solidarity After the Great War. A New Europe 1918–1923* című nemzetközi vándorkiállítás előkészítésében, amelyet elsőként Prágában, majd Szarajevóban mutattak be. A témacsoport egyik munkatársa az MTA BTK keretein belül működő Vidéktörténeti, illetve a Médiatörténeti Kutatócsoporttal közös programjának eredményeképpen jelent meg az *Eszmék, eszközök, hatások. Tanulmányok a magyarországi propagandáról, 1914–1919* című kötet. A témacsoport munkájában változatlanul kiemelt fontosságúak a monografikus igényű, levéltári alapkutatások, valamint a vizsgált korszak forrásainak kiadása. Ennek keretében elkészült a nyolckötetes *Iratok a magyarországi nemzetiségi kérdés történetéhez a dualizmus korában* című forráskiadvány zárókötetének kézirata, és megszületett a 20. századi magyar diplomáciai források reprezentatív válogatását célzó kiadvány munkaterve. A készülő Horthy-nagymonográfia munkálatai a bécsi és a budapesti levéltári források párhuzamos feltárásával folytatódtak.
A témacsoporthoz szorosan kapcsolódó **MTA Lendület Trianon 100 Kutatócsoport** *Trianon és az olasz diplomácia. Dokumentumok a békeszerződés előkészítéséről 1919–1920* címmel megjelentette az első forrásfeltáró kötetet, továbbá nyomdába került a *Háborúból békébe: a magyar társadalom 1918 után* című kötet is. A kutatócsoport ezenfelül közreműködött a *Területi egyenlőtlenségek nyomában a történeti Magyarországon* című elemző kötet kiadásában, és a jelentős közönségsikert elérő *Trianon arcai* című visszaemlékezéseket és naplókat közlő kötet mintegy negyedét (120 oldalt) a kutatócsoport tagjai állították össze. A *Századok* háborús összeomlás témájának szentelt 2018. évi 6. számában a kutatócsoport tagjai csaknem 140 oldalnyi tanulmánnyal szerepeltek. A publikációs tevékenység mellett sor került több saját, illetve partnerségben szervezett konferenciára is. Ilyen volt az MTA TK Kisebbségkutató Intézetével közösen szervezett konferencia a 19–20. századi székely identitásról (Hullóidő, 2018. május 24.), a közös workshop román, szlovák és szerb történészekkel Budapesten (szeptember 7.), illetve az „ÚTON – Menekülés, mobilitás, integráció Magyarországon és Közép-Európában az első világháború után” című nagy, kétnapos konferencia (november 9–10.), valamint a *Kelet-közép-európai nacionalizmusok az első világháború éveiben* című NKFIH-projekttel közösen rendezett „Összeomlás, forradalom,

kiútkeresés. 1918 emlékezete és narratívái" című nemzetközi konferencia. A kutatócsoport tevékenysége jelentős sajtóvisszhangot váltott ki; saját honlapot és Facebook-oldalt is fenntartanak. Honlapjukon elindítottak egy angol és magyar nyelven szerkesztett blogrovatot, amely a legfrissebb eredményeket ismerteti.

A **Jelenkortörténet témacsoport** tagjainak fő kutatási területe Magyarország, Kelet-Közép-Európa és a nemzetközi kapcsolatok második világháború utáni története. Kutatásaik középpontjában 2018-ban is két nagy témakör állt: a nemzetközi kapcsolatok és az 1945 utáni, különösen a Kádár-korszak társadalomtörténete kelet-közép-európai összehasonlításban. A témacsoport tagjai sikeresen vettek részt számos nemzetközi kutatásban, önálló nemzetközi projektek vezetésében, melyeket többek között az ERC-Horizont 2020 keretprogram, a British Research Council és az NKFIH is támogat. A témacsoport tagjainak kutatásai kelet-közép-európai összehasonlító kontextusban is meghatározók, a kutatások eredményeinek publikálása a terveknek megfelelően haladt. A témacsoport tagjai 2018-ban is számos alapvető szakkönyvet és forráskötetet publikáltak. A témacsoport egyik tagja *Stalin's Legacy in Romania: The Hungarian Autonomous Region 1952–1960* címen monográfiát publikált az USA-ban a Harvard Cold War Studies Book Series-ben, amely az erdélyi Magyar Autonóm Tartomány történetét elemzi hiánypótló módon. A publikációk közül kiemelkednek az 1956-os magyar forradalom csehszlovákiai hatását (NKFIH által támogatott projekt), a lengyel–magyar személyi kapcsolatokat, a Magyar Államvasutak történetét, valamint a Kelet-Európáról szóló titkos NATO-jelentéseket elemző kötetek. Elkészült továbbá a témacsoport tagjainak két angol nyelvű monográfiája (mindkettő megjelenés alatt áll a rangos amerikai egyetemi kiadónál, az Indiana University Pressnél): az egyik a British Arts and Humanities Research Council és az NKFIH nemzetközi együttműködéseket támogató alapja által finanszírozott, Kelet-Európa és a harmadik világ kapcsolatait vizsgáló kutatásra épül, és azzal foglalkozik, milyen hatásai voltak Kelet-Európára a globalizációnak a kommunista diktatúrák idején. A másik monográfia (*Children of Communism. Politicizing Generational Conflicts in Communist Budapest in the 1960s*) azt a folyamatot mutatja be, hogyan vált a kommunista diktatúra identitáspolitikájának kulcsfontosságú elemévé az ifjúsági kérdés, amelynek kezelése hozzájárult a diktatúra bomlásához is.
A legfontosabb, nemzetközi szinten is kiemelkedő eredmény, hogy 2018-ban elkészült a témacsoport által koordinált és a European Research Council – Horizont 2020 keretprogram által finanszírozott *COURAGE-projekt (Kulturális ellenállás és ellenkultúra. Az ellenzékiség öröksége az egykori szocialista országokban*) 16 nyelvű történeti portálja és adatbázisa, amely elérhető a http://cultural-opposition.eu/ címen. Az adatbázis a kommunista diktatúrákkal szembeni kulturális ellenállás több mint 400 gyűjteményének történetét teszi elérhetővé a nagyközönség számára. A 2018-as publikációk közül kiemelkedik a témacsoport tagjai által szerkesztett angol kézikönyv *(The Handbook of COURAGE: Cultural Opposition and Its Heritage in Eastern Europe),* amely 20 országból 65 szerző közreműködésével jött létre. Fontos tézise, hogy a kelet-európai kulturális teljesítmények az egyes nemzeti kultúrákra építve összeurópai kontextusban jöttek létre a kommunista diktatúrák idején, amivel megtermékenyítették a nyugat-európai kultúrát is. Ezzel a kötet megtöri azt a hagyományos elemzési keretet, amely a kelet-európai országokat a nyugat-európai intellektuális központokhoz igazodó perifériaként ábrázolja.

A **Délkelet-Európa története témacsoport** 2018-ban elsősorban nemzetközi jelenlétének erősítésére törekedett. 2018-ban az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Németországban és Oroszországban tartották a legfontosabb előadásaikat, de részt vettek horvátországi, lengyelországi, törökországi, bulgáriai, macedóniai és szerbiai szakmai fórumokon is. Publikációik a magyar mellett orosz, román, angol, horvát, bolgár és japán

nyelven jelentek meg. Erősödött a kormányzati szereplőkkel való együttműködés, történelmi jelentőségű volt a horvát–magyar kiegyezés 150 éves évfordulója kapcsán tartott konferencia (2018. december 5.), amelyet Kövér László és Gordan Jandroković házelnökök védnöksége alatt a magyar Parlament látott vendégül. 2018. október 15. és október 18. között a koszovói Pristinában vettek részt az ottani magyar nagykövetség által társrendezőként megszervezett konferencián. Emellett, saját kezdeményezésre, önálló előadásokat tartottak a Prizreni Egyetemen, és aktívan részt vettek egy hosszú távú bilaterális régészeti együttműködés előkészítésében. Ez jelentős szakmai sikerrel járt: az albán tudományos élet képviselői felkérték a témacsoportot, hogy tegyék rendszeressé előadókörútjaikat Albániában és Koszovóban. Egy 2017-ben zárult kutatási projekt eredményeként 2018-ban jelent meg az isztambuli ISIS Press gondozásában *Study in the Theory and Practice on the Destabilization; Violence and Strategies of Survival in Ottoman Macedonia* címmel kötetük. A kutatás újdonsága volt, hogy nem etnikai vagy nemzetpolitikai alapon, hanem társadalomtörténeti irányból dolgozták fel a századfordulós macedón erőszaktörténet kérdését osztrák-magyar és bolgár levéltári források alapján.

A 2018-ban zárult OTKA-pályázat keretében a dualista Magyarország történeti földrajzával foglalkozó kutatás a statisztikai adatokat egységes digitális formátumban dolgozta fel, és nagy mennyiségű információ együttes kezelését lehetővé tévő GIS (földrajzi információs rendszer) alapú, automatizált és bővíthető adatbázisban rögzítette. A GIS alkalmazásával elkészített mintegy 600 történeti tematikus térkép, valamint alaptérképek és adatbázisok (mintegy 7 millió gazdasági–társadalmi–demográfiai adat) szabadon felhasználhatók, és megbízható alapot kínálnak a társadalmi–gazdasági jelenségek térbeli aspektusainak és azok változásának vizsgálatához, elősegítve a dualizmus korára vonatkozó komparatív és trendkutatásokat. A kutatás első eredményeit összefoglaló *Területi egyenlőtlenségek nyomában a történeti Magyarországon: Módszerek és megközelítések* című, többszerzős munka nagyon pozitív visszhangot kapott Magyarországon és külföldön is.

Az **Egyháztörténeti témacsoport** idei legjelentősebb eredménye *Az 1822. évi magyar nemzeti zsinat története* című kiadvány megjelentetése volt. Ennek a zsinatnak a kötetben közölt határozatai és válogatott dokumentumai a magyar katolikus egyház történetének egy olyan időszakába engednek betekintést, amely lényegében fehér foltnak számított az egyháztörténeti vizsgálatokban. Az Egyháztörténeti Források sorozatának további köteteihez folytatódtak az előmunkálatok, 2018 során kivált a romániai görögkatolikus zsinatok, illetve a pécsi egyházmegye 1863. évi zsinati forrásainak kiadásán dolgoztak. Számos esettanulmány segítségével vizsgálták a magyarországi keresztény egyházak és a nyilvánosság viszonyának alakulását az 1890-től 1945-ig tartó időszakban. Elkészült továbbá Mindszenty József bíboros életrajzának angol nyelvű kézirata. A témacsoport munkatársai bedolgoztak a COURAGE kutatási projekt két kötetének egyházi ellenállásról szóló fejezeteibe. A témacsoport egy fővel bővült, az új kutató érkezésével a középkori egyháztörténeti kutatások terén várhatóak új eredmények, amelynek fókuszában a bizánci vallásosság és kultúra vizsgálata lesz az Árpád-kori Magyarországon.

A **Tudománytörténeti témacsoport** sikeresen lezárt NHFIH-OTKA-pályázata eredményeire építve a korábbinál kisebb létszámmal és külső támogatás nélkül folytatta a magyar történetírás története többkötetes kézikönyvének munkálatait.

A **Tudományos információs témacsoport** az Intézet (és növekvő mértékben a kutatóközpont többi intézetének) tudományos kiadványait, könyveit, folyóiratait gondozza. Elvégzi e kiadványok műszaki és olvasószerkesztését, képszerkesztését, korrektúrázását, az ábrák,

térképek rajzolását, technikai előkészítését, a kiadványok tördelését, azaz a teljes körű nyomdai előkészítést, valamint megszervezi a nyomtatás nyomdai munkáját és nem utolsósorban a megjelent kötetek terjesztését. 2018-ban összesen 54 kötet és folyóiratszám nyomdai előkészítését végezte el a témacsoport. Az intézeti sorozatban (a 2012-ben indított *Magyar Történelmi Emlékek* sorozat) az *Értekezések* alsorozatban 11 darab, az *Adattárak* alsorozatban 1 darab, az *Okmánytárak* alsorozatban 3 darab kötet jelent meg, elkészült a *Lymbus Évkönyv* és a *Gazdaságtörténeti Évkönyv,* a *Médiatörténeti Könyvek* sorozatban 2 kötet, a Magyar Történelmi Társulat *Századok Könyvek* sorozatában 1 kötet, sorozaton kívül 2 kötet, idegen nyelven további 4 kötet látott vagy lát hamarosan napvilágot. Utánnyomásra volt szükség két, az előző évben megjelentetett kötetnél. A témacsoport tagjai az Intézet 3 folyóirata *(Történelmi Szemle, Világtörténet, Hungarian Historical Review)* évi 12 számának nyomdai előkészítését is elvégezték. A fennmaradó 14 kiadvány a társintézetek (Irodalomtudományi Intézet: 6, Filozófiai Intézet: 6, Művészettörténeti Intézet: 2) számára készült kötet és folyóiratszám. Több kötet külső partnerekkel közösen kiadott munka volt (pl. Osiris Kiadó, Szent István Társulat, Magyar Történelmi Társulat, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Hajnal István Alapítvány, Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum, Brill Kiadó, illetve egy nyomdai előkészítést végeztek a Ferences Kiadónak is).

A témacsoport feladatköréhez tartozik az Intézet rendezvényeihez kapcsolódó kisnyomtatványok (meghívók, plakátok, szórólapok, névtáblák stb.) elkészítése is (2018-ban több mint 40 rendezvény meghívójának grafikai tervezését végezték el), valamint a témacsoport munkatársaira hárul az MTA BTK, az MTA BTK TTI magyar és angol nyelvű honlapjának, illetve a Hungarian Historical Review angol nyelvű honlapjának gondozása, szerkesztése, elsősorban a kiadványokhoz kötődő anyagok feltöltésével. Naponta megújulnak e honlapos felületen a megjelenő tartalmak, köztük külön figyelemfelhívó hírként közlik pl. az új kiadványok adatait, az Intézet munkatársainak szerepléseit, az előadások, konferenciák, folyóiratok online is hozzáférhetővé tett tartalmait. Az olvasók egyre inkább megismerik a témacsoport munkáját, köszönhetően a Könyvfesztiválon rendszeressé váló részvételnek. A Penna könyvesbolt is a bölcsész terület szakmailag legfontosabb könyveinek, kiadóinak gyűjtőhelyévé fejlődött.

b) Tudomány és társadalom

2018-ban az Intézet munkatársai számos ismeretterjesztő írást közöltek és előadást tartottak, határon túli magyar közösségek és külföldi intézetek meghívásának is eleget téve. Több rádiós és televíziós műsorban szerepeltek rendszeresen szakértőként. Külön kiemelhető a Mátyás-emlékévvel és a Mohács-kutatással kapcsolatos számos médiaszereplés. Ennek kapcsán a Középkori témacsoport tagjai az M5 Mindenki Akadémiája műsorában szerepeltek, nyilatkoztak az egyik legjelentősebb internetes hírportálnak (24.hu), valamint beszélgetéssorozatot tartottak a Kossuth Rádió „Egyszer volt" műsorában. A Mohács-kutatás eredményeiről az MTV-től, RTL Klubtól és Infó Rádiótól kezdve a legfontosabb portálokon át (Origo, Index, hvg.hu) a napi- (Magyar Idők) és hetilapok (Demokrata, Hvg) számoltak be vagy közöltek interjúkat a kutatás vezetőivel. A szigetvári türbe-kutatásról készült filmeket számos városban vetítették az érdeklődő közönségnek.

2018-ban folytatódott az Intézet internetes ismeretterjesztő tevékenysége. A néha naponta többször is frissülő intézeti honlap mellett több projekt tart fenn saját honlapot, így például elindult az MTA Lendület Családtörténeti Kutatócsoport honlapja (families.hu), ahol egy blog keretében havi rendszerességgel jelennek meg népszerűsítő, családtörténeti írások, valamint családtörténeti olvasmánylista és olvasmányok érhetőek el kutatóknak és egyetemi

hallgatóknak egyaránt. A kutatócsoport munkatársai a Kossuth Rádió „Esti séta” című műsorának május 27-i adásában ismertették tudományos tevékenységüket néhány jól ismert történelmi család és személyiség sorsán keresztül.

A COURAGE-PAREVO Nemzetközi Dokumentumfilm-fesztiválon az egykori szocialista országok ellenkultúrájáról 15 filmet tekinthettek meg 11 ország alkotóitól. A filmfesztivál első állomása Budapesten volt, a rendezvényről az MTI nyomán beszámoltak a legjelentősebb nyomtatott és online sajtóorgánumok is. A fesztivál ezt követően további hat országba látogatott el, az alkotásokat Varsóban, Prágában, Pozsonyban, Greifswaldban, Zágrábban és Bukarestben tekinthették meg, a látogatottság több ezer fős volt. Szintén a COURAGE projekt keretében készítettek *Kockázati tényezők* címen egy vándorkiállítást, amelyet Budapesten (FUGA – Építészeti Központ, 2018. június 14–július 15.) kívül Varsóban, Prágában, Pozsonyban, Zágrábban és Bukarestben is bemutattak. Emellett létrehoztak egy felső- és középfokú oktatásban is használható tananyagot 12 nyelven, amelyet honlapjukon keresztül tettek elérhetővé (http://cultural-opposition.eu/learning/). A COURAGE eredményeiről beszámolt az Európai Bizottság kutatási hírportálja, az index.hu, a Magyar Narancs és a hvg.hu is. 16 nyelvű portáljukon számos információt osztottak meg eredményeikről, rendezvényeikről, amelyek látogatottsága az elmúlt években tovább nőtt.

Az Intézet eredményeiből az MTA honlapja és a legjelentősebb hazai internetes portálok is gyakran szemléztek. Az MTA Lendület Trianon 100 Kutatócsoport saját honlapot és YouTube csatornát tart fenn, valamint egy aktív, gyakran frissülő Facebook oldal révén is jelen van a közösségi médiában. A honlapján rendszeresen tájékoztatást nyújt a kutatócsoport legújabb eredményeiről, rendezvényekről, valamint közérthető módon, blog formájában tesz közzé ismeretterjesztő bejegyzéseket. Beszámolnak a kutatócsoport munkájáról szóló sajtóvisszhangról, illetve egy térképalapú adatbázis építése is megkezdődött a trianoni emlékművekről. Az online felületek nyújtotta lehetőségekkel élve a Youtube csatornán megtekinthető húszperces filmösszeállításban is közreadták az „Összeomlás, forradalom, kiútkeresés. 1918 emlékezete és narratívái” címmel rendezett nemzetközi konferencia legfontosabb eredményeit.

Az Intézet immár harmadik alkalommal képviseltette magát az MTA BTK részeként a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon, amelynek XXV. rendezvénysorozata 2018. április 19.–22. között került megrendezésre. A fesztiválon az Intézet négy programmal jelentkezett. Az *„…akkor aszt mondták kicsi robot”* című kötet bemutatóján kívül külön programon szerepeltek az őstörténeti kiadványok, valamint Trianon 100 címmel és a mindig nagy érdeklődésre számot tartó Szent Korona-témákban is szerveztek beszélgetést. 2018-ban az MTA BTK standjának látogatottsága jelentősen nőtt, a történettudományi kiadványok közül a Trianon-kötet fogyott a legjobban.

Az Intézet munkatársai 2018-ban is több kormányzati, önkormányzati projekt előkészítése során láttak el szakmai tanácsadó feladatokat, mint például a Városliget Zrt. Liget-projektjében, a Steindl Imre Programban, illetve a salgótarjáni sortűz emlékhelyére állítandó sztélé szövegével kapcsolatban.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet feladata, hogy átfogja a magyar történetkutatás egészét, elősegítse a különböző műhelyek közötti eszmecserét, infrastruktúrájával és szellemi kapacitásával támogassa a szakma országos szervezeteinek munkáját, összefogja és szervezze a magyar részvételt a történész világkongresszusokon. Az Intézet ezért szoros kapcsolatot tart fenn valamennyi jelentős magyarországi történettudományi kutatóhellyel.

Az Intézet átlagosan havi négy-öt, különböző típusú szakmai rendezvényt szervez. A legrangosabb az *Intézeti előadások* sorozata, ebben az évben négy intézeti munkatárs, egy hazai intézményben dolgozó kolléga, egy koreai egyetemen oktató magyar kolléga és egy külföldi vendégelőadó előadására került sor. Az előadások tematikája a kora középkortól a jelenkorig terjedt, a rendezvényeken nagyszámú hallgatóság jelent meg. Az Intézetben emellett nyolc könyvbemutatóra, kilenc konferenciára és három műhelybeszélgetésre (workshop) került sor. Emellett számos hazai és határon túli magyar, valamint külföldi tudományos műhellyel került sor közös rendezvényre külső helyszíneken. Az intézeti munkatársak meghatározó részvételével zajlott számos más hazai és külföldi rendezésű tudományos tanácskozás is. Az események közül a következők emelendők ki:

Central and Eastern Europe after the First World War. Az ENRS, a Lipcsei Egyetem és a MTA BTK TTI konferenciája. Berlin, 2018. január 31.–február 2.

Hullóidő – székely identitásépítés a 19–20. században. A Lendület Trianon100 Kutatócsoport és az MTA TK Kisebbségkutató Intézet konferenciája. Budapest, 2018. május 24.

Gazdaságtörténeti kutatások: utak és lehetőségek. A Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport konferenciája. Budapest, 2018. május 29.–30.

Passarowitz 1718: Intérêts des puissances et mouvements nationaux en Europe centrale. Az MTA BTK TTI, a Budapesti Francia Intézet, a Szegedi Tudományegyetem – Francia Tanszék, az Université Paris I – Panthéon Sorbonne és az Agence Universitaire de la Francophonie által szervezett konferencia. Budapest, 2018. szeptember 27.–28.

Gjergj Kastrioti Scanderbeg on the 550th anniversary of his death. Koszovói és albániai tudományos intézmények, ill. a prishtinai magyar nagykövetség által szervezett konferencia. Prishtina, 2018. október 16.

Apák és fiúk, anyák és lányok. Szülői szerepek, gondoskodás és tekintély a pre-modern családban (1500–1918). A Lendület Családtörténeti Kutatócsoport műhelykonferenciája. Budapest, 2018. október 25.–26.

Dynastie, Stände, Städte. Symbolische Präsenz der Habsburger in den Versammlungsräumen der Landstände und Stadtherren im 16. und 17. Jahrhundert. Az Osztrák Tudományos Akadémia Művészet- és Zenetörténeti Intézet, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézete és a Lendület Szent Korona Kutatócsoport műhelykonferenciája. Budapest, 2018. november 14.

High-level conference. EU research and innovation in our daily life. Brüsszel, 2018. november 27.

The Cultural Heritage of Dissent. Final Conference of the COURAGE Project. Budapest, 2018. november 27.–28.

Rendi országgyűlés – polgári parlament. Érdekképviselet és törvényhozás Magyarországon a 15. századtól 1918-ig. Az Eszterházy Károly Egyetem és a Magyar Nemzeti Levéltár konferenciája. Eger, 2018. november 29.–december 1.

Megbékélés és fejlődés. Konferencia a horvát–magyar kiegyezés 150. évfordulója alkalmából. Az Országgyűlés Hivatalának Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont és a Fővárosi Horvát Önkormányzat konferenciája. Budapest, 2018. december 5.

Tovább erősödtek a hazai tudományos kutatási és innovációs kapcsolatok. A Bem József Kulturális Egyesülettel közös vállalkozás indult Magyar–Lengyel Könyvtár – Bibliotheca Hungaro-Polonica néven, amelynek első kötete *Magyarok és lengyelek a 19. században – Egy 1944-ben betiltott könyv* címen jelent meg. Tovább erősödött az Országgyűlés Hivatalának Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóságával az együttműködés. A kölcsönös konferenciaszereplések és -szervezések mellett az MTA BTK és az OGYH közös projektjeként működő „Történeti Képviselői Adatbázis" keretében az Intézet számos munkatársa vett részt csoportvezetőként és kutatóként. Folytatódott a határon túli magyar tudományos műhelyekkel való kooperáció is, az Erdélyi Múzeum Egyesülettel immár hagyományosnak mondható kapcsolat eredményeként közös konferenciára és könyvbemutatóra is sor került.

Új nemzetközi kapcsolatok szerveződtek, ezek közül kiemelkedett az Intézet küldöttségének 2018. október 15.–október 18. közötti koszovói látogatása. A koszovói és albán tudományos intézményekkel új együttműködés kezdődött, a látogatásnak jelentős sajtóvisszhangja volt a helyi sajtóban. Egy idén elnyert ERC Synergy projektben az MTA BTK TTI partnerként vesz részt: a *The European Qur'an. The Islamic Holy Book in European Culture and Religion* (EuQu) című interdiszciplináris projekt spanyol, olasz, francia és brit kutatók vezetésével hat éven keresztül (2019–2025) vizsgálja a Korán európai kultúrtörténeti jelentőségét. A projekten belül az MTA BTK TTI koordinálásával tudományos konferenciákra és előadásokra, vendégkutatói és posztdoktori alkalmazásokra, publikációkra és egy nagyszabású nemzetközi kiállításra kerül sor a Magyar Nemzeti Múzeumban. A 2018-ban lezárult, az MTA BTK TTI konzorciumi vezetésével zajlott COURAGE ERC Horizont 2020-projekt is új, jelentős nemzetközi eredményekkel és erősödő kapcsolatrendszerrel járt. Az EU innovációs konferenciája mellett kiállítóként és előadóként részt vettek a Fair of European Innovations in Cultural Heritage (2018. november 15.–16.) és az European Institutions Open Day (2018. május 5.) rendezvényeken is Brüsszelben. Emellett folytatódtak a már hagyományosnak mondható külföldi tudományos kapcsolatok. Az Intézet spanyolországi kapcsolatainak keretében egyik munkatársunk továbbra is részt vesz a 2015-ben a madridi Autónoma Egyetemen megalakult „Sociedad cortesana y redes diplomáticas: la proyección europea de la monarquía de España (1659–1725)" kutatócsoport munkájában. Az Intézet társszervezésében és többségében intézeti előadókkal zajlott a 2018-ban zárult magyar történelemről szóló előadássorozat a Bécsi Egyetemen, amelyet az ottani diákok kreditet adó tárgyként vehettek fel. A több éve folyó francia tudományos együttműködés idei eredménye volt a pozseraváci béke évfordulóján rendezett budapesti konferencia.

Az Intézet munkatársai aktívan vesznek részt hazai és külföldi folyóirat-szerkesztőségekben. A legfontosabb főszerkesztői, szerkesztőbizottsági vagy szerkesztőségi tagságok nemzetközi lapoknál és kiadóknál: Journal of Modern History, Journal of Contemporary History,

Routledge, Woodrow Wilson Center, Wallstein Austrian History Yearbook, Archivum Ottomanicum, Časopis Matice moravske, Dimensioni e Problemi della Ricerca Storica, Ekonomska i ekohistorija, Review of Croatian History, Journal of Turkish Studies, Opera historica, Osmanlı Araştırmaları, Dubrovnik Annals, Podravina, Scrinia Slavonica, Ungarn Jahrbuch, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti, Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zeitschrift für internationale Freimaurerforschung. A hazai folyóiratok közül: Acta Orientalia, Hadtörténelmi Közlemények, Keletkutatás, Lymbus, Rubicon, Múlt-kor, Századok, BUKSZ, Történelmi Szemle, Történeti-Földrajzi Közlemények, The Hungarian Historical Review, Turul, Urbs Várostörténeti Évkönyv, Világtörténet, Korall, Tanulmányok Budapest Múltjából című évkönyv stb. A kutatók hazai (pl. L'Harmattan, A múlt ösvényén) és külföldi (pl. Berlin, Edition Ungarische Geschichte, Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur der Türkvölker [Klaus-Schwarz-Verlag], Routledge, Wallstein) sorozatok szerkesztőiként szintén növelik az Intézet nemzetközi tudományos beágyazottságát.

Az Intézet munkatársai hazai és nemzetközi tudományos testületek tagjaiként és vezetőiként, kuratóriumokban (MTA Történettudományi Bizottság, MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Osztályközi Állandó Bizottság, MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya Középkori- és Neolatin Munkabizottság, MTA Művelődéstörténeti Osztályközi Állandó Bizottság, European Science Foundation, European Network of Remembrance and Solidarity, EURIAS, GWZO – Lipcse, Romanian Research Council, Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung) és tudományos tanácsokban (több helyen elnökként, illetve elnökhelyettesként is) dolgoznak. Sokan tagjai az MTA Történettudományi Bizottságának és akadémiai történész vegyes bizottságoknak (magyar–bolgár, magyar–szerb, magyar–szlovák, magyar–török, magyar–ukrán stb.).

A Magyar Történelmi Társulat főtitkára, egyik alelnöke és több vezetője az Intézet munkatársa. Rendszeresen segítik a külföldi magyar kulturális intézeteket tanácsadással és előadók küldésével. Több munkatárs NKFIH történész zsűri tag, a Bolyai Tudományos Ösztöndíj Bizottság tagja, s többen különféle akadémiai bizottságokban töltenek be vezető posztot: MTA Történettudományi Bizottság – alelnök, MTA Művelődéstörténeti Albizottság – társelnök; Magyar Tudományosság Külföldön Akadémiai Bizottság – tag; MTA Gazdaságtörténeti Bizottság – titkár; VEAB – elnök. A munkatársak folyamatosan oktatnak valamennyi jelentős magyarországi egyetemen, több doktori iskolában vesznek részt, külön megállapodás keretében működnek közre az ELTE BTK történelem államvizsgáin; opponensként, bizottsági tagként dolgoznak a tudományos minősítés fórumain és a hazai tudományos pályázatok elbírálásában, az NKFIH, TÁMOP, Lendület, Nemzeti Kiválóság Program, az Akkreditációs Bizottság és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj tisztségviselőiként és szakértőiként.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Unearthing the Music Sound and Creative Experimentation in Non-democratic Europe (European Commission, Creative Europe: Culture; Agreement Number: 2018-1676/001-001). A nemzetközi konzorciális pályázat futamideje: 2018.08.01.–2020.07.30. A nemzetközi konzorciális projekt az Európai Bizottság támogatásával a második világháború utáni underground kultúra fejlődését, gyűjteményeinek történetét és fontos eseményeit elemzi egykori nem-demokratikus európai országokban, köztük az egykori szocialista országokban. Teljes támogatási összeg (EUR): 339 333.6€ ebből 47 893,60€ az MTA BTK részesedése.

Stepfamilies across Religions in East Central Europe (16–17th Centuries) (Fritz Thyssen Stiftung, Ref. 10.18.1.010GE). Futamidő: 2018.06.01.–2020.05.30. A nemzetközi

alkutatócsoport a Magyar Királyság, az Erdélyi Fejedelemség, a török Hódoltság, valamint a cseh és a lengyel korona tartományaiban vizsgálja a családok felbomlásának és újraalakulásának folyamatait, a különböző felekezethez és valláshoz való tartozás szerepeire koncentrálva. Teljes támogatási összeg (EUR): 100 000€.

The European Qur'an. The Islamic Holy Book in European Culture and Religion (EuQu) (ERC Synergy Project). Futamidő: 2019–2025. A projekt a Korán európai kultúrtörténeti jelentőségét vizsgálja, amelyben az MTA BTK TTI mint partnerintézmény vesz részt (konferenciák, vendégkutatói és posztdoktori alkalmazások, publikációk, kiállítás).

Tudás, tájkép, nemzet és birodalom. A tájkép megismerésének és átalakításának gyakorlatai Magyarországon és a Balkánon, 1850–1945 (NKFIH FK 128978). Futamidő: 2018–2020. A kutatás arra keresi a választ, hogyan hatott egymásra természet és ember viszonyainak lokális dinamikája, ill. a természettudományos megismerés milyen hatást gyakorolt az etnikai hierarchiákról alkotott képzetekre vagy az államhatalom kiterjesztésére. Teljes támogatási összeg (HUF): 25 024 000.

Az Anjou-kori Magyarország nyugati elbeszélő forrásai. Narratív kútfők és külpolitika (NKFIH PD 128405). Futamidő: 2018–2021. A projekt fő célkitűzése a 14. századi Magyarország nyugati elbeszélő forrásainak számbavétele és a kútfők magyar vonatkozású részleteinek kritikai vizsgálata, melynek eredményeként elkészül az 1301–1387 közötti magyar történelem európai narratív kútfőinek kritikai kézikönyve. Ezt egészíti ki – a forrásfeltáró munka eredményeit is felhasználva – I. (Nagy) Lajos külkapcsolatainak egyes kérdéseit új szempontok alapján történő bemutatása. Teljes támogatási összeg (HUF): 15 807 000.

Jobboldali radikalizmus és konzervativizmus között. Horthy Miklós, 1919–1931 (NKFIH PD 128500). Futamidő: 2018–2021. Horthy Miklós 1919 és 1931 közötti életére vonatkozóan a magyarországi közgyűjteményekben fellelhető források feldolgozása, amivel az életrajzi nagymonográfia megírását készíti elő. Teljes támogatási összeg (HUF): 15 807 000.

Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában (NKFIH KH 130473). Futamidő: 2018–2020. Az Árpád-kortól a Zsigmond-kor végéig terjedő időszak kereskedelemre vonatkozó forrásaiból készít reprezentatív latin és német nyelvű forráskiadványt. A munkaterv az alábbi kérdések forrásaira terjed ki: vásárengedélyek és vásárok, árumegállító jog, bel- és külkereskedelmi vámok, vámszabályzatok, vámmentességek, külföldi kereskedők Magyarországon, magyar kereskedők külföldön. Teljes támogatási összeg (HUF): 19 236 000.

Kereszténység és Iszlám. Keresztesháború és együttélés válaszútján a 16–17. században (NKFIH K 129236). Futamidő: 2018–2022. A kutatás célja a keresztény–zsidó–muszlim vallási rendszerek határán megszülető kulturális és szellemi interakcióknak és az oszmán uralom alá került közösségek túlélési és ellenállási stratégiáinak széles spektrumú bemutatása. Teljes támogatási összeg (HUF): 46 768 000.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Ács Pál; Tóth Gergely (szerk.): *„A magyar történet folytatója”. Tanulmányok Istvánffy Miklósról.* Budapest: MTA BTK TTI, 292 (2018)
2. Ablonczy Balázs: *A miniszterelnök élete és halála.* Teleki Pál (1879–1941). (Modern magyar történelem) Budapest: Jaffa Kiadó, 317 (2018)

3. Apor, Balázs; Apor, Péter; Horváth, Sándor (szerk.): *The Handbook of COURAGE: Cultural Opposition and its Heritage in Eastern Europe.* Budapest: Institute of History, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences, 636 (2018)
4. Apor Péter; Bódi Lóránt; Horváth Sándor; Huhák Heléna; Scheibner Tamás (szerk.): *Kulturális ellenállás a Kádár-korszakban: Gyűjtemények története*. Budapest: MTA BTK TTI, 487 (2018)
5. Matthias Bel: *Notitia Hungariae novae historico geographica V. Comitatuum ineditorum tomus quintus, in quo continentur... Comitatus Sarosiensis, Zempliniensis, Ungváriensis et Bereghiensis*. Ed. Gregorius Stephanus Tóth, Bernadett Benei, Zoltanus Gőzsy, Rudolphus Jarmalov. Budapest: MTA BTK TTI, 428 (2018)
6. Stefano Bottoni: *Stalin's Legacy in Romania: The Hungarian Autonomous Region 1952–1960.* Lanham (MD): Lexington Books/Harvard Cold War Studies Book Series, 434 (2018)
7. Cieger András: *1867 szimbolikus világa. Tanulmányok a kiegyezés koráról*. Budapest: MTA BTK TTI, 210 (2018)
8. Csukovits Enikő: *Hungary and the Hungarians. Western Europe's View in the Middle Ages.* (Viella Historical Research 11.) Roma: Viella, 233 (2018)
9. Demeter, Gábor; Csaplár-Degovics, Krisztián: *A Study in the Theory and Practice of Destabilization: Violence and Strategies of Survial in Ottoman Macedonia (1903–1913).* Istanbul: The ISIS Press (2018)
10. Demeter, Gábor; Penka, Peykovska (szerk.): *Миграции на хора и идеи в България и Унгария (XIX – XXI век). Emberek és eszmék migrációja Bulgáriában és Magyarországon (19–21. század): Migrations of People and Ideas in Bulgaria and Hungary, 19th–21st Centuries*. Sofia: Парадигма, (2018)
11. Demeter, Gábor; Szulovszky, János (szerk.): *Területi egyenlőtlenségek nyomában a történeti Magyarországon: Módszerek és megközelítések.* Budapest-Debrecen: MTA BTK, (2018)
12. Erdélyi Gabriella: Negotiating Violence: *Papal Pardons and Everyday Life in East Central Europe (1450–1550).* Leiden: Brill, (2018)
13. Fedinec Csilla; Szarka László; Vizi Balázs: *Etnikai pártok Kelet-Közép-Európában 1989–2014*. Budapest: MTA TK Kisebbségkutató Intézet – MTA BTK TTI – Gondolat Kiadó, 478 (2018)
14. Fejérdy András: *Az 1822. évi magyar nemzeti zsinat története*. (Magyar Történelmi Emlékek, Okmánytárak, Egyháztörténeti források 15.) Budapest: MTA BTK TTI, 2018. 654 (2018)
15. Fodor, Pál: *The Business of State: Ottoman Finance Administration and Ruling Elites in Transition (1580s–1615).* Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 401 (2018)
16. Fodor, Pál; Pap, Norbert: In Search of the Tomb of Sultan Süleyman in Szigetvár. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 71:2 179–195 (2018)
17. Gyáni Gábor: *Nemzeti vagy transznacionális történelem*. Budapest: Kalligram, 438 (2018)
18. Hegyi Klára: *The Ottoman Military Organization in Hungary: Fortresses, Fortress Garrisons and Finances*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 614 (2018)

19. Mitrovits Miklós; Bencsik Péter (szerk.): *„A Szovjetunióval örök időkre és soha máshogy!”: Az 1956-os magyar forradalom csehszlovák dokumentumai*. Budapest: MTA BTK TTI, 924 (2018)

20. Oborni Teréz: *Erdélyi országgyűlések a 16–17. században*. Budapest: Országház Kiadó, 424 (2018)

21. Pálffy Géza (szerk.): *A Szent Korona hazatér: A magyar korona tizenegy külföldi útja (1205–1978)*. Budapest: MTA BTK TTI, 636 (2018)

22. Pálosfalvi Tamás: *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526*. Leiden–Boston: Brill, 504 (2018)

23. Pap Norbert; Fodor Pál; Kitanics Máté; Morva Tamás; Szalai Gábor; Gyenizse Péter: A mohácsi Törökdomb. *Történelmi Szemle* 60:2 (2018) 325–345

24. Péter Katalin: *Studies on the History of the Reformation in Hungary and Transylvania*. Szerk.: Erdélyi Gabriella. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, (2018)

25. Sudár Balázs (szerk.): *A honfoglalók műveltsége*. Budapest: Helikon–MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport, 212 (2018)

26. B. Szabó János; Tóth Norbert: „Árnyékboksz az árnyékhadsereggel” – avagy már megint mindenért Szapolyai a hibás. A magyar elit 1526. évi katonai szerepvállalásáról Botlik Richárd új könyve kapcsán. *Hadtörténelmi Közlemények* 131:2 (2018) 287–320

27. B. Szabó János; Sudár Balázs (szerk.): *Honfoglalás*. Budapest: Osiris Kiadó, 756 (2018)

28. Szilágyi Adrienn: *Az uradalom elvesztése. Nemesi családok a 19. századi Békés megyében*. Budapest: MTA BTK, (Magyar családtörténetek. Tanulmányok 1.) 380 (2018)

29. Tóth Ferenc (szerk.): *Ibrahim Müteferrika*: *Traité de la tactique.* Budapest–Párizs: MTA BTK TTI–Institut de Stratégie Comparée, 127 (2018)

30. Turbucz Dávid: *Horthy Miklós*. (Sorsfordítók a magyar történelemben) Budapest: Kossuth Kiadó, 64 (2018)

31. Vörös Boldizsár: *Eszmék, eszközök, hatások – Tanulmányok a magyarországi propagandáról, 1914–1919.* (Médiatudományi Könyvek) Budapest: MTA BTK (2018)

32. Weisz Boglárka; Skorka Renáta; Kádas István (szerk.): *Veretek, utak, katonák. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról.* Budapest: MTA BTK TTI (2018)

33. Zsoldos Attila (szerk.): *Nagyvárad és Bihar az Anjou-korban.* (Tanulmányok Biharország történetéről 5.) Nagyvárad: Varadinum Kulturális Alapítvány, 287 (2018)

MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
ZENETUDOMÁNYI INTÉZET
1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 7.
1250 Budapest, Pf. 9
telefon: (1) 356 6858; fax: (1) 375 9282
e-mail: zti-igazgato@btk.mta.hu; honlap: www.zti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA BTK Zenetudományi Intézet tevékenysége a magyar zenetudomány Kodály Zoltánig és Szabolcsi Bencéig visszanyúló módszertani hagyományai szellemében komplex módon ötvözi a történeti zenei és a zene-, illetve táncfolklorisztikai kutatásokat, ugyanakkor nyitottan, érzékenyen és kreatívan viszonyul a 21. század tudományos-szellemi áramlatai felől érkező impulzusokhoz. A kutatások a filológiai tudományok metodikájához igazodva elsősorban a források gyűjtésére, feldolgozására, értékelésére és közzétételére irányulnak. Ebben kivételes lehetőséget jelent, hogy a Magyar Tudományos Akadémia sok évtizedes támogatása révén az Intézet – a nemzeti kultúra szempontjából kimagasló jelentőséggel bíró gyűjtemények részeként – számos elsődleges forrást maga őriz a Bartók Archívumban, a 20–21. Századi Magyar Zenei Archívumban, a népzenei hang- és lejegyzésgyűjteményben, a néptáncfilmek gyűjteményében, valamint a Zenetörténeti Múzeumban. Ezeknek az elsődleges forrásgyűjteményeknek a gyarapítása, őrzése, állagmegóvása, hordozóik folyamatos modernizálása az Intézet egyik jelentős kapacitásokat lekötő feladata, amelynek eredménye csak áttételesen jelenik meg a publikációs termésben.

A gyűjtemények, illetve az azokkal párhuzamosan kifejlődött kutatási témák meghatározzák a kutatóhely fő kutatási feladatait: a régi zenetörténet, elsődlegesen a középkori és kora újkori liturgikus egyszólamúság kutatása és forrásainak közreadása, a magyar zenetörténet 16–21. századi történetének kutatása, Bartók-kutatás, a magyar, magyarországi és szomszédnépi népzene gyűjtése, archiválása, rendszerezése, közreadása, a magyar néptánc kutatása és közreadása, zenei muzeológia, továbbá a magyar nyelvű *Zenetudományi Dolgozatok* és az idegen nyelvű *Studia Musicologica* zenetudományi folyóiratok, valamint a *Musicalia Danubiana* forráskiadvány-sorozat szerkesztése.

A ZTI részeként működő Zenetörténeti Múzeum kutatói feladatainak ellátása mellett kiállítások, bemutatók, koncertek és egyéb nyilvános rendezvények szervezésével járul hozzá nemcsak az őrzött tárgyi emlékek, de az Intézet egyes osztályain folyó kutatások eredményeinek szélesebb körű megismertetéséhez.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Régi zenetörténet
Az alapvető kutatás-módszertani koncepcióként megfogalmazott *forrásgyűjtés – feldolgozás – közreadás* hármas egységének megfelelően az osztály 2018. évi kutatásainak középpontjában az elsődleges források föltárása és összehasonlító vizsgálata, az általuk közvetített gregorián énekkészlet liturgiai és zenei elemzése, végül a kiválasztott források és repertóriumok közreadása állt. A munkát éppúgy jellemezte a magyar gregoriánkutatás hagyományos tematikus irányainak folytatása, mint a hangsúlyok tudatos eltolása és új részterületek

bekapcsolása a kutatás főáramába, valamint az az igény, hogy a kutatási eredmények korszerű interoperábilis web-felületeken is megjelenjenek.

Küszöbön áll a 15. század végén készült Váradi Antifonále kritikai kiadása: elkezdődött a megszerkesztett digitális facsimile korrektúrája. A kiadásba bekerült a kódex 2018 májusában azonosított kolozsvári töredéke, amely a korábban a szlovákiai Modorban föltárt fragmentumok egyikével pontosan összeilleszthető. A két töredék az antifonále legelső lapjai közül való, s fontos adatokkal szolgál a váradi székesegyház ádventi zsolozsmagyakorlatának rekonstrukciójához. A költséges reprezentatív kiadványt az MTA Könyvpályázata, valamint az NKFIH publikációs pályázata támogatja.

Lengyel–magyar tudományos együttműködéssel megjelent a középkori krakkói egyházmegye zsolozsmahagyományát 13 forrás alapján rekonstruáló és közreadó Corpus Antiphonalium Officii – Ecclesiarum Centralis Europae VIII/A Kraków (Temporale) kötet. A könyv megjelenésével egyidőben internetes változata is elkészült; mindkettőt koncerttel egybekötött könyvbemutatón mutatták be a ZTI-ben.

A Fragmenta Manuscriptorum Musicalium Hungariae Medii Aevi töredékkutatási projekt keretében az ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattára 150 fragmentumának helyszíni feltárásával, zenei-paleográfiai és összehasonlító dallami elemzésével folytatódott a középkori magyarországi liturgikus-kottás kódextöredékek korszerű adatbázisba rendezése és online megjelenítése. A föltárt anyagból 25 töredék leírása, tartalmi indexe és digitális másolata már elérhető a projekt web-oldalán. Kolozsmonostori fragmentumok alapján sor került egy erdélyi antifonále rekonstrukciójára; a paleográfiai és dallamtörténeti analízis eredményeit tanulmányban foglalták össze.

A töredékkutatás állt az osztály 2018 decemberében záruló szlovák-magyar akadémiai pályázatának fókuszpontjában is: az osztály kutatói szlovák kollégáikkal együtt közös terepkutatáson vettek részt a turócszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtárban, amelynek során eddig ismeretlen magyar (köztük erdélyi) provenienciájú hangjelzett kódextöredékekre bukkantak. Az eredményekről hazai és nemzetközi konferenciaelőadásokban és publikációkban számoltak be. A fragmentológiai kutatásoknak köszönhetően bővült az osztály nemzetközi kapcsolatrendszere: a már működő szlovákiai együttműködés mellett közös projektterv született a Román Akadémia munkatársával is, és tárgyaltak a *fragmentarium* nemzetközi programhoz való csatlakozás lehetőségéről. E részterület az osztály kutatóinak részvételével benyújtott kanadai kezdeményezésű nemzetközi SSHRC pályázat egyik központi témája.

Elkészült a középkori magyarországi gregorián énekkészlet online dallamtárának első egysége, a hazai zsolozsmaforrások antifóna-repertóriumát online közreadó, közel 3000 dallam keresését, összehasonlítását és letöltését is lehetővé tevő kotta-adatbázis és web-oldal. A dallamkészlet mellett külön egységként hívhatók elő az antifónákhoz tartozó zsoltárdifferenciák. Ennek mintájára elkezdődött a responzóriumok, valamint a miseintroitusok és -communiók dallamainak rendezése és számítógépes kottagrafikázása.

Vizsgálatnak vetették alá az osztályon őrzött *Történeti Énektár* recitatív típusait, melyeket összevetettek az újkori egyházi énekeskönyek által közölt dallamokkal. Az énekeskönyvek megrajzolták a laikus népi éneklésből megismert zenei variánsok hátterét.

Doktori disszertáció készült *Tonárius teória és praxis kereszteződésében* címmel, mely nemcsak magyar, de európai viszonylatban is új megvilágításba helyezi a középkori liturgikus énekgyakorlat és a zeneelméleti rendszerezés sokat vitatott kapcsolatát.

A zenei-paleográfiai kutatásokban jelentős előrelépés történt az erdélyi és erdély-váradi egyházmegye notációs gyakorlatának feltérképezésében és differenciáltabb szemléletében. Az eredményeket tanulmányokban és előadásokban foglalták össze. Elemezték a németújvári ferences kolostor könyvtárában őrzött 14. századi erdélyi antifonále-töredékeket, előkészítették ezek monografikus feldolgozását egy, az osztály által indított új kiadványsorozat keretében. A forrás- és notációkutatási eredmények alapján új következtetéseket vontak le a gótikus írástechnika magyarországi használatának 15. századi körülményeiről, fejleményeiről.

Részt vettek a Nemzetközi Zenetudományi Társaság gregorián munkacsoportjának svédországi konferenciáján, és konferenciát rendeztek az osztály korábbi vezetője, Szendrei Janka tiszteletére.

Az osztály munkatársainak szerkesztésében, illetve valamennyiük aktív hozzájárulásával jelent meg a Zenetudományi Dolgozatok tanulmánykötet, melyet az osztály 2017-ben elhunyt vezetője, Kiss Gábor emlékének ajánlottak.

16–20. századi magyar zenetörténet
A 16–17. századi zenetörténet kutatása két kiemelt publikáció előkészítése köré összpontosult: a szerkesztői-tördelői munkák befejezésével megjelentették a Vietoris tabulatúrás könyv második, javított és bővített kiadását a Musicalia Danubiana sorozatban; a magyar nyelvű antifónák repertóriumát földolgozó nagydoktori disszertáció 515 énektétel korrektúrájával és a tudományos kommentár kisebb fejezeteinek és mutatóinak megírásával bővült, és ezzel a munka leadás előtt áll.

A *Magyarország zenetörténete* kézikönyv-sorozat előkészítésének részeként NKA támogatással kiadták a *Műhelytanulmányok a 18. század zenetörténetéhez* sorozat második, az egyszólamú zenei repertoárral és zenei gyakorlattal foglalkozó kötetét a ZTI korábbi és jelenlegi munkatársainak és a Magyar Zenetörténeti Osztállyal együttműködő felkért kutatók tanulmányaival.

A 19–20. század zenetörténetének komplex, több hazai és nemzetközi pályázat (NKFI, NKA, Visegrad Grants) által is támogatott kutatása három fő irány mentén valósult meg:

– A zenés színjátszás történetének kutatása (forráskutatás, digitalizálás, adatbázis építés, elemzés, kritikai közreadás) keretében az *Erkel Ferenc Operák* kritikai összkiadás részeként NKA támogatással és három kiadó részvételével (BTK ZTI, Rózsavölgyi és társa, Hollitzer Verlag Wien) az összkiadás függelékes sorozatának első köteteként megjelenés előtt áll a *Hunyadi László* kritikailag közreadott partitúrájához alkalmazott zongorakivonat. Sor került a *Bánk bán* Gyulán és Aradon őrzött kompozíciós forrásanyagának, illetve játszópéldányainak digitalizálására: ezek tanulmányozása kiindulópontként szolgál az Erkel-összkiadás függelékeként tervezett autográf fakszimile-kiadás előkészítéséhez.

Az „Erkel Ferenc műhelye" NKFIH pályázat támogatásával elkészült a Nemzeti Színház 1837–1884-es műsor-forrás-sajtó online adatbázisának prototípusa, amelynek anyaga a tárgyévben az 1866–1875-ös időszak 3700 színlapjának adataival bővült. Folytatódott a korai és nemzeti színházi kopisták katalógusához a kézírások azonosítása a vándortársulati időszak anyagából,

valamint a *Hymnusz* Nemzeti Színházhoz, Magyar Királyi Operaházhoz és a pest-budai dalárdákhoz köthető 19. és kora 20. századi játszópéldányainak köréből. A témából több konferencia-előadás, tanulmány készült.

A Magyar Zenetörténeti Osztály által vezetett Visegrád Grants projekt keretében az 1870–1920-as időszak zenés színházi anyagával foglalkoztak. A projekt során két adatbázis épült (regionális bibliográfiai és forrásadatbázis), projektet záró angol nyelvű kiadvány jelent meg, három nemzetközi workshopot és egy lecture recitalt szerveztek, számos kutatóútra, egyetemi előadásra, ismeretterjesztő előadásra került sor. A csoport bővítésével újabb, nagyobb arányú nemzetközi pályázat előkészítésén dolgoztak.

Zenés színház repertoárjának elemzése és forrásainak feltárása keretében az első magyar „opera", Ruzitska József – Heinisch József *Béla futása* fennmaradt forrásainak és változatainak vizsgálatára, az első magyar „opera" fogalma körüli korabeli sajtóviták feldolgozására, tanulmányok írására került sor. További tanulmányok készültek a Nemzeti Színház és az Operaház repertoárjának vizsgálata során Offenbach és az operett műfajának meghonosodása tematikában, továbbá a Wagner-recepcióról. Elkezdték az OSZK Zeneműtárában a Wagner-operák előadási anyagainak átnézését, valamint a Nemzet Színház balettrepertoárjának forrásait és Doppler Ferenc nemzeti színházi balettjeinek játszópéldányait dolgozták fel.

A zenés színjátszás vidéki anyagainak kutatása kettős célt szolgál, a források feltárása mellett fontos a forrásokat őrző intézményekkel való kapcsolatfelvétel és egy későbbi intézményes együttműködés megalapozása is. A zenés színházi anyagok jelentős része ugyanis olyan intézményekben található (színházak, múzeumok), amelyek számára gyakran a megőrzés is aránytalanul nagy terhet jelent, az anyag szakszerű feldolgozását pedig nem tudják vállalni, és nem is feladatuk. NKFIH támogatással folytatták Aradon a Múzeumi Központ Szépművészeti Múzeumának raktárában őrzött, rendkívül rossz állapotba került történeti kottatár feldolgozását és a gyűjtemény részleges digitalizálását, valamint Nagyváradon a Szigligeti Színházban és a Nagyváradi Filharmóniában megmaradt történeti kottatárat digitalizálták és ezzel kapcsolatos forráskutatásokat végeztek. Visegrad Grants pályázatuk támogatásával további kutatásokra került sor a magyarországi zenés-színházi források feltárása érdekében Debrecenben, Szegeden, Pécsett és Székesfehérváron. Szintén a Visegrad Grants támogatásával felvették a kapcsolatot a pozsonyi Zenei Múzeum vezetésével, és kutattak a pozsonyi Állami levéltárban. NKFIH támogatással folytatták az anyaggyűjtést és digitalizálást a bécsi Nationalbibliothek, az Universitätsbibliothek Wien és a Gesellschaft der Musikfreunde in Wien zenei könyvtárában. A felsorolt városokban folytatott digitalizálás során 34314 képfájl készült mintegy 30 helyszínen.

– Intézménytörténeti kutatások, tanulmányok, disszertáció fejezetek írása. Isoz Kálmán közel egy évszázados tanulmánykötetének megjelenése óta várat magára a főváros zeneéletének átfogó kutatása. A tárgyévben a téma bibliográfiai megalapozására került sor és a katonazenekarok korábban elkezdett kutatását sajtófeldolgozással, valamint a Hadtörténeti Levéltárban végzett kutatásokkal folytatták (Galván Károly ötvendoboznyi hagyatékának feldolgozása). Jóllehet a dalármozgalom zenetörténeti jelentősége vitathatatlan, a témával foglalkozó alapkutatások e területen is hiányoznak. Tárgyévben folytatták a 19. és kora 20. századi magyar dalármozgalom forrásainak feltárását, levéltári kutatásokat és digitalizálást végeztek budapesti, debreceni és pécsi gyűjteményekben, ill. levéltárakban, sajtókutatás és adatbázis készült. Bekapcsolódtak az interdiszciplináris *Mohács 1526–2026: rekonstrukció és emlékezet* projektbe, amelynek részeként tanulmánytervet készítettek Mohács 19. századi zenei emlékeiről (zenés színház, katonazenekarok, dalármozgalom).

– Kodály Zoltán és kortársai életének és munkásságának kutatása keretében az Osztály senior kutatói tanulmányt közöltek Kodály Santa Barbara-i (California) útjáról és a *Psalmus Hungaricus* bemutatójáról helyszíni alapkutatások alapján. Megjelent a *Kodály párbeszédei 1945–1967* címmel a Kodály Zoltán Emlékmúzeum és Archívumban rendezett kiállítás katalógusa. A kiállítás előkészítése során végzett munka folytatásaként elkezdődött a Kodály Zoltán hátrahagyott írásait közlő sorozat újabb kötetének előkészítése. A Veress Sándor évforduló alkalmából több tanulmány jelent meg a szerző zeneszerzői életművéről és a népzeneoktatás terén elért eredményeiről.

Bartók-kutatás

A Bartók Archívum kutatóműhelyében összehangoltan, az egyes munkafázisok gondos megtervezésével és egymásba kapcsolásával folytatódtak a nagyszabású *Bartók Béla Zeneművei Kritikai Kiadás* sorozatában megjelenő kötetek előkészületi munkái. Az Archívum valamennyi szenior és junior kutatója, illetve szakalkalmazottja részvételével zajló munka felöleli a publikációk előkészítésének teljes, tágan értelmezett folyamatát a primer források leírásától a definitív kottaszöveg kialakításáig, beleértve a kritikai apparátus összeállítását, a szöveg- és kottaszerkesztés, valamint -korrektúra többszintű és -fázisú elvégzését, továbbá az egyes kompozíciók szövegi és zenei háttéranyagának föltárását, elemzését, válogatását és adott esetben beemelését a kiadásba. E komplex megközelítésmódnak köszönhetően az elmúlt évben az Összkiadás három kötete lépett jelentősen előre a megjelenéshez vezető úton: (1) az 1914–1920-as évek zongoraműveit tartalmazó 38. kötet az angol és magyar nyelvű bevezető tanulmányok gondozásával és revízójával, a kottakorrektúrák elvégzésével, a forrásleírások, illetve forrásdokumentáció és a kritikai kommentár kidolgozásával egészült ki. (2) A kórusműveket tartalmazó 9. kötet bevezető tanulmánya és kritikai apparátusa több ponton jelentősen módosult, illetve bővült. A kottaközreadás tekintetében rögzültek annak kritériumai, hogy egy adott mű, ill. műváltozat a főszövegbe vagy függelékbe kerüljön-e. A szerkesztés folyamatában számos szöveghibára, közreadói következetlenségre, önkényes közreadói változtatásra derült fény. Minthogy a munka során új, eddig figyelembe nem vett források is felbukkantak, új kottakézirat készítésére volt szükség. Ugyancsak elkészült az összes énekszöveget eredeti nyelven és szószerinti angol fordításban tartalmazó függelék, valamint az új kutatási eredményeket is magába foglaló keletkezés- és fogadtatástörténeti bevezető tanulmány. (3) A *Mikrokosmos* ciklusát tartalmazó 40. kötet a bevezető tanulmányok megírásával haladt előre, melyek nemcsak a mű keletkezésének háttértörténetét tárják föl, de a Bartók kompozíciós és notációs technikájában megmutatkozó koncepcióváltás körülményeit is új megvilágításba helyezik.

A három fölsorolt kötet mellett folytatódott Bartók *A kékszakállú herceg vára* című operája tudományos-kritikai közreadásának előkészítése. Rögzült a szövegkönyv többféle német, francia és angol fordításai közlésére vonatkozó közreadói koncepció, az opera partitúrájának definitív kottaszövege, s elkészült a kritikai apparátus. Nagyszabású dolgozat készült Bartók román népzenegyűjtéseinek teljes anyagáról.

Doktori disszertáció készült Bartók román népzenegyűjtéseiről és zeneszerzői műhelyére gyakorolt hatásáról.

A kutatást segítette a Bartók-hagyaték egyéb, nem kottás egységeinek (Bartók tanulmányainak, cikkeinek) elektronikus földolgozása, Bartók János hagyatékából korai kottakiadványok, Pásztory Ditta hagyatékából levelek, valamint az archívumban őrzött kisparitúra elsőkiadások, publikált műjegyzékek és további releváns szakirodalom (együttesen 12.606 kép) digitalizálása.

A munka során felmerült filológiai kérdéseket a Bartók-összkiadás Nemzetközi Tanácsadó Testületének a ZTI-ben tartott ülésén vitatták meg, amely egyúttal alkalmat adott az archívum munkatársai részvételével működő szerkesztőség bemutatkozásához.

A Bartók-összkiadás második, *Concerto zenekarra* kötetét a ZTI-ben rendezett könyvbemutatón prezentálták.

Kidolgozás alatt áll a „Népzene Bartók műveiben" munkacímű honlap modellje, amely rendezett és kereshető formában adja majd közre Bartók népzenei feldolgozásainak teljes (hangzó és lejegyzett) forrásanyagát.

20–21. századi magyar zenetörténet
Az osztály kurrens kutatásainak középpontjában az NKFIH pályázati támogatását is élvező *Magyarország zenetörténete 5.* (20. századi) kötetének koncepcionális-módszertani-tartalmi fölvázolása állt. A kötethez szükséges anyagfelhalmozást szolgálták a forrásgyűjtések és életmű-feldolgozások, a hosszabb-rövidebb terjedelmű dolgozatok listázása és rendezése. Ugyancsak a kötethez kapcsolódott az 1920 és 1960 közti magyar zongoraművész-generáció kutatásának előkészítése és bibliográfiai megalapozása, valamint egy zenei médiatörténeti vonatkozású bibliográfia összeállítása. Megkezdődtek a pályázat keretében megjelentetni tervezett *Járdányi és kora* című többszerzős tanulmánykötet előkészületi munkái.

A módszertani bevezetés, valamint kisebb, a korszak egyes stílusirányzatait és azok magyarországi hatását vizsgáló fejezetek megírásával elkészült a Kádár-kori Magyarország zeneszerzését összefoglaló nagydoktori disszertáció. Új fejezettel bővült a University of California Pressnél megjelenő angol nyelvű Kodály-monográfia. Elkészült a 2017. novemberében megnyitott *Egy magyar mester a modernitás és hagyomány útján* c. Kodály-kiállítás katalógusa.

A University of California Press kiadó javaslatai alapján átdolgozták és bővítették az *A Wayfaring Stranger: Ernst von Dohnányi's American Years, 1949–1960* monográfiát. Újabb forráskutatást és a jegyzetapparátus összeállítását követően véglegesítették a *Dohnányi Ernő válogatott írásai és nyilatkozatai* c. kötet szerkezeti felépítését.

Megkezdődött Lajtha László írásait tartalmazó második kötet szerkesztése. A több mint ötven írást tartalmazó publikáció közt elsőként jelenik meg az 1928-as prágai népzenei kongresszusra szánt előadás eddig csupán kéziratban hozzáférhető szövege, illetve a külföldi fórumokon publikált, eddig kizárólag angolul vagy franciául hozzáférhető írások magyar változata.

A populáris zene kutatásának középpontjában a tudománytörténeti összefoglalás mellett a szovjet-magyar zenetudományi kapcsolatok álltak. Megkezdték a populáris zenével foglalkozó kutatók kelet-európai hálózatának feltérképezését, és a keleti blokk volt országaiban folyó zeneszociológiai kutatások összehasonlítását. Konferenciaelőadásokban és tanulmányokban foglalták össze a ZTI-ben 1996 előtt működő zeneszociológiai osztály dokumentációjának rendszerezése során gyűjtött tapasztalatokat. Foglalkoztak a magyarországi jazz változásaival és e megítélések társadalmi-szociológiai-ideológiai hatásával.

A Pekingi Magyar Kulturális Intézettel együttműködve kutatást végeztek az 1950-es évek zenei vonatkozású magyar-kínai kapcsolatairól, magyar művészek – Szabolcsi Bence, Vikár László, a Magyar Állami Népi Együttes – kínai utazásairól.

Folytatódtak a *20–21. Századi Magyar Zenei Archívum* gyűjtemény-feldolgozási és digitalizálási munkái: Tematikailag rendezték Hernádi Lajos zongoraművész hagyatékát, külön vizsgálva a benne található nagyszámú, a magyar zenetudomány-történeti kutatások számára kiemelten fontos Molnár Antal-dokumentumot. Tartalmi leírásokkal, jelzeteléssel, hangfelvételek listázásával rendszerezték a Dohnányi-gyűjteményt, valamint a Filharmóniai Társaság irattári dokumentumait, egyesítették a Lajtha-hagyaték digitalizált anyagait. Folytatták a Maróthy-hagyaték újrarendezését és *A magyar populáris zene sajtóbibliográfiája* adatbázis bővítését. Dohnányi amerikai hagyatékában ellenőrizték és listázták a koncertprogramokat és újságkivágatokat tartalmazó *scrapbook*ok túlnyomó részét (a 18 kötetből 16-ot). Rendezték, listázták és jelzetekkel látták el a „Political documents" mappa tartalmát és egyéb politikai dokumentumokat. Táblázatba foglalták a ZTI hangverseny-cédulakatalógusának 1950 és 1953 közötti adatait.

Digitalizálási és rendezési munka folyt az Archívum további, összesen 12 gyűjteményi egységében (Amadinda Ütőegyüttes, Breuer János, Decsényi János, Dobos Kálmán, Durkó Zsolt, László Ferenc, Pászti Miklós, Prunyi Ilona, Sári József, Szervánszky Endre, Togobickij Viktor, Vujicsics Tihamér).

Népzenekutatás és -archiválás

Az osztály alapvető, permanensen végzett feladata egyfelől a magyar népzene és néptánc szájhagyományos és írott emlékeinek feltárása (lehetőség szerint helyszíni gyűjtése) és archiválása, másfelől az ily módon rendelkezésre álló monumentális anyag különböző szempontú tudományos kutatása. Ennek természetéből fakad s ezért magától értetődik, hogy egyes kutatási irányok és témák hosszú időszakokon ívelnek át, s a születő eredményeket nem éves, de inkább évtizedes távlatból érdemes számba venni. Az anyag ugyanakkor igényli a korszerű archiválási-feldolgozási technikák alkalmazását, adatbázis-építését, akár a források, akár a kutatási eredmények digitális megjelenítéséhez. Ezt demonstrálja az a tendencia, amely néhány éve az osztály egyik módszertani irányaként jelenik meg, s a zenefolklórjelenségek adatbázis eszközökkel való leírásában, a népzenei rendezések adatbázis szemléletű vizsgálatában, valamint az archiválástól a publikálásig tartó folyamattervezésben nyilvánul meg. A kutatás során előkerültek az 1964-es budapesti IFMC konferencián bemutatott, számítógép által komponált dallamok kottái, a számítógép előtti adatfeldolgozási technikák eddig lappangó dokumentumai, köztük két eredeti Bartók-lejegyzés.

Megindult a gyűjtemény átfogó revíziója, digitalizálási munkaterv készítése, az egyes hagyatékokból származó gyűjteményi egységek jogi státuszának rendezése. Elkészült a teljes, 80000 képet tartalmazó fotótár digitális másolata, valamint a hangzóanyaggal rendelkező lejegyzések digitalizálása (a mintegy 180.000 oldalnyi ún. AP-rend), kiegészítve a segédmédiumokkal (jegyzőkönyvek, AP lemezborítók). Az adatbázisba rendezett anyagot 2019. januárjában tervezik online, a *Hungaricana* webfelületen publikálni.

Bekapcsolódtak a kihalófélben levő hagyományos kultúrák emlékeinek dokumentálását szolgáló interdiszciplináris nemzetközi Polyphony Project munkálataiba.

Egy szlovén-magyar NKFIH SNN pályázat részeként vizsgálták a muravidéki magyarság körében gyűjtött vallásos népzenei emlékeket, népszokásdallamokat. A gyűjtések anyagát adatbázisba foglalták és tanulmányban összegezték. Kiadásra készítették elő Borsai Ilona írásainak angol nyelvű gyűjteményes kötetét, valamint létrehoztak egy vallásos zenei emlékeket tartalmazó adatbázist. Ennek keretében került sor a közel-keleti ortodox keresztény felekezetek és szerb ortodox gyűjtések mintegy 350 órányi hang- és videófelvételeinek digitalizálására.

Elvégezték a ZTI Történeti Énektár gyűjteményének részletes adatellenőrzését. A pályázathoz kapcsolódóan NKA támogatással megrendezték az *ICTM Study Group of Historical Sources* 22. nemzetközi szimpóziumát.

Szerződést kötöttek a Szentendrei Néprajzi Múzeummal a ZTI archívumában őrzött, és a ZTI saját tulajdonát képező Martin György és Sárosi Bálint által Etiópiában végzett gyűjtések teljes digitalizációjáról, a gyűjtések hátterének feltárásról, a gyűjtött adatok kereshető adatbázisba foglalásáról. Az archívum sikerrel pályázott a 2018. évi Csoóri Sándor Programhoz folklóradatok közzétételének tervezetével. A pályázati támogatásból a ZTI archívuma csatlakozhat a *Hungaricana* weboldalhoz, s így széles körben, kereshető módon teheti közzé a gyűjtések hang- és filmfelvételét, azok dokumentációját, lejegyzéseit, a gyűjtések alatt készült fotókat és egyéb leíró adatokat.

A Kodály-kutatás részeként folytatódott a *Kodály Zoltán népdalfeldolgozásainak dallam- és szövegforrásai* c. publikáció bővített második kétnyelvű kiadásának előkészítése, valamint elkészült a *Kodály Zoltán, a népzenekutató és tudományos műhelye* c. könyv angol fordítása. A kötetek kinyomtatása 2019. első negyedévben várható.

Megjelent három jelentős népzenei monográfia: Paksa Katalin-Németh István: *Muravidéki magyar népzene,*Tari Lujza: *Kodály Zoltán Bars megyei népzenegyűjtései* és Pávai István: *A Székelyföld népi tánczene szempontú táji tagolódása* (500 hangzó példával).

Az osztály játékgyűjteménye 27 dallamos játékkal gyarapodott, és elkészült egy önálló, a magyarországi németek játékait bemutató kötet.

Összegyűjtötték, rendszerezték és a ZTI honlapján a *Tiszta forrás település* program keretében megjelentették Horgos és Szilice települések ZTI-beli és néprajzi múzeumi folklóradatait, előkészítették a kiskőrösi szlovákok történetéről és népdalairól szóló kiadványt, közreműködtek a *Rákoskeresztúri kincsesláda – Klenotnica Kerestúra* című kiadvány kotta- és szöveganyagának gondozásában.

Folytatódott az 1820–1840 közötti kéziratos énekeskönyvek, illetve a bennük szereplő közdalok kutatása, és a feltárt anyag rendezése, valamint – a Román Akadémia bukaresti és kolozsvári intézményeivel együttműködve – Bartók teljes romániai népzenegyűjtése multimédiás kritikai összkiadásának előkészítése. A projekt keretében az Intézetbe látogattak román kutatók, az Intézet kutatói pedig a Román Akadémia Kolozsvári Archívumában vendégeskedtek.

Szintén a mobilitási program keretében folytatódott a Szerb Tudományos Akadémia népzenekutatóival közösen *Vujicsics Tihamér: A magyarországi délszlávok zenei hagyománya* kötet második bővített és kritikai kiadásának munkálatait. A kötet várhatóan 2019-ben fog három nyelven (magyar, szerb, angol) megjelenni, és a ZTI archívumában őrzött Vujicsics gyűjtések hangzó felvételei mellett a kötet anyagáról a szomszédos délszláv államok jelenkori kutatóinak tanulmányaival is bővül.

Előkészítették a *Török Népzene I-II* kötetek e-book formájának megjelentetését, a *Jomut türkmén népdalok*" kötet kéziratát. Digitalizálták, markerezték és katalogizáltak az azeri és kazak gyűjtések videófelvételeit. Terepkutatást végeztek Dél-Törökországban, melynek során Bartók anatóliai kötetének magyar nyelvű megjelentetését is előkészítették.

Népzenegyűjtést végeztek a mocsi zenekarral (Belső-Mezőség): Ţuli Carol (hegedű), Covaci Băbuţ (háromhúros kontra), Bodocean Dionisie (nagybőgő). 2018. január 31, valamint Türi István nagymedvési és Moldovan Viorel gábodi (Kutasföld) prímásokkal. 2018. április 4.

Néptánckutatás és –archiválás
A nagyszabású, évek óta folyó tudományos-feltáró és archiváló munkák mellett az osztály kutatói több újonnan induló, a nemzetközi etnomuzikológiai és etnokoreológiai kutatásba is bekapcsolható gyakorlati és elméleti projektben vesznek részt, s gondot fordítanak arra is, hogy a tudományos kutatás eredményeit közvetlen hasznosítsák a táncantropológiai és táncfolklorisztikai tárgyú oktatásban. A néptáncok formai elemzésének és az ezzel összefüggő táncírás-mód kidolgozásának terén egyfajta paradigmaváltás történt: az eddig alapvetőnek számító, egyetlen ritmikai értékre eső mozdulatkomplexum egysége helyett bevezették az *elemi mozdulatesemény* és az ebből fakadó *térbeli téma* fogalmát. A változás hosszabb távú következményekkel jár majd az egyes táncdialektusok mozdulatalapú viszonyrendszerének feltárására, valamint a magyar néptánc kompozíciós rendszertanának kidolgozására nézve. Tízéves munka lezárásaként közreadták a *LabanGraph* táncnotációt szerkesztő alkalmazást, amely lehetővé teszi a mozdulatkarakterekre történő keresést a táncírásgrafikában, utat nyitva a táncanalitikus mesterséges intelligenciák felé.

A zenei és táncelemzési terminológia egységesítésével, valamint a bevezető és kritikai-elemző tanulmány megtervezésével folytatódott a Martin György válogatott írásait tartalmazó angol nyelvű kötet előkészítése.

A 2017-ben elnyert NKFIH pályázat keretében tovább folyt a néptáncfilm-állomány, a Kézirattár és a Táncírástár anyagának digitális mentése: 100 órányi archív filmet és 2500 oldal kéziratot digitalizáltak. Emellett tanulmányokban és nemzetközi konferencia-előadásokban foglalták össze a projekthez kapcsolódó kutatás és archiválás tapasztalatait, s néptáncgyűjtő terepmunkát végeztek a Mezőségen, a Maros-Küküllő vidékén és Moldvában.

Az év folyamán az internetes Néptánc Tudástár három adatbázisának állománya bővült; új adatbázisként megjelent a 19. sz. végi–20. sz. eleji néprajzi szakirodalmat áttekintő *Tánctörténeti források*, valamint a néptánckutatás eredményeit online közzétevő *E-könyvek* c. adatbázis.

Kötet jelent meg Végvár tánckultúrájáról, és kiadás előtt áll a Néptánc a médiában c. konferenciakötet.

Zenei muzeológia
Mind a tudományos kutatás, mind a kiállításszervezési tevékenység középpontjában a hegedűkészítő Reményi család munkássága állt. Földolgozták a család hagyatékából frissen előkerült, a Reményi-műhelyben megfordult mesterhegedűk dokumentációját tartalmazó anyagot. Megrendezték *A magyar hegedűkészítés / A Reményi család öröksége* c. kiállítást, valamint az ehhez kapcsolódó *12 kortárs magyar hegedűkészítő* c. kamarakiállítást, s tematikusan a kiállításokhoz kapcsolódva nemzetközi konferenciát szerveztek.

Folytatták a múzeum képzőművészeti gyűjteményének (festményeinek, grafikáinak, szobrainak) feldolgozását és elemzését. A kutatás eredményeit előadásban ismertették. Előkészítették a 2019-ben megnyíló *Magyar zene és képzőművészet* című kiállítás anyagát.

A zene és képzőművészet kapcsolata témakörén belül külön kutatási témaként határozták meg a Nemzeti Zenedében és annak vonzáskörében született portrék anyagát, melyet adatbázisban rögzítenek.

Sajtókutatást végeztek a 19–20. sz. fordulója magyar zeneéletének dokumentumai között, kiemelt figyelmet szentelve a Hubay-recepciónak és a Liszt-tanítvány Aggházy Károlynak.

Befejeződött a 485 egységből álló hangszergyűjtemény teljes állományának magyar-angol nyelvű adatbevitele, és elkészült a szakterminológiai hangszeres adatbázis.

b) Tudomány és társadalom

A Zenetörténeti Múzeum 2009-ben megújult kiállítóterében rendezett zenetörténeti kiállítások jelentős közművelődési szerepükön túl az Intézet aktuális tudományos eredményeinek publikációs fórumaként is szolgálnak (Az év folyamán egy nagyobb és egy kisebb kiállítás nyílt meg; leírásukat ld. a kutatási eredmények között). Elkészült a 2017-ben megnyílt nagysikerű Kodály-kiállítás (*Egy magyar mester a modernitás és hagyomány útján*) katalógusa. A Zenetörténeti Múzeum a tárgyév folyamán összesen 8100 látogatót fogadott; a 94 szervezett tárlatvezetés résztvevőinek többsége rövid hangversenyt is hallhatott (54 hangversenyre került sor). Kiemelt rendezvény volt június 23-án a Múzeumok Éjszakája, amelyen a 17 órától 24 óráig tartó programok összesen 1121 látogatót vonzottak, valamint a Múzeumok Őszi Fesztiválja (október 1. és november 11. között) 73 látogatóval. Az Intézet kiadványai megjelentek a Budavári Könyvünnepen.

Az Intézet munkatársai folyamatos közönségszolgálati teendőket láttak el zenetörténeti, népzenei és néptánc témákban. Több könyvbemutatón ismertették az Intézet munkatársainak közreműködésével készült kiadványokat. Az intézeti publikációk közül különösen a kottás kiadványok (Musicalia Danubiana-sorozat) a zenetudományi szakmán kívül a gyakorló muzsikusok között is folyamatosan hatnak.

Az Intézet 2016-ban küllemében és tartalmában jelentősen megújult honlapján adatbázisok, publikációk és számos, a szakmai, illetve a szélesebb közönséget érdeklő információ található. Jelentős érdeklődői kört vonzanak a honlapon közzétett dokumentumok (különösképpen a népzenei és néptánc-felvételek): az éves egyedi látogatószám 288.000 volt (2017-hez viszonyítva 40%-kal növekedett).

Az Intézet munkatársai a zene- és tánctudomány szűkebb körén túl a zeneélet számos területén tevékenykednek. A zenetörténet kutatói zenei és kulturális folyóiratokban kritikusként elemzik a kortárs magyar zeneszerzést, zenei előadóművészetet, operajátszást. A népzene- és néptánckutató munkatársak többsége tanácsadóként, zsűritagként folyamatosan részt vállal a népzenei és néptánc mozgalom irányításában.

Átadták a *Tiszta forrás település* emléktáblát az egykori Csongrád vármegyei Horgos (ma Szerbia) és a Gömör vármegyei Szilice (ma Szlovákia) képviselőinek az adott településről gyűjtött népzenei anyag válogatott és dokumentált hangfelvételei kíséretében.

A népzenei osztályon szakmailag előkészített szerződés született a Szentendrei Néprajzi Múzeummal a ZTI archívumában őrzött, Etiópiában végzett gyűjtések digitalizációjáról. A Csoóri Sándor Program támogatásának köszönhetően a ZTI archívumában tárolt adatok, film- és hangfelvételek és egyéb dokumentumok megjeleníthetővé és kereshetővé válnak a

Hungaricana web-oldalon. A Külgazdasági és Külügyminisztérium megkeresése alapján elkezdték a Bartók arab gyűjtését bemutató CD-ROM második kiadásának előkészítését.
Mind tudományos-szakmai, mind társadalmi szempontból kiemelkedő esemény volt a Bartók-összkiadás Nemzetközi Tanácsadó Testületének a ZTI-ben tartott ülése, melyen bemutatkozhatott a Bartók Archívumban működő, annak munkatársaiból fölálló szerkesztőség.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Felsőoktatás
Az előző évekhez hasonlóan az Intézet szorosan együttműködött a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Doktori Iskolájával a doktori, Zenetudományi Tanszékével a zenetudományi, és Népzene Tanszékével a népzenetanári képzésben, az oktatás fontos gyakorló-kutató bázisát alkotva. Több kutató is tagja a zenetudományi PhD doktori tanácsnak, többen is tevékenykednek előadóként, témavezetőként és bírálóként. Az Intézet munkatársa irányítja a Népzene Tanszék munkáját, egy másik munkatárs vezeti az egyetem DLA programjának népzenei alprogramját, és az oktatásban is többen közreműködnek.

A munkatársak valamennyi kutatási témában rendszeresen fogadnak magyar és külföldi doktorandusokat és kutatókat alkalmi konzultációra. A néptánc- és táncíráskutatás területén tevékenykedő munkatársak a felsőfokú néptánc-oktatás több intézményében tanítanak, illetve időszaki tanfolyamokat tartanak. 2018 folyamán az Intézet munkatársai kinevezett oktatóként vagy óraadóként a következő felsőoktatási intézményekben tevékenykedtek: Apor Vilmos Katolikus Főiskola, ELTE BTK (Latin Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Vallástudományi Központ, Zenei Tanszék, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Filozófiai Doktori Iskola), Károli Gáspár Református Egyetem, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (Zenetudományi Tanszék, Népzenei Tanszék, Ének Tanszék, Egyházzene Tanszék, Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet), Szegedi Tudományegyetem (Néprajzi és Kultúrantropológiai Tanszék), Magyar Táncművészeti Egyetem. A néptánc kutatói részt vesznek a Choreomundus programban, amelyben külföldi hallgatókat ismertetnek meg a magyar kutatás módszereivel.

Tudományos együttműködések
Az Intézetnek érvényes együttműködési megállapodása van a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével és Egyházzene Tanszékével, az ELTE BTK Folklore Tanszékével, a Magyar Táncművészeti Főiskolával, a Néprajzi Múzeummal, az OSZK-val, az ELTE Egyetemi Könyvtárral és az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárával. A tudományos együttműködést segítik a szakmai szervezetekkel, a Magyar Néprajzi Társasággal, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társasággal, Magyar Egyházzenei Társasággal, Magyar Tánctudományi Társasággal kialakított jó kapcsolatok. Az Intézet munkatársainak az akadémiai bizottságokban való részvétele (Zenetudományi Bizottság, Néprajzi Bizottság, Művelődéstörténeti Bizottság, Klasszika-Filológiai Bizottság,Tánctudományi Munkabizottság, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Szakbizottság) a kapcsolatokat még intenzívebbé teszi. Az Intézet munkatársai szakmai kapcsolatokat ápolnak a Hagyományok Házával, az Európai Folklór Intézettel, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságával, szakértőkként működnek közre a Hungarikum Kulturális Örökség Szakbizottságában. Zsűritagként, kollégiumi tagként, ad hoc-bizottságok tagjaiként, valamint külső és belső szakértőként rendszeresen részt vállalnak az NKFIH és egyéb, többek között külföldi pályáztató szervezetek eljárásaiban.

Nemzetközi kapcsolatok
A Magyar Tudományos Akadémia Mobilitás-pályázata biztosítja a Román Akadémia folklórintézeteivel Bartók román népzenei gyűjtései kritikai kiadása céljából folytatott

együttműködés hátterét. Ugyancsak a Mobilitás-program keretében működnek együtt a Szerb Tudományos Akadémia kutatóival Vujicsics Tihamér hagyatékának feldolgozásában, illetve a Szlovák Tudományos Akadémiával a magyarországi és szlovákiai gyűjtemények középkori kódextöredékeinek vizsgálatában. Szlovén kutatókkal együtt nemzetközi NKFIH SNN pályázat keretében tárják fel vallásos zenei emlékeket. Az ICTM keretében nemzetközi konferenciát szerveztek (*The Inside and the Outside, or Who Is the Other?* – 22nd Symposium of the Study Group on Historical Sources of Traditional Music, Budapest [MTA BTK Zenetudományi Intézet], 12–16 April 2018).

A munkatársak évről évre aktívan – nem ritkán vezető funkcióban – részt vesznek a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában, külföldi szakmai folyóiratok, kiadványsorozatok szerkesztőbizottságában. Ilyenek a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (IMS) és a Nemzetközi Hagyományos Zenei Tanács (ICTM) különböző study group-jai, a Nemzetközi Tánc Tanács (CID), a Lábán Kinetográfia Nemzetközi Tanácsa (ICKL), illetve a HISTORIAE, Musicologica Istropolitana, Musicologica Slovaca, Eastern European Studies of Musicology, *Archival Notes, Bulletin of the Turkish World, Kurmangazy Kazakh National Conservatory's Bulletin* folyóiratok. Intézeti kutató vezeti az ICTM Dance Study Group keretében a Movement Analysis Substudy Groupot és intézeti kutató áll a Bartók-összkiadás nemzetközi szerkesztőbizottságának élén.

A régi zenetörténet, a magyar zenetörténet és Bartók életművének kutatói Athénban, Bécsben, Bernben, Bukarestben, Csíkszeredában, Helsinkiben, Kolozsvárott, Oldenburgban, Olomoucban, Oxfordban, Pozsonyban, Turócszentmártonban és a svédországi Växjöben, a népzene- és néptánckutatók Ankarában, Bakuban, Clermont-Ferrand-ban, Eperjesen (Presov, Szlovákia), Glasgowban, Kijevben, Kisinyovban, Kölnben, Limerickben (Írország), Ljubljanában, Marosvásárhelyen, Nyitrán, Pekingben, Székelyudvarhelyen és Temesváron vettek részt nemzetközi konferenciákon és workshopokon. Tanulmányutakat tettek Ausztriába, Moldáviába, Romániába és Szlovákiába.

Külön kiemelendő, hogy decemberben munkalátogatást tett a ZTI-ben a szír orthodox egyház ma Libanonban székelő pátriárkája és a damaszkuszi vikárius érsek, akik megismerkedtek az Intézet népzenei archívumában őrzött keleti zenei anyaggal. A látogatás egy lehetséges jövőbeni tudományos együttműködés alapjául szolgálhat.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 15. századi Váradi Antifonále tudományos kommentárral kísért hasonmás kiadását az NKFIH publikációs, valamint az MTA Könyvkiadási pályázata is támogatásban részesítette. A Régi Zenetörténeti Osztályon készülő reprezentatív, három kötetre tervezett kiadvány, amely a kódex törzskézirata mellett annak valamennyi, több ország gyűjteményeiben szétszórt töredékét is tartalmazza, a ZTI Musicalia Danubiana sorozatában jelenik meg. Az elnyert összeg együttesen 12 millió forint.

A Népzene- és Néptánckutató Osztály archívuma elnyerte a Csoóri Sándor Program (30 millió Ft összegű) támogatását. Ennek köszönhetően az archívum népzenei és néptánc felvételei, illetve a rendelkezésre álló anyag teljes dokumentációja részévé válhat a Hungaricana weboldal repertóriumának.

Az NKA Könyvkiadási Kollégiuma 600.000 ft összeggel támogatta az ugyanezen osztályon elkészült, a magyar népzenei rendszerezésmódokat az informatika és az adatbázis-építés oldaláról megközelítő doktori disszertáció kiadását.

Az Új Nemzeti Kiválóság Program 500.000 Ft összegű támogatást nyújtott a 20-21. Századi Magyar Zenei Archívumban folyó Dohnányi-kutatás egyik ágának, mely a Filharmóniai Társaság korai Dohnányi-korszakának előzményeivel, intézmény- és recepciótörténetével foglalkozik.
1.200.000 Ft összegű Kodály Zoltán zenei alkotói ösztöndíjban részesül a *Korai magyar hangfelvételek datálása* kutatási téma.

Hat további zenetörténeti és népzenei kutatási téma részesült folytatólagos NKFIH-támogatásban, többek között a középkori hangjelzett kódexek és kódextöredékek feltárása, Erkel Ferenc műhelyének, illetve a Kádár-kor zeneéletének tanulmányozása, valamint a törökségi népzenegyűjtések összefoglaló közzététele. Az NKFIH által támogatott témák változatossága és a támogatásoknak a humán tudományok terén jelentősnek mondható összege jól kifejezi az Intézet kutatási területeinek sokoldalúságát, illetve ennek a tudományos közösség általi elismerését.

A Visegrad Grants támogatja az 1870–1920. között közép-európai zenés színházi társulatoktól fennmaradt források cseh-lengyel-magyar-szlovák együttműködésben végzett vizsgálatát.

Vállalkozási bevételként jelentkezett az Editio Musica Budapest megbízásából készülő Bartók-összkiadás költségeinek megtérítése, az etióp gyűjtések digitalizálása és a Hagyományok Háza megbízásából végzett néptáncfilm-digitalizálások.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Önálló kötetek

1. Gilányi Gabriella – Kiss Gábor (szerk.), Zenetudományi Dolgozatok 2015-2016. In memoriam Kiss Gábor. MTA BTK Zenetudományi Intézet, 347 (2018) http://real.mtak.hu/89274/
2. Zenei repertoár és zenei gyakorlat a 18. századi Magyarországon, szerk. Szacsvai Kim Katalin. Szerkesztő munkatársai: Elek Martin és Horváth Pál. (Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet, 2017) (= Műhelytanulmányok a 18. század zenetörténetéhez 2). [2018-ban jelent meg]
3. Jakub Kubieniec – Zsuzsa Czagány, Corpus Antiphonalium Officii Ecclesiarum Centralis Europae VIII/A Kraków (temporale). MTA BTK Zenetudományi Intézet, Budapest (2018) online: http://krakow-temporale.zti.hu/ ; http://real.mtak.hu/89588/
4. Kerékfy Márton, Népzene és nosztalgia Ligeti György művészetében. Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 252 (2018) http://real.mtak.hu/89596/
5. Yusuke Nakahara (közr.): Béla Bartók, Mikrokosmos, I–III (az eredeti hat füzet három kötetben) Urtext. München: G. Henle, Budapest: Editio Musica Budapest, HN 1408–1410, 80 + 115 + 117 (2018)
6. Bíró Viola, Bartók és a román népzene: Kutatás és komponálás 1909–1918 között – PhD doktori disszertáció. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Doktori Iskola.(2018)

7. Tabulatura Vietoris saeculi XVII. Közreadja: Ferenczi Ilona, Marta Hulková. Második, revideált és bővített kiadás. MTA BTK Zenetudományi Intézet, Musicalia Danubiana 5. (2018) http://real.mtak.hu/89537/
8. Szabó Ferenc János, Szamosi Elza (1881–1924) művészete. PhD-disszertáció. Budapest, LFZE, 2018.
9. Brauer-Benke József, A History and Typology of Folk Instruments of Music with Special Regard to the Instruments of the Carpathian Basin and its Surroundings. HAS Research Centre for the Humanities Institute for Musicology, Budapest. http://real.mtak.hu/89402/
10. Székely népzene és néptánc. Szerkesztette Pávai István és Sófalvi Emese. Hagyományok Háza – Pro Énlaka Alapítvány – Pécsi Tudományegyetem, Budapest – Énlaka – Pécs, (2018)

Tanulmányok folyóiratban vagy kötetben

11. Gilányi Gabriella, 15. századi erdélyi antifonále-töredékek és ferences hordozókönyveik. Csíki Székely Múzeum Évkönyve (2018). http://real.mtak.hu/85223/
12. Ferenczi Ilona, „A besztercebányai kancionálé (1623)". In: Bivio 2018. Tanulmányok az Evangélikus Országos Könyvtár műhelyéből. Szerk.: Mányoki János, Pintér Gábor. Bp. é. n. 20-47. (2018)
13. Vikárius László, „Zur Deutung von Dokumenten kompositorischen und analytischen Denkens: Béla Bartóks Arbeit mit zyklischen Themen", Zeitschrift der Gesellschaft für Musiktheorie 14/2 (2017), http://www.gmth.de/zeitschrift/artikel/948.aspx; http://www.gmth.de/zeitschrift/ausgabe-14-2-2017/inhalt.aspx; nyomtatásban: Zeitschrift der Gesellschaft für Musiktheorie 14. Jahrgang (2017) (Hildesheim: Georg Olms, 2018), 243–261.
14. Dalos Anna, „Ligeti and the Beginnings of Bartók Analysis in Hungary." In: Amy Bauer-Márton Kerékfy (szerk.): György Ligeti's Cultural Identities. London: Ashgate Publishing, 129-148. .(2018) http://real.mtak.hu/56808/
15. Ignácz Ádám, „A Musical Inquisition? Soviet 'Deputies' of Musical Entertainment in Hungary during the Early 1950s". In: Mario Dunkel, Sina Nietzsche (szerk.): Popular Music and Public Diplomacy. Bielefeld: Transcript, 133–151.
16. Bozó Péter, Nikola Šubić Zrinski and Hungarian Symphonists at the Turn of the Twentieth Century. In: Bitka kod Sigeta i Nikola Šubić Zrinski u umjetnosti = The Battle of Szigetvár and Nikola Šubić Zrinski in the Arts. Croatian Musicological Society, Zágráb, 89–102, http://real.mtak.hu/89277/
17. Richter Pál, „Hatás és egyéni út – Beethoven és Haydn kapcsolata műveik tükrében" Zenetudományi dolgozatok 2015–2016, MTA BTK Zenetudományi Intézet, Budapest 160–176. .(2018) http://real.mtak.hu/89274/
18. Szőnyi Vivien, The Social Embeddedness of the Dance Culture in a Moldavian Village. In: Open Journal for Anthropological Studies. Vol. II. nr. 2. pp. 37–52, http://real.mtak.hu/89515/
19. Fügedi János, „Egyidejű mozdulatesemények, párhuzamos témák, térbeli ellentétek: A néptánc összehasonlító tartalmi elemzése." Ethnographia, 129. évf., 1. szám, 69-101, http://real.mtak.hu/89413/

AZ MTA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT FŐBB MUTATÓI ÉS PÉNZÜGYI ADATAI 2018-BAN

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	418			Ebből kutató[2]:	331
PhD, kandidátus:	187	MTA doktora:	29	Rendes tag és levelező tag:	4
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					16
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					86

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				1582
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				1243
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				411
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				63
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				86
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	105	idegen nyelven:	22
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	51	idegen nyelven:	30
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	397	idegen nyelven:	188
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	58	idegen nyelven:	29
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	65	idegen nyelven:	35

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	6596	Összes független hivatkozások száma:	6224

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 7	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	625	hazain:	844
Nyilvános esemény megrendezése:	77	kulturális rendezvények:	211
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			34
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	104	hazai:	338
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	90	hazai:	180

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			145
Témavezetések száma: TDK munka:	19	Diplomamunka (BSc):	78
Diplomamunka (MSc):	83	PhD:	234

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:		2 313 202,25	E Ft
Fiatal kutatói álláshelyen fogl. sz.[14]:	29	Teljes saját bevétel: 795 551,50	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			65,0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:		372 127	E Ft
Az év folyamán egyéb NKFIH forrásból támogatott témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0,0	E Ft
Az év folyamán az összes uniós forrásból támogatott témák száma:			284
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:		0,0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:			6
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		31 030	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:		392 395	E Ft

VI/A. A kutatóhely részletezett pénzügyi adatai 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege:	2 713 302,25	E Ft
Az időszak folyamán a teljes saját bevétel összege:	795 551,5	E Ft
Saját szabadalmi és szerzői jogi bevétel:	0,0	E Ft
OTKA - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	372 127,0	E Ft
Egyéb NKFIH forrásból - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
ÚMFT - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Egyéb hazai pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
EU-s pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Egyéb külföldi pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	31 029,57	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - kutatásra:	30 000,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - egyéb:	0,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb kutatási bevétel:	302 226,02	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb nem kutatási bevétel:	60 168,91	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK központ vezetése alá tartozó csoportok

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	33	Ebből kutató[2]:	7
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:			3
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				27
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				21
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				4
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	3	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	3	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	6	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	8	Összes független hivatkozások száma:	6

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	18	hazain:	32
Nyilvános esemény megrendezése:	4	kulturális rendezvények:	4
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	2

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			4
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	6
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	2

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Filozófiai Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	29			Ebből kutató[2]:	29
PhD, kandidátus:	16	MTA doktora:	5	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					7

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				103
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				96
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				26
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				5
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				15
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	3	idegen nyelven:	3
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	9	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	20	idegen nyelven:	18
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	2
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	7	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	227	Összes független hivatkozások száma:	216

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		85	hazain:	116
Nyilvános esemény megrendezése:		5	kulturális rendezvények:	8
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		15	hazai:	26
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		0	hazai:	6

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			18
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	16	PhD:	22

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Irodalomtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	52			Ebből kutató[2]:	50
PhD, kandidátus:	27	MTA doktora:	7	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					2
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					14

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				328
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				238
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				122
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				7
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				8
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	46	idegen nyelven:	4
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	11	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	73	idegen nyelven:	14
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	18	idegen nyelven:	3
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	9	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	1055	Összes független hivatkozások száma:	1054

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		131	hazain:	138
Nyilvános esemény megrendezése:		3	kulturális rendezvények:	38
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		14	hazai:	32
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		11	hazai:	41

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			17
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	6
Diplomamunka (MSc):	10	PhD:	17

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Művészettörténeti Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	28			Ebből kutató[2]:	25
PhD, kandidátus:	15	MTA doktora:	3	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					2
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				127
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				112
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				24
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				5
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	10	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	64	idegen nyelven:	16
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	4	idegen nyelven:	2
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	296	Összes független hivatkozások száma:	281

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	2	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		19	hazain:	32
Nyilvános esemény megrendezése:		20	kulturális rendezvények:	16
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				11
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		1	hazai:	18
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		2	hazai:	15

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			49
Témavezetések száma: TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	8
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	6

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Néprajztudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	52			Ebből kutató[2]:	45
PhD, kandidátus:	32	MTA doktora:	3	Rendes tag és levelező tag:	0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 1

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 3

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]: 182

Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]: 152

Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				61
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				18
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				8
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	9	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	11	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	42	idegen nyelven:	10
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	8	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	17	idegen nyelven:	7

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 402 Összes független hivatkozások száma: 347

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 1 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	42	hazain:	95
Nyilvános esemény megrendezése:	9	kulturális rendezvények:	19
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	15	hazai:	70
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	22

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 9

Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	4
Diplomamunka (MSc):	9	PhD:	10

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Régészeti Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	49			Ebből kutató[2]:	36
PhD, kandidátus:	16	MTA doktora:	3	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					3
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					17

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				108
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				97
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				10
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				14
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				20
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	1	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	14	idegen nyelven:	35
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	8
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	5	idegen nyelven:	10

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	1491	Összes független hivatkozások száma:	1336

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		48	hazain:	62
Nyilvános esemény megrendezése:		3	kulturális rendezvények:	2
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		7	hazai:	31
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		13	hazai:	16

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			9
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	30

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Történettudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	114			Ebből kutató[2]:	99
PhD, kandidátus:	58	MTA doktora:	8	Rendes tag és levelező tag:	2
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					8
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					27

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				599
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				466
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				146
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				10
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				28
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	32	idegen nyelven:	10
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	16	idegen nyelven:	13
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	154	idegen nyelven:	89
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	21	idegen nyelven:	13
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	19	idegen nyelven:	11

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	2443	Összes független hivatkozások száma:	2366

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		233	hazain:	295
Nyilvános esemény megrendezése:		29	kulturális rendezvények:	57
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				15
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		24	hazai:	82
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		48	hazai:	73

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			25
Témavezetések száma: TDK munka:	6	Diplomamunka (BSc):	32
Diplomamunka (MSc):	30	PhD:	50

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA BTK Zenetudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	61			Ebből kutató[2]:	40
PhD, kandidátus:	20	MTA doktora:	0	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					11

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				137
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				82
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				21
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				5
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	3	idegen nyelven:	10
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	29	idegen nyelven:	11
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	5	idegen nyelven:	2
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	711	Összes független hivatkozások száma:	655

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	2	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		49	hazain:	74
Nyilvános esemény megrendezése:		4	kulturális rendezvények:	67
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		26	hazai:	77
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		9	hazai:	5

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			14
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	12	PhD:	97

MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
telefon: (1) 309 2652
e-mail: titkarsag@krtk.mta.hu; honlap: www.krtk.mta.hu

I. A kutatóközpont egészét érintő kutatási és tudományszervezési eredmények 2018-ban

Az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont (MTA KRTK) 2018-ban a kutatóközpont Tudományos Tanácsa által elfogadott középtávú stratégiai célokat követve végezte kutatási tevékenységét, teljesítette tudományszervezési és adminisztratív feladatait. A pályázati és publikációs eredmények alapján megállapítható, hogy a KRTK kutatóinak jelentős része nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő eredmények elérésére képes.
A már működő négy (ebből egy már beépülő támogatást nyert) Lendület-kutatócsoport mellett 2018-ban egy további Lendület-kutatócsoport indult a KRTK-ban sikeres pályázat révén. Az öt Lendület-kutatócsoport mindegyike a Közgazdaság-tudományi Intézetben működik.
A központi szervezeti struktúrából adódóan a központhoz tartozó szervezeti egységek a kutatási tevékenységet támogatják és menedzselik mindhárom intézetre vonatkozóan, míg a kutatási tevékenység az intézetekhez tartozó kutatócsoportokban zajlik, az intézetek szakmai irányítása mellett. Központi egység az Adatbank, a Gazdasági Osztály, a Könyvtár, a Főigazgatói titkárság.

Az Adatbank négyféle tevékenységet végez: beszerzi és kutatásra alkalmas állapotba hozza a legfontosabb állami adatfelvételeket (úgy, mint a Munkaerő-felmérés, Bértarifa, Háztartáspanel, Vállalati Mérlegadatok stb); nagyméretű, longitudinális adatbázisokat épít adminisztratív regiszterek segítségével; fejleszti és menedzseli az MTA-KSH Kutatószobát; kísérleti labort épít és üzemeltet.
Az Adatbank főbb eredményei 2018-ban:

- Többéves tárgyalás és előkészítő munka után 2018. február elsején megnyílt Magyarország (és egyben a régió) első, kihelyezett kutatószobája az Akadémia új, humán- és társadalomtudományoknak helyet adó épületében, a Humán Tudományok Kutatóházában (MTA HTK). A Kutatószobában az MTA társadalomtudományi intézeteinek munkatársai és szerzőtársaik ellenőrzött körülmények között használhatnak empirikus társadalomtudományi kutatásokra alkalmas egyéni és vállalati szintű adatokat tartalmazó állományokat, szigorú biztonsági rendszabályok betartásával. A most kialakított rendszer nemcsak a régióban egyedülálló, hanem világviszonylatban is az élenjárók közé tartozik a technikai felszereltség, a kutatható adatvagyon és a hozzáférési feltételek szempontjából, komoly lendületet adva a magyarországi kutatásoknak. 2018 végéig összesen 5023 időpontfoglalás történt (ebből 2486 2018-ban) 71 kutató részéről, összesen 36 akadémiai projekttel. A központ kiemelt Lendület-csoportjainak mindegyike használja az Adatbank infrastruktúráját.
- A saját szerveren tárolt adatok iránt is jelentősen megnőtt a kereslet. Jelenleg összesen 143 kutató rendelkezik távoli szerver-hozzáféréssel a nagyméretű adatbázisokhoz, csak idén 106 adathozzáférést vagy saját gépen használható adatbázist adtak át. A külső adatkérők között minden számottevő hazai kutatóhely szerepel, jelentős részben diákok, így az elmúlt öt évben az Adatbank 107 szakdolgozathoz és PhD-munkához járult hozzá.
- Több mint kétéves előkészítő munka és tárgyalás után 2018 decemberére sikeres megállapodás jött létre minden érintett adatgazdával egy olyan új, adminisztratív regiszterek összekötésével létrehozott adatbázis átadásáról, amely segítségével majd 5 millió ember adatát követhetik nyomon 2003 és 2016 között. A panel iránt széleskörű kutatási érdeklődés

várható, mivel változói a legváltozatosabb témákat ölelik fel (oktatás, kompetencia-eredmények, munkaerőpiaci helyzet, foglalkozás, jövedelem, transzferek, egészségügy). Az adatok megfelelő szerkezetben történő átalakítását, kutathatóvá tételét, tisztítását és ellenőrzését 2019 júniusáig végzik el az Adatbank munkatársai. Egy korábbi időszakra vonatkozó és kevesebb változót tartalmazó panel már rendelkezésre áll, amelyet jelenleg 31 akadémiai és 63 egyéb intézmény kutatója/diákja használ, pl. CEU, ELTE, Princeton, MNB.

– 2018 januárjában elkészült egy 40 végpontos társadalomtudományi kísérletek lefolytatására alkalmas labor. Ennek eszközeivel 2018 során már három kísérlet zajlott sikerrel. A Labor elérhető lesz az MTA összes érdeklődő kutatója számára. Az Adatbankot elsősorban az MTA finanszírozza, kisebb mértékben a felhasználók járulnak hozzá a költségekhez kutatási keretükből. Az adatokat, illetve a használatukkal kapcsolatos szolgáltatásokat a felhasználók ingyenesen vehetik igénybe.

A Gazdasági Osztály 2018-ban jelentős belső személyi átcsoportosításokat hajtott végre, amely részben a kulcsfontosságú projekt-menedzselési feladatokat ellátó munkatársak távozása miatt vált szükségessé. Jelenleg stabilnak tűnik az állomány, és ez hatékonyabbá teszi a napi munkavégzést is. Szintén ezt a célt szolgálja az akadémiai támogatással bevezetésre került elektronikus iktatórendszer.

A Kutatóközpont számára az informatikai infrastruktúra fejlesztésének területe mindig kiemelt cél volt. Ezen belül 2018-ban fontos, és igen összetett feladatot jelentett a Regionális Kutatások Intézete informatikai rendszerének integrálása a közös KRTK/HTK struktúrába. A folyamat 2019-ben zárul le.

„Academic Writing” címmel immár második évben szervezett a Kutatóközpont továbbképzést fiatal kutatók számára. Az angol nyelvű képzés célja az volt, hogy a tudományos publikációra szánt cikkek, tanulmányok írásának alapvető elveit, módszertanát elméleti szemszögből, de gyakorlati példákkal is alátámasztva mutassa be a résztvevőknek. A képzés hézagpótló, segíti a kutatókat a sikeres publikálásban. A folytatás célszerűnek tűnik, ezt kis létszámnál is költséghatékonyan lehet megszervezni, más kutatóközpontokkal együttműködve.

2018-ban speciális többletfeladatot jelentett a központ számára, hogy működésének feltételeit megfeleltesse az EU általános adatvédelmi rendeletének, amely 2018 májusában lépett hatályba. Az MTA KRTK vezetése külső szakértők segítségével elvégezte a rendeletből fakadó jogi és informatikai átvilágítást. Ennek megállapításai alapján intézkedési tervet készített, a felmerült tennivalókat pedig végrehajtotta. Ilyen feladat volt többek között az informatikai és adatvédelmi szabályzatok, adatvédelmi tájékoztatók elkészítése, valamint módosultak a szerződéstervezetek mintái is. Mivel a szervezet adminisztratív és kutató állományú munkatársai is kezelnek személyes adatokat munkájuk során, így fontos volt az adatvédelmi ismeretek tudatosítása.

A Kutatóközpont ebben az évben is rendszeres angol és magyar nyelvű hírlevelekben tájékoztatta partnereit az intézeteiben folyó munkáról, kiadványairól, publikációkról és nyilvános rendezvényeiről. A külső kommunikáció erősítése céljából 2018 második felében a hírlevelet felváltotta az „Absztrakt”, egy havi rendszerességgel megjelenő, magyar nyelvű, a KRTK intézetei által kiadott elektronikus úton (e-mailben, facebookon, twitterekben) terjesztett hírlevél. A Hírlevél olyan platform, amely a kutatók teljesítményeiről, eredményeiről tájékoztat közérthető formában. A „lap” a hozzá tartozó intézetek közös kommunikációs csatornájaként is működik, egy helyen összegyűjtve jelennek meg benne az egyes intézetek honlapjain, blogjain már közölt különböző információk.

A Kutatóközpont évek óta törekszik arra, hogy az „Economics with Policy” szeminárium-sorozat rendezvényeire neves külföldi előadókat hívjon meg. 2018-ben kilenc előadót látott vendégül a KRTK a közgazdaságtan különböző területeiről, akik bemutatták legfrissebb eredményeiket. Az előadások a magyar, az európai és a világgazdaság aktuális kihívásait, problémáit érintették, a hatékonyság és a jólét növekedésnek új eszközeit kínálva. A nemzetközi kereskedelem, a regionális fejlődés, a társadalmi egyenlőtlenségek, a munkaerőpiac, a migráció, az agglomeráció-gazdaságtan, a fenntartható fejlődés, a hálózat-gazdaságtan és a szervezeti gazdaságtan különféle területeiről hangzottak el az előadások.
A KRTK a főigazgatói intézkedési tervben rögzített stratégiai célkitűzéseknek megfelelően kiemelten támogatja a fiatal kutatók részvételét nemzetközi konferenciákon. E célból meghatározott egy, a fiatal kutatók létszámának arányában, intézetenként elkülönített keretet, 2018-ban ezt a lehetőséget 27 fő vette igénybe.

Az MTA alapelveivel összhangban a KRTK kivette részét 2018-ban is a szakpolitikai döntés-előkészítő folyamatokban, minisztériumok és egyéb szervezetek által igényelt társadalmi konzultációkban, előterjesztések bírálatában. A felkért kutatók adott szakpolitikai anyagokhoz állítottak össze szakmai véleményeket, hozzászólásokat, többször is igen szoros határidőkön belül.
A társadalmi felelősségvállalás, az ismeretterjesztés a KRTK folyamatos feladatai közé tartozik, így a központ 2018-ben is megjelent rendezvényeivel a Magyar Tudomány Ünnepén. A munkatársak rendszeresen részt vesznek az MTA képviseletében szakmai szervezetek, például a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács munkájában, tanulmányokat készítenek, előadásokat, konzultációkat tartanak a Magyar Közgazdasági Társaság, a Költségvetési Tanács és a Belügyminisztérium, a Pénzügyminisztérium és az Innovációs és Technológiai Minisztérium, valamint nemzetközi szakmai szervezetek rendezvényein.

II. Közvetlenül a kutatóközpont vezetése alá tartozó kutatócsoportok kutatási eredményei, ezek jelentősebb publikációi

A továbbiakban a főigazgatói intézkedési terv keretei között a Kutatóközponton belül, az MTA támogatásával alakult interdiszciplináris kutatócsoportok 2018-as eredményeit mutatjuk be.

– Hálózatok gazdaságtana csoport

A Hálózatok gazdaságtana kutatócsoport egyik fontos kutatása arra a jelentős, de kevéssé kutatott kérdéskörre koncentrált, hogy milyen szerepe van a különféle kapcsolatrendszereknek a tudás terjedésében, és ez hogyan befolyásolja a gazdasági (vállalati, iparági, regionális) teljesítményt. A kutatók elsőként térképezték fel a magyar vállalatok közti munkaerő-áramlás hálózatát. Bizonyítékokat találtak a munkaerő-áramláson keresztül megjelenő tudástranszferre, arra, hogy a vállalatok termelékenységét befolyásolja, hogy milyen vállalatoktól érkeznek hozzájuk az új dolgozók. Másik kutatási projektjükben az összekapcsolt vállalati mérleg és termékstatisztikai adatok segítségével feltárták a magyar feldolgozóipari iparágak technológiai hasonlóságon alapuló kapcsolatrendszerét („iparági tér”). Tekintve, hogy az iparágaik hasonlóságának rendszere nagyban befolyásolja új iparágak régiókban, országokban való megjelenését és sikerességét, a kutatásnak lényeges fejlesztéspolitikai alkalmazási lehetőségei is vannak, ami megjelenik európai szinten is a regionális gazdaságfejlesztés újabb megközelítéseiben (például intelligens szakosodás). Harmadik projektjükben a kutatók egy online innováció elterjedésének és hanyatlásának folyamatát és okait vizsgálták. Feltárták, hogy milyen kulcsszereplői voltak ezeknek a folyamatoknak, továbbá a szereplők hálózatban elfoglalt helyzete hogyan befolyásolta a közösségi hálózat elterjedését és összeomlását. Az eredményeik nemcsak a vizsgált online közösségi hálózat életciklusának megértése miatt

fontosak, hanem általában segítenek megérteni a társadalmi innovációk elterjedésének és hanyatlásának folyamatait, azokat meghatározó tényezőket.

– FDI Kutatócsoport

Az FDI-csoport egyik szervezőként (másik hazai szervező: Corvinus Egyetem, Versenyképességi Kutatóközpont) közreműködött a 2. nemzetközi EIBA workshop megrendezésében, 2018. március 7-én. A tizenkét előadásból hármat jegyeztek az FDI-csoport tagjai. Az előadások rávilágítottak a kelet-közép-európai régió vállalatai viselkedésének és üzleti környezetének sajátosságaira.
Az FDI-csoport nemzetközi workshopja 2018. november 21-én, „Internationalisation of firms" címmel került megrendezésre. Nyolc résztvevő tartott hat előadást, ebből hárman az FDI-csoport tagjai. Képviseltette magát előadással a Corvinus Egyetem és a Budapesti Gazdasági Egyetem. A workshopon elhangzott előadásokból készült cikkeket az *Acta Oeconomica* egy különszámában szeretné megjelentetni a csoport. Az előadások témái sokszínűek voltak, az európai autóipar lokációs tényezőin át a gyógyszeripar sajátosságain, a külföldi közvetlentőke-befektetések kelet-közép-európai fogadó gazdaságokra gyakorolt hatásain át a magyar KKV-k sajátosságait is vizsgálták az előadók. Az FDI-csoport szemináriumán, 2018. december 19-én előadás hangzott el *Offshoring of white collar jobs and structural change in host economies* címmel. A tanulmány legfontosabb megállapítása szerint a fehérgalléros munkák kiszervezése a visegrádi országokba regionális szinten is növelte közvetlenül és közvetve a szolgáltató ágazatban a foglalkoztatást. A pályázatot a tanulmány témájában, valamint kapcsolódó témákban tervezik benyújtani. A csoport sikeresen pályázott az EIBA-workshop finanszírozására, és pályázatot adott be a PAGEO alapítványhoz.

– Nemzetközi Összehasonlító Tanulmányok Kutatócsoport

A Kutatócsoport a korábbi gyakorlathoz hasonlóan a KRTK Világgazdasági Intézete és a CEU által közösen szervezett nemzetközi konferencia előkészítését és lebonyolítását tűzte ki célul. A „The Role of State in Varieties of Capitalism" konferenciára 2018. november 29-30. között került sor. A programban 50 előadás hangzott el 3-4 párhuzamos szekcióban. Az idei vezértéma az egyenlőtlen fejlődés volt, annak nemzetközi, regionális és társadalmi vonatkozásaival. A kutatócsoport tagjai előadásokat tartottak, tematikus panelekkel a regionális fejlődésről és a fejlesztő állam mai formájáról. A Kutatócsoport által szervezett korábbi két konferencia legjobb előadásaiból szerkesztett kötet előkészítése zajlott 2018-ban. A kötet a Palgrave-MacMillan kiadónál 2019-ben jelenik meg az *International Political Economy* sorozatban.

– Európai Unió Kutatócsoport

A 2018 őszén alakult csoport célja, hogy összefogja azokat a KRTK különböző intézeteiben folyó kutatásokat, amelyek az Európai Unió gazdaságával, integrációs problémáival, gazdaságpolitikai kérdéseivel foglalkoznak. A csoport 2018 második felében előkészítette az együttműködés szakmai tartalmát és szervezeti kereteit. A csoport 2019 folyamán két szakmai workshopot tervez, továbbá megrendez egy konferenciát az Európai Unión belüli konvergencia és az erre ható tényezők témájában.

MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
telefon: (1) 309 2651
e-mail: kti.titkarsag@krtk.mta.hu; honlap: www.mtakti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az Intézet 2018-ban a kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai az Európai Bizottság és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) által támogatott kutatási projektek, valamint egyéb kutatási szerződésekből fakadó kötelezettségeinek időarányos teljesítése, illetve lezárása, továbbá a „Verseny és szabályozás" 2017. évi kötetének, valamint a „Munkaerőpiaci Tükör" 2017. évi magyar és angol nyelvű köteteinek összeállítása és kiadása. Az MTA Lendület program keretében az Intézet feladata a mechanizmustervezési, az agglomerációt és társadalmi kapcsolathálózatokat, a vállalati stratégiát és versenyképességet, illetve az egészségi állapot, az egészségügyi ellátások igénybevétele és a gazdasági-társadalmi viszonyok közötti összefüggéseket vizsgáló kutatások folytatása volt.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Makrogazdaságtan és növekedés
A gazdasági növekedés magyarországi és európai tényeit és kihívásait több kutatás is vizsgálta. Az egyik projekt a magyarországi munkatermelékenység alakulását elemezte régiós összehasonlításban. A munkatermelékenység számításánál a kutatók számításba vették az emberi tőkét (a dolgozók képzettségét), az átlagos munkaórák számát, valamint a közmunkások számát. A kutatás megállapította, hogy 2000–2017 között a magyar munkatermelékenység legfeljebb kis mértékben emelkedett. Ennek megváltoztatása lehet az elkövetkező években a magyar növekedés egyik fő kihívása. Egy másik, nagyobb ívű kutatás fő tanulsága az volt, hogy a magyar relatív fejletlenség fő oka az alacsony termelékenység, de a tőke- és egyre kisebb mértékben a munkapiacokon is vannak hatékonysági tartalékok.

Egy tanulmány a reálgazdasági és az árszintfelzárkózás jellegzetességeit, valamint a gazdasági növekedés (felzárkózás) és a reálárfolyam félreértékeltsége közötti összefüggéseket vizsgálja az Európai Unió (EU) tagországaiban az 1995 és 2016 közötti időszakban. A GDP külső relatív árszintje mellett egy alternatív reálárfolyamszint-mutatót, a szolgáltatásoknak az árukhoz viszonyított belső relatív árát is számszerűsített, és a félreértékeltséget a gazdasági fejlettséggel konzisztens szinttől való eltérésként értelmezte. A kutatás gazdaságpolitikai üzenete kettős: miközben a túlértékeltséget mindenképpen célszerű megelőzni, az alulértékeltség fokozására irányuló igyekezet sem használ a gazdaság növekedésének.

A strukturális átalakulás vizsgálatában általában azt feltételezik, hogy a beruházási javak árunak, és nem szolgáltatásnak tekintendők. A kutatás ezzel szemben azt mutatja meg, hogy legalábbis az Egyesült Államokban ez a feltevés félrevezető. A szolgáltatások súlya a beruházási javak előállításában egyre nő, és mostanra meghaladja az árucikkekét. Ezt a tényt felhasználva a kutatás egy új modellt épít, amely három fő eredményhez vezet: (i) a technológiai innováció kedvezményezettje inkább a beruházási szektor; (ii) a technológiai

haladás különbözik a szektorok között; és (iii) a munkaerő és a tőke fokozatosan abba a szektorba áramlik, ahol a leglassabb a termelékenység növekedése.

Piac- és vállalatelméleti és empirikus kutatások
A Gazdasági Versenyhivatal támogatásával megjelent a „Verseny és szabályozás" című évkönyv tízedik kötete, amely többek között elemezte a fúziós eljárásrendek hatékonyságát, az engedékenységi politika hatásait és alkalmazását, a versenyfelügyeleti bírság összegének egyes kérdéseit, a vállalkozói szerveződések szerepét, a hálózatsemlegesség problémáit, az európai gáz kapacitásaukció hatásait és több tanulmány részletesen foglalkozott az állami támogatások verseny- és ágazati szabályozásban való értékelésével.

A mobil hálózatmegosztás versenypolitikai kérdéseivel foglalkozó kutatás megállapította, hogy ezek a megállapodások érdemi előnyökkel járnak a szolgáltatók és a fogyasztók számára is, ugyanakkor felvethetnek versenypolitikai aggályokat is. Minden hálózatmegosztás különböző, és ezért az előnyök és hátrányok elemzése és összemérése komplex feladat. A kutatás elemzési keretet adott a hálózat-megosztási megállapodások versenypolitikai értékeléséhez, sorba vette a mérlegelésnél fontos tényezőket, az aggályok kezelésének lehetséges módjait, illetve a hatékonysági előnyök számbavételének alapelveit.

A digitális technológiák egészségügybe történő behatolásával foglalkozó, ez eredményeket könyv formájában ismertető kutatás az aszimmetrikus információ problémáját helyezte középpontjába. A beteg és az orvos közötti aszimmetrikus információs helyzetet az online elérhető információk megváltoztatják. A kutatás bemutatta, hogy ez a folyamat több országban az egészségügy intézményi viszonyainak gyökeres átalakulásához vezetett és feltárta Magyarország lemaradásának okait.

Oktatás-gazdaságtan és munkapiac
A kutatás laboratóriumban gyakran használt preferenciákat mér, és azt vizsgálja, mennyire függenek össze az iskolai teljesítmény mérőszámaival. Az egyetemi hallgatók kockázati, idő-, társas és versengési preferenciáit, illetve kognitív képességeit ösztönző módon méri és megvizsgálja, hogy ezek mennyire mozognak együtt a vizsgaeredményekkel és a tanulmányi átlaggal. A kognitív képességek konzisztens módon korrelálnak az iskolai teljesítménnyel. A nem-kognitív képességek közül sok függ össze a fenti teljesítménymutatókkal. Az időpreferenciát a türelemmel és a jelen-torzítással mérik. A jelen-torzítás a vizsgaeredményeket, míg a türelem a tanulmányi átlagokat magyarázza jobban. A kockázatkerülőbb diákok jobban teljesítenek a vizsgán, mint kockázatkedvelőbb társaik. A kooperatív preferenciák erősen összefüggnek a tanulmányi átlaggal. Azon diákok tanulmányi átlaga, akik a lehetséges összeg felét ajánlották fel, számottevően magasabb volt, mint azoké, akik semmit vagy mindent felajánlottak.
A nemdohányzók védelméről szóló törvény 2012-es módosítása a dohányzási tilalom szigorítását eredményezte. A változás jelentős mértékben érintette a vendéglátóhelyeken dolgozó nőket. Kutatásukban ennek az intézkedésnek a hatását vizsgálják a bárokban és éttermekben dolgozó nők terhességi kimeneteire. Egyéni szintű, adminisztratív adatbázisok segítségével elemzik az élveszületés esélyének, a születéskori egészségi állapot indikátorainak és a csecsemőhalálozás kockázatának változását. Különbségbecslést alkalmazva megmutatják, hogy a jogszabályváltozást követően javult az érintett nők újszülötteinek egészségi állapota és csökkent körükben a csecsemőhalálozás valószínűsége. Továbbá megmutatják azt is, hogy az intézkedés az alacsonyabb státuszú, illetve rosszabb egészségi állapotú gyerekre nagyobb hatással volt.

A kutatás a támogatott férőhelyek rendelkezésre állásának hatását vizsgálja az anyák munkakínálatára a magyarországi napközbeni gyermekellátásban. A hatást olyan intézményi környezetben mérik, amelyben potenciálisan magas a férőhely-ellátottság hatása, mivel a 3 év alatti gyermekek esetében az anyák munkakínálata alacsony, míg idősebb gyerekek esetében magas. A támogatott férőhelyre való jogosultság 12 százalékponttal növeli a munkakínálatot, és ezzel nagyobb hatást mér, mint a korábbi, kvázi-kísérleti helyzeteken alapuló mérések. A 3 éves kor alatti bölcsődei és óvodai férőhelyek bővítésének kedvező munkakínálati hatását számos intézményi tényező korlátozhatja: összességében kisebbek lesznek a hatások, ha az anyasági támogatási időszak túlságosan hosszú, vagy ha az anyai munkavállalással kapcsolatban túlontúl elterjedtek a hagyományos nézetek, vagy ha rugalmas munkavállalási formák csak korlátozottan állnak az anyák rendelkezésére. Ezen tényezők együttes változtatása szükséges ahhoz, hogy kellően erős hatást érjen el a szakpolitika.
Egy tanulmányban a roma és nem roma tanulók közti kapcsolatok (barátságok és elutasítások) létrejöttét meghatározó összefüggéseket vizsgálják a nyolcadik évfolyamra járó magyarországi tanulók egy mintáján. A jó tanulmányi eredményű roma tanulók szignifikánsan több nem roma baráttal és kevesebb nem roma ellenséggel rendelkeznek, mint a rosszul tanuló roma fiatalok. Közvetett bizonyítékok utalnak arra, hogy a hatás oksági jellegű lehet. A hatás erősségéhez valószínűleg hozzájárul, hogy a magyarországi általános iskolások tartós osztályközösségekben, egymást jól ismerve töltik el az általános iskola nyolc évét. Az oktatáspolitika egy kombinált stratégiával tudná a leghatékonyabban elősegíteni az interetnikus barátságokat az iskolában: egyfelől, ha vegyes osztályok létrehozásával teremtene lehetőséget a roma és nem roma gyerekek közötti kontaktusokra, másfelől, ha a roma tanulókra is kiterjedő oktatási reformokkal javítaná a hátrányos helyzetű tanulók iskolai teljesítményeit, így azzal növelné a roma és nem roma tanulók közötti barátkozások esélyét, hogy csökkenti a köztük meglevő társadalmi távolságot.

Közösségi gazdaságtan és közpolitikák
A nyugdíjba vonulási kor és a szolgálati idő közötti korrelációt nemzetközi szinten vizsgáló kutatások kimutatták, hogy e mutató negatív értéke a rosszul ösztönző magyar és osztrák nyugdíjrendszer következménye. A nyugdíjrendszerre vonatkozó modellszámítások kimutatták, hogy még a Nők40 nyugdíjmodellben is előfordulhat, hogy érdemes a 40 évnél tovább dolgozni. Azt is kimutatták, hogy a rugalmas nyugdíjrendszer általában előnyösebb a társadalomnak, mint a merev. Ha visszatérünk az árkövetőről a részben bérkövető (svájci) nyugdíjindexáláshoz, akkor gyengül a továbbdolgozási érdekeltség.
A nemzetközi összehasonlítás azt mutatja, hogy a legjobb eredményeket azok az országok érik el a női foglalkoztatásban, ahol könnyű a munka és család összeegyeztetése: a kisgyermekek magas arányban és magas óraszámban vesznek részt az intézményes nappali ellátórendszerben, magas a nők részmunkaidős foglalkoztatása, nagyvonalú a pénzbeni és természetbeni családtámogatási rendszer, viszont az igénybe vehető gyermekgondozási szabadság hossza átlag alatti és a szülési szabadság kevésbé bőkezű. Ugyanakkor ugyanaz a politika más kontextusban más hatást érhet el. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az anyák munkaerőpiaci reintegrációját, a család és munka egyeztetését segítő politikák pozitív hatással vannak a termékenységi rátákra és a gyermekek fejlődési mutatóira is.
A 2009–2016 közötti közbeszerzéseket vizsgáló kutatások azt vizsgálták, hogy milyen összefüggések mutatkoznak a nyertes cégek teljes tényezőtermelékenysége és az általuk megnyert pályázatok korrupciós kockázatai között. Az első eredmények arra mutatnak, hogy azok a nyertes cégek, amelyeknél a teljes tényezőtermelékenység magasabb, kevésbé nyernek magas korrupciós kockázatú tendereket, míg amelyeknél ez alacsonyabb, azok jellemzően magasabb korrupciós kockázatú tendereket nyernek. Az EU által finanszírozott programok közbeszerzésen alapuló szerződéseinek elemzése arra mutat, hogy az EU-támogatásoknak

vannak negatív hatásai is a magyar gazdaságban: az EU-finanszírozás Magyarországon gyengíti a versenyerősséget, miközben növeli a korrupciós kockázatok szintjét és növeli az ártorzítás elterjedtségét is.

Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés

Kutatásukban azt vizsgálták, hogy milyen tényezők befolyásolják a kisüzemek jelentőségét a rövid élelmiszer-ellátási láncok különböző marketingcsatornáin. A fókusz két teljesen különböző típusú piacra vonatkozik: „hagyományos" piacokra és az újonnan kialakuló termelői piacokra. Az eredmények megerősítik, hogy a különböző piacokat különböző típusú gazdák látogatják meg. A hagyományos piacokat előnyben részesítő gazdálkodók jellemzően kevésbé képzettek, kisebb léptékűek, és hosszú távú szerződések révén jobban elkötelezettek a választott piacokra. A gazdálkodók piacának előnyben részesítése erősebb az együttműködésre nyitottabb gazdálkodók számára, akiknek sajátos beruházási terveik vannak a gazdaságok fejlesztésére, valamint azok között, akik kifejezetten arra törekszenek, hogy közvetlenül a fogyasztókkal lépjenek kapcsolatba a közvetítők elkerülése érdekében.

Az élelmiszer-ellátási láncok teljesítményét vizsgáló kutatás két kérdést vizsgált meg: 1) van-e különbség az ellátási lánc tagjainak véleménye alapján az ellátásilánc-teljesítmény és az ellátásilánc-kapcsolat között, 2) az egyéni kapcsolati változók és az összesített ellátásilánc-kapcsolat hogyan hatnak az ellátásilánc-teljesítményre a horvát élelmiszeriparban. Az eredmények szerint nincs szignifikáns különbség, az ellátási lánc tagjainak véleménye alapján, az ellátási lánc teljesítmény és az ellátási lánc kapcsolatban. Az összesített ellátásilánc-kapcsolat és az egyéni kapcsolati változók közül a bizalom, az elkötelezettség, a gazdasági elégedettség, a nem kényszerítő és a kényszerítő erő, a hírnév és a konfliktus szignifikáns hatással van az ellátásilánc-teljesítményre. A megállapítások azt sugallják, hogy a vezetők nem hagyhatják figyelmen kívül az ellátásilánc-kapcsolat aspektusait, hogy magas ellátásilánc-teljesítményt érjenek el és versenyképesek legyenek.

A tanulmányban arra keresték a választ, hogy a Közös Agrár Politika (KAP) támogatásai stabilizálják-e a mezőgazdasági bevételeket, és hogyan csökkenthetik a támogatások a mezőgazdasági jövedelmek időbeli változékonyságát a magyar és a szlovén mezőgazdaságban a 2007–2015 közötti időszakban. A becslések szerint a támogatások enyhítik a mezőgazdasági jövedelmek instabilitását, mivel változékonyságuk alacsonyabb, mint a piaci bevételek. Míg a KAP támogatásai a mezőgazdasági jövedelmek stabil forrását képezik, korlátozott anticiklikus szerepet játszottak a teljes mezőgazdasági jövedelem stabilizálásában. A támogatások nem a legmagasabb jövedelmezőség-ingadozással küzdő gazdaságokra irányulnak, így a KAP-támogatások nem lehetnek hatékony eszközök a mezőgazdasági jövedelem stabilizálására.

Játékelmélet

Kutatói megvizsgálták a Brexit hatását az Európai Unió Tanácsában jelentkező szavazási viszonyokra és megállapították, hogy a nagyobb uniós tagországok számára anyagilag kedvező is lehet. Érdekes módon az eredmény – az összetett szavazási szabályok miatt – nagyon függ az Unió jelenlegi összetételétől, így a horvát csatlakozás előtt a brit kilépést éppen a nagyobb országok ellenezték volna.

Az európai gázvezeték-hálózatok játékelméleti elemzése lehetőséget ad az egyes országok vagy régiók érdekérvényesítő képességének, tulajdonképpen a gázellátás költségének vizsgálatára. Összehasonlító elemzéssel megállapították, hogy a Nordstream2 megépítése nagyon kedvező az építő és építtető országok számára, de a balkáni régió országai számára kifejezetten kedvezőtlen. A hatás halmozottan jelentkezett, amikor a vezetékek meghibásodásának következményeit tekintették. Az a tény, hogy – az ukrán szállítási korridor várható lezárása után – a régió gázellátása szinte teljes egészében Németországon keresztül érkezik, szállítási

problémák esetén komoly gázhiányt is okozhat. Az eredmények szerint tehát a Nordstream 2 szembemegy az Energia Unió elveivel.
Több elméleti és kísérleti eredményt találtak a bankrohamok vizsgálata során. Vizsgálták a betétesek döntésének idejét és a döntés minőségét; vizsgáltak pánik-bankrohamokat, amikor a rohamnak nincs gazdasági megalapozottsága, a bankok viselkedését, ha a roham elkerülése érdekében nem kívánják felélni teljes likviditásukat; végül a bankok közötti kapcsolati háló hatását is vizsgálták csődhelyzetben.
Arra a kérdésre keresték a választ, hogy a piaci szereplők kockázatvállalási hajlandóságának mértéke befolyásolja-e a tőzsdebuborékok kialakulását. A kísérletet a 2007 óta Magyarországon is hatályos, a banki ügyfelek kockázatkeresési szűrését előíró EU-s direktíva, a MiFID (Markets in Financial Instruments Directive) ihlette. Kísérletileg igazolták, hogy a konzervatív befektetési attitűddel rendelkező ügyfelek tőzsdéről való kiszorulása a gyakoribb vagy súlyosabb tőzsdebuborékok kialakulásának kockázatát hordozza magában.
Az elosztási kérdések egyik speciális esete az úgynevezett szétosztási (apportionment) probléma. Az elsődleges kérdés a választási körzetek kialakításával kapcsolatos: amennyiben egy ország területe megyékre, tartományokra, vagy államokra bomlik, természetes elvárás, hogy a választókörzetek határai is ezek határaihoz igazodjanak. A Velencei Bizottság ajánlását egyértelműen maximálisan figyelembe vevő Leximin algoritmust már korábban bemutatták. Most korlátot adtak több széles körben alkalmazott módszer hibájára, azaz, hogy mennyire lehet aránytalan a módszer alapján a képviselet.

Vállalati stratégia és versenyképesség – Lendület-kutatócsoport
Az egyik kutatás az innováció bérekre gyakorolt hatását elemezte a vállalatok szintjén. A kutatás a Közösségi Innovációs felmérés és a Bértarifa összekapcsolt adatai segítségével vizsgálja, hogy hogyan hat a bérekre a termék-, az eljárás- és menedzsmentinnováció. Az eredmények azt mutatják, hogy az összes vizsgált innováció növeli a képzett munka szerepét a termelésben (skill-biased), mert az innováció után mind a képzett dolgozók aránya, mind a bérelőnye megnő. Ezt nem csupán a nagy újdonságerejű, pl. K+F-re épülő innovációk okozzák, hanem hasonló eredmények figyelhetők meg a technológia adoptációja esetében is. A termék- és eljárásinnovációk esetében nagyobbak ezek a hatások, mint a menedzsmentinnováció esetében. Az eredmények alapján a kisebb újdonságerejű innovációk is lényegesen hozzájárulnak a gazdaság szintjén is a magas végzettségűek bérelőnyéhez.
Egy másik tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy a szomszédos vagy kapcsolódó vállalatok korábbi országspecifikus importtapasztalatai segítenek-e egy új importpiacra való belépésben. Az eredmények azt mutatják, hogy több mint kétszeresére nő annak a valószínűsége, hogy egy cég elkezd egy adott országból importálni, ha a vállalat közvetlen szomszédja vagy valamely menedzserének az előző cége korábban már importált ugyanabból az országból. Ez a hatás erősebben figyelhető meg nagyobb és termelékenyebb vállalatok esetén. Egy egyszerű modell segítségével a cikk azt is bemutatja, hogy egy importösztönző politika közvetett hatásai lényegesen nagyobbak lesznek akkor, ha az célzottan olyan vállalatokra irányul, melyeknek sok és termelékeny szomszédjuk van. A tanulmány eredményei megerősítik, hogy a vállalati klaszterek jelentős szerepet játszanak a hatékony üzleti működés elősegítésében.
A termelékenység alakulásával is foglalkoztak idén, mivel ennek lassulása a teljes eloszlásban észlelhető. Különösen érdekes eredmény a legtermelékenyebb magyarországi vállalatok növekedésének lassulása, ami a legtöbb más EU-s országban nem észlelhető. A tulajdon szerinti dualitás perzisztens minden aspektusból. Nem észleltek alapvető változást a reallokációs folyamatban a válság után, de látható, hogy a vállalatok észlelt tőkeköltsége megnőtt, amin nem segítettek a szakpolitikai beavatkozások. A kiskereskedelemben karakteres trendtörés

figyelhető meg a nagyobb láncok terjeszkedésében és a termelékenység növekedésében 2010-et követően.

Hálózatok gazdaságtana
A kutatók az összekapcsolt vállalati mérleg és termékstatisztikai adatok segítségével feltárták a magyar feldolgozó-ipari iparágak technológiai hasonlóságon alapuló kapcsolatrendszerét („iparági tér"), amihez példaként a Közép-Dunántúli Régió adatait használták. A technológiai hasonlóság szerepét a vállalatok termékportfóliójában vizsgálva a kutatók kimutatták, hogy a termékportfólió kialakításában fontos szerepe van az egyes iparágak (és termelési folyamatok) közötti technológiai hasonlóságnak és az abból fakadó költséghatékonyságnak, valamint empirikusan bizonyították, hogy e szempontok szerepe felerősödik válság időszakban.
A kutatásban iWiW online közösségi hálózat életciklusát, a diffúziós folyamat jellegzetességeit, illetve ennek térbeli, földrajzi aspektusait vizsgálták. A kutatók egy online innováció elterjedésének és hanyatlásának folyamatát és okait vizsgálták. Feltárták, hogy milyen kulcsszereplői voltak a folyamatoknak és a szereplők hálózatban elfoglalt helyzete hogyan befolyásolta a hálózat elterjedését és összeomlását. Az eredményeik nemcsak a vizsgált online közösségi hálózat életciklusának megértése miatt fontosak, hanem általában segítenek megérteni a társadalmi innovációk elterjedésének és hanyatlásának folyamatait, az azokat meghatározó tényezőket.

Mechanizmustervezés – Lendület kutatócsoport
A nemzetközi vesecsere kérdését két projektben vizsgálták. Az elsőben román és indiai kollégákkal azt a kérdést vizsgálták egészértékű programozáson alapuló szimulációkkal, hogy az országoknak mekkora előnye származik a kollaborációból attól függően, hogy mekkorák az alkalmazások és milyen feltételeket használnak az optimalizáció során. A másik cikkben egy játékelméleti megalapozottságú modell szerint számítottak ki igazságos megoldásokat, amelyet egy kompenzációs rendszer keretében lehet implementálni a gyakorlatban. Emellett a hazai alkalmazásra is javaslatot tettek a kutatók orvos szakemberekkel együtt.
A kutatócsoport 2016 óta segíti a Budapesti Corvinus Egyetem CEMS képzésében részt vevő diákok allokálását cégekhez. Azóta az alkalmazások köre kiterjedt egy német és egy lengyel egyetemre is, amelyhez a kutatócsoport kifejlesztett egy webes alkalmazást. Ennek az alkalmazásnak a továbbfejlesztett változatát tervezik használni az egyetemek duális programjaira történő felvételijének koordinálására 2019 nyarán, hazai egyetemeken. A hazai egyetemi felvételi optimalizációs szempontból történő vizsgálata tovább folytatódott. A fő kihívás, hogy a hazai egyetemi felvételi problémát minden speciális elemével együttesen lehessen megoldani egészértékű programozási módszerrel – ennek következő lépéseként a holtversenyek és közös kvóták együttes hatását vizsgálja a kutatócsoport.
Az igazságos tortaosztás célja, hogy egy osztható és heterogén forrást, a tortát, játékosok közt osztanák szét. A játékosok mind egyéni módon értékelik az egyes szeleteket. A cél az, hogy minden egyes játékos legalább olyan értékes szeletet kapjon, mint az ő jogos részesedése. Cikkükben azt az esetet vizsgálták, amikor ez a jogos részesedés egyénenként változó. Egyrészt terveztek egy olyan protokollt, ami minden eddigi ismert protokollnál gyorsabban talál meg egy igazságos elosztást, másrészt egy alsó korláttal bebizonyították, hogy a protokoll a lehető leggyorsabb. Mindkét eredmény érvényes egy általános tortaosztási modellben is.

Agglomeráció és társadalmi kapcsolathálózatok – Lendület kutatócsoport
A technológiai fejlődés és a kollaborációs kapcsolatok térbeli összefüggéseinek megértése érdekében kutatóik a szabadalmi együttműködések térbeli dinamikáját vizsgálták, és újonnan létrejövő, illetve az ismételt együttműködések földrajzi jellemzőit hasonlították össze. Az eredmények szerint a feltalálói együttműködések mindössze 5 százaléka ismétlődik meg, és az

ismétlődő kapcsolatok hálózatában található csoportok (modulok) kisebb méretű és több innovációs rendszert jelölnek ki, mint amik a teljes kapcsolathálón láthatóak. A számítások szerint az ismételt feltalálói együttműködések a területi bezáródás felé mozdítják az innovációs rendszereket, hiszen akkor növekszik meg leginkább a régiók közötti megismételt kapcsolatok valószínűsége, ha ez közeli, technológiájában hasonló és sok közös partnerrel bíró régiók között történik.
A kutatócsoport egy kreatív, nagyvárosi iparág együttműködési hálózatának példáján mutatta be, hogyan hatnak a hálózati szerepkörök az egyéni teljesítményre. Az elemzéshez az 1990 és 2012 között bemutatott magyar filmek adatbázisát használták, melyből rekonstruálni lehet a filmek készítőinek együttműködési hálózatát. Azt találták, hogy a hálózatban központi, illetve a hálózatban bróker szerepet betöltő alkotók egyaránt sikeresebbek az átlagnál. Ugyanakkor a központi bróker alkotók akkor a legsikeresebbek, ha a hálózat központi részét a hálózat perifériájával kötik össze. Eredményeik azt sugallják, hogy a kreatív értékteremtéshez a hálózat központjában található előnyök (pl. elismertség) és a periférián található előnyök (pl. non-konformitás, szabad kapacitások) kombinálása biztosítja a legjobb feltételeket.
A társadalmi kapcsolathálózatok egyenlőtlenségekre gyakorolt hatását vizsgálta a kutatócsoport. A hálózati pozícióból és a társadalmi kapcsolatokból fakadó előnyök nem egyenlően oszlanak meg a társadalomban, ezért a hálózati externáliák érvényesülésétől az egyenlőtlenségek további növekedést várhatjuk. A sejtés bizonyításához a kutatócsoport tagjai és társszerzőik az iWiW online közösségi háló 2011-ből származó adatait használják. Eredményeik szerint azokban a településekben jobban nőttek a jövedelmi különbségek, ahol a hálózatban magasfokú fragmentáltság volt megfigyelhető, és a jövedelemegyenlőtlenség szintén magas volt. Ebből arra következtethetünk, hogy a társadalmi kapcsolathálózat akkor növeli a bérfeszültségeket, ha a hálózat fragmentáltsága jövedelmi egyenlőtlenségen alapul. A szerzők továbbá megmutatták, hogy a hálózat fragmentáltsága elsősorban a települések földrajzi tagoltságából adódik. Ezért a település-szerkezet javításával orvosolható a hálózati fragmentáltság és jövedelemegyenlőtlenség negatív spirálja.

Egészség és társadalom – Lendület kutatócsoport
Magyarországi adminisztratív adatok felhasználásával vizsgálták a háziorvosi ellátás elérhetőségének hatását az antibiotikum-fogyasztásra. A hatás becslésekor felhasználták a betöltetlen háziorvosi praxisok földrajzi és időbeli variabilitását. Becsléseik alapján, ha egy község egyetlen háziorvosi praxisa betöltetlenné válik, az antibiotikum-terápiás napok száma és a közösségi kiadások 3,2–4,1%-kal csökkennek. Az antibiotikum-fogyasztásra kifejtett negatív hatás erősebb a kisebb települések esetén; azokon a településeken, ahonnan a szakellátás kevésbé elérhető; valamint ott, ahol korábban antibiotikum-túlfogyasztás volt észlelhető. A felírás minőségének indikátora szignifikánsan romlik az alapellátáshoz való rosszabb hozzáférés hatására. A háziorvosi vizitek száma 9,8%-kal csökken, míg az egy vizitre eső antibiotikum-felírás terápiás napokban mérve 7,2%-kal nő.
Egy másik kutatásban egyéni szintű, 2003–2011 közötti adminisztratív adatokat használva azt vizsgálták, milyen hatással van az állásvesztés a rokkantsági ellátások igénylésére 5 éves időtávon. A becslések alapján az elbocsátás 50–100 %-kal (avagy 1–1.4 % ponttal) növeli a rokkantsági ellátásokba beáramlás valószínűségét 2-4 éves időtávon. Az átlagosnál nagyobb hatásokat találtak az idősebbek körében és azok között, akik korábban rosszabb egészségi állapotban voltak. A járó- és fekvőbetegekkel kapcsolatos, valamint a gyógyszerkiadások 3-5-4-szeresére nőnek, amennyiben egy elbocsátott egyén rokkantsági ellátásokat vesz igénybe, majd lassan csökkenni kezdenek a kiadások, de nem érik el a rokkantosítás előtti szintet. Ez az időbeli lefutás a rokkantosítás körül hasonlít azon rokkantsági ellátást igénybe vevőkéhez, akik korábban nem veszítették el az állásukat, bár a korábbi elbocsátottak esetén a kiadások szintje alacsonyabb. Összességében, eredményeik alapján megállapították, hogy az, hogy az

elbocsátott dolgozók rokkantsági ellátást vettek igénybe valós egészségsokkok következményének tűnik, és nem az ellátási rendszerrel való visszaélésnek.

b) Tudomány és társadalom

Az Intézet kutatási portfoliójában az alapkutatások mellett mindig helyet kapnak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Ilyen jellegű témákra néhány példa: a nők egészségi állapota és munkapiaci aktivitása közötti összefüggések, a gyermekellátási férőhelyek és az anyák munkakínálata közötti összefüggések, a társadalmi kapcsolathálózatban elfoglalt pozíció és az egyéni sikeresség közötti összefüggések vizsgálata, a kisüzemek jelentősége a rövid élelmiszer-ellátási láncok különböző marketingcsatornáin, az innováció bérekre gyakorolt hatásának elemzése, a vesecsere-programokkal, illetve az új választási rendszerrel kapcsolatos kutatások. Több fontos kutatás is olyan sokakat érdeklő kérdéssel foglalkozott, hogy milyen szerepe van a különféle kapcsolatrendszereknek a tudás terjedésében, és hogy a kapcsolathálók által generált tudásáramlás hogyan befolyásolja a gazdasági (vállalati, iparági, regionális) teljesítményt. A gazdasági növekedés, reálárfolyam és termelékenység kérdéskörében végzett kutatások is több olyan eredményhez vezettek, amelyek közvetlenül is felhasználhatók a gazdaságpolitika számára. A közpolitikával kapcsolatos kutatások többsége olyan témákkal foglalkozik, amelyek iránt különösen élénk a társadalmi érdeklődés, mint például a közfoglalkoztatással, a szegénységből való kitörés lehetőségeivel, a nyugdíjrendszerrel és a korrupcióval kapcsolatos kutatások. Az Intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján az érdeklődő közönség számára hozzáférhetővé tegye.

A munkapiaci kutatások eredményeit minden évben a sziráki munkatudományi konferencián ismertetik, amelyet ezúttal „Munka- és oktatásgazdaságtan: újabb eredmények 2018” címmel rendeztek meg. A konferencián öt szekcióban hangzottak el előadások az alábbi témakörökben: nők a munkaerőpiacon; szakképzés; jóléti rendszerek, társadalmi intézmények; belső migráció, munkakereslet, jövedelemegyenlőtlenség; oktatás: iskolaválasztás, tanulói teljesítmény; munkaerőpiac: állásvesztés és bérek.

Megjelent a magyarországi munkapiac és foglalkoztatáspolitika aktuális jellemzőit bemutató és a témakör egy-egy területét részletesen elemző „Munkaerőpiaci tükör” című évkönyvsorozat 2017. évi kötete magyarul és angolul. A kiadványok a rendelkezésre álló statisztikák, elméleti kutatások és empirikus elemzések alapján közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben, nemzetközi összehasonlításban mutatják be a magyarországi munkapiaci folyamatok jellemzőit és belső összefüggéseit. Az idei kötetek „Közelkép” című fejezete a nők munkaerőpiaci helyzetét tárgyalja.

A Kutatóintézet 2018-ban három sikeres nemzetközi rendezvényt szervezett. Szeptemberben 15. alkalommal került megrendezésre a „Transition is Agriculture – Agricultural Economics in Transition” című nemzetközi konferencia az Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés kutatócsoport szervezésében nyolc ország kutatóinak részvételével. Októberben került megrendezésre a „Networks, Innovation and Economic Geography” című workshop az „Agglomeráció és Társadalmi kapcsolathálózatok” Lendület kutatócsoport szervezésében. Novemberben több mint 30 külföldi előadó vett részt az „International Conference on Education Economics” című nemzetközi konferencián, amely az „Education Economics networks H2020”-twinning pojekt zárókonferenciája volt.

Az Intézet tizenhetedik alkalommal rendezte meg a „Nyári Műhelyt”, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló fiatal közgazdászok számára nyújt fórumot.

Az Intézet 2018-ban is gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai szemináriumsorozatot szervezett, melynek célja a publikálás előtt álló kutatási eredmények bemutatása és megvitatása. Ennek keretében 2018-ban összesen 27 előadásra került sor.
Az Intézetben elért és szemináriumokon megvitatott kutatási eredményeket 34 intézeti műhelytanulmányban és 6 Budapesti Munkagazdaságtani Füzetben tették közzé. Az Intézetben született vagy születőfélben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafórumaként működik az a szakmai blog, ahol az Intézet munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásaikat, lehetővé téve a társadalmi interakciót. Munkatársai sajtószerepléseit a honlapján gyűjti és tárja az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű megújult honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, az általa rendezett konferenciákról, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, ELTE, Debreceni Egyetem, Pécsi Tudomány Egyetem, Kaposvári Egyetem, Közép-Európai Egyetem). Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen, a Kaposvári Egyetemen, a Közép-európai Egyetemen, a Budapesti Corvinus Egyetemen és a Szent István Egyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken (University of California San Diego, University of Manchester, UK Open University), külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben (Centre for Economic Policy Research, Institute of Labour Economics).
Munkatársai szakértői tevékenységet folytattak a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, a Földművelésügyi Minisztérium, a GINOP Monitoring Bizottság, az Estonian Research Council, a Polish Science Foundation, az Osztrák Nemzeti Bank, a Nemzeti Tulajdon Szellemi Hivatala, az Európai Bizottság Magyarországi Kirendeltsége, Magyarország Kormánya, valamint a Költségvetési Tanács számára. Az Intézet egyik kutatója részt vett a KAP által támogatott Nemzeti Vidékfejlesztési Program ex-post értékelésében, az Eris&Archil mikrorégió integrált vidékfejlesztési stratégiájának elkészítésében. Az Intézet munkatársai végezték *Az éghajlatváltozás várható hatása a magyarországi munkaerőpiaci folyamatokra* című tanulmány számításait a Regionális Kutatások Központjával együttműködésben, a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat megbízásából, a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR) számára.
Az Intézet egyik kutatója tagja azt Ostravai Közgazdasági Egyetem tudományos tanácsának. Kutatóik több nemzetközi szervezet tagjai, például European Economic Association, International Association of Agricultural Economics, EAEPE, GERPISA, Econometric Society, American Economic Association. Egyik kutatójuk társelnök a Matching in practicehálózatban, illetve elnökségi tag a CA COST Action CA15210, European Network for Collaboration on Kidney Exchange Programmes hálózatban, ahol a WG1 munkacsoportot vezeti. Másik kutatójuk tagja a Scientific Committee of Global Conference on Business and Economics-nek. Az Intézet kutatója felkért tagja az MTMT Tudománymetriai Bizottságnak. Kutatója tagja a Nők a tudományban kerekasztalnak. Az Intézet tanácskozási joggal képviselteti magát a „Legyen jobb a gyermekeknek!" Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságában és az Indikátor Albizottságban.
Számos kutatójuk alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek, elnökségi tagként részt vesznek a Magyar Közgazdasági Társaság munkájában. Kutatóik aktív tagjai az MTA Közgazdaság-tudományi Bizottságának, az Emberi Erőforrások Gazdaságtana

Tudományos Bizottságnak, az Agrárközgazdasági Bizottságnak, a Fejlődésgazdaságtani tudományos Bizottságnak és a Gazdaságtudományi Doktori Bizottságnak.

IV. 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

40 db NKFIH / OTKA témája futott az évben, ebből 12 új téma indult. Kiemelkedő eredmény, hogy az Intézet a „Jelentős nemzetközi hatású, kiemelkedő eredményeket elért kutatócsoportok támogatására irányuló pályázat" kategóriában 3 benyújtott pályázatból 3-at elnyert. Pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú az MTA Lendület program, melynek keretében „kiváló" minősítéssel az MTA véglegesítette az Intézetben a Vállalatok, Stratégia és Versenyképesség csoport munkáját, folytatódott a Mechanizmustervezés, az Agglomeráció és társadalmi kapcsolathálózatok kutatócsoportok munkája, valamint elindult az Egészség és társadalom kutatócsoport működése.
Folytatódott az EU 7 keretprogram által finanszírozott „Társadalmi innovációk gazdasági tere" című projekt, amely azt vizsgálja, hogyan lehet megteremteni a társadalmi innovációk – azaz a marginalizált, a döntési és társadalmi folyamatokból kirekesztett egyének és csoportok életének javítását célzó új megoldások gazdasági előfeltételeit. Az Intézet konzorciumvezetőkét vesz részt az EdEN - H2020 Twinning projektben, amely három szélesebb módszertan köré csoportosítva ösztönzi az intézetek kooperációját: programértékelés, strukturális modellezés és hatékonyságvizsgálat. 2016 végén indult a SKIN – Short supply chain Knowledge and Innovation Network című H2020 projekt, amelynek célja a rövid élelmiszerláncok különféle szereplőit felölelő nemzetközi hálózat felépítése, jó gyakorlatok és innovációk felkutatása. Elindult a Lift – Low-Input Farming and Territories – Integrating knowledge for improving ecosystem based farming című H2020 projekt.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Fleiner, T: A Note on Restricted List Edge-Colourings COMBINATORICA 38:5 pp. 1265-1267., 3 p. (2018)
2. Baráth, L; Fertő, I; Bojnec, Š: Are farms in less favored areas less efficient? AGRICULTURAL ECONOMICS 49:1 pp. 3-12., 10 p. (2018)
3. Mesic, Ž; Molnár, A; Cerjak, M: Assessment of traditional food supply chain performance using triadic approach: the role of relationships quality SUPPLY CHAIN MANAGEMENT-AN INTERNATIONAL JOURNAL 23:5 pp. 396-411., 16 p. (2018)
4. Kóczy, Á L; Sziklai, B: Bounds on Malapportionment OPERATIONS RESEARCH LETTERS 46:3 pp. 324-328., 5 p. (2018)
5. Hajdu, M; Pápay, B; Szántó, Z; Tóth, I J: Content analysis of corruption coverage: Cross-national differences and commonalities EUROPEAN JOURNAL OF COMMUNICATION 33:1 pp. 7-21., 15 p. (2018)
6. Juhász, S; Lengyel, B: Creation and persistence of ties in cluster knowledge networks JOURNAL OF ECONOMIC GEOGRAPHY 18:6 pp. 1203-1226., 24 p. (2018)
7. Péter, Csóka; P, Jean-Jacques Herings: Decentralized Clearing in Financial Networks MANAGEMENT SCIENCE 64:10 pp. 4681-4699., 19 p. (2018)
8. Bakucs, L Z; Fertő, I; Varga, Á; Benedek, Zs: Impact of European Union development subsidies on Hungarian regions EUROPEAN PLANNING STUDIES 26:6 pp. 1121-1136., 16 p. (2018)

9. Hajdu, G; Hajdu, T: Intra-couple income distribution and subjective well-being: the moderating effect of gender norms EUROPEAN SOCIOLOGICAL REVIEW 34:2 pp. 138-156., 19 p. (2018)

10. Bisztray, M; Koren, M; Szeidl, A: Learning to import from your peers JOURNAL OF INTERNATIONAL ECONOMICS 115 pp. 242-258., 17 p. (2018)

11. Ashwin, A; Cseh, Á; Groß, M; Manlove, D F; Jannik, M: Matchings with Lower Quotas: Algorithms and Complexity ALGORITHMICA 80:1 pp. 185-208., 24 p. (2018)

12. Segal-Halevi, E; Sziklai, B: Monotonicity and competitive equilibrium in cake-cutting ECONOMIC THEORY x pp. 1-39., 39 p. (2018)

13. Benedek, Zs; Fertő, I; Molnár, A: Off to market: but which one?: Understanding the participation of small-scale farmers in short food supply chains - a Hungarian case study AGRICULTURE AND HUMAN VALUES 35: 2 pp. 383-398., 16 p. (2018)

14. Csercsik, D; Kiss, H J: Optimal Payments to Connected Depositors in Turbulent Times: a Markov Chain Approach COMPLEXITY 2018 Paper: 9434608, 14 p. (2018)

15. Cseh, Á; Kavitha, T: Popular edges and dominant matchings MATHEMATICAL PROGRAMMING 172:1-2 pp. 209-229. , 20 p. (2018)

16. Csáfordi, Zs; Lőrincz, L; Lengyel, B; Kiss, K M: Productivity spillovers through labor flows: productivity gap, multinational experience and industry relatedness JOURNAL OF TECHNOLOGY TRANSFER IN PRESS p. IN PRESS (2018)

17. Segal-Halevi, E; Sziklai, B: Resource-monotonicity and population-monotonicity in connected cake-cutting MATHEMATICAL SOCIAL SCIENCES 95 pp. 19-30., 12 p. (2018)

18. Hajdu, T; Hajdu, G: Smoking ban and health at birth: evidence from Hungary ECONOMICS AND HUMAN BIOLOGY 30 pp. 37-47., 11 p. (2018)

19. Ágoston, K Cs; Biró, P; Szántó, R: Stable project allocation under distributional constraints OPERATIONS RESEARCH PERSPECTIVES 5 pp. 59-68., 10 p. (2018)

20. Scheiring, G; Stefler, D; Irdam, D; Fazekas, M; Azarova, A; Kolesnikova, I; Köllő, J; Popov, V; Szelenyi, I; Marmot, M et al.: The gendered effects of foreign investment and prolonged state ownership on mortality in Hungary: an indirect demographic, retrospective cohort study LANCET GLOBAL HEALTH 6:1 pp. e95-e102., 8 p. (2018)

21. Békés, G; Muraközy, B: The ladder of internationalization modes: evidence from European firms REVIEW OF WORLD ECONOMICS 154:3 pp. 455-491., 37 p. (2018)

22. Biró, P; Kern, W; Paulusma, D; Wojuteczky, P The stable fixtures problem with payments GAMES AND ECONOMIC BEHAVIOR 108: 2018 pp. 245-268., 24 p. (2018)

23. Horn, D; Kiss, H J: Which preferences associate with school performance? Lessons from an exploratory study with university students PLOS ONE 13:2 pp. 1-32., 32 p. (2018)

24. Vonnák, Dzs: Why do firms default on their foreign currency loans?: the case of Hungary JOURNAL OF INTERNATIONAL MONEY AND FINANCE 86 pp. 207-222., 16 p. (2018)

25. Kóczy, Á L: Partition Function Form Games: Coalitional Games with Externalities_Cham (Németország), Németország: Springer International Publishing (2018), 312 p.

MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
REGIONÁLIS KUTATÁSOK INTÉZETE
7621 Pécs, Papnövelde u. 22.
telefon: (72) 523 800; fax: (72) 523 806
e-mail: kovacsk@rkk.hu; honlap: www.rkk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

2018-ban az Intézet fő feladatát továbbra is az alapkutatások képezték, amelyet egyrészt a közfeladatként jelentkező stratégiai kutatási témákban, másrészt az ezeket kiegészítő egyéb tématerületeken végzett. Ebben az évben több hazai Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) és nemzetközi (ESPON) projekt is a befejező szakaszához érkezett, míg más nemzetközi projektben megjelentek az első jelentősebb eredmények (H2020). A kiemelkedő kutatási témák között említhetők a térelméleti kérdések, a társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek, különösképpen ennek negatív aspektusai (periferializáció/marginalizáció), a regionális gazdasági és pénzügyi folyamatok, a klímaváltozás területi konzekvenciái, a környezeti hatásokhoz és a fenntarthatóság kérdésköreihez kapcsolódó kutatások (körforgásos gazdaság, megújuló energia, okos városok), a határkutatás és geopolitika, továbbá a területi kormányzás. A 2016-ban elfogadott és 2017-ben felülvizsgált középtávú intézeti stratégiában megfogalmazott, és teljesítménymutatókkal alátámasztott előrehaladás 2018-ban is folytatódott. Az Intézet akadémiai doktorainak száma újabb fővel bővült, emellett három PhD-fokozatszerzési eljárás indult, és további kettő van közvetlenül a fokozatszerzés megindítása előtt. A publikációs teljesítményre vonatkozóan megállapítható, hogy jelentős előrelépés történt több szempontból is. Több magas minőségű (Q1, IF) nemzetközi, valamint nívós hazai folyóiratközlés is megjelent. Ezek mellett kiemelendő három szerkesztett kötet és két monográfia publikálása is, utóbbi kettő a fiatal generációhoz tartozó kollégák tollából.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Térelmélet, elméleti tér – tértudományi koncepciók Kelet-Közép-Európában
A „Kortárs térelméletek kelet-közép-európai kontextusban” 2018-ban zárult NKFIH-kutatás a Kelet-Közép-Európában ma is releváns térelméleti koncepciókra fókuszált. Ezek a nemzetközi és a hazai szakirodalom feldolgozását követően négy koncepciónyalábba lettek besorolva, amelyek a tértudományokban való nemzetközi megjelenésük és megerősödésük alapján kronologikus sorrendet is alkotnak. A négy csoport: (1) a pozitivisztikus tértudomány az empirizmus alapjain állva elsősorban kvantitatív/statisztikai tudományos módszereket alkalmaz (1950-es évek végétől napjainkig); (2) az ideológiailag elkötelezett marxista és feminista földrajzi irányzatok (1960-as évek végétől napjainkig); (3) a posztmodern kor különféle térfelfogásai (1980-as évektől napjainkig) és (4) az új materialista relacionális térfelfogások (2000-es évektől napjainkig). A kutatás eredményei közé sorolható, hogy az irányzatok általános elméleti alapjai és paradigmatikus keretei, valamint egy-egy téma gyakorlati alkalmazása is feltárásra került. Ezeket a kutatók workshopokon és konferenciákon prezentálták, valamint felhasználták egy MTA doktori és két PhD-értekezésben is. Az eredmények a „Kortárs térelméletek kelet-közép-európai kontextusban” című kötet 20 fejezetében, 318 oldalban lettek összegezve. A Dialóg Campus Kiadónál megjelent kötet Magyarországon hiánypótló, amely jól hasznosítható a felsőfokú oktatásban is.

A területi tervezés és kormányzás változásai
Az 1990-es évek végén az Európai Bizottság megrendelésére született *Compendium a területi tervezési rendszerekről és politikákról* című dokumentum óta nem készült átfogó elemzés az immár 28 tagú Európai Unió területi tervezési és kormányzási rendszereinek összehasonlításáról. A COMPASS („Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe") ESPON-projekt célja ennek megfelelően a területi kormányzási és tervezési rendszerekben lezajlott változások bemutatása, illetve, hogy ezek mennyiben betudhatók a makroszintű közösségi szabályozásoknak és politikáknak, továbbá, hogy a nemzeti szintű eszközök hogyan csatornázhatók be a közösségi szintű kohéziós politika eszközrendszerébe a 2021-ben induló programozási időszakban. A projekt keretében összehasonlító elemzések (Delphi), valamint esettanulmányok készültek meghatározott tematikákhoz illeszkedően. A projekt keretében az MTA Regionális Kutatások Intézete (MTA RKI) által elkészített outputok: (1) Kétfázisú tematikus áttekintés a területi tervezési és kormányzási keretek változására vonatkozóan 2000–2016 között, Magyarország, Románia és Horvátország vonatkozásában; (2) Esettanulmányok készítése Magyarország vonatkozásában a projekt által vizsgált tematikus területeken; (3) Közreműködés az időközi és zárójelentés elkészítésében, valamint a különböző időközi outputok minőségbiztosításában. A projekt zárójelentésének végleges formája 2018 decemberében került publikálásra az ESPON honlapján.

Periferializáció, polarizáció, migráció – A társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek vetületei
A perifériakutatás fontos szeletét képezte a 2018-ban zárult „Az állam strukturális átalakulásaira adott intézményi és egyéni válaszok különböző földrajzi kontextusokban" című NKFIH-kutatás, amely az állam által (is) alakított megélt tér jellemzőit mérte fel kvantitatív vizsgálati módszerekkel. Az állami szerepvállalás arányában és összetevőiben meglévő területi és társadalmi különbségek felmérése négy eltérő fekvésű és helyzetű településen (Kunszentmiklós, Mezőhegyes, Győrújfalu, Hortobágy), összesen 700 háztartás megkeresésével történt. A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy az állam többek között (1) a közszolgáltatások szervezésével (elérhetőség, színvonal); (2) a munkához, jövedelemhez való hozzájutás segítésével; (3) a biztonság (személyes, szociális) elősegítésével és (4) a mindennapi szükséges tárgyi feltételek biztosításával (vonalas infrastruktúra) alakítja a teret. Az eredmények publikálása a *Tér és Társadalom* című folyóiratban, valamint egy összefoglaló tanulmánykötetben várható 2019-ben.
Szintén 2018-ban zárult az új eredményeket felmutató, többek között a migráció feminizáció-jának kérdéskörével is foglalkozó „A Magyarországról külföldre irányuló migráció és hatásai vidéki társadalmakra" című NKFIH-kutatás, melynek eredményei alátámasztották a kapcsolati tőke, a hálózatok jelentőségét a migráció fenntartásában. A külföldi migráció, mobilitás hatásai egyéni és családi szinten egyaránt ellentmondásosak; a mérleg egyik serpenyőjében állnak az anyagi gyarapodás, a jól-lét növekedése, a társadalmi mobilitás reménye és a mozgásnak köszönhetően elnyert (kis) szabadságok, míg a másikban a kiszolgáltatottság, a szeparációból fakadó fájdalom és a küzdelmek. Szinte soha nincs egyensúlyi állapot. A németországi, osztrák idős, beteg embereket két-négyhetes váltásokban gondozó asszonyok státuszát a többszörös helyvesztés jellemzi: munkájuk alacsony presztízse, a gondozói munka jellegéből fakadó aszimmetrikus hatalmi viszonyok, az otthoni családtól való kényszerű elszakítottság, a szeparáció érzése. Noha nem egy családban a külföldön dolgozó asszonyok válnak a legfontosabb kenyérkeresővé, családi és lokális szinten sem rendül meg a férfi és női szerepek, feladatok, felelősségek tradicionális megosztása. A kutatás korábbi és új eredményei a *Migráció alulnézetből* című tanulmánykötetben jelentek meg.
Két elkészült esettanulmány alapján első eredményeivel jelentkezett a RELOCAL („Resituating the local in cohesion and territorial development") címet viselő, H2020-as

projekt. Az egyik esettanulmány a pécsi György-telepen, a hazai integrált városfejlesztés és rehabilitáció mintaprojektjeinek színterén elemezte a projektek megvalósulását, míg a másik az egyik leghátrányosabb helyzetű járásban, az encsiben vizsgálta a harmadik generációs Gyerekesély Program térbeli és társadalmi igazságosságra gyakorolt hatását. Főként ez utóbbi esetben mutatkozott meg a helyi igényeket és a rugalmas tervezést háttérbe szorító bürokratikus megoldások dominanciája, míg az előbbi esettanulmány egy politikailag jól beágyazott, erősebb érdekérvényesítő képességgel rendelkező civil szervezetek kiszorító hatásának veszélyére mutatott rá. Ugyanez az eset hívta fel a figyelmet arra, hogy a projektmegvalósító civilek által létrehozott „árnyék-önkormányzati" mechanizmus egyfajta informális paternalizmust teremt, amely csak a projektbe vont kevesek számára teszi a szolgáltatások bővített körét hozzáférhetővé, a szegénységben élők nagyobb része számára nem. A legfontosabb, mindkét terepen érvényes tapasztalat, hogy hiába történik komplex, területileg célzott, a helyi sajátosságokon alapuló beavatkozás egy marginalizált közösségben, ha a helyi és országos közpolitikák ezzel ellentétes irányban hatnak, a térbeli és társadalmi igazságtalanságok inkább növekedhetnek, mint csökkennek a beavatkozások szűk területi és társadalmi fókusza, eltérő hatékonysága és – esetenként – egymást kioltó hatása következtében.

A bizalom és a kormányzás helyi összefüggései

A „Bizalom és kormányzás összefüggései helyi szinten" című NKFIH-kutatás kiemelkedő eredményei az előző évhez kapcsolódó adatfelvételhez köthetők. A kiinduló feltételezés az volt, hogy a bizalmat és a kockázatot, mint a társadalmi interakciók alapvető meghatározóit, befolyásolja a vidéki és a városi életfeltételekben a késő modernitás korában is meglévő különbözőség. A vidékszociológia korai átfogó elméletei a vidéki miliőt olyan kiszámítható és biztonságos lakóhelyként mutatják be, amely csökkenti az egyén számára a kockázati helyzetek felmerülését, ezzel növelve a bizalom kialakulásának esélyét. A projekt egyik empirikus vizsgálata rámutatott arra, hogy nem lehet egyértelműen azt a következtetést levonni, hogy a klasszikus vidékszociológia által képviselt vidék–város kettősség létezése változatlanul érvényes lenne ma is – ahogyan arra a kortárs vidékszociológiai paradigma képviselői szintén felhívják a figyelmet. Ez az eredmény nemzetközi folyóiratközlésként került publikálásra. A kutatás másik felmérése alapján az a következtetés vonható le, hogy a vizsgált kistelepülési polgármesterek esetében is igaz a magyar társadalomra általában jellemző informalitás és kapcsolatérzékenység, de kizárólag a kapcsolatok és a partikuláris bizalom vonatkozásában. Ez szűk körű, be- és elzárkózó, klikkszerű együttműködésekre utal, a társadalmi tőke egyenlőtlenségreprodukáló kontextusában.

Határkutatás

Határkutatással foglalkozó „Változás és folytonosság a magyar térképzetekben: nemzet, területiség, fejlesztés" című NKFIH-kutatás rámutatott arra, hogy a magyar politikai elit nem tudott kiszakadni a korábban is eltérő területi keretként értelmezett Kárpát-medence koncepcióból. A koncepció politikai szintű megjelenítése időnként konfliktusok forrásává vált a szomszédokkal. A Kárpát-medence egészére vonatkozó területfejlesztési folyamatok csak kooperációs együttműködésben, s nem bármelyik érintett fél szupremációs küldetéstudatában lehetnek sikeresek. Ezek az eredmények a nemzetközi konferenciák mellett, egy nívós nemzetközi tanulmánykötetben kerültek publikálásra. Ehhez kapcsolódóan a határkutató csoport többnapos terepbejárással egybekötött műhelymunka keretében próbálta feltárni, és végigbeszélni a határkutatás jelenlegi kurrens kérdéseit, a határokat érintő változások hatásait.

A klímaváltozás kihívásai és területi dimenziói

Az elmúlt időszak egyik kiemelt projektje a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATéR) fejlesztésében való részvétel volt, amelynek koordinálását a Magyar

Bányászati és Földtani Szolgálat végezte a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEOP) támogatásának keretében. A 2018-ban zárult kutatás során az Intézet és az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont (MTA KRTK) Adatbankjának munkatársai az Agrárgazdasági Kutató Intézettel együttműködve több nézőpontból – felszínborítás, demográfia, munkaerőpiac, egészségügy és mezőgazdaság – vizsgálták a klímaváltozás hatását és a lehetséges alkalmazkodási stratégiákat. A kutatás keretében elkészült egy járási klímaérzékenységi kataszter, továbbá az éghajlatváltozásnak a belső migrációs folyamatokra vonatkozó hatásvizsgálata, ugyancsak járási szinten, több klímaszcenárióra. Jelentős módszertani eredmény, hogy a modellezés és előrejelzés egy saját készítésű program használatával zajlott, mely számos elméleti és gyakorlati megközelítést integrál. Így a természetes népmozgalmat és a vándormozgalmat egymással összekapcsolva készültek demográfiai előrejelzések 2051-ig, melyek 24 leadott forgatókönyvet eredményeztek.
A vizsgálatok eredményei alapján megállapítható, hogy jelentősen nő a beépített felszínek területe, ami további város-összenövésekhez, ún. konurbációkhoz vezet a szántó és a komplex művelésű területek rovására. A klímaváltozás befolyásolhatja a foglalkoztatást is. A vizsgálatok alapján fény derült arra, hogy azok a viszonylag fejletlen térségek érzékenyebbek a klímaváltozásra, ahol magas a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya. Azonban ahol jók az ingázás feltételei, ott nem kell negatív foglalkoztatási hatással számolni. Az egészségüggyel kapcsolatban végzett vizsgálatok azt mutatták, hogy egy adott terület sérülékenysége a hőhullámokkal szembeni érzékenység mértékétől és az alkalmazkodóképesség szintjétől is függhet. Ez kiemelten fontos megállapítás, mivel a jövőben az egész ország területén növekszik a hőhullámok száma, hossza és gyakorisága. A nagyon erősen sérülékeny országrészekben, így például a Dél-Alföldön, az évszázad közepére a hőhullámok idején minimum ötször nagyobb valószínűséggel lehet számítani legalább 10%-os betegforgalom-növekedésre az egészségügyi ellátásban, mint a normál időjárási viszonyok között.
Az Agrárgazdasági Kutató Intézettel végzett közös kutatás eredményei közül kiemelendő, hogy a hazai gazdálkodók körében a klímaváltozás elmélete elfogadottnak mondható. Ezt ösztönözhette, hogy a gazdálkodók saját munkájuk során tapasztalták meg az időjárási extremitások fokozódását (extrém hőmérséklet, viharkárok, jégkártételek) és azok gyakoribbá válását. A klímaváltozás negatív következményeinek mérséklésére nagyszámú adaptációs technikát alkalmaznak az adatközlő gazdálkodók, ugyanakkor többségük ezzel együtt sem tekinti felkészültnek saját gazdaságát a negatív következmények kivédésére. Az adaptációt több tényező is korlátozza (jogszabályi feltételek, tőkehiány, tudáshiány), amelyek kezelésében fontos szerepe lenne a szaktanácsadói hálózatnak.

Megújuló energiaforrások használata magyar és horvát vonatkozásban
A 2018 decemberében zárult „Renewable energy sources and energy efficiency in a function of rural development" (RuRES) magyar–horvát INTERREG kutatási projekt eredményei több tényezőre és különbségre is rávilágítottak. A fotovillamos energiatermelő berendezések tekintetében Horvátországban egy óvatos emelkedés, majd megtorpanás, míg Magyarországon egy folyamatos, de viszonylag lassú emelkedés figyelhető meg. A különbség okai elsősorban a támogatáspolitika különböző stratégiáiból, az eltérő betáplálási tarifaszintek változásából adódnak. A különbségek a két ország lakossági attitűdjeiben is tetten érhetőek. A magyar–horvát baranyai határtérség vizsgálatakor az látszott, hogy általában a magyar válaszadók környezettudatosabbnak vallják magukat, ugyanakkor a cselekvések, valamint a magatartás tekintetében a horvát válaszadók pozitívabb képet mutattak. A projektben kidolgozásra került egy döntéstámogató modell, amely erőforráspotenciál-becslő alkalmazásként a helyi döntéshozókat (elsősorban polgármestereket) segítheti, bemutatva települési szinten a vizsgált megújuló energiaforrások (nap, geotermia, biomassza) reálisan kiaknázható potenciáljait. A

kutatási eredményeket „Megújuló energia és energiahatékonysági lehetőségek rurális terekben” címmel három nyelven (magyar, angol és horvát) kiadott tanulmánykötet foglalja össze.

További kiemelkedő eredmények
A cigány–magyar különbségtétel és a rokonság című kulturális antropológiai monográfia, mely a L'Harmattan Kiadó gondozásában jelent meg, egy konkrét falu példáján keresztül mutatja be a cigány–magyar különbségtétel hierarchikus működését és annak változásait vidéki környezetben az elmúlt 15 évben. A monográfiában nyomon követhetjük, ahogyan az etnikai és osztálypozíció összekapcsolódik ezekben a közegekben, valamint ennek következményeit a cigány közösségek szerveződési módjaira, nemi szerepekre, és általában véve az etnikai különbségtételre. A könyv a hétköznapi emberek stratégiáit és tapasztalatait összeköti a szélesebb társadalmi folyamatokkal, például az oktatási rendszer vagy a munkaerőpiac változásaival, valamint tágabb országos és globális gazdasági, politikai eseményekkel (pl. rendszerváltozás, 2008-as gazdasági válság). Mindezek mellett a monográfia hozzájárul egy jellegzetesen közép-kelet-európai (magyarországi) hierarchikus etnikai különbségtétel működésének megértéséhez, sajátosságainak megismeréséhez.

Az Argumentum Kiadónál megjelent *Életvilág-értelmezések. Utak felbomlott világokhoz* című monográfia olyan interdiszciplináris vállalkozás, amely megpróbál átjárást teremteni társadalomtudományi elmélet és módszertan között, és betekintést nyújt a gyakorlati kutatómunka folyamatába. A vizsgálódás fókuszában a mindennapok reflektálatlanul használt, ám eligazító volta miatt megkerülhetetlen tudás állt. E rejtett szféra felderítése új módszertani utakra vezette a kutatót, amikor is a holokausztban megsemmisített vidéki zsidó közösség hétköznapi kultúrájának nyomába eredt, a hátrahagyott dokumentumokból és interjúkban feltárt élettörténeti töredékekből rekonstruálva azt a tudást a világról, amelyet a holokauszt traumája radikálisan érvénytelenített. Az életvilágok megközelítéséhez formálódó módszertant azután egy kevésbé traumatizált („folytonosabb”) életvilág feltárására is kipróbálta. Az egykori uradalmi cselédek ugyancsak felbomlott életvilágának kutatása több ponton az előzőleg kipróbált módszerek módosításához vezetett és trauma-specifikus vizsgálódásokra, összehasonlításra is alkalmat adott mind az egyéni, mind a kollektív emlékezetek esetében.

b) Tudomány és társadalom

Az Intézet Magyarország öt városában (Békéscsaba, Budapest, Győr, Kecskemét és Pécs) működő kutatóhelyének köszönhetően aktívan részt vesz az ország öt régiójának és számos településének tudományos és felsőoktatási életében. Az Intézet négy vidéki szakkönyvtára a helyi kutatók, oktatók, szakemberek és hallgatók rendelkezésére áll. Az Intézet győri kutatóhelyén működő MTA MADI Galéria a geometrikus művészet elismert kiállítóhelye.
2018-ban is folytatódott a nyilvánosság számára nyitott szakmai előadások rendszeres szervezése. A Magyar Urbanisztikai Társaság Győr-Moson-Sopron megyei területi csoportja, valamint a Magyar Földrajzi Társaság Kisalföldi (Győr) és Körös-Vidéki Osztálya (Békéscsaba) jelentős mértékben végeznek tudományos népszerűsítő tevékenységet, tartanak közérthető tájékoztatást az RKI helyi kutatócsoportjai által elért tudományos eredményekről a tudomány iránt érdeklődő laikusok, a kutatópálya iránt érdeklődő fiatalok számára. Folytatódott a Dunántúli Tudományos Osztály 2016-ban újraindított pécsi szemináriumsorozata, amely a folyó kutatások, kéziratok, kutatási eredmények, disszertációk megvitatására, helyi szakemberek közötti eszmecserére nyújtott lehetőséget és elindult a budapesti osztályon egy hasonló, kéthetente megrendezésre kerülő beszélgetéssorozat is.
A társadalmat foglalkoztató kérdések megválaszolásához a klímaváltozás hatásaival, modellezésével és adaptációjával, a megújuló energia által kínált lehetőségek kiaknázásával,

valamint a térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek kutatásával járult hozzá az Intézet. Az RKI munkatársai az elért eredményekről a témákhoz kapcsolódó workshopokon, tréningeken, ismeretterjesztő előadásokon, valamint a helyi sajtótermékekben megjelent interjúkban is beszámoltak. Az Intézet győri kutatóhelye egy interaktív kiállításnak adott otthont, amely a Duna kisalföldi szakaszának környezeti változásait mutatta be a természetes partfalak degradációján és újjáépítésén keresztül szlovák és magyar nyelven. A főleg középiskolásokat vonzó esemény folytatása várható 2019-ben is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Hazai együttműködések

Az Intézet számos munkatársa érintett a felsőoktatásban oktatóként vagy szakdolgozati, illetve doktori témavezetőként. A kollégák nemcsak a helyi, hanem a tágabb régió egyetemeinek és főiskoláinak munkájában is részt vesznek, amelyek révén a magyar és idegen nyelvű oktatási tevékenység mellett lehetőség van a kutatási projektekben való kooperációra is. Az Intézet az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjával (MTA TK) közös nemzetközi projektet (LIFE projekt) nyújtott be. Számos munkatársa továbbra is aktív tagja hazai tudományos társaságoknak, illetve több esetben azok vezető testületének is. A békéscsabai kutatócsoport szervezésében került megrendezésre az országos jelentőségű VI. Alföld Konferencia 2018 decemberében. Az esemény a leszakadó, valamint periférikus térségekben élők makroszintű átrendeződésekre adható válaszaira, valamint a környezeti kihívásokra fókuszált.

Az Intézet a *Tér és Társadalom* című folyóiratával továbbra is a hazai és a határon túli regionális tudomány egyik legfontosabb szervezője. 2018 végén szerződéskötésre került sor az EBSCO adatbázisban való indexálásról, amely 2019-ben indul. Jelentős informatikai megújulás történt 2018-ban, amely érintette a szerkesztőségi rendszert, a szerzőkkel kapcsolatos hivatkozásokat. Az idei év közepétől kezdve az új szerkesztőség felállításának előkészítésével kapcsolatos feladatok is előtérbe kerültek. Az új szerkesztőség várhatóan 2019 közepétől kezdi meg munkáját. A *Tér és Társadalom* megjelentetését az MTA beépülő támogatásából, az Intézet saját forrásaiból (pénzügyi támogatás és a kutatói feladatok körében végzett szellemi munka), pályázatokból (NKA) és a Magyar Regionális Tudományi Társaság segítségével, valamint az előfizetési díjakból biztosítják.

Nemzetközi kapcsolatok

Az elmúlt években befejeződött nemzetközi kutatások nagyban elősegítik a szakmai kapcsolatrendszer bővülését. Az Intézet kutatói továbbra is aktív résztvevői pályázatok előkészítésén és megvalósításán munkálkodó nemzetközi konzorciumoknak. 2018-ban a békéscsabai kutatócsoport részvételével nyert egy lipcsei központú konzorcium (támogató: Volkswagen Stiftung) és egy másik, az University of Eastern Finland vezetésével (támogató: ESPON), amelynek megvalósításában a budapesti osztály kutatói vesznek részt.

A projektek között továbbra is meghatározó szerepet töltenek be az MTA bilaterális csereprogramjának kutatásai, amelyek révén az Intézet kutatói a bolgár, a cseh és a román akadémia munkatársaival dolgoztak együtt.

A Dunántúli Tudományos Osztály több olyan pályázatot is benyújtott 2018-ban, amelyek kifejezetten a kutatói kapcsolatépítést segítik (európai uniós COST-pályázatok). Számos kutató 2018-ban is aktív résztvevő volt nemzetközi folyóiratok lektorálásában, valamint a nemzetközi tudományos szervezetek konferenciáin. A Dunántúli Tudományos Osztály 2018-ban ünnepelte megalakulásának 75. évfordulóját, amelynek keretében nemzetközi konferencia került megrendezésre Pécsett, a körforgásos gazdaság témakörében. A 120 résztvevővel zajlott kétnapos konferencián több, mint 60 előadás hangzott el.

A békéscsabai kutatócsoport két fiatal külföldi munkatársat fogadott 2018-ban.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A tárgyévben elnyert jelentősebb nemzetközi és hazai projektek a következők:
A fentebb már említett „ESCAPE – European Shrinking Rural Areas: Challenges, Actions and Perspectives for Territorial Governance" című ESPON-kutatás az európai zsugorodó, illetve csökkenő népességű (shrinking) vidéki térségeket érintő társadalmi-gazdasági kihívások területi fókuszú vizsgálatával foglalkozik. Ennek keretében a kutatás egyrészt feltárja a zsugorodás jelenségének okait, másrészt demográfiai, társadalmi és gazdasági dimenziók figyelembevételével elkészíti a zsugorodó vidéki térségek tipológiáját. A projekt esettanulmányokon keresztül mutat rá a zsugorodás okozta társadalmi-gazdasági problémák megoldását célzó helyi fejlesztés és a területi kormányzás lehetőségeire.
Az „Agents for change in old industrial regions" című nemzetközi projekt, amelyet a Volkswagen Stiftung finanszíroz, az ipari térségek kis- és középvárosi centrumainak megújulási folyamataira, elsősorban ezek intézményi kontextusára fókuszál. A projektet a lipcsei Leibniz Institute for Regional Geography vezeti, és az Intézet mellett még brit, cseh és svéd partnerek működnek közre benne. Minden partner két-két hazai terepen végez kutatásokat, egy-egy fiatal (pályakezdő) kutató bevonásával.
A „Regionális folyamatok Magyarországon 1990–2016" című, a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiírt, de jelenleg a Pénzügyminisztérium kezelésében álló kutatás keretében született tanulmánygyűjtemény összesen mintegy 500 oldal terjedelemben mutatja be az elmúlt negyedszázad jellemző területi folyamatait azzal a céllal, hogy a 2020 után induló európai uniós ciklus területi tervezési feladatait megalapozza. A társadalmi-gazdasági tényezők aprólékos helyzetelemzését követő, a korábbi évtizedek (korántsem homogén) trendjeire támaszkodó hosszú távú előretekintés kidolgozása során három témakörben elkészült modellszámítások – demográfiai előretekintés, GDP, területhasználat – egybehangzó következtetése, hogy a területi különbségek érdemben, a teljes időintervallum során nem csökkennek, sőt a versenyképességi pályák vonatkozásában a jelenlegi különbségek élesedése várható.
„A területi tőke és az innovációs miliő szerepe a kelet-közép-európai regionális központok fejlődésében" című NKFIH-kutatás elsődleges célja a kelet-közép-európai nagyvárosok fejlődési pályáinak, illetve fejlődési potenciáljának feltárása, összegzése. Ennek során kiemelt figyelmet fordít azokra az újszerű hagyományos gazdasági erőforrásokon túli tényezőkre, amelyek a fejlődés hajtóerőiként szolgálhatnak a posztmodern társadalmi-gazdasági térben. A kutatás a kelet-közép-európai térség 82 százezer fő feletti népességű nagyvárosát vizsgálja.
„A szuburbanizáció, az urban sprawl hatása a szuburbiák környezeti átalakulására Közép-Európa vidéki várostérségeiben" című NKFIH-kutatás három országban (Magyarországon, Szlovákiában és Romániában) vizsgálja az urban sprawl jelenségét és annak környezeti hatásait különböző méretű, de gazdaságilag növekvő regionális központok agglomerációjában. A kutatás elméleti és terepi empirikus kutatásokon keresztül tervezi megismerni ezeket a folyamatokat. A kutatók az empirikus vizsgálatok eredményeit a modellezés során, a következő évtizedek különböző fejlődési forgatókönyveinek előrejelzésénél is felhasználják.
A „Magyarország XXI. századi társadalmi-gazdasági térfolyamatainak komplex modellezési lehetőségei" című NKFIH posztdoktori kutatás egy integrált, demográfiai, földhasználati és gazdasági elemeket kombináló társadalmi-gazdasági modellezés keretében Magyarország lehetséges társadalmi-gazdasági változásait, és területi következményeit prognosztizálja. A modellezés és előrejelzés globális és lokális elemeket ötvöző forgatókönyvekre épül, és elsősorban a demográfiai és földhasználatbeli változásokra fog fókuszálni, gazdasági elemekkel kiegészítve. A modellezés egy saját fejlesztésű program felhasználásával történik, amely szabadon elérhető lesz, ezzel biztosítva a kutatás eredményeinek minél szélesebb körben történő megismertetését és kutatási együttműködések létrejöttének elősegítését.

„A magyarországi közösségi szállásadás földrajzi vizsgálata” című NKFIH posztdoktori kutatás a különböző mechanizmusok hagyományos és közösségi szállásadó szektorra gyakorolt hatásait vizsgálja Magyarországon, különböző földrajzi léptékekben. A projekt új eredményeket ígér a közösségi szállásadó platformok komplex, térbeli és társadalmi vizsgálata révén, valamint hozzájárul a közösségi szállásadó platformok sokszínűségével és működésével kapcsolatos tudományos diskurzusokhoz. A kutatás nemcsak egy kitüntetett városra fókuszál, hanem egy komplex társadalomföldrajzi kutatás keretein belül különböző területi szinteken (települési, regionális, országos) tárja fel a jelenséghez kapcsolható társadalmi-gazdasági hatásokat, egész Magyarországot figyelembe véve.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyvek

1. Faragó L (szerk.): Kortárs térelméletek kelet-közép-európai kontextusban. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018. 397 p.
2. Németh K: Életvilág-értelmezések: Utak felbomlott világokhoz. Budapest: Argumentum Kiadó, 2018. 195 p.
3. Topić, D, Varjú V, Horváthné K B (szerk.): Megújuló energia és energiahatékonysági lehetőségek rurális terekben. Pécs: MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, 2018. 156 p.
4. Váradi M M (szerk.): Migráció alulnézetből. Budapest: Argumentum Kiadó, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, 2018. 234 p.

Válogatott közlemények

5. Balogh P, Pete M: Bridging the Gap: Cross-border Integration in the Slovak–Hungarian Borderland around Štúrovo–Esztergom. JOURNAL OF BORDERLANDS STUDIES, 33 (4) pp. 605–622., 18 p. (2018)
6. Bodor Á, Grünhut Z, Horeczki R: Considering the Linkage Between the Theory of Trust and Classical Rural Sociology’s Concepts. EUROPEAN COUNTRYSIDE, 10 (3), pp. 482–497. (2018)
7. Fabula Sz, Timár J: Violations of the right to the city for women with disabilities in peripheral rural communities in Hungary. CITIES: THE INTERNATIONAL JOURNAL OF URBAN POLICY AND PLANNING, 76. 2018. June, pp. 52-57.
8. Farkas J Zs, Kovács A D: Kritikai észrevételek a magyar vidékfejlesztésről a vidékföldrajz szempontjából. TERÜLETI STATISZTIKA, 58. 2018. 1. pp. 57-83.
9. Gál Z, Kovács S Zs: Corporate Governance and Local Embeddedness of the Hungarian Cooperative Banking Sector. BEZPIECZNY BANK, 71 (2), 2018. pp 30–54.
10. Hajdú Z: The rebirth of the concept of the Carpathian Basin in Hungarian political language after 1988. In: Laine J., Liikanen I., Scott J. W. (szerk.): Post-Cold War Borders: Reframing Political Space in Eastern Europe. Abingdon: Routledge Taylor & Francis Group, 2018. pp. 207-227. (Routledge Borderlands Studies)
11. Hardi T, Patay T: Bevándorláspolitika és többszintű kormányzás: osztrák tapasztalatok, TÉR ÉS TÁRSADALOM, 32 (4), 2018. pp 135–150.
12. Honvári P, Szörényiné Kukorelli I: Examining the Renewable Energy Investments in Hungarian Rural Settlements: The Gained Local Benefits and the Aspects of Local Community Involvement. EUROPEAN COUNTRYSIDE, 10. 2018. 1. pp. 74-88.

13. Lennert J: Felszínborítás-változás a visegrádi országokban a rendszerváltás után. MAGYAR TUDOMÁNY, 179. 2018. 3. pp. 319-330.

14. Sass M, Gál Z, Juhász B: The impact of FDI on host countries: the analysis of selected service industries in the Visegrad countries. POST-COMMUNIST ECONOMIES 30 (5) pp. 652–674., 23 p. (2018)

15. Svensson S, Balogh P: Limits to Integration: Persisting Border Obstacles in the EU. In: Medeiros E (szerk.): European Territorial Cooperation: Theoretical and Empirical Approaches to the Process and Impacts of Cross-Border and Transnational Cooperation in Europe. Cham (Svájc): Springer International Publishing, 2018. pp. 115-134. (The Urban Book Series)

16. Szerb L, Lafuente, E, Horváth K, Páger B: The relevance of quantity and quality entrepreneurship for regional performance: the moderating role of the entrepreneurial ecosystem, Regional Studies, DOI: 10.1080/00343404.2018.1510481 (Article in press)

17. Tóth G, Bán A, Vitrai J, Uzzoli A: Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés szerepe az egészségegyenlőtlenségekben: A szívizominfarktus-megbetegedések és -halálozások területi különbségei. TERÜLETI STATISZTIKA 58:(4), 2018. pp. 346–376.

18. Uzzoli A, Beke Sz: Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés egyenlőtlenségei Magyarországon. In: Fata I., Kissné Budai R. (szerk.): Emberközpontú tudomány: Tanulmánykötet a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. Budapest: Tomori Pál Főiskola, 2018. pp. 155-164. (Tudományos Mozaik; 15.)

19. Vasárus G, Bajmócy P, Lennert J: In the shadow of the city: demographic processes and emerging conflicts in the rural-urban fringe of the Hungarian agglomerations. GEOGRAPHICA PANNONICA, 22. 2018. 1. pp. 14-29.

20. Virág T, Váradi M M: Spatial Exclusion and Boundary-Making in Different Roma Neighbourhoods in Hungarian Rural Small Towns. TIJDSCHRIFT VOOR ECONOMISCHE EN SOCIALE GEOGRAFIE / JOURNAL OF ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY, 109 (4) pp. 485–498., 14 p. (2018)

MTA KÖZGAZDASÁGI- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
VILÁGGAZDASÁGI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
telefon: (1) 309 2643
e-mail: vgi.titkarsag@krtk.mta.hu; honlap: www.vki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA KRTK Világgazdasági Intézet (VGI) kutatómunkájában az eddigi hagyományoknak megfelelően 2018-ban is kiemelt figyelmet kapott a világgazdaság és az Európai Unió – ezen belül természetesen Magyarország – jövőjét is meghatározó stratégiai jelentőségű kérdések elemzése, a kelet-közép-európai régió aktuális fejlődési trendjei, a posztszovjet térség valamint a feltörekvő országok világgazdasági pozíciója. Az Intézet ebben az évben is prioritásként kezelte a magyar gazdaság nemzetközi versenyképessége változó feltételeinek vizsgálatát, ennek részeként elsősorban a világgazdaság középtávú fejlődését, a világgazdaság főbb hagyományos és új szereplői közötti erőviszonyok átalakulását és a magyar gazdaság számára adódó új lehetőségek és kockázatok vizsgálatát. A közvetlen térségünkben zajló folyamatok értékelése, a visegrádi országok belső gazdasági kapcsolatainak komparatív elemzése, illetve a térségnek egyes világgazdasági kérdésekkel és a magyar gazdaság számára is lényeges külgazdasági partnerekkel fenntartott gazdasági kapcsolatainak vizsgálata továbbra is kutatásaik napirendjén maradt.

A fentieknek megfelelően, a kutatóközösség számos aspektusból is vizsgálta azokat a világgazdasági folyamatokat, amelyek meghatározzák Magyarország nemzetközi mozgásterének kereteit. Az Intézet 2018-as kutatásai, ahogy a publikációk is, ezeket a célokat és szempontokat állították a középpontba. E törekvést szolgálták a havonta megrendezett műhelybeszélgetések, a külső szakértők bevonásával megtartott „Vendégváró" sorozat előadásai, az egyes kutatási projektek keretén belül, vagy azoktól függetlenül megrendezett intézeti konferenciák, valamint ezt képviselték az Intézet kutatói számos hazai és nemzetközi konferencián való szerepléseik alkalmával is.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az elmúlt években az Intézet mindig jól szerepelt a Pennsylvania Egyetem kutatói által készített „Global Go To Think Tank Index" (GGTTI) rangsorában, azon belül is a nemzetközi gazdaságtannal foglalkozó think tankek listáján. Így volt ez 2018-as rangsor esetében is. A Világgazdasági Intézet (VGI) ismét felkerült e rangsorba, a világ számos pontjáról érkező szavazatok alapján nem is egy, hanem három különböző listára is: A „Top Think Tanks in Central and Eastern Europe" listán a 30., a globális „Top International Economics Think Tanks" listán a 45. helyen végzett az Intézet, míg az ugyancsak globális „Top International Development Think Tanks" listáján a 114. helyen szerepel.

Az Európai Integrációs Kutatócsoport és további intézeti munkatársak írásaiból tanulmánykötet jelent meg *Változó Európai Unió a változó világban* címmel, aminek bemutatója 2018 áprilisában volt.

A csoportban folyó Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) kutatás „Az exportot befolyásoló tényezők – három európai régió összehasonlítása" címmel lezárult. A

kutatás célja a balti, a visegrádi és az ibériai országok exportjának összehasonlító analízise volt. Az eredményeket egy konferencia mutatta be szeptember 27-én, továbbá egy 220 oldalas, angol nyelvű online kötet tartalmazza, amelynek címe: *Export influencing factors in the Iberian, Baltic and Visegrád regions*. Kutatásuk rámutatott, hogy a válság utáni exportösztönző gazdaságpolitikai diverzifikációs célok ellenére a három perifériku térség külkereskedelme földrajzilag és termékszerkezetileg is koncentrált maradt. Kimutatták, hogy a befektetésösztönző politika (nagyvállalatok vonzása) ellentmondásban van az exportösztönző célokkal (kivitel diverzifikálása). Bemutatták, hogy a tágabb befektetésösztönző eszközrendszer (általános üzleti környezet) romlott a Visegrádi országok többségében, és ez hosszabb távon nem kompenzálható egyedi kedvezményekkel. Gravitációs ökonometriai modell segítségével bebizonyították, hogy az EU „Aid for Trade" programja az ibériai országok kivitelére szignifikánsan pozitív hatással volt, elsősorban a gyarmati múlttal rendelkező partnerországok miatt. Online kérdőívezést végeztek, és 148 elemű kis- és középvállalati mintájuk segítségével feltérképezték a sikeres exportra ható fő tényezőket (saját menedzsment elkötelezettsége, piacismeret, nyelvtudás és technológiai fejlesztés). Az exportot korlátozó legfontosabb tényezők az információ, nyelvtudás és tőke hiánya voltak. Felmérésük alátámasztja az „exporttal tanulás" elméletet, mert a válaszok szerint az export jelentős pozitív hatásokkal volt a termékfejlesztésre, foglalkoztatásra, piaci ismeretek bővülésére. Vállalati személyes interjúkon alapuló esettanulmányaik megerősítették a humán tényező kulcsszerepét.

Szintén 2018 szeptemberében indult el az EU Mozaikok sorozat. A rövid, informatív, ismeretterjesztő anyagok közös vonása, hogy az Európai Unióval kapcsolatosak. Az anyagok kéthetente frissülnek az Intézet honlapján.

A csoport kutatói részt vettek számos hazai és külföldi konferencián (ICEI Ostrava, EACES, SVOC), bírált hazai és külföldi folyóiratokban is publikáltak. Szerkesztőként, referensként is részt vettek könyvek, folyóiratcikkek létrehozásában. A csoport kutatói hazai (NKFIH) pályázatok beadásában is részt vettek az év során. A csoport tudományos segédmunkatársai előrehaladtak a PhD-fokozat megszerzése felé.

A Fejlődés-gazdaságtani Kutatócsoport főbb kutatási irányait 2018-ban is elsősorban a futó kutatási projektek határozták meg.

A 2016 decemberében indult, „Európán kívüli feltörekvő piacok multinacionális vállalatai Kelet-Közép-Európában" című NKFIH-kutatás az Európán kívüli feltörekvő országok multinacionális vállalatainak stratégiáit, működését, kihívásait vizsgálja Kelet-Közép-Európában. A kutatás első éve során az indiai, dél-afrikai, brazil, török, kínai, délkelet-ázsiai és orosz vállalatok hazai befektetési motivációit (ún. push faktorait) vizsgálták, míg 2018 során a fogadó kelet-közép-európai országok által generált jellemzőket (ún. pull faktorokat) vették górcső alá. A második év kutatási eredményei alapján régiónk országai elsősorban azért lehetnek vonzó befektetési célpontok a feltörekvő országok vállalatai számára, mert új lehetőséget kínálnak az export bővítéséhez, egyszersmind a vámjellegű akadályok elkerüléséhez. EU-tagságuk révén ők lehetnek (az egyik) stratégiai belépési pont Európa piacaira; dinamikus, nagyrészt fejlett, kevésbé telített gazdaságok; ahol rendelkezésre áll a relatíve olcsó, de szakképzett munkaerő; és – a nyugat-európai országokhoz képest – itt kevésbé vannak jelen politikai elvárások, gazdasági panaszok, protekcionista akadályok és nemzetbiztonsági aggályok.

A prágai konzurciumvezetővel a Nemzetközi Visegrádi Alaptól elnyert, „Comparative Analysis of the Approach Towards China: V4+ and One Belt One Road" című kutatás is

elindult az év folyamán. E kutatás elsősorban a kínai „Egy út, egy öv” kezdeményezés kelet-közép-európai régióra gyakorolt hatására koncentrál, különös tekintettel a befektetési kapcsolatokra. A kutatás 5 régióbéli országban vizsgálódik: a Visegrádi Négyek mellett Szerbia esetében is feltérképezi a gazdasági kapcsolatok fejlődését, a befektetések állományának alakulását. Az előbbiekhez kapcsolódóan a befektetéseik biztonsági aspektusainak vizsgálata is része a projektnek, ahol a tényleges biztonsági kihívások mellett az egyes kormányzatok hozzáállását, jogalkotói reakcióját is elemezik (létezik-e az „investment screening” mechanizmus, és ha igen, összhangban van-e az európai mintákkal stb.).

2018 folyamán zárult le a 2015-ben indult „Stratégiaváltás a világgazdaságban: exportorientáció és/vagy belső keresletre alapozott növekedés?” című OTKA-kutatás, mely azt vizsgálta, hogy az elhúzódó világgazdasági válság körülményei között milyen lehetőségek vannak a növekedés beindítására és fenntarthatóságára: folytatható-e a sok ország esetében sikeres exportorientáció, avagy helyette/mellette a belső kereslet fogja vezérelni a növekedést. A kutatási eredmények alapján kijelenthető, hogy a centrumországok gazdaságának elhúzódó betegeskedése, a globális tőke-értékesülés hosszú ciklus-intenzív szakaszának befulladása, az új innovációs ciklus indulásának késlekedése miatt a perifériák extenzív típusú fejlődése is lassul, dinamizmusuk csökken. Ennek ellenére a kereskedelem szerepe továbbra is jelentős maradhat. A kutatás eredményeit tartalmazó kötet az Akadémiai Kiadónál jelent meg tavaly év végén.

A Toshiba International Foundation által támogatott, „Japan’s role and interests in East Asian regionalism” című kutatás keretében megjelent a kutatás tárgyát képező könyv, amely a kelet-ázsiai gazdasági integrációval és regionalizmussal foglalkozik. A könyv első fejezete a gazdasági integráció, regionalizálódás és regionalizmus elméleti megközelítésére fókuszál, illetve időrendben tárgyalja a regionalizmus különböző korszakait a két világháború közötti időszaktól kezdve. A második fejezetből megismerhetjük a kelet-ázsiai országok gyors gazdasági fejlődésének főbb ismérveit. A harmadik fejezetben a kelet-ázsiai regionalizmus különböző korszakait mutatja be a szerző. A negyedik fejezet pedig a globális pénzügyi és gazdasági válság Kelet-Ázsiára gyakorolt hatásait vizsgálja, külön kitérve a gazdasági integráció és a regionalizmus folyamatában történt változásokra, köztük a legújabb fejleményekre is.

A PAIGEO által támogatott, szintén a csoport keretein belül folytatott „A nemzetközi segélyezés architektúrájának geopolitikai változásai” című kutatás eredményeként 2019-ben átfogó kötet jelenik meg az Akadémiai Kiadó gondozásában.

A 2017 végén indult „A fejlesztő államoktól az új protekcionizmusig: a fejlesztés-orientált beavatkozások átalakuló repertoárja a formálódó új világrendben” című NKFIH-kutatás 2018-ban a fejlesztő államok megközelítését alkalmazva azt vizsgálta, hogyan tudnak a nemzeti fejlesztési stratégiák a 2016 után megjelenő új világgazdasági realitásokhoz alkalmazkodni, azaz van-e az állam-vezérelte kapitalizmusnak olyan válfaja, amely működőképes lehet az átalakuló, új világrend viszonyai közepette. A kutatás a fejlesztésorientált megközelítést övező viták két központi témájára fókuszál, amelyek relevanciája azonban napjainkban sem csökkent, inkább nőtt: kereskedelem és tágan értelmezett iparpolitika (beleértve a tudomány-, technológia- és innovációs politikákat); valamint a tágan értelmezett szociális politikák (beleértve az oktatást és képzést, szociális politikákat és a munkaerőpiaci beavatkozásokat).

A csoport kutatói a fentieken túl is számos – intézeten belüli, de más kutatócsoporthoz kötődő, illetve intézeten kívüli szervezésű – kutatásban vettek és vesznek részt, számos publikációjuk

jelent meg és nagy számban vettek részt hazai és nemzetközi konferenciákon, műhelybeszélgetéseken is. 2018 végén új fiatal kutató kollégával bővült a csoport, aki a külföldi befektetések biztonsági aspektusainak elemzésével és a kelet-ázsiai régió kutatásával foglalkozik, csatlakozva a már futó pályázatokhoz is.

A Globalizáció Közgazdaságtana Kutatócsoport 2018-ban is a világgazdasági kutatások szerteágazó területeivel, globális jelentőségű folyamatokkal foglalkozott. A csoport két hagyományos kutatási területe az energetika, különös tekintettel a posztszovjet és a kelet-közép-európai régióra, illetve a globális értékláncok elméleti, pár esetben szektorális kutatása, ismételten hazai és régiós fókusszal. Ezeken a területeken a csoport továbbra is aktív kutatásokat folytat, közel ötven tudományos publikációt írt és több mint száz rendezvényen vett részt. Az év folyamán ketten csak részlegesen vettek részt a csoport tevékenységében szülési szabadság, illetve külföldi ösztöndíj okán.

A csoport kutatási tevékenységében egyre erőteljesebben jelentkeznek a fenntarthatósági szempontok, azok elméleti és gyakorlati problémái. Az év folyamán véget ért a „A fenntarthatósági (zöld) szempontok globális értékláncokba integrálódásának hatása a magyarországi feldolgozóipari cégekre” című kutatás, amelynek fő terepe a klímapolitika vállalati szintű adaptációjának magyarországi vizsgálata volt. A kutatás során készített menedzseri interjúk során kiderült, hogy a Nyugat-Európában tapasztalt, az energiafelhasználás rugalmasságának növelését célzó erőfeszítések ma nem jellemzőek a hazai vállalati körre, azok sokkal inkább az energiahatékonyság növelését tekintik kifizetődőnek és állítják fenntarthatósági politikájuk középpontjába.

A másik terület, amelyet a csoport fokozott érdeklődéssel követ, az „energiaátmenet geopolitikájának” témája. Ez egy friss kutatási terület még Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban is, az új energetikai technológiák és erőforrások révén megváltozott szektorális és világgazdasági viszonyokat vizsgálja. Ide tartoznak az új nyersanyagok és iparágak vizsgálata, az energiapiacokra és az energiabiztonságra vonatkozó következmények, a régi, fosszilis fűtőanyagok, illetve azok termelőire háruló implikációk. A csoport főleg a kelet-közép-európai aspektusok vizsgálatát állítja tevékenysége középpontjába, ami jelenleg teljesen újszerű, még szűz terület.

Az említetteken felül további kutatásokkal is foglalkozik a csoport. A „Digitális átalakulás és mesterséges intelligencia Kínában” című projekt 2019-ben indul, és a hagyományos értéklánc-kutatás egyfajta leágazásának tekinthető. Részt vettek az intézeti profilba tartozó politikai, közgazdaságtudományi és a kapitalizmus változataira irányuló kutatásokban is, leginkább az orosz gazdasági modell elemzése révén. Ez utóbbiról a Világgazdasági Tudományos Tanács ülésén is előadás hangzott el. A szektorális politikák közül három kollégájuk foglalkozik a közlekedéssel, a munkaerőpiacokkal és a jóléti rendszerekkel.

b) Tudomány és társadalom

A VGI továbbra is szakmai feladatai részének tekinti, hogy aktívan kommunikáljon a társadalommal, kutatási eredményeit a tudományos ismeretterjesztés, médiakapcsolatok, nyitott rendezvények révén ismertesse az érdeklődő szakmai közönséggel, a szélesebb értelemben vett nyilvánossággal. Ennek számos, rendszeres csatornája alakult ki az Intézetben.

A tudományos ismeretterjesztés 2018-ban is különös hangsúlyt kapott, mivel a rendkívül gyorsan változó világgazdasági folyamatok egyre nehezebben követhető és érthető hatásokat

gyakorolnak a magyar gazdaság külső és belső fejlődési tényezőire. Az Intézet erre az igényre reagálva folytatta a 2013-ban megkezdett műhelysorozatát; a világgazdasági aktualitásokkal foglalkozó előadásokra és az azt követő beszélgetésekre havi rendszerességgel került sor. A nagy érdeklődést kiváltó szakmai beszélgetések témái között szerepeltek többek között a következők: műszaki fejlődés és hosszú távú gazdasági ciklusok; a német-francia tengely mai helyzete az EU-ban; az euró bevezetése a kelet-közép-európai régióban; a pénzügyi represszió jelensége a válság utáni Magyarországon; orosz gazdasági jelenlét Afrikában; energiaellátás-biztonság és gázdiverzifikáció Közép- és Kelet-Európában; Brexit – aktualitások és várakozások; kínai vállalatok Kelet-Közép-Európában – a vonzás (regionális) szabályai; gazdasági integráció és regionalizmus az ázsiai és csendes-óceáni térségben; a mediterrán országok és az Európai Unió: együttműködés kihívásokkal.

Az Intézet 2015 végén új rendezvénysorozatot indított, „Vendégváró" címmel, melynek célja egy adott téma több szempontú megközelítése és intézeten kívüli kutatók, elemzők munkájának megismerése, megismertetése. E sorozat keretében került sor például a „Horvátország EU-tagságának első tapasztalatai" című előadásra, melyet a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kara Európai Integrációs Tanszékének munkatársa tartott. Ugyancsak e sorozat keretében tart ott előadást a Warsaw School of Economics, World Economy Research Institute részlegének munkatársa, „Emerging MNCs in Poland in turbulent times of Belt and Road Initiative" címmel. Az Ankara University, Faculty of Political Science munkatársának „Evaluation of the industrial policy of the EU and Turkey in terms of global economic developments" című előadására is e sorozat keretében került sor. Mindhárom előadást intézeti koreferátum követte.

A még 2017-ben az MTA főtitkárának kezdeményezésére újjáalakult Világgazdasági Tudományos Tanács (VTT) 2018 folyamán négy alkalommal szervezett tudományos vitát a fontosabb magyar világgazdasági kutatóműhelyek, az üzleti szféra és a kormányzat magas szintű képviselőinek részvételével. A tavalyi év témái között a kelet-ázsiai fejlődési modellek összehasonlítása, az orosz makrogazdasági helyzet bemutatása, a Brexit elemzése és a világkereskedelem aktuális kérdései szerepeltek. A vitatémákat a VTT állandó tagjainak ajánlásai alapján választja ki a vezetőség. A vita videófelvétele az MTA honlapján elérhető, az előadások anyagainak tömörített változata szintén felkerül az MTA honlapjára, a viták alapjául szolgáló tudományos cikkek és az azokhoz tartozó opponensi vélemények pedig egy kötetben kerülnek publikálásra 2019 tavaszán.

Az Intézet 2012 óta a változó olvasói igényeknek megfelelően blogot működtet, amely a http://vilaggazdasagi.blog.hu/ oldalon érhető el. Bár a korábbi évekhez képest kevesebb, de 2018-ban is több bejegyzés született, elsősorban az Intézet által szervezett műhelybeszélgetésekhez kapcsolódva, de akár attól függetlenül is. Ezen bejegyzések közül a hazai vezető gazdasági és általános portálok is több ízben vettek át cikkeket. Ezek az anyagok elérhetőek a Facebookon keresztül is, ahol az intézeti eseményekről vagy épp az Intézet kutatóinak médiaszerepléseiről is tájékozódhatnak az érdeklődők (az Intézet Facebook-oldalát immár közel ezren követik napi szinten). Ahogy a fentiekből is kiderül, az Intézet továbbra is törekszik használni azokat a kommunikációs csatornákat, amelyek napjainkban sokkal nagyobb olvasói elérhetőséget biztosítanak, mint a korábbi évtizedek hagyományos eszközei.

Az elmúlt évekhez hasonlóan az Intézet kutatói 2018-ban is jelentős nemzetközi konferenciát szerveztek a „The Role of State in Varieties of Capitalism" témájában, a Közép-európai Egyetem EU-bővítési Központjával együttműködve. A konferencia fő témája 2018-ban „Uneven Development, Inequalities and the State" volt, és 18 szekcióba sorolva több mint ötven

előadást mutatott be, jelentős számú külföldi előadó részvételével. A kiemelt előadásokat a téma két nemzetközi hírű kutatója tartotta. A konferencia résztvevőinek és a rendezvény iránt érdeklődők száma évről évre egyre jelentősebb; ez is jelzi, hogy az évente megrendezésre kerülő konferencia a kutatási témakör egyik nemzetközileg is elismert fórumává vált. A kezdeményezés sikerét jelzi továbbá az is, hogy az első két konferencia anyagaiból, illetve azokra támaszkodva a Palgrave-MacMillan kiadónál tanulmánykötet jelenik meg 2019-ben.

A saját szervezésű rendezvényeken túl kutatóik számos hazai és nemzetközi konferencián és műhelybeszélgetésen, tudományos és ismeretterjesztő rendezvényen képviselték az Intézetet. E megjelenések alkalmával sor került az intézeti kutatási eredmények bemutatására és az aktuális világgazdasági kérdésekkel kapcsolatos vélemények megfogalmazására is.

Az intézeti kutatások eredményeit tartalmazó kiadványokat – angol és magyar nyelvű műhelytanulmányokat, köteteket – továbbra is rendszeresen használják a felsőoktatásban. Ebben az is szerepet játszik, hogy az Intézet munkatársai közül többen – az ország szinte egészét lefedően – kisebb-nagyobb rendszerességgel kurzusokat, előadásokat tartanak egyetemi/főiskolai hallgatók számára, és a kutatásokban szerzett ismereteik és gyakorlatuk révén szélesebb összefüggésrendszerbe ágyazottan, így elmélyültebb gondolkodásra ösztönözve képesek a hallgatókat ismeretekkel ellátni. Az intézeti kiadványok egyes részei kötelező és ajánlott irodalomként szerepelnek számos felsőoktatási intézmény kurzusain.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet nemzetközi kapcsolatrendszere nagy hagyományokra tekint vissza, ennek folyamatos fejlesztése, ápolása egy nemzetközi gazdasági kérdésekkel foglalkozó kutatóhely esetében elengedhetetlen működési feltétel. Éppen ezért a VGI 2018-ban is komoly erőfeszítéseket tett külső kapcsolatrendszere fenntartására, bővítésére. 2017-ben az Intézet régi-új együttműködést kezdeményezett a VGI és a környező országok hasonló kutatási profillal rendelkező intézetei között. A meglévő tudományos eredmények kölcsönös megismertetését és a jövőbeni kutatási együttműködéseket célzó nemzetközi műhelyre Belgrádban került sor, melyen kutatóik mellett részt vettek és előadást tartottak a szervező szerb Institute of Economic Sciences, Belgrade, a horvát Institute of Economics, Zagreb és az osztrák Vienna Institute for International Economic Studies munkatársai is. A három delegáció mindegyike több kutatóval, köztük intézetvezetőkkel képviseltette magát a rendezvényen. A következő négyoldalú találkozó 2019 áprilisában, Bécsben kerül megrendezésre.

A bilaterális kapcsolatok nagyobb tömege mellett természetesen egyéni kutatói szinten is folyik a külső kapcsolatok építése. Az Intézet intézményileg is, de a kutatók szintjén még inkább tagja egy sor tekintélyes nemzetközi szakmai szervezetnek és szövetségnek (EADI, EACES, TEPSA, WINIR, EIBA, EAEPE, ISA). Ezeknek a szervezeteknek a közgyűlésein, az általuk szervezett konferenciákon és műhelybeszélgetéseken az Intézet munkatársai rendszeresen részt vesznek. E rendezvények nem csupán a kutatási eredmények bemutatásának egyik fő csatornáját jelentik, hanem a külföldi kutatókkal történő jövőbeni együttműködés (közös publikációk, kutatási pályázatok stb.) megalapozása is itt történik.

Az Intézet munkatársai többek között részt vettek a „Post-Transition and Emerging Economies ten years after the Financial Crisis: Policies, Response, Performance and Challenges" című varsói konferencián, továbbá az Intézet által szervezett budapesti, „The Role of State in Varieties of Capitalism" (SVOC) című konferencián, valamint számos további hazai és nemzetközi rendezvényen. Kétoldalú nemzetközi egyezményeken alapulva folyik a bilaterális

kapcsolatok fejlesztése román és lengyel kollégákkal, 2019-ben pedig várhatóan észtországi kapcsolatokkal bővül a kör. 2018-ban különösen magas volt az Intézet munkájába bekapcsolódó vendégkutatók száma: 2 kínai és 2 török mellett egy francia kutató töltött el hosszabb-rövidebb időt a VGI-nél.

Az Intézet hazai kapcsolatrendszerének fejlesztésére is törekszik. Rendezvényeire rendszeresen meghívja a szakmai közélet jelentős műhelyeinek képviselőit, a központi kormányzat és az üzleti szféra képviselőit is. A tudományos eredmények bemutatása, megvitatása mellett ezek az alkalmak is lehetőséget biztosítanak közös kutatási elképzelések kifejlesztésére és megvalósítására, az együttműködések megalapozására.

A hazai kapcsolatrendszer fejlesztése a kutatók oktatási tevékenysége révén is történik. Ez a kapcsolatrendszer lényegében lefedi a hazai felsőoktatás szinte valamennyi intézményét, beleértve a doktori iskolákban való tanítást, illetve törzstagságot is. Az Intézet – elsősorban munkatársai révén – kapcsolatban áll egyebek mellett a Szegedi Tudományegyetemmel, a Budapesti Gazdasági Egyetemmel és a Budapesti Corvinus Egyetemmel, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel és az International Business Schoollal is. Az Intézet kutatói nem csupán az oktatási tevékenységbe kapcsolódnak be, de részt vesznek kutatási együttműködések kialakításában is. Fontos szerepe van ezeknek a kapcsolatoknak a kutatói utánpótlás biztosításában is. Az oktatási intézmények doktori iskoláinak hallgatóiból az elmúlt években számos fiatal kutatót alkalmazott az Intézet.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2018-ban elnyert legjelentősebb projektek egyike a „Comparative analysis of the approach towards China: V4 + and One Belt One Road" című, a Nemzetközi Visegrádi Alap által finanszírozott kutatás, amely elsősorban a kínai „Egy út, egy öv" kezdeményezés kelet-közép-európai régióra gyakorolt hatását vizsgálja, különös tekintettel a befektetési kapcsolatokra. A kutatás 5 régióbéli ország (a Visegrádi Négyek mellett Szerbia) esetében térképezi fel a gazdasági kapcsolatok fejlődését, a befektetések állományának alakulását. Az előbbiekhez kapcsolódóan a befektetéseik biztonsági aspektusainak vizsgálata is része a projektnek, ahol a tényleges biztonsági kihívások mellett az egyes kormányzatok hozzáállását, jogalkotói reakcióját is elemezik (létezik-e az „investment screening" mechanizmus, és ha igen, összhangban van-e az európai mintákkal stb.).

A „Digitális átalakulás és mesterséges intelligencia Kínában" című projekt célja annak vizsgálata, hogy miként használja Kína a digitális átalakulás és a mesterséges intelligencia nyújtotta lehetőségeket ahhoz, hogy a globális technológiai versenyben az élvonal közelébe kerüljön, kikerüljön a közepes jövedelemű országok csapdájából és az innováció-orientált növekedésre térjen át. A digitális átalakulás számos olyan gazdasági, társadalmi és geopolitikai változással jár a világon, amelyekre fel kell készülni és a várható hatásokat előre kell jelezni.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Simai, M: A felsőoktatás jövője, az élethosszi tanulás és a globális kihívások MAGYAR TUDOMÁNY 179:1 pp. 90-98., 9 p. (2018)
2. Artner, A: Aggasztó tendenciák az Európai Unió munkaerőpiacán STATISZTIKAI SZEMLE 96:4 pp. 341-374., 34 p. (2018)

3. Szigetvári, T: Az EU déli mediterrán politikája az Európai Beruházási Bank támogatási tevékenységének tükrében KÜLGAZDASÁG 62:5-6 pp. 62-82., 21 p. (2018)
4. Artner, A: Can capitalism be truly democratic? REVIEW OF RADICAL POLITICAL ECONOMICS 50:4 pp. 793-809., 17 p. (2018)
5. Szunomár, Á; McCaleb, A: Chinese and other East Asian foreign direct investment in Central and Eastern Europe: motives, location choices and employment approaches. In: CESifo Forum. Vol. 19, No. 4, Winter 2018, pp 9-15
6. Gerőcs, T; Pinkasz, A: Conflicting interests in the Comecon integration: state socialist debates on East-West-South relations EAST CENTRAL EUROPE / L'EUROPE DU CENTRE EST 45:2-3 pp. 336-365., 30 p. (2018)
7. Szalavetz, A: Digitális átalakulás és fenntarthatóság: a technológiaoptimista környezetgazdászok és a pesszimista ökológiai közgazdászok közötti vita újraindítása KÖZGAZDASÁGI SZEMLE 65:10 pp. 1067-1088., 22 p. (2018)
8. Fleischer, T: Erdősi F. (2017): A Közel-Kelet közlekedése (Publikon Kiadó, Pécs, 670 o.) TÉR ÉS TÁRSADALOM 32:3 pp. 143-148., 6 p. (2018)
9. Éltető, A: Export of SMEs after the crisis in three European peripheral regions – A literature review SOCIETY AND ECONOMY p. 15 Paper: ISSN 1588-970X (2018)
10. Éltető, A; Udvari, B: Factors influencing the export of Hungarian SMEs. International Journal of Export Marketing 2:2 pp. 104-124., 21 p. (2018)
11. Szalavetz, A: Fifty shades of green – What pales the final colour of green solutions? ACTA OECONOMICA 68:4 pp. 499-519., 21 p. (2018)
12. Fleischer, Tamás; Tir, Melinda: Hazai közlekedési időmérleg elemzés. KÖZLEKEDÉSTUDOMÁNYI SZEMLE 68:2 pp. 7-22., 16 p. (2018)
13. Inotai, A: How Vulnerable? Export-oriented new member countries of the European Union and the spread of trade protectionism. ASPEN REVIEW 2018:4 pp. 72-78., 7 p. (2018)
14. Szalavetz, A: Impact of greening on the upgrading of manufacturing subsidiaries' technological capabilities – A Hungarian perspective. JOURNAL FOR EAST EUROPEAN MANAGEMENT STUDIES 23:3 pp. 426-446., 21 p. (2018)
15. Szalavetz, A: Industry 4.0 and capability development in manufacturing subsidiaries TECHNOLOGICAL FORECASTING AND SOCIAL CHANGE x p. x (2018)
16. Szalavetz, A: Ipari fejlődés és munka a tudásalapú társadalomban MAGYAR TUDOMÁNY 179:1 pp. 55-60., 6 p. (2018)
17. Artner, A: Is Catching Up Possible?: The example of Central and Eastern Europe. SCIENCE AND SOCIETY: A JOURNAL OF MARXIST THOUGHT AND ANALYSIS 82:4 pp. 502-530., 29 p. (2018)
18. Lukács, E; Völgyi, K: Mega-FTAs in the Asia-Pacific region: a Japanese perspective. EUROPEAN JOURNAL OF EAST ASIAN STUDIES 17:1 pp. 158-175., 18 p. (2018)
19. Szanyi, M: Műszaki haladás és gazdasági növekedés. MAGYAR TUDOMÁNY 179:9 pp. 1359-1375. , 17 p. (2018)
20. Éltető, A; Udvari, B: Nemzetköziesedés a válság után – a magyar kis- és középvállalatok exportjára ható tényezők KÖZGAZDASÁGI SZEMLE 65:4 pp. 402-425., 24 p. (2018)

21. Kalotay, K; Éltető, A; Sass, M; Weiner, Cs; Tanaka, H: Russian capital in the Visegrad countries (ヴィシェグラード諸国におけるロシア資本) ROSHIA YŪRASHIA NO KEIZAI TO SHAKAI / RUSSIAN EURASIAN ECONOMY AND SOCIETY 2018 : 1028 pp. 16-27., 12 p. (2018)

22. Szalavetz, A: Sustainability-oriented cross-functional collaboration to manage trade-offs and interdependencies INTERNATIONAL JOURNAL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS 54:1 pp. 3-17., 15 p. (2018)

23. Orosz, Á: The impact of the 2008 economic and financial crisis on the public spending devoted to social protection in the EU. EASTERN JOURNAL OF EUROPEAN STUDIES 9:2 pp. 187-203., 17 p. (2018)

24. Orosz, Á: Transformations of the welfare state in Hungary. Journal of Insurance, Financial Markets and Consumer Protection 3:29 pp. 50-65., 16 p. (2018)

25. Kerényi, Á; Molnár, J; Müller, J: Veszedelmes viszonyok a bankok és a fintechek között? GAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY 5:1 pp. 88-99., 12 p. (2018)

26. Artner, A; Sőreg, K: Worrying labour market tendencies in the European Union. ROMANIAN JOURNAL OF EUROPEAN AFFAIRS 18:1 pp. 71-92., 22 p. (2018)

27. Szigetvári, T: Európai integráció és/vagy keleti nyitás: Török külpolitikai és külgazdasági dilemmák a 21. század elején. Budapest: Typotex Kiadó (2018), 236 p.

28. Éltető, A (szerk.): Export influencing factors in the Iberian, Baltic and Visegrád regions. Budapest: Institute of World Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences (2018), 218 p.

29. Völgyi, K: Gazdasági integráció és regionalizmus Kelet-Ázsiában. Budapest: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet (2018), 159 p.

30. Kiss, Judit (szerk.): Stratégiaváltás a világgazdaságban: exportorientáció és/vagy belső keresletre alapozott növekedés. Budapest: Akadémiai Kiadó (2018), 212 p.

31. Éltető, A; Szijártó, N (szerk.): Változó Európa a változó világban. Budapest: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet (2018) 340 p.

32. Erzsébet, N Rózsa: Cold War modalities - do they have a chance in the Gulf? In: Tim, Niblock; Talmiz, Ahmad; Degang, Sun (szerk.) Conflict resolution and creation of a security community in the Gulf Region. Berlin: Gerlach Press (2018) pp. 103-119., 17 p.

33. Gerőcs, Tamás; Pinkasz, András: Debt-Ridden Development on Europe's Eastern Periphery. In: Manuela, Boatcă; Andrea, Komlosy; Hans-Heinrich, Nolte (szerk.) Global Inequalities in World- Systems Perspective: Theoretical Debates and Methodological Innovations. New York: Routlegde Publishing, (2018) pp. 131-153. 23 p.

34. Szunomár, Á; Mccaleb, A; Chen, X: Economic relations between China and Central and Eastern Europe: trade and investment issues. In: Weiqing, Song (szerk.) China's relations with Central and Eastern Europe: from „old comrades" to new partners. London: Routledge, (2018) pp. 48-65., 18 p.

35. N, Rózsa E: Iran and the Indian Ocean. In: Tim, Niblock; Ahmad, Talmiz; Degang, Sun (szerk.) The Gulf States, Asia and the Indian Ocean: Ensuring the Security of the Sea Lanes. Berlin: Gerlach Press, (2018) pp. 115-133., 18 p.

36. Szunomár, Á: One Belt, One Road: Connecting China with Central and Eastern Europe? In: Cheng, Y; Song, L; Huang, L (szerk.) The Belt & Road Initiative in the Global Arena: Chinese and European Perspectives. Singapore: Palgrave Macmillan (2018) pp. 71-85., 15 p.
37. Szanyi, M: Regional inequalities and foreign direct investments: the case of Hungary. In: Fadda, S; Tridico, P (szerk.) Inequality and Uneven Development in the Post-Crisis World Abingdon: Routledge Taylor & Francis Group (2018) pp. 145-166., 22 p.

AZ MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT FŐBB MUTATÓI ÉS PÉNZÜGYI ADATAI 2018-BAN

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	182			Ebből kutató[2]:	126
PhD, kandidátus:	88	MTA doktora:	10	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					1
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					40

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				406
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				379
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				81
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				12
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				77
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	10	idegen nyelven:	7
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	6	idegen nyelven:	3
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	89	idegen nyelven:	29
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	6	idegen nyelven:	5
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	2714	Összes független hivatkozások száma:	2579

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 1	MTA doktora:	1

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	444	hazain:	280
Nyilvános esemény megrendezése:	28	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			6
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	134	hazai:	205
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	71	hazai:	62

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			88
Témavezetések száma: TDK munka:	14	Diplomamunka (BSc):	89
Diplomamunka (MSc):	103	PhD:	115

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:		1 147 429,88	E Ft
Fiatal kutatói álláshelyen fogl. sz.[14]:	9	Teljes saját bevétel: 493 294,19	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			68,0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:		0,0	E Ft
Az év folyamán egyéb NKFIH forrásból támogatott témák száma:			1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		226 407,13	E Ft
Az év folyamán az összes uniós forrásból támogatott témák száma:			7
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:		96 672,78	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:			14
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		11 532,55	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:		158 683,00	E Ft

VI/A. A kutatóhely részletezett pénzügyi adatai 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege:	1 147 428,88	E Ft
Az időszak folyamán a teljes saját bevétel összege:	493 294,19	E Ft
Saját szabadalmi és szerzői jogi bevétel:	0,0	E Ft
OTKA - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Egyéb NKFIH forrásból - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	226 407,13	E Ft
ÚMFT - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Egyéb hazai pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
EU-s pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	96 671,78	E Ft
Egyéb külföldi pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	11 532,06	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - kutatásra:	64 649,64	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - egyéb:	0,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb kutatási bevétel:	94 033,58	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb nem kutatási bevétel:	0,0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	68			Ebből kutató[2]:	55
PhD, kandidátus:	40	MTA doktora:	5	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					18

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				152
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				146
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				32
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				38
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	5	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	2	idegen nyelven:	3
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	24	idegen nyelven:	6
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	1182	Összes független hivatkozások száma:	1089

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		175	hazain:	82
Nyilvános esemény megrendezése:		0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		62	hazai:	77
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		31	hazai:	26

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			43
Témavezetések száma: TDK munka:	12	Diplomamunka (BSc):	36
Diplomamunka (MSc):	54	PhD:	34

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	65			Ebből kutató[2]:	54
PhD, kandidátus:	37	MTA doktora:	3	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					17

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				134
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				125
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				34
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				7
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				19
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	3	idegen nyelven:	3
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	38	idegen nyelven:	10
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	3
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	1250	Összes független hivatkozások száma:	1216

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	0	MTA doktora:	1

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		150	hazain:	162
Nyilvános esemény megrendezése:		7	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		49	hazai:	104
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		17	hazai:	26

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			31
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	35
Diplomamunka (MSc):	15	PhD:	62

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA KRTK Világgazdasági Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	20			Ebből kutató[2]:	17
PhD, kandidátus:	11	MTA doktora:	2	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					1
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				123
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				111
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				16
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				22
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	2	idegen nyelven:	4
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	27	idegen nyelven:	13
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	314	Összes független hivatkozások száma:	300

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		119	hazain:	36
Nyilvános esemény megrendezése:		21	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		23	hazai:	24
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		23	hazai:	10

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			14
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	18
Diplomamunka (MSc):	34	PhD:	19

MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET
1068 Budapest, Benczúr u. 33.; 1394 Budapest, Pf. 360
telefon: (1) 351 0413; fax: (1) 322 9297
e-mail: linginst@nytud.mta.hu; honlap: www.nytud.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Alapkutatások

Elméleti nyelvészet: Az *Átfogó magyar nyelvtan* újabb kötetének kiadásra előkészítése. A nyelvi alrendszerek interakciójának vizsgálata az információszerkezet és a logikai hatókör kifejezésében. Az analógia és a harmóniajelenségek vizsgálata különböző nyelvi szinteken. Formális fonológiai vizsgálatok. Formális szintaktikai, szemantikai és pragmatikai kutatások. Empirikus kutatás és elméleti diskurzusmodellek vizsgálata a mondatfajták és beszédaktusok témájában. Nyelvtörténet: Ó- és középmagyar kori korpusz építése, a szövegek normalizálása, a morfológiai elemző bővítése. Császárkori latin feliratok számítógépes adatbázisának fejlesztése, latin történeti-dialektológiai vizsgálatok. Magyar történeti grammatikai kutatások. Uráli nyelvészet: Udmurt és hanti szintaktikai kérdéseinek kutatása, nyelvjárási korpusz nyilvánossá tétele. Orosz kontaktushatások feltárása egyes uráli nyelvek szintaxisára és szókincsére. Városi többnyelvűség összehasonlító vizsgálata északi számi, manysi, nganaszan, nyenyec nyelvek vonatkozásában. Az uráli nyelvek névszói szerkezeteit vizsgáló új projektum elindítása, adatbázis-építés előkészítése. Három uráli nyelv régi és kortárs szövegeiből annotált adatbázis készítése.

Alkalmazott kutatások

Kísérletes nyelvészet: A hatókör-értelmezésre és a kvantorokat tartalmazó mondatok feldolgozására vonatkozó vizsgálatok. A prozódia laboratóriumi fonológiai kutatása. A korai nyelvfejlődés neurokognitív előrejelzőinek vizsgálata. Komplex anyanyelvi képességteszt kialakítása, pilótamérése. Az ún. belső beszéd ép és afáziás személyeknél történő neurolingvisztikai vizsgálatának megkezdése. A szociális kommunikációs zavarral és magasan funkcionáló autizmus spektrum zavarral élő gyermekek pragmatikai nehézségeinek kutatása. A magyar gyermekek rekurzió-elsajátításának kutatása. A pragmatikai fejlődés kísérletes vizsgálata. A magyar preverbális fókusz kimerítő értelmezésének tekintetkövetéses kísérleti vizsgálata. Az enyhe kognitív zavar és korai Alzheimer-kór felismerését célzó szoftver szabadalmi eljárásának megindítása. Kutatócsoport létrehozása a sclerosis multiplex nyelvi- és beszédzavarainak feltérképezésére. Réger Zita hagyatékának feldolgozása. Élőnyelvi kutatások: Elméleti kutatás és terepmunka az interakciós rítusok tárgykörében. Romani interakciós rítusok elemzése, a játékos nyelvi agresszió vizsgálata. Két- és többnyelvűségi vizsgálatok: Kutatások a magyar jelnyelv grammatikája, jelkincse, jelnyelvi szocializáció, jelnyelvi változatok köréből. Jelnyelvi terminológiai kutatás és fejlesztés. Jelnyelvi szótár fejlesztése. Kvalitatív, kvantitatív és longitudinális vizsgálatok végzése magyarországi kisebbségek körében. Oktatásmódszertani kutatások a *NyelvEsély* projekt keretében, a jelnyelvi korai fejlesztést megalapozó kutatások. Fonetika: A spontán beszéd kutatása, zöngeminőség, beszédhang-szerkezetek, időzítés, egyéni beszédtényezők; relatív fonémagyakoriság. Társalgások fonetikai elemzése; a hallgatás és a néma szünet tulajdonságai. A beszédfejlődés fonetikai jellemzői. Lexikológia-lexikográfia: *A magyar nyelv nagyszótára VII. El-elz* kötet szócikkeinek írása, szerkesztése, főszerkesztése és megjelentetése, a szótár forrásadatbázisa új nsztweb-es változatának és lekérdező felületének elkészítése, valamint az *Új magyar etimológiai szótár* készítése. Alkalmazott nyelvészet és nyelvi tanácsadás: A nyelvi tanácsadás és az utónév-szakvéleményezés működtetése. A nyelvművelés, nyelvi normativitás, helyesírás, névtan egyes kérdéseinek kutatása.

Nyelvtudományi innováció és fejlesztés
Nyelvtechnológia: A HunCLARIN-ban már meglévő erőforrások megjelenítése a CLARIN hálózatban; az *e-magyar* rendszer fejlesztése. Szemantikus hálók és szóbeágyazások kapcsolatának, valamint igei szerkezetek algebrai modelljének kutatása. A finnugor nyelvű közösségek nyelvtechnológiai támogatását célzó projektum lezárása, disszemináció. Beszédtechnológia: A *BEA* és a *Tini-BEA* spontánbeszéd-adatbázisok folyamatos fejlesztése.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Alapkutatások
Elméleti nyelvészet
MTA Lendület *Kvantorhatókör* kutatócsoport: A nyelvi alrendszerek interakcióját vizsgáló kutatásaik során egy innovatív módszerrel végzett kísérletben sikerült igazolniuk, hogy az emberi nyelvekben a logikai diszjunkcióval társítható kizárás jelentésmozzanata nem áll elő automatikusan a mondatfeldolgozás során, hanem azt a kontextusbeli relevancia aktiválja. Egy másik kutatásuk kimutatta, hogy a magyar nyelv szórendjében is központi szerepet játszó szemantikai fókusz operátor által képviselt kimerítőség valójában független a vele általában asszociált egzisztenciális inferenciától. Analógiás, laboratóriumi és formális fonológia és alaktan: Korpusztanulmányok alapján új megállapításokat tettek számos uráli nyelvváltozat magánhangzó-harmóniájáról. Felfedezték, hogy a nganaszanban a felső nyelvállásúak közötti palatoveláris harmónia a töveken belül is érvényesül, ha nem is kivétel nélkül. Kimutatták, hogy a magyar dajkanyelvre csupán egyes paraméterek eltúlzása jellemző, szemben más nyelveken végzett kísérletekkel. Lépéseket tettek a hadaró beszélők terápiájának javításában. Igazolták, hogy a fiatal magyar beszélők egyes hangkörnyezetekben nyíltabban ejtik az /e/ hangot az idősebbeknél. Összehasonlították a szó- és mondatszintű hangsúly akusztikai megvalósulását négy, prozódiai tipológiáját tekintve különböző nyelvben (német, magyar, lengyel, szíriai arab), és igazolták, hogy a szószintű hangsúly jelölésének mértéke összefügg a hangsúly funkcionális terheltségével. Az [s] (bizonyos nyelvekben megfigyelhető) magánhangzószerű viselkedéséről megmutatták, hogy magyarázható a történeti fejlődésével. A kérdő mondatok nyelvtana és pragmatikája: Disszertáció készült el az *ugye* partikula formai és jelentéstani tulajdonságairól, korpuszvizsgálatok és kísérletek eredményeire támaszkodva. Tanulmány modellezi egységes formális keretben az *ugye* kétféle interpretációját, amelyek kijelentéseket illetve kérdéseket kódoló mondatokban figyelhetők meg. Egy másik tanulmány a *nem* partikulát tartalmazó eldöntendő kérdő mondatok interpretációs lehetőségeit tekintette át. Egy harmadik bemutatta, hogy percepciós kísérletek alapján a posztverbális kvantorok tág/szűk hatóköre a magyarban nem függ azok hangsúlyától/hangsúlytalanságától. Formális grammatikai, szemantikai és pragmatikai kutatások: Megjelent egy munkatárs *Dependency and Directionality* című monográfiája a Cambridge University Pressnél, mely új perspektívát kínál azzal kapcsolatban, hogy hogyan épülnek a mondattani szerkezetek és hogyan jönnek létre nem lokális függőségek a mondattanban. Egy másik munkatársnak két egyéni cikke jelent meg vezető nemzetközi folyóiratokban (*Natural Language and Linguistic Theory* és *Glossa*), egy további pedig egy másik munkatárssal társszerzőségben (*Syntax*). Elkészült egy könyvfejezet az aktív/passzív igenem-váltakozásról. Az „egydimenziós szintaxis" elméletében jelentős áttörést sikerült elérni: megmutatták, hogy a szintaktikai mozgatás alapvető tulajdonságai közvetlenül következnek az elméletből. További tanulmányokban foglalkoztak a szabad választást kifejező elemek előfordulásával a felszólító mondatokban, a radikálisan csonka mondatok szintaxisával (kimutatva, hogy a magyar igei frázis fejvéges), valamint az erdélyi magyarban használatos *vaegy* szócska szemantikájával és etimológiájával.

Nyelvtörténeti kutatások

MTA Lendület *számítógépes latin dialektológiai* kutatócsoport: A császárkori feliratokat feldolgozó adatbázis (http://lldb.elte.hu) több mint 8000 digitális adatlappal gyarapodott, valamint lényeges fejlesztések is megvalósultak. Kimutatták, hogy az afrikai latinságban a névszói esetrendszer átépülése, redukálódása az eddig feltételezettnél sokkal lassabban következett be, illetve az átépülés tipológiája alapján latin Afrika dialektológiailag inkább Hispánia latinságával hozható kapcsolatba, mint Szardíniáéval. Megállapították, hogy a szakirodalomban hangtani és esetszintaktikai alapon is magyarázott *-m* eltűnések közül valójában melyek magyarázhatók csak hangtani úton, és melyek egyben esetszintaktikai alapon is. Elkészítették egy, a 20. század elején talált, eddig publikálatlan (karthágói) átoktábla első, teljes olvasatát; nyelvi-tartalmi értelmezését autopsziára épülő franciaországi vizsgálatával alapozták meg. Noricum provinciát vizsgálva feltárták a terület magánhangzó- és mássalhangzó-rendszerbeli változásainak földrajzi és időbeli megoszlási mintázatait, ill. meghatározták Noricumnak az újlatin/román nyelvföldrajzi viszonyokat is figyelembe vevő pozícióját a régió többi tartományához képest. Császárkori latin feliratokon előforduló germán, illetve kelta kölcsönszavak eredetét pontosabban is meghatározták. Magyar történeti generatív szintaxis: Tovább bővítették a kereshető ómagyar korpuszt és a középmagyar Biblia-fordításokat tartalmazó Párhuzamos Bibliaolvasót. Elemezték az ómagyar és a konzervatív uráli nyelvek mondattani párhuzamait, valamint több ómagyar és a közép-magyar kori mondattani változást. Elemzéseik fontos elméleti tanulságokkal szolgáltak, például a grammatikalizációt, az esetelméletet vagy a határozatlan és általános névmások szemantikáját illetően. Magyar nyelvtörténet: A középmagyar élőnyelvet vizsgáló projektumban a normalizált teljes szövegmennyiség közel 7 millió karakterre nőtt. Ingyenes, regisztráció nélküli hozzáférést nyitottak a mindmáig egyetlen olyan magyar nyelvtörténeti adatbázishoz, amely teljes terjedelmében morfológiailag elemzett. A középmagyar vonatkozó névmási kötőszókról megállapították, hogy bár a nyelvi változásoknak jellemzően az élőnyelv a meghatározó terepük, a terjedésükben egyéb regiszterek dominálnak. Elvégezték a *Történeti magánéleti korpusz* (http://tmk.nytud.hu) tagadó mondatainak első körös feldolgozását. A tagadó szórendet vizsgálták olyan mondatokban, amelyeknek véges igéje a mai magyarban hangsúlykerülő, és megállapították, hogy a jelentős számú szórendi minta három tényező változására, az igemódosítók, a segédige-jellegű elemek és a tagadás tulajdonságaiban megfigyelhető variációra vezethető vissza. Boszorkányperes tanúvallomások írásbeli és kommunikációs kontextusának feltárásakor kontrasztba állították a történeti anyagot a napjainkra jellemző jegyzőkönyvi szövegformálással. Kutatták az involvált (átélt, átérzett) és az informatív szövegformálás összjátékát grammatikai elemeken, amelyek megjelenését befolyásolhatta, hogy a bizonyítást elősegítő kérdésfeltevés általános volt-e. Feltárták, hogy lehetett-e szerepe az ítélet alakulásában a vádlottak nyelvi viselkedésének: a következetes, határozott tagadás eredményesebb volt a beismerésnél, míg más területen ez utóbbi jelezte a hatósággal való együttműködést. A lejegyzői közbeavatkozások lehetőségeit és módjait vizsgálták a tanúvallomások kéziratain megjelenő hibák és javításaik alapján. A változtatások egy része a beszámolók pontos rögzítésének igényét mutatja olyan esetekben is, amelyeket napjainkban nem tartanánk lényegesnek. Nyelvemlékekkel kapcsolatos kutatások: Befejezték a *Könyörüljön tenagyságtok rajtunk … – 50 irat a XVI. századi jobbágylevelezésből* című gyűjtemény filológiai ellenőrzőmunkálatait.

Uráli nyelvészet

Mondattan: A tundrai nyenyec nyelvben a kérdéstípusok szintaktikai vizsgálata megállapította, hogy a kérdő ige kizárólag a (fő- vagy mellék)mondat állítmányaként funkcionál, a kérdőszói tárgyát inkorporálta, így morfoszintaktikai tulajdonságai a kérdő mondatokban használt kérdőszói tárgyas igék tulajdonságaival azonos, és nem jelenhet meg szabadon bármelyik

kérdőszóval többszörös kérdésben. Kimutatták továbbá, hogy az összes északi szamojéd nyelvben egyöntetűen a kérdő ige inkorporálta a kérdőszói tárgyát, így a tundrai nyenyecre vonatkozó megállapítások a többi északi szamojéd nyelvre is érvényesek. Feltérképezték egy hanti nominalizátor használatát az északi nyelvjárásokban. A most indult *Az uráli nyelvek névszói szerkezetei* című NKFIH-projektumban megtervezték a kifejlesztendő nyelvészeti adatbázis felépítését. Szemantika: A lokatív mondatokban előforduló, testtartást kifejező igékből létrejött kvázi-kopulák etimológiai hátterét, illetve metaforizálódásának nyelven kívüli motivációit kutatták az északi hantiban. Szociolingvisztika: A sarkköri közösségekben a városi többnyelvűséget kutató projektumban a számi interjúk feldolgozása a nyelvnek a többi identitásképző elemhez viszonyított helyét határozta meg, rávilágítva számi specifikumokra is. A készülő zárókötet bevezető fejezetei pontos számadatokkal jellemzik a kutatott terepeket. Módszertani fejezetben mutatják be a végzett terepmunkák körülményeit és tapasztalatait: a terepmunkát meghatározó külső (klimatikus és politikai), interperszonális, valamint belső tényezőket (pl. a kutató identitása). Véglegesítették a manysi nyelv hanti-manszijszki nyelvi vitalitásának vizsgálatát megalapozó online kérdőívet. Az őslakos identitás és nyelv viszonyáról a nganaszanok esetében megállapították: mivel a nyelv elvesztése nem jelenti egyben a kultúra elvesztését is, a nyelvükben megszűnni látszó közösségek megtartó erejét a kulturális gyökerek jelentik. A nyelvi tájkép vizsgálata komi-permják területeken folytatódott: feltérképezték, hogy a nyelvieken túl milyen vizuális elemek használata rendszeres a területen, ezek között milyen helyspecifikus csoportok különíthetők el, a nyelvi elemek kategóriái közül melyek hiánya jellemző a területre, s hogy a jelenség gazdasági okokkal magyarázható. Kontaktusnyelvészet: A komi-permják–orosz kölcsönhatások kutatásában a 2017-es évi terepmunka során gyűjtött anyagot adatbázisba rendezték. A magyar–horvát kontaktushelyzet sajátosságait feltáró terepmunka szerint a kölcsönzések és interferencia-jelenségek arra mutatnak, hogy a horvát hatás a szándékoltan egynyelvű megnyilatkozásokban is megfigyelhető. Esettanulmányok készültek a többközpontú magyar nyelv horvátországi változatának használatakor megfigyelhető konfliktushelyzetről.

Alkalmazott kutatások

Kísérletes nyelvészet

A kvantorok grammatikája és a nyelvi relativizmus: Megmutatták, hogy a mi okozza a gyerekek körében a *néhány/some* kvantor értelmezésével kapcsolatos nehézséget. Tanulmánykötetet jelentettek meg a Springer kiadó *Studies in Theoretical Psycholinguistics* sorozatában *Linguistic and Cognitive Aspects of Quantification* címmel. Tanulmányaikból különszámot állítottak össze az *Acta Linguistica Academica* folyóirat számára. Neurolingvisztika: A spontánbeszéd-analízis alapú differenciáldiagnosztikai eljárás, az S-GAP teszt továbbfejlesztése után szabadalmi beadvány készült. A vizsgálatok kiterjedtek további neurodegeneratív betegséget mutató csoportokra, illetve újabb nyelvekre is. Kutatócsoport alakult a sclerosis multiplex nyelvi- és beszédjellemzőinek feltérképezésére. A felnőttkori belső beszéd vizsgálatának előzetes eredményei szerint vizuális tesztben a hasonló hangzású névvel bíró dolgok képeire való (néma) visszaemlékezés szignifikánsan több hibát és hosszabb reakcióidőt mutatott, mint a független nevűeké, néma aritmetikai tesztben a szám- és műveletnevek szótagszámával szignifikánsan korrelált a reakcióidő és a hibaszám. Pszicholingvisztika: A Komplex Beszélt Anyanyelvi Képességteszt (KOBAK) szubtesztjeinek pilótamérése kiterjedt alacsonyabb (3 éves) és magasabb (11–12 éves) életkorú csoportokra. Tekintetkövetéses vizsgálatok tanúsága szerint a fókuszos mondatok fókuszált elemének munkamemóriába történő kódolási, fenntartási, valamint előhívási-felismerési folyamatai különböznek a nem fókuszált elemekétől: a fókuszált elem kódolása nagyobb terhelést ró a feldolgozó rendszerre, a munkamemóriában lévő aktivációja nagyobb, és az elérése jobb. A szociális kommunikációs zavarral élő gyermekek számára a nyelvileg kódolt pragmatikai

jelentések feldolgozása korlátozott a magasan funkcionáló autista és a tipikus fejlődésű gyermekekhez képest. Az óvodás gyermek beszédaktus megértését 4 éves korban az inferenciális bonyolultság, 5 éves korban az inferenciális és a szintaktikai bonyolultság egyaránt befolyásolja. Fény derült a rekurzív névutós szerkezetek elsajátításának alapvető életkori mintázataira.

Szociopragmatikai és szociolingvisztikai kutatások

MTA Lendület *Interakciós rítus* kutatócsoport: Sikerrel dolgozták ki a kutatás számos elméleti kulcspontját: több elméleti problémát oldottak meg, amelyek közül a „rituális keret" jelenségének pragmatikai meghatározása a legfontosabb. „Rituális keret" modelljük átfogó és kétirányú (top-down és bottom-up), és különböző adattípusokra alkalmazható. Elemezték a rituális bocsánatkérést a kínai interakcióban, a politikai diskurzusok rítusait, a kínai interakciós rítusokat interkulturális helyzetekben, a romani átokhasználat szociopragmatikai szerepét, és vizsgálták az agresszív rítusokat a kutatott nyelvekben. 29 órányi romani nyelvű interjút rögzítettek. Az interakciós rítusok elsajátítását elemző angol nyelvű esettanulmány készült. Két- és többnyelvűségi kutatások: Kutatásokat végeztek magyarországi nemzetiségi közösségekben zajló változásokról, például a nyelvi tájkép jelenségeiről. A most indult *A magyarországi román területi nyelvváltozatok szótára* című kétoldalú nemzetközi egyezményen alapuló közös kutatási projektben befejeződött az első terepmunka (14 adatközlővel összesen 18 órás román nyelvű hang- és videofelvétel készült). Szociopragmatika: Vizsgálatokat folytattak a gyermekkori nyelvi (és ezzel kapcsolatos kognitív és pszichoszociális) fejlődés és a pragmatikai, metapragmatikai és metanyelvi tudás kérdéseiről, diskurzuselemzési kutatásokat végeztek gyermeknyelvi, jelnyelvi, tanórai és orvos-beteg interakciók körében, valamint többszereplős valós verbális interakciókról fonetikai, pragmatikai és kognitív pszichológiai szempontok együttes bevonásával.

Jelnyelvi kutatások

A jelnyelvi korpusz további fejlesztési munkáit végezték. Az EFOP-1.1.5-17-2017-00006 pályázat keretében jelnyelvi terminológiai kutatás és szótárfejlesztés történt: a készülő digitális szótárhoz elkészült 3000 szótári elem videofelvétele. 2018-ban mintegy 1,3 TB új videó- és hanganyaggal bővült a korpusz, melyek elsődleges rendszerezése, szerkesztése, archiválása is megtörtént.

Oktatásmódszertani kutatások

Az MTA Tantárgypedagógiai Kutatási Program keretében alakult *NyelvEsély* szakmódszertani kutatócsoport a nyelvvel kapcsolatos tudás oktatásbeli aspektusait vizsgálta a 21. század új kommunikációs, technológiai és társadalmi folyamatainak tükrében. A téma feltárásához több, az Új Nemzetiségi Kiválóság Program keretében megvalósuló egyéni kutatás is kapcsolódott. Adatgyűjtést végeztek felsőoktatási hallgatók, pedagógusok, egy- és kétnyelvű iskolák körében, oktatási dokumentumok és szakirodalom tartalomelemzését végezték el, az oktatásban hasznosítható jelnyelvi korpuszépítő munkálatokat végeztek, segéd- és tananyagok tesztverzióját állították elő. Kutatásokat végeztek a kulcskompetenciákhoz, a metanyelvi kompetenciához, a nyelvi tudatossághoz kapcsolódóan. Romani–magyar pedagógusszótárt teszteltek. Bővítették az online Tudásközpontot, amelynek célja, hogy a munkálatok végeztével kutatók, pedagógusok, szülők és a széles nagyközönség számára is a nyelv, többnyelvűség kérdéseihez kapcsolódó ismeretterjesztő anyagokat, segédleteket kínáljon.

Fonetika

A fonetikai kutatásokban új eredmény a frázisvégi nyúlás, a beszédsebesség és a fonémagyakoriság életkor-specifikus sajátosságainak tényszerű bemutatása spontán

közlésekben, valamint a narratívák és a társalgások műfajspecifikus fonetikai mintázatainak leírása. Vizsgálták a résmássalhangzók szerkezetét, a kitöltött szünetek koartikulációs jellemzőit héber és magyar nyelvi összehasonlításban, valamint az anyanyelv-elsajátításban a frázisvégi nyúlást, a néma és a kitöltött szüneteket, a beszédsebességet, a magánhangzók időtartamát és a hiátus jelenségét. A szóészlelés életkorspecifikus jellemzőit tanulmányozták dichotikus módszerrel 3 és 10 év közötti gyermekeknél. Az anyanyelv-elsajátítás kutatásában kiemelkedő eredmény a 3 és 4 éves korban meginduló nyelvelsajátítás negatív hatásainak elemzése hatéves korban. A kutatás felhívja a figyelmet arra, hogy a megkésett beszédindulású gyermekek beszédmegértését az iskolába lépéskor ellenőrizni kell, és szükség esetén azonnal meg kell kezdeni a fejlesztést, hogy az írott nyelv tanulásának zavarai megelőzhetők, ill. csökkenthetők legyenek. Tekintettel az érintett gyermekek relatíve nagy számára, a kutatás jelentős társadalmi problémára hívja fel a figyelmet, és egyben jelzi a megoldás lehetőségét.

Lexikológia-lexikográfia

A magyar nyelv nagyszótára: Befejeződött *A magyar nyelv nagyszótára* a *el-él* kezdetű anyagának főszerkesztése, megjelent a szótár *VII. El–elz* kötete. Elkészült mintegy 1200 új és 800 szerkesztett, (szak)lektorált, valamint morfológiailag kódolt szócikk a *em–fel* kezdetű anyagból. Elkészült az *m, n, ny, o, ö, p és q* betűs címszólista, valamint az *l–ly* betűs lista közel 90 százaléka. Publikussá vált a szótár forrásjegyzékének új változata az Nsztweb internetes felületen. Befejeződött a *Magyar történeti szövegtár* fénymásolatainak digitalizálása. Az *Új magyar etimológiai szótár* munkálatai az *a–gy* kezdetű anyag szócikkeinek átdolgozásával és szerkesztésével folytatódtak.

Nyelvi tanácsadás

A csoport munkatársai előadásokat tartottak és tanulmányokat készítettek a helyesírás, a nyelvi tanácsadás és a névtan témakörében. A csoport folyamatosan végzi az utónév-szakvéleményezéssel kapcsolatos feladatokat, az évi kb. 500 névkérelem elbírálását, a bejegyzésre alkalmasnak tartott nevek listájának gondozását.

Nyelvtudományi innováció és fejlesztés

Nyelvtechnológia

A Nyelvtechnológiai Osztály koordinálásával elindult a CEF Telecom programban nyertes MARCELL nemzetközi pályázat, melynek célja hét ország jogi szövegeinek feldolgozása az európai *eTranslation* gépi fordítórendszer számára. Jelentős fejlesztésen esett át az *e-magyar* nyelvelemző rendszer, az új sztenderd adatformátumnak köszönhetően használata könnyebbé és rugalmasabbá vált. Gépi előnormalizálás felhasználásával elkészült négy középmagyar bibliafordítás normalizált változata. A most lezárult, finnugor nyelvű közösségek nyelvtechnológiai támogatását célzó finn–magyar projektum eredményeiről több rendezvényen és szerkesztett kötetben számoltak be. Az Intézetben megrendezett ELRC workshop célja lefordított szövegek hozzáférhetővé tétele a gépi fordítás számára szakmai és kormányzati szervezetek bevonásával. A magyar nyelvi erőforrások bekerültek az európai CLARIN hálózat keresőibe. Az idén létrehozott, hiperonimákat szóvektorok alapján kinyerő módszer győztes lett a szakma éves legrangosabb versenyének egyik feladatában. Megjelent egy tanulmányuk az igei szerkezeteket megragadó modellről, valamint egy angol nyelvű könyvfejezet a témafelosztásról.

Beszédtechnológia

Nemzetközileg is jelentős a folyamatosan fejlesztett, immár több mint 367 órányi felvételt tartalmazó BEA spontánbeszéd-adatbázis 461 adatközlővel. Az adatbázis 120 új beszélője anyagának annotálása befejeződött.

b) Tudomány és társadalom

Az Intézet önálló szakmai információs központként működik, ennek legfontosabb eszköze a honlap, melyet havonta átlagosan mintegy 72 000 alkalommal kerestek fel. A honlapon a szélesebb közönség érdeklődésére is számot tartó publikációkat kínálnak nyilvános olvasásra, letöltésre, a *NyelvészInfo* elektronikus levelező rendszer pedig 560 külső címre továbbít rendszeresen információkat tudományos programokról, konferenciákról, pályázatokról és más aktuális témákról. Az Intézet gondozza a honlapjához részlegesen kötődő, de önálló webhelyként üzemelő *Nyelvészeti Portált* (http://www.nytud.hu/portal/index.html) is.

Az intézeti könyvtár alaptevékenysége mellett alapos tesztelést követően áttért az MTMT2 program használatára. Részt vett az elektronikus katalógus keresőfelületét megújító munkálatokban. Az Akadémiai Könyvtárral együttműködve törölte az inkurrens folyóiratok duplum példányait annak érdekében, hogy raktári helyet szabadítson fel. Az Arcanum Kiadóval közösen meghatározta, hogy a törölt példányok közül melyeket szükséges digitálisan archiválni. Összességében egy állományközpontú könyvtár szolgáltatásközpontúvá alakításán dolgozott.

Nyilvános elérésű adatbázisok

Az Intézetben fejlesztett és készülő nyelvi adatbázisok széles körű társadalmi figyelemre tartanak számot (a *Magyar Nemzeti Szövegtár*nak például már több mint 12 000 regisztrált felhasználója van, akik 2018-ban mintegy 154 000 lekérdezést futtattak). Ezek az adatbázisok az anyanyelvi kulturális örökség digitális formában őrzött részei, melyek referenciapontként szolgálnak nemcsak a tudományos kutatásban, hanem a közgondolkodásban, az anyanyelv iránt érdeklődők körében is. A legfontosabb nyilvános elérésű adatbázisok:

- *A magyar nyelv nagyszótára* (http://nagyszotar.nytud.hu/index.html): a szótár eddig kiadott köteteinek (I–VII.) anyaga modern keresőfelülettel és kiegészítő funkciókkal. 2018 végén összesen 15 567 szócikk érhető így el, csaknem 50 ezer jelentésegységgel és mintegy 170 ezer példamondattal.
- *Magyar Nemzeti Szövegtár* (http://clara.nytud.hu/mnsz2-dev/): mai magyar írott köznyelvi minta, mérete meghaladja az egymilliárd szót.
- *Uralonet* (http://www.uralonet.nytud.hu): az uráli nyelvek internetes etimológiai adatbázisa, amely kutatási és oktatási célokat egyaránt szolgál.
- *Régi Magyar Konkordancia – ómagyar nyelvemléki adatbázis* (http://omagyarkorpusz.nytud.hu): a teljes ómagyar nyelvemléki anyagot feldolgozó nyelvi adatbázis mintegy 3 millió szónyi anyaggal. Csatlakozik hozzá egy újfajta korpuszlekérdező eszköz, amellyel különböző korokból származó, illetve különböző nyelvű bibliafordításokat lehet párhuzamosan megjeleníteni: http://parallelbible.nytud.hu/. Ennek az adatbázisában jelenleg 4 ómagyar, 5 középmagyar, 4 modern magyar, 1 angol és 3 régi finn bibliafordítás anyaga kérdezhető le.
- *Magyar történeti szövegtár* (http://clara.nytud.hu/mtsz): több mint 30 millió szavas nyelvtörténeti szövegadatbázis (1772–2010), modern korpuszkezelő rendszerrel és gazdag funkcionalitású internetes lekérdező felülettel.
- *Történeti magánéleti korpusz* (http://tmk.nytud.hu): 1772 előtti magánlevelekből és peres eljárások jegyzőkönyveiből épül fel. Elsősorban történeti morfológiai és szociolingvisztikai kutatásokhoz kínál anyagot, de segítséget nyújt a történeti mondattani, pragmatikai és lexikológiai vizsgálatokhoz is. Terjedelme jelenleg mintegy 6 millió karakter (850 ezer elemzett szövegszó), és folyamatosan bővül.

- *A magyar nyelv nagyszótárának forrás- és névjegyzéke* (http://nszt.nytud.hu/forr.php): kb. 40300 tételt tartalmaz.
- *BEA magyar spontánbeszéd-adatbázis* (http://www.nytud.hu/adatb/bea/index.html): mai budapesti beszélők beszédét rögzítő többfunkciós spontánbeszéd-adatbázis, amely 461 adatközlőtől mintegy 367 órányi felvételt tartalmaz.
- A *Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI)* (http://buszi.nytud.hu/): egy budapesti lakosok 251 fős reprezentatív mintáján végzett nagyszabású magnetofonos felmérés közel 600 órányi anyaga a magyar nyelv Budapesten beszélt változatáról, melyből közel 100 óra lejegyzéssel ellátva kutatási célra elérhető.

Közhasznú tudományos szolgáltatások, közönségszolgálati munka

A korábban is meglévő telefonos, illetve e-mailes közönségszolgálatot egészíti ki a mai kor követelményeinek megfelelően két online felület. Az immár négy éve üzemelő *Helyesírási tanácsadó portál* (helyesiras.mta.hu) mára központi forrása lett a magyar helyesírás területein való tájékozódásnak. 2018-ban 1,8 millió látogató több mint 4,4 millió automatikus tanácsot kért itt, ami jelentős növekedés az elmúlt évhez képest. A 2016 óta üzemelő *e-magyar.hu* weboldal által nyújtott szövegelemző szolgáltatás pedig nemcsak a szakma szereplői, hanem a laikus felhasználók számára is hasznos. A folyamatosan működő nyelvi tanácsadó szolgálat 2018-ban kb. 2000 e-mailben érkezett, és több száz telefonos helyesírási, nyelvhasználati kérdésre adott választ. A partnerek között megtalálhatók állami hivatalok, minisztériumok, cégek, kiadók, más szervezetek, fordítók, tanárok, újságírók, szerkesztők, magánszemélyek. A szolgálat 6 nyelvészeti szakvéleményt készített és 26 közterületi emléktábla nyelvi lektorálását végezte el, önkormányzatok és magánszemélyek kérésére. Az Intézet honlapján elérhető továbbá az adható utónevek folyamatosan frissített adatbázisa. Az utóneveket bemutató *Utónévportál* 2018-ban csaknem 50 000 látogató mintegy 95 000 lekérdezését szolgálta ki.

Tudománynépszerűsítés, ismeretterjesztés

Munkatársaik folyamatos ismeretterjesztő tevékenységet végeznek a *Nyelv és Tudomány* (http://www.nyest.hu) levelezési rovatában, egy munkatárs pedig önálló rovatot vezet a *Qubit* tudományos-technikai folyóiratban (http://qubit.hu). Az ott közölt cikkek némelyike alapvető és korábban megválaszolatlan elméleti nyelvészeti kérdéseket tárgyal közérthető módon. Egy további munkatárs pedig részt vesz az *Édes Anyanyelvünk* ismeretterjesztő folyóirat szerkesztésében, együttműködik az Anyanyelvápolók Szövetségével, a szövetség választmányi tagjaként, az MTA Nyelvtudományi Intézete és az Anyanyelvápolók Szövetsége szakmai kapcsolatának elősegítése érdekében. Az Intézet több kutatócsoportja működtet saját Facebook-profilt rendszeres hírfeltöltéssel, információk közzétételével, a Többnyelvűségi Kutatóközponténak például 533 követője van, és több mint 40 bejegyzést tettek ott közzé az év során.

2018-ban is aktívan részt vettek a szélesebb közönséghez szóló kiemelt tudományos rendezvények szervezésében:

Az MTA *Magyar Tudomány Ünnepe* rendezvénysorozatában a „Beszédtudomány a mindennapokban" című tudományos ismeretterjesztő ülés megszervezése (MTA Székház, 2018.11.08.). Ugyancsak az MTÜ keretében került megrendezésre egy konferencia *A változó nyelv kisebbségi finnugor nyelvi közösségekben* címmel, azzal a céllal, hogy az érdeklődő közönséggel megismertesse a veszélyeztetett finnugor nyelvek beszélőinek kisebbségi nyelvi nyelvhasználatát a digitális térben, továbbá, hogy felhívja a figyelmet a digitális revitalizáció fontosságára.

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete és az

MTA Nyelvtudományi Intézet által koordinált HunCLARIN közösen szervezett egy eseményt *Beszéd- és nyelvelemző szoftverek a versenyképességért és az esélyegyenlőségért — HunCLARIN korpuszok és nyelvtechnológiai eszközök a bölcsészet- és társadalomtudományokban* címmel Szegeden (2018. október). A rendezvény célja az volt, hogy a nyelvészettel, illetve a bölcsészet- és társadalomtudományokkal foglalkozó hallgatók, oktatók és kutatók körében népszerűsítse a számítógépes eszközökkel történő kutatást.
Munkatársaik részt vettek az ELTE BTK-n rendezett ELTE Egyetemi Anyanyelvi Napok programjának szervezésében és kivitelezésében (2018. február 28 – március 3.). A rendezvény célja az anyanyelv jelentőségének, valamint a nyelvészeti kutatások hasznosságának tudatosítása és azok népszerűsítése volt az egyetemi hallgatók körében.
Kerekasztal-beszélgetést szerveztek a cochleáris implantációról (2018. május 8.), az esemény célja az volt, hogy megismertesse a CI működését az érdeklődőkkel és betekintést nyújtson az eszköz által biztosított lehetőségekbe, annak esetleges korlátaiba, valamint információval szolgáljon az implantátumviselés mindennapi életre gyakorolt hatásairól. A beszélgetés során implantált személyek, családtagjaik és szakemberek osztották meg gondolataikat és tapasztalataikat.
A Többnyelvűségi Kutatóközpont önálló panelt rendezett az Eszterházy Károly Egyetemen megszervezésre került *Pelikon – A nyelv perspektívája az oktatásban* című konferencián (2018. november 15–16). A program során a hallgatóság megismerhette a Nyelv*E*sély projekt részeredményeit, tájékozódhatott a magyarországi siket közösség, a cigány közösségek és a nemzetiségi iskolák kihívásainak néhány aktuális tendenciájáról.

Az *Édes Anyanyelvünk* című folyóiratban egy munkatárs ismeretterjesztő cikket jelentetett meg a dajkanyelv sajátosságairól, funkciójáról a nyelvelsajátításban, egy másik munkatárs pedig óvodás és kisiskolás gyermekek beszédéről. A *Beszéd- és nyelvelemző szoftverek a versenyképességért és az esélyegyenlőségért* c. rendezvényről beszámoló jelent meg a CLARIN Newsflash 2018. novemberi számában: https://www.clarin.eu/CLARIN-Newsflash-November-2018. A Fejér megyei hírportálon (FEOL) pedig e-cikk foglalkozott nyelvfejlődési késés jeleivel és a beavatkozás lehetőségeivel: https://www.feol.hu/kozelet/helyi-kozelet/kas-bence-logopedus-nyelvesz-tartott-eloadast-enyingen-2686624/.

Az Intézet munkatársai számos további népszerűsítő, ismeretterjesztő előadást tartottak:

„Mit árulhat el a tekintet követése az elménkben zajló folyamatokról?" *Kutatók Éjszakája* (2018. szeptember)
„Miért gondoljuk, hogy finnugor? – A magyar nyelv eredetéről." Tomori Szabadegyetem, Budapest. (2018. december 5.)
Ismeretterjesztő előadás a *Határ-Mente* kulturális antropológiai előadássorozatban. Nappali bár, Pécs.
„Az emberi hang kutatásának története." Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar, a Művészek a Művészetért Szakkollégium szervezésében (2018. november 15.)
„Beszédprodukció és beszédmegértés: Folyamatok és nehézségek" címmel gyógypedagógusoknak, logopédusoknak az *Értsük egymást* című konferencián: Budapest, 2018. június 4.
„Anyanyelv-elsajátítás és tanulási folyamatok: Kérdések, tények, lehetőségek" címmel pedagógusoknak az érdi PMSZ Szakmai Nap alkalmából (2018. április 16.)
„Hogyan működik? A zöngeképzésről érthetően." *A hang világnapja* című esemény alkalmából (2018. április 27.) és a *Kutatók éjszakáján* az ELTE BTK Fonetikai tanszékén (2018. szeptember 29.)
„A nyelvtechnológia mai állapota" címmel előadás a HVG-székházban (2018. december 17.)

„Hagyományok és Hit” címmel előadás a Hodászi Görögkatolikus Cigány Egyházközség lelkinapján, Levelek községben, a nyelvmegtartás fontosságáról (2018. augusztus)
„A nyelvünket értő számítógép. Régi problémák, új eredmények” címmel előadás a Qubit A38 Rendezvényhajón (2018. december 4.)
Ismeretterjesztő és érzékenyítő előadások Szekszárdon, a SZC Esterházy Miklós Szakképző Iskolája és Kollégiuma által a Magyar Parasport Napján szervezett iskolai rendezvényen (2018. február 22.)
Érzékenyítő és ismeretterjesztő előadás és program a Károli Gáspár Tanítóképző Főiskolai Karon, óvodapedagógusok számára, a nyelvi hátrányról az oktatásban (2018. április 28.).
Ismeretterjesztő előadás és program tartására került sor a budapesti Leövey Klára Gimnáziumban szervezett *Finn hét* keretében (2018. október 15.). A gimnazistáknak tartott előadás és interaktív foglalkozás a magyarországi kisebbségi nyelvek és az országba irányuló szezonális migráció nyelvi hatásaival foglalkozott egy baranyai település példáján.
„Nyelvünk változása.” *Időkapszula* diákkonferencia – Kecskemét várossá válásának 650. évfordulója, felkért nyitóelőadás, Katona József Gimnázium, Kecskemét (2018. március).
Előadás SzakMázz rendezvénysorozat részeként az Első Óbudai Német Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskolában a kutatói munka mibenlétéről, illetve a pszicholingvisztika tárgyáról és vizsgálati módszereiről külön hangsúlyt fektetve a tekintetkövetés módszerére.
„Milyen szerkezetű a nyelvtan reprezentációja az agyban?” címmel továbbképzési előadás a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat IX. Kerületi Tagintézményében. A közönség elsősorban gyógypedagógusokból és iskolai pszichológusokból állt, akik a nyelvfejlődést érintő nehézségek, diszfáziás gyerekek tüneteinek értelmezésére, kezelésére kaptak tanácsokat, javaslatokat az előadásban (2018. november 12.).

Az Intézet munkatársai három kiállítás létrejöttében működtek közre:
A szombathelyi iseumi kiállítás (*Varázslás és csillaghit a rómaiaknál* http://www.tvszombathely.hu/hirek/astro-kiallitas-nyilt-az-iseumban-20180824) szervezésében, valamint a tárlókban lévő leletleírások készítésében.
A Reguly Társaság által szervezett Rokon Népek Napja alkalmából létrejött *Múlt a mában – Fotókiállítás számi terepmunkák anyagaiból* című kiállítás nagyrészt az Intézet munkatársainak terepfotóiból áll.
Az *Út. Síneken, jégháton, ösvényeken Oroszországban* fotókiállítás (Muzeul Judeţean, Szatmárnémeti) szintén egy munkatárs fotóiból, az ő közreműködésével valósult meg.

A Békéscsabai Finn–Magyar Baráti Kör rendezvénye a finn függetlenség napján (december 6.) az Intézet egy munkatársának közreműködésével a finnországi kisebbségi nyelvekkel és a nyelvi veszélyeztetettséggel is foglalkozott.

Médiamegjelenések
Egy munkatárs állandó szakértőként és műsorvezetőként vett részt a Klubrádió *Szószátyár* című nyelvi műsorában. Egy másik munkatárs heti rendszerességgel állandó vendége a Lánchíd Rádió nyelvi, nyelvészeti ismeretterjesztéssel foglalkozó műsorának (a rádióadó megszűnéséig). A Magyar Katolikus Rádióban pedig további munkatársak 8 előadása hangzott el a nyelvtudomány, különösen a lexikográfia érdekes kérdéseiről.

A névadással, névkultúrával kapcsolatos tájékoztatásra, ismeretterjesztésre folyamatosan nagy az igény a média részéről. 2018-ban ez számos rádiós és tv-s, illetve online és papír alapú sajtóban megjelent interjú formájában valósult meg (M1, RTL, TV2, Echo tv, RádióBézs, FM rádió, Szülők Lapja, Magyar Idők, megyei lapok stb.).

Az M5 *Mindenki Akadémiája* c. sorozatában két alkalommal tartottak előadást az Intézet munkatársai:
Az *Interakciós rítus* Lendület-kutatócsoport munkájáról (2018 május 26.; https://www.youtube.com/watch?v=9rrAS6gc5bs);
Veszélyeztetett nyelvekről (a manysik nyelvéről, a siketek jelnyelvéről) web 2.0 felületeken (2018. július 12.; https://www.youtube.com/watch?v=m1HWuBwLR7U)

Egy kutató interjút adott a Pannon TV-ben (Pécs) – a PTE Zeneművészeti Intézetében tartott, *térZENEtér* című konferenciáról, valamint fonetikai kutatásokról (2018. december 7.)

Különböző rádióadókon számos riport, interjú, beszélgetés alanyai voltak az Intézet kutatói:
Az *Interakciós rítus* Lendület kutatócsoport vezetőjével riport hangzott el az Inforádióban (2018 június 12.; https://infostart.hu/tudomany/2018/06/12/angliaban-elo-magyarokat-tanitanak-a-helyes-kommunikaciora).
Interjú készült a Civil Rádió *117 perc* című műsorában a mesterséges intelligenciáról és gépi fordításról (2018. február 2.).
„*Három körösztyén leány* – az első magyar nyelvű dráma" címmel beszélgetés hangzott el a Civil Rádió *Színpadkép* című műsorában (2018. június 16.).
A *Három körösztyén leány* című művel két további beszélgetés foglalkozott a Magyar Katolikus Rádióban (*Nyelvédesanyánk,* 2018. október 7.; *Magyar téka,* 2018. november 30.).
Riport hangzott el a Kossuth Rádió *Vendég a háznál* c. műsorában az anyanyelv-elsajátításról (2018. február 17.).
Az ELTE rádióban ismeretterjesztő előadássorozat hangzott el a beszéd fontosságáról, a kutatások hasznáról és az anyanyelv elsajátításáról, két intézeti munkatárs szereplésével.

Interjú jelent meg a Többnyelvűségi Kutatóközpont egy munkatársával, a központban folyó munkát és a jelnyelvet is érintve, az *Éva Magazin* 2019/3. számának mellékleteként megjelenő „25 tehetséges ember története" című kiadványban.

Társadalmi felelősségvállalás
A romani nyelvvel foglalkozó kutatások nagyban hozzájárulnak a roma integráció társadalmat foglalkoztató jelentős kérdéseinek megválaszolásához. Az adatok és eredmények rávilágítanak a romani nyelv önállóságára, sokszínűségére és sokrétűségére, megismertetésük révén a laikusok is jobban láthatják, hogy a tudomány segítségével hogyan csökkenthető az előítélet. A vidéki és fővárosi terepmunka keretében gyűjtött adatok segítségével jobban vizsgálhatók a nyelvi kontaktus és a többnyelvű közösségek nyelvi repertoárjai, illetve szükség esetén könnyebben megelőzhető a nyelvvesztés és a nyelvcsere. Úttörő jellegű hazánkban a beszélő közösség bevonása a nyelv dokumentációjába. Egy intézeti munkatárs részt vesz a romani (lovári) érettségi feladatainak kidolgozásában.

A Többnyelvűségi Kutatóközpont munkatársai folyamatosan együttműködtek a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének képzési irodájával, részt vesznek a jelnyelvoktatói képzések és továbbképzések tervezésében, tartásában, valamint siket felnőttek oktatásában. Az MTA Nyelv*E*sély oktatásmódszertani projekt keretében folyamatos az együttműködés siket, nemzetiségi és hagyományos oktatást folytató hazai óvodákkal és iskolákkal. A közös munka a magyar oktatás szakmódszertani megújítását segíti elő, így hosszabb távon hozzájárul az iskolai mutatók javításához, a magyar diákok sikeres helytállásához a felsőoktatásban és a munkaerőpiacon.

További társadalmi kapcsolatok
Az Intézet munkatársai közreműködtek a Nemzetközi Nyelvészeti Diákolimpia magyar csapatának összeállításában, felkészítésében. Egy munkatárs alelnökként vett részt a Magyar Nyelvészeti Diákolimpia munkájában, és erről összefoglalót jelentetett meg az *Anyanyelvpedagógia* folyóiratban. Több munkatárs folyamatosan közreműködik uráli népek kultúráját népszerűsítő társaságok munkájában (Reguly Társaság, Kalevala Baráti Kör). Egy munkatárs a Soroksári Német Nemzetiségi Önkormányzattal együttműködésben revitalizációs tevékenységet folytat, részt vesz hagyományéltető programok rendezésében.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Hazai együttműködések
Új kapcsolatok 2018-ben a következő hazai partnerekkel jöttek létre:

- Együttműködés a BME TTK Kognitív Tudományi Tanszékén létrejött MTA Lendület Nyelvelsajátítás Kutatócsoporttal a Komplex Beszélt Anyanyelvi Képességteszt (KOBAK) további fejlesztésére.
- Az MTA Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézetével kezdett együttműködés témája a környezeti adaptáció, konkrétan a sarkon áttelelő izolált csoportok tagjainak kognitív beszűkülése. Mondatklaszterezés történt, ami az ipari alkalmazás legkeresettebbjei közé tartozik az ipari chatbotok révén.
- Az ELTE BTK Digitális Bölcsészeti Központjának munkatársaival az *e-magyar* rendszer továbbfejlesztésében működtek együtt.
- Az MTA–PPKE Magyar Nyelvtechnológiai Kutatócsoporttal együttműködve létrehoztak egy a MARCELL projektben felhasznált weboldalletöltő programot.
- Együttműködés indult a KRE BTK Nyelvtudományi Tanszékével az egyetemi hallgatók, különösen a terminológiai képzésben résztvevők bekapcsolására a Nyelvtudományi Intézetben folyó kutatások megismerésébe, esetenként szakmai gyakorlat és szakirányú alkalmi munkavégzés szervezése.
- Együttműködési szerződést kötöttek a Hermész-Soft Kft.-vel egy integrált szövegfeltáró, kereső rendszer kifejlesztésében nyújtandó nyelvtechnológiai tanácsadásra és támogatásra.

Felsőoktatás
Az Intézet immár 28. éve működteti folyamatosan (az ELTE-vel közösen) az ELTE–MTA Elméleti Nyelvészet (alap- és mester)szakot és doktori programot, gondoskodik a kurzusok megtartásáról, a tutorizálásról, szakdolgozati és doktori disszertáció témavezetéséről. Emellett számos felsőoktatási intézményben oktattak az Intézet munkatársai: ELTE BTK: Fonetikai Tanszék, Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Latin Tanszék, Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai és Dialektológiai Tanszék, valamint a kar Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Programja, Nyelvtudományi Doktori Iskolája; ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédia Szakcsoport; ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola; BME Pszichológia Doktori Iskola; BME Kognitív Tudományi Tanszék; Budapesti Gazdasági Egyetem; PPKE BTK: Magyar Nyelvészeti Tanszék és Nyelvtudományi Doktori Iskolája; PPKE ITK; SZTE BTK: Angol-Amerikai Intézet, Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék, SZTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola; Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar; KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék; KRE Japanológiai Tanszék; Semmelweis Egyetem; az eszéki Strossmayer Egyetem; Eötvös Collegium Magyar Műhely; Eszterházy Károly Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék. Doktori programot 2 munkatárs vezetett.

Az Intézet munkatársai tevékenyen részt vesznek a hazai tudományos közéletben: a kutatók hazai konferenciákon és egyéb tudományos rendezvényen 170 előadást tartottak. Emellett 50 hazai tudományos és szakmai testület munkájában vettek folyamatosan részt.

Nemzetközi együttműködések
Az Intézet számos külföldi intézménnyel működik együtt, évek óta egyre több nemzetközi kapcsolatot létesítenek. A beszámolási évben a következő új együttműködések köttettek:

- A Göttingeni Egyetemmel közösen a Német Tudományos Alaptól (DFG) egyéves mobilitási támogatást nyertek abból a célból, hogy a mondatfajták és beszédaktusok kognitív nyelvészeti megközelítéseivel kapcsolatban végezzenek közös kutatásokat. Az ösztöndíj tanulmányutakat támogat Göttingen és Budapest között, valamint két workshop megrendezését (egyet-egyet mindkét helyszínen). A projekt munkálatai 2019 őszén indulnak.
- Kutatási program indítására hoztak létre nemzetközi konzorciumot, a Riksbankens Jublileumsfond (Svédország) 43,8 millió SEK értékű támogatásával, *Romani language repertoires in an open world* címmel. A konzorcium vezetője a Södertörn University (Svédország) munkatársa. Együttműködő partnerek: University of Manchester, Grazi Egyetem, CNRS/Párizs, Károly Egyetem (Prága), valamint az NYTI. A projektum a nyelvi repertoárok összetettségét fogja vizsgálni a megnövekedett mobilitás és a transznacionális hálózatépítés miatt változó cigány közösségekben, a nyelvi gyakorlathoz holisztikusan közelítve, megfigyelve, rögzítve és elemezve szemtől szemben történő interakciókat, élettörténeti narratívákat, utazás közbeni interakciókat, intézményi keretek közötti diskurzusokat, közösségi médiumokat és a megjelenő írástudást, figyelmet fordítva a többnyelvű és több dialektusú gyakorlatokra.
- A Magyar Generatív Történeti Szintaxis kutatócsoport felvette a kapcsolatot a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelvészet Tanszékével és a kolozsvári Református Gyűjtőlevéltár munkatársaival a kolozsvári könyvtárakban, levéltárakban található, középmagyar kori kéziratok, nyomtatványok megismerése, hozzáférhetővé tétele céljából.
- Kutatási együttműködés kezdődött a belső beszéd kutatásában, a kísérletekben alkalmazott szoftverek fejlesztésében a Genovai Egyetem Pszichológia Tanszékével (Section de Psychologie).
- Az Intézet együttműködési megállapodást kötött az Európai Nyelvi Erőforrás Koordinációt vezető DFKI Kutatóközponttal, melynek célja az, hogy az Intézet kétnyelvű szöveges adatbázisok összeállításával illetve a közigazgatásban parlagon heverő ilyen lefordított szövegek felkutatásával hozzájárul az Európai Bizottság *eTranslation* rendszere fejlesztéséhez.
- A Fujiani Tanárképző Egyetemmel (Kína) közösen szervezett nyári egyetemet az intézet, több mint 40 külföldi hallgató részvételével.
- Együttműködési megállapodást kötöttek a kínai Északnyugati Egyetemmel, valamint a Shaanxi Egyetemmel. Az együttműködések célja többek között közös nyári egyetemek szervezése, illetve a kutatói mobilitás fejlesztése.
- Az MTA Kiemelt Vendégkutatói Program keretében a Hamburgi Egyetem és az athéni Hellenic American University egyetemek munkatársa 2018–19 fordulóján három hónapot töltött az Intézetben, az *Interakciós rítus* Lendület-kutatócsoport munkájába kapcsolódva. E kutatócsoport meghívottjaként rövidebb idejű látogatást tett az Intézetben két kínai professzor, a China Scholarship Council támogatásával 2018 szeptemberében pedig két kínai posztdoktor vendégkutató csatlakozott a csoporthoz 12 illetve 6 hónapra. Ugyancsak vendégkutatóként működött együtt a csoporttal az University of Reading munkatársa.

- Japán kollégákkal előkészítettek egy új akadémiai csereprogramot 2019-es pályázati beadásra, valamint ELTE-s és a Leuveni Egyetemen dolgozó kollégákkal beadtak egy CELSA pályázatot.
- Két éven át a Számítógépes latin dialektológia Lendület kutatócsoport tudományos munkatársaként dolgozik az a kolléga, aki 2017-ben doktorált a barcelonai egyetemen és 2018 tavaszán elnyerte az Európa Bizottság Kutatási Végrehajtó Ügynökségének a Horizon 2020 program keretében meghirdetett Marie Skłodowska Curie posztdoktori ösztöndíját.
- Egy hónapos akadémiai Domus-ösztöndíjjal volt az Intézetben a romániai Nagyváradi Egyetem munkatársa. Kutatási témája: magyar–román kétnyelvű kisiskolások spontán beszédének akusztikai-fonetikai vizsgálata.
- A Purdue Egyetem vendégkutatója két hetet töltött az Intézetben. Az együttműködés témája: koartikuláció magánhangzó-harmóniát tartalmazó és harmónia nélküli nyelvekben.
- A Helsinki Egyetem vendégkutatója egy hetet töltött az Intézetben. Az együttműködés témája: cseh, szlovák, lengyel és magyar nyelvtanulók angol beszéde és a benne mérhető folyékonyság.
- Az MTA Nyelv*E*sély Szakmódszertani Kutatócsoport 6 együttműködési és szakmódszertani megállapodást kötött külföldi oktatási és kutatási intézményekkel.

Tudományos rendezvények szervezése
Az Intézet által rendezett események:

XII. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia (Budapest, február); *Alkalmazott nyelvészeti kutatások a kisebbségi finnugor nyelvek szolgálatában* (Budapest, február); *Third International Workshop on Computational Latin Dialectology* (Budapest, március); *GLOW 41 Workshop „The Grammar and Pragmatics of Interrogatives and Their (Special) Uses"* (Budapest, április); *Sign Language Syntax and Linguistic Theory* (Budapest, április); *Vágó 70. Vágó Róbert köszöntése* (Budapest, április); *18th International Morphology Meeting* (Budapest, május); *Módszerek, mintázatok, nyelvtudomány. Előadások az Új Nemzeti Kiválósági Program keretében* (Budapest, május); *Emlékülés Schmidt Éva 70. születésnapján* (Budapest, június); *Beijing Argument Structure and Event Structure (BASES) workshop at the 17th China International Conference on Contemporary Linguistics* (Peking, október); *Beszédkutatás 2018* (Budapest, november); *Beszédtudomány a mindennapokban* (Budapest, november); *A változó nyelv kisebbségi finnugor nyelvi közösségekben* (Budapest, november); *Nyelvcsere, változó diverzitás, fenntartható kétnyelvűség* (Budapest, december).

Az Intézet közreműködésével szervezett rendezvények:

XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (Szeged, január); *41st Generative Linguistics in the Old World (GLOW41)* (Budapest, április); *Predication workshop of the 41st GLOW conference* (Budapest, április); *GLOW41 – Phonology Workshop „Long-distance segmental phenomena"* (Budapest, április); *Az irónia nyelvészeti kutatása Magyarországon* (Budapest, május); *20. Élőnyelvi Konferencia* (Budapest, augusztus); *13th International Colloquium on Late and Vulgar Latin, Latin vulgaire – latin tardif XIII* (Budapest, szeptember); *16th Annual conference of EFNIL* (Amsterdam, október); *Beszéd- és nyelvelemző szoftverek a versenyképességért és az esélyegyenlőségért workshop* (Szeged, október); *Magyar nyelvű orvosi tudományírás* (Budapest, október); *Dinamikus logopédia: új kihívások, szemléletváltás és eredmények a beszéd-nyelv-kommunikáció fejlesztésének területeiről* (Budapest, november); *ELRC workshop* (Budapest, november); *Nyelvelmélet és diakrónia 4.* (Budapest, november).

Az Intézet munkatársai (fő- vagy sorozat)szerkesztők, illetve szerkesztőbizottsági tagok a következő folyóiratoknál, sorozatoknál: *Acta Linguistica Academica, Alkalmazott Nyelvtudomány, Általános Nyelvészeti Tanulmányok, Antik Tanulmányok, Beszédkutatás, Chinese as a Second Language Research, Digitális Bölcsészet, Doktoranduszok tanulmányai az alkalmazott nyelvészet köréből, East Asian Pragmatics, Édes Anyanyelvünk, Edinburgh Series in Sociopragmatics, Equinox: Pragmatic Interfaces, Finno-Ugric Languages and Linguistics, Frontiers in Language Sciences, Glossa, Govor; International Journal of Chinese Linguistics, International Journal of Language Studies, Jelentés és Nyelvhasználat, Journal of Chinese Language and Discourse, Journal of Language Aggression and Conflict, Journal of Politeness Research, International Journal of Language Studies, Journal of the International Phonetic Association, Lexikográfiai Füzetek, Linguistic Inquiry, Linguistic Variation, Linguistics Applied – International Journal of Linguistics and Applied Linguistics, Linguistische Berichte, Logopédia, Magyar Nyelv, Magyar Nyelvőr, Magyar Orvosi Nyelv, Natural Language and Linguistic Theory, Névtani Értesítő, Nyelvtudományi Közlemények, Practice and Theory in Systems of Education, Pragmatic Interfaces, Sinologia Hispanica, Studies on Natural Language and Linguistic Theory, Studia Grammatica, Studies in Generative Grammar, Syntax, The Linguistic Review, Theoretical Linguistics, The Phonetician, Zeitschrift für Sprachwissenschaft.*

Egyes munkatársak tagjai a következő kiemelt nemzetközi tudományos testületeknek: Academia Europaea, ACL Special Interest Group on Uralic Languages, British Association of Teachers of the Deaf (BATOD), Comité international pour l'étude du latin vulgaire et tardif, European Academic Network on Romani Studies, a European Association of Chinese Linguistics elnöksége, European Cooperation in Science and Technology (COST), European Federation of National Institutions for Language (EFNIL), International Council of Onomastic Sciences (ICOS), International Phonetic Association (IPA) History Committee, International Pragmatic Association, International Society of English Phonetics (ISEP), Société internationale pour l'étude du latin vulgaire et tardif, Standing Liaison Committee of E.U. Speech and Language Therapists and Logopedists (CPLOL). Egy munkatárs az International Society of Phonetic Sciences (ISPhS) alelnöke, illetve főtitkára.

Vendégelőadók a Nyelvtudományi Intézetben: Az év során számos külföldi kutató látogatott el az Intézetbe, közülük előadást tartottak: a Bécsi Egyetem; a Tallinni Egyetem; a Bentley Egyetem; a Göttingeni Egyetem; a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Nyelvi Intézete; a Helsinki Egyetem; az Észt Nyelvi Intézet; a Tartui Egyetem munkatársai.

Az Intézet munkatársai is több külföldi egyetemen és kutatóintézetben tartottak meghívottként előadást, valamint nemzetközi részvételű kurzusokat:

- Az MTA és a Kínai Társadalomtudományi Akadémia (KTTA) közötti kutatói mobilitási program keretében három kutató Kínába látogatott 2018. október/november hónapban. A *17th China International Conference of Contemporary Linguistics* keretében workshopot szerveztek az argumentum- és eseményszerkezetről. A konferencián plenáris előadással vettek részt. Emellett vendégelőadást tartottak a KTTA-n és a Tsinghua Egyetemen.
- Egy kutató egy hetet töltött vendégkutatóként a Német és Holland Nyelvek és Irodalmak Intézetében a berlini Szabad Egyetemen, a speciális kérdések nyelvtanát és pragmatikáját kutatva, valamint a Wuppertali Egyetemen, hogy részt vegyen egy nemzetközi kutatóhálózat létrehozására irányuló pályázat előkészítésében a V2 konstrukciókkal kapcsolatban. A pályázatot a Német Kutatási Alaphoz (DFG) tervezik benyújtani.

- Egy munkatárs az Erasmus Középtávú Oktatói Mobilitás keretében vendégtanárként magyar hang- és morfématörténeti kurzust tartott a Ludwig Maximilian Egyetem (München) Finnugor Tanszékén.
- Let's Measure our Speech! Rövid kurzus. Conservatorio Superior de Música "Manuel Massotti Littel", Murcia, Spanyolország. Let's Measure our Speech! Rövid kurzus. Art Academy of Latvia, Riga. Eszéken a J. J. Strossmayer Egyetem Bölcsészettudományi Karán féléves kurzus magyar nyelvből (magyar nyelvgyakorlat, mai magyar nyelv, magyar morfológia, nyelvművelés).
- A Varsói Egyetem Magyar Tanszékén háromnapos BA-kurzus a magyar korpuszok használatáról, a korpuszokban való keresésről.
- Egyhetes kurzus Beregszászban a Kölcsey Ferenc Pedagógusakadémián a nyelvi ideológiák témakörében, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség szervezésében.
- Egy munkatárs vendégelőadásokat tartott a kínai Tsinghua és Nanking Egyetemeken, a Maribori Egyetemen, illetve az Anglia Ruskin Egyetemen.

Az Intézet kutatói 2018-ban összesen 132 előadással, illetve poszterrel vettek részt nemzetközi konferenciákon és egyéb tudományos rendezvényeken.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Hazai pályázatok

- NKFIH Élvonal 129921: A veszélyeztetett uráli nyelvek nyelvelméleti és magyar nyelvtörténeti tanulságai. 2019.01.01.–2023.12.31. Támogatási összeg: 208,296 M Ft. Cél: a veszélyeztetett uráli nyelvek egyedi szintaktikai jelenségeinek dokumentálása, és azok következményeinek vizsgálata a nyelvelméletre és a magyar nyelv történetére vonatkozóan.
- NKFIH FK 129235: Nyelvjárási variáció és nyelvi változás elméleti és kísérletes megközelítése a tundrai nyenyec nyelvben. 2018.09.01–2022.08.31. Teljes támogatás: 33,828 M Ft. Cél: a tundrai nyenyec nyelv kérdéseinek szintaktikai és prozódiai vizsgálata és leírása különös tekintettel a nyelvjárási változatokban tapasztalható mintázatokra, és azok lehetséges okainak (mint kontaktushatás) feltárására, valamint korpuszépítésre.
- NKFIH KH 130558: A fókusz szerepe a mondatmegértésben: Magyar anyanyelvű óvodáskorú gyermekek és felnőttek fókusz-azonosításának és fókusz-értelmezésének kísérletes vizsgálata. 2019.12.01.–2021.11.30. Támogatási összeg: 19,996 M Ft. Cél: a fókusz szintaktikai és prozódiai azonosításának, és a fókusz által képviselt jelentéstöbblet-értelmezés elsajátításának vizsgálata magyar anyanyelvű 3-6 éves gyermekeknél.
- NKFIH K 128810: Beszédegységek fonetikai jellemzőinek összefüggései. 2018.09.01–2022.08.31. Teljes támogatás: 44,430 M Ft. Cél: társalgási jelenségek fonetikai és pragmatikai szempontú vizsgálata.
- NKFIH FK 128814: Fonetikai paraméterek beszélők közötti és beszélőn belüli variabilitása a magyar beszédben. 2018.09.01–2022.08.31. Teljes támogatás: 39,243 M Ft. Cél: a beszéd fonetikai jellemzőinek beszélőn belüli és beszélők közötti variabilitásának, illetve rövid távú longitudinális változásának elemzése.
- NKFIH K 129378: Udvariasság, kapcsolati rítusok és viszonyulás a romani és beás interakcióban. 2018. 09.01–2022.08.31. Teljes támogatás: 43,819 M Ft. Cél: az interakciós rítusok és a nyelvi udvariasság vizsgálata a romani és a beás nyelvhasználatban.
- MTA Kiemelt Vendégkutatói Program 2677/42018/KP. 2018.09.01.–2019.06.30. Támogatási összeg: 6,498 M Ft. A támogatás célja: Juliane House professzor magyarországi vendégkutatói státusának finanszírozása.

- MTA Bolyai Ösztöndíj, BO/00412: A néma szünetek fonetikai, funkcionális és percepciós vizsgálata a beszédben. 2018.09.01–2021.08.31. Támogatás: 4,482 M Ft. Cél: a néma szünet rendszeres, akusztikai fonetikai és percepciós elemzése.
- MTA 2017-55 NKM 115/2018: A magyarországi román területi nyelvváltozatok szótára – Dictionary of Regional Romanian Spoken in Hungary. 2018.01.01.–2020.12.31. Támogatási összeg: 1,449 M Ft. Cél: a magyarországi románok szókincsét magában foglaló korpuszalapú szótár létrehozása.
- MTA EU-09/2018. 2018.07.01–2019.06.30. Támogatási összeg: 5,048 M Ft. Cél: H2020 és EACEA felkészülés.
- MTA könyvkiadási pályázat KP2017-52. 2018.01.01.–12.31. Támogatási összeg: 422 E Ft. A támogatás célja: a magyar beszédre jellemző, alapvető időzítésbeli sajátosságokról szóló saját kutatások eredményeinek megjelentetése.
- Új Nemzedék Alapítvány: Intercultural Training in London. 2018.09.01.–2019.06.30. Támogatási összeg: 2 M Ft. A támogatás célja: Londonban élő magyarok interkulturális kommunikációs tréningjének megszervezése.
- MTA INFRA-2018/484, 485, 486, 489, 499. 2018.02.28–2019.06.30 Teljes támogatási összeg: 13,482 M FT. Cél: az Intézet infrastrukturális fejlesztése.

Nemzetközi pályázatok

- CEF Telecom 2017-EU-IA-0136: Multilingual Resources for CEF.AT in the Legal Domain (MARCELL). 2018.10.01–2020.09.30. Teljes támogatási összeg: 1.412.786 EUR. Cél: a konzorciumban részt vevő hét ország jogszabályainak feldolgozása az Európai Bizottság által fejlesztett eTranslation gépi fordító rendszer minőségi javítása érdekében.
- CLARIN ERIC. Seminar on speech and language technology tools. 2018. október 19. Támogatási összeg: 466.580 HUF. Cél: a HunCLARIN-ban meglévő nyelvtechnológiai erőforrások és lehetőségek szélesebb közönséggel való megismertetése.
- Marie Sklodowska-Curie grant No. 793808: Value to Linguistic Differences: Misspelled Inscriptions from Ancient Spain. 2018.10.01–2020.09.30. Teljes támogatási összeg: 146.239.20 EUR. Cél: a hispániai latin feliratokon regisztrálható hibák, sztenderd nyelvhasználattól eltérő, ún. vulgáris latin jelenségek dialektológiai és nyelvszociológiai vizsgálata.

V. A 2018-ben megjelent jelentősebb publikációk

1. Alberti, Gábor; Laczkó, Tibor (szerk.); Kenesei, István (főszerk.) *Syntax of Hungarian: Nouns and noun phrases.* Amsterdam: Amsterdam University Press, 1258 (2018) Open Access: 1. kötet 2. kötet

2. Bartos, Huba; Dikken, Marcel den; Bánréti, Zoltán; Váradi, Tamás (szerk.): *Boundaries Crossed: Studies at the crossroads of morphosyntax, phonology, pragmatics, and semantics*. Cham (Svájc): Springer, (2018) Benne: Bakró-Nagy, Marianne: Mansi Loanword Phonology: A Historical Approach to the Typology of Repair Strategies of Russian Loanwords in Mansi, 51–66 // Bánréti, Zoltán: Lexical Recursion in Aphasia: Case Studies, 3–19 // Brody, Michael: Two Advantages of Precedence Syntax, 319–326 // Den Dikken, Marcel: An Integrated Perspective on Hungarian Nominal and Verbal Inflection 147–162 // É. Kiss, Katalin: Possessive Agreement Turned into a Derivational Suffix, 87–105 // Gyuris, Beáta: *Ugye* in Hungarian: towards a unified analysis, 199–212 // Hegedűs, Veronika: The Rise of the Modifier Suffix *-i* with PPs, 107–122 // Surányi, Balázs: Focus in Focus, 243–262 REAL

3. Dékány, Éva: The position of case markers relative to possessive agreement: Variation within Hungarian. NATURAL LANGUAGE & LINGUISTIC THEORY 36: (2) 365–400, 36 (2018) REAL

4. Dékány, Éva: Approaches to head movement: A critical assessment. GLOSSA: A JOURNAL OF GENERAL LINGUISTICS 3: (1) (2018) Open Acces: DOI

5. Den Dikken, Marcel: *Dependency and directionality*. Cambridge, Egyesült Királyság: Cambridge University Press, 388 (2018) REAL

6. Den Dikken, Marcel; Dékány, Éva: A restriction on recursion. SYNTAX 21:(1) 37–71, 34 (2018) REAL

7. Egedi, Barbara: Word order change at the left periphery of the Hungarian noun phrase. In: Ana, Maria Martins; Adriana, Cardoso (szerk.): *Word Order Change*. Oxford: Oxford University Press, 88–103, 16 (2018) REAL

8. É. Kiss, Katalin; Tánczos, Orsolya: From possessor agreement to object marking in the evolution of the Udmurt *-jez* suffix: A grammaticalization approach to morpheme syncretism. LANGUAGE 94: (4) 733–757, 25 (2018) REAL

9. É. Kiss Katalin; Zétényi, Tamás (szerk.): *Linguistic and Cognitive Aspects of Quantification*. Cham (Svájc): Springer, (2018) 219 Benne: É. Kiss Katalin; Zétényi, Tamás: Scalar Implicature or Domain Restriction: How Children Determine the Domain of Numerical Quantifiers, 83–114 // Surányi, Balázs; Madarász, Levente: The Distributive–Collective Ambiguity and Information Structure, 141–169 REAL

10. Gósy, Mária; Bahr, Ruth; Gyarmathy, Dorottya; Beke, András: Dichotic listening and sentence repetition performance in children with reading difficulties. CLINICAL LINGUISTICS & PHONETICS 32 : (9) 787–803, 17 (2018) REAL

11. Gyuris, Beáta; Jackson, Scott R.: Scope marking and prosody in Hungarian. GLOSSA: A JOURNAL OF GENERAL LINGUISTICS 3 : (1) (2018) Open Access: DOI

12. Halm, Tamás András: From possessive suffix to affective demonstrative suffix in Hungarian: a grammaticalization analysis. MORPHOLOGY 28: (4) 359–396, 37 (2018) REAL

13. Ittzés, Nóra (főszerk.): *A magyar nyelv nagyszótára: 7. El-elz*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 1206 (2018) Online változat

14. Kádár, Zoltán Dániel; Fukushima, Saeko: The meta-conventionalisation and moral order of e-practices: A Japanese case study. INTERNET PRAGMATICS 1:(2) 353–379, 27 (2018) REAL

15. Kádár, Zoltán Dániel; Ning, Puyu; Ran, Yongping: Public ritual apology – A case study of Chinese. DISCOURSE CONTEXT & MEDIA 26 21–31, 11 (2018) REAL

16. Káldi, Tamás; Babarczy, Anna: Linguistic exhaustivity inference is context dependent: A visual-world eye-tracking study on Hungarian focus. ACTA LINGUISTICA HUNGARICA / ACTA LINGUISTICA ACADEMICA 65:(4) 547–595, 49 (2018) REAL

17. Rácz, Péter; Rebrus, Péter; Törkenczy, Miklós: Attractors of variation in Hungarian inflectional morphology. CORPUS LINGUISTICS AND LINGUISTIC THEORY Paper: https://doi.org/10.1515/cllt-2018-0 (2018) REAL

18. Sass, Bálint: Az igei szerkezetek algebrai struktúrája, avagy a duplakocka modell. ARGUMENTUM 14, 12–44, 33 (2018) REAL

19. Surányi, Balázs; Turi, Gergő: Freezing, Topic Opacity and Phase-based Cyclicity in Subject Islands – Evidence from Hungarian. In: Jutta, Hartmann; Marion, Jäger; Andreas, Konietzko; Susanne, Winkler (szerk.) *Freezing. Theoretical Approaches and Empirical Domains*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 317–350, 34 (2018) REAL

20. Tóth, László; Hoffmann, Ildikó; Gosztolya, Gábor; Vincze, Veronika; Szatloczki, Gréta; Bánréti, Zoltán; Pakaski, Magdolna; Kálmán, János: A Speech Recognition-based Solution for the Automatic Detection of Mild Cognitive Impairment from Spontaneous Speech. CURRENT ALZHEIMER RESEARCH 15 : (2) 130–138, 9 (2018) REAL

21. Váradi, Tamás; Simon, Eszter; Sass, Bálint; Mittelholcz, Iván; Novák, Attila; Indig, Balázs; Farkas, Richárd; Vincze, Veronika: E-magyar – A Digital Language Processing System. Benne: Calzolari, Nicoletta et al. (szerk.) *Proceedings of the Eleventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2018)*. Paris: European Language Resources Association (ELRA), 1307–1312, 6 (2018) Open Access: Teljes dokumentum

AZ MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET FŐBB MUTATÓI ÉS PÉNZÜGYI ADATAI 2018-BAN

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Nyelvtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	140			Ebből kutató[2]:	100
PhD, kandidátus:	49	MTA doktora:	5	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					30

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				271
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				184
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				39
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				7
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				29
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	4	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	2	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	39	idegen nyelven:	35
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	3	idegen nyelven:	6
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	11	idegen nyelven:	5

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	2645	Összes független hivatkozások száma:	2419

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 2	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	127	hazain:	168
Nyilvános esemény megrendezése:	6	kulturális rendezvények:	2
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			292
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	22	hazai:	50
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	36	hazai:	22

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			42
Témavezetések száma: TDK munka:	10	Diplomamunka (BSc):	33
Diplomamunka (MSc):	36	PhD:	51

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	621 174,50	E Ft
Fiatal kutatói álláshelyen fogl. sz.[14]: 9 — Teljes saját bevétel:	407 025,27	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:	21,0	
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	130 584,00	E Ft
Az év folyamán egyéb NKFIH forrásból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Az év folyamán az összes uniós forrásból támogatott témák száma:	4	
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	9 240,23	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:	1	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	8 170,66	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	13 651,00	E Ft

VI/A. A kutatóhely részletezett pénzügyi adatai 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Nyelvtudományi Intézet

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege:	621 173,5	E Ft
Az időszak folyamán a teljes saját bevétel összege:	407 025,27	E Ft
Saját szabadalmi és szerzői jogi bevétel:	0,0	E Ft
OTKA - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	130 584,0	E Ft
Egyéb NKFIH forrásból - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
ÚMFT - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Egyéb hazai pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	245 380,0	E Ft
EU-s pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	9 240,23	E Ft
Egyéb külföldi pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	8 169,66	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - kutatásra:	0,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - egyéb:	0,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb kutatási bevétel:	12 751,38	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb nem kutatási bevétel:	900,0	E Ft

MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
1453 Budapest, Pf. 25
telefon: (1) 224 6724; fax: (1) 224 6727
e-mail: boda.zsolt@tk.mta.hu; honlap: www.tk.mta.hu

I. A kutatóközpont egészét érintő kutatási és tudományszervezési eredmények 2018-ban

Nemzetközi és hazai pályázati tevékenység
A Kutatóközpont 2018-ban is folytatta korábban megkezdett aktív pályázattámogató tevékenységét. Az MTA támogatásával fenntartott Konzorciumépítési Alap forrásainak segítségével lehetővé tették, hogy a kutatók H2020-pályázatokat előkészítő rendezvényeken, megbeszéléseken vehessenek részt. A 2018-as év legjelentősebb eredménye, hogy egymilliárd forintos támogatást kapott a DEMOS – Democratic Efficacy and the Varieties of Populism in Europe pályázat, melyet 15 nemzetközi partner részvételével, konzorciumvezetőként nyújtottak be a TK kutatói. A TK pályázati tevékenységet segítő adminisztratív munkatársai intenzíven bekapcsolódhattak a kutatástámogatással foglalkozó szervezetek munkájába (EARMA – European Association of Research Managers and Administrators bizottsági tagság, BESTPRAC COST Action). Pályázataikat már a pályázatelkészítési (pre-award) szakaszban aktívan menedzselték tartalmi, formai és pénzügyi szempontból; a 2018-as évben 15 nemzetközi pályázat, köztük két ERC grant pályázat benyújtására került sor.

A nemzetközi publikációs tevékenység támogatása
A Kutatóközpont legfontosabb stratégiai célja a nemzetközi tudományos vérkeringésbe történő intenzív bekapcsolódás. A nemzetközi publikációs tevékenység támogatása érdekében számos lépés történt: a kiemelkedő nemzetközi publikációk díjazása, TK Mobilitási és Lektorálási Alap működtetése, a természettudományos publikációkban megszokott társszerzőség támogatása és az impaktfaktoros megjelenések kiemelt pontozása a teljesítményértékelésben, fiatal kutatók részére szervezett Academic Writing kurzus. A fenti erőfeszítéseknek köszönhetően a Kutatóközpont impaktfaktoros folyóiratpublikációinak száma 2018-ban megduplázódott (2015: 23, 2018: 46 impaktfaktoros folyóiratcikk).

Az év folyamán nyolc kutatónak jelent meg szerkesztett szakkönyve, monográfiája, valamint 39 szakkönyvfejezet került publikálásra rangos nemzetközi kiadóknál (Routledge, Springer, Palgrave, Oxford University Press).

GDPR konform szabályozás és adatkezelés kialakítása
A Kutatóközpontban 2018 folyamán sikeresen kialakították a rendelet által előírt GDPR-gyakorlat feltételeit. A kutatók korábbi adatkezelési gyakorlatának felmérése után elkészült a TK Adatvédelmi Kézikönyve, valamint a vonatkozó template-ek és formanyomtatványok. Ezek alkalmazásával 2018 őszétől minden kutatási projekt vezetője elkészítette a saját adatkezelési tervét. Az adatkezelés informatikai (személyes adatkezelés infrastrukturális biztosítása TK fizikai befolyása alatt álló szervereken) és adminisztratív struktúrája (sablon- és dokumentummódosítások, tájékoztatók) rendelkezésre állnak, 2018 folyamán a kutatók számára több információs fórumot tartottak, s lehetőség nyílt személyes konzultációra is a TK Kutatási és Dokumentációs Központjának munkatársainál.

Szervezeti és Működési Szabályzat revíziója
2018 tavaszán kezdődött el a Kutatóközpont Szervezeti és Működési Szabályzatának revíziója. A módosítások célja kettős volt: egyfelől, a 2012 óta hatályos szabályokat az új, megváltozott

viszonyokhoz kellett igazítani, különös tekintettel az azóta létrejött független kutatócsoportok helyzetére vonatkozó szabályozásra. Másfelől, a túlzott hatalomkoncentrációval szemben fontos célkitűzés volt az intézetek autonómiájának növelése, a hatáskörök lehetséges decentralizációja. A 2018 októberében benyújtott szövegváltozatot széles körben megvitatták, számos hasznos javaslat és észrevétel tükröződik a benyújtott szövegben, mely végleges elfogadására várhatóan 2019 elején kerül sor.

MTA TK együttműködései – 2018-ban a TK folytatta a Kúriával elindított szakmai együttműködést, melynek alapján az MTA TK hozzájárul ahhoz, hogy a Kúria feladatait magas színvonalon lássa el, a Kúria pedig lehetőséget teremt az MTA TK kutatóinak bevonásával a jogalkalmazás szélesebb társadalmi hatásainak vizsgálatára. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel létrejött együttműködés keretében az MTA TK közös posztdoktori ösztöndíjprogramot indított.

Nemzetközi konferenciák szervezése – A Kutatóközpont nemzetközi tudományos diskurzusokba történő bekapcsolódását, a nemzetközi láthatóság növekedését segítik elő az intézmény által szervezett nemzetközi konferenciák. A 2018-as évben több rangos nemzetközi konferenciát szerveztek a Kutatóközpontban: A POLTEXT – nemzetközi szövegbányászati konferenciára 2018 májusában került sor. A Central-East European societies on the map of Europe: European Social Survey 2nd ESS Visegrad Regional Network Conference címmel az ESS kutatói szerveztek nemzetközi konferenciát ugyanebben a hónapban. Júniusban tartotta zárókonferenciáját a MTA TK Lendület-HPOPs Research Group: Local interests and common obligations in the EU címmel. Rangos külföldi intézményekkel közösen szervezték meg a 66th AWR Congress c. rendezvényt, melynek témája az „International and National Developments in the Migration Context" volt. 2018 novemberében „The cultural heritage of dissent" címmel rendezték meg az MTA BTK-val közös H2020-projekt, a COURAGE zárókonferenciáját. Emellett számos nemzetközi workshop és hazai konferencia került megrendezésre a Kutatóközpontban, utóbbiak közül kiemelendő, hogy a TK adott otthon a Magyar Politikatudományi Társaság éves vándorgyűlésének.

Computational Social Science témacsoport – Az év folyamán hivatalosan megalakult az MTA öt kutatási intézménye (TK, KRTK, SZTAKI, NYTI, Wigner) és a CEU Hálózatkutatási Központja részvételével az MTA keretében működő *Computational Social Science témacsoport*, mely programjainak szervezésében a TK, és ezen belül a kutatócsoport kiemelt szerepet vállalt. A témacsoport célja az erőteljes számítástechnikai támogatást igénylő, szélesen értelmezett társadalomtudományi problémákon dolgozó, különféle diszciplináris hátterű kutatók közötti együttműködés támogatása és az érintett tudásterületek közötti szinergiákat hasznosító új kutatási irányok kifejlesztése. Az év folyamán tudományos műhelytalálkozókat szerveztek, bevonva egyetemek (ELTE, Corvinus, Pázmány, Károli, BME) hasonló kutatási területen dolgozó egységeinek munkatársait. Jelenleg a témába vágó közös transzdiszciplináris kutatási pályázatok kidolgozásán dolgoznak a kutatócsoport tagjai a témacsoport fizikai, matematikai, adat- és nyelvtudományi területeken dolgozó tagjaival.

A 2018-as Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében a TK-ban került megrendezésre a *Számítógépes társadalomtudomány: A transzdiszciplináris megközelítés hozadéka és kihívásai* címet viselő fél napos előadásblokk, melynek a szervezésében, illetve több előadás megtartásában a kutatócsoport tagjainak meghatározó szerepe volt. A kutatócsoport tagjai hasonló központi szerepben járultak hozzá a *Magyar Tudomány* folyóirat 2018/7-es *Számítógépes Társadalomtudomány* tematikus számának úgy a szerkesztéséhez, mint a tartalmához.

A nemzetközi megjelenést szolgálja a *Pathways Between Social Science and Computational Social Science – Theories, Methods, and Interpretations* című tanulmánykötet, mely a *Springer Computational Social Sciences* könyvsorozatában fog megjelenni. A kötetben, mely a téma számos nemzetközileg jegyzett kutatójának írását tartalmazza majd, a kutatócsoport tagjai négy fejezet (társ)szerzőiként lesznek jelen.

Nagyközönségnek szóló rendezvénysorozat
A Társadalomtudományi Kutatóközpontban három-négy havi rendszerességgel szerveznek olyan rendezvényeket, melyek tudományosak, az akadémiai szférának is érdekesek, de alapvetően szélesebb közönségnek szánt ismeretterjesztő stílusúak. A rendezvények a magyar társadalom helyzetéről folytatott diskurzusban világos, releváns kérdéseket vizsgálnak, céljuk hogy a közönséget használható és méltányos ismeretekkel lássák el, és az érthető és érdekes módon elmondott tudomány higgadt és kiegyensúlyozott gondolkodási alapot teremtsen, melyre építve mindenki kialakíthatja a saját véleményét. Szeretnénk lépéseket tenni afelé, hogy össztársadalmi érdeklődésre számot tartó témákban a tudományos igényű megközelítés véleményformáló szerepet szerezzen.

A rendezvények félnaposak, programjukat szakmai felelős állítja össze, a TK központi adminisztráció biztosítja a kommunikációt és a rendezvényszervezést.

Angol nyelvű folyóirata, az Intersections 2018-tól bekerült a SCOPUS adatbázisba.

II. Közvetlenül a kutatóközpont vezetése alá tartozó kutatócsoportok kutatási eredményei, ezek jelentősebb publikációi

MTA Lendület RECENS Kutatócsoport

A Computational Social Science – Research Center for Educational and Network Studies (CSS-RECENS) Kutatócsoport 2018. október 1-jével jött létre a Szociológiai Intézet Hálózatkutató Csoportjának és a sikeres működést követően véglegesített Lendület RECENS Kutatócsoport egyesítésével az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjában, intézethez nem tartozó független kutatócsoportként. A CSS-RECENS Kutatócsoport az otthona egy ERC Consolidator Grant kutatásnak (EVILTONGUE), egy véglegesített Lendület-kutatásnak és egy MTA Prémium Posztdoktori kutatásnak. Ezenkívül a kutatócsoport tagjai öt NKFIH-kutatást és több kisebb kutatást vezetnek, illetve vesznek részt hazai (pl. Magyar Telekom, kisebb IT és adatelemző cégek) és nemzetközi együttműködésekben (pl. European Social Survey, vendégkutatók fogadása).

2018-ra az MTA TK vezetőinek közreműködésével kiépült egy hazai hálózat a **computational social science** területén folytatott kutatásokkal kapcsolatos interdiszciplináris eszmecserére és együttműködések indítására. A sokszínű tudományos diszciplináris háttérre építő kooperáció első eredményeit a *Magyar Tudomány* folyóirat különszáma tartalmazza. Ugyancsak aktív szerepet vállalt a kutatócsoport az üzleti élet releváns szereplőivel való kapcsolatépítésben, üzleti konferenciákon való részvételben, Meetup-ok kezdeményezésében. A CSS-RECENS a jelentős új kutatási eredményekkel kecsegtető *computational social science* irányvonal nemzetközi élmezőnyébe is jól pozicionált, például közös európai pályázatok létrehozásával és a világ legkiemelkedőbb szerzőinek kontribúcióira épülő szerkesztett kötet kezdeményezésével.

Az ERC által támogatott *EVILTONGUE-kutatás* (eviltongue.tk.mta.hu) a pletyka és a reputáció szerepét vizsgálja a kooperáció és a közösségi normák fenntartásában, különböző

kontextusokban. A kutatás több alprojektre osztható. Ágensalapú szimulációk segítik annak megértését, hogy a harmadik félről alkotott értékelő vélekedések és a harmadik féltől kapott információk hogyan segítik elő a kooperáció elterjedését. Megmutatták, hogy a zárt kapcsolati triádokból fakadó információra való hagyatkozás sikeresebb stratégia, mint a nyitott viszonyokra építő indirekt reciprocitás. Szimulációs kutatásaik azt is mutatják, hogy az információ megléte nem feltétlenül mutat közösségileg jó irányba amennyiben a kommunikáció őszintesége nem biztosított.

Számos kontextusban vettek fel 2018 folyamán adatokat és elemezték az előző években gyűjtötteket. Laboratóriumi kísérleti körülmények között mutatták meg, hogy az emberek valóban építenek a másoktól származó értékelő információra és az ezek alapján formálódó reputáció a kooperatív viselkedés feltétele. Mind a kísérleti, mind a korábban felvett longitudinális kapcsolatháló-alapú iskolai adataik azt mutatják, hogy a negatív pletyka célkeresztjében sokszor a normaszegők állnak. A szervezetekben felvett kapcsolatháló-alapú kérdőíves kutatásokból az derült ki, hogy ebben a kontextusban az igazságtalannak észlelt relatív fizetési viszonyokból származó féltékenység és frusztráció is lehet a pletyka mozgatóereje.

2018-ban a világon először kerítettek sort okosórával történő adatgyűjtésre egy kollégiumi folyosó környezetében, majd egy fesztivál önkéntesei között. Az innovatív módszerekkel zajló terepmunka hagyományos módszerekkel felvett adatfelvétellel egészült ki. A kutatócsoport ennek érdekében okosórás applikációkat fejlesztett ki, valamint egy új kutatási módszertant dolgozott ki, amelyet etikai és adatvédelmi szempontból a Nemzeti Adatvédelmi és Információs Hatósággal (NAIH) auditáltattak. Ezen túlmenően egy zárt közösségből származó nagy mennyiségű hangfelvételből létrehoztak, leiratoztattak és annotáltattak egy páratlan méretű spontán magyar nyelvű beszédkorpuszt, amely nem pusztán a pletyka és a reputáció elemzésére lesz alkalmas, hanem a beszélt magyar nyelv elemzésének is különleges értékű forrása lehet. A projekt keretében 2018 májusában Gossip, Reputation, and Honesty címmel rangos nemzetközi konferenciát szerveztek.

A Lendület-program által támogatott kutatás a *negatív társas kapcsolatok és hálózatok* mechanizmusait és dinamikáját vizsgálja, különös tekintettel a versenyhelyzetekkel összefüggésben. Ebben az évben folytatódott az általuk gyűjtött általános iskolai kapcsolatháló panelkutatás adatainak rendezése és elemzése. Kiértékelték az eddigi kapcsolatháló-eredményeikre támaszkodva elvégzett terepkísérleteiket is, amelyben a gimnáziumi továbbtanulás motivációját és döntést kívánták serkenteni egy foglalkozás segítségével, amelyen a véleményformáló tanulók vettek részt. Az eredményeik alapján a beavatkozás sikeres volt, különösen azok számára, akik továbbtanulási aspirációkkal rendelkeztek, de terveikkel kapcsolatban bizonytalanok voltak. Az általános iskolai kutatás további eredményei rávilágítottak, hogy a padtársak is jelentős hatást gyakorolnak az iskolai teljesítményre. Ennek nyomán a padtársak hatásának vizsgálatára egy másik terepkísérletet is kiviteleztek. A nemzetközi randomizált terepkísérletek elvárásainak megfelelően, a legszigorúbb tudományos átláthatósági irányelveket követve, kutatási terveiket regisztrálták az American Economic Association RCT nyilvántartó rendszerében. A Lendület-program által támogatott kutatás keretében egy politikai elitkutatás is zajlik, amelyben az 1948 és 1956 közötti korszak vezető tisztségviselői közötti kapcsolathálót és ennek a hatalmi harccal való összefüggéseit próbálják rekonstruálni. A kutatás a *computational social science* eszköztárának felhasználásával 2018-ban új irányokba bővült, pl. sor került a vezetőtestületek jegyzőkönyveinek szöveganalitikai elemzésére.

A feldolgozási folyamat során megtörtént a digitalizált levéltári anyagban a személynevek javítása és saját fejlesztésű programmal való azonosítása és tag-elése, majd megkezdődött a tag-elt állományok használata, és ennek alapján egy elsődleges, szövegalapú személyközi kapcsolatháló megalkotása.

Az elitminta tagjainak, életpályájuknak azonosítása érdekében folytatódott a prozopográfiai adatgyűjtés, egyben megkezdődött az egyes életrajzi attribútumok vizsgálata abból a szempontból, hogy értelmezhetők-e egy történeti kapcsolatháló alapjaként. A tapasztalatok alapján megindult a projekt fókuszának tágítása, a lehetséges hazai és nemzetközi kutatásokhoz való kapcsolódási pontok azonosítása az eredmények szélesebb körű értelmezésének biztosítása érdekében.

A kutatócsoportban a kutatási feladatokra specializált kisebb csoportok koordinációja heti rendszerességgel tartott megbeszéléseken történik. Az ugyancsak hetente tartott olvasókörökön a kutatócsoport témáihoz szorosan kapcsolódó kurrens szakirodalom feldolgozása mellett saját kutatási eredményeket vitattak meg. Az általuk szervezett keddi szemináriumsorozat keretében 2018-ban 18 magyar és külföldi kutató előadására került sor. A kutatócsoport tagjai szerepeltek a Kutatók Éjszakáján és a Magyar Tudomány Ünnepén. A kutatócsoport tagjai a kutatási eredményeket mind hazai, mind nemzetközi tudományos konferenciákon prezentálták, valamint a társadalomtudományok területén kimagaslónak számító mennyiségű és minőségű nemzetközi impaktfaktoros publikációt jelentettek meg.

Kiemelkedő 2018-ban megjelent nemzetközi publikációk impaktfaktoros folyóiratokban

1. Zachar, I., Szilágyi, A., Számadó, Sz. and Szathmáry, E. (2018a): Farming the mitochondrial ancestor as a model of endosymbiotic establishment by natural selection. PROCEEDINGS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE USA, January 30, 201718707. http://real.mtak.hu/73620/
2. Righi, S. and Takács, K. (2018): Social Closure and the Evolution of Cooperation via Indirect Reciprocity. SCIENTIFIC REPORTS, 8(1):11149. Impact Factor 2017: 4.122. http://real.mtak.hu/87170
3. Számadó, Sz. and Penn, D.J. (2018): Does the handicap principle explain the evolution of dimorphic ornaments? ANIMAL BEHAVIOUR 138: e7-e10. Impact Factor 2.869. http://real.mtak.hu/73702/
4. Kmetty Zoltán, Tardos Róbert, Albert Fruzsina, Dávid Beáta (2018): Mapping social milieus and cohesion patterns between 1997 and 2014.: Exploiting the potential of the occupational position generator. SOCIAL NETWORKS 55:(10) pp. 116-129. http://real.mtak.hu/73186/
5. Kisfalusi, D., Pál, J., and Boda, Zs. (2018): Bullying and victimization among majority and minority students: The role of peers' ethnic perceptions. SOCIAL NETWORKS, Impact Factor 2016: 2.462. http://real.mtak.hu/89370
6. Benczes, R. and Ságvári, B. (2018): Where metaphors really come from: Social factors as contextual influence in Hungarian teenagers' metaphorical conceptualizations of life. COGNITIVE LINGUISTICS 29 (1), 121-154 http://real.mtak.hu/90101
7. Bocskor, Á. (2018): Anti-immigration discourses in Hungary during the 'crisis' year: the Orbán government's 'National Consultation' campaign of 2015. SOCIOLOGY 2018(3). Impact Factor: 1.96. http://real.mtak.hu/id/eprint/90856

8. Garay J, Csiszár V, Móri TF, Szilágyi A, Varga Z, and Számadó Sz. (2018): Juvenile honest food solicitation and parental investment as a life history strategy: A kin demographic selection model. PLOS ONE 13(3): e0193420. http://real.mtak.hu/88259/

9. Keller, Tamás (2018a): Mighty Oaks from Little Acorns? The Role of Self-Assessment in Educational Transitions: Mediation and Moderation Effects. RESEARCH PAPERS IN EDUCATION 33:(1) pp. 1-23. Impact Factor 2015: 0.820 http://real.mtak.hu/id/eprint/90860

10. Keller, Tamás (2018b): Dare to Dream: A Vignette Survey on Self-Selection in Secondary Education Track Choice. SOCIOLOGICAL RESEARCH ONLINE (1) 1-20. http://real.mtak.hu/79199

11. Keller, Tamás (2018c): Caught in the Monkey Trap: Elaborating the Hypothesis for Why Income Aspiration Decreases Life Satisfaction. JOURNAL OF HAPPINESS STUDIES ONLINE (1) 1-12. http://real.mtak.hu/79200

12. Keller, T. (2018d): The Mid-week Effect and Why Thursdays Are Blue: The Weekly Rhythm of Satisfaction in Hungary. *Czech Sociological Review,* 54(3), 371. http://real.mtak.hu/83663

13. Kisfalusi, D., Janky, B., and Takács, K. (2018): Double Standards or Social Identity? The Role of Gender and Ethnicity in Ability Perceptions in the Classroom. JOURNAL OF EARLY ADOLESCENCE, accepted for publication. Impact Factor 2017: 1.828. http://real.mtak.hu/87172

14. Takács, K., Bravo, G., and Squazzoni, F. (2018): Referrals and Information Flow in Networks Increase Discrimination: A Laboratory Experiment. SOCIAL NETWORKS, 54: 254-265. Impact Factor 2016: 2.462. http://real.mtak.hu/87169

15. Zachar, I., Szilágyi, A., Számadó, Sz. and Szathmáry, E. (2018b): Reply to Garg and Martin: The mechanism works. PROCEEDINGS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE USA, May 15, 115 (20) E4545-E4546; http://real.mtak.hu/83556/

Gyerekesély-kutató Csoport 2018. évi tevékenysége (EFOP)

A kutatócsoport egy európai uniós társfinanszírozású konzorciális pályázat (EFOP-1.4.1-15 „Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása”) keretében szakmai-módszertani támogatást nyújt olyan járási és települési programokhoz, amelyek a gyermekek esélyeinek javítását, a hátrányok újratermelődésének megakadályozását célozzák. A kutatócsoport elsődleges célja és feladata az, hogy a hazai szociálpolitikai beavatkozások tervezését policy-orientált kutatásokkal, elemzésekkel, értékelésekkel segítse.

A helyi szociális ellátórendszer működése című kutatás első, 2018-ban lezárult fázisa annak vizsgálata volt, hogy vajon mitől függ, hogy a helyi intézmények a gyermekek nélkülözését beavatkozást igénylő társadalmi problémaként azonosítják-e vagy sem. Az élelmiszer-nélkülözés példáján bemutatásra került, hogy a helyi intézményekben dolgozók nem mindig ismerik fel, hogy melyik gyerek szorul segítségre, és ha felismerik is, attól függően cselekszenek, hogy a családot érdemesnek tartják-e a támogatásra. Mindez rámutat arra, hogy a jóléti újraelosztást nemcsak a szegénységben élő felnőttek esetében befolyásolják normatív szempontok, de a gyerekek esetében is. A kutatásból készült tanulmány nemzetközi szakfolyóiratban került publikálásra.

A térségi gyerekesély-programok fenntarthatósága kutatás azt vizsgálja, hogy milyen tényezők befolyásolják, hogy egy egyszeri finanszírozású program/szolgáltatás fenntartható-e a későbbiekben. Tágabban értelmezve pedig arra keresi a választ, hogy mit jelent a fenntarthatóság a társadalmi innovációk esetében. A kutatás első eredményei – a forráshiányon túl – rámutattak számos nehézségre, amely a hátrányos helyzetű térségekben jelentkezik a társadalmi felzárkóztató programok fenntartása kapcsán. Az eredményekből 2018-ban hat kutatási jelentés és egy magyar nyelvű elemző tanulmány készült.

A kutatócsoport részt vesz az MTA TK *Mobilitás Kutatási Centrum* munkájában. A *Szociális ellátórendszer és társadalmi mobilitás* című alprogramjuk az ELTE Szociális Munka Tanszékkel együttműködésben a gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer működési mechanizmusait, a helyi szociális szakemberek szemléletét, attitűdjét, döntési rutinjait vizsgálja. Az év során egy országos reprezentatív felmérés készült a család- és gyermekjóléti szolgálatok munkatársai körében. Az adatok feldolgozása és elemzése a 2019. év feladata.

A kutatócsoport tagjai rendszeresen tartanak előadásokat hazai és nemzetközi szakmai konferenciákon, készítenek review-kat nemzetközi és magyar folyóiratok számára, valamint vesznek részt szerkesztőbizottságok munkájában.

A csoport policy-orientált kutatásainak eredményei felhasználhatók az egyes szegénységcsökkentő célú közpolitikai beavatkozások tervezésénél, ill. újragondolásánál, továbbá a gyerekekkel foglalkozó szakemberek (tovább)képzésében is jól hasznosíthatók. Emellett segítséget jelenthetnek a helyi fejlesztők számára arra nézve, hogy hogyan lehet egy szegénység csökkentését célzó programot/szolgáltatást fenntartható módon kitalálni és működtetni. A csoport disszeminációs tevékenységében törekszik arra, hogy ne csak a kutatók, de a felsorolt különböző célcsoportok számára is elérhetők legyenek a kutatási eredmények. Ezt a célt szolgálja többek között a „Legyen jobb a gyermekeknek!" Nemzeti Stratégia értékelőbizottságában való részvétel, a különböző nem tudományos célú rendezvényeken való előadások, a csoport saját honlapján és az egyéb médiafelületeken történő megjelenések.

A kutatócsoport tagjainak aktív kapcsolatai vannak a hazai felsőoktatással. Öten oktatnak hazai egyetemeken (ELTE és BCE), tartanak elméleti és gyakorlati kurzusokat magyar és angol nyelven, ketten vesznek részt egyetemi doktori képzésében. Közös kutatást végeznek az ELTE TÁTK Szociális Munka Tanszékének oktatóival.

A kutatócsoport 2018-ban támogatást nyert az EMMI által kiírt pályázaton. Az EFOP-1.4.1-17 „Integrált gyermekprogramok, valamint járási felzárkózási fejlesztések szakmai támogatása" projekt lehetőséget nyújt a csoport eddigi kutatásainak folytatására, ill. új kutatások indítására.

Kiemelt publikációk

1) Husz I. (2018): 'You Would Eat It If You Were Hungry'. Local Perceptions and Interpretations of Child Food Poverty. CHILDREN AND SOCIETY 32(3), 233-243. http://real.mtak.hu/90095

2) Husz I. (2018): Szegénységcsökkentést célzó programok és a projektfoglalkoztatás. MAGYAR TUDOMÁNY 179(6), 871-884. http://real.mtak.hu/id/eprint/90878

3) Kiss M. (2018): Traditionen und lokale Produkte einer touristischen Landschaft - kulturelle, wirtschaftliche und soziologische Mechanismen hinter der Erzeugung von Marken: Das „Sathmarer Festival" als Beispiel. In: Csilla, Schell; Michael, Prosser-Schell; Bertalan, Pusztai (szerk.) Re-Invention of Tradition in Ostmitteleuropa nach 1990. Neue,

„gefundene“ und revitalisierte Feste mit Schwerpunkt auf Ungarn. New York, Amerikai Egyesült Államok, Münster, Németország: Waxmann Verlag Gmbh, pp. 77-99.

4) Kiss M. (2018): A fenntarthatóság dilemmái a hátrányos helyzetű térségekben. MAGYAR TUDOMÁNY 179(3), 331–341. http://real.mtak.hu/id/eprint/90884

5) Carmo R., Rio C., Medgyesi M. (eds): Reducing Inequalities. Palgrave Macmillan, Cham, 2018. http://real.mtak.hu/id/eprint/90934

MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
JOGTUDOMÁNYI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.; 1453 Budapest, Pf. 25
telefon: (1) 224 6700/5100
e-mail: orosz.fruzsina@tk.mta.hu; honlap: http://jog.tk.mta.hu/

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének *legfontosabb feladata* nemzetközi színvonalú alapkutatások végzése a jogtudományok terén. Alapkutatás az Intézet felfogásában az, amelynek elsődleges célközönsége a kutatók és oktatók közössége. Az alapkutatásokon belül a legfontosabb és specifikusan intézeti feladat az olyan közös nagyprojektek megvalósítása számos különböző jogterületen vizsgálódó kutató részvételével, amelyekre helyzetük miatt az egyetemi műhelyek kevésbé alkalmasak. Ezenfelül az Intézet számos publikációs fórumot működtet *(Állam- és Jogtudomány, Acta Juridica, MTA Law Working Papers, JTI blog),* emellett Jogtudományi Hírlevelet bocsát ki kétheti rendszerességgel, és működteti a Jogtudományi Keresőt, amely a jogtudománnyal kapcsolatos meglehetősen szerteágazó adatbázisban való gyors és hatékony keresést teszi lehetővé.

*Másodlagos feladato*knak az MTAtv., az MTA Alapszabálya és a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szervezeti és Működési Szabályzata szerint a következők tekintendők: hazai és külföldi tudományszervezési feladatok ellátása; együttműködés hazai és nemzetközi tudományos műhelyekkel; külföldi kutatók fogadása; a polgárok jogtudatának erősítése, a tudományos eredmények népszerűsítése és társadalmi hasznosítása.

Harmadlagos feladatnak tekintendő a jogalkotási tanácsadás, a szakemberképzés és a szaktanácsadás, szakvélemények készítése. Az Intézet mint intézmény azonban csak akkor vállal ilyen szerepet, (a) ha erre kifejezett felkérés érkezik a jogszabályokban arra felhatalmazott szervektől, vagy (b) ha a megbízás jelentős elméleti haszonnal is jár, és (c) ha megfelelő térítést fizetnek az Intézetnek.

Az Intézet kollektíváját a tárgyévben két külföldi állampolgár (egy-egy lengyel és orosz) kutató erősítette. Az Intézet az utóbbi években meritokratikus kiválasztási rendszert honosított meg. Új kutatók felvételére nyílt pályázati rendszerben, bizottság előtti meghallgatás után nyílik lehetőség, ezáltal biztosítva a legkiválóbbak felvételét.

Az Intézetben három tudományos osztály működik, ezek a következők:

- Alkotmányosság és Jogállamiság Kutatásának Osztálya;
- A Nemzetközi Jog és az Európai Jog Belső Jogi Érvényesülésével Foglalkozó Kutatások Osztálya;
- Piacgazdaság Magánjogi, Büntetőjogi és Közigazgatási Jogi Garanciái Kutatásának Osztálya.

A tudományos osztályok az Intézet adminisztratív jellegű szervezeti egységei, melyek a tágabb értelemben vett kutatási területek szerint fogják össze a kutatókat. Az akadémiai szabályzatok szerint minden kutató tagja valamelyik osztálynak, és egy kutató csak egy osztálynak lehet tagja. Az osztályok elnevezése az intézmény kutatási prioritásait tükrözi, és iránymutatásul

szolgál a személyi állomány bővítéséhez. Az osztályok működését érintő feladatok ellátásáért az osztályvezetők felelősek.
Az Intézetben egymástól elhatárolt felelősségi körök mentén a kutatók egyes intézeti és tudományszervezési részfeladatokat is ellátnak, ami a tudományszervezés egyenletes és színvonalas kialakításának nélkülözhetetlen előfeltétele. Az Intézet különösen nagy hangsúlyt fektet a külföldi vendégkutatók részvételére, ezért az Intézet belső levelezése többnyire két nyelven (magyarul és angolul) folyik, valamint beilleszkedésük és tudománymetriai beszámolásuk, továbbá a kutatói létből fakadó kötelezettségeik ellátása támogatásaként kétnyelvű információszolgáltatást és kollegiális segítséget nyújt az Intézet.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az Intézet kutatói lezárták az *Emberi Jogi Enciklopédia* című projektet, amelyben az Intézet mintegy 18 kutatója szerzőként vett részt. A megjelent közel 800 oldal terjedelmű, magyar nyelvű kötet mintegy százkét tanulmányt tartalmaz, amely nagyjából a témakör teljes körű feldolgozását jelenti, mind a hazai, mind a nemzetközi vetületeket illetően.

Szintén lezárult a *Constitutional Courts Under Pressure* elnevezésű kutatási projekt. A nemzetközi kutatás résztvevői azt vizsgálták, hogy a nemzeti alkotmánybíróságok (vagy más alkotmányértelmező testületek), valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió bírósága hogyan kezelik a terrorizmus, multikulturalizmus és migráció okozta kihívásokat. A kutatómunka eredményeit a nagy presztízsű Routledge Kiadó gondozásában megjelent *New Challenges to Constitutional Adjudication in Europe. A Comparative Perspective* című háromszáz oldal terjedelmű kötet foglalja össze, amelyben négy fejezetben és tizenhét alfejeztben vizsgálja a tizenhat főből álló nemzetközi szerződgárda az alkotmánybíráskodást érő kortárs kihívásokat, az azokra adott válaszlépéseket, a témakör nemzetállamok feletti dimenzióit, illetve a kutatásvezetők egy zárótanulmányban értékelik a tanulmányok tanulságait.

A bírói indokolások színvonalának mérése című projekt keretein belül került kiadásra az a kötet, amely a bírói indokolások minőségének vizsgálatára fókuszál. A kiadvány *How to Measure the Quality of Judicial Reasoning* címmel jelent meg a neves Springer Kiadó gondozásában, a központi kérdésre a szerzőgárda mind az akadémiai elvárások, mind a gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével keresi a választ. Az absztrakció szintjén pedig az a kutatási probléma is megfogalmazódik, hogy létezik-e olyan elvont mérce, amelynek a bírói indokolásoknak minden esetben meg kell felelniük. A kötetben hat európai jogrendszer példájának bemutatásával kísérlik meg a szerzők megválaszolni a kérdést, amelyek pedig: az Egyesült Királyság és Wales, Finnország, Olaszország, a Cseh Köztársaság, Franciaország és Magyarország. Ezek mellett természetesen megjelenik az Európai Unió bíróságának, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának a vizsgálata is.

Az *MTA Lendület HPOPS – Magyarország közpolitikai lehetőségei az Európai Unióban* elnevezésű kutatási projekt keretében a kutatócsoport Magyarország az Európai Unión belül kiaknázható közpolitikai lehetőségeinek jogi korlátait vizsgálja. Empirikus kutatásaik a 2018-as évben a közpénzügyek, elsősorban a fiskális politika európai uniós kemény, jogi és puhább, közpolitikai kereteire terjedtek ki. Elméleti kutatásaikban a tagállami gazdaságpolitikai patriotizmus és az uniós jog, különösen az uniós gazdasági alkotmány közötti viszonyok elemzésére fókuszáltak. Ezen a területen közleményük jelent meg a Springer, illetve a Hart Publishing kiadóknál, valamint 2019-ben közlemény fog megjelenni a Palgrave Kiadónál. 2018

őszére elkészült a kutatócsoport záró tanulmánykötete, amely 2019 januárjában a Springer Kiadónál jelenik meg. 2018 júniusában került sor a kutatócsoport tevékenységét összegző nemzetközi zárókonferenciára. A kutatócsoport vezetőjének összegző monográfiája 2019-ben fog megjelenni a Routledge Kiadónál.

A kisebbségi jogok erősítése Európában a csoportos perlés lehetőségével elnevezésű kutatási projekt nyitórendezvényeként 2018. április 13-án regionális nemzetközi konferenciára került sor, amelyre a régióból érkeztek kisebbségi pereskedéssel foglalkozó szakértők. A tapasztalatcsere során elsősorban romajogi és magyar kisebbségi ügyeket mutattak be és kommentáltak, a csoportos igényérvényesítésre fókuszáló kérdőív alapján. A kutatócsoport egyik tagja előadóként részt vett a 2018-as ASN (Association for the Studies of Nationalities) Word Convention rendezvényen a Columbia Egyetemen, New Yorkban. A másik résztvevő kutatónak az európai kisebbségi jogi rendszer kritikus áttekintését adó magyar nyelvű tanulmányát a *Fundamentum* című folyóirat közlésre befogadta.

A jogosultsági kultúra hiánya a közép-európai jogi kultúrákban. Mítosz vagy valóság? című kutatás keretein belül a résztvevő kutatók első lépésként a kutatás köré felépítettek egy nemzetközi kapcsolati hálót, részben nyugat-európai, részben közép-európai kutatókból, akiket a projekt különböző tevékenységeibe – nemzetközi workshopok, előkészítés és véleményezés, publikáció – kívánnak bevonni. 2018. április 25-én került megrendezésre egy projektindító nemzetközi workshop *Rights Consciousness and Legal Cultures: Theoretical Perspectives* címmel, mely célja a jogi kultúrákkal kapcsolatos elméleti kérdések megvitatása és a kapcsolatépítés elindítása volt. A projekt része egy kérdőív kidolgozása, azonban az elméleti kérdések megvitatása arra világított rá, hogy a kutatás során felhasználandó kérdőív kidolgozása összetett feladat. Ezért annak érdekében, hogy a nemzetközi tapasztalatokat is be tudják építeni, egy második nemzetközi workshop megszervezésére került sor, amely kifejezetten a jogi kultúrák empirikus kutatásának lehetőségeivel foglalkozott. Erre 2018. október 25-én került sor *Rights Consciousness and Legal Cultures: Empirical Research Experiences* címmel.

Egyéni kutatómunka keretében jelent meg az Intézet egyik senior kutatójának a parlamentek történetét összefoglaló nagyszabású monográfiája, *A parlamentek története. A korai rendi gyűlések kialakulásától a modern népképviseleti törvényhozásig* címmel, az Országház Könyvkiadó gondozásában. A mű közel hétszáz év intézményfejlődését bemutatva foglalja össze a parlamentek történetét a rendi gyűlések kialakulásától a modern, népképviseleti törvényhozások létrejöttéig. A kötet öt tematikus főfejezetből áll – időrendben halad a korai parlamentektől a rendi gyűlések kialakulásán át a népképviseleti parlamentek létrejöttéig –, és mindig az adott időszakot alapul véve foglalkozik az egyes országokkal. Így a kezdetektől a modern időkig tekinti át az egyes parlamentek történetét Oroszországtól Lengyelországon és Magyarországon át Nagy-Britanniáig, Franciaországig, Portugáliáig és Spanyolországig. Nem „csak" az európai parlamenteket mutatja be a szerző: külön-külön alfejezetet szentel az Amerikai Egyesült Államok, illetve más Európán kívüli országok parlamenttörténetének (Amerika, Ausztrália és Új-Zéland, Ázsia, Afrika).

A tárgyévben az Intézet egyik fiatal kutatója sikerrel védte meg a minősített többségű törvényalkotás kérdéseiről írott doktori értekezését.

Az Intézet egy kutatója folytatta munkáját a 2016-ban elnyert Marie-Curie vendégkutatói megbízása alapján a Szlovák Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetében, ahol az etnikai hovatartozás jogi operacionalizálásának kérdéskörét kutatja hároméves fellowship keretében.

A kutató 2018-ban a kutatási ösztöndíj keretében két előadást tartott, *Operationalizing ethnicity and, translating identity politics to law: choice and fraud* címmel a Comenius University Academy of Sciences Institute szervezésében, illetve *Conceptualizing and operationalising ethnicity: Central-East European experiences* címmel a Slovak Academy of Sciences vendégeként.

A tárgyévben folytatódott az a 2016-ban elnyert Bolyai János Kutatási Ösztöndíj keretében zajló kutatás, amelynek célja a modern jogösszehasonlítás történetéről szóló monográfia angol nyelvű kéziratának elkészítése. Ebben az évben a kutató az utóbbi évtized fejleményeire, a kuhni életműre fókuszált kutatásában és azt törekedett beilleszteni a kutatómunka keretében készülő kötet anyagába. Az elmúlt két évben két külföldi előpublikáció is megjelent a kutatás keretei között nemzetközi lapokban (*Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2018\5, *Rivista di Diritti Comparati* 2018/2).

Lezárásra került egy másik, 2015-ben elnyert Bolyai kutatási ösztöndíj keretei között folytatott kutatás, amely az uniós polgárok jogvédelmét biztosító uniós ombudsmani hivatal eljárásának soft law jellegét vizsgálta; a kutatómunka eredménye egy jelenleg megjelenés alatt lévő zárómonográfia.

Az Intézet egy másik kutatója pedig 2018-ben nyerte el a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat.

A 2018-as évben a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal pályázatán az Intézet egy saját kutatási terve, illetve egy, a Kutatóközponton belül a Politikatudományi Intézet és a Szociológiai Intézet kutatóival közösen beadott kutatási terv szerepelt sikerrel. Előbbi fiatal kutató által kezdeményezett témapályázat (FK), míg utóbbi kutatói kezdeményezésű (K). (Ezek részletező ismertetését a beszámoló IV. pontja tartalmazza.)

A tárgyév folyamán az Intézetben – a TK Teljesítményértékelési Szabályzata szerint – hat kiemelt és öt elismert projekt működött.

A kiemelt projektek közül

- a „Büntetőjogunk szabályozási újdonságai – a jogtudatban” elnevezésű projektben két,
- „A jogosultsági kultúra hiánya a közép-európai jogi kultúrákban. Mítosz vagy valóság?” projektben szintén kettő,
- „Az internetes forgalomirányító szolgáltatások szabályozási kérdései” elnevezésű projektekben három,
- „A Magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között” projektben huszonhárom,
- A „Populizmus a közpolitikai és jogalkotásban” elnevezésű kutatásban négy,
- A „Policy Opportunities for Hungary in the European Union” projektben hat intézeti kutató működött közre.

Az elismert projektek közül

- „A Menedékkérők emberi jogai Magyarországon és Olaszországban” projektben három,
- az „Intézményi reformok öregedő társadalmakban” projektben két,
- a „Kollektív eljárások a kisebbségi csoportigények szolgálatában” projektben egy,

- „A punitív büntetőpolitika hatása a büntetéskiszabásra és ennek költségvetési hatása” projektben két,
- „A kisebbségi jogok erősítése Európában a csoportos perlés lehetőségével” projektben pedig szintén két intézeti kutató működött közre.

Az Intézet tudományszervező tevékenységének keretében több hazai és nemzetközi szakmai konferencia házigazdája volt, illetve közreműködött azok megszervezésében. Ezek egy része kifejezetten az Intézet tudományszervező, „hub”-szerepét is kívánta erősíteni a hazai tudományos közéleteben, fórumot biztosítva egy-egy jogterület legnevesebb képviselőinek a szakmai eszmecserére. Említést érdemelnek különösen az alábbiak:

- 2018 májusában került sor *Az új polgári törvénykönyv első öt éve* címmel szervezett konferenciára. A kétnapos rendezvény keretein belül a polgári jogot érintő közelmúltbeli változások, legaktuálisabb kérdések megvitatására került sor. A hét panelben a jogterület legnevesebb hazai szakértői tartottak előadásokat, valamennyi hazai jogi képzőhely képviseltette magát;
- 2018 októberében került sor *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai* című konferenciára, amelynek előadói szintén átfogó jellegel tekintették át a büntető anyagi és eljárásjog egyes kérdéseit. Számos hazai jogi kar képviselőjén túl a Kúria, a Legfőbb Ügyészség, valamint a Magyar Ügyvédi Kamara is képviseltette magát a rendezvényen, valamint olyan szakmai műhelyek, mint az Országos Kriminológiai Intézet;
- Szintén 2018 októberében került megrendezésre *A nemzetközi büntető igazságszolgáltatás kihívásai* elnevezésű konferencia.

Az Intézet kisebb volumenű workshopokat is szervezett az aktuálisan felmerülő, a szakmai közösség – és adott esetben a laikus közvélemény – élénk érdeklődését kiváltó témák megvitatására. Ilyenek voltak különösen:

- 2018 májusában *A választási rendszer alkotmányosságáról* szervezett kerekasztal-beszélgetés, valamint
- 2018 októberében a *Polgári Törvénykönyvnek a közéleti szereplők személyiségvédelmére vonatkozó szabályai módosításáról* rendezett kerekasztal.

Az Intézet 2018 folyamán több nemzetközi konferenciának is otthont adott, összefüggésben a nemzetközi láthatóság növelésének céljával:

- 2018 áprilisában került sor a kisebbségi csoportigények kikényszeríthetőségét vizsgáló projekt keretei között a *Challenges of Effective Minority Rights Litigation in Eastern Europe with a Special Focus on Procedure* elnevezésű konferenciára;
- Szintén áprilisban rendezte meg a jogtudatkutatásra fókuszáló kutatócsoport a *Rights Consciousness and Legal Cultures: Theoretical Perspectives* elnevezésű konferenciát, illetve ennek folytatásaként tárgyév októberében a *Rights Consciousness and Legal Cultures: Empirical Research Experiences* című nemzetközi konferenciát;
- 2018 júniusában került megrendezésre a Lendület kutatócsoport öt éven át tartó projektjét lezáró konferencia *The closing conference of the MTA TK Lendület-HPOPs Research Group: Local interests and common obligations in the EU* címmel;

– Tárgyévet az alkotmányjogászok nemzetközi közösségét összefogó ICON szervezet regionális konferenciájával zárta az Intézet, amelyre *The state of liberal democracy in Central and Eastern Europe. Workshop on the I·CONnect-Clough Center 2017 Global Review of Constitutional Law* címmel került sor.

Az Intézet angol nyelvű folyóirata, az *Acta Juridica Hungarica – Hungarian Journal of Legal Studies* szerepel a HeinOnline folyóirat-adatbázisában, és tárgyévben négy lapszáma jelent meg. Az *Állam- és Jogtudomány* című periodikának 2018-ban szintén négy száma jelent meg. A lektorált, referált „A" kategóriás lap vezető jogtudományi folyóiratnak tekintendő, amelynek szerkesztősége az Intézet kutatóiból, szerkesztőbizottsága a hazai jogi karok dékánjaiból áll. Az *MTA Law Working Papers,* az Intézet négy kutatója által szerkesztett periodika a tárgyévben sikeresen folytatta működését, összesen 17 tanulmányt közölt. A műfaj a tudományos publikációk „hierarchiájában" az első szintet jelenti: a már elkészült, de még átírandó, javítandó anyagok megjelenési helye, mely lehetőséget nyújt a kapcsolódó vitára. Az intézeti projektek keretében készülő számos kézirat megjelenéséhez biztosít gyors, szabad hozzáférésű fórumot.

b) Tudomány és társadalom

Az Intézet kutatóinak tevékenysége több területen is hozzájárult a társadalmat foglalkoztató kérdések megválaszolásához és a tudományos ismeretek terjesztéséhez. Az Intézet rendezvényei szinte kivétel nélkül nyilvánosak (előzetes regisztrációhoz kötöttség azonban előfordulhat). Ezek programját, főbb paramétereit az informatív, kétnyelvű (magyar és angol) intézeti honlap, az Intézet által indított és gondozott *Jogtudományi Hírlevél és Jogtudományi Kereső,* valamint az Intézet Facebook-oldala mindenkor közzéteszi.

Az Intézet rendezvényeiről – túl a fentiekben már említett fórumokon – elektronikus tájékoztatás útján a releváns hazai kutatóhelyek is értesülnek (továbbá idegen nyelvű rendezvények esetén, valamint a kutatók szakmai kapcsolatai alapján egyes külföldi szakmai műhelyek is).

Az Intézet egyik fontos feladatának tekinti, hogy tudományszervezési szolgáltatásokkal segítse a hazai jogtudományi közösséget. Ebben a szolgáltató szellemben, egyúttal külföldi mintákat is követve a *Jogtudományi Hírlevél* elnevezésű kétheti elektronikus periodikát a tárgyévben folyamatosan publikálta (2018-ban összesen 21 hírlevél), amely a lehető legszélesebb hazai jogtudományi közösséget megcélozva tartalmazza az aktuális hazai és nemzetközi konferencia-felhívásokat, doktori védéseket, habilitációkat, könyvbemutatókat, személyi híreket, ösztöndíj-lehetőségeket. A *Hírlevél*nek hozzávetőlegesen 4000 feliratkozója van.

Az Intézet a 2018-as évben ismét meghirdette a *Pro Dissertatione Iuridica Excellentissima* Díjára való felhívást, amelynek átadására és a díjazott előadására 2019 márciusában fog sor kerülni; a díjra jogtudományi témájú, magyar, angol, német vagy francia nyelven írt PhD-értekezéssel lehet pályázni.

Szintén megjelent a *Jogtudományi alapkutatások* monográfiasorozathoz kapcsolódóan a kéziratok leadására vonatkozó felhívás, amelyre számos kötet kézirata érkezett be. A sorozat célja, hogy évente átlagosan egy kiemelkedő minőségű magyar nyelvű jogtudományi alapkutatási monográfiának biztosítson megjelenési lehetőséget, egyúttal általános és ingyenes (open access) elérhetőséget. A mű elektronikus formátumban történő elkészítését a Jogtudományi Intézet vállalja. Az elkészült e-könyv az Intézet honlapján kerül elhelyezésre, továbbá az Intézet a könyv nyomtatott formátumú megjelenését is finanszírozza korlátozott

példányszámban. 2018-ban sor került a pályázatok elbírálására, a nyertes mű kiválasztására és a kötet kiadása technikai feltételeinek lebonyolítására, a könyvbemutató 2019 első negyedévében várható.

Az Intézet – többéves hagyományokat folytatva – a kutatóközpont többi intézetével 2018-ban is bekapcsolódott a *Kutatók éjszakája* c. programsorozatba. A tárgyévi program keretében 4 intézeti kutató tartott előadást. A résztvevők száma és visszajelzéseik alapján a későbbiekben is igény mutatkozik hasonló jellegű rendezvények szervezésére.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A hazai és nemzetközi K+F tevékenység részeként értelmezhető, hogy a munkatársak többsége jelentős oktatási tevékenységet végez a következő intézmények alapszakán, mesterszakán vagy doktori képzésében: Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem, Közép-európai Egyetem, Miskolci Egyetem, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Széchenyi István Egyetem, Bibó István Szakkollégium.

Továbbá 2018-ban az alábbi külföldi felsőoktatási intézmények munkájában is közreműködtek kollégáik: Comenius Egyetem (Pozsony), NATO Defense College (Róma). University of Vilnius, a Heidelbergi Egyetem, Northwestern Politechnical University, Max Planck Institute for Social Anthropology, a Manchaster University Jogi Kara, University of Colorado, a brno-i Masaryk Egyetem, a dél-koreai Kyungpook National University, valamint a European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation kurzusain.

Az MTA TK Jogtudományi Intézet kutatói a 2018-as évben mintegy 99 elméleti és 16 gyakorlati kurzust tartottak alap-, mester- és doktori szakokon tanuló hallgatóknak, 30 BA- és 34 MA-diplomamunkát, 8 TDK-dolgozatot, valamint 28 PhD-disszertációt konzultáltak.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2018-as évben a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal pályázatán az Intézet kutatóinak részvételével készült két kutatási terv szerepelt sikerrel:

– *A magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között* (FK 129018) elnevezésű projekt azt vizsgálja, hogy a társadalmi, gazdasági, politikai, tudományos és technikai fejlődés során felmerült új kihívásokra hogyan volt képes reagálni a magyar jogrendszer a 2010–2018 közötti időszakban. A vizsgálat a jogalkotáson keresztül a jogalkalmazásig és jogkövetésig a fő jogterületekről reprezentatív módon, teljes körű mapping típusú adatbázis-építés és arra épülő kvalitatív elemzés alapján kiválasztott esettanulmányok készítésével elemzi azt, hogy a jogrendszer mikor, hogyan és milyen eredményességgel reagál a kihívásokra a szabályozó, társadalomirányító szerepének megőrzése érdekében (reagálóképesség).
  A kutatás célkitűzése, hogy a reprezentativitásra törekvő alapkutatás során, tudományos igénnyel foglalkozzon a hazai társadalomtudományi kutatások által az elmúlt években azonosított társadalmi szintű kihívásoknak a magyar jogrendszer egészére tett strukturális hatásaival, arra összpontosítva, hogy hogyan írható le a magyar jogrendszer általános adaptációs és asszimilációs tanulási képessége.

– *Populizmus a közpolitikában és a jogalkotásban* (K 129245): három kutatóintézet (MTA TK JTI, PTI és SZI) kutatói a populizmus fő jellemzőit elemzik a közpolitikai és jogalkotási folyamatokban. Áttekintik a populista politikai szereplők fő mozgatóerőit és döntéshozatali mintáit, segítve az állampolgárokat, a civil társadalmat és a médiát is a populizmus vezérelte közpolitikai folyamatok jobb megértésében. A kutatás a magyarországi politikai fejlődés kontextusában elemzi továbbá a populizmus, az alkotmányosság és a jogállamiság közötti kapcsolatot. Magyarországon a közelmúltban alkotmányos reform és kiterjedt jogszabályalkotás zajlott. A populista megközelítésmód hatására egy tisztán többségi elven nyugvó alkotmányos modell formálódik, éles kontrasztban a liberális-demokratikus alkotmányosság hagyományaival. A kutatás feltárja a liberális demokratikus berendezkedés intézményeinek azokat a strukturális gyengeségeit, amelyek végső soron a liberális demokrácia bukásához vezettek a populista törekvésekkel szemben. A kutatás további célkitűzése, hogy az alkotmányosság és a jogállamiság bevett értelmezését figyelembe véve kínáljon újszerű és átfogó kereteket a populista jogalkotás jelenségeinek megértéséhez.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Bencze, Mátyás - Ng, Gar Yein (Eds.): How to Measure the Quality of Judicial Reasoning. Springer (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90786

2) Fekete Balázs: The Limits of Sovereignty Pooling: Lessons from Europe in: Belov, M. (ed.): Global constitutionalism and its challenges to Westphalian constitutional law; Hart Publishing, 133-159. (2018) http://real.mtak.hu/89192/

3) Fekete, Balázs: Inconsistencies in the use of legal culture in comparative legal studies. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 25: (5). 551–564. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90785

4) Fiala-Butora, János: The right to independent living and its limits in: Malcolm, Langford; Michael, Ashley Stein (eds.) Disability Social Rights, Cambridge University Press, 25-44. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90801

5) Balogh, Lídia: *Roma gender politics in Hungary and feminist alliances in practice* in: Kóczé, Angéla; Zentai, Violetta; Vincze, Enikő; Jovanović, Jelena (eds.) The Romani Women's Movement: Struggles and Debates in Central and Eastern Europe, London: Routledge 178-192. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90800

6) Lamm, Vanda (szerk.): Emberi jogi enciklopédia, HVG Orac, 2018. (a REAL-ba fejezetenként került fel a könyv)

7) Majtényi, Balázs – Ákos, Kopper – Pál, Susánszky: Constitutional othering, ambiguity and subjective risks of mobilization in Hungary. *Democratization* 26(2). 173-189. (2018) http://real.mtak.hu/89378

8) Papp, Mónika; Varju, Márton: The Crisis, Economic Patriotism in Central Europe and EU law. In: Highs and Lows of European Integration : Sixty Years After the Treaty of Rome (Editors: Antoniolli, Luisa; Bonatti, Luigi; Ruzza, Carlo). Springer, 143-163. (2018) http://real.mtak.hu/90098

9) Sulyok, Gábor: Breach of Treaties in the Ancient Near East. *Journal of the History of International Law* 20(1). 31-56. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90783

10) Szente, Zoltán: A parlamentek története. Budapest: Országház Könyvkiadó (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90798

11) Szente, Zoltán; Gárdos-Orosz, Fruzsina (eds): New Challenges to Constitutional Adjudication in Europe – A Comparative Perspective. New York: Routledge (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90600

12) Ződi, Zsolt: Platformok, robotok és a jog – új szabályozási kihívások az információs társadalomban. Budapest: Gondolat (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90802.

MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
1453 Budapest, Pf. 25
telefon: (1) 224 6790
e-mail: kisebbsegkutato@tk.mta.hu; honlap: http://kisebbsegkutato.tk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A 2018. évben az MTA TK Kisebbségkutató Intézet 2016–2019 közötti periódusra szóló, középtávú fejlesztési tervében foglaltaknak megfelelően, valamint a projektjellegű kötelezettségekre építve folytatódott a 2013-ban kijelölt új kutatási irányoknak való (mindenekelőtt a kisebbségi kompetenciákra összpontosító, valamint az interdiszciplináris identitáspolitikai kutatások elmélyítésére épülő) megfelelés. Ugyanakkor a főbb alapkutatási területek, a magyarországi romák és más nemzetiségek, a zsidóság, a határon túli magyarok, illetve a bevándorlók vizsgálata továbbra is megmaradt. A főbb eredményekről több rangos publikáció is megjelent neves nemzetközi kiadóknál, ide sorolandók az erdélyi magyarokról, illetve a kisebbségek politikai antropológiájáról szóló angol tanulmánykötetek, amelyek mellett a munkatársak három impaktfaktoros cikket is publikáltak vezető világfolyóiratokban. A munkatársak kiterjedt nemzetközi konferencia-részvétele ugyancsak elősegítette a kutatási eredmények szélesebb körben való megismertetését. A konzorciális partnerként elnyert nemzetközi COST-kutatás a személyi elvű kisebbségi autonómiák európai hálózatait vizsgálja. Az Intézet munkatársai jól szerepeltek az NKFIH (OTKA)-pályázatain: az elnyert nagy összegű kutatási projekt a székelyföldi önkép konstruálását vizsgálja a 19–20. század során. A korábbi évekhez hasonlóan, rendszeresen kerültek megrendezésre az Intézet szakmai profiljába illeszkedő nyilvános események, konferenciák, előadások, kisebb műhelyviták és kerekasztal-beszélgetések, amelyek közül nagy érdeklődés övezte az Intézet szervezésében megvalósuló TK-szintű migrációs, a magyarországi németek 20. századi történetéről, valamint a székely identitásépítésről szóló konferenciákat. Az Intézet *REGIO* című online és nyílt hozzáférésű folyóiratának az év folyamán megjelent számai többek között az intézeti kutatási eredmények megjelenítését hivatottak szolgálni. Az Intézet a magyarországi kisebbségkutatást digitális tartalommal, szövegtárakkal, adatbázisokkal, valamint hírekkel legátfogóbban ellátó honlapot működtet. Mindezeken túl jelentős szerepet játszik a TK angol nyelvű periodikájának, az *Intersections* folyóiratnak szerkesztésében is.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Kisebbségi kompetenciák c. kutatás keretében folytatott kutatások

Az iskola nem sziget. Oktatási és társadalmi reziliencia multietnikus környezetben című, az NKFIH által támogatott kutatás azt vizsgálja, hogy mitől lehet sikeres egy iskola. Az iskolai eredményeket ugyan nagymértékben a családi háttér határozza meg, de kérdés ugyanakkor, hogyan képesek a diákok az iskola külső és belső környezeti adottságaira építve sikeresek lenni. A reziliencia ezen jelenségét a kutatás első szakaszában statisztikai eszköztárral vizsgálták, a második szakaszban pedig kvalitatív módszerekkel. Az év folyamán az adatgyűjtés szakasza zajlott, de a terepmunka alapján kezd néhány fontos eredmény körvonalazódni: 1. A statisztikai reziliencia nem érhető könnyen tetten a mindennapi iskolai gyakorlatban; 2. Valószínű újra kell értelmezni a reziliencia fogalmát is, és azt nem a sikeresség kritériumaként kell leírni, hanem a szinten tartás eszközeként; 3. A módszertani sokszínűségnek nincs feltétlenül kapcsolata az

iskolai rezilienciával, a hagyományos, frontális módszerek is elvezetnek a reziliens „szinten tartáshoz"; 4. Ugyan az alaphipotézis az volt, az iskola nem sziget, a fenntartói átalakulások következtében az iskola éppen ellenkezőleg gyakran inkább szigetként működik, hiszen nincs közvetlen, élő kapcsolata a helyi önkormányzattal, a községgel; 5. Erős területi szegregációs folyamatok érvényesülnek, a white flight jelenséget az egyházi fenntartású iskolák térnyerése felerősítette.

Folytatódtak a *Genezys 2015* c. survey-alapú Kárpát-medencei ifjúságkutatás adatfelvételére épülő elemzések, amelyek a 2017-es első átfogó kötetet követően egy második megjelentését tűzték ki célul, középpontban a következő témákkal: kettős állampolgárság, migráció, előítéletek, médiahasználat, nyelvhasználat, kulturális mintázatok és fogyasztás, gazdaság és etnicitás.

A *Társadalmi mobilitás és etnicitás: Az iskolai sikeresség útjai, kimenetei és rejtett költségei* című, az NKFIH által támogatott kutatás keretében egyfelől a Tárki-Educatio Életpálya-felmérés adatbázisának elemzése folyt, másfelől pedig azoknak a tervezett esettanulmányokban elemzésre kerülő, a hátrányos helyzetűek és különösen a romák oktatáson keresztül megvalósuló társadalmi mobilitását elősegítő hazai programoknak és non-profit intézményeknek a feltérképezése zajlott le, amelyek közül kettőben megkezdődött a résztvevői megfigyelés és az interjúk készítése.

Az etnikai gazdaság intézményesülésének kísérletei a romániai és a szlovákiai magyarok körében című, az NKFIH által támogatott kutatás 2018-ban a vidéki informális gazdasági kapcsolatokat és a közösségi gazdálkodási formákat vizsgálta négy erdélyi és két felvidéki helyszínen, ahol interjúkra és fókuszcsoportos beszélgetésekre került sor a helyi vezetőkkel és a gazdálkodásban érintett különböző szereplőkkel.

A diverzitás és a jólét összefüggései Erdélyben. A Bolyai ösztöndíj által támogatott kutatás az első évében a nyelvi-etnikai különbségek, a diverzitás és a gazdasági jólét viszonyának az összefüggéseit vizsgálta Erdélyben többféle, már meglévő adatforrás alapján. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy romlik az erdélyi magyarok román nyelvtudása, és ezt bünteti a piac. Meglepő módon az derült ki, hogy a románokkal kötött „bridging" típusú kapcsolatok az erdélyi magyarok nagy többsége számára nem járnak relatív munkaerőpiaci vagy gazdasági előnyökkel. Egy további fontos következtetés, hogy az etnikai alapú polarizáció a gazdaságban is növekszik, a „párhuzamos társadalmak" kiépülése fokozódóban van, ami nem kedvez a szegényebb régióban koncentrálódó erdélyi magyar népesség jóléti esélyeinek.

Identitáspolitikai tárgyú kutatások

A *Társadalmi konfliktusokra adott identitáspolitikai válaszok az európai, nemzeti és lokális szintek viszonylatában* című kutatás az év folyamán a szolidaritás és a társadalmi konfliktusok transznacionális okaival, illetve formáival foglalkozott. A kutatás eredményeként megszülető angol nyelvű tanulmánykötet a szolidaritás egyéni motivációit, élettörténeti előzményeit és intézményi formáit vizsgálja, valamint nemzetközi összehasonlításba helyezi a szolidaritás, a civil társadalom és a transznacionális folyamatok viszonyát.

Székely zászló mint a nemzeti hovatartozás tárgyiasulása. A doktori kutatás fókuszában a székely zászló áll, a fő kérdései pedig: Hogyan tárgyiasul a nemzeti hovatartozás? Hogyan jött létre a zászló, hogyan kommodifikálódott és vált hétköznapi tárggyá? A magyarországi szimbolikus akciók során milyen jelentéseket kapott a zászló? A kutatás módszertana a „multi-sited ethnograpy" szabályait követi, több településen terepmunka végzésével és interjúk

készítésével. Mindez rávilágít a nemzeti hovatartozás finomabb összefüggéseire, egyrészt a társadalmi struktúrákba való beágyazottságra, másrészt megmutatja, hogy milyen klasszifikációs harc veszi körül a nemzeti mivolt kérdését a határon túli magyar politikai/civil/tudományos csoportok és anyaországi politika szereplői között, harmadrészt megmutatja a kérdés hétköznapi vonzatait is, azokat a gyakorlatokat, amelyek a nemzeti mivolt megmutatására alkalmasak.

Bevándorlókkal, migrációval kapcsolatos kutatások
Az MTA Kiválósági Együttműködési Program keretében, az MTA TK-n belül elindult Mobilitás Kutatási Centrum intézeti munkatársai egyrészt *a nagy-britanniai magyar diaszpóra intézményesülési folyamatát* vizsgálták kvalitatív interjúk és résztvevő megfigyelés segítségével, illetve online kérdőívet állítottak össze a külföldön élő magyarok körében végzett survey-kutatáshoz. Külön alprojekt foglalkozik a nemzetközi felsőoktatási mobilitás kérdéskörével.

Magyarok Németországban. Biztonság és szolidaritás transznacionális környezetben. A Humboldt Egyetemmel közös kutatás célja a Németországban élő és dolgozó magyarok munkaerőpiaci helyzetének, relatív jólétének, sikerei és kudarcai strukturális összefüggéseinek a feltárása, valamint igyekszik azt megválaszolni, hogy az Európai Unión belüli mobilitás tapasztalatai milyen hatással vannak az Európán kívülről érkezők megítélésére a verseny, a biztonság és a szolidaritás keretei között. A kérdőíves adatfelvételt interjúk egészítették ki, amelyek a fenti kérdések kvalitatív összefüggéseit, és különösen a szolidaritás és jótékonyság transznacionális formáinak egyéni motivációit és élettörténeti összefüggéseit voltak hivatottak feltárni. 2018-ban megtörtént a survey és a kvalitatív adatok feldolgozása és elemzése. A kutatás eredményeiről több hazai és nemzetközi konferencia-előadás és publikáció született.

A *RESOMA (Research Social Platform on Migration and Asylum)* című nemzetközi kutatás részeként a menekültügyi és migrációs igazgatás területén, 3-3 szakpolitikai témában készült interjú hazai szakértőkkel kormányzati, civil nemzetközi szervezeti és akadémiai háttérrel. Az adatfelvételt követően egy összegző beszámoló készült az eredményekről.

Az ismeretlen menekültek. A németországi Marion Dörnhoff Alapítvány támogatásával zajlott le a vajdasági származású, elsősorban Németországban élő vagy onnan a volt Jugoszláviába visszatelepült magyarok, délszlávok, muzulmánok kutatása. Interjúk elkészítése mellett folyamatban van a szakirodalom feldolgozása, illetve az elemzendő médiaanyag összegyűjtése, majd egy összegző tanulmány megírása.

A globális hierarchiák poszt-koloniális és poszt-szocialista percepciója. A hollandiai indonézek és magyarok esete. A doktori kutatás a Hollandiában élő magyarok és indonézek globális hierarchiapercepciójának összehasonlító elemzését kívánja elvégezni.

Határon túli magyarokkal kapcsolatos kutatások
Székelyföldi önképépítés a 19–20. században. Az NKFIH által támogatott és 2018-ban elindult kutatás a székelyföldi regionális azonosság történeti megkonstruálásának, illetve a működtetőinek a feltárását tűzte ki célul. Az első eredmények sorában közös konferenciára került sor az MTA Lendület Trianon 100 Kutatócsoporttal, amelyet egy tanulmánykötet fog követni. Megtörténtek az előkészületek az angol nyelvű Székelyföld története kiadására. Hasonlóan véglegesítésre került két PhD-dolgozat a témában, illetve lezajlott a székelyföldi életútinterjús programok felmérése és összegyűjtése is.

A *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században* című kutatás az etnokulturális alapon szerveződő közép-európai magyar kisebbségi hálózatok intézményesülését, közösségi működését vizsgálja adatbázisok, bibliográfiák, digitális szövegtárak, dokumentumgyűjtemények, monográfiák és kronológiák segítségével. Az év folyamán megjelent egy angol nyelvű tanulmánykötet a romániai magyar kisebbség társadalmi viszonyairól. Elkészült továbbá a településsoros adatbázis a Vajdaság etnikai és felekezeti viszonyairól 1860 és 2011 között; Kárpátalja 1944-ben (monográfia és dokumentumgyűjtemény); digitális szövegtárak (adatbank.ro) a román–magyar viszony alapdokumentumaiból, az erdélyi magyar ki-kicsodákból, a helytörténet-honismeret módszertani szakirodalmából; történeti bibliográfia Romániáról és az erdélyi magyar kisebbségről szóló 1990–2015 közti történeti irodalomról; Petrogallai Oszkár felvidéki magyar politikus válogatott tanulmányainak kiadása; Ligeti Ernő monográfia; a két világháború közti vajdasági magyar társadalomtörténeti szöveggyűjtemény összeállítása; kronológiai adatbázisok szerkesztése az 1918–2015 közötti Ukrajnáról, Szlovákiáról, Romániáról; valamint a szerbiai Magyar Nemzeti Tanács létrejöttének története és dokumentációja.

Erdélyi magyar naplók és emlékiratok románságképe 1914–1922. A projekt célja a bukaresti Humanitas Kiadó számára az első világháború idejéből és az azt követő időszakból, erdélyi magyar naplókból történő, jegyzetelt válogatás összeállítása, amely megmutatja a románságkép átalakulását a korszakban.

A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája című kutatás a magyar kormányok határon túli magyarokkal és a diaszpórával kapcsolatos tevékenységét vizsgálja 1918-tól napjainkig. Az év során előadások foglalkoztak a támogatáspolitika témájával, illetve elkészült a multikulturalizmus Magyarországon digitális szövegtár és összefoglaló tanulmány.

Az Ukrajna-kutatások vonatkozásában, 2014 óta az ország kiemelt szerepe a média-megjelenésen túl, rangos hazai és nemzetközi publikációk megszületését is elősegítette. Az aktuális történések bemutatása, mélyebb történeti okainak az elemző közbeszédben való fenntartása, egyes esetekben a diskurzus meghatározása szempontjából a TK vezető szerepet tölt be ma Magyarországon.

Kisebbségi kérdés a magyar–román diplomáciai kapcsolatokban Bethlen István miniszterelnöksége idején. Az NKFIH által támogatott alapkutatás végeredményeként elkészült egy publikálásra szánt forráskiadvány kézirata, valamint a kutatás egyes részeredményei több magyar és angol nyelvű publikációban láttak napvilágot.

A vajdasági magyarok önképe, 1945–1990. A doktori kutatás keretében, az év folyamán elsősorban az egykori vajdasági magyar szociográfiai és szociológiai munkák történeti feldolgozása történt meg az adott társadalmi, politikai és kulturális kontextusban.

A kisebbségi civil-nonprofit szervezetek működési sajátosságai című doktori kutatás helyi interjús és kérdőíves adatgyűjtés alapján, három helyszínen (Kassa, Pécs, Temesvár), illetve különböző, a kisebbségi szervezetek támogatását végző pályázati rendszerek vizsgálata alapján a három országban elemzi a kisebbségi, elsősorban nonprofit formában működő szervezetek tevékenységét. 2018-ban az adatok elemzése, a disszertáció kéziratának írása zajlott, amelynek vitájára 2019 elején kerül sor, valamint az eredményekről több nemzetközi konferencia-előadás és publikáció is született.

Kisebbségi jog, etnopolitika

MIME – Mobility and Inclusion in a Multilingual Europe című EU FP7-es kutatás célja, hogy a kisebbségi nyelvi jogok nemzetközi jogi szabályozását áttekintve azonosítsa az uniós többnyelvűségi politika problémáit és ezekre megoldási javaslatokat dolgozzon ki. Az év során megjelent a *Vademecum* c. összefoglaló kiadvány, a Task. 1.3. szócikkeivel együtt. Előkészületben van egy többszerzős tanulmánykötet, továbbá a kutatás eredményeit (a kisebbségi nyelvi jogok nemzetközi rezsimjéről, valamint a vajdasági többnyelvűség jogi-társadalmi helyzetéről) több nemzetközi konferencián is bemutatták.

Kétoldalú szerződéses kapcsolatok és kisebbségvédelem Közép- és Délkelet-Európában. Az NKFIH által támogatott kutatás célja, hogy megvizsgálja, hogyan érvényesülnek a közép- és délkelet-európai térségben megkötött bilaterális szerződések kisebbségvédelmi normái. Kiemelt figyelmet kapnak a Magyarország és szomszédjai között megszületett alapszerződések és más kisebbségvédelmi megállapodások keletkezésének körülményei, alkalmazásának tapasztalatai és problémái. 2018-ban egy átfogó tanulmány született az olasz–horvát és olasz–szlovén kisebbségi jogi együttműködésről, valamint nyomdakész kéziratként megjelenés előtt áll a magyar–szlovén kisebbségi szerződést elemző tanulmánykötet.

A személyi elvű autonómiák belső dinamikája Közép- és Délkelet-Európában: öt ország összehasonlító elemzése. Az NKFIH által támogatott posztdoktori kutatás célja, hogy összehasonlító módon, elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt, feltárja és elemezze a nem területi, és ezen belül is a személyi elvű, tehát nem funkcionális alapokon nyugvó kisebbségi autonómiák szerves részét képező választások főbb jellemzőit a rendszerváltás után, a kelet-közép- és délkelet-európai térség öt országában (Magyarország, Észtország, Szlovénia, Horvátország, Szerbia). A kutatás harmadik évében folytatódott a hazai és nemzetközi szakirodalom feltárása, illetve lezárult az internetes megjelenítésre alkalmas választási adatbázisok összeállítása. A magyarországi interjúk készítése mellett megkezdődött Szerbiában is a kérdéssel foglalkozó szakpolitikusokkal, kisebbségi vezetőkkel és kutatókkal az interjúzás. A kutatás eredményeiről számos hazai és nemzetközi konferencián számoltak be, illetve több angol és magyar nyelvű tanulmány is született. A kutatás eredményeit összegző monografikus kézirat elkészülte, akárcsak az adatbázis nyilvánossá tétele a kutatás végén, 2019 elején várható.

Roma tárgyú kutatások

Roma közösségek kutatása modern módszertani alapokon a 21. században. A kutatási program célja a meglévő társadalomkutatási előzményekre építő, ugyanakkor korszerű, kvalitatív és kvantitatív eszközöket felvonultató új módszertan kialakítása és tesztelése, amely lehetővé teszi empirikus adatfelvételen alapuló, reprezentatív romakutatások kivitelezését. Az év folyamán lezajlott a tényleges terepmunka Nógrád megyében, amelynek eredményeiről a résztvevők konferencián számoltak be, míg az összegző tanulmánykötet véglegesítése folyamatban van.
Roma gyerekek örökbefogadása Magyarországon. A 2018-ban indult projekt a cigány gyerekeknek, köztük az újszülötteknél már néhány évvel idősebb gyerekeknek az utóbbi években megemelkedett számú örökbefogadása mögött meghúzódó tényezők, szempontok, megfontolások feltárására törekszik és megkísérli feltárni az örökbe fogadó szülőknek – köztük a nagy arányban fellelhető városi, magasan képzett értelmiségi felnőtteknek – a roma gyerekek örökbefogadásával kapcsolatos etnopolitikai elképzeléseit is, amely téma tágabb összefüggésekben, az utóbbi évtizedben a nemzetközi családkutatás homlokterébe került. 2018 során a szakirodalmi feltárómunkát az örökbefogadás magyarországi online blogirodalmának, az abban tematizált problémáknak az elemzése követte. A kutatás első eredményeit egy nemzetközi konferencián mutatták be.

A romák oktatásával kapcsolatos kérdések a pedagógiai szaksajtó tükrében – Egy társadalmi peremhelyzetben lévő közösség integrációját segítő/gátló oktatási programok, tervek, projektek 1978 és 1998 között. A doktori kutatás azzal foglalkozik, hogy a vizsgált időszakban milyen oktatási, nevelési modellek, stratégiák jelentek meg a roma gyermekek oktatásával, nevelésével kapcsolatosan a mértékadó hazai pedagógiai szaklapok hasábjain. Az év során elkészült a szakcikkek összefoglaló adatbázisa, illetve a kutatási összefoglaló, amely kéziratvitán került bemutatásra. Ez utóbbi alapján a disszertáció benyújtása és megvédése 2019 elején várható.

Judaisztikai tárgyú kutatások

A *Zsidó oktatás és gyermekintézmények Magyarországon, 1945–1956* című, a Bolyai ösztöndíj által támogatott, már lezárult kutatás általános célja a Holokauszt utáni időszak zsidó gyermekintézményeinek, gyermekszervezeteinek feltárása, nemzetközi kontextusba helyezése volt. Az eredményekről több megjelent vagy megjelenés előtti magyar és angol nyelvű tanulmány született, illetve elkészült a magyar nyelvű összefoglaló kötet kézirata is.

Zsidó cserkészcsapatok története: identitás és emlékezet. A 2018-ban indult kutatás célja az 1913 és 1948 között működő zsidó cserkészcsapatok történetének sokoldalú feltárása korabeli források, visszaemlékezések és tárgyi emlékek alapján. Az interjúk készítése mellett levéltári és könyvtári feltárómunka is indult Gödöllőn a Cserkész Könyvtár és Levéltárban, a Szegedi és a Pécsi Zsidó Hitközség archívumaiban, illetve Budapest Főváros Levéltárában. A kutatás első eredményei egy tematikus blokk tanulmányaiban a *Regio* folyóiratban fognak megjelenni 2019 első felében.

A szegedi zsidóság öröksége. A Rothschild Foundation (London) által támogatott, az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoporttal és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemmel közös kutatási program célja a Szegedi Zsidó Hitközség mintegy 200 éves iratanyagának digitalizálása és közzététele, illetve a fennmaradt tárgyi emlékek tudományos feldolgozása. Az év során a textiltárgyak feldolgozását követően az emléktáblák, fém-, fa- és kőtárgyak héber feliratainak dokumentálására került sor, amelyből publikáció készül. A szakmai együttműködés része a Szegedi Judaisztikai Közlemények sorozat kiadása is, amelynek keretében, 2018-ban két füzet jelent meg.

A Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga története és szerepe a magyar zsidó emlékezetpolitikában. A kutatás során adatgyűjtés zajlott a székesfehérvári Alba Regia vállalat fennmaradt irattárában, a budapesti levéltárban, a Mazsihisz levéltár releváns anyagában és a kor sajtójában. Az első eredményekről már magyar nyelvű tanulmány számolt be.

A jiddis kultúra története Magyarországon című kutatás célja a Magyarországi jiddis emlékek feldolgozása, és ezen belül az egyik kutatás arra koncentrált, hogy a magyar kultúrkörben, illetve a magyar nyelvben milyen nyomai maradtak a jiddis nyelvnek és a jiddis nyelvhasználatnak a zsidóság nyelvi asszimilációja során és után, főképp a dualizmus korára koncentrálva, a történelmi szociolingvisztika szempontjai szerint vizsgálva a forrásokat. Az év során egy angol nyelvű könyvfejezet jelent meg az eredményekről. A kapcsolódó másik, Bolyai ösztöndíjas kutatás célja a történelmi Magyarország területén működő, fellépő jiddis színtársulatok, vándorszínházak feltérképezése, szereplőinek megismerése. Első fázisában a történelmi Magyarországon a két világháború között megjelent jiddis sajtó, illetve a kolozsvári magyar zsidó sajtó alapján zajlott adatgyűjtés a Kárpátalján, Erdélyben és Máramaros vidékén fellépő jiddis társulatokról és színészekről. A sporadikus anyagok rendezésének, kontextusba helyezésének folyamata elkezdődött.

A vészkorszak emlékezete a korai emlékműveken. A kutatás célja, hogy feltárja, hogyan emlékezett a túlélő közösség az 1945 és 1949 közötti emlékművekben a vészkorszak áldozataira. A kutatás eredményei egy magyar nyelvű tanulmányban jelentek meg.

Magyar zsidó tudománytörténet. A kutatási projekt az elsősorban a Rabbiképző Intézethez és a „mérsékelten haladó" (ún. neológ) zsidósághoz köthető magyar zsidó tudománytörténet feltérképezésére és az identitásra gyakorolt hatásának vizsgálatára irányul, annak közép-európai, regionális kontextusában, amelynek eredményei több tanulmányban láttak napvilágot.

A „neológ" ideológia története. A kutatás célja a máig ható ideológiai örökség feltárása, amely meghatározza a magyar zsidóság főbb irányzatainak felépítését, működési elveit és ideológiai arculatát. A kutatás azt demonstrálja, milyen erősen hatottak a magyar keresztény felekezeti viszonyok, ideológiák és történeti példák a 19. század középső harmadában a progresszív és a konzervatív zsidóság harcára Magyarországon. Az eredményekről angol nyelvű tanulmányok születtek.

Egy nyugat-magyarországi zsidó család mikrotörténeti elemzése. A doktori kutatás a nagykanizsai zsidó közösségben meghatározó Lackenbacher-család mobilitási stratégiáit elemzi döntően a 19. század folyamán. Az év levéltári forrásfeltárással telt a hadiszállításra betöltött szerepükre vonatkozóan, illetve a részeredmények több tanulmányban és előadásban kerültek bemutatásra.

Zsidó katonáskodás a Monarchiában, vallásjogi szempontból. A kutatás a magyarországi ortodox zsidó katonák hadba vonulását – a különféle súlyos vallási problémák ellenére is – kísérő különleges patriotizmus jelenségét vizsgálja.

Magyarországi nemzetiségekkel kapcsolatos kutatások

A *Németek Magyarországon 1950–1990* című, az NKFIH által támogatott kutatás célja a magyarországi németség 1950–1990 közötti történetének monografikus feldolgozása. A beszámolási időszakban a feltárómunka különösen arra összpontosított, hogy a nemzetiségekkel való államhatalmi bánásmódban milyen „munkamegosztás" figyelhető meg a politikai hatalom felső és közép-, valamint alsó szintjei között, továbbá miként szerveződhettek a helyi német közösségek. Az év során a Berlinben folytatott levéltári munka a német–magyar kulturális kapcsolatok alakulására koncentrált.

A *„Die helfte hier und die helfte zu hause" – A magyarországi németek története 1944–1953.* A nemzetközi együttműködésben zajló kutatás célja a második világháború utáni Magyarországot érintő migrációs folyamatok – az országon belüli telepítések/települések, a németek kitelepítése, a szlovák–magyar lakosságcsere, a bukovinai székelyek „hazahozatala", a szomszédos országokból érkező magyar menekültek elhelyezése – körülményeinek, politikai, gazdasági, társadalmi összefüggéseinek feltárása, illetve az elűzöttek németországi integrációjának, és e folyamat európai kontextusának vizsgálata. A beszámolási évben elkészült a bevezető tanulmány, amely áttekintést ad a magyarországi németségnek a második világháború után a kollektív bűnösség elvén alapuló büntetésének motivációiról, a végrehajtás módjáról, annak területi különbségeiről, a magyar társadalom attitűdjeiről.

A magyarországi német szervezetek helyi és regionális szintű aktivitása 1924 és 1945 között. Az NKFIH által támogatott projekt keretében folytatódott a feltárt forrásokban, valamint a magyarországi németek lapjaiban fellelhető adatok térképpel illusztrált adatbázisba rendezése, amelynek online megjelenítése az Intézet honlapján 2019 elején várható.

A bevándorlás kérdésének helye a magyarországi német szervezetek emlékezetpolitikai törekvéseiben (1920–1945). 2018-ban a magyarországi németek két világháború közötti hetilapjaiban folytatódott a forrásfeltárás azokra a cikkekre vonatkozóan, amelyek közvetett módon vagy közvetlenül a német bevándorlás kérdésével foglalkoztak. Azt is vizsgálta a kutatás, hogy mennyiben különböztek a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület és a Volksbund emlékezetpolitikai törekvései, és ebben milyen szerepet játszott az adott problematika. A kutatás részeredményeiről egy magyar könyvfejezet jelent meg.

A magyarországi németek története a 20. század első felében. A 2018-ban indult kutatás keretében a lokális közösségek vizsgálatán van a hangsúly a levéltári forrásfeltárás során. Az első részeredményekről egy magyar nyelvű előadás és könyvfejezet számolt be.

b) Tudomány és társadalom

Az Intézet számára stratégiai kérdésnek számít, hogy a kutatók által felhalmozott és publikált ismeretek, adatok az érdeklődők számára is elérhetővé váljanak. Az elmúlt évben mintegy 15 nyilvános szakmai rendezvény került megrendezésre: konferenciák, műhelyszemináriumok, kéziratviták, neves hazai és külföldi kutatók előadásai és szakmai beszélgetések. Az eseményekről, illetve más, kisebbségkutatással kapcsolatos hírekről, szakmai publikációkról az Intézet honlapja, Facebook profilja, Youtube csatornája is tájékoztatta az érdeklődőket. A kutatómunkát hivatott elősegíteni a Digitális Olvasószoba a növekvő számú digitalizált kiadvánnyal és adatbázissal.

Kutatóközponti konferencia: Migráció: tények és társadalmi percepciók, 2018. november 13.

További intézeti rendezvények 2018

- „Accountability, Transparency and Participation in Local Government in Ukraine" c. előadás, január 11.
- A *„Tanuló régiók Magyarországon. Az elmélettől a valóságig", a „Szülőföldön magyarul. Iskolák és diákok a határon túl", „A felsőoktatás hozzáadott értéke. Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megtagadásához", valamint az „Értékteremtő testnevelés. Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében" c. kötetek bemutatója az MTA Nevelésszociológiai Albizottságával közösen, április 5.*
- „Managing Precarious Work: Economic Anthropological Approaches to Informalized and Low-wage Labor" c. konferencia a CEU Szociológia és Szociális Antropológia Tanszékével, illetve a Karl Polanyi Központtal közösen, április 16.
- „Tabló Erdély történetéhez, 1910-1922. Átmenet egy új uralmi struktúrába, 1916-1922" c. előadás és kéziratvita, április 17.
- „Etnicitás és gazdaság Erdélyben" c. előadás, április 19.
- „Romák Nógrád megyében." *Kutatási beszámoló a „Romakutatási Műhely" inkubátor program eredményeiről, április 26.*
- „Kitörési pont az iskola (?) A hátrányos helyzetű térségekben élő cigány közösségekben a tanulás/tudás szerepe" c. előadás, május 15.
- „Magyarok Németországban" c. workshop, május 17.

- „Hullóidő. Székely identitásépítés a 19-20. században” c. konferencia az MTA-Lendület Trianon 100 Kutatócsoportjával közösen, május 24.
- „Etnikai besorolási gyakorlatok és a roma népesség területi megoszlásának változásai az elmúlt évtizedekben” c. előadás, június 12.
- „Új Kulturbürgerek. Kínai bevándorlók az illiberális Európában” c. előadás, szeptember 20.
- „A magyarországi németek elmúlt 100 éve. Helyi közösségek és nemzetiségpolitika” c. konferencia, október 16.
- „A romák oktatásával kapcsolatos kérdések a pedagógiai szaksajtó tükrében – Egy társadalmi peremhelyzetben lévő közösség integrációját segítő/gátló oktatási programok, tervek, projektek 1978 és 1998 között” c. előadás és kéziratvita, november 15.
- II. Ilyés Zoltán Emlékkonferencia – A táj és a kultúra. A Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével és a Miskolci Egyetem Vizuális Antropológiai Tanszékével közösen, november 23.

Médiamegjelenés
Az Intézet munkatársai 2018-ban is jelen voltak a nyomtatott és elektronikus sajtóban az Intézet profiljába vágó kisebbségi témák kapcsán. Az intézeti eseményekről, konferenciákról a sajtó is rendszeresen beszámolt. Kiemelendő a magyarországi székelyek és oroszok nemzetiségi elismerési kezdeményezése, valamint az ukrajnai válsággal kapcsolatos médiajelenlét. A szociális médiában az év végére a követőek száma megközelítette az 1700-at, illetve a Youtube csatorna is növekvő látogatottsággal bír.

Egyéb tevékenységek
Az Intézet szakmai gyakorlati program keretében rendszeresen fogad magyarországi és külföldi hallgatókat, amelynek eredményeként szervezett formában, egyes felsőoktatási intézmények hallgatói, valamint különféle ösztöndíjasok (Erasmus) növekvő számban kapcsolódnak az Intézethez. Az Intézet munkatársai nagyszámú tudományos, részben tudományos ismeretterjesztő és szakkollégiumi előadást tartottak Magyarországon és külföldön.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet az akadémiai intézetek közül elsősorban a Társadalomtudományi Kutatóközpont többi intézetével, a Politikatudományi, a Jogtudományi, és a Szociológiai Kutatóintézettel, a Bölcsészettudományi Kutatóközponton belül a Történettudományi Kutatóintézettel folytat közös kutatómunkát. A hazai egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével, illetve Alkalmazott Társadalomtudományi (volt Szociológiai) Intézetével, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel, a Pécsi Tudományegyetemmel, a Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományi Doktori Iskolájával, illetve Néprajzi Tanszékével működött együtt. Az egyéb hazai műhelyek közül különböző projektek keretében együttműködés alakult ki a Külügyi és Külgazdasági Intézettel, a Nemzetpolitikai Kutatóintézettel, a Nemzetstratégiai Kutatóintézettel, a Tom Lantos Intézettel, valamint a Márton Áron Szakkollégiummal. A nemzetközi együttműködések terén kiemelendő a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézettel, a Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel és a Babes-Bolyai Tudományegyetemmel, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézettel, illetve a ljubljanai Etnikai Tanulmányok Intézetével folytatott együttműködés. Több munkatárs részt vett nemzetközi konferenciákon, workshopokon, nemzetközi szakmai szervezetek, köztük főként az Association for Studies of Nationalities (ASN) rendezvényein, illetve tagjai is ezeknek. Az év során egy munkatárs folytatott

vendégkutatói, és -oktatói tevékenységet Németországban, a Max Planck Intézetben. Egy további munkatárs tanácsadói tevékenységet folytatott egy ösztönzés-menedzsment rendszer kialakításáról egy marosvásárhelyi vállalatnál, egy másik munkatársunk pedig egy székelyföldi község iskolafejlesztésében vesz részt szakértőként.

2018-ban az Intézet 8 munkatársa volt valamely doktori iskola törzstagja, oktatója vagy tartott PhD-kurzusokat. 15 munkatárs különböző egyetemeken 49 elméleti és 26 gyakorlati kurzust tartott, 12 BA-, 8 MA-hallgató diplomamunkáját segítette, és 17 PhD-hallgató disszertációjának készítését irányította. Az év folyamán 5 egyetemi hallgató töltötte pályázat útján a szakmai gyakorlatát az intézetben, főként magyarországi és romániai (EMTE-Sapientia) egyetemekről. Három külföldi vendégkutató összesen egy évet töltött az Intézetben.

Az év folyamán jelentek meg a *Regio – Kisebbség Kultúra Társadalom Politika* c. intézeti e-folyóirat számai, valamint intézeti közreműködéssel folyik a kutatóközpont nemzetközi társadalomtudományi folyóiratának, az *Intersections – East European Journal of Society and Politics* szerkesztése is. A munkatársak emellett több hazai és külföldi szakmai folyóirat – *Acta Humana, Pro Minoritate, Magyar Kisebbség, Erdélyi Társadalom, Studia Sociologia, Századok, Fórum Társadalomtudományi Szemle, Hungarian Journal of Minority Studies, Modern Magyarország, European Yearbook of Minority Issues* – szerkesztésében, szakmai lektorálásában is részt vettek, valamint több rangos nemzetközi folyóirat számára készítettek véleményeket, illetve folytattak egyéb szakértői tevékenységeket.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az Intézet konzorciumi partnerként vesz részt a 2018 végén elnyert, a személyi elvű kisebbségi autonómiák hálózatait vizsgáló nemzetközi projektben, amelyet az European Cooperation in Science & Technology (COST) alapja támogat. A munkatársak a tárgyévben is sikeresen pályáztak az NKFIH-nál: az elnyert kutatási pályázat (K) a székely önkép-építés folyamatát helyezi a középpontba a 19–20. század során. A Bethlen Gábor Alap egy, a kisebbségi magyar közösségek történetére vonatkozó adatbázis kialakítását tette lehetővé. Az NKA a független Ukrajna történetéről szóló tanulmánykötet, illetve a REGIO folyóirat kiadását támogatta.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Bányai Viktória: Children's Institutions and Education, 1945–1956. In: Sharon, Kangisser Cohen (szerk.) „My Homesickness Drove me Home...": Jewish Life in Postwar Hungary. Jerusalem: Yad Vashem, 109-168. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90928
2) Ferenc, Eiler: The Congress of European Nationalities and the International Protection of Minority Rights, 1925–1938. In: Anna-Mária, Bíró (szerk.) Populism, Memory and Minority Rights: Central and Eastern European Issues in Global Perspective. Leiden, Boston: Brill Nijhoff, 235-282. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90615
3) Kiss Tamás; Székely István; Toró Tibor; Bárdi Nándor; Horváth István (szerk.): Unequal Accommodation of Minority Rights. Palgrave (2018). ISBN: 9783319788937 http://real.mtak.hu/90086/
4) Kovács Eszter: The power of second-generation diaspora: Hungarian ethnic lobbying in the United States in the 1970–1980s. DIASPORA STUDIES Latest articles Paper: 10.1080/09739572.2017.1398374. (2018) http://real.mtak.hu/74661/

5) Kovács Nóra: Transnational Migrant Entrepreneurs' Childcare Practices from the Carers' Perspective: Chinese Children in Hungarian Homes. In: Ducu, Viorela; Nedelcu, Mihaela; Telegdi-Csetri, Aron - Childhood and parenting in transnational settings. Cham: Springer International Publishing. 25-42. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90616

6) Liu, Amy H; Shair-Rosenfield, Sarah; Vance, Lindsey R; Zsombor, Csata: Linguistic Origins of Gender Equality and Women's Rights. GENDER AND SOCIETY 32:1, 82-108. (2018) http://real.mtak.hu/90761/

7) Neumann Eszter: Pushed to the edge. Inclusion and behaviour support in schools. JOURNAL OF EDUCATION POLICY 33:3, 439-440. (2018) https://doi.org/10.1080/02680939.2017.1413767 http://real.mtak.hu/id/eprint/90618

8) Arpad, Szakolczai; Agnes, Horvath; Attila, Z. Papp (szerk.): The Political Anthropology of Ethnic and Religious Minorities. New York, London: Routledge (2018). ISBN: 9780815382126 http://real.mtak.hu/id/eprint/90930

9) Turán Tamás: Jewish Heterodoxy and Christian Denominationalism: Leopold Löw's Comparative Perspective on Modern Hungarian Jewry. MODERN JUDAISM 38:3. 354-378. (2018) http://real.mtak.hu/89061/

10) Zakariás Ildikó: Jótékony nemzet: Szolidaritás és hatalom a kisebbségi magyarok segítésében. Budapest: Pesti Kalligram (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90931

MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
POLITIKATUDOMÁNYI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
telefon.: (1) 224 6700/5255
e-mail: sebok.miklos@tk.mta.hu; honlap: politikatudomany.tk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA TK Politikatudományi Intézete 2018-ban megerősítette vezető szerepét a hazai politikatudományi kutatások terén és jelentősen javította pozícióját a politikatudományi kutatással foglalkozó régiós intézmények között is. 2018-ban az Intézet vezetésével beadott Democratic Efficacy and the Varieties of Populism in Europe (DEMOS) kutatási pályázat az Európai Unió H2020 keretprogramjából mintegy egymilliárd forintos támogatást nyert el. A projektben 15 európai partner vesz részt, köztük olyan neves kutatóhelyek, mint a Hamburgi illetve a Koppenhágai Egyetem. Mindamellett az Intézet objektív mércékkel mért nemzetközi és hazai publikációs tevékenysége is javult.

Az Intézet kutatói 2018-ban 125 tudományos közleményt publikáltak, ebből 16 cikk vezető (az SSCI szerinti impaktfaktoros) nemzetközi folyóiratban jelent meg, amelyek összesített impakt faktora 23,444, a legmagasabb értékű pedig 3,567 volt. Az országgyűlési választáshoz kapcsolódva *Várakozások és valóságok* címmel a PTI egy 500 oldalas átfogó tanulmánygyűjteményt adott ki, melyben az Intézet kutatói és egyetemi kutatók közérthető, de tárgyilagos módon dolgozták fel a választás előzményeit és eredményeit. Az Intézet adja ki a *Politikatudományi Szemlé*t, amely a hazai politikatudomány egyetlen referált folyóirata.

A PTI kutatói az elmúlt évben 50 nemzetközi és 53 hazai konferenciaelőadást tartottak. Több hazai és nemzetközi konferenciaszervezés mellett 2018-ban a PTI adott otthont a Magyar Politikatudományi Társaság Vándorgyűlésének, amely a hazai politikatudomány kiemelt eseménye volt. A nagy sikerű eseményen 7 szekcióban, 19 panel keretében mutatta be kutatási eredményeit a rekord számú résztvevő.

A 2018 végén elindult DEMOS mellett az NKFIH által kiírt kutatási pályázatokon a PTI kutatói két, egyenként 10 M Ft feletti támogatást nyertek: az egyik kutatás a populizmus és a közpolitika kapcsolatát, míg a másik a kortárs demokráciák plebiszciter vezérdemokratikus trendjeit vizsgálja. Mindemellett az Intézet kutatói számos egyéni (pl. Prémium ösztöndíj), konferenciaszervezési és kutatási pályázattal növelték a saját bevételeket.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Hungarian Comparative Agendas Project (CAP)
Az NKFIH által finanszírozott CAP kutatási projekt célja, hogy egy több tucat országot lefedő nemzetközi hálózat módszertanának megfelelően összehasonlító elemzéseket készítsen a magyar közpolitikai napirendről. A kutatók 2018-ban olyan, a tudományterület élvonalába tartozó folyóiratokban publikáltak, mint a European Journal of Political Research, a European Political Science Review, valamint a Policy Studies. Az Intézet munkatársai ezek keretében bemutatták, hogy hogyan hatottak a kelet-közép európai választási reformok a pártok listás szavazatarányának változására. Az elemzés kulcsfogalomként épít a politikai piacokon érvényesülő belépési korlátokra. A vizsgálat szerint a visegrádi országokban a belépési korlátok

emelése valamint a pártpiac koncentrációja között szoros összefüggés figyelhető meg. Egy másik részkutatás a magyar költségvetési adatokat vizsgálta 1868 és 2013 között. A tanulmány megállapította, hogy az autokratikus időszakokban a kiadások tematikus bontás szerinti adatai nagyobb volatilitást mutattak, mint 1990 után. Egy harmadik tanulmányban az elemzés azt az eredményt mutatta, hogy – szemben a nemzetközi trendekkel – a média csak kismértékben befolyásolja a szimbolikus közpolitikák napirendjét. A magyar kutatócsoport munkájának elismeréseképpen 2019-ben az MTA TK PTI ad otthont a Comparative Agendas Project éves nemzetközi konferenciájának.

Részvétel, képviselet, pártosság. Választáskutatás 2018.
Az NKFIH által támogatott választáskutatási panelvizsgálat egyedülálló módszertant alkalmaz, mely alkalmas arra, hogy egyéni szintű vélemény-változásokat vizsgáljon. A vizsgálat során ugyanazokat a válaszadókat 3 hullámon keresztül kérdezik meg ugyanazokról a témákról, ugyanazon kérdésekkel. 2017. december és 2018. január folyamán készült el a választáskutatási panel survey első hulláma 2000 fős mintanagysággal. A második hullámra 2018. március 09. – 2018. április 07. között került sor, míg a harmadik kérdezés 2018. májusban történt. Magyarországon legutoljára a 2006-os választás kapcsán volt panelkutatásra kísérlet, részleges sikerrel. A 3 hullám eredményei alapján a paneltagokra vonatkozóan kiderült, hogy magasabban végzettek, mint a társadalmi átlag, továbbá jelentős túlsúlyba vannak közöttük a nagyvárosi lakosok. A 2018-as választási kampányban a választók, amikor egy pártra szavaztak legfontosabb szempontnak azt tartották, hogy erős kormány jöjjön létre, illetve, hogy az adott kormánynak mennyire rokonszenves a világnézete. A 3 legfontosabb terület, amelyet megemlítettek a kutatásban, az egészségügy, a bérek, végül a bevándorlás kérdése volt. Kitűnt a válaszokból az is, hogy a fővárosiak a legelkötelezettebbek a demokrácia iránt, a legnagyobb arányban a községben lakók tudják elfogadni a diktatúrát. Végül az eredmények világosan rámutattak, hogy az általános társadalmi közhangulat összességében közepes, se nem kimagaslóan magas, se nem kimagaslóan rossz volt a kampányban, de a gazdasági várakozások a kormány szempontjából inkább kedvezően alakultak.

Politikai kommunikáció Magyarországon, 1990 – 2015
Az OTKA/NKFIH által 2014 óta támogatott kutatás az 1990-től 2015-ig tartó huszonöt év magyarországi politikai kommunikációjának a történetét tárja fel. A hálózatelemzés és – főként – a társadalomszemiotika eszközeivel történik annak bemutatás, hogyan konstruálták meg a politikában kommunikálók a legfontosabb politikai aktorokat és ügyeket, milyen metaforákat és diskurzusokat találtak ki és használtak, milyen csatornákon kommunikáltak, és milyen további szemiotikai erőforrásokat alkalmaztak: például vizualitás és kommunikációs stílusok. A 2018-as kutatásokról nemsokára megjelenő kötet tanulmányai azt mutatják, hogy 2006 óta megnövekedett az állampolgárok politikai aktivitása, és a kommunikációban is felértékelődtek az utcai megmozdulások mind a 2010-ig, mind az azt követően kormányzó többségben levő erők ellen és – 2010 után – mellett is. A 2010-ben kormányra került pártoknak sikerült kommunikációs eszközökkel is megteremteni és fenntartani a centrális erőteret, az ellenzék viszont egyedül a közös ellenség személyében tudott megegyezni; sem a további aktorok, sem az ügyek, a metaforák, a diskurzusok, a csatornák vagy az egyéb modalitások nem tették lehetővé az ellenzéki erők összefogását.

A weberi vezetők visszatérése: a plebiszciter vezérdemokrácia, mint a demokráciákban kialakult mai politikai trendek megismerésének eszköze
Az elmúlt években a populista vezetők felemelkedése és a liberális demokráciák lehetséges dekonszolidációja vált a politikatudomány egyik legtöbbet tárgyalt témájává. A 2018-ban indult kutatással a PTI kutatóinak célja, hogy magyarázatot keressenek erre a dekonszolidációra

olyan, már korábban kialakult empirikus trendek figyelembe vételével, mint a pártok, a parlamentek és a reprezentatív demokrácia más intézményeinek a hanyatlása, illetve a politikai vezetők növekvő jelentősége. A kutatók egy olyan realista demokráciaelmélet megalkotására törekednek, amely az itthon és a nemzetközi politikatudományban ismert megközelítéseknél alkalmasabb a kortárs demokráciák működésének a leírására. A kutatás első eredménye a plebiszciter vezérdemokrácia elméleti modelljének megalkotása, amely magyarázatot kínál az autoriter uralom és a demokratikus legitimáció egyidejű jelenlétére. A projekt társadalmi hasznossága abban ragadható meg, hogy a felsőoktatás és tudományos ismeretterjesztés közvetítő mechanizmusain keresztül hozzájárulhat egy reálisabb, illúzióktól mentesebb állampolgári politikakép kialakításához. Csökkenhet az illúziók és a realitás közti szakadék érzékeléséből következő frusztráció, amely a politikai elégedetlenség és szélsőség melegágya.

A kormányzás és a közpolitikai döntések minősége

Az NKFIH FK pályázatán támogatott kutatás egy olyan objektív mércerendszert dolgoz ki, mely egyszerre épít a jogbiztonság fogalmára, illetve a közpolitikai sikeresség elméleti irodalmára. Ezeket az elméleti fogalmakat a rendszerváltás utáni magyar törvények és kormányrendeletek vizsgálatára alkalmazza. A vizsgálati keret újszerűségét az adja, hogy olyan, a magyar társadalomtudományban messze nem bevett Big data technikákat alkalmaz, mint a nagyméretű folyószövegek mesterséges intelligenciára épülő szövegbányászati megoldások. A projekt keretében a kutatók az 1990-2018 időszak törvényeiből (4163 db) új javított plain text korpuszt állítottak elő, valamint html állományt is készítettek minden törvényhez a webes megjelenítés minőségének javítása érdekében (például utf8 karakterkódolású fájlok megfelelő megjelenítéséhez). Továbbá ellenőrző programokat írtak a metaadatokat tartalmazó tábla (7939 rekord) hibáinak beazonosításához és javításához. A javított korpusz és metainformációs tábla a CAP projekt weboldalán (cap.tk.mta.hu) lett közzétéve. Az új adatbázisra építve megkezdődött a törvények és rendeletek rendszerváltás utáni módosítási hálózatának elkészítése, melynek publikálása 2019-ben várható.

Regionális fejlesztési kapacitások Európa perifériáin – Külföldi beruházások és uniós támogatások Kelet- és Dél-Európában

Az MTA Prémium posztdoktori ösztöndíjjal támogatott kutatás három keleti (Lengyelország, Magyarország, Románia) és két dél-európai (Portugália, Spanyolország) EU tagállam régióinak vizsgálatával a kutatás arra keresi a választ, hogy a regionális fejlesztési kapacitások hogyan befolyásolják a külföldi beruházások mennyiségét és minőségét, valamint a K+F-re és képzési projektekre költött uniós támogatásokat. 2018-ban a külföldi működőtőke beruházások és az uniós források közötti összefüggések feltárását a kutatás két ország, Lengyelország és Románia példáján vizsgálta az autóipari ágazatban. A 2007–2013-as pályázati adatokra, valamint a két ország autóipari cégeinek részletes pénzügyi adatait tartalmazó, saját szerkesztésű adatbázisára támaszkodva, az adatokon futtatott szelekciós modellek azt sugallják, hogy mindkét országban hasonló eséllyel nyer uniós támogatást külföldi és hazai tulajdonú autóipari cég. Romániában azonban jóval koncentráltabb az autóipari cégek uniós támogatásának eloszlása (arányaiban kevesebb cég nyer átlagosan nagyobb összegeket), mint Lengyelországban, ami az ország gyengébb állami intézményi kapacitásaival magyarázható: egyszerűbb kevesebb, nagy összegű projektet adminisztrálni, mint sok, kisebb összegűt. Azonban, az elnyert források 80%-át mindkét országban eszközbeszerzésre fordították a cégek, és csupán elenyésző mértékben (10% Lengyelországban és 6% Romániában) jutott valóban innovatív K+F vagy humán erőforrás projektekre.

Intézményi reformok az öregedő társadalmakban: politikai és jogi aspektusok
Az NKFIH által támogatott kutatás kiindulópontja szerint a fejlett társadalmak politikai közössége számára az egyik legnehezebb feladat a korszerkezet folyamatos változásához, az öregedéshez történő intézményi alkalmazkodás. A kutatás a nyugati és a kelet-közép-európai társadalmaknak az öregedéshez történő intézményi alkalmazkodási stratégiáit vizsgálta. Egyik fontos eredménye, hogy az eddig felmerült választójogi reformtörekvések, amelyek a kiskorúak politikai érdekeinek nem fairnek tételezett képviseletét igyekeznek korrigálni (például a családi választójog bevezetésével), alapvetően problematikusak a demokratikus politikai működés szempontjából. A kutatás másik fontos eredménye, hogy a makropénzügyi szempontból hosszú távon fenntarthatatlannak tűnő nyugdíjrendszerek erős túlélési képessége valójában racionális viselkedési motívumokban gyökerezik. Mindemellett a vizsgálat rámutatott arra is, hogy a nyugdíjrendszerek kitüntetett szerepe miatt a modern jóléti állami újraelosztást alapvetően életpálya-finanszírozási rendszerként célszerű felfognunk. A kutatók eredményei szerint így a kortárs jóléti államok elsősorban nem a szegénységet enyhítő jövedelemkiegyenlítő újraelosztást végeznek. Végül a kutatás az idősek erőforrás-kisajátítását állító gerontokrácia-tézist is cáfolta: a látszólag korcsoportok között történő újraelosztás valójában az életpályaszakaszok mentén történő redisztribúció.

A magyar közigazgatási kapacitás és kapacitásfejlesztés helyzete európai összehasonlításban
A kutatás megállapításai szerint a magyar közigazgatás mind az európai, mind a régiós közigazgatásfejlődési, közigazgatásfejlesztési mintázatokkal összevetve sajátos, azoktól jól megkülönböztethető fejlődési utat mutat. Ennek markáns jellemzői a szokatlanul nagyfokú centralizáció és politikai-adminisztratív kontroll, a társadalmi részvétel és transzparencia minimalizálása, és a működési hatékonyság – a szakbürokrácia instrumentális jellegének – minden más szempont elé helyezése. A folyamat részleteinek, fontosabb okainak és következményeinek azonosítása további kutatást igényel.

A politikai hatékonyságérzetre ható tényezők vizsgálata nemzetközi összehasonlításban
A kutatás a politikai hatékonyságérzet szintjére ható egyéni és kontextuális faktorokat vizsgálta 19 európai országban. Az eredmények szerint a politikai hatékonyságérzet szintjére a hagyományos szociodemográfiai faktorok és politikai viselkedéssel kapcsolatos változók mellett nem politikai jellegű, az életmódhoz köthető változók is hatást gyakoroltak. A külső politikai hatákonyságérzet szintje szignifikánsan kisebb olyan országokban, ahol az állam kiterjedtebb, a korrupciót magasabb szintűnek érzékelik az emberek és a média nagyobb szerepet játszik a politika működésében. A belső politikai hatékonyságérzetre a kontextuális tényezők kevésbé hatnak.

Az európai uniós tagság hatása a magyar közpolitikára
Az MTA Bolyai ösztöndíja által támogatott kutatás az európai uniós tagság magyar közpolitikára gyakorolt hatásának feltárása. Ez az első empirikus kutatás, amely a magyar közpolitika európaizációját vizsgálja. Az empirikus vizsgálatoknak köszönhetően megismerhetővé válik, hogy Magyarország 2004-es csatlakozása óta mennyiben feleltek meg a magyar kormányok az uniós jogszabályokkal és ajánlásokkal kapcsolatos elvárásoknak és kötelezettségeknek, illetve mely szakterületeken a legerősebb az uniós közpolitikai hatás Magyarországon. A kutatás során 2018-ban az uniós tagság hazai közpolitikára gyakorolt hatását három aspektusból (törvényalkotás a magyar Országgyűlésben, országspecifikus ajánlások megvalósítása, kötelezettségszegési eljárások) feldolgozó új adatbázisok készültek. Az első eredmények – melyek a Politikatudományi Szemle 2018/3. számában jelentek meg – a 2006–2010 és a 2010–2014 közötti kormányzati ciklusok alatt vetik össze az európai eredetű jogszabályok megoszlását. Az összehasonlítás azt mutatja, hogy 2010 után sem csökkent az

európai szabályozás hatása a hazai jogalkotásra: az összes törvény bő egyharmada tekinthető EU-s eredetűnek. Az EU hatása azokon a közpolitikai területeken sem szorult vissza, amelyeken az uniónak csak támogató hatásköre van, vagyis a szabályozás átvétele nem kötelező. A társadalmi hatás szempontjából kiemelendő, hogy a kutatásnak köszönhetően empirikus alapon vonhatjuk meg annak mérlegét, miként illeszkedett be Magyarország az európai közpolitikai folyamatokba 2004 óta. Ezzel összességében a kutatás egy tényszerűbb diskurzus kialakításához járul hozzá Magyarország uniós tagságáról.

Képviselői munka és választási eredmények

A kutatás három területen vitt minket közelebb ahhoz, hogy megtudjuk, működik-e Magyarországon a személyes elszámoltatás (akár a pártok, akár a választók által). Elsőnek a képviselők tevékenységének mennyiségi mutatóit vizsgálta, rákérdezve, hogy mindez befolyásolja-e, hogy újrajelöli-e őket pártjuk a következő választáson. Az eredmények alapján elmondható, hogy a képviselőknek alapvetően két csoportja van. Azoknál, akikre a párt alapvetően csak listás képviselőként számít, a parlamenti tevékenységek hatása megmutatkozik a listás jelölésben. Ezzel szemben az egyéni kerületekben induló képviselők esetében a parlamenti munka nem számít, ami az újrajelölést illeti. Másodszor, a Strukturális Alapok elosztásának hatásait vizsgálva arra jutott a vizsgálat, hogy a győztes pályázatok értéke befolyásolja a választási eredményeket, de a hatás az egyes településeken a polgármester pártállásán is múlik. Kormánypárti polgármester esetén, a képviselő eredményei szorosabban követték a pályázati pénzek nagyságát, mint az ellenzéki településeken. Végül kimutatható, hogy a mezőgazdasági népesség arányának növekedésével párhuzamosan nő a képviselők által mezőgazdasági témában benyújtott kérdések száma. Ugyanakkor a legfontosabb kérdéstípusok területén nem mutatható ki különbség egyéni és listás képviselők között, ami arra utal, hogy a választási ösztönzők felülírják a hivatali ösztönzők hatását.

A törvényhozás alkotmánybírósági korlátozása (JUDICON)

Az utóbbi években a kelet-közép-európai régió országaiban a parlamenti többség és az alkotmánybíróság közötti konfrontáció ráirányította a figyelmet a törvényhozás és alkotmánybíráskodás viszonyára. A politikatudományi és jogtudományi szakirodalomban azonban mindeddig hiányzott annak szisztematikus vizsgálata, hogy az alkotmánybíróságok valójában milyen mértékben korlátozzák a politikai szereplők döntéseit. A JUDICON projekt ennek a hiánynak a pótlására vállalkozik azzal, hogy egy innovatív módszertan alkalmazásával mérhetővé teszi az alkotmánybírósági döntések erősségét hat ország (Csehország, Lengyelország, Németország, Magyarország, Románia és Szlovákia) esetében. Az intézményi berendezkedés és jogtudományi (leíró) kutatások alapján arra lehetett számítani, hogy a magyar és német alkotmánybíróságok élen járnak a törvényhozások mozgásterének korlátozásában. Ezzel szemben a kutatás eredményei azt mutatják, hogy a magyar testület (amely egyébként az alkotmánybíráskodás eszköztárának legszélesebb körét használta döntéshozatalában) kevésbé korlátozó döntéseket hozott, mint a német, vagy akár a szlovák alkotmánybíróság. A korlátozás szempontjából legaktívabbnak az első szlovák alkotmánybíróság (1993-2000) tekinthető, míg a román és lengyel testületek kevésbé erős döntéseket hoztak.

A pártos polarizáció okai és hatásai

A politikai polarizáció jelenségére az utóbbi néhány évben nemzetközi szinten is nagyobb figyelem vetült, mint valaha, ennek ellenére az európai országokra koncentráló kutatások még mindig viszonylag ritkák. Ennek a hiánynak a betöltéséhez járul hozzá a polarizáció okait és hatásait vizsgáló kutatás. Mivel Magyarország az utóbbi években Európa egyik legpolarizáltabb országává vált, a témai hazai kutatása különösen aktuális. A több mint tíz év adataira és Európa

harminc országára kiterjedő elemzések eddigi eredményei szerint a politikai megosztottság nagymértékben csökkenti a gazdasági teljesítményt, és hatása akkor is igen jelentős marad, ha a növekedésben kulcsszerepet játszó, legfontosabb gazdasági tényezők hatását kiszűrjük. A korábbi kutatások elsősorban a választói viselkedés és a politikai kommunikáció szempontjai szerint vizsgálták a polarizáció szerepét, (pl. a közbeszéd minőségére, az érveken alapuló viták hatásosságára vagy a politikai kampányok stílusára gyakorolt hatását). Ezekhez képest az eredmények azt mutatják, hogy a megosztottságnak kézzel fogható, 'forintosítható' káros hatásai is vannak, amelyek további vizsgálata egy kirívóan polarizált ország esetében mindenképpen figyelmet érdemel.

A Facebook-kampány hatása a képviselőjelöltek választási eredményére
A kutatás a Facebook politikai kommunikációban játszott szerepét vizsgálja. A 2018-ban publikált eredményekből az derült ki, hogy a politikusok Facebookon nyújtott teljesítménye kicsi, de szignifikáns hatással van a választáson elért eredményükre. Ez a hatás a kétlépcsős mechanizmuson keresztül érvényesül, a pluszszavazatok azoktól a választóktól származhatnak, akik ismerőseik megosztásain keresztül találkoznak az adott politikus posztjaival. A kutatás mindemellett bemutatta a 2018-as kampány közösségi média-használatának jellemzőit. A Fidesz politikusai különösen sikeresek voltak a reakciók kiváltásában, a legnagyobb láthatóságot elérő jelöltek jelentős része azonban az ellenzéki oldalról került ki. A nem politikusokhoz vagy médiumokhoz kötődő Facebook-oldalakon a kormánypárti oldalak a kevesebb követő ellenére is nagyobb láthatóságot értek el. A médiumok esetében azonban az ellenzéki médiumok jóval nagyobb elérésre képesek a Facebookon, mint a kormánypárti médiumok.

b) Tudomány és társadalom

A Politikatudományi Intézet kutatásai és eredményei a korábbi éveknél jóval nagyobb számban jutottak el a közvéleményhez. Az országgyűlési választást feldolgozó kötet a tudományon túli nyilvánosság számára készült, a könyv fejezeteit pedig részletesen feldolgozták különböző sajtóorgánumok. A politikatudomány relevanciáját jelzi, hogy a napi eseményeken túlmutató nagyobb összefüggéseket és trendeket vizsgáló kutatások is megjelenhettek a médiában. Szintén kiemelt médiajelenlét mellett zajlott a nemzetközi POLTEXT szövegbányászati hálózat konferenciája. Az Intézet médiamegjelenéseiről a PTI honlapja rendszeresen számot ad.

A PTI 2018-ban is önálló, teltházas programot szervezett a Kutatók éjszakája programsorozatra. Az Intézet öt kutatója tartott előadást, illetve szervezett interaktív, a közönséget is bevonó workshopot. A PTI 2017-ben indult blogja arra törekszik, hogy az Intézet kutatásait rövid és közérthető módon mutassa be az érdeklődőknek, így a legfontosabb kutatási eredmények nem csupán a tudományos publikációkban, hanem ezen a felületen is megjelennek. Az egyes bejegyzéseket az adatok szerint ezres nagyságrendű olvasótábor követi, és a visszajelzések alapján a felsőoktatásba is eljuttatja az Intézet eredményeit.

Az intézeti honlapra felkerült az összes fontos hír, az álláshirdetések, a kutatási eredmények, a konferenciák, a TK-ban közösen szervezett programok. Rendszeresen frissülnek a kutatók angol és magyar nyelvű profiljai. http://politikatudomany.tk.mta.hu/.

Az Intézetben és a politikatudományban történő érdekes hírek, álláshirdetések, gyakornoki pozíciók, kutatási eredmények, konferenciák mind megosztásra kerültek az Intézet Facebook profilján. A profilt jelenleg 1775 ember kedveli és 1811 fő követi.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet munkatársai több rangos hazai és nemzetközi konferencia szervezői voltak, valamint több nemzetközi kutatói együttműködés szervezői feladatát nyerték el és töltötték be.

- A POLTEXT szövegbányászati projekt több mint 30 külföldi előadó részvételével tartott nemzetközi konferenciát, ahol a kvantitatív szövegelemzés társadalomtudományi alkalmazásának aktuális eredményeit mutatták be.
- A POLTEXT projekt mindemellett együttműködést kezdeményezett az MTA SZTAKI-val, valamint a BME SZKT-vel a természetesnyelv-elemzés társadalomtudományi alkalmazásának, valamint a szövegbányászati eszközök mesterséges intelligenciára épülő fejlesztése kapcsán.
- Az Intézet egy munkatársa a Taylor & Francis kiadó és az ECPR újonnan indult folyóirata, a Political Research Exchange szerkesztőbizottsági tagja lett.
- A PTI intézeti előadások sorozatában 2018-ban Gianvittorio Caprara (La Sapienza – University of Rome), Hanna Wass (University of Helsinki), Melani Barlai (Andrássy Universität), valamint Ov Cristian Norocel (Université Libre de Bruxelles) mutatták be kutatásukat.
- Az Intézet egy munkatársa 2018-ban a Hartwick College-ban (Oneonta, NY) tartott kurzusokat vendégoktatóként. Az Intézet az év során négy fő vendégkutatót (pl. Fulbright együttműködés keretében) fogadott.
- A nemzetközi tudományos szervezetek kapcsán az Intézet egy munkatársa látja el a NISPAcee elnöki, valamint az IRSPM Kelet-Európáért felelős alelnöki tisztségét. A PTI egy munkatársa steering committee-tag a Comparative Candidates Survey projektben. Az Intézet egy munkatársa management committee-tagja a Cost Action 17135 (Constitution-making and deliberative democracy) projektnek.
- 2018-ban a PTI szervezte a Magyar Politikatudomány Társaság Vándorgyűlését.
- A PTI az NKE Molnár Tamás Kutatóintézetével közösen szervezte meg „A valóság kihívása” című politikaelméleti konferenciát.
- Az Intézet több kutatója részt vesz a BCE, illetve az ELTE ÁJK politikatudományi doktori képzéseiben, valamint a graduális szintű képzéseken egyaránt. A PTI kutatói Rajk László Szakkollégiumban, a Széchenyi István Szakkollégiumban, valamint a Bibó István Szakkollégiumban tartottak kurzusokat 2018-ban.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont vezetésével 3 M euró támogatást nyert a DEMOS (Democratic Efficacy and the Varieties of Populism in Europe) című H2020-as pályázat. A tizenöt tagú nemzetközi konzorcium 2018 decemberében indult 3 éves kutatási programja a demokráciával kapcsolatos hatékonyságérzeteket kívánja összekapcsolni a populizmuskutatással.

Az NKFIH pályázatán több mint 14 M Ft támogatást nyert a Populizmus a közpolitika-, és jogalkotásban című kutatás, amelyben a TK több intézetének kutatói a populista politikai szereplők fő mozgatóerőit és döntéshozatali mintáit vizsgálják, segítve az állampolgárokat, a

civil társadalmat és a médiát is a populizmus vezérelte közpolitikai folyamatok jobb megértésében.

Az NKFIH pályázatán 13,5 M Ft támogatást nyert el A weberi vezetők visszatérése című 4 éves kutatás, amely a plebiszciter vezérdemokrácia fogalmának segítségével kínál magyarázatot a demokráciákban megfigyelhető mai trendekre.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Bene Márton: Post Shared, Vote Shared: Investigating the Link Between Facebook Performance and Electoral Success During the Hungarian General Election Campaign of 2014; Journalism & Mass Communication Quarterly, Vol. 95. No. 2. 363-380. (2018); Impaktfaktor: 1,717; http://real.mtak.hu/89191

2) Békés Csaba: Hungary 1968: Reform and the challange of the Prague Spring.; Palgrave Macmillan in: Kevin McDermott –Matthew Stibbe (Eds.) Eastern Europe in 1968. Responses to the Prague Spring and Warsaw Pact invasion. London: Palgrave Macmillan, 147–167. (2018) http://real.mtak.hu/90088

3) Boda Zsolt, Sebők Miklós (szerk.): *A magyar közpolitikai napirend. Elméleti alapok, empirikus eredmények*. Budapest: MTA TK PTI, 304. (2018) https://politikatudomany.tk.mta.hu/uploads/files/A_magyar_koezpolitikai_napirend_imprimatura.pdf

4) Böcskei Balázs, Szabó Andrea (szerk.): *Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018* Budapest: Napvilág Kiadó – MTA TK PTI, 502. (2018) https://politikatudomany.tk.mta.hu/hirek/2018/11/uj-kiadvany-varakozasok-es-valosagok

5) Körösényi András Zsigmond; Metz Rudolf; Illés Gábor István: Broadening the limits of reconstructive leadership: Constructivist aspects of Viktor Orbán's regime-building politics; The British Journal of Politics & International Relations, (OnlineFirst: Online publication date: 18-May-2018), 1-19. DOI: 10.1177/1369148118775043; 2018. Vol. 20. Issue 4. 790-808. (2018); Impaktfaktor: 1.423; http://real.mtak.hu/89374

6) Körösényi András Zsigmond: Political Elites and Democracy in: The Palgrave Handbook of Political Elites. London: Palgrave MacMillan, 41-52. (2018) http://real.mtak.hu/90097

7) Medve Bálint Gergő: The Cohesion Policy on the EU's Eastern and Southern Periphery: Misallocated Funds?; Studies in Comparative International Development, Springer, Vol. 53. No. 2. 218-238 (2018) http://real.mtak.hu/89381

8) Papp Zsófia: Do Personalised Campaigns Hint at Legislator Activities? The (Lacking) Relationship Between Campaigns and Legislator Behaviour in Hungary; Parliamentary Affairs, Volume 71, Issue 4, 1 October 2018, 908–929. p, https://doi.org/10.1093/pa/gsy025, Online first, 02 July 2018, Oxford University Press; Impaktfaktor: 1.163; http://real.mtak.hu/85119

9) Papp Zsófia; Patkós Veronika: The Macro-Level Driving Factors of Negative Campaigning in Europe (A negatív kampány makro-szintű meghatározói); The International Journal of Press/Politics, 20 Oct 2018 online first, SAGE Journals; Impaktfaktor: 2.468; http://real.mtak.hu/89387

10) Patkós Veronika; Boda Zsolt: Driven by politics: agenda setting and policy-making in Hungary 2010–2014; Policy Studies, Vol. 39, 2018 - Issue 4. 402-421. p. Online first, Taylor and Francis; Impaktfaktor: 0.609; http://real.mtak.hu/90099

11) Pócza Kálmán (ed.): Constitutional Politics and the Judiciary: Decision-making in Central and Eastern Europe London; New York: Routledge, 2018. 312 p.

12) Sebők Miklós Bernát, Berki Tamás: Punctuated Equilibrium In Democracy and Autocracy: An Analysis of Hungarian Budgeting Between 1868 and 2013; Europran Political Science Review; Published online: 19 September 2018; Impaktfaktor: 1.722; http://real.mtak.hu/86792

13) Sebők Miklós Bernát; Horváth Attila; M. Balázs Ágnes: Electoral reforms, entry barriers and the structure of political markets: A comparative analysis (Választási reformok, belépési korlátok és a politikai piacok szerkezete: Egy összehasonlító elemzés; European Journal of Political Research; Vol. 57. 2018. No.4. online first; Impaktfaktor: 3.567; http://real.mtak.hu/id/eprint/86797

14) Wineroither, David Martin; Seeber Gilg: Three Worlds of Representation: A Linkage-Based Typology of Parties in Western and Eastern Europe; East European Politics and Societies; Vol.32. 2017. No.3. 493-517 p.; Impaktfaktor: 0.4; http://real.mtak.hu/90103/

MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
SZOCIOLÓGIAI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
1250 Budapest, Pf. 20
telefon: (1) 224 0770
e-mail: szi.igazgato@tk.mta.hu; honlap:www.szociologia.tk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA TK Szociológiai Intézetének alapvető feladata társadalomtudományi, ezen belül szociológiai alapkutatások végzése. A kutatók a hazai társadalmi problémákat empirikusan és elméletileg, többnyire összehasonlító módszerekkel, a nemzetközi tudományosság diskurzusába ágyazottan vizsgálják. Az Intézet három tudományos osztályba szerveződve végzi kutatómunkáját:

A *Társadalmi Integráció és Társadalompolitika Osztály* munkatársai nemzetközi kontextusba ágyazva vizsgálják a mai magyar társadalom jövedelmi, térbeli és értékrendbeli rétegződésének trendjeit, és egyes társadalompolitikai területek rétegződésre és jólétre gyakorolt hatását. Az osztály kiemelt feladatai tartozik a hazai társadalmi integrációs folyamatok komprehenzív vizsgálata.

A *Módszertani és Kutatástörténeti Osztály* szervezi az intézeti kutatók elé kerülő kvalitatív és kvantitatív módszertani dilemmák belső diszkusszióját, továbbá gyűjti és rendszerezi a TK-ban folyó kutatások adatbázisait és eredményeit.

A *Társas Kapcsolatok és Hálózatelemzés Osztályon* a kapcsolathálózatok alakulásával, a családok helyzetével, család- és nyugdíjpolitikával, valamint emlékezetpolitikával kapcsolatban zajlanak kvantitatív és kvalitatív kutatások.

Az Intézet közfeladatai közé tartozik a *European Social Survey (ESS)* magyarországi felmérésének koordinációja, illetve a 2001 óta folyó kutatások adatbázisainak és dokumentációjának rendezése és a szabad hozzáférés biztosítása.

A *Kutatási Dokumentációs Központ (KDK)* a hazai szociológiai kutatások adatbázisait és eredményeit, illetve az elmúlt 50 év legbefolyásosabb szociológusainak szakmai hagyatékát kezeli. A KDK és a 20. Század Hangja Archívum együttesen Magyarország legnagyobb nyilvános, digitális társadalomtudományi archívuma. Az MTMT Bizottsága által is minősített adatrepozitórium kutatók, egyetemi hallgatók és a szélesebb közönség számára is díjmentesen biztosít kutatási anyagokat.

A *Módszeresen társadalomtudományos módszertani vitasorozat* célja a kötött tananyagokba nehezebben beilleszthető, illetve a kutatók képzése óta eltelt időszakban felmerült kurrens módszertani viták és innovatív eljárások megismertetése a szakmai közönséggel.

A *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle* a Szociológiai Intézet nyílt hozzáférésű, kettős anonim referensi rendszerben (double-blind peer review) lektorált online szakfolyóirata.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az Intézetben húsz, részben külső finanszírozású alap- és/vagy alkalmazott kutatási program zajlott 2018-ban. Ezek között található két H2020, valamint tizenegy NKFIH kutatás. Négy könyv- és folyóiratkiadást és egy konferenciasorozatot támogatott a Nemzeti Kulturális Alap.

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A kutatások segítenek megismerni a mai magyar társadalom működési mechanizmusait, és alapul szolgálhatnak a helyi társadalom- és fejlesztési politikák kidolgozásához, a vidékpolitika megújításához (a, f, p), a családpolitika tervezéséhez (b, d, o), a kultúrpolitika alakításához (c), a munkaerőpiaci helyzet családra gyakorolt hatásának és a K+F tevékenység hatékonyságának megismeréséhez (d, e), a kulturális örökség megőrzéséhez (c, k), az energiahatékony eszközök bevezetéséhez (m, n). Vizsgálják Magyarország társadalmi helyzetét az Európai Unión belüli összehasonlításban (g), és az éghajlatváltozás kockázatát és társadalmi kérdéseit (l). Emellett a tudomány- és eszmetörténeti kutatások elengedhetetlenek a múlt örökségének feldolgozásához és megőrzéséhez (h, i, j).

A társadalmi integrációs mechanizmusok vizsgálata (a) keretében az MTA által támogatott *Mobilitás Kutatási Centrumban (KEP)* négy elemzés készült: az integrációs társadalmi modell és mobilitás, a társadalom politikai integrációja és mobilitás, a lakásmobilitás történeti trendjei, a szubjektív mobilitás. Elindult az integráció és mobilitás a lokális társadalmakban téma elemzése is. Megindult a felsőoktatási migráció kutatás megalapozása, a vertikális és horizontális iskolai mobilitás tényezőinek elemzése, a Nyugat-Európában élő magyarokkal foglalkozó kvalitatív és kvantitatív kutatások módszereinek kidolgozása, illetve elindult a területi mobilitás elemzéséhez szükséges adatbázis létrehozása.

Az abortuszszabályozás szigorításának hatása az újszülöttek egészségére, valamint a gyerekek és a szülők gazdasági, társadalmi jellemzőire (b) (NKFIH) kutatás a szabályozás változásának az érintett gyerekekre és szüleikre való hatását vizsgálja a KSH Élveszületési, Csecsemőhalálozási adatbázisainak, valamint a Népszámlálások adatbázisainak felhasználásával. Idei eredményei arra utalnak, hogy az 1974-es jogszabályváltozás negatívan hatott az (1973. 07–09. és az 1974. 07–09. hó között született) újszülöttek egészségére, amit elsősorban a nem tervezett vagy nem kívánt gyerekek megszületése magyaráz. A becsült hatások jelentősen (2–5-szörösen) nagyobbak a gyerekek azon alcsoportjában, ahol feltételezhető, hogy az anyák nagyobb valószínűséggel szültek nem tervezett vagy nem kívánt gyermeket. A kutatók az elemzést több robusztussági vizsgálattal egészítették ki. Az eredmények a European Association for Population Studies (EAPS) 2018-as European Population Conference című éves konferenciáján kerültek ismertetésre.

A *Cirkuláció és disszenzus a magyar kulturális elitben* (c) (NKFIH) kutatás célkitűzése a magyar kulturális elitben zajló változások és folyamatosság vizsgálata. Az idei eredmények szerint az elmúlt tíz évben a kulturális elit összetétele igen keveset változott, továbbra is ez a legstabilabb elitcsoport: a politikai elit által kezdeményezett pozicionális cserék, illetve a természetes generációváltás nem tudta megingatni a kortárs kulturális kánon stabilitását.

A *Karriermodellek és karrierépítés a kutatás-fejlesztésben. Különbségek és egyenlőtlenségek a munkaerőpiaci lehetőségek, a személyes kapcsolathálók és a munka-magánélet egyensúlya tekintetében* (NKFIH) (d) kutatás fő célkitűzése, hogy feltárja és értékelje a különböző karriermodelleket, valamint a tudományos előmenetelt segítő és akadályozó tényezőket a

kutatás-fejlesztés területén Magyarországon. 2018-as eredményei azt jelzik, hogy egyre töredezettebbek a karrierutak, és jelen van a pályaelhagyás. A versenyképes fizetés hiánya a PhD-vel rendelkezőket arra motiválhatja, hogy a versenyszféra, illetve a külföldi munkavállalás irányába mozduljanak, jelentős szakmai és humán erőforrás vákuumot hagyva maguk után. A munkapiaci esélyek egyenlőtlensége főként a kisgyerekes nőket hozza jelentős hátrányba.

A munka minőségén és az innováción alapuló foglalkoztatás növekedés (e) (QuInnE, H2020) című projekt annak a kérdésnek az elméleti és empirikus tesztelésére vállalkozott, hogy a munka minősége miként képes az innováció és a foglalkoztatás növelésére az Európai Unióban. A kutatás 2018-ban sikerrel lezárult. A projekt utolsó konferenciájára március 22-én és 23-án került sor Budapesten. Az utolsó évre két nagyobb feladat maradt. A kutatók egyrészt publikálták az EU innovációs politikájának fejlődését, illetve annak a munkakörülmények javításával és a foglalkoztatás bővítésével kapcsolatos aspektusait áttekintő, általuk vezetett munkacsomag utolsó, összefoglaló munkaanyagát. Másrészt a kvalitatív munkacsomagban elkészítették a magyar és német autóipari esettanulmányok összefoglalóját.

Az agrár- és vidékfejlesztési politikák hatása a helyi élelmiszertermelésre (f) (NKFIH) kutatás azt vizsgálja, hogy miért csökken vidéken, falusi környezetben is a saját célra termelés az azt támogató közpolitikai környezet ellenére. A 2018-as eredmények feltárták, hogy a rosszul ellátott falusi lakosság legszegényebb csoportjai mellett a kisvárosi, középkorúnál valamivel idősebb, közepes keresetű csoportok termelnek élelmiszert saját fogyasztásra. A posztmodern városi kertészkedés bár szinte mérhetetlenül szűk csoportot jelent, de jelen van. A támogató közpolitikák alakításánál tehát figyelembe kell venni, hogy sem társadalmilag, sem térben nem homogén csoportról van szó.

A *European Social Survey* (g) (ESS) egyedülálló lehetőséget biztosítanak az európai társadalmak állapotának feltérképezésére, az országok, országcsoportok közötti különbségek és az időbeli változások nyomon követésére, a magyar társadalomban zajló folyamatok nemzetközi összehasonlításban való értelmezésére. Az ESS-nek 2018-ban 2257 regisztrált felhasználója volt. 2018 során a 8. kutatási hullám adatainak publikációját követően az adatbázis hozzáférhetővé vált a széles tudományos közösség számára, így ebben az évben elsősorban az adatok feldolgozása és publikálása, illetve annak elősegítése volt az ESS csapat feladata. Ennek keretében 14 tudományos publikáció, illetve a legfrissebb kutatási eredményeket bemutató magyar nyelvű folyóirat különszám jelent meg (socio.hu 2018/2); 2018 júniusában nemzetközi konferencia megrendezésére került sor az MTA TK-ban, melyben elsősorban a visegrádi államok társadalmainak állapotát, attitűdjeit mutatta be összehasonlításban (7 ország 27 kutatójának 20 előadása hangzott el). 2019 első negyedévében jelenik meg a konferencia előadásaiból válogató angol nyelvű folyóirat különszám. 2018 másik feladata a 9. adatfelvételi hullám előkészítése volt.

A Diszkontinuitások – a magyar szociológia 1960 és 2010 között (h) (NKFIH) kutatás célja a folytonosság és megszakítottság vizsgálata az 1960-2010 közötti magyar szociológiai gondolkodásban. Néhány alapkutatási témán keresztül azt vizsgálja, hogy az 1960 és 1990 közötti időszakban hogyan jöttek létre a diszciplína fő kutatási irányzatai és módszertani gyakorlatai, ezek miképp befolyásolták az 1990 utáni szociológiai kutatásokat. 2018-ban az öröklés–utánzás–felfedezés, kontinuitás–diszkontinuitás, ideologikus vs. pragmatikus elemzési keretek segítségével dolgozta fel az anyagokat. Módszertan tekintetében a kutatók a kritikai diskurzuselemzés, szövegelemzés és komparatív elemzés eszközeire támaszkodtak. A feldolgozás segíti az 1960 és 2010 közötti magyar szociológiai gondolkodás fő kutatási

irányzatainak és módszertani gyakorlatainak megismerését és hatásuk mérését a mai kutatásokra.

Az Emlékezettörténet Keleten: Magyarország 1945–2004 (i) (NKFIH) történeti szociológiai kutatási projekt a magyar kulturális örökség eddig ismeretlen rétegeinek feltárásához kíván hozzájárulni az 1945 utáni emlékezettörténet megírásával. 2018-ban elsősorban levéltári kutatás és sajtóelemzés révén tárta fel, hogy Magyarország mivel járult hozzá a mai emlékezeti kánon kialakulásához a „hosszú 60-as években".

A *COURAGE* (j) (H2020) kutatás 2018-ban zárult, és létrehozta a kulturális ellenállás gyűjteményeinek közös, az egykori szocialista blokk tagállamait lefedő adatbázisát. A gyűjtemények egységes és összehasonlítható formában kerülnek leírásra, így az adatbázisban könnyen kereshetővé válnak. A kutatásban hasznosulnak a gyűjteményekben dolgozók értékes tapasztalatait, melyek egyértelműen bizonyítják: az archívum, mint a múlt lerakata komoly potenciállal rendelkezik. A program segít megérteni, miként működnek a gyűjtemények, milyen funkciót töltenek be az adott társadalomban, hogyan jelenítik meg anyagaikat és kutatási eredményeiket a hazai és a nemzetközi közönség előtt. A projekt 2018 novemberében meghívást kapott az Európai Bizottság és az Európai Parlament közös rendezvényére, ahol kutatási eredményeiket mutatták be. Ezekről a Euronews híradója is beszámolt.

A *Cultural heritage* (MTA TK) (k) projekt célja az volt, hogy azonosítsa a kulturális örökség kutatása során azokat a legfontosabb témákat, amelyek az EU-s felhívásokban megjelentek (2018–2020). A második célkitűzés a kulturális örökség tervezésével és kezelésével kapcsolatos ismeretek és információk új eredményekre vezető kutatása. A harmadik cél az volt, hogy 2018-ban és 2019-ben stratégiát dolgozzon ki a külső támogatási pályázatokra. A múlt év során a program csatlakozott egy nemzetközi H2020 projektkonzorciumhoz (DICE, Új integratív kulturális tapasztalatok tervezése), valamint 50 nemzetközi és hazai előadó részvételével zajló konferencia is megrendezésre került az MTA TK-ban.
Az *Impressions* (l) **(**EU, FP7) kutatás célja az éghajlatváltozás miatti rendkívüli helyzetek kialakulásakor használható stratégiák kidolgozása, melyek segíthetik a nemzetközi szervezetek, mint például az Európai Unió, a kormányok, az önkormányzatok vezetőinek felkészülését a rendkívüli helyzetek kezelésére. A 2018-as eredmények szerint az elmúlt 5 évben folyamatosan nőttek a rendkívüli helyzetek bekövetkezésének esélyei. A helyi szakértői egyre jobban ismerik ezeket a tendenciákat, de a politikai vezetők még mindig nem látják olyan kérdéseknek, amelyekkel érdemben foglalkozniuk kellene. Döntéseiket megnehezíti, hogy a klímaváltozás miatt szükségesnek tartott lépések és a növekedésorientált gazdaságpolitikai és a választók igényeinek kielégítése között ellentét feszül.

A lakosság energetikai preferenciáiról (m) az MTA Energiakutató Intézettel folyt közös kutatás, mely az energiapolitika aktorai és a lakosság közötti kommunikáció hatékonytalanságának okait kutatta. 2018-as empirikus vizsgálat megmutatta, hogy a lakossági szótárban megjelenő szavak milyen jelentős mértékben térnek el azoktól, amelyket pl. az energiatudatosságot elősegítő támogatási kiírások használnak.

Az energiahasználat társadalmi kihívásai (n) Az energiaszegénység okait és felszámolásának módjait vizsgáló kutatás 2018-ban indult. Két csoport attitűdjeit és szokásait vizsgálja: az energiaszegény vidéki háztartások és a hatékony energiafelhasználást biztosító eszközöket és smart technológiát használó háztartások körét. 2018-as eredmények megerősítették, hogy Európa nyugati és keleti felén mást jelent az energiahasználathoz kapcsolódó társadalmi kihívás. Nyugat-Európában inkább a környezetkímélő technikák használatában mutatkozó

különbségek, míg Kelet-Európában a környezetszennyezés felismerése a legfontosabb téma. Az első interjúk és terepbejárások alátámasztják azt a hipotézist, miszerint a kevésbé jómódú, akár nagyvároskörnyéki kisebb településeken egyszerre fordul elő a legegyszerűbb, környezeti hatátását tekintve szennyező és a smart technilógiát használó fűtési mód. Az új technológiák használatának bevezetését nagyban akadályozza (az anyagi dimenzió mellett) a lakók ilyen irányú alacsony ismeretszintje.

A Jóléti attitűdök magyarázata: Általános morális elvek, téma-keretezés és kutatási dizájn (o) (NKFIH) kutatás a közpolitika és mindennapi élet dilemmáival kapcsolatos véleményeket vizsgálta: fogyasztás és materializmus, vallásosság, háztartási munkamegosztás, azonos neműek házassága, családpolitikák, menedék-politika és kollektív cselekvési dilemmák. 2018-as eredményei azt mutatják, hogy az attitűdöket gyakran jobban befolyásolják az identitásokhoz kapcsolódó megfontolások, mint az általános morális elvek; és a közéleti diskurzus és a kérdések tálalása hatással van az attitűdöket alakító fenti két tényező relatív fontosságára.

A várostervezés szociológiája - várostervezés és társadalom (p) (NKFIH) kutatás 2018-ban egy viszonylag új nemzetközi kutatási irány (policy mobility) indikátorai alapján vizsgálta a mintatelepülések várostervezési dokumentumait. Egyik fontos eredmény, hogy az integrált településfejlesztési tervezés sokszor pusztán technikai gyakorlatként, a tervezési folyamatra vonatkozó előírásrendszerként tételeződik, miközben ténylegesen jelentős – ez esetben ki nem mondott – értéktartalmak vannak mögötte mindenekelőtt a fenntartható fejlődésre, társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére mint célra, gazdasági versenyképességre vonatkozóan.

b) Tudomány és társadalom

A kutatási tapasztalatok laikusok körében történő elterjesztésére fokozott figyelmet fordítottunk 2018-ban is. A rádió- és egyéb médiaszereplések mellett, mint minden évben, így az elmúlt évben is megjelentek kollégáink a Magyar Tudomány Napja rendezvényen, a Kutatók Éjszakáján. Ezen túlmenően az MTA TK-ban vándorkiállítást, közösségi játékot, továbbképzést, konferenciát szerveztek, és szabadon hozzáférhető folyóiratot szerkesztettek. Az Intézet programjairól, tudományos eredményeiről és a socio.hu híreiről a közösségi médiában rendszeres tájékoztatást kapnak az érdeklődők.

A *Kockázati tényezők vándorkiállítást* (amely Európa több nagyvárosába is továbbutazott), az Intézet munkatársai koordinálták a COURAGE projekt keretében. A kiállítási anyag az ellenállás témakörét dolgozza fel dokumentumok, tudományos kutatások és művészeti anyagok alapján. Elkészült egy az államszocialista rendszerekkel szembeni ellenállás tanítását segítő oktatócsomag középiskolások és egyetemisták számára, illetve egyetemi vendégelőadásokon mutatták be az eredményeket. A gyűjtemény megismerését segítendő sétaaplikációt fejlesztettek, közösségi játék, 'Detectivity szabadulószoba' készült kifejezetten a fiatalok megszólítására.

A *Kutatók éjszakája* rendezvénysorozat keretében kutatóink városi sétát vezettek, előadásokat tartottak demográfiai, oktatásügyi, család- és népesedéspolitikai témában, az energiaszegénységről, valamint interaktív foglalkozást tartottak a kulturális ellenállásról a szocializmus korában.

A *Szociobisztró* című rendezvénysorozat keretében városi sétán ismerkedhettek az érdeklődők Középső-Ferencváros városfejlesztési kérdéseivel.

A szélesebb nyilvánosság számára is érdekesnek bizonyultak az elmúlt fél évszázad roma politikai törekvései, és a homoszexualitás 20. századi magyarországi társadalomtörténete témájában megjelent *könyvek bemutatói*.

Az *éghajlatváltozás kockázatai*val, egészségre gyakorolt hatásaival és társadalmi vonatkozásaival kapcsolatos kérdéseket tárgyaltak az ózon világnapja alkalmából rendezett konferencia, több tudományterület, intézet és vállalat bevonásával.

A felsőoktatási hallgatók, oktatók és kutatók számára szervezett módszertani vitákon *(Módszeresen)* videofelvétel is készült, amely a KDK repozitóriumából mindenki számára elérhető. Az eddig elkészült anyagokat rendszeresen használják felsőoktatási intézményekben is.

A társadalmi integráció témakörében zajló kutatás és az eredményeket bemutató kötet váltotta ki a legélénkebb médiaérdeklődést. A földhasználat és vidék témában készült interjú az Intézet kutatójával az RTL Klub Magyarul Balóval című műsorában. A COURAGE gyűjtemény és a Kockázati tényezők című kiállítás kapcsán több cikk is megjelent. A szegénység tematikája köré épült a Magyar Tudomány tematikus összeállítása, az Intézet kutatójának vendégszerkesztésében. Az Intézet munkatársával készült interjút közölt a Washington Post, és szintén angolul egy vezető magyar hírportál. A 186 Órában hosszú interjú jelent meg az Intézet vendégelőadójával, egy neves brit professzorral a brit és magyar adórendszer társadalmi hatásairól. A HVG-ben jelent meg cikk a lakáspolitikáról és a CSOK-ról. Családpolitikai, demográfiai, a születésszámot és a nők helyzetét érintő kérdésekben is többször keresték meg munkatársainkat az online, a nyomtatott sajtó és a televízió képviselői. Egy internetes portálnak az Intézet munkatársa nyilatkozott arról, hogy milyen szerepe van a kulturális örökségnek a vidéki társadalomban és gazdaságban. Egy vezető hírportál közölt összefoglalót a socio.hu egy korábbi cikkére hivatkozva. Élénk sajtóérdeklődés kísérte a European Social Survey eredményeit bemutató nemzetközi konferenciát is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az Intézet fogadta a Kínai Népköztársaság Társadalomtudományi Akadémia AnHui Province Akadémia magas rangú delegációját.

Elsősorban a Közép-Kelet-európai régió kutatóintézetei és egyetemeivel szoros együttműködésben folyt a volt szocialista országok kulturális ellenállását kutató projekt, közös konferenciák, kiállítások, gyűjtemény, filmfesztivál formájában.

Az észak-európai munkahelyi innovációról tartott előadást a Jyvaskylai Egyetem (Finnország) kutatója. Az Edinburghi Egyetem Professzor Emeritusa az adórendszer szerepéről tartott előadást a szegénység és az egyenlőtlenségek csökkentésében.

Kiemelt nemzetközi rendezvények között említhető a rendkívül sikeres, a kulturális örökség és társadalmi kohézió témájában rendezett kétnapos konferenciát, melynek a világ minden tájáról érkezett mintegy ötven résztvevője olyan témákat érintett, mint a városi és vidéki kulturális örökség, identitások, hagyományok és közösségek, az etnikai és kisebbségi csoportok öröksége, valamint a turizmus és a kulturális örökség kapcsolata. Az előadások alapján készült tanulmányok legjava képezte a Socio.hu 2018. évi angol nyelvű különszámának tartalmát.

A másik nagy nemzetközi konferencia a European Social Survey társszervezésében a *Közép-Kelet-Európa Európa térképén* címet viselte, és a szekciók témái a következők voltak: a demokrácia értékelése, migrációs attitűdök, politikai részvétel és mozgalmak, jóléti attitűdök,

a gazdasági versenyképesség meghatározó elemei, egyenlőtlenségek. A résztvevők a visegrádi országokból és az Egyesült Királyságból érkeztek.

Fontos hazai tudományos rendezvény volt a több kutatóintézet együttműködésében indult Mobilitási Kutatási Centrum projekt nyitó konferenciája, *Mobilitás és immobilitás a magyar társadalomban* címen.

Tudományos műhelykonferenciát szervezett az Intézet *A történelem terhe és az 1960-as évek* címmel, valamint a második világháborús bűnök pereiről.

A műhelybeszélgetések közül kiemelendő a *Család- és háztartásszerkezeti változások az elmúlt másfél évszázadban* című, valamint a *közmunka* témájában szervezett vita, melyen a közmunka hazai működésével kapcsolatban közgazdászok és szociológusok osztották meg legújabb kutatási tapasztalataikat.

Az Intézet az üzleti szférával ápolt kapcsolati kiterjednek a Magyarországon működő autóipari nagyvállalatokra, szakszervezetekre és a bankszektor számos képviselőjére. Az együttműködés a magáncégek esetében főleg esettanulmányok készítését jelentette, az érdekvédelmi és szakmai szervezeteknél, hivataloknál az ehhez szükséges háttérinformációk megszerzésére irányult a konzultáció.

Az Intézet munkatársai több mint 90 előadást tartottak külföldi konferenciákon. További közel 60 hazai konferencia-előadást tartottak, 14 hazai és 6 külföldi tudományos rendezvényt szerveztek.

A közlemények mellett egy-egy rangos megbízás, illetve kitüntetés is jelezte a nemzetközi tudományos közösség egyes kutatók iránti megbecsülését. Az Intézet munkatársa a European Network for Social Policy Analysis jelenlegi társelnöke.

A kutatók többsége oktatóként is tevékenykedik, angol és magyar nyelven tanítanak a BME, a CEU, a Corvinus, az ELTE, a Debreceni Egyetem, a MOME, az IBS, a SOTE és a Károli Gáspár egyetemen, ahol közel ötven elméleti és 15 gyakorlati kurzust tartottak, 15 PhD témavezetést vállaltak, valamint 4 TDK, 32 BA és 36 MA diplomamunka témavezetői feladatait látták el. Négyen külföldi egyetem is oktattak. Doktori iskolában öten oktattak 2018 során, egy kutató doktori iskolát vezetett.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2018-ban elnyert támogatások segítségével bővül azon kutatások köre, melyek a családpolitika tervezéséhez (a), a helyi társadalom- és fejlesztési politikák kidolgozásához, a vidékpolitika megújításához (b), (c), a munkaerőpiaci helyzet megismeréséhez (d, e), a kulturális örökség megőrzéséhez (k) járul hozzá.

A fertilitással kapcsolatos ismeretek és az ismeretátadás hatékonysága (a) (NKFI PD) kutatásnak kettős célja van: megvizsgálni, hogy a gyermekvállalás előtt álló férfiak és nők milyen tudás birtokában hoznak döntést arról, hogy meddig halasztják a gyermekvállalást; ez a tudásszint miként változik iskolai végzettség, foglalkozási státusz, családi állapot és lakóhely szerint. A kutatás második része azt vizsgálja, hogy milyen tanulási módszerekkel növelhető a gyermekvállalás előtt állók ismerete a gyermekvállalást befolyásoló tényezőkről és az asszisztált reprodukciós eljárásokról. A pályázati támogatás összege: 15.216.000 HUF

Az *Egyenlőtlenségek és egyensúlytalanságok a nagy hálózatokban* (b) (NKFIH) kutatás a társadalmi egyenlőtlenségeket interdiszciplináris nézőpontból (társadalom- és természettudósok együttműködésében), hálózati jellegű „big data" adatforrások segítségével vizsgálja. A kutatás három fő kérdésre fókuszál: vizsgálja a magyarországi regionális társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket, illetve a migrációs mintázatokat, a korrupciós kockázatokat, és kapcsolatot keres a társadalmi egyenlőtlenségek és a homofil közösségi hálózatok között. A pályázati támogatás összege: 11.780.000 HUF

A *Természetalapú megoldások megvalósítása erőforrásgazdag, körforgásos városok létrehozása érdekében* (COST) projekt a városok fenntarthatóságának elősegítését szolgálja a természet-alapú megoldások (nature-based solutions) alkalmazási lehetőségeinek kidolgozásával az urban farming területén. A hálózat tagjai azt vizsgálják, hogy a természet-alapú megoldásokat alkalmazó az erőforrásokat a városi bioszférában kezelő körforgásos rendszer reziliens, fenntartható és egészséges városi környezetet eredményezhet-e.

A Törésvonalak a magyar társadalom szerkezetében: a fogyasztás, az intézmények és a területi különbségek hatásai (NKFIH) kutatás célja, hogy megalapozott bizonyítékot szolgáltasson a politikának, a területi egyenlőtlenségeknek, az intézményeknek, a fogyasztásnak és a munkaerőpiacnak a magyar társadalomszerkezetre gyakorolt hatásáról; hogy olyan megalapozott elméleti keretet dolgozzon ki, amely lehetővé teszi a társadalmat strukturáló mechanizmusok kvantitatív és kvalitatív leírását; tökéletesítse a funkcionális strukturáló mechanizmusok társadalmi egyenlőtlenségekre gyakorolt hatásának a megértését; tisztázza a társadalmi rétegződés új vagy újonnan felismert összetevőinek az érvényesülését és azokat a módokat, ahogy hatással vannak a társadalmi pozíciók változására; valamint feltárja az összetett elméleti, kvalitatív és kvantitatív, multidiszciplináris kutatások lehetőségeit a magyar társadalom kutatásában, és lehetővé tegye többfajta modell alkalmazását a társadalmat strukturáló hatások megértésére. A pályázati támogatás összege: 9.864.000 HUF

A *RURALIZATION* (H2020) projekt célja olyan ruralizációs folyamat elindítása, ami ellensúlyozni tudja az urbanizációt, azaz olyan fejlődést, amely vidéki környezetben ösztönöz új generációkat a meglévő és új gazdasági és társadalmi fenntarthatósági lehetőségek kiaknázására. Ezek a lehetőségek mindkét csoportot szolgálják: a vidéki térségek lakosainak abban segítenek, hogy leküzdjék a helyhez kötöttség és a gazdasági lehetőségek hiányának nehézségeit, az újonnan érkezőket pedig abban támogatja, hogy új és innovatív perspektívákat és hálózatokat hozzanak a vidéki területekre. A pályázati támogatás összege: 130,000 EUR

A *Crowd-work – Finding new strategies to organise labour in Europe* (EC-DG Employment) kutatás egy olyan új munkavégzési formát vizsgált, amely egy internetes platform segítségével földrajzilag szétszórt munkavállalók között oszt ki tömegesen munkafeladatokat, ami jelentős kihívás elé állítja a politikai döntéshozókat, a szakszervezeteket és a munkaügyi hivatalokat is. A projekt azt vizsgálja, hogy a részt vevő országokban mennyire elterjedt gyakorlat a crowdwork, annak milyen formái vannak, milyen szakszervezeti stratégiák születtek arra vonatkozóan, hogy e munkavállalói rétegek is kollektív védelemben részesüljenek, az ilyen formában foglalkoztatott munkavállalók maguk milyen módon igyekeznek megszervezni magukat, illetve hogy nemzeti és uniós szinteken milyen politikai döntések meghozatalára van szükség a fenti kérdések megfelelő szabályozásának érdekében. A pályázati támogatás összege: 101,000 EUR

Az *INVOlvement of Trade UNions in the European Semester - INVOTUNES* (EC-DG Employment) kutatás célja a szakszervezetek Európai Szemeszterben való részvételének

vizsgálata a szakszervezetek Európai Szemeszterben való részvétele jellemzőinek feltérképezése; a Szemeszter és a nemzeti szakpolitika-csinálás (ezen belül is a társadalmi párbeszéd) interakciója mértékének a megértése, a szakszervezetek ebben játszott szerepének bemutatása; a szakszervezetek EU és országos szintű ciklusaiban a szakszervezetek hatásának bemutatása, illetve ennek a növelési lehetőségei. A kutatás az Európai Szemeszter meghatározott, a szakszervezetek szempontjából különösen releváns szakpolitikáira irányul: foglalkoztatás, béralku, az EU 2020 Stratégia keretében megfogalmazott társadalmi védelmi és befogadási politikák, különös tekintettel az 2014–2018 közti időszakra. A pályázati támogatás összege: 8,628 EUR

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Diogo Costa, Eleni Hatzidimitriadou, Elli Ioannidi-Kapolo, Jutta Lindert, Joaquim Soares, Örjan Sundin, **Olga Toth**, Henrique Barros: The impact of intimate partner violence on forgone healthcare: a population-based, multicentre European study. European Journal of Public Health, Augustus (2018) IF 2.78 http://real.mtak.hu/id/eprint/90814

2) **Kisfalusi Dorottya**; Pál Judit; Boda Zsófia: Bullying and victimization among majority and minority students: The role of peers' ethnic perceptions, Social Networks, Online first, (2018) *Impaktfaktor: 2.530;* http://real.mtak.hu/ 89370

3) Kmetty Zoltán, Tardos Róbert; **Albert Fruzsina; Dávid Beáta**: Mapping social milieus and cohesion patterns between 1997 and 2014; Social Networks, Volume 55, October 2018, Pages 116–129. (2018) *Impaktfaktor: 2.462;* http://real.mtak.hu/73186/

4) Hajdu Tamás**; Hajdu Gábor**: Smoking ban and health at birth: Evidence from Hungary; Economics & Human Biology; Vol. 38. 37-47. (2018) *Impaktfaktor: 2.168*; http://real.mtak.hu/49950/

5) Benczes, R. & **Ságvári, Bence.** Where metaphors really come from: Social factors as contextual influence in Hungarian teenagers' metaphorical conceptualizations of life. (A metaforák eredetéről. Az élet metaforikus konceptualizálására ható társadalmi tényezők a magyar tizenévesek körében). Cognitive Linguistics, 29(1), 121-154. (2018) *Impaktfaktor: 2.135* http://real.mtak.hu/90101/

6) **Smith M K**; Egedy T; **Csizmady Adrienne**; Jancsik A; **Olt Gergely**; Michalkó G: Non-planning and tourism consumption in Budapest's inner city; Tourism Geographies : An International Journal Of Tourism Space Place And Environment, Volume 20, 2018 - Issue 3; 524-548. (2018) *Impaktfaktor: 2.068* http://real.mtak.hu/90094

7) **Megyesi Gergely Boldizsár**, Mike Károly: Communities after markets. The long road of winemakers to self-governance in post-communist Hungary; Geoforum Volume 88, January 129-137. (2018) *Impaktfaktor: 2.067;* http://real.mtak.hu/85639

8) **Hajdu Gábor**; Hajdu Tamás: Intra-Couple Income Distribution and Subjective Well-Being: The Moderating Effect of Gender Norms; European Sociological Review; Vol. 34. No. 2. 138-156. (2018) *Impaktfaktor: 2.062*; http://real.mtak.hu/52424/

9) **Kisfalusi Dorottya; Janky Béla; Takács Károly**: Double Standards or Social Identity? The Role of Gender and Ethnicity in Ability Perceptions in the Classroom; Journal of Early Adolescence; Online first, 1-36. (2018) *Impaktfaktor: 1.828;* http://real.mtak.hu/87172

10) **Kristóf Luca**; **Csurgó Bernadett**: Narrative Identities and the Egalitarian Norm Among Hungarian Elite Couples; Journal of Family Issues; Vol. 39. No. 7. 2107-2130. (2018) *Impaktfaktor: 1.696*; http://real.mtak.hu/ 89377

11) Nicole Geovana Diasa, Diogo Costaa, Joaquim Soaresa, Eleni Hatzidimitriadoud, Elisabeth Ioannidi-Kapoloue, Jutta Lindertf, Örjan Sundin, **Olga Toth**, Henrique Barros and Silvia Fraga: Social support and the intimate partner violence victimization among adults from six European countries. Family Practice, 1–8 (2018) doi:10.1093/fampra/cmy042 http://real.mtak.hu/id/eprint/90811 IF 1.67

12) **Pethesné Dávid Beáta**, Lukács Ágnes: Roma Undergraduates' Personal Network in the Process of College Transition. A Social Capital Approach; Research in Higher Education, First Online: 21 March 1-19. (2018) DOI 10.1007/s11162-018-9503-5; *Impaktfaktor: 1.5* http://real.mtak.hu/id/eprint/90806

13) Vidra Zsuzsanna; **Katona Noémi**; Sebhelyi Viktória: State policies and institutional procedures and practices addressing prostitution and sex trafficking of children in Hungary; Critical Social Policy; Vol. 38. No. 4. 645-666. (2018) *Impaktfaktor: 1.294* http://real.mtak.hu/27558/

14) **Zombory Máté**: The birth of the memory of Communism: memorial museums in Europe; Nationalities Papers Vol. 45. No.6. 1028-1046. (2018) *Impaktfaktor: 0.83*; http://real.mtak.hu/62994

15) **Pethesné Dávid Beáta**; **Albert Fruzsina**; **Kristóf Luca**; Róbert Péter; **Szabó Andrea**; Kmetty Zoltán: Mapping the Post-communist Class Structure: Findings from a New Multidimensional Hungarian Class Surve; East European Politics And Soieties; Vol 32, Issue 3, 2018. 544-565; *Impaktfaktor: 0.4;* http://real.mtak.hu/73186

16) **Hajdu Gábor; Gerő Márton**: The Size and Heterogeneity of Egocentric Networks and Social Integration in Hungary; East European Politics and Societies: and Cultures, 2018. 1-21 p., OnlineFirst; *Impaktfaktor: 0.400;* http://real.mtak.hu/ 89278

17) **Bernadett, Csurgó ; Imre, Kovách ; Boldizsár, Megyesi**: After a Long March: the Results of Two Decadesof Rural Restructuring in Hungary. EASTERN EUROPEAN COUNTRYSIDE 24: 1 pp. 81-109. Paper: DOI: 10.2478/eec-2018-0005 29. (2018) *Impaktfaktor: 0,38* http://real.mtak.hu/id/eprint/90804

18) **Kovács Éva**: Limits of Universalization: The European Memory Sites of Genocide; Journal of Genocide Research, Vol. 20, No. 4, 490–509. (2018) *Impaktfaktor: 0.32* http://real.mtak.hu/id/eprint/90805

19) **Zombory Máté**: Conceptions of the catastrophe: discourses on the past before the rise of Holocaust memory; chapter of Jews and Gentiles in Central and Eastern Europe during the Holocaust. Abdingon; New York: Routledge, 176-198. (2018) *Impaktfaktor: 0.11*; http://real.mtak.hu/ 89405

20) **Zombory Máté**: Centers of Europe in Moskalewicz, M. – Przybylski, W.: Understanding Central Europe. London; New York: Routledge Taylor&Francis Group 32-42. (2018) http://real.mtak.hu/ 89404

21) **Olt Gergely**; Ludovic Lepeltier-Kutasi: Urban rehabilitation and residential struggles in the post-socialist city of Budapest in The city as a global political actor. Routledge, 227-249. (2018) http://real.mtak.hu/89385

AZ MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT FŐBB MUTATÓI ÉS PÉNZÜGYI ADATAI 2018-BAN

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	171			Ebből kutató[2]:	138
PhD, kandidátus:	89	MTA doktora:	9	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					16
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					44

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				555
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				518
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				151
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				24
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				86
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	22	idegen nyelven:	11
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	14	idegen nyelven:	4
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	126	idegen nyelven:	92
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	10	idegen nyelven:	9
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	34	idegen nyelven:	20

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	2164	Összes független hivatkozások száma:	2044

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 6	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	289	hazain:	234
Nyilvános esemény megrendezése:	42	kulturális rendezvények:	18
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			26
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	21	hazai:	51
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	21	hazai:	60

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			103
Témavezetések száma: TDK munka:	24	Diplomamunka (BSc):	82
Diplomamunka (MSc):	89	PhD:	81

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	990 650,52	E Ft
Fiatal kutatói álláshelyen fogl. sz.[14]: 16 Teljes saját bevétel:	197 159,52	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:	36	
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	102 538,00	E Ft
Az év folyamán egyéb NKFIH forrásból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Az év folyamán az összes uniós forrásból támogatott témák száma:	7	
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	73 886,42	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:	1	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4 689,15	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	16 046,00	E Ft

VI/A. A kutatóhely részletezett pénzügyi adatai 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege:	999 650,52	E Ft
Az időszak folyamán a teljes saját bevétel összege:	197 159,52	E Ft
Saját szabadalmi és szerzői jogi bevétel:	0,0	E Ft
OTKA - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	102 538,0	E Ft
Egyéb NKFIH forrásból - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
ÚMFT - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
Egyéb hazai pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,0	E Ft
EU-s pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	73 886,72	E Ft
Egyéb külföldi pályázatok - a tárgyévre vonatkozó bevétel:	4 689,15	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - kutatásra:	0,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozásoktól származó bevétel - egyéb:	0,0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb kutatási bevétel:	16 045,65	E Ft
A tárgyévre vonatkozó egyéb nem kutatási bevétel:	0,0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA TK központ vezetése alá tartozó csoportok

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	22			Ebből kutató[2]:	18
PhD, kandidátus:	7	MTA doktora:	2	Rendes tag és levelező tag:	1
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					1
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					7

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				39
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				38
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				8
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				13
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	5	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	65	Összes független hivatkozások száma:	51

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		24	hazain:	9
Nyilvános esemény megrendezése:		2	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		0	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		1	hazai:	2

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			9
Témavezetések száma: TDK munka:	5	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	9

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA TK Jogtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	34			Ebből kutató[2]:	31
PhD, kandidátus:	20	MTA doktora:	3	Rendes tag és levelező tag:	0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 2

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 10

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]: 189

Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]: 170

Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				50
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				16
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	7	idegen nyelven:	3
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	5	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	52	idegen nyelven:	39
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	3	idegen nyelven:	5
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	11	idegen nyelven:	5

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 487 Összes független hivatkozások száma: 473

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	60	hazain:	67
Nyilvános esemény megrendezése:	6	kulturális rendezvények:	3
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	8	hazai:	16
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	25

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 29

Témavezetések száma: TDK munka:	8	Diplomamunka (BSc):	30
Diplomamunka (MSc):	34	PhD:	28

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA TK Kisebbségkutató Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	23			Ebből kutató[2]:	22
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	0	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					1
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					6

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				93
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				84
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				31
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				7
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	10	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	26	idegen nyelven:	16
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	3	idegen nyelven:	2
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	14	idegen nyelven:	8

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	426	Összes független hivatkozások száma:	422

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	2	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		64	hazain:	47
Nyilvános esemény megrendezése:		6	kulturális rendezvények:	5
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		8	hazai:	11
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		5	hazai:	17

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			15
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	12
Diplomamunka (MSc):	8	PhD:	17

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA TK Politikatudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	32			Ebből kutató[2]:	31
PhD, kandidátus:	22	MTA doktora:	3	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					12
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					15

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				104
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				99
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				27
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				18
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	3	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	28	idegen nyelven:	17
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	2
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	7

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	610	Összes független hivatkozások száma:	584

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	2	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		50	hazain:	53
Nyilvános esemény megrendezése:		2	kulturális rendezvények:	4
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		4	hazai:	12
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		5	hazai:	6

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			29
Témavezetések száma: TDK munka:	5	Diplomamunka (BSc):	8
Diplomamunka (MSc):	9	PhD:	12

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatóhely neve: MTA TK Szociológiai Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	37			Ebből kutató[2]:	36
PhD, kandidátus:	26	MTA doktora:	1	Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					6

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				142
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				139
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				39
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				17
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				33
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	2	idegen nyelven:	6
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	4	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	17	idegen nyelven:	19
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	17	idegen nyelven:	5

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	639	Összes független hivatkozások száma:	565

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		91	hazain:	58
Nyilvános esemény megrendezése:		26	kulturális rendezvények:	5
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				18
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		1	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		9	hazai:	10

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			21
Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	32
Diplomamunka (MSc):	36	PhD:	15

BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI TÁMOGATOTT KUTATÓCSOPORTOK

MTA–BGE MAKROGAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁGI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Losoncz Miklós, az MTA doktora
1049 Budapest, Buzogány u. 10–12.
telefon: (1) 469 6600, (20) 9534 399
e-mail: losoncz.miklos@uni-bge.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az ötéves kutatási cél annak az elemzése, hogy a globális és európai uniós kihívások és az azokra adott vagy adandó válaszok milyen hatást gyakorolnak a magyar makrogazdasági folyamatok fenntarthatóságára, milyen követelményeket támasztanak a magyar gazdaságpolitikával és részterületeivel szemben, milyen következtetések adódnak számára. További cél gazdaságpolitikai ajánlások kidolgozása a kormány számára.

A beszámolóév fő feladata a magyar gazdaság külső feltételrendszerének a feltérképezése és a magyar gazdaságra gyakorolt egyes hatásainak az elemzése volt.

Az eddigi teljesítés (nemcsak a kutatási év vonatkozásában, hanem a kutatás kezdete óta eltelt időben) összhangban van a kutatási tervben foglaltakkal, a célok döntő hányada időarányosan teljesült, több vonatkozásban túlteljesült.

Ennek megfelelően 2018-ban a *külső környezetet* illetően tanulmány készült a Gazdasági és Monetáris Unió és Németország gazdasági fejlődésének fenntarthatóságáról, a monetáris politika fenntarthatóságával szembeni követelményekről, a monetáris és fiskális szabálykövetés és a fenntarthatóságot biztosító stabilizációs gazdaságpolitika összefüggéseiről, az Európai Unió soron következő költségvetéséről, a globális értékláncokról, valamint a fenntartható fejlődési célok makro- és mikroökonómiai szereplők döntéshozatali mechanizmusaiba való beépüléséről. Szintetizáló áttekintés és elemzés készült még a vállalkozások fenntartható nemzetköziesedését tárgyaló szakirodalomról.

A *hazai gazdaságra* gyakorolt hatásokat a magyar gazdaság külső függőségével, a bérfelzárkózással, egyes szektorok versenyképességével, a helyi önkormányzatok és a központi kormány fenntarthatóságával foglalkozó tanulmányok elemezték.

A kutatócsoport két tagja folytatta PhD-tanulmányait, egy harmadik tag disszertációjának írása befejezéshez közeledik.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

– *A Gazdasági és Monetáris Unióban a fenntarthatóság, fenntartható fejlődés* fogalmát mindenekelőtt az életképesség, a tartós fennmaradás, a fiskális és a monetáris politika, a generációk közötti tehermegosztás, a rugalmas ellenállóképesség, a stabilitás, az egyensúly és a kohézió köré csoportosítva lehet értelmezni. A fogalomnak a GMU tartós fennmaradásként történő felfogása esetén a fenntarthatóság a felbomlás és az integrálódás mint két szélső pont között helyezkedik el. Semlegesnek tekintve mind a visszafejlődésként értelmezhető dezintegrálódást, mind a progresszív integrálódást lefedi, bár hallgatólagosan a mindenkori állapot fenntartását, mint minimalista követelményt értik rajta.

Nincs garancia arra, hogy ha a tagállamok eleget tesznek a fenntarthatósággal, fenntartható fejlődéssel szembeni követelményeknek, akkor ezzel maga az Európai Unió, illetve a Gazdasági és Monetáris Unió is fenntartható fejlődési pályára kerül, ezáltal fenntarthatóvá válik. Az EU fenntartható fejlődési stratégiája, illetve a tagállamok fenntartható fejlődését biztosító és előmozdító nagyszámú jogszabály és politika nem azonosítható automatikusan magának az Európai Uniónak, azon belül az euróövezetnek a fenntarthatóságával. Ez utóbbihoz integrációs szintű intézkedésekre is szükség van. A tagállami szintű intézkedések nagyobb mértékben járulnak hozzá a GMU fenntarthatóságához, mint az integrációs szintűek.

A fenntartható gazdasági konvergencia kiemelkedő mértékben függ a felzárkózó tagállamok intézményeinek a minőségétől. Abból következően, hogy a gazdasági sokkokkal szembeni rugalmas ellenállóképesség alulról felfelé építkezik és decentralizált jellegű, javításának az alapját szintén a tagállami szerkezeti reformok és intézmények képezik, de itt már nagyobb szerepet kapnak az integrációs szintű intézkedések. Az utóbbiak egységbe foglalják a tagállami erőfeszítéseket és irányt adnak nekik, miközben lehetővé teszik szinergikus hatások realizálását.

Ugyanakkor egyfelől az integráció fenntarthatósága, másfelől az európai uniós és tagállami fenntarthatósági stratégiák között kölcsönhatás áll fenn. A közösségi és uniós fenntarthatósági stratégiák erősíthetik magának az integrációnak a fenntarthatóságát, az integráció fenntarthatóságának javulása pedig a tagállamokét.

Az integrációs szintű szabályozás, mechanizmus és intézményrendszer elsődleges célja a megelőzés, és csak végső esetre tartalékolja a válságkezelést. Az integrációs szintű védernyő meglehetősen gyenge. Akkor hatékony, ha nem vállalja magára teljes mértékben a kockázatokat, hanem egyrészt csökkenti azokat, másrészt megosztja a gazdasági szereplők között általában, különösen pedig a magánszektor és a közszféra között, miközben nem szorítja háttérbe a piac fegyelmező erejét. Elfogadható arányt talál továbbá a felelősség és a szolidaritás között és igyekszik elejét venni a potyautas magatartásnak.

– A *monetáris politika fenntarthatóságát* elemző, elméleti jellegű tanulmányok szerint a gazdasági szereplők döntéseiket pénzügyi kategóriákban és a nominális profitra gyakorolt következményeken keresztül hozzák. Számukra a reálkamat érdektelen, ők a tényleges nominális kamatot fizetik. A gazdasági szereplők döntéshozatali logikája szerint az egyensúlyi reálkamat, bár központi szerepet játszik az elméletben, a gyakorlatban használhatatlan fikció. Ebből az is következik, hogy a jegybanknak a kamatpolitikáját nem ehhez a fikcióhoz igazodva kell kialakítania.

A modern (endogén) pénzelmélet szerint a pénzteremtésben a kereskedelmi bankok szerepe döntő. Ebből következik, hogy a banki hitelnyújtásnak nem feltétele a megtakarítás, mert a hitelnyújtás egyben a hitelfelvevő számláján történő azonos összegű folyószámlabetét megjelenését jelenti. A kereskedelmi bankok hitelnyújtási aktivitása ugyan nagymértékben függ több, a jegybank által kontrollált tényezőtől (jegybanki kamatpolitika), ennél azonban fontosabb a mikro- és a makroprudenciális szabályozás és a banki likviditási előírások szerepe.

A jegybanki kamat nem valami egyensúlyi reálkamat-fikcióhoz való alkalmazkodás, hanem gazdaságpolitikai változó, amelyet a jegybank gazdaságpolitikai célok érdekében alakít. A jegybanki politika kulcsszerepet játszik az innováció segítésében, de a kamatpolitika ennek csak egy, és egyre kevésbé jelentős eleme. A jegybank fő feladata az új elméleti keretben a pénzügyi stabilitás biztosítása. A jegybank alacsony kamat mellett fenntartott pénzügyi

stabilitási politikája felel meg az innováció igényeinek és nem az inflációra történő kizárólagos fókuszálás.

b) Tudomány és társadalom

- A kutatócsoport 2018-ban 13 tudományos igényű, a szélesebb közvélemény érdeklődésére számot tartó cikket jelentetett meg aktuális témákról (az EU-ból való brit kilépés és várható hatásai, az EU költségvetésének tervezete és annak magyar vonatkozásai, az olasz és a török helyzet elemzése, valamint az USA és Kína közötti vámháború). A cikkek rész- és előtanulmányok tudományos publikációkhoz.
- A kutatócsoport 2018. április 6-án „A fenntarthatóság néhány nemzetközi és hazai makro- és mikrogazdasági kérdése" címmel, 2018. november 21-én pedig „Nemzetköziesedés és fenntarthatóság" címmel rendezett konferenciát a Budapesti Gazdasági Egyetemen, amelyet a széles közvélemény számára is meghirdetett.
- A kutatócsoport 2018. június 9-én bemutatta az Egyesült Királyság EU-ból való kiválásával foglalkozó könyvet, nem utolsó sorban szintén a széles közvélemények.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

- Szinergiák realizálása végett részvétel a BGE-n futó, 2018 augusztusában befejeződött EFOP-361 projektben, amelynek célja fiatal kutatók támogatása volt.
- A kutatócsoport bekapcsolódott a BGE-n az Emberi Erőforrások Minisztériuma Felsőoktatási intézményi kiválósági program keretében 2018 májusában indult kis- és középvállalkozások nemzetköziesedése alprojekt munkájába, ami szintén lehetővé teszi szinergiák realizálását a kutatásban.
- A kutatócsoport egyik tagja részt vesz a K 125125 projektazonosítójú, „A termelési hálózatok jelentősége a globális versenyképesség tükrében – a magyar vállalatok integrálódása szempontjából" című OTKA-projektben.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

- A kutatócsoport vezetője pályázott az Erasmus+ Jean Monnet Activities keretében Jean Monnet Centre of Excellence létesítésére. A központban vállalt feladatok szorosan kapcsolódtak a munkacsoport tevékenységéhez. A pályázat nem nyert támogatást, de tudomásuk szerint más sem Magyarországról.
- A kutatócsoport vezetője javaslatot adott be a budapesti China-CEE Institute „30 Years' Transition of Central and Eastern Europe Countries: Reflection and Prospects" című pályázati felhívásra, amely nem nyert támogatást.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Az év során a munkacsoport tagjainak 11 publikációja jelent meg. További 9 tanulmány vár megjelenésre.
A legfontosabbnak tartott publikáció:

Losoncz, Miklós: Körkérdés a bérfelzárkóztatás határairól: A bérfelzárkóztatás néhány európai uniós és közgazdasági szempontja. KÜLGAZDASÁG 62: 9-10 pp. 54-61., 7 p. (2018)

MTA–DE–SZTE ELMÉLETI NYELVÉSZETI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Kertész András, az MTA rendes tagja
4002 Debrecen, Pf. 400
telefon: (52) 512 942; fax: (52) 512 942
e-mail: andras.kertesz@t-online.hu; honlap: http://nyfk.unideb.hu/kutatocsoport
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatás célja a divergáló evidencia kezelésére alkalmazható heurisztikák feltárása a nyelvészetben. 2017-ben megtörtént a szakirodalmi előzmények áttekintése és az esettanulmányok témáinak kijelölése, és elkezdődött az alkalmazandó metaelméleti modell kidolgozása. 2018 feladata a p-modell kiterjesztése a divergáló evidencia különböző megjelenésformáinak kezelésére, esettanulmányok kidolgozása és publikálása, valamint előadások a kutatócsoport workshopján.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Egy tanulmány a pragmatikai kutatások egyik megoldatlan alapproblémájával, a Grice elméletével kapcsolatos cirkularitás-váddal foglalkozik. Grice-nak a logikáról és a társalgásról szóló híres esszéjében ugyanis a „szó szerinti jelentés” és az „implikált jelentés” viszonya körben forgónak tűnik: a szó szerinti, azaz igazságfeltételes jelentés a bemenete az implikált jelentésnek, és az implikált jelentés a bemenete a szó szerinti jelentésnek. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a kortárs pragmatikai irodalomban a szó szerinti jelentés és az implikált jelentés viszonyának különböző modelljeit bemutató gondolatkísérletek – mint adatforrások – képesek-e elkerülni az említett cirkularitást.

A metafora-feldolgozással kapcsolatos pszicholingvisztikai kísérletek egyik legakutabb problémája a divergáló evidencia problémája. Két tanulmány ugyanazon kísérletsorozat (Thibodeau és Boroditsky 2011-ben végzett kísérlete és e kísérlet nem-egzakt replikációi) példáján mutatja be a divergáló evidencia kezelésének két lehetséges módszerét. Az eredeti kísérlet és a kísérlet továbbfejlesztett változatai ugyanis ismételten egymásnak ellentmondó eredményeket produkáltak. Az egyik tanulmány a statisztikai metaanalízis eszköztárát alkalmazza, melynek segítségével a hasonló kísérletek hatásnagysága összehasonlítható, az egyes kísérletek eredményei szintetizálhatóak, és a divergenciák lehetséges okai azonosíthatóak. A másik tanulmány egy új metaelméleti keretben, a „kísérleti komplexum” fogalma köré épített modell alkalmazásával rekonstruálja az eredeti kísérlet és a replikációi közötti bonyolult viszonyrendszert és értékeli a problémamegoldási folyamat előrehaladását, javaslatokat téve újabb kísérleti designok kidolgozására is.

Egy magyar nyelvű cikk célja, hogy feltárja, milyen fogalmakat takarnak a metafora, metonímia, illetve pragmatikai következtetés terminusok a grammatikalizációs jelentésváltozás irodalmában, és megmutassa, hogy ezek értelmezése nemcsak az egyes elméleti megközelítésekben lehet más és más, hanem a szinkrón értelmezéstől is különbözik. Az írás relevanciája a divergáló evidencia jelenségére nézve az, hogy bemutatja, hogy a divergáló evidencia egyik esete, amikor adataink két, egymásnak ellentmondó hipotézist támasztanak alá, amelyek plauzibilitása közel azonos, azonban két különböző kontextusban érvényesek.

Egy tanulmány a *plaure* ’tetszik’ ige felszólító értelmű alakjaival alkotott szerkezetek egyes használatait mutatja be a középkori katalánban XIII–XVI. századi korpusz alapján, történeti

pragmatikai megközelítésben. A kutatás újszerű módszertannal igyekszik megfelelni a beszédaktus típusok történeti korpuszban való azonosításában és elemzésében rejlő kihívásoknak. Egyrészt a vizsgált szerkezetek környezetében előforduló, beszédaktust megnevező igék performatív vs. leíró használatú formáit különíti el, a párbeszédes vs. narratív szövegrészekben talált előfordulásokat külön is megvizsgálja, valamint a „formától a funkcióig" haladó megközelítést a „funkciótól a formáig" haladó elemzési módszerrel ötvözi.

Egy szintén történeti pragmatikai témájú tanulmány célja, hogy bemutassa és értékelje a diakrón beszédaktus-kutatás módszertanának egyes eljárásait, a kvalitatív kontextuális elemzés jelentőségét hangsúlyozva. Az írott formában fennmaradt megnyilatkozások illokúciós értékének megállapításához a beszédaktusigék vizsgálatán kívül figyelembe kell venni a társas kontextust, enciklopédikus információkat, a kérés tartalmát és súlyát, az adott kor kulturális közegét, valamint az interakció felépítését és benne a kérdéses megnyilatkozás helyét és szerepét, továbbá az egyazon típusú illokúciós aktus végrehajtására alkalmas, hasonló funkciójú szerkezeteket együtt érdemes vizsgálni.

Egy további tanulmány a különböző adatforrások integrációját vizsgálja a szinkrón és a történeti pragmatika kutatási gyakorlatában. A vizsgált témakör a kutatócsoporti célkitűzés azon feltevéséhez kapcsolódik, amely szerint „az adattípusok integrációjának alapesete valójában nem különböző evidenciatípusok konvergenciája, hanem divergenciája". A nyelvhasználat tanulmányozásának e két, elsősorban korpusz-alapú területéről vett esettanulmányaikon keresztül amellett érvelnek, hogy a kutatás folyamán még akkor is felmerülhet inkonzisztencia, ha a különböző szerzők ugyanazon előfordulásokra alapoznak. A hagyományosan korpuszadatoknak tekintett információk ugyanis valójában integrált adatforrásból származó plauzibilis kijelentések, és a pragmatika kutatási módszerei között a gyakorlatban elmosódnak a határok. A tanulmány konklúziója, hogy a korpusz még az elsődlegesen korpuszon alapuló kutatási folyamatokban sem tekinthető kizárólagos adatforrásnak, hiszen további forrásokkal egészül ki. A korpuszadatok elemzése eltérő lesz a kutatási gyakorlatban attól függően, hogy a korpuszt mint adatforrást mely további adatforrásokkal egészítjük ki, azaz a divergáló evidencia a kiegészítő források függvényében jelenik meg.

Az üres NP-t tartalmazó negatív egzisztenciális állításokat hagyományosan a világ állapotára vonatkozó kijelentésekként szokás értelmezni. Sokan úgy vélik, az ilyen állítások képesek igaz propozíciókat vagy gondolatokat kifejezni. A hagyományos, statikus szemantikai elméletek ugyanakkor nehezen értelmezik a negatív egzisztenciálisokat. A statikus szemantikában ugyanis az üres NP-t tartalmazó mondatokkal nem lehet igazságfeltételes állításokat kifejezni. A tanulmány két alternatív megközelítést vesz szemügyre. Mindkettő a jelentés dinamikus elméletéből indul ki. A dinamikus szemantikára alapozott javaslat az üres NP-k preszuppozícióinak tagadásaként értelmezi a negatív egzisztenciálisokat. A dinamikus pragmatikai javaslat pedig az egzisztencia-predikátum kontextuális modulációjával oldja fel az ellentmondást. A tanulmány rámutat a dinamikus megközelítések belső problémáira és pozitív javaslatként bevezeti a probléma tárgyalásába a p-modell igazságról alkotott elképzelését.

Strawson észrevétele szerint a nem referáló határozott leírások a nyelvhasználók intuíciója alapján különböző típusú reakciókat válthatnak ki. A tanulmány két Strawson által inspirált elképzelést vesz szemügyre. Egyik elképzelés sem képes egységes módon értelmezni a rendelkezésre álló adatokat. A tanulmány javaslatot tesz egy új megközelítésre, amely a rivális elképzeléseknél nagyobb magyarázó erővel rendelkezik. A javasolt megközelítés a p-modell adatokra vonatkozó felismerésein alapul.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport együttműködik *A Debreceni Egyetem fejlesztése a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében* c. projekttel, melynek keretében új típusú, a közép- és felsőfokú oktatásban egyaránt hasznosítható német és angol nyelvi tananyagok koncepciójának kidolgozására és megvalósítására kerül sor, melynek célja az önálló tanulás segítése, valamint a lemorzsolódás csökkentése. A tananyag koncepcióját és működőképességét többféle adatforrásból származó evidenciával támasztják alá. Ehhez felhasználják mindazon tapasztalatokat, amelyekre a metafora-feldolgozással kapcsolatos kísérletek metaelméleti elemzése során tettek szert.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Továbbra is intenzív az együttműködés a Berlini Műszaki Egyetemen folyó kognitív nyelvészeti kutatással.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője részt vesz *A Debreceni Egyetem fejlesztése a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében* projekt munkájában, melynek kiírója az Emberi Erőforrások Minisztériuma, Széchenyi 2020 program. A kutatás teljes összege 3 658 275 043 Ft, melyből 2018-ban a kutatócsoport 300 E Ft-ot használhatott fel. A kutatócsoport egyik tagja elnyerte az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett „A Nemzet Fiatal Tehetségeiért" ösztöndíjat, melynek támogatási összege 270 000 Ft; ebből a 2018-ra jutó rész 135 000 Ft.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Kertész, András: Grice's circle, thought experiments, and plausible argumentation. SPRACHTHEORIE UND GERMANISTISCHE LINGUISTIK 28(1), 129-152 (2018). http://sugl.eu/wp-content/uploads/28_1/kertesza.pdf

2) Rákosi, Csilla: Dealing with the Conflicting Results of Psycholinguistic Experiments: How to Resolve Them with the Help of Statistical Meta-analysis. JOURNAL OF PSYCHOLINGUISTIC RESEARCH 47(4), 777-801 (2018). http://real.mtak.hu/90181/

3) Rákosi, Csilla: Remarks on the margins of a debate on the role of metaphors on thinking. SPRACHTHEORIE UND GERMANISTISCHE LINGUISTIK 28(1), 3-35 (2018). http://sugl.eu/wp-content/uploads/28_1/rakosics.pdf

4) Nagy, C Katalin; Németh, T. Enikő; Németh, Zsuzsanna: Merging various data analysis techniques in pragmatics. SPRACHTHEORIE UND GERMANISTISCHE LINGUISTIK 28(2), 155-183 (2018). http://sugl.eu/wp-content/uploads/28_2/nagy_nemeth_nemeth.pdf

5) Nagy C. Katalin: Metafora, metonímia és pragmatikai következtetés a grammatikalizációs jelentésváltozásban. JELENTÉS ÉS NYELVHASZNÁLAT 5, 93-116. (2018) http://www.jeny.szte.hu/images/issues/2018/JENY-2018-NagyCK.pdf

6) Nagy C. Katalin: Történeti beszédaktus-kutatás: a középkori katalán *plaure* 'tetszik' igével alkotott szerkezetekről. JELENTÉS ÉS NYELVHASZNÁLAT 5, 215-242. (2018) http://www.jeny.szte.hu/images/issues/2018/JENY-2018-NagyCK2.pdf

7) Vecsey, Zoltán: Negative existentials: a problem still unsolved. PRAGMATICS 28, 599-616. (2018) http://real.mtak.hu/90178/

8) Vecsey, Zoltán: Is there a uniform explanation for Strawsonian contrast cases? FILOZOFIA NAUKI/THE PHILOSOPHY OF SCIENCE 26, 29-47. (2018) http://real.mtak.hu/90179/

MTA–DE KLASSZIKUS MAGYAR IRODALMI TEXTOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Debreczeni Attila, az MTA doktora
4032 Debrecen Egyetem tér 1.; 4010 Debrecen, Pf. 52
telefon: (52) 512 900/22220
e-mail: sarine.magdolna@arts.unideb.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

a) A kutatócsoport beadott pályázati tervéhez képest a kutatói létszám csökkentése és haláleset miatt a végleges munkaterv hét tétellel kevesebbet tartalmaz, így mintegy húsz hagyományos és elektronikus kritikai kiadás készítése a feladat az ötéves ciklusban, folyamatszerűen, a megjelentetéstől a készültség különböző fokozatain át az előkészítésig, továbbá az ezen munkákhoz kapcsolódó monográfiák és tanulmányok publikálása.

b) Az új ötéves pályázati ciklusnak ez volt a második éve, amelyben az előző ciklusban megkezdett munka folytatódott.

c) A jelen év feladata 2 szövegkiadás megjelentetése, 1 pályáztatása, 4 befejezése volt

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A tavalyi beszámoló célmeghatározása *megjelenés előtt álló kötetek* cím alatt két kritikai kiadást sorol fel, mindkettő megjelent. A *Kazinczy Ferenc: Költemények* a kritikai kiadás sorozatának 10. és 11. kötete, az első a szövegeket tartalmazza 1146 oldal terjedelemben, a második a jegyzeteket 1012 oldalon. Ez az első hazai kiadás, amely teljes költői életmű genetikus szemléletű feldolgozására vállalkozik. A másik megjelent kötet *Verseghy Ferenc szépprózai művei*t adja közre forráskiadásban, a *Csokonai Könyvtár. Források* sorozatban.

A tavalyi beszámoló célmeghatározása *pályáztatásra kerülő kötetek* cím alatt *Verseghy Ferenc levelezésé*t említette. Az NKA pályázatán a kötet támogatást kapott, megtörtént lektorálás utáni átdolgozása, s közben teljesen váratlanul 20 új, eddig ismeretlen levéllel is gazdagodott. Jelenleg kiadói munkálatai folynak, a kutatócsoport *Magyar Írók Levelezése* című új sorozatának első köteteként fog hamarosan megjelenni.

A harmadik, munkában lévő Verseghy-kiadás a *Költemények* a *Régi Magyar Költők Tára* 18. századi sorozatának darabja, amely a *lektorálásra kerülő kötetek* között szerepelt. Ennek előlektorálása történt meg, részben sorozatszerkesztői (RMKT. 18. század), részben kutatócsoporti megbeszélés formájában. Ezek eredményeképpen a kötetbe kerülnek még az elbeszélő költemények is, amelyek közlése eddig más formában szerepelt a tervekben. E korpusz feldolgozása még további időt igényel. Ugyanebben a sorozatban készül további két kötet is: az egyik, a *Kalmár György összes versei* hosszúra nyúlt munkálatai lezárulnak, pályáztatása megkezdődött, a másik, a *Közköltészet* alsorozat IV. darabja jelentős előrehaladást követően 2019-ben lektorálásra kerülhet.

A két befejezés előtt álló Kazinczy-kiadás közül a *Pandekták I.* három kéziratos kötet teljes anyagát tartalmazza, ennek magyarázó jegyzetei bővítésen estek át, hangsúlyosabbá, részletesebbé vált az életmű szövegkapcsolatait feltáró rész, amely a Kazinczy-jegyzőfüzetek anyagát az életmű megformált szövegeivel hozza hálózatszerű kapcsolatba. A *Tanulmányok,*

cikkek magyar nyelvű szövegei véglegesítve vannak, s elkészült a német nyelvű szövegek átírása, fordítása is. A magyarázó jegyzetek mintegy háromnegyed részben készen vannak, a maradék elkészítése mellett a bevezető tanulmányok megírása van hátra. A Kazinczy-kiadás további kötetei közül az *Előszavak, beszédek* szövegei első olvasatban elkészültek, a *Fordítások Hollmanntól Hübnerig* esetében a források mintegy kétharmadának az átírása történt meg, több mint háromszáz oldal terjedelemben.

A készülő levelezéskiadások közül az Aranka György-levelezés I. kötetének a főszövegek elkészítését követően a jegyzetelése van folyamatban, s folytatódtak a Kis János levelezés munkálatai, a győri Ráth Mátyás Evangélikus Gyűjteményben őrzött, a Kis János által szerkesztett győri énekeskönyv kiadásához kapcsolódó levelek feldolgozásával. A Jókai kritikai kiadás sorozatában elkészült az időben következő elbeszéléskötet (1865–1867) főszövegeinek átírása első olvasatban, s több más kötet munkálatai is megindultak.

Sorozaton kívül elkészült és pályáztatás után megjelenés előtt áll a *Beöthy Zsigmond: Válogatott írások (1839–1849)* című kötet, jegyzetelve, mintegy kétszáz nyomtatott oldal terjedelemben. Elkészült a Jósika Júlia által a *Nővilág* című lap 1857. évfolyamában publikált divattudósítások feltárása és rögzítése, egy készülő szövegkiadás előmunkálataként.

Az elektronikus kiadások fejlesztése folyamatosan történik, s mindig az aktuálisan elkészült egységek válnak hozzáférhetővé, a portálrészek megnyitását a Feltöltési napló menüpontban lehet figyelemmel kísérni. 2018-ban egy új portál indult el, a *Pálóczi Horváth Ádám művei,* amely az MTA–BTK Lendület Nyugat-magyarországi irodalom Kutatócsoporttal közös vállalkozás. A portálon jelenleg elérhetőek az 1787–1796 között megjelent verses kiadványok, valamint két nagyobb prózai mű. Előrehaladt a levelezések feldolgozása a Levelezés-portálon, illetve az érintett személyi (Kazinczy, Ráday) portálokon: megnyílt a Kazinczy–Kölcsey-levelezés (101), a Kazinczy–Rumy 1810-ig, fordítással (71), valamint további 56 Kazinczy-levél. Más szerzőktől: Kovásznai Sándor és Zilahi Sámuel–Ráday Gedeon-levelezés (19), Dayka Gábor levelei (6), a Magyar Hírmondó szerkesztőinek (Görög Demeter, Kerekes Sámuel) levelei (10), Ungvárnémeti Tóth László Kazinczyhoz és Majláth Jánoshoz szóló levelei (28), összesen közel 300 levél és szükség esetén a fordítás.

A portálrendszert érintő főbb fejlesztések a következők: elérhetővé vált a levelek térképes vizualizációja, valamint a levelek térképről való kereshetősége levélírók és/vagy keltezési helyek szerint; lehetővé vált a szövegek nyelve (latin, német) szerinti böngészés; elérhetővé váltak a Kazinczy és a Csokonai kritikai kiadás eddig megjelent köteteinek pdf-jei. Elkészült és megnyílt 5 portál angol nyelvű változata (Kazinczy, Csokonai, Berzsenyi, Ráday, Levelezés).

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport tudományos munkatársa 138 oldalas szakértői tanulmányt készített Kazinczy szűkebb régiójának kulturális örökségéről a PIM *Connecting Heritages* című projektjéhez. A kutatócsoport vezetője szakértőként részt vett a *„Jót 's jól!" Kazinczy Ferenc emlékezete* című dokumentumfilm elkészítésében, a kutatócsoport tagjai több ismeretterjesztő előadás megtartására vállalkoztak. A megjelent kritikai kiadásokat könyvbemutatók népszerűsítették. A kutatócsoport vezetője az MTA 2018. évi közgyűlésén *Akadémiai Díj*ban részesült.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport az MTA–BTK Lendület Nyugat-magyarországi irodalom Kutatócsoporttal kialakított együttműködése keretében megindította a Pálóczi-portál fejlesztését, a kutatócsoport több tagja részt vett a Lendület-csoport által szervezett győri nemzetközi konferencián, a kutatócsoport tudományos munkatársa egyik szerkesztője volt a korábbi Verseghy-konferencia anyagából készült tanulmánykötetnek. A Kölcsey-, Ungvárnémeti-levelezés kiadása az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetével és az Universitas Kiadóval való együttműködés keretében jött létre. Megemlíthető továbbá, hogy a kutatócsoport tagjai számos hazai és határon túli kutatóhely által szervezett konferencián tartottak előadásokat.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2018-ban a kutatócsoport elkészült köteteihez nyert publikációs támogatásokról lehet beszámolni (NKA, OTKA).

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Kritikai kiadások

1) *Kazinczy Ferenc: Költemények,* kiad. Debreczeni Attila, Debrecen, 2018., Debreceni Egyetemi Kiadó (Kazinczy Ferenc művei, sorozatszerkesztő Debreczeni Attila)
   a. Szövegek, 1146. http://real.mtak.hu/id/eprint/90691
   b. Jegyzetek, 1012. http://real.mtak.hu/id/eprint/90696

2) *Verseghy Ferenc széppprózai művei,* kiad. Béres Norbert, Debrecen 2018, 582. Debreceni Egyetemi Kiadó (Csokonai Könyvtár Források 20., sorozatszerkesztő: Debreczeni Attila, Imre Mihály, S. Varga Pál) http://real.mtak.hu/id/eprint/90687

Elektronikus kritikai kiadás

3) *Pálóczi Horváth Ádám művei,* kiad. Tóth Barna, szerk. Csörsz Rumen István, Debreczeni Attila (DOI: 10.5484/Paloczi_Horvath_Adam_muvei) http://deba.unideb.hu/deba/paloczi

Tanulmányok

4) *In memoriam Verseghy Ferenc 7: Emlékkönyv a Szolnokon 2017. április 3−4-én rendezett tudományos konferencia anyagából*, szerk. Doncsecz Etelka, Lengyel Réka, Szolnok, Verseghy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény, 2018. (benne Doncsecz Etelka és Hovánszki Mária tanulmányai: 21–43.)
   http://real.mtak.hu/81195/1/inmemoriamverseghy.pdf

5) Orbán László: *Levelezéshálózatok mintázatai a régi századfordulón*, in *Aranka György és a tudomány megújuló alakzatai,* szerk. Bíró Annamária, Egyed Emese, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2018, 399–414. http://real.mtak.hu/id/eprint/90439

MTA–DE KÖZSZOLGÁLTATÁSI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Horváth M. Tamás, az MTA doktora
4028 Debrecen, Kassai út 26.; 4002 Debrecen, Pf. 400
telefon: (52) 512 701/77192; fax: (52) 512 701/77119
e-mail: kozszolg.kut@law.unideb.hu; honlap: https://jog.unideb.hu/hu/kutatasaink/mta-kutatocsoport
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A *kutatási program* közigazgatástudományi és multidiszciplináris alapkutatási célja a közszolgáltatások széles körének rendszerezése, megszervezésük területi összefüggésében, a területiség funkcionális tartalmát középpontba állítva. „Az állami szabályozószerepek újraértékelődése a szolgáltatásokban” című projektjük elsődlegesen központi szervezésű közszolgáltatások (energiaellátás, telekommunikáció, hálózatos, illetve humánszolgáltatások nagy rendszerei stb.) között és egyes nem teljes piacos szolgáltatások körében, ágazati részletezettség szintjén rendszerezi az újabban alkalmazott állami részvételi formákat. A fókuszpont a különböző szintű kormányzati szabályozó funkciók változása. Állításuk szerint az állami szerepek – ilyen vagy olyan okból – erősödnek a mai piacgazdaságok szolgáltatási szektorában, és ennek ágazati mélységű, de átfogó megnyilvánulásai egyre inkább közös rendszert formálnak.

Jelen *beszámolóév* fő feladata volt egyrészt az eddigi kutatási eredmények szélesebb körben való megismertetése a szakmai közönséggel; nemzetközi projektekben és hazai együttműködésben való részvétel folytatása, valamint e fórumok körének bővítése; a nemzetközi összehasonlító kutatások koncepcionális megalapozása és előkészítése, valamint ágazati tanulmányok elkészítése egyes nagy közszolgáltatási területeken.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A kutatócsoport fontos eredményei 17 könyvfejezetben, illetve magyar és angol nyelven, itthon és külföldön megjelent szakfolyóiratcikkben kerültek publikálásra, további tanulmányok megjelenés alatt vannak. Emellett ágazati tanulmányok már elkészültek az energia-, hírközlés, szociális szolgáltatások, pénzügyi felügyelet európai uniós és hazai szabályozása témakörében. 2018-ban a kutatócsoport egy tagja sikeresen fejezte be habilitációs eljárását; a megjelenés alatt lévő habilitációs monográfiája, valamint az eljárás keretében tartott tudományos előadásai a projekt keretében folytatott kutatások eredményei. 2018 őszétől immár hét hallgató folytatja doktori tanulmányait a kutatásvezető, illetve a kutatócsoport egy tagjának konzulensi irányítása mellett; mindegyikük témája az új projekt témájához kapcsolódik. Közülük egy hallgató – aki a kutatócsoport tagja is – értekezésének munkahelyi vitára bocsátható változata már elkészült.

A korábbi ötéves projektjük eredményeit átfogóan tartalmazó, de az új projektjük számára is releváns közszolgáltatási ágazatokat tárgyaló enciklopédikus kötetük 2018-ban már több szakterületi graduális, illetve posztgraduális képzésben – gazdálkodás, szervezés és igazgatás szakmaközpontú tárgyak oktatásában – kötelező, illetve ajánlott szakirodalmi tananyagként hasznosult (lásd pl. Neumann János Egyetem GK gazdálkodási és menedzsment alapszak „Szolgáltatás menedzsment” vagy az NKE ÁKK „Összehasonlító közigazgatás” tárgyait.)

b) Tudomány és társadalom

A 2015-ben elindított szakmai blogoldalakat (kozjavak.hu weboldal, valamint a nemzetközi szakmai közönséggel kapcsolatot teremtő publicgoods.eu) továbbra is folyamatosan működtetik, tematikus írások rendszeres közzététele és a kapcsolódó szakmai viták koordinálása révén. Ugyanígy a magyar nyelvű *Közjavak* és az angol nyelvű *Public Goods and Governance* elektronikus, ISSN számmal rendelkező, MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Állam- és Jogtudományi Bizottságának folyóiratlistája szerint „D" kategóriás tudományos folyóirataikat (előbbi immár a harmadik, az utóbbi pedig a negyedik évfolyamával jelenik meg 2018 év végéig). A két folyóirat 2018-ban önálló weboldalra (http://www.kozjavakfolyoirat.hu/ és http://publicgoodsjournal.eu/) került. Mindegyik fórum, illetve a kapcsolódó magyar és 2018-ban létrehozott angol nyelvű facebook profilja azt a célt szolgálja, hogy a projekt eredményeit – a virtuális kommunikációs eszközök előnyeit kihasználva – célzott szakmai közönséghez eljuttassa (lásd „interakciós modellünket").

A kutatócsoport honlapján (http://jog.unideb.hu/kutatasaink/mta-kutatocsoport) a legújabb projektesemények, aktuális megjelenések naprakészen megtalálhatók, idegen nyelven is. A projekt rajta van az academia.edu nemzetközi kutatási hálózaton. Az empirikus kutatás ténymegállapító adatbázisát és tematikus európai bírósági döntvénytárát folyamatosan karban tartják. Kutatócsoporti eredményeket rendszeresen közöl a *Jegyző és Közigazgatás* című „B" kategóriás folyóirat is, amely eljut a gyakorló köztisztviselők széles köréhez. A kutatócsoport két tagja rendszeresen részt vett a KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15 projekt által, az önkormányzati területeket vizsgáló kutatások eredményeinek disszeminációját elősegítő céllal rendezett Tudásbővítő Fókuszrendezvény-sorozat workshopjain (ennek eredményét lásd a III pontban). A kutatócsoport tagjának szakmai vezetésével működő, a projekt-kutatásokban részt vevő graduális hallgatókból álló DE-ÁJK Praetor Szakkollégium „A kormányzás kihívásai" műhelyének tagjai is aktívan (előadásokkal) részt vettek országos, illetve a DE-ÁJK által szervezett szakmai fórumokon.
Az MTA ÁJB 2016-tól működő Közjogi Albizottságának elnöke a kutatócsoport vezetője, titkára és egy tagja is kutatócsoport-tagok. Az albizottság keretében a kutatócsoport új projektjének kutatási céljaihoz szorosan kapcsolódó tematikus vitákat szerveztünk, amelyek publikációs eredményt is hoztak 2018-ban, MTA folyóiratlistáján szereplő folyóiratokban.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport vezetőjének részvételével megvalósult Horizont 2020 EU Keretprogram által támogatott COST *„Local Public Sector Reforms: An International Comparison"* programjának keretében folytatott szakmai együttműködés eredményeként a Palgrave Macmillan kiadó gondozásában egy újabb tematikus kötet jelent meg 2018-ban, benne a kutatócsoport-vezető egy tanulmányával. A kutatócsoport vezetője Rigában, Tallinn-ban és Zágrábban vett részt szakmai workshop-on (Európai Bizottság, ELI [European Law Institute], Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdiction of the European Union [ACA] szervezésében), a pénzügyi, a vállalati szabályozások, felelős vállalatirányítás, illetve közigazgatási bírói jogvédelem európai szinten jelentkező, új kihívásait tárgyaló témákban. 2018 januárjától a kutatócsoport vezetője és egy tagja részt vesz a *UACES* [University Association for Contemporary European Studies] *Collaborative Research Network on Effective Enforcement of EU Law and Policy* kutatói hálózat szakmai együttműködésében. Ennek keretében a kutatócsoport a közszolgáltatási ágazatok szabályozása szempontjából releváns uniós jogi kötelezettségek kikényszerítésének kérdéseit, kihívásait vizsgálja. Az eredmények bemutatására 2018 szeptemberében Bath-ban, a 48. UACES 2018 nemzetközi konferencián a

kutatócsoport tagja által tartott előadáson került sor, 2019-ben ennek folytatása további nemzetközi fórumokon várható. A kutatócsoport tagjai 2018-ban több nemzetközi workshop-ot szerveztek, ahol a DE-ÁJK és más intézmények fiatal külföldi kutatói vitatták meg új, a kutatócsoporti projekt nemzetközi összehasonlító vizsgálódásaihoz is kapcsolódó kutatási eredményeiket. Ennek publikációs eredményei már megjelentek, illetve előkészületben vannak.

Az NKE KÖFOP-2.1.2.-VEKOP-15 projekt keretében a DE ÁJK (a kutatócsoport minden tagjának részvételével) 2018 végén zárta az Állami Erőforrások Államtudományi Kutatóműhely projektjét. A kutatócsoport tagja az NKE Egyed István Posztdoktori Programja keretében „Változások a helyi önkormányzatok közfeladat-ellátásában és finanszírozásában" című kutatását szintén 2018-ban zárta. Mindezek eredménye hét, megjelenés alatt lévő kötet, illetve több, elismert hazai és nemzetközi szaklapban megjelent vagy megjelenésre váró tanulmány. A kutatócsoport együttműködik a KÖFOP-2.3.3-VEKOP-16 „Helyi versenyképesség-fejlesztési kutatási program" keretében más kutatóműhellyel a helyi közszolgáltatások minőségének és a helyi versenyképesség fejlesztésének, valamint a költséghatékony és méltányos helyi közszolgáltatás-finanszírozás kialakításának megalapozására fókuszált öt alkalmazott kutatás megvalósításában, ahol egyes szociális közfeladatok ellátásának intézményi kereteit vizsgálták. Az együttműködés útján megszerzett információk, valamint az adatbázisok alapján folyóiratcikk készül.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A DE ÁJK az Igazságügyi Minisztérium támogatását nyerte el a „Állami vállalatok tulajdonosi irányítása egyes európai országokban" témájú kutatás megvalósítására, amelyben a kutatócsoport vezetője és több tagja is részt vesz. Várható eredménye 20 ország szabályozási rendszerét összehasonlító, 2019-ben megjelenő tematikus kötet. A vizsgálódás kiterjed azon állami vagy állami tulajdonban lévő vállalatokra is, amelyek a kutatócsoport projektjében vizsgált ágazati közszolgáltatások ellátásában kulcsszerepet játszanak.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Horváth, M. Tamás (2018): Evaluation of an Anti-Monopoly Programme in Hungarian Public Utilities. In: Koprić, I.–Wollmann, H.–Marcou, G. (eds.) *Evaluating Reforms of Local Public and Social Services in Europe. More Evidence for Better Results*. London: Palgrave Macmillan, pp. 279–296. http://real.mtak.hu/90889/
2) Horváth, M. Tamás–Bartha, Ildikó (2018): EU-Compatible State Measures and Member States Interests in Public Services: Lessons from the Case of Hungary. INTERNATIONAL PUBLIC ADMINISTRATION REVIEW 16:(1-2) pp. 99–121 http://real.mtak.hu/90894/
3) Bartha Ildikó (2018): Közszolgáltatási kivételek az Európai Unió kereskedelmi megállapodásaiban. In: Horváth M. T. et al (szerk.) *Európai uniós erőforrások és tagállami államháztartás*. Budapest: Dialóg Campus, pp. 168–185. (megj. alatt) http://real.mtak.hu/90904/
4) Bordás Péter (2018): Smart taxation: okos adózás a hazai adórendszerben. KÖZJOGI SZEMLE 11:(3) pp. 47–52. http://real.mtak.hu/90883/
5) Lovas Dóra (2018): Állami támogatások uniós jogi szabályozása különös tekintettel az energiaszektorra. EURÓPAI JOG 18:(2) pp. 24–31. http://real.mtak.hu/90885/

6) Haitas, Daniel (2018): Eurasian Integration and Ukraine. JOG ÁLLAM POLITIKA: JOG- ÉS POLITIKATUDOMÁNYI FOLYÓIRAT, 10:(2) pp. 179–192. http://real.mtak.hu/90899/

7) Bordás Péter (2018): Fiscal Decentralization in Hungary. CURENTUL JURIDIC 21:(4) pp. 88–96. http://real.mtak.hu/90896/

8) Horváth M. Tamás–Bartha Ildikó–Szilágyi Ede (2018): Hó és sár: a víz mint érték vagy érdek. KÖZJOGI SZEMLE 11:(3) pp. 14–19. http://real.mtak.hu/90876/

MTA–DE MAGYAR NYELV- ÉS NÉVTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
kutatócsoport-vezető: Hoffmann István, az MTA doktora
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
telefon, fax: (52) 512 923
e-mail: hoffmann@mnytud.arts.unideb.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2013. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport érdeklődésének középpontjában az ún. korai ómagyar kor nyelvének vizsgálata áll. A honfoglalástól 1350-ig terjedő időszak kulcsfontosságú a magyar nyelv történetében, mivel ekkor – részben a kultúraváltás és a nyelvi környezet megváltozása következtében – rendkívül erős, máig ható érvényű változások zajlottak le nyelvünkben. Ekkor alakult ki a magyarság írásbelisége is, s az írásbeliség megléte a nyelvtörténeti kutatások számára is új helyzetet teremt. Az e korból való nyelvemlékek óriási többsége szórványemlék, amely alapvetően latin szövegben előforduló magyar (kisebb részben a Kárpát-medence más nyelveihez tartozó) hely- és személyneveket tartalmaz. E nyelvemléktípust a maga teljességében meg sem kísérelte feldolgozni a magyar nyelvtörténetírás, de emellett szükséges a kulcsfontosságú nyelvemlékeink újrafeldolgozása is. Ennek érdekében a kutatócsoport teljességre törekvő adatbázis kialakítását és szótári munkák létrehozását célozta meg, az elméleti feldolgozó munka pedig elsősorban a 11. századra összpontosít. Előtérben áll a nyelvemlék-monográfiák létrehozása – a kutatás eddigi szakaszában ezek közül több is megvalósult –, valamint a helyesírási és hangtörténeti kutatások folytatása. Mivel a szórványemlékek neveket tartalmaznak, a névtudomány szempontrendszerének bevonása megkerülhetetlen, annál is inkább, mivel ezt a közelítésmódot a korábbi kutatások alig alkalmazták. A névkutatás módszereinek, elveinek finomítása leginkább újkori-mai anyagon végezhető eredményesen, s a névrekonstrukció eljárása is megköveteli későbbi névadatok bekapcsolását. Az élő helynévanyagnak a kutatásokba történő bevonása az időközben létrehozott Magyar Nemzeti Helynévtár programja keretében valósul meg, amelynek online elérhető adatbázisa mintegy fél millió helynévadatot tartalmaz. Mivel a kutatás ez utóbbi részét – a nagy forrásigénye miatt – csak külső forrásból lehet finanszírozni, ennek hiányában egyedül a kutatócsoport alapfeladatához kapcsolódó régi helynévi adatbázismodul fejlesztése folyt.
A kutatócsoport munkájába bekapcsolódott az Új Nemzeti Kiválóság Program három pályázati nyertese is, akik mindhárman doktorjelöltek. Összességében megállapítható, hogy a kutatócsoport a 2018. évi tervnek megfelelő feladatokat sikeresen teljesítette.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A kutatócsoport 2018 őszén megjelentette *Régi magyar helynévadás. A korai ómagyar kor helynevei mint a magyar nyelvtörténet forrásai*(Budapest, Gondolat Kiadó, 542 lap) c. munkát. E könyv valójában a kutatócsoport ötéves munkájának esszenciája, s erősen épül a kutatócsoport tagjainak részmunkálataira. Tudományos jelentősége elsősorban az, hogy a kérdéskört elsőként tárgyaló átfogó munka. Korszerű onomasztikai elvek alapján jellemzi a régi, főképpen az Árpád-kori helynévadást, aminek nemcsak az onomasztikán, hanem a nyelvtörténeti kutatásokon is túlmutató, általános történeti jelentősége van. Megújítja a társtudományok által ma is használt, elavult nyelvtörténeti ismereteket. Módszertani tekintetben is újszerű a munka, mivel a magyar nyelv legrégebbi forráscsoportjának, a szórványemlékeknek a tudományos vizsgálatához nyújt általános fogódzókat.
A kutatócsoport kiadta a Százdi alapítólevél helynévanyagát feldolgozó monográfiát is (*A Százdi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás.* A Magyar Névarchívum Kiadványai 48.

Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2018. 145 lap). Az alapítólevél nem sokkal a Tihanyi alapítólevelet követően keletkezett, és korábban alig részesült figyelemben a nyelvtörténeti vizsgálatokban. A feldolgozás nehézségét az oklevél hamis, interpolált jellege jelenti elsősorban, ám a kutatócsoport határozott törekvése – s ezen a téren az eddigiekben is fontos eredményeket ért már el –, hogy e nyelvemléktípust is bevonja az elemzésekbe, ezzel is elősegítve a forrásokban szegény 11. századi magyar nyelv kutathatóságát.
A kutatócsoport tagjai emellett publikáltak 9 idegen nyelvű, illetve 6 magyar nyelvű tanulmányt. A kutatócsoport affiliációjával látott napvilágot 2, ÚNKP-ösztöndíjas által írt tanulmány. A kutatócsoport tagjai 5 nemzetközi és 13 hazai konferencia-előadást tartottak. E munkák témája elsősorban a 11. század nyelvemlékeihez kapcsolódnak, de születtek emellett hangtörténeti, névtipológiai témájú dolgozatok is.
A Magyar Nemzeti Helynévtár korai helynévmoduljának bővítése folyamatosan zajlik: az erdélyi helynévanyag beépítése a program szerkezetének átalakítását is szükségessé teszi. Előrelépések történtek a névadatok térinformatikai megjelenítése terén is, amely rekonstruált késő Árpád-kori térképeken valósul meg.

b) Tudomány és társadalom

Az utóbbi időben egyre nagyobb társadalmi érdeklődés mutatkozik meg a magyarság eredetének és korai, kevéssé ismert történetének kérdései iránt. E téren komoly kormányzati aktivitást is tapasztalni. A kutatócsoport tevékenysége közvetlenül a magyarság Kárpát-medencebeli történetének legkorábbi szakaszára irányul, de az e korszakra vonatkozó nyitott kérdések megválaszolása, ill. az elavult tudományos ismeretek felfrissítése adhat alapot a magyar őstörténet kutatásához is. E problematika interdiszciplináris közelítésmódot igényel, amelyben a kutatócsoport a nyelv felől közelítve alakíthatja ki a maga álláspontját. Fontos azonban, hogy ezek eljussanak a szélesebb, más tudományterületekhez tartozó szakmai közösségekhez és részben a nagyközönséghez is. Ennek érdekében az utóbbi időben több publikációt tettek közzé történettudományi fórumokon, és ezt a célt szolgálja az is, hogy a fent említett *Régi magyar helynévadás* c. könyvüket szélesebb körben ismert kiadónál, a Gondolatnál jelentették meg.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. International Congress of Onomastic Sciences előadásainak megjelentetését a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszékével közösen magára vállalta, és az Onomastica Uralica (Debrecen–Helsinki) periodika 5 köteteként megjelenő csaknem 200 tanulmány megszerkesztésébe egyedi kötetekre vonatkozó nemzetközi szerkesztőbizottságokkal tartott közvetlen kapcsolatot. A kötetek anyaga a folyóirat honlapján 2018 decemberében online formában elérhetővé vált, a nyomdai megjelenés 2019 elején várható.
A fent említett kongresszusokon kialakult jó kapcsolatok eredményének is tekinthető, hogy a kutatócsoport tagjai öt nemzetközi konferencia-előadást tartottak, köztük plenáris előadásokat is meghívott előadóként (kettőt Rigában, egyet-egyet Brémában és Göttingenben, illetve Potenzában).
A kutatócsoport társrendezője volt a 2018. június 20–22. között Síkfőkúton lebonyolított XIII. Helynévtörténeti szemináriumnak, amelyen 20 előadást tartottak a résztvevők, ebből hatot a kutatócsoport tagjai. A rendezvényen több hazai névtani kutatóhely képviselői is részt vettek. Ugyancsak Síkfőkúton 2017. szeptember 27–29-én workshopot rendezett a kutatócsoport, amelyen 5 előadás hangzott el, ebből négyet a kutatócsoport tagjai tartottak meg.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport az MTA támogatott kutatócsoportok számára kiírt pályázatát újabb egy évre, 2018/2019-re elnyerte (29,6 M Ft). E pályázat szerves folytatása az akadémiai kutatócsoport 5 éves tevékenységének. A kutatócsoport egyik tagja az NKFIH pályázatán 2 éves időtartamra (2018/2020) 22,2 M Ft támogatást nyert el az alábbi témában: Nemzetközi tudományos együttműködési program a Kárpát-medence helynévrendszereinek feltárására. A projektum szorosan kapcsolódik az akadémiai kutatócsoport kutatási tematikájához, annak nemzetközivé tágítása az elsőrendű célja.
A kutatócsoport egyik tudományos segédmunkatársa az Emberi Erőforrások Minisztériuma által az Új Nemzeti Kiválóság Program keretében meghirdetett Doktorjelölti Kutatói Ösztöndíjban részesült. Egy másik tudományos segédmunkatárs az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett a „Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj”-ban részesült. A kutatócsoport egyik további tagja megkapta a Debreceni Egyetem Petőfi S. János Publikációs díját. A kutatócsoport által az előző évben megjelentetett *History of Hungarian Toponyms* c. könyv (Hamburg, Buske) a Debreceni Egyetem Publikációs díjában részesült.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1) Hoffmann István-Rácz Anita-Tóth Valéria: *Régi magyar helynévadás. A korai ómagyar kor helynevei mint a magyar nyelvtörténet forrásai.* Budapest: Gondolat Kiadó, (2018), 542 lap.
2) Kovács Éva: *A Százdi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás.* A Magyar Névarchívum Kiadványai 48. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, (2018), 145 lap.
3) Póczos Rita. Szent István kori szórványok névtani vizsgálata. Korai helyneveink és a névkontinuitás. MAGYAR NYELV 114 (2018): 392–410.
4) Szőke Melinda. A hamis oklevelek a magyar nyelvtörténeti vizsgálatok szemszögéből. SZÁZADOK 152 (2018): 419–434.

MTA–DE NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT
kutatócsoport-vezető: Bartha Elek, az MTA doktora
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.; 4010 Debrecen, Pf. 16
telefon: (52) 512 900/22249; fax: (52) 512 958
e-mail: barthaelek@yahoo.com
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA–DE Néprajzi Kutatócsoport a 2017–2022 közötti időszakra akadémiai támogatást nyert a *„Lokális értékek néprajzi feltárása és örökségesítése hátrányos helyzetű mikrorégiókban”* c. alapkutatás megvalósításához, amely program a korábbi közel hét évtizedes intézeti háttér szellemi örökségének folytatása. Tudományos kutatási programjában a soknemzetiségű, vegyes vallási összetételű rurális térben vizsgálja a nemzeti, vallási és etnikai kulturális folyamatok 20. századi változását. Különös tekintettel a 20. századi modernizáció és a jelen lokális társadalmát érintő sürgető kihívásokra, a 21. század eleji globalizáció társadalmi, kulturális és gazdasági folyamatainak, valamint a kulturális alkalmazkodás közötti összefüggéseknek a néprajzi-antropológiai vizsgálatára. A kutatócsoport kiemelt kutatási területnek tekinti a magyar társadalmat napjainkban erőteljesen érintő szociokulturális változások néprajzi vizsgálatát, mint például a hátrányos helyzetben élő családok megélhetési stratégiái és mindennapi szokásvilága, valamint a kárpát-medencei (elsősorban munka- és turisztikai célú) migráció folyamatai.

A kutatócsoport napjaink néprajztudományi, antropológia gyakorlatának megfelelően elsősorban *jelenorientált* alapkutatásokat végez, figyelembe véve a „rövid huszadik század” (1914–1989) társadalomszerkezeti, gazdasági, politikai és mentalitásbeli változásit. A kutatás nagy történeti egységeit: az I. világháborút, a két világháború közötti korszakot, a szocializmus korát és a posztszocialista átmenetet a 20. század nemzeti, vallási kultúra változásának súlypontjaiként kezeli, amelyek a hagyományos kulturális minták globális és lokális szegmenseinek változásában meghatározó világszemléleti történelmi egységekként jelennek meg.

A kutatócsoport a projekt megvalósítása során kiemelten kezeli a jelentős társadalmi problémák néprajzi szempontú kutatását: célja a hátrányos helyzetű kistérségekben élő családok kulturális, társadalmi helyzetének néprajzi-antropológiai tanulmányozása (pl. családszerkezet, életmód, megélhetési és mobilitási stratégiák, pauperizálódás folyamata), továbbá ehhez kapcsolódóan a vándorlás, a migráció kérdésével összefüggő témák vizsgálata, különösen a bevándorlás a határ mentén, valamint a pusztákra és a tanyavilágra irányuló szociális migráció.

A kutatócsoport a néprajzi-antropológiai vizsgálatok során egyaránt alkalmazza a szinkronikus és a diakronikus módszert (levéltári és könyvtári kutatások). A terepen végzett *szinkronikus* néprajzi, antropológiai vizsgálatok célja a jelenbeli folyamatok és a rendszerváltozást követően végbement átalakulások feltárása. Az *empirikus terepmunka* az előzetes szempontrendszer alapján kiválasztott településeken történik, elsősorban a történelmi Szatmár, Szabolcs, Abaúj, Zemplén, Hajdú, Bihar vármegyék területén és a határon túli referenciaterületeken.

A 2017 júliusában alakult kutatócsoport a korábbi kutatási eredményekre alapozva ugyan, de a társadalomtudományi kutatásban napjaink bevett munkafázisokhoz rendelt időszakos bontásban határozta meg célkitűzéseit, amelyek túlnyúlnak a fél és egyéves időintervallumokon. Az azonos ütemterv alapján párhuzamosan folyó részfeladatok közül elkezdődött az adatgyűjtés, forrásfeltárás, szakirodalmi kutatás a részproblémák elméleti és

módszertani megalapozása, magyar és nemzetközi (pl. angol, német, román, ruszin) szakirodalom feldolgozása, illetve az egyes részeredmények közzététele.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A kutatócsoport munkájában 2018-ban – a kutatási tervében megfogalmazottak alapján – fontos szerepet töltött be az újabb empirikus néprajzi vizsgálatok előkészítése, és lebonyolítása, amelyeknek kijelölt helyszíne továbbra is elsősorban az északkelet-magyarországi határ menti térségét foglalt magában.

A kutatócsoport tagjai 2018-ban a hazai kutatások mellet több európai országban végeztek empirikus és történeti néprajzi kutatásokat, melyek közül egy – a spanyolországi cigányság kultúrájának empirikus vizsgálata – a hátrányos helyzetű etnikai csoportok kultúrájának összehasonlító vizsgálatára adott jó lehetőséget, másrészt a „Nagy háború" helyszíneinek a „Balkáni halálmars" út terepbejárásával a történeti kutatások tekintetében hozott új eredményeket.

A kutatócsoport tudományos munkája a terepkutatásra, a helyszíni adatgyűjtésre és az azt kiegészítő könyvtári és levéltári forrásfeltáró munkára épült. A kutatócsoport tagjai több mint 80 munkanapot töltöttek kutatómunkával terepen, magyar és vegyes lakosságú településeken (pl. Gávavencsellő, Hajdúnánás, Máriapócs, Nagykálló, Sajópálfala, Csíksomlyó, Eisenstadt, Jerez de la Fontera, Sepsiszentgyörgy). Ezen túlmenően kutatásokat végeztek hazai és külföldi könyvtárakban, levéltárakban, családi és egyházi adattárakban (pl. Kolozsvár, London, Budapest, Debrecen Miskolc, Nyíregyháza).

A feltáró kutatómunka mellett a kutatócsoport 2018. évi feladata volt a gyűjtött és feldolgozott anyagok minél szélesebb körű közzététele. A kutatás eredményei elsősorban tanulmányok, forrásközlések, könyvek és gyűjteményes kötetek formájában kaptak nyilvánosságot, illetve hazai és nemzetközi konferenciákon nyertek publicitást.

A kutatócsoport tudományos tanulmánykötet és szakkönyv-sorozat szerkesztésében vett részt, illetve tagjai bekapcsolódtak a *Néprajzi Látóhatár* c. néprajzi periodika 2018. évi számainak szerkesztésébe. A kutatócsoport egy tagjának önálló monográfiája jelent meg, illetve egy másik tagjának társszerkesztésében és lektori közreműködésével egy kétnyelvű ruszin–magyar görögkatolikus liturgikus imakönyv jelent meg.

A kutatócsoport egy tagja az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíját, illetve két munkatársa a Bolyai+ ÚNKP ösztöndíját nyerte el.

A kutatócsoport társszervezőként vett részt többek között a *Tánckutató Doktoranduszok III. Országos Konferenciája* (Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 11. 10.), illetve a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezett II. Ilyés Zoltán emlékkonferencia (Debrecen, 2018. 11. 23.) lebonyolításában.

A közel hét évtizede működő Néprajzi Kutatócsoport továbbra is szerepet vállalt az egyetemi oktatásban. A csoport munkatársainak ilyen irányú munkája nemcsak a terepkutatások vezetésére korlátozódott, hanem a pályázati témához kapcsolódó tantermi órák tartása mellett az egyetemi alapképzésben és a doktori képzésben részt vevő hallgatók témavezetésére is kiterjedt.

A kutatócsoport tagjai tudományos eredményeiket a laikus közönség számára tudományos-ismeretterjesztő programok keretében (pl. a tudományt népszerűsítő középiskolai előadássorozatok, Campus fesztivál, Kutatók Éjszakája rendezvényeken) közvetítették.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport évek óta tudatosan törekszik arra, hogy az akadémiai program megvalósítása során gyűjtött empirikus adatok eredményeit közérthetően továbbítsa a szélesebb nagyközönség felé. 2018-ban önálló néprajzi programmal vett részt a Campus fesztiválon és a debreceni Kutatók Éjszakája rendezvénysorozatán. Célja a hagyományos néprajzi, antropológiai ismeretek bemutatásán túl a tradicionális szellemi kulturális örökség és a jelen közötti összefüggések bemutatása volt, a néprajztudomány sokrétűségének megismertetése a laikus közönséggel. A projekt munkatársai a tudományos szakmai rendezvények mellett számos előadást tartottak ismeretterjesztő fórumokon: egyházi, nemzetiségi programokon adtak elő, illetve kiállításokat nyitottak meg.

A kutatócsoport napjaink társadalmát érintő migrációs és kulturális kihívások jelenorientált problémafelvetése kapcsán tanulmányokat jelentetett meg, illetve konferencia-előadásokat tartott a tárgykör néprajzi és a kulturális antropológiai vetületeiről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport feladatai közt fontosnak tekinti a hazai és nemzetközi intézményhálózattal kialakított kapcsolatainak ápolását, valamint azok bővítését. Az eltelt kutatási évben új nemzetközi kapcsolatfelvételre került sor az Észak-Macedóniai Skopjei Egyetem Néprajzi Intézetével, illetve a spanyolországi Sevilla Egyetemmel.

A kutatócsoport tagjai hazai és nemzetközi konferenciákon vettek részt, tartottak előadásokat (Budapest, Debrecen, Miskolc, Nyíregyháza, Encs, Gyomaendrőd, Hajdúnánás, Nagykálló, Nagyecsed, Karcag, Szolnok, Beregszász, Freiburg, Csíkszereda).

A kutatócsoport tagjai a korábbi terveknek megfelelően többrétű oktatói tevékenységet láttak el. Oktatási tevékenységet túlnyomó többségben a Debreceni Egyetemen folyó néprajzi, történettudományi, szociológiai, filozófiai képzések keretei közt folytattak (BA, MA, osztatlan tanári, PhD), de az intézmények határon átnyúló kapcsolatrendszere révén egyéb hazai és határon túli felsőoktatási képzésbe (Kolozsvár, Nagyvárad, Beregszász, Ungvár) is bekapcsolódtak. Témavezetésükkel számos szakdolgozat született, és az egyetemi tehetséggondozás keretein belül (OTDK, DETEP) több hallgató kutatómunkáját vezetik.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport 2018-ban tovább folytatta a „Nagy Háború” néprajzi és antropológiai vizsgálatait az NKFI K115886 számú pályázat programjának keretében. A projekt célja az első világháború rurális társadalomra gyakorolt hatásának és emlékezetének néprajzi feltárása.

A kutatócsoport 2018-ban bekapcsolódott a Debreceni Egyetem által benyújtott „Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében” című EFOP-pályázat megvalósításába, melyet a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével közösen kialakítandó „Tananyagfejlesztés a lokális értékek feltárásának

gazdasági és társadalmi hasznosíthatósága érdekében, néprajzi gyűjteményszervező SZTK-képzés kidolgozása" témakörben valósít meg.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Csíki, Tamás: Eltűnt falusi világok. A 20. századi paraszti társadalom az egyéni emlékezetekben. Budapest: L'Harmattan Kiadó (2018) ISBN: 9789634143789
2. Ruszinkó, Szergej (szerk.); Telenkó, Bazil Mihály (szerk.): Ruszin–magyar kétnyelvű görögkatolikus imakönyv. Debrecen: DMJV Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat (2018) ISBN: 9786155964008
3. Kavecsánszki, Máté: Die Heilige Elisabeth von Thüringen: Kult, Folklore und Diplomatie In: Keményfi Róbert; Marinka, Melinda (szerk.) Ethnographica et Folkloristica Carpathica Debrecen: Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék (2018) pp. 173-188
4. Marinka Melinda: Sathmarschwäbische Heimatbücher als rinnerungsorte und als ethnografische Quellen In: Keményfi Róbert; Marinka, Melinda (szerk.) Ethnographica et Folkloristica Carpathica. Debrecen, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék (2018) pp. 69-78.

MTA–ELTE EGYETEMTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Draskóczy István, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8.
telefon: (70) 207 4085
e-mail: dra_istvan@yahoo.de; draskoczy.istvan@btk.elte.hu
honlap: http://egyetemtortenet.elte.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2013. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA a kutatási projekt támogatási ciklusát 2019. július 1-ig egy esztendővel meghosszabbította (4153//2017/KP). Három témakörben folytak kutatások.

- A középkori külföldi magyar egyetemjárás teljes adattárának elkészítése és publikálása. Ennek keretében 2018-ban is folyt az itáliai, német birodalmi és francia peregrináció kutatása, illetve a peregrinusok karrierpályájának feltárása.
- Folytatódott a Kárpát-medence valamennyi felsőfokú oktatást végző állami és egyházi tanintézetébe a kezdetektől 1850-ig járt hallgatók tanulmányi adatainak feltárása számítógépes adatbázis formájában.
- A harmadik célt, az 1945–1989 közötti magyar felsőoktatás levéltári forrásainak összegyűjtését akadályozta, hogy a Magyar Nemzeti Levéltár e forrásokat őrző részlege 2018 őszéig zárva tartott. Az itteni munkatárs átmenetileg a 2. számú projekt megvalósításába kapcsolódott be. Az említett részleg megnyitása után is nehézkesek voltak a kutatási feltételek. A nehézségek ellenére folytatni lehetett az MSZMP Központi Bizottsága Agitációs és Propaganda Osztálya iratainak kutatását az 1957–1960 közötti évekkel. Kiegészült az MSZMP Politikai Bizottsága 1957–1963 közötti iratainak a listája.

A személyi állományban változás következett be. A kutatócsoport tevékenységéről részletes tájékoztatás olvasható a honlapon, míg a publikációkról az MTMT2-ből lehet képet alkotni.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az első témakörben folytatódott a középkori peregrináció utolsó, harmadik kötetének előkészítése, ahol a hangsúly az itáliai egyetemjáráson van. Sikerült megrostálni a szakirodalom által korábban itáliainak tartott peregrinusok listáját, ugyanakkor a peregrinusok számát sikerült gyarapítani. A könyv nyers kézirata elkészült az év végére. 2018 tavaszán jelent meg az újkori peregrinációs sorozat utolsó, 24. kötete, „Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban” című sorozat befejezéseként. A kötetben Franciaország, Belgium, Románia, Szerbia, Oroszország és Törökország 35 egyetemén és főiskoláján tanult 1322 fő személyi és tanulmányi adatai szerepelnek, döntő többségükben olyanok, akikről eddig semmilyen információnk nem volt. A francia egyetemi kutatásokat még folytatni lehetne, de az anyagi eszközök a további helyszíni levéltári kutatást már nem tették lehetővé.

A második témakör kutatásában hatalmas előrelépés történt. Az év folyamán az 1850 előtti szatmári, pozsonyi, kassai és temesvári felsőoktatási intézmények hallgatóiról jelentek meg kiadványok. Valamennyi kötet a „Felsőoktatástörténeti kiadványok. Új sorozat” része, annak 14., 15., 16. és 17. köteteként. A négy kötetben hét hazai felsőoktatási intézmény teljes feudális kori hallgatóságának a feltárása történt meg. Örömmel lehet beszámolni arról, hogy a történelmi Magyarország területén 1850 előtt létezett 91 különféle egyetem, akadémia, líceum és

kollégium közül 89-ben, amelyekben felsőfokú képzés folyt, összegyűjtötték a megmaradt anyakönyveket, névsorokat, kiadott listákat, és egy részüket már különálló adatbázisokba rendezték. Összességében jelenleg 220 ezer beiratkozás adataival 83 rész-adatbázis készült el, amivel a kutatócsoport az eredeti vállalását jelentősen túlteljesítette.

A 2018. évi anyaggyűjtések is értékes eredményeket hoztak. Turócszentmártonban, majd Pozsonyban a Nagyszombati, illetve a Kassai Jezsuita Egyetem promóciós nyomtatványaiból lefényképezték a Magyarországon nem található névsorokat. Ezek alapján már lehetőség lesz a két intézmény adattárát az eddigieknél sokkal teljesebben elkészíteni. A munka megkezdődött, remélhetőleg 2019-ben elkészül a nagyszombati könyv. Pozsonyban a Királyi Jogakadémia hiányzó anyakönyveit fotózták le, Egerben, Esztergomban és Kassán pedig további anyagokat tártak fel. Gyulafehérváron a Balázsfalvi Görögkatolikus Teológia eredeti anyakönyveiről készült digitális felvétel, mert annak román kiadása alapján számos helyet és adatot nem lehetett pontosan beazonosítani.

Az anyaggyűjtés mellett folytatódott a feldolgozómunka. Folyamatos a digitális felvételek adatainak számítógépes adatbázisba való felvitele. Befejeződött a Nagyváradi Királyi Jogakadémia és az ottani Püspöki Szeminárium adatainak teljes feltárása és elkészült az ezekről kiadandó könyv kézirata. Folyamatban van a Zágrábi Királyi Jogakadémia és az ottani Püspöki Szeminárium adattárának készítése, mivel a vizsgált korszakban Zágrábba is sok magyar hallgató tanult. Ennek elkészítésével teljessé fog válni a hazai jogakadémiák hallgatóságának feltárása. Elkészült az 1802 és 1850 között létezett Nagyszombati Érseki Líceum és Szeminárium adattára, valamint az erről szóló kötet teljes kézirata.

A feltárómunka és a könyvek révén válik művelődéstörténetünknek ezidáig alig ismert része a nemzeti kulturális örökség részévé. A kutatásoknak társadalmi relevanciája van, hisz reális nemzeti önismeret kialakítását teszik lehetővé, a nemzeti önbecsülés erősítését szolgálják.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport tagjai és vezetői több nemzetközi és hazai konferencián tartottak előadásokat, így például Kolozsváron a kiváló egyetemtörténész, Tonk Sándor emlékére rendezett nemzetközi konferencián két munkatárs tartott előadást; Pozsonyban a Szlovák Tudományos Akadémia által rendezett konferencián két munkatárs adott elő a felsőoktatás és a nemzetiségek témakörében; a Magyar Levéltáros Egyesület pécsi vándorgyűlésén Szögi László és Draskóczy István tartott egyetemtörténeti előadást (utóbbi témája a Mátyás-évhez kapcsolódott). Az MTA Egyetemtörténeti Albizottságával együttműködve novemberben került sor az 1918. év felsőoktatási eseményeiről szóló konferenciára, amelyen három munkatárs tartott előadást.

2018. október 25-én Szatmárnémetiben a Hám János Teológiai Líceumban, 2018. február 28-án és november 12-én pedig Pozsonyban a Komensky Egyetemen került sor sikeres könyvbemutatókra. 2018. június 7-én az ELTE-n (*Középkorral foglalkozó doktoranduszok konferenciáján*) tartottak előadást a munka eredményeiről. A kutatócsoport által készített prágai és krakkói középkori peregrinációt bemutató kiadvány 2018-ban elnyerte az év levéltári kiadványa első helyezését a forráskiadványok kategóriában, s eddig négy elismerő recenzió látott napvilágot róla magyarul és angolul.

Egyik kutatójuk a *Gerundium* egyetemtörténeti folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, az MTA Egyetemtörténeti Albizottságának elnöke, és tagja az NKA egyik kuratóriumának. Egy másik kutatójuk a *Századok* szerkesztőbizottsági tagja, a Magyar Történelmi Társulat

vezetőségének és az MTA Történettudományi Bizottságának tagja, rendszeresen bírált pályázatokat, valamint az Országos Középiskolai Tanulmányi verseny történelem-zsűrijének tagjaként tevékenykedett. Az egyik kutató elkészítette PhD-értekezését.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetséggel szoros az együttműködés, amit jelez a 2018. szeptemberi egyetemi levéltári módszertani konferencia. Más kutatócsoporttal (NKFIH K116116.sz.: Katolikus iskoláztatás a kora-újkori Magyarországon) összefogva került sor módszertani műhelykonferenciára a jezsuiták budapesti központjában, „Parvistáktól a doktorokig" címmel. Erősödött az együttműködés a kassai egyetemtörténészekkel, az Eperjesi Egyetem e témával foglalkozó munkatársaival és a Pozsonyi Egyetem, valamint a Szlovák Tudományos Akadémia Levéltárával. Ennek köszönhetően került sor két könyvbemutatóra a Komensky Egyetemen. Itthon az MTA Egyetemtörténeti Albizottságával, az MTA Orvostörténeti Bizottságával, valamennyi budapesti és vidéki egyetemi levéltárral, valamint főleg a szegedi, debreceni, soproni és pécsi egyetemtörténészekkel került sor együttműködésre, amit a konferencia-részvételek, tanulmánykötet (*Universitas – historia*) mutat. A kutatócsoport tagja az MTA BTK TTI Lendület Középkori Gazdaságtörténet kutatócsoportnak is, amely 2018-ban középkori gazdaságtörténeti témájú monográfiájának kiadását támogatta (MTA BTK TTI adta ki).

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport tagjai által készített, a kutatócsoporti munka eredményeit bemutató könyvek egy része a kiadást vállaló intézménnyel, kiadóval való együttműködés révén oly módon valósult meg, hogy utóbbiak gondoskodtak a kiadás fedezetéről. Az *Universitas – historia* oktatástörténeti tanulmánykötet, melyben egyetemtörténészek mellett többek közt a csoport hét tagja írt (kiadó: Magyar Levéltárosok Egyesülete), *A Magyarországi diákok francia, belga, román és szerb egyetemeken 1526–1919. I.* és *A temesvári felsőoktatás intézményeinek hallgatói 1804–1852.* c. kiadvány (mindkettő kiadója: Egyetemi Könyvtár és Levéltár) nyomdaköltségét az NKA biztosította. *A szatmárnémeti r. k. Bölcsészeti Líceum és a Püspöki Szeminárium hallgatói 1804–1852.* (Profundis Kiadó) c. kötet nyomdaköltségét a Szatmárnémeti Identitás Alapítvány, valamint a Szatmárnémeti Római Katolikus Püspökség támogatása tette lehetővé. Ezen a közvetett módon sikerült a kutatócsoporti munkába, az eredmények közzétételébe plusz forrást bevonni.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Durovics Alex – Keresztes Veronika. A Pozsonyi Evangélikus Líceum felsőfokú hallgatói 1714–1851. Szerk. Szögi László. Budapest, 2018, 632 p. http://hdl.handle.net/10831/40511
2. Kmety Adrien – Juhász Réka Ibolya: A kassai felsőoktatás intézményeinek hallgatói 1776 – 1852. Budapest, 2018, 718 p. http://hdl.handle.net/10831/40513
3. Szögi László – Varga Júlia: Magyarországi diákok francia, belga, román, szerb és orosz egyetemeken 1526–1919 I. Budapest, 2018, 172 p. http://hdl.handle.net/10831/40517
4. Kelényi Borbála: Magyarországi diákok mindennapjai a középkori krakkói egyetemen. In: Universitas – historia. Tanulmányok a 70 éves Szögi László tiszteletére. Szerk. Draskóczy István, Kmety Adrien, Varga Júlia et. al. Budapest, 2018, pp. 81–103. http://hdl.handle.net/10831/40515

MTA–ELTE INTERDISZCIPLINÁRIS RÉGÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Dr. Borhy László, az MTA levelező tagja
1088 Budapest, Múzeum körút 4/b
telefon: 36 (1) 411 6554; fax: 36 (1) 411 6553
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport alapvető célkitűzése, hogy a régészeti leletek kutatása és tudományos feldolgozása révén hozzájáruljon a nemzeti kulturális örökség méltó megőrzéséhez, értelmezéséhez és szélesebb körben való megismeréséhez. E cél elérése érdekében a kutatócsoport fő feladata az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének keretei közt működő különböző laboratóriumok (térinformatika, archeozoológia, anthropológia) és részkutatási programok (fizikai kormeghatározások, számítógépes tipológia, geofizikai mérések, régészeti célú légifényképezés), valamint a kisegítő egységek (restaurátor műhely, fotólabor) tevékenységének integrációja, ezen túlmenően pedig a vaskor és a római kor interdiszciplináris módszerekkel való településtörténeti elemzése volt.

A kutatások koordinációját a kutatócsoport vezetője és hat főállású munkatársa végezte. Munkájukat szükség szerint a programban együttműködő hazai és külföldi partnerintézetek saját kutatásaikkal egészítették ki. A kutatócsoport által elért tudományos eredmények az ELTE BTK Régészettudományi Intézetnek graduális és posztgraduális oktatási programjában hasznosultak. A kutatócsoport nagy hangsúlyt fektet arra, hogy munkatársainak legújabb kutatási eredményei publikálásra kerüljenek, így a kutatócsoport eredményei külön kötetben kerültek kiadásra.

Az ötéves kutatási terv egyik súlyponti feladata a La Tène-kori falusias települések és a hozzájuk tartozó temetők, másik résztémája a vaskori elit romanizációja és a provinciális városfejlődés kutatása. Ménfőcsanak, Paks-Gyapa, Helyőpapi és Bátaszék késővaskori feltárásához kapcsolódó leletanyagának feldolgozása 2012 óta folyamatos és a topográfiai kutatások az adott lelőhelyek környezetéhez kapcsolódóan folytak. A romanizációkutatás résztéma keretein belül folytatódott a franciaországi Mont Beuvray „Nagy kovácsműhely”-insulájának feltárása és Szőny – Brigetio településtörténeti kutatása. A kutatócsoporti pályázat részletes kutatási tervében foglaltak 2018-ban az ott vázolt ütemtervnek megfelelően kerültek megvalósításra.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A vaskori részprogram kutatásai 2018-ban elsősorban a Kárpát-medence késő vaskori kerámiaművességének felvázolására, a Sajópetrire kidolgozott szisztéma további lelőhelyekre történő kiterjesztésére irányultak. A már korábban megjelent tanulmányok mellett elkészült a Kárpát-medence késő vaskori kerámiaművességét felvázoló tudományos publikáció monográfia szintű kézirata.

A vaskori topográfiakutatások Nógrád megyében Piliny, Fejér megyében Mezőfalva, Hantos és Kisapostag határában folytak. A pilinyi vaskori kutatások az NKA anyagi támogatásával valósultak meg. A topográfiakutatások spektrumát kiszélesítve a kutatócsoport munkatársai részt vettek az őskori földvárak területét kutató leletmentő programban

A franciaországi Mont Beuvray-i ásatási helyszínen a kutatócsoport munkatársai a korábbi évek ásatási anyagát dolgozták fel, így 2018-ban nem volt terepi munka. A feldolgozott leletanyag az elmúlt 20 év kutatásait összefoglaló monografikus publikációban kerül ismertetésre.

A római kori iparrégészet, vaseszközök és üvegtárgyak vizsgálata résztémában az ún. bennszülött viseletet ábrázoló síremlékanyag felgyűjtése és katalogizálása folyt Pannonia magyarországi részéről. Megvalósult a Tatabányai Múzeum fibulaanyagának teljes körű áttekintése és adatbázisba vétele. A budapesti Aquincumi Múzeum Vízivárost, a római kori polgárvárost és katonavárost érintő ásatásainak, illetve az ezekhez kapcsolódó temetők kora császárkori fibulaanyagának kutatása és gyűjtése mellett feldolgozták Keszthely-Fenékpuszta 2009–2016 között feltárásra került vastárgyait, és készül a publikáció kézirata.

Brigetio/Szőny Vásártéri ásatás 2014, 2015, 2016-évi üveganyagának feldolgozása, a feliratos és mintás aljú kereskedelmi göngyölegként funkcionáló üvegedény-töredékek katalogizálása, és kiértékelése is megtörtént (750 tárgy). Az elsődleges anyagfelvételt, adatbázis-készítés, rajzolás és fotózás követte. Emellett elkészült a Brigetio/Szőny-Vásártéren 2007-ben és 2008-ban előkerült leletanyag beleltározása, elsődleges feldolgozása és keszthely-Fenékpusztai üveganyag katalogizálása, feldolgozása, kiértékelése, anyagvizsgálatok elvégzése, kiértékelése.

Két helyszínen volt feltárás a kutatócsoport vezetőjének irányítása alatt: 2018. évben tovább folyt Vásártér régészeti kutatása, emellett Brigetio/Szőny-Stadion út lelőhelyen (2018. július – augusztus) folyt tervásatás.

A kutatócsoport 2018 utolsó napjaiban *Celto – Gallo – Roman Studies of the MTA-ELTE Research Group for Interdisciplinary Archaeology* címmel tanulmánykötetet jelentetett meg. Az 1999 óta az Eötvös Loránd Tudományegyetemen működő, MTA által támogatott kutatócsoport munkája elsősorban a késő vaskor és a római kor kutatására fókuszál. Ennek megfelelően a kötetben szereplő tanulmányok elől járóban részletesen ismertetik a franciaországi Bibracte és az olaszországi Povegliano magyar ásatásainak tudományos eredményeit. Ezen túlmenően a kötet fókuszában a Brigetio (Komárom) területén végzett feltárások bemutatása áll: a civilvárosi temető teljes közlése, ide értve az embertani és topográfiai vizsgálatokat, valamint olyan tárgytípusok áttekintő régészeti elemzését, mint a bronz- és csontműhely termékei, a barbotín díszes kerámiák és sírköveken megfigyelhet női viseletek. Ugyancsak sor került a romanizáció propagandájának bemutatására a rómaiak szemszögéből, valamint egy barbár település rövid ismertetésére. A kötetben bemutatott tudományos eredmények nemzetközi jelentőségét jelzi, hogy a franciaországi székhelyű L'Harmattan Kiadó úgy döntött, a nyomdai kivitelezésre kiváló minőségben, a kiadásra pedig Párizsban került sor.

b) Tudomány és társadalom

A tudomány és a társadalom közötti párbeszéd megvalósítása érdekében a kutatócsoport vezetője és munkatársai ismeretterjesztő előadásai mellett rendszeresen megjelentek a médiában. A kutatócsoport római kori programjának eredményei a Kutatók Éjszakája program keretében megrendezett tematikus előadásokon, egyéb ismeretterjesztő előadásokon (pl. MNM Interreg program), ásatási nyílt napokon, rádióinterjúkban és ismeretterjesztő, illetve szélesebb terjesztési körű kiadványban kerültek bemutatásra.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A program egyik pillére, a Mont Beuvray-i kutatás – amelyen a kutatócsoport egy tagja összesen 1 hónapos időtartammal vett részt – a Centre Archéologique Européen du Mont Beuvray (Glux-en-Glenne) együttműködésével valósult meg.

Magyarországi partnerként megemlítendő az ELTE TTK Környezettudományi Intézetének Ásványtani, illetve Kőzettani Tanszéke. A kutatócsoport tudományos munkatársai is részt vesznek az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének graduális és posztgraduális képzésében, a kutatócsoport vezetője egyetemi oktatói tevékenysége mellett több PhD-hallgató témavezetője. A kutatócsoport vezetője összesen 8, tudományos munkatársai összesen 7 alkalommal vettek részt 2018-ban külföldi és belföldi konferenciákon, kerekasztal-beszélgetéseken előadóként.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője Tábor – Város: Brigetio római kori település komplexuma (NKFI 119520) címmel OTKA-pályázatot nyert, amelynek forrása 2018-ban is rendelkezésre állt. A komáromi ásatásokat Komárom Város Önkormányzata és a Nemzeti Kulturális Alap is támogatta.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Az utóbbi időben sajnálatos tendencia, hogy a leadott kéziratok forráshiány és szerkesztési okok miatt késve kerülnek kiadásra.

1. Borhy, L., Dévai Kata, Tankó Károly (ed.): Celto – Gallo – Roman Studies of the MTA–ELTE Research Group for Interdisciplinary Archaeology. Paris: L'Harmattan (2018) 312 p.
2. Sáró, Cs.: A thistle brooch/Distelfibel from Brigetio, ACTA ARCHAEOLOGICA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE 69 (2018) 299-310.
3. Miklós, Szabó; Károly, Tankó: La nécropole celtique à Sajópetri – Homoki-szőlők. In: Miklós, Szabó (dir); Zoltán, Czajlik (ass); Károly, Tankó (ass) (szerk.) La nécropole celtique à Sajópetri – Homoki-szőlők, Paris: L'Harmattan (Paris) (2018) pp. 9-210., 202 p.
4. Soós, Eszter; Tankó, Károly: An attempt at interpretation of the La Tène and Roman period settlement finds from Szilvásvárad in Northeast-Hungary. In: Berecki, Sándor; Aurel, Rustoiu; Mariana, Egri (szerk.) Iron Age Connectivity in the Carpathian Basin: Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş, Cluj-Napoca, Románia: Editura Mega (2018) pp. 77-90., 14 p. http://real.mtak.hu/90846/
5. Szabó, Miklós; Tímár, Lőrinc; Szabó, Dániel: Bibracte, the monumental complex on the pâture du couvent. In: László, Borhy; Kata, Dévai; Károly, Tankó (szerk.) Celto – Gallo – Roman Studies of the MTA–ELTE Research Group for Interdisciplinary Archaeology, Paris: L'Harmattan (Paris) (2018) pp. 11-25., 15 p.

MTA–ELTE KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁG ÉPÍTÉSZETI TAGOZATAINAK ÉS ORNAMENTÁLIS FARAGVÁNYAINAK THESAURUSA KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Takács Imre, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum körút 6–8.
telefon: (30) 606 1654
e-mail: takacs.imre.2014@gmail.com
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatóhely általános célkitűzése a középkori magyar építészet töredékanyagának és ornamentális formakincsének összegyűjtése, fényképezése, leírása, tudományos rendszerbe foglalása és publikálása. A program első fél évében (2017) kialakították a publikáció egyik formáját jelentő online felületet (programozási munka, grafikai tervezés – egyelőre magyar nyelven), illetve megszerveztek egy konferenciát, mely a szakterület helyzetét, aktuális feladatait tekintette át. Emellett összegyűjtötték a pilisi apátság korábban feldolgozott anyagának használható részeit (fényképek, rajzok, leírások). A 2018-as fő feladat a pilisi ciszterci apátság épülettöredékeinek feldolgozása és az esztergomi Vármúzeum gyűjteményében a középkori kőfaragvány-leírások megkezdése; Pilis esetében az elvégzendő feladat a tárgyleírások folytatása, tovább fényképezése, felmérési rajzok készítése volt. A feladatok kiterjedtek a felmért anyagok szerkesztésére, adatbázisban való rögzítésére, illetve a munka során felmerülő adatbázis-fejlesztés informatikai feladatainak elvégzésére is. A munkához elengedhetetlen volt az illetékes intézményekkel való kapcsolatfelvétel és a helyszíni munka engedélyeztetése. Az előző évben az engedélyeztetést a pilisi kőfaragványokat őrző szentendrei Ferenczy Múzeummal már elvégezték, ebben az évben az esztergomi Vármúzeum anyaintézményével, a Magyar Nemzeti Múzeummal hasonló szerződést kötöttek. Ezenkívül előkészületeket tettek a következő év munkaterületének, a pécsi Dómmúzeumnak a biztosítására: egyeztetéseket folytattak a Dómmúzeum tulajdonosával, a pécsi püspökséggel.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A pilisi apátság Szentendrén őrzött maradványainak ismételt átvizsgálása elsősorban a kerengő faltagolásának és a templom nyílásrendszerének ismeretében hozott új eredményeket. A kerengő esetében a töredékek alapján egy korábban ismeretlen (magyar viszonylatban is példa nélküli), plasztikus hatású, bonyolult külső tagolási szisztémát ismertek fel, amely nemcsak az épület képét módosítja, hanem ezen a téren a további kutatások reményt nyújtanak a forma forrásainak megtalálására, az egyetemes korai gótikus építészet történetének új elemmel való gazdagítására. Az Esztergomban megindított felmérések során a székesegyház 12. század végi vörösmárvány burkolatának töredékanyagát sikerült korábban nem ismert kiterjedésben feltárni. Emellett olyan ismeretlen szobrászai maradványokra bukkantak, amely a templom nyugati kapujának csak 18. századi festményről ismert részleteit hitelesítik, valamint előkerültek elveszettnek hitt 16. század eleji reneszánsz épületdíszítmények és tagozatok Szatmári György érsek címerével. Az esztergomi Vármúzeum raktárában nagyjából 150 faragvány felmérése, leírására és fényképezésére került sor. Ezek kevés kivétellel publikálatlan darabok. A felmért töredékeket folyamatosan helyezik be az online használatra tervezett adatbázisukba (Thesaurus mediaevalis). A kutatócsoport tagjainak önálló munkája során került sor a néhány további helyszín (Óbuda, Somogyvár) töredékekben fennmaradt, 12. századi épületberendezésének átvizsgálására és feldolgozására. Ezeket az anyagokat szintén az egységes leírórendszernek megfelelően regisztrálták, az online felületen való elhelyezésük megkezdődött.

A kutatások társadalmi relevancia kérdése elsősorban a történelmi nemzettudat fejlődésének összefüggésében merül fel. Olyan esetekben, amikor a művészettörténeti emlékek korábban ismeretlen kapcsolatokat és minőségeket igazolnak (nemcsak stilisztikai értelemben), az általános történelmi kép és önértékelés fejlődését szolgálják. Ez kiemelten igaz a lényegében feltáratlan építészeti raktáranyagra. Ezek az eredmények a tervezett – és valóban kívánatos – magyar építészeti múzeum koncepciójának és tényleges megvalósulásának is alkotórészévé válhatnak.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoportnak intézményi keretet biztosító ELTE Művészettörténeti Intézetben tervet dolgoztak ki arra vonatkozóan, hogy 2019 őszétől kezdve „Művészettörténet mindenkinek" címmel nyilvános ismeretterjesztő, egyetemi szintű kurzust indítanak a laikus közönség számára. E kurzus anyagában felhasználhatóak lesznek azok az eredmények és felismerések is, amelyek a program során összegyűlnek.

Az év közepén jelent meg a kutatócsoport vezetője által írt könyv „A francia gótika recepciója Magyarországon II. András korában" címmel (Balassi Kiadó), amelyben a kutatócsoport munkája által érintett épületek és szobrászati munkák (Pilis, Esztergom stb.) új értelmezése magyar nyelven elérhetővé vált. A kötet annak ellenére, hogy szakirodalmi stílusban, tudományos apparátussal készült, szándéka szerint az érdeklődő laikusok, közoktatásban dolgozó tanárok számára is érthető kíván lenni.

A kutatócsoport munkájához részben kapcsolódó, nemzetközi téren is nyilvános szakmai eredmény az a sok szerző által megírt, négy szerkesztő (köztük a kutatócsoport vezetője) által készített angol nyelvű kötet (Viella Kiadó, Róma), amely a középkori Magyarország művészetét tárgyalja. Ez a kötet a magyar kultúra e téren teljes mértében hiányzó, korszerű ismertetését nyújtja elsősorban az egyetemi, kutatói közösség számára.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport vezetője rész vett a 2018 májusában Nápolyban (Universita degli Studi di Napoli Federico II) „Tombe monumentali e spazi urbani" címmel megrendezett nemzetközi kollokviumon. A kollokvium előadásai, köztük a kutatócsoport vezetőjének tanulmánya várhatóan 2019-ben jelenik meg a *La memoria post-mortemtesti (Materiali, immagini dall'antichità al medioevo IV.)* című kötetben.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Takács, Imre: A francia gótika recepciója Magyarországon II. András korában. Budapest: Balassi Kiadó (2018) http://real.mtak.hu/53582/

MTA–ELTE PERIPATO ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁRSADALMI DINAMIKA KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Fokasz Nikosz, az MTA doktora
1117 Budapest, Pázmány sétány 1/A
telefon: (1) 372 2500
e-mail: fokasznikosz@tatk.elte.hu; fokasznikosz@gmail.com
honlap: peripato.tatk.elte.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2013. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA–ELTE Peripato Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport a 2018-os évben új elemekkel, keretekben és együttműködésekkel bővítve folytatta kiinduló célkitűzésének megvalósítását.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A magyar társadalom kapcsolathálózati jellemzőiről folyó vizsgálódásaik során az 1997 és 2014 közötti időszak több egymásra épülő adatfelvétele révén alkalmazták a tágabb kapcsolati hálót vizsgáló pozíciógenerátoros módszert. A foglalkozási miliők és azokon alapuló látens társadalmi csoportok közti távolság alakulását két évtized távlatában vizsgálva az elkészült tanulmány első ízben alkalmazta a kapcsolati szelekció strukturális és kulturális mintáit párhuzamosan megragadó uninex/omninex tipológiai sémát.

Szintén részben a magyar társadalom kapcsolathálózati szerkezetére épült az a kutatás, amely a legújabb angol osztályszerkezet-kutatásokra reflektálva egy többdimenziós megközelítés alapján vizsgálta a hazai társadalomszerkezetet. A többszerzős tanulmány az *East-European Politics and Societies* nevű nemzetközi impaktfaktoros lapban jelent meg.

A *Journal of European Public Policy* folyóirat 2018/4-es száma (606-629) közölte azt a széles nemzetközi kooperációban – német kommunikációkutató kollégák koordinálásával – készült tanulmányt, amely az EP 2014-es választás előtti listavezetői vita fogadtatását vizsgálta európai országok egyetemi hallgatóinak kísérleti csoportjaiban, és amelynek hazai bázisát a Peripato Kutatócsoport kutatói, illetve az ELTE TáTK diákrésztvevői adták.

Ugyancsak több európai ország adatait használta fel az a kutatásuk, ami módszertani aspektusból (nem válaszolás) vizsgálta a rendszerellenességet és annak változását. A kutatócsoport egyik tagjának publikációja a *Socio.hu* hazai A kategóriás szociológia folyóiratban jelent meg.

A 2018-as évben tovább dolgoztak azon a komparatív kutatási anyagukon, amely magyar részről részben a Peripato 2014-es felvételére, német részről a GLES 2015-ös online tracking felvételére épült a kezdeményezésükre beiktatott politikai pozíciógenerátoros vizsgálati modul alapján.

A 2015-ös évben ESA konferencián bemutatott korrupció percepciójával és ennek politikai konzekvenciájával foglalkozó elemzésük további aspektusokkal lett kiegészítve, a tanulmány az *East European Journal of Politics and Society* lapban 2018-ban jelent meg.

Szintén a magyar korrupciós helyzet és a participáció összefüggését vizsgálta a tanulmány, amely az MTA–TK–PTI 2018-as országgyűlési választásokat vizsgáló tanulmánykötetében

jelent meg, a magyar választók társadalmi beágyazottságáról és ideológiai tagoltságáról. A cikk empirikus anyaga az alapvetően MTA TK-s adatbázis mellett hazai és nemzetközi komparatív felvételek szélesebb körére épült, a párthovatartozás társadalmi összefüggéseinek foglalkozási miliő alapú vizsgálatában a Peripato 2014-es országos és 2016–17-os komparatív online felvétele is szerepet kapott.

Az athéni egyetemmel való kooperációban 2016–17 során elkezdett kutatás során a tavalyi évben a kulturális távolságok egy olyan kapcsolathálózati alapú megközelítésére koncentráltak, amely a nemzeti sztereotípiák Buchanan-Cantril-féle klasszikus felvételi technikájából indult ki. Az INSNA 2018 júniusában rendezett utrechti Sunbelt network-konferencián és a Magyar Szociológiai Társaság 2018. októberi szegedi vándorgyűlésén mutatták be azokat az elemzéseiket, amelyek a magyar és a görög közgondolkodásban a más népekről és a saját magukról alkotott kognitív térképeket vázolták fel. A survey-megközelítést a 2018-as évtől növekvő hangsúllyal olyan médiatartalom-elemzések is kiegészítették, amelyek vezető magyar és görög napilapok, illetve online-változataik szövegfolyamai alapján keresik a külső világról, a nemzetközi környezet közelebbi és távolabbi viszonylatairól alkotott kép szimbolikus reprezentációit.

2018-ban befejeződött a munkával kapcsolatos értékek változásának nemzetközi nagymintás adatfelvételek (World Values Survey, European Values Study, International Social Survey Programme) segítségével történő vizsgálata. Az elemzésben elsősorban az időbeli változásokra koncentráltak (idő, életkor és kohorsz-hatások). A munkából két folyóiratpublikáció és egy könyvfejezet született. A könyv 2019 elején fog megjelenni az Oxford University Press kiadónál.

Ebben az évben lezárták az egyéni kapcsolathálózat mérete és heterogenitása, valamint a társadalmi integráltság különböző indikátorai (bizalom, közéleti részvétel, szubjektív integráltság érzet) közti kapcsolatot vizsgáló kutatásukat. A kutatásból írt cikk *az East European Politics and Societies* folyóiratban jelent meg.

A *European Sociological Review* folyóiratban megjelent a szintén 2018-ban lezárt elemzésükből készült cikk, ami a partnerek közti jövedelemeloszlás és a szubjektív jóllét közti kapcsolatot vizsgálta, különös tekintettel a nemi szerepekkel kapcsolatos normák helyzetére.

Egy másik elemzésben a szegénységi indikátorok és az egyéni kapcsolatháló, valamint a társas kapcsolatok minősége közti kapcsolatot vizsgálják. A társadalmi kirekesztettség (social exclusion) fogalma kifejezetten utal a megfelelő mennyiségű és minőségű társas kapcsolatra és a társadalomban való részvétel lehetőségére, azaz a fogalom kiemeli a szegénység többdimenziós természetét. Ennek ellenére a leggyakrabban használt szegénységi indikátorok csak vagy elsősorban a szegénység materiális dimenzióját mérik. A fő kutatási kérdésük az, hogy a különböző gyakran használt szegénységi indikátorok (relatív jövedelmi szegénység, alacsony munkaintenzitás, materiális depriváció, szubjektív szegénység) közül melyek vannak szorosabb kapcsolatban a kapcsolati indikátorokkal. 2018-ban elkészítették az elemzésük első változatát, melyet 2019-ben terveznek megjelentetni.

A média alcsoport esetében az elmúlt évet a válságképek létrejöttére irányuló korábban megkezdett munka tette ki. E munka során nyilvánvalóvá vált, hogy a válságképek részhalmazát alkotják a valóságképeknek, így voltaképpen a válságképek létrejötte a valóság belső reprezentációinak problémáját és egyben a társadalmi környezetben zajló megismerés problémáját implikálja. E munkafolyamat végeredményeképpen az endogén információ

fogalmát vezették be. Ebben az új fogalomban kapcsolták össze a luhmanni zárt rendszerek fogalmából következő jelekre vonatkozó megfontolásokat, a korábban általuk kidolgozott társadalmi jelforrások sémájával és ezen jelek értelmezésével. A legfontosabb eredmény ezzel kapcsolatban, hogy sikerült a luhmanni elmélet logikájából kiindulva specifikálni néhány értelmezést létrehozó műveletet, ezek a komplexitás redukcióit és konstrukcióit végző műveletek. Ezeket az eredményeket előadták a Szegeden rendezett MSZT Konferencián.

A munka során világossá vált, hogy az eddigi, egyéni megismerésre és valóságkonstrukciókra vonatkozó eredmények az univerzális műveleti ciklusok révén általánosak. Vagyis a társadalomnak nemcsak a mikro-, hanem mezo- és makro-értelemrendszerei, szervezetek, csoportok, társadalmak is ezen műveleti ciklusok szerint értelmezik önmagukat és környezetüket. Ez egyben azt is jelenti, hogy társadalom tudományos megismerésében is ezen műveletek kell, hogy működjenek. Egyrészt e műveletek feltárását végzik el az előző tanulmány folytatásaként. E munkában a survey vizsgálatokban jelen lévő kontextushatásokat az egylépéses társadalmi jelforrások szempontjából értelmezik és a survey és a big data vizsgálatok endogén információ konstrukciós műveleteit próbálják feltárni.

Egy másik készülő tanulmányban, mint endogén információkat vizsgálják tovább a válságképek kialakulását a társadalmi jelforrások függvényében, empirikus survey kutatási adatok alapján, szocio-szemantikai hálózatelemzési módszerek segítségével.

A kutatócsoport tagja 2018-ban benyújtotta doktori értekezését: Between Hopes and Reality. *About Civil Society and Political Participation in Hungary Between 1990 and 2010***.**

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport vezetőjét az Athéni Egyetem 2018. december 19-én az egyetem díszdoktorává avatta.

A kutatócsoport az ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programja keretében az ELTE Digitális Bölcsészet Csoportjával, valamint az IK Adattudományi tanszékével együttműködve mesterséges-intelligencia-alapú módszerekkel tervezi kiegészíteni eddigi szöveganalitikai vizsgálódásait.

A TÁRKI-val közösen elkezdték a morális pánik-gomb koncepciójának empirikus vizsgálatát. Ehhez a Precognox elemző cég gyűjtött elektronikus portálon, illetve újságban a 2015 és 2018 közötti időszakban magyar cikkeket a migrációval kapcsolatos keresőszavak alapján.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Albert, Fruzsina; Dávid, Beáta; **Kmetty**, Zoltán; Kristóf, Luca; Róbert, Péter; Szabó, Andrea: Mapping the Post-communist Class Structure: Findings from a New Multidimensional Hungarian Class Survey, EAST EUROPEAN POLITICS AND SOCIETIES 32: 3 pp. 544-565., 22 p. (2018)
2. **Gerő**, M., **Hajdu**, G.: The Size and Heterogeneity of Egocentric Networks and Social Integration in Hungary. EAST EUROPEAN POLITICS AND SOCIETIES: AND CULTURES, 32(4), pp. 845-865 (2018) https://doi.org/10.1177/0888325417747970

3. **Hajdu**, G., Hajdu, T.: Intra-Couple Income Distribution and Subjective Well-Being: The Moderating Effect of Gender Norms. EUROPEAN SOCIOLOGICAL REVIEW, 34(2), pp. 138-156. (2018) https://doi.org/10.1093/esr/jcy006
4. **Hajdu**, G., Sik, E.: Age, Period, and Cohort Differences in Work Centrality and Work Values. SOCIETIES, 8(1), 11 (2018) https://doi.org/10.3390/soc8010011
5. **Hajdu**, G., Sik, E.: Do People Have Different Views on Work by Age, Period and Birth Cohort? INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIOLOGY, 48(2), pp. 124-141. (2018) https://doi.org/10.1080/00207659.2018.1446117
6. Hajdu, T., **Hajdu**, G.: Smoking ban and health at birth: Evidence from Hungary. ECONOMICS AND HUMAN BIOLOGY, 30, 37-47. (2018) https://doi.org/10.1016/j.ehb.2018.05.003
7. **Kmetty**, Zoltán; Tardos, Róbert; Albert, Fruzsina; Dávid, Beáta: Mapping social milieus and cohesion patterns between 1997 and 2014. Exploiting the potential of the occupational position generator, SOCIAL NETWORKS 55, pp. 116-129., 14 p. (2018)
8. **Kmetty**, Zoltán: Korrupció percepciója, pártosság, választási részvétel: Hogyan változott a szavazók véleménye a hazai politikai korrupcióról a 2014-2018-as parlamenti ciklus alatt? In: Böcskei, Balázs; Szabó, Andrea (szerk.) Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018 Budapest: Napvilág Kiadó, MTA TK PTI (2018) p. 292
9. Kostadinova, Tatiana; **Kmetty**, Zoltán: Corruption and Political Participation in Hungary: Testing Models of Civic Engagement, EAST EUROPEAN POLITICS AND SOCIETIES Online first p. 1 (2018)

MTA–ELTE–SZTE SELYEMÚT KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Hamar Imre, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F
telefon: (1) 411 6500/2954; fax: (1) 411 6550
e-mail: hamar.imre@btk.elte.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Kutatócsoportjuk ötéves célkitűzése az ókori, középkori és modern Selyemút sokoldalú, elsősorban filológiai, történeti és régészeti alapokon nyugvó vizsgálata. A pályázatban szereplő témák közül (a kultúrák találkozása és kölcsönhatása tematikában, ezen belül egyebek között a 'nyugati kultúra elemei keleten' altémában) a kutatók a Selyemúttal kapcsolatban a következő témákat vizsgálták a 2018-as év folyamán:

- VALLÁSTÖRTÉNET: a tengrizmus forrásai, a sámánizmus és az iszlám kapcsolata, ferences térítők leírásai a buddhizmusról, a nyugatról kelet felé terjedő manicheus elképzelések a Selyemút mentén, buddhista istenségek kultusza Khotanban;
- TÖRTÉNELEM: a kengyel használata a legutóbbi kutatások tükrében, a távol-keleti extra- és intraregionális kereskedelmi és kommunikációs kapcsolatok, a tengeri Selyemút, a tengeri Selyemút politikai és gazdasági szerepe a 21. században;
- TUDOMÁNYTÖRTÉNET: a bolygókkal és csillagképekkel kapcsolatos ismeretek terjedése a Selyemút mentén nyugatról keletre;
- RÉGÉSZET: gróf Zichy Jenő régészeti gyűjteményének eurázsiai darabjai, a Stein Aurél által feltárt niyai pecsétek adatbázisának kialakítása, a Római Birodalomban és a Kínában élő nők által használt és a távolsági kereskedelem révén beszerzett tárgyak.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport egyik tagjának eredményei a következők: 1. Nemzetközi szinten is elsőként gyűjtötte össze és rendszerezte az Indián túl előkerült római és római vonatkozású leleteket. Az összegyűjtött tárgyakat kontextusba illesztette és elemezte, mely során sikerült kimutatnia különböző időszakokban használt útvonalakat. Kína és Thaiföld viszonylatában sikerült bebizonyítania, hogy egyes területeken és régiókban eltérő típusú római tárgyakra volt igény, így Kínában kifejezetten az áttetsző üvegedényeket keresték, míg más régiókban nem kimutatható a kínaihoz hasonló tárgyspecifikus kereslet. Eredményeket ért el a római tárgyakat közvetítő kultúrák azonosítása tekintetében. Nemzetközi szinten is jelentős lépéseket tett a Római Birodalom távol-keleti kapcsolatainak periodizálása és a Kínába érkező római tárgyak lehetséges útvonalainak rekonstruálása felé. 2. Nemzetközi szinten elsőként egy indonéz (National Archaeological Research Center, Jakarta), kínai (Institute of Archaeology Chinese Academy of Social Sciences) és magyar (Magyar Nemzeti Múzeum Éremtár) együttműködés keretében Jáváról előkerült római pénzeket publikált, melyek egy részét éppen Pannoniában bocsátották ki. 3. Több tajvani intézménnyel (Institute of Philology and History, Academia Sinica és Shihsanhang Museum of Archaeology) történő együttműködés jóvoltából egy eddig ismeretlen funkciójú tárgy meghatározását végezte el, mely lelet újabb bizonyítékul szolgál a Selyemút mediátor kultúráinak kiterjedt kapcsolati hálóira. Ugyanő még az év elején kutatási terveit, a Taiwan Fellowship ösztöndíjjal kapcsolatos lehetőségeket a Klasszik rádió interjújában mutatta be (2018. 02. 29.), ezzel szélesebb társadalmi közegben is népszerűsítve a témát.

Másik kutató rámutatott, hogy a vaskengyel közös nomád-kínai találmány, és ehhez a megfelelő hátteret a xianbei (pl. murong, tuoba) államok biztosították Észak-Kína területén. A vaskengyel kelet felé, Korea déli felébe és Japánba is innen terjedt el. Nyugat felé a hatalmas méreteket elérő Türk Kaganátus, illetve a türkök elől nyugatra menekülő avarok terjesztették el Mandzsúriától egészen a Volgáig, illetve a Kárpát-medencébe. A türkök és a kínaiak hatására, elsősorban a Tang-hódítások következtében terjedhetett a klasszikus Selyemúton a Tarim-medencében és Szogdiában. Perzsia az iszlám hódítás előtt röviddel a türkök révén ismerkedhetett meg a vaskengyellel, majd az iszlám világban is a türkökkel való találkozás, Transoxania meghódítása, majd a 9. században a török nyelven beszélő testőrségek és a rabszolga katonaság révén válhatott általánossá. Bizánc, valamint Európa az avarok révén ismerkedett meg a vaskengyellel. Használatának eredményeképpen pontosabban lehetett célozni az íjjal, továbbá a lovas nagyobb döfő- vagy csapóerőt is ki tudott fejteni. Feltehetően ez tette lehetővé, hogy a páncélozott nehézlovasság harc közben váltogathassa fegyvereit.

Egy másik kutatójuk kimutatta, hogy a Tang-kori Kínában a Selyemút mentén elterjedő asztrális ismeretek elsősorban Indiából származtak, és az ún. ezoterikus buddhizmus kulcsszerepet játszott ebben a folyamatban. Mind a bolygók, mind a zodiákus jegyek esetében alapvetően már Indiában megtörténtek azok a változások, melyek során a hellenisztikus asztrológia, részben iráni szűrőn át, az indiai rendszer szerves részévé vált, így ezután ez az indiaivá vált nyugati asztrális ismerethalmaz került a Selyemút mentén Kínába, ahol bizonyos körökben a hagyományosan meglévő kínai asztrális ismeretek részévé, illetve azok kiegészítő rendszerévé vált.

Ismét másik kutató a honfoglalás mondájának is nevezett „Fehér ló mondájá”-val kapcsolatban, valamint a muszlim hitre tért egykor sámánizáló török nyelvű steppei népek viszonylatában is kimutatta, hogy egy nagyobb közösség (nép) egy alapvető kulturális paradigmaváltás után korábbi kultúráját, annak részelemeit milyen módokon képes továbbvinni. Ugyanő ismeretterjesztő előadást tartott a Budapesti Történeti Múzeumban, a Budavári Szabadegyetemen a „Migráció és konfliktusok” sorozatban.

A kutatócsoport egyik tagja a mongol kori Selyemút mentén terjedő vallásokat kutatta 2018-ban. Ezen belül az Arany Hordában megjelenő nyugati keresztény térítők, közülük is elsősorban a magyar ferencesek tevékenységét tárta fel. Az eredmények szerint a magyarországi ferencesek jelentős szerepet vállaltak a 13. század második felében az Arany Hordában a térítőhálózat kiépítésében. A 14. században Özbeg kán uralkodásával ugyan az Arany Horda iszlamizációja visszafordíthatatlanná vált, de még az ő korában is három név szerint ismert magyar ferences arany hordabeli tevékenységét és jelentőségét tudta rekonstruálni. A Volgától keletre térítő Iohanca Hungarus leveléből arra következtethetünk, hogy a magyarok jól boldogultak az Arany Hordában beszélt török nyelvvel, és ezért a térítők még több magyar testvért szerettek volna soraikban látni. Az 1334 tavaszán Szarájban vértanúhalált halt Stephanus de Hungaria történetéből kiderül, hogy a térítők huszonévesen is vállaltak veszélyeket: ezek egyike az volt, hogy a hitében megingó ferences áttért az iszlámra, a másik veszély pedig a vértanúhalál volt, amit Stephanus sem került el, miután megtagadva az iszlámot újra keresztény lett. Elias de Hungaria történetének feldolgozása azt igazolja, hogy a mongolok sokra tartották a több nyelven beszélő és az eltérő kultúrájú világokban egyaránt jártasságot szerző térítőket, és igyekeztek szolgálatukba állítani a képességeiket.

A modern Selyemúttal foglalkozó munkatársuk malajziai vendégkutatói munkája során 2018-ban lehetőséget kapott arra, hogy az Új Selyemút (OBOR) kezdeményezés különböző térségekre gyakorolt gazdasági hatásait összehasonlító jelleggel tanulmányozza. Itt a kutatás

helyszíne miatt különösen az OBOR délkelet-ázsiai hatásaiba nyert betekintést, amelyek közül kiemelhető a Kínát Laoszon, Thaiföldön és Malajzián át Szingapúrral összekötő, tervezett vasútvonal kérdése. Ezek az összehasonlító kutatások fontos tanulságokkal szolgálhatnak Magyarország OBOR-ban való részvételének optimalizálását illetően.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

- A kutatási témájukhoz kapcsolódóan egy nemzetközi és egy hazai konferenciát szerveztek: 1.„Mongols and the Silk Road(s).” 2018. május 10–11. SZTE BTK Altajisztikai Tanszék.
- 2. „Kultúrák találkozása és kölcsönhatása a Selyemút mentén Ecsedy Ildikó születésének 80. évfordulójára.” 2018. június 7. ELTE BTK Kínai Tanszék.
- A csoport tagjainak jelentős része a magyar felsőoktatásban (ELTE, SZTE) aktívan részt vesz, BA/MA/PhD szinten tanít, szakdolgozatok konzulense és doktori disszertációk témavezetője.
- A malajziai vendégkutatói tevékenység (2018. 03. 01. – 04. 30.) révén kutatócsoportjuk kapcsolatot alakított ki a Penang Institute-tal (Malajzia), egy másik kutatójuk ösztöndíja révén (MOFA Taiwan Fellowship) az Academia Sinica (Taibei) ‘visiting scholar’-jaként kutatott és velük új együttműködést alakított ki. A csoport tagjai eredményeiket magyarországi tudományos rendezvényeken 14 előadásban, külföldi konferenciákon és intézményekben pedig 20 előadásban mutatták be. Ez utóbbiak között a következő helyszínek találhatók: Berlin, Dunhuang, Bishkek, Qufu, Shanghai, Georgetown, Kuala Lumpur, Singapore, Tainan, Taibei, illetve olyan intézmények, mint a University of Cambridge, University of Notre Dame vagy a Harvard University.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2018. május 10–11. a *The Mongols and the Silk Road(s)* workshop szervezésére 400 000 HUF-ot nyertek el (Szeged) (pályázati azonosító: NKSZ 2018_26)

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Dallos Edina: ‘Lássatok el egy hónapig, lássatok el egy napig!’: Az időre vonatkozó kifejezések egy altaji sámánénekben. In: Balázs Géza, Minya Károly, Pölcz Ádám (szerk.) *Az idő szemiotikája.* Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság, 251–258 (2018)
2. Dallos Edina – Kósa Gábor (szerk.): *Kultúrák találkozása és kölcsönhatása a Selyemút mentén. Ecsedy Ildikó születésének 80. évfordulójára.* ELTE BTK Kínai Tanszék, SZTE Altajisztikai Tanszék. [Egyebek között Dallos Edina, Hamar Imre, Hoppál Krisztina, Horváth Csaba Barnabás, Kósa Gábor, Zimonyi István írásaival.] (2018)
3. Hamar Imre: “The Indian and Central Asian Influence on the Image of Samantabhadra Riding on a Six-Tusked Elephant in Dunhuang.” In: Yang Fuxue, Liu Yuan (eds.) *Dunhuang yu dongxi fang wenhuade jiaorong* 敦煌与东西文化的交融. Dunhuang, 327–337. (2018)
4. Hamar Imre – Horváth Csaba [B.]: “The Belt and Road and its role bringing the cultures of Eurasia closer to each other.” In: *Nishan Forum. The Belt and Road, and its role in bringing the cultures of Eurasia closer to each other.* Qufu, 516–527. (2018)
5. Hoppál Krisztina 2017/2018: „Ignoti facie, sed non et vellere Seres. Az oikumené legkeletibb pontjáról kialakult kép az antik források alapján.” *Tisicum* XXVI: 419–440.

6. Horváth Csaba Barnabás: „China and the Quadrilateral – Global Primacy out of reach?" In: Hamar Imre, Besenyő János (szerk.) *Kína a globális kihívások tükrében: China-In the Light of Global Challenges.* Budapest: ELTE Konfuciusz Intézet, pp. 266–285. (2018)
7. Kósa Gábor: „A világ megtisztítása. Tisztaság és tisztátalanság a manicheus szövegekben." In: Kósa Gábor – Vér Ádám (szerk.) *Purum et immundum.* Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Vallástudományi Központ, pp. 59–74. (2018)
8. Kovács Szilvia: „An unremembered Hungarian Friar's martyrdom in the Golden Horde." CHRONICA 18: 179–190. (2018)
9. Kovács Szilvia: „Ferences térítők és a buddhizmus a Dzsingiszidák korában." In: Dallos – Kósa 2018: 191–209. (2018)
10. Zimonyi István: „A vaskengyel elterjedése a Selyemút mentén." In: Dallos – Kósa 2018: 315–333.
11. Zimonyi István: „Changing Perceptions of Türk Identity among the Medieval Nomads of Central Eurasia." STUDIA ORIENTALIA ELECTRONICA 2018: 79–89.

MTA–ELTE–PPKE ÓKORTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Szovák Kornél, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F
telefon: (1) 411 6500/5870; fax: (1) 411 6500/5399
e-mail: szovak.kornel@gmail.com
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport 2017–2022 közötti kutatási tervének összefoglalása

- A Magyarországi Középkori Latinság Szótára szócikkeinek összeállítása és két további kötetnyi anyag megszerkesztése és kiadása, a kiadás alapjául szolgáló adatállomány karbantartása és gyarapítása.
- Janus Pannonius művei kritikai kiadása további köteteinek (III/1, IV) megjelentetése, illetve előkészítése.
- A magyar ókortudomány bibliográfiai adatbázisának üzemeltetése és frissítése.
- Utánpótlásnevelés, PhD-fokozatok megszerzése.

A kutatócsoport eredményei 2017–2018-ban

- A Magyarországi Középkori Latinság Szótára hatodik kötetének (K–M) végleges korrektúrázása, tördelése, a nyomdai pdf elkészítése, a kötet megjelentetésének biztosítása. A digitális szótári adatbázis fejlesztése, a megjelent VI. kötet és a folyóratcikkben közreadott korábbi pótlások adatainak betöltése az adatbázisba. A hetedik kötet (N–O) szócikkeinek írása.
- Janus Pannonius művei kritikai kiadása harmadik kötetének véglegesítése, a javítandók elvégzése, megjelentetése.
- A magyar ókortudomány bibliográfiai adatbázisát a kutatócsoport önálló szerveren folyamatosan üzemelteti, gondoskodik a saját tulajdonú szoftver karbantartásáról és frissítéséről, valamint a szerény lehetőségek keretei között újabb rekordok beillesztéséről.
- A kutatási terv általánosabb keretei között számos tudományos részletkérdés előadások és szaktanulmányok formájában történő tárgyalása, megoldása.
- A kutatócsoport három fiatal munkatársa PhD-képzésben vesz részt, illetve disszertációján dolgozik.

A 2018. év legfontosabb feladatai

- A Magyarországi Középkori Latinság Szótára VII. (és kisebb részben a VIII.) kötete számára kijelölt címszavak földolgozása.
- Ianus Pannonius műveinek kritikai kiadása harmadik kötete első fasciculusának megjelentetése.
- A magyar ókortudományi bibliográfia adatbázisa és a latin szótári adatbázis karbantartása, frissítése és üzemeltetése.
- Folyamatos munka a három PhD-disszertáción.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A kutatócsoport munkatervének középpontjában a Magyarországi Középkori Latinság Szótára közel egy évszázad alatt összegyűlt és ma is folyamatosan gyarapodó cédulaállományának karbantartása, lexikai rendbe rendezése és szócikké formálása áll; mindennek fő célja a szócikkek betűrendes szótárba szerkesztése és megjelentetése. A szótári adatok mögött gyakorta kiterjedt művelődéstörténeti háttér lelhető fel, melynek megismerése és alapos tanulmányozása nélkül a szavak jelentésének pontos meghatározása nem lehetséges. A közösségi cél, hogy egyrészt a hazai kutatók, egyetemi oktatók, érdeklődők és latinul tanulók kezébe hasznos és megbízható kézikönyvet adjunk, másrészt hogy a lexikográfia eszközeivel tájékoztassuk a külföldi középkorkutatókat a magyar középkor politikai, társadalmi, művelődési stb. viszonyairól és a mindezek megismeréséhez elengedhetetlen magyarországi forráshelyzetről. A beszámoló tárgyévében megkezdődött a következő, VII. kötet összeállítása, mely az N-O betűkkel kezdődő szócikkeket, továbbá terjedelemtől függően a P-betűs szavak egy részét fogja felölelni. Apróbb hiányokkal elkészült a megjelentetés alapjául szolgáló kézirati anyag, a korábban létrejött szócikkeket az adatállomány időközi gyarapodásából kiegészítettük. A megjelenésre váró kötet szócikkeit összeolvasták a szócikkírók által ellenőrzött adatcédulákkal, és megkezdték a kézirat korrektúrázását és ellenőrzését. A hátralévő feladat a tudományos lektoráltatás, aminek a megtörténte után reményeik szerint a finanszírozás biztosítását követően nyomdába küldhetik a kéziratot. Ezzel a tervmunka a munkatervben foglaltaknak megfelelő ütemben folytatódik. Eközben folyamatosan gondoskodtak a szakterület kutatói által egyre többet használt – egyre megbízhatóbb segédeszköznek bizonyuló – elektronikus adatbázisuk karbantartásáról és gyarapításáról. Megjelentetésre előkészítették a supplementum újabb gyarapodását, mely jelentős, természettudományos (csillagászati, matematikai) szóanyagot is magába foglal. Könyvtári revíziót hajtottak végre és a könyvállomány használhatóságát is előmozdították.

Egy 2012-ben Párizsban tartott konferencia hívta fel a figyelmet arra, hogy az ún. formuláskönyvek milyen nagy szerepet játszottak a nyugat-európai, így többek között a magyarországi művelődéstörténetben. A tudományos összejövetel fontos tanulsága volt az is, hogy ez a forrásterület rendkívül elhanyagolt és nem kutatott, tudományos szempontok szerint jóformán teljesen kiaknázatlan: a szövegek vagy teljes egészükben publikálatlanok (nyomtatott formában nem olvashatóak), vagy nyomtatott kiadásuk még a 18. századi kiadásnak a maga korában alapvető, időközben azonban elavult formáját kínálja. A tudományos diskurzus eredményei a kutatócsoportnak két, a konferencián előadással részt vevő tagját arra ösztönözték, hogy hazatérve a lehetőségeket felmérjék és utat törjenek a feltáratlan területen. A kutatócsoportvezető az egyházi formuláskönyvek közül a középkor végi szintézisnek tekinthető ún. Nyási-formuláskönyvet tette közzé, egy másik kutató pedig a világi formuláskönyvek szintézisét, az ún. Magyi-formuláskönyvet készítette elő kiadásra. Mindkét formulárium iratmintákat tartalmaz két olyan történeti-nyelvi forrásterületről, melyek valaha keletkezett forrásanyagának 98 %-a elveszett eredeti formában. A formuláskönyvek így segítenek felmérni a hazai középkori írásprodukció valahai volumenét, és abban is szorosan kapcsolódnak a szótári/kutatócsoporti munkálatokhoz, hogy a belőlük kiaknázott szóanyag immár korszerű formában nagy mennyiségű adattal gyarapította a mindennapi munkához alapul szolgáló adatállományt. A munka során szorosan együttműködtek két akadémiai támogatott kutatócsoporttal – Fraknói-kutatócsoportjával és a Fragmenta codicum-csoportjával –, melyeknek a tematikája közel álló és kiegészíti a munkát (egyháztörténet, kodikológia). Az eredményes akadémiai kutatócsoporti együttműködés reprezentatív kötetet eredményezett, melyet ünnepélyes formában először Rómában, majd ezt követően az MTA székházában

mutattak be a nyilvánosságnak (https://mta.hu/mtu_esemenynaptar/2018-12-13-formularium-ecclesiae-strigoniensis-konyvbemutato-2554).

A tárgyévben jelentették meg Janus Pannonius összes műveinek harmadik kötetét, mely az előzőekhez hasonlóan részletes jegyzetekkel együtt tartalmazza a korábbi kiadásokhoz képest kiegészített, illetve javított szöveget. Az angol nyelvű bevezető tanulmány ismerteti a szöveghagyományt. A sorozatban eddig megjelent három kötet egyetlen hosszabb mű kivételével tartalmazza Janus összes eredeti verses alkotását. A kiadáshoz kapcsolódik egy külön közölt német nyelvű tanulmány, mely egy korábban Janus nevéhez kapcsolt mű valódi szerzőjét állapítja meg, és tartalmazza az eredeti, mindeddig kiadatlan műrészlet kritikai szövegét az összes ismert kézirat alapján.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport által készített szótárköteteket, illetve azok szabadon elérhető digitális változatát széles körben használják. Janus Pannonius művei, minthogy a középiskolai tananyagban is szerepelnek, különös irodalomtörténeti jelentőséggel bírnak, és az új latin szöveg biztos alapja lehet egy majdan elkészítendő új magyar fordításnak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport az MTA elé tűzött céloknak megfelelően együttműködik az Akadémia tudományos szakbizottságaival, és az ezek felügyelete alatt álló tudományos műhelyekkel. A szak- és munkabizottság védőernyője alatt az év során rendszeres tudományos előadássorozatot szerveztek Középkori Esték (pl. http://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/kozepkori_estek_az_mnl_orszagos_leveltaraban_0) címen, melynek célja a középkorkutatásban érdekelt kutatók és érdeklődő szakemberek tudós- és információs közösséggé formálása. Előadásaik a széles értelemben vett medievisztika területére terjedtek ki a magyar őstörténetkutatástól a művészettörténeten keresztül (pl. Corvina-kutatás, a székesfehérvári bazilika régészete stb.) a filológián és irodalomtörténeten át a szűkebb értelemben vett történetkutatásig. Szerepet vállaltak a tudományos ismeretterjesztésben (a kutatócsoportvezető a PPKE senior-egyetemén tartott kurzust közel száz hallgató rendszeres részvételével). A kutatócsoport tagjai jelentős energiát fordítottak a szakterület éves bibliográfiájának összeállítására, mely az évente hagyományosan megrendezett könyvbörze keretében (http://mol.gov.hu/mnl/ol/hirek/a_2018_ev_medievista_konyvtermese) került bemutatásra, egyben a kutatócsoport tagjainak intenzív tudományos tevékenységét is reprezentálja.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2018. évre húzódott át az Árpád-kor program kezdete, melynek keretében a középkortudomány számára alapvető fontosságú oklevélkiadási munkálatok megkezdésére nyílik lehetőség. Az MTA kiadványtámogatási pályázata tette lehetővé a Janus-kötet kiadását.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Erdő Péter, Szovák Kornél, Tusor Péter (szerk.): Formularium ecclesiae Strigoniensis. Budapest: Gondolat Kiadó, 2018. (Collectanea Studiorum et Textuum; I/4.) (http://www.institutumfraknoi.hu/en/kiadvany/%09cst/formularium_ecclesiae_strigoniensis)

2. Mayer, Gyula, Török László, Dalloul Zaynab: Iani Pannonii Opera quae manserunt omnia: Volumen III: Carmina epica. Fasciculus 1: Textus. Budapest: Balassi Kiadó, 2018, 239 p. (http://real.mtak.hu/80296/)
3. Szovák Kornél: Funktion und Formen der Formelbücher im mittelalterlichen Ungarn. In: Olivier Guyotjeannin, Laurent Morelle, Silio P. Scalfati, Marie Bláhová (szerk.): Les formulaires: Compilation et circulation des modèles d'actes dans l'Europe médiévale et moderne. Praha, 2018. pp. 349–362. (ISBN:978-80-246-3831-7)
4. Mayer, Gyula: Die Janus-Pannonius-Edition und das fragmentarische Brandolini-Manuskript von János Zsámboky. In: Christian, Gastgeber; Elisabeth, Klecker (szerk.) Johannes Sambucus / János Zsámboki / Ján Sambucus (1531–1584): Philologe, Sammler und Historiograph am Habsburgerhof. Wien: Praesens Verlag, 2018, pp. 215–239. (http://real.mtak.hu/91011/)
5. Szovák Kornél: Megjegyzések a mesterségbeli tudásátadás kutatásának középkori forrásterületeihez. In: Munding Márta, Szovák Kornél, Takács László (szerk.): Techné: A szakképzés módszerei az ókorban és a középkorban. Piliscsaba, 2018, pp. 147–161. (Studia Philologica; 5.) (http://real.mtak.hu/82392/)
6. Szovák Kornél: The Image of the Ideal King in Twelfth-Century Hungary: Remarks on the Legend of St. Ladislas and the IC. In: János M Bak, László Veszprémy (szerk.): Studies on the Illuminated Chronicle. Budapest – New York, 2018. pp. 158–180. (Central European Medieval Texts, Subsidia; 1.) (https://muse.jhu.edu/book/62792)

MTA–HIM–SZTE–MOL MAGYAR MEDIEVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT
kutatócsoport-vezető: Veszprémy László, az MTA doktora
1014 Budapest, Kapisztrán tér 2–4.
telefon: (1) 325 1605; fax: (1) 325 1604
e-mail: veszpremlaszlo@gmail.com; honlap: www.medievalia.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A csoport munkálatai két főbb kutatási téma körül csoportosulnak: 1) a Magyar Királyság XIV. századi okleveles anyagának feltárása és publikálása az Anjou-kori Oklevéltár-sorozat; 2) a Luxemburgi Zsigmond magyar király uralkodásának ideje (1387–1437) alatt keletkezett levéltári források feltárása és kiadása a Zsigmond-kori Oklevéltár-sorozat keretében.

A kutatócsoport ötéves, 2017–2022 közötti kutatási tervének rövid összefoglalása:

Az új pályázati ciklusban az Anjou-kori Oklevéltár sorozatában 10 kötet elkészítését tervezték (1364–1372 közötti évek, ill. I. Károly korának keltezetlen oklevelei), míg a Zsigmond-kori Oklevéltár sorozata 3 újabb kötettel gyarapodott volna (az 1427–1429 évek forrásai). Emellett a magyar középkor ős- és koratörténeti, továbbá Árpád-kori periódusaira, valamint a Mátyás- és Jagelló-korra összpontosító, a késő középkor történetére fókuszáló alapkutatásokat terveztek. A pályázati lehetőségek szűkülése miatt mind az oklevéltárak köteteit, mind az utóbbi kutatások eredményeként elkészülő szakkönyveket és segédleteket előző évekbeli gyakorlatuknak megfelelően saját költségvetési keretükből jelentették volna meg.

Az eddig (2017/2018) teljesített feladatok:

A 2017–2022 közötti pályázati ciklus első évére (2017/2018) a kutatócsoporti pályázatban a következő feladatokat vállalták:

- Anjou-kori Oklevéltár: az XLVII. (1363) és az XLVIII. (1364) kötet, az LI. (1367) kötet, az LIII. (1369) kötet, az LV. (1371) kötet, valamint az I. Károly-kori datálatlan (sine anno) okleveleket tartalmazó kötet munkálatai;
- Zsigmondkori Oklevéltár: XIV. kötet (1427) munkálatai;
- az Árpád-kori magyar történet területén az *Imre király (1196–1204) uralkodása* című monográfia munkálatai;
- a kutatócsoporti tanulmánykötet megjelentetése 2017-ben *(Acta Historica)*;
- az előző ciklusban elkészült, kiadásra váró forráskiadvány-kötetek megjelentetése (a pénzügyi keretektől függően): Anjou-kori Oklevéltár XXXV. (1351) kötet, XXXVII. (1353) kötet, XLVI. (1362) és XLVII. (1363) kötetek; Zsigmond-kori Oklevéltár XIII. (1426); a *Damus pro memoria*-oklevéltár és *A Magyar Királyság nádora* (1342–1562) című monográfia.

A fenti öt pontban felsorolt vállalások közül megjelent az *Anjou-kori Oklevéltár* 1362. és 1363. évi, a *Zsigmond-kori Oklevéltár* 1426. évi kötete, valamint a kutatócsoporti tanulmánykötet (*Acta Historica*). Két kutatót az új kutatócsoporti ciklusra elnyert jóval kisebb pályázati támogatás miatt el kellett bocsátani, és le kellett mondani azokról a kötetekről is, amelyek az újonnan felvett emberek munkájaként készültek volna. Az 5. pontban felsorolt többi kötet a már említett pénzhiány miatt nyomtatásban egyelőre nem jelenhetett meg.

A beszámolóév (2018) feladatai:

Anjou-kori Oklevéltár: a XXXVII. (1353) és a XLVIII. (1364) kötet befejezése, a XLIX. (1365) kötet elkezdése, az LI. (1367) kötet, az XXXIX. (1355) kötet, , az LV. (1371) kötet; valamint az I. Károly-kori datálatlan (sine anno) okleveleket tartalmazó kötet (Szőcs Tibor) munkálatainak folytatása. A Zsigmond-kori Oklevéltár: a XIV. (1427) kötet munkálatainak lezárása és kiadásra való előkészítése; a XV. (1428) kötet munkálatainak megkezdése. *Imre király (1196–1204) uralkodása* című monográfiájának, valamint a Subsidia-sorozatban a csoportvezető *Történetírás és történetírók az Árpád-kori Magyarországon* című monográfiájának és *Középkori törvényeink és a Corpus Juris Hungarici* című PhD-értekezésének megjelentetése.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az eredmények ismertetése előtt ki kell térni a kutatócsoport működési feltételeire: az előző ötéves pályázati ciklushoz képest a jelenlegi pályázati időszakra összességében egyötödével kevesebb pénzt kaptak, így a benyújtott részletes kutatási tervük megvalósíthatatlanná vált: a támogatás csökkenése miatt két csoporttagtól meg kellett válniuk, négy fő munkaidejét csökkenteni kellett, konferencia-részvételi és publikációs terveinkről is le kellett mondaniuk (dologi költségeikre 0 forint áll rendelkezésre). A számítástechnikai gépparkjuk – mivel 2012 óta nem kaptak beruházási támogatást – végzetesen elavult, munkavégzésre gyakorlatilag alkalmatlan. E helyzet kezelése 2018-ban többféleképpen történt meg: két munkatárs saját költségén vett és a munkahelyére behozott számítógéppel és monitorokkal végzi a feladatokat, egy másikuk kénytelen volt egy további akadémiai kutatási projektbe belépni, amelynek révén 2019-ben új asztali számítógépet tud beszerezni, illetve ugyanezen tag családtagja az általa használt számítástechnikai eszközöket ingyenesen átadta a kutatócsoport részére. Mindezen nehézségek ellenére a kutatócsoport hat tagja (a csoportvezető publikációi nélkül) 2018-ban 18 tudományos publikációt (ebből 4 könyv) tett közzé magyar és idegen nyelven a középkori magyar történelem területéről (lásd a publikációknál részletezve). A 2018. évi feladatok közül több kutató által vállalt feladatok alkalmazásuk hiányában értelemszerűen nem teljesülhettek. Két kutató egy-egy kötete, az *Anjou-kori Oklevéltár* 1353. és 1364. évi kötete – a Szegedi Tudományegyetem által biztosított összegből –, továbbá *Regesta supplicationum, 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények* című kötete, valamint *Luxemburgi Zsigmond* királyról szóló életrajza – a Gondolat, ill. Kossuth Kiadó gondozásában –, illetve az utóbbinak Anjou Mária királyné 1387 és 1395 közötti „uralkodásáról" szóló tanulmánya megjelentek. A Zsigmond-kori Oklevéltár 1427. évi kötete befejezés előtt áll, de kiadása nem biztosított. Az egyik kutató a PhD-értekezésének átdolgozásával és kibővítésével elkészítette „A középkori Magyar Királyság törvényalkotásának kodifikációja a kora újkorban" című monográfiát (16 ív – NKA 201102/02924), egy másik kutatójuk pedig „Az esztergomi székes- és társaskáptalanok archontológiája" című adattárat (15 ív), ám ezek megjelentésére egyelőre nincsen anyagi forrás.

A csoport (könyvek, tanulmányok publikálásán túli) elsődleges, forráskiadó tevékenysége alapkutatás. Feladata egy szórt írásos forráshagyaték teljességének összegyűjtése, rendszerezése, és a benne megőrződött információtömeg hozzáférhetővé tétele több tudományág művelői számára. A középkori magyar történeti kutatások legfontosabb forrásai ugyanis (megelőzve a narratív forrásokat is) az oklevelek, amelyek a napi valóság viszonyait pontosan tükröző, gyakorlatias célok jegyében keletkezett jogi iratok. Az Anjou-kori és a Zsigmond-kori Oklevéltár-sorozatok kapcsán első helyen kell kiemelni a nemzeti emlékezet

ápolása tekintetében képviselt értéküket. A XIV–XV. század a magyar történelem európai közegére is komoly hatást gyakorló kulcsfontosságú időszaka, amely ráadásul igen nagy tömegű írott forrást is örökített az utókorra. Ennek közreadása olyan feladat, amely a nemzeti szellemi örökség egy részének megőrzését teszi lehetővé. Bizton állítható ugyanis, hogy a hazai tudományosságon kívül senkinek sincs és soha nem is lesz érdeke(ltsége), illetve elkötelezettsége e teljes körű kutatómunka elvégzésére. Az újabb, eddig fel nem használt, ismeretlen adatok felbukkanásán túl további újdonságot képvisel, hogy a kutatás immár összefüggései rendszerében vizsgálhatja egyre hosszabb időtávban, több generáción átívelve a XIV–XV. századi Magyarország jellemző viszonyait és a legszilárdabb *forrásalapokon* nyilatkozhat ezekről.

b) Tudomány és társadalom

A csoport tagjai összesen 15 előadást tartottak hazai (Budapest, Debrecen, Dunaföldvár, Pécs, Szeged, Tata) és külföldi (Izmit, Törökország; Oradea [Nagyvárad], Románia; Dvory nad Žitavou [Udvard], Szlovákia) konferenciákon. A kutatócsoport két tagja bekapcsolódott a 2018-ban megrendezett Mátyás-emlékév programjaiba, ennek keretében féltucat előadást tartottak és részt vettek egy középiskolásoknak szóló ismeretterjesztő sorozat elkészítésében. A csoport egyik tagja szervezője az évente hat alkalommal megrendezett „Középkori esték" tudományos-ismeretterjesztő előadás-sorozatnak. A csoport három tagja bekapcsolódott a „Mohács 1526–2026 – Rekonstrukció és emlékezet" kutatócsoport munkájába.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A csoport egyik kutatója külső résztvevője a Horvát Tudományos Akadémia támogatásával működő „Izvori, pomagala i studije za hrvatsku povijest od srednjeg vijeka do kraja dugog 19. stoljeća" zágrábi kutatócsoportnak. A csoport másik tagja a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán karán óraadó (1 előadás és 1 szeminárium).

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Kutatójuk elnyerte a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat, amelynek keretében elkészíti Oláh Miklós (később esztergomi érsek, királyi főkancellár) formulariumának kritikai kiadását, amely a Jagelló-kor politika- és gazdaságtörténetére tartalmaz több száz kiadatlan forrást. Ugyanő elnyerte az NKA „Ismeretterjesztési és Környezetkultúra" kollégiumának szerzői ösztöndíját „A középkori Magyar Királyság törvényalkotásának kodifikációja a kora újkorban" című monográfia elkészítésére (16 ív – NKA 201102/02924). A kutatócsoport tagja még 2016-ban elnyert Bolyai János Kutatási Ösztöndíj második évének keretében folytatta a Habsburg-diplomaták 1522 és 1524 közötti magyarországi követjelentéseinek feldolgozását. Senior kutatójuk 2018 decemberétől az NKFIH „Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában" (KH130473) című pályázati programban dolgozik.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. B. Halász Éva: Anjou-kori oklevéltár XXXVII. (1353). Budapest–Szeged, 2018. 650 oldal
2. Lakatos Bálint: Regesta supplicationum, 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények. (Collectanea Vaticana Hungariae I. 16.) Budapest–Róma, 2018. 280 oldal
3. Piti Ferenc: Anjou-kori Oklevéltár XLVIII. (1364) (Szegedi Középkorász Műhely) Budapest–Szeged, 2018. 721 oldal

4. C. Tóth Norbert: Luxemburgi Zsigmond. (Sorsfordítók a magyar történelemben 13.) Budapest, 2018. 64 oldal
5. C. Tóth Norbert: Mária királyné és udvara. In: Nagyvárad és Bihar az Anjou-korban. Tanulmányok Biharország történetéről 5. Szerk. Zsoldos Attila. Nagyvárad, 2018. 183–258.

MTA–OSZK RES LIBRARIA HUNGARIAE KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Sarbak Gábor, az MTA doktora
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
telefon: (1) 487 8634; fax: (1) 487 8633
e-mail: sg@hcbc.hu; honlap: www.fragmenta.oszk.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport a középkori magyarországi írásbeliség, kódexek és kódextöredékek számbavételét és rendszeres forráskutatását végzi, illetve 19. századi társadalom- és művelődéstörténeti irányultságú könyv- és sajtótörténeti forrásfeltárást.

A Fragmenta codicum műhely feladata az elmúlt évben az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) kódextöredék-gyűjteményének feldolgozása, az in situ található darabok folyamatos számbavétele és online hozzáférhetővé tételének az előkészítése volt. Az OSZK töredékgyűjteménye A csoportjának (67 tétel) kiadásra előkészítése befejeződött, kiadása a B csoporttal (85 tétel) együtt látszik indokoltnak, minden tételről paleográfiailag értékelhető fekete/fehér fotóval. Az A−E csoportból több mint 400 digitalizált kép rendszerezése megtörtént.

A lambachi bencés kolostorban, eredeti környezetükben megvizsgált kódextöredékek összevetése az OSZK Kézirattárában őrzött D és E csoportban található lambachi eredetűekkel a végéhez ért, a liturgikus rend megállapítása az újabban lambachi eredetűnek felismert töredékekkel kiegészülve kérdéseket vetett fel, amelyekre a szakirodalom eddig nem tért ki.

A Kalocsai Érseki Könyvtár első tizenegy kódexének feldolgozása megtörtént, ezzel folytatódott az egyházi könyvtárakban lévő (Esztergom, Kalocsa) kéziratok katalogizálása. A kalocsai kódexállomány történetével kapcsolatos irodalom gyűjtése elkezdődött.

Az OSZK Kézirattárában őrzött, 1300 előtt készült, díszített kódexek leválogatása, listázása, az egyes kötetek leírása a nemzetközi művészettörténeti standardnak megfelelően tervszerűen megkezdődött.

Az OSZK nem tudta befogadni a kódextöredékeket tartalmazó adatbázist, emiatt az adatok online szolgáltatása jelentősen késik, ám a tartalomszolgáltatás és a készülő háromnyelvű relációs adatbázis feltöltése és kutatócsoporti tesztelése az A, B és C csoportban megtörtént. A Fragmenta codicum műhely támogatja a munkatársai által művelt medievisztikai kutatási területeket (hazai többnyelvű [magyar, latin, német] írásbeliség, középkori irodalomtörténet, kodikológia, ikonográfia, a középkor továbbélése a koraújkorban, a pálos rend latin nyelvű irodalma).

A kutatócsoport 19. századdal foglalkozó munkacsoportjának személyi összetételében változás történt. Az MTA-alkalmazásban álló, rész-munkaidőben foglalkoztatott Lipták Dorottya, a munkacsoport vezetője, 2018. január 19-én elhunyt. Emiatt módosítani kellett a 2018. évi munkatervet. A szorosan Lipták Dorottya személyéhez és kutatásaihoz kapcsolódó, az idei évre tervezett tanulmánykötetet, valamint a lipcsei egyetem könyv- és sajtótörténeti intézetével még megbeszélés szintjén lévő programokat törölni kellett a teendők sorából. Lipták Dorottyának a Deutsche Buchwissenschaftliche Gesellschaftban meglévő és most megszűnt tagsága egyelőre nem pótolható. Halálával szintén megszűnt a tagsága az MTA Könyvtörténeti Munkabizottságában és Sajtótörténeti Munkabizottságában. A csökkentett munkatervből adódó

feladatokat kutatóik (2018. december 1-től OSZK-állományban, teljes munkaidőben, illetve MTA-állományban, teljes munkaidőben) maradéktalanul el tudták látni. A műhely a Magyar Tudomány 2011/9. számában közzétett kutatási irányelveknek megfelelően dolgozott (szisztematikus levéltári forrásfeltárás a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár anyagában). A csoport könyv- és sajtóadatbázisának építése keretében az MNL OL Miniszterelnökségi Levéltár mutatókönyveiből a könyv- és sajtótörténetre vonatkozó dokumentumok leválogatása és címleírásuk folytatódott. Kb. 1000 ff. azaz kb. 3000 bejegyzés átvizsgálása, 500 tétel rögzítése megtörtént. A feltárt iratállomány Excel-táblázatba rendezve szolgáltat adatokat.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A Fragmenta Codicum műhely 2018-ra vállalt feladatainak megfelelően végezte az OSZK kódextöredékei feldolgozását és jegyzékbe vételét. Az OSZK kódextöredékei A csoportjának kiadásra előkészítése befejeződött, a B csoport rendezése a tervek szerint 2019 második felére lezárul, a két csoport együtt jelenik majd meg nyomtatásban. A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományának eddigi feldolgozottsága is nemzetközi szempontból fontos eredményeket hozott. A lambachi bencés kolostorból származó, Varjú Elemér által vásárolt kódextöredékek köre az összehasonlító munka eredményeképpen bővült, a dolgozat, valamint a kutatás számára eddig ismeretlen töredékek leírása az újabb darabok kivételével elkészült. A Váci Egyházmegyei Könyvtár kódextöredékei között felfedezett Ps.-Ptolemaeus Centiloquium című művének fragmentuma bekerült a nemzetközi tudományos köztudatba (vö. https://ptolemaeus.badw.de/ms/591h), a töredéket leíró tanulmány nyomtatásban megjelent. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Q 406-os fondja kódextöredékeiről a *Turul* című szakfolyóiratban jelent meg dolgozat. A tanulmányok honlapra való felvitelének előkészítése elkezdődött, a kutatócsoport honlapja átalakításának első szakasza lezárult.

A 19. századi könyv- és sajtótörténeti műhely adatbázisa kis részben bővült a forrásokból kinyert információkkal, elsősorban a PHP és MySQL programozási nyelvek elsajátítása zajlott, hogy az adatbázis szakmai átvétele megvalósulhasson.

A kutatócsoport mindkét műhelyének tagjai rendszeresen részt vesznek disszertációk, pályázatok elbírálásban, szakkönyvek értékelésében.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport tagjai tizenegy tudománynépszerűsítő előadást tartottak szélesebb közönség előtt, valamint egy könyvbemutatót vezettek. Egy munkatárs közreműködik az OSZK tudományos és népszerűsítő Nyelvemlék-honlapjának frissítésében. A kutatócsoport folyamatos ingyenes tanácsadást biztosít kodikológiai kérdésekben laikusoknak és antikváriusoknak, a 19. századi műhely pedig a korszak könyv- és sajtótörténetét érintő kérdésekben ad rendszeres tájékoztatást, továbbá gondozza-bővíti a kutatócsoport honlapját. A kutatócsoport tagjai több, rövid TV-interjút adtak tudománynépszerűsítő céllal.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport munkakapcsolatban áll az Osztrák Tudományos Akadémia (ÖAW) Középkori Intézetével (közös kézirat-adatbázis). 2018 júniusában sor került cseh, német, osztrák és magyar részvétellel Prágában egy többnapos paleográfiai konzultációra. Személyes részvétel a francia Equipex Biblissima, Patrimoine écrit du Moyen Âge et de la Renaissance tudományos

tanácsában (Párizs), az Irodalomtörténeti Közlemények, a Magyar Könyvszemle, a Korall és a Gazdaságtörténeti Évkönyv szerkesztőbizottságában. Részvétel az MTA I. Osztálya és akadémiai bizottságok munkájában (Irodalomtudományi Biz., Művelődéstörténeti Biz., Klasszika-filológiai Tudományos Biz., Könyvtörténeti Munkabiz., Sajtótörténeti Munkabiz. Közép- és Neolatin Munkabiz.). NKFIH/OTKA kollégiumi tagság. Együttműködés az Eszterházy Károly Egyetem Kulturális Örökség és Művelődéstörténeti Tanszékével, az ELTE BTK Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszékkel, valamint az Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszékkel, továbbá bekapcsolódás a Konziliengeschichte nemzetközi kutatási projektbe, valamint részvétel az olasz Istituto Universitario Sophia nemzetközi programjaiban, projektjeiben.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bárány Zsófia: Lonovics József és Eger. Fejezetek az ezer éves Egri Egyházmegye történetéből. Eger: Egri Főegyházmegyei Levéltár, 2018. 113−126.
2. Boreczky Anna: Képi bizonyosság?: Problémák a Justinianus/Theodosius/Arcadius császár lovas szobrát ábrázoló rajz hitelessége körül. In: A könyv és olvasója. A 14−16. századi könyvkultúra interdiszciplináris megvilágításban. MTA-ELTE HECE, 2018, 279-289.
3. Boreczky Anna: Book Culture in Medieval Hungary. In: Barral i Altet, Xavier; Lővei, Pál; Lucherini, Vinni; Takács, Imre (ed.) The Art of Medieval Hungary. Roma, 2018, 283-304.
4. Hende Fanni: A Szent Korona a Rákóczi-szabadságharc idején (1703−1712). In: Pálffy Géza (szerk.): A Szent Korona hazatér. A magyar korona tizenegy külföldi útja (1205-1978). Budapest 2018, 365-391.
5. Hende Fanni: Az Országos Levéltár Mohács előtti gyűjteményében található kódextöredékek. TURUL 91 (2018:2) 64-80.
6. Korondi Ágnes: A Vita et transitus Sancti Hieronymi kelet-közép-európai és magyarországi elterjedéséről. In: Fábián Laura, Lovas Borbála, Haraszti Szabó Péter, Uhrin, Dorottya (szerk.) A könyv és olvasója: A 14–16. századi könyvkultúra interdiszciplináris megvilágításban. Budapest, 2018, 193-211.
7. Lauf Judit: Pseudo Ptolemaeus Centiloquiuma Vácott. Néhány jelentős kódextöredék a Váci Egyházmegyei Könyvtárban. Boros István, Takács László (szerk.): Litteris vincimur. Budapest, 2018, 169-178 (Scriptorium I)
8. Lauf Judit, Sarbak Gábor: Kódextöredékek a Váci Egyházmegyei Könyvtárban. Boros István (szerk.): Hármas törekvés. A váci katolikus papság és értelmiség identitáskeresése a 18-19. században. Budapest, 2018, 11-53.
9. Sarbak Gábor: Codicological Notes on the Formularies of Máté Beneéthy and Demeter Nyási; Kodikológiai megjegyzések Beneéthy Máté és Nyási Demeter formuláskönyveihez. In: Formularium Ecclesiae Strigoniensis. Edd. Petrus Erdő, Cornelius Szovák, Petrus Tusor, coadiuv. G. Sarbak, Th. Horváth, A. Porubszky. Budapest, 2018, xli-xlvi (angol), lxxix-lxxxiv (magyar)
10. Somorjai Szabolcs: A Harruckern-örökösök pénzügyi lehetőségei: Rokonsági hitelezés a 19. század első felében. Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2017−2018 (2018) 161-183.
11. Somorjai Szabolcs: Viták és kompromisszumok, avagy hogyan vezethet eredményre a kollektív bölcsesség? Albrecht Cordes, Margit Schulte Beerbühl (eds): Dealing with Economic Failure. Between Norm and Practice (15th to 21st Century) KORALL: TÁRSADALOMTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT 72 (2018) 237-249

MTA–PE BUDAPEST RANGSOR KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Telcs András, az MTA doktora
8200 Veszprém, Egyetem u. 10., GTK, A épület
telefon: (1) 532 7433
e-mail: telcs.andras@wigner.mta.hu; honlap: www.gtk.uni-pannon.hu/mta-pe-budapest-rangsor-kutatocsoport/
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport 5 éves kutatási tervében a 2018-ra vonatkozó célkitűzésekből a következők valósultak meg: szakirodalom áttekintése, belső riportok készítése (például a hazai egyetemek nemzetközi rangsorokban elfoglalt helyezéséről), a hazai és nemzetközi adatforrások felmérése, adattárház tervezése, a feldolgozás tervezése és megvalósítása, kapcsolatfelvétel határon túli egyetemmel (Belgium / KU Leuven), a magyar és nemzetközi vizsgálati ág kutatási kérdéseinek véglegesítése.

A kutatócsoport 2018-ra vonatkozó egyik célkitűzése volt, hogy nemzetközi és hazai adatbázisokat gyűjtsön be, majd ezen adatok között intézményi és országszintű kapcsolatokat teremtsen meg. Nemzetközi területről a következő adatbázisokkal és rangsorokkal dolgozott a csoport: ETER, ERASMUS, CORDIS, PATSTAT, WOS, AWRU, Leiden, QS, U21 hazai területen pedig: DPR, FELVI, MSZH Szabadalmi adatbázis, MTMT.
Ez a célkitűzés megvalósult, így egy olyan adatbázis állt elő, amely alkalmas multi-level elemzésekre. Ezen adatállományon megkezdődtek az elemzések, melynek eredményeképpen egy hazai és három nemzetközi publikáció született.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A kutatócsoport működési területén (gazdaság- és társadalomtudományok) nem jellemzők a szabadalmak, iparjogvédelmi bejelentések, a kutatócsoportnak nem volt ilyen jellegű kiemelkedő eredménye. Eredményei publikációkban, illetve tudományos adattárban öltenek testet.

A módszerfejlesztés célja egy speciális, távolságfüggő hálózatban megvizsgálni különböző vonzóképességi mértékeket. A módszer felhasználható a későbbiekben a felsőoktatás által gerjesztett földrajzi mobilitás vizsgálatára is, települések hálózatának elemzésére. A felsőoktatás hallgatóinak lakóhelye, a felsőoktatási intézményének telephelye, és esetleg későbbiekben a munkavégzés helye kapcsolódik össze, és alkot egy mobilitási hálózatot. A szükséges adatbázis kialakítása folyamatban van, de a módszer fejlesztését egy másik, nagyon hasonló települési hálózaton is el tudták végezni.

Amint azt a csoport kutatói már korábbi munkáikban is bemutatták, a hallgatói jelentkezéseket, mint preferencia-sorrendeket is fel lehet használni az intézmények rangsorolására. Új tanulmányukban arra vállalkoztak, hogy a preferenciakörzetek aggregálásával egy-egy szakterületre (jelesül a leginkább hiányszakmákat betöltő informatikusképzésekre vonatkozólag) készítsenek vonzáskörzeteket megadó preferencia-térképeket.

A kutatócsoport az oktatás és a gazdasági növekedés kapcsolatát vizsgálta európai országok esetében, külön csoportként kezelve a poszt-szocialista országokat. A kutatás megállapította, hogy ez utóbbi csoportban, a többi európai országhoz viszonyítva, más jellegű az egy főre jutó GDP és az oktatásban részt vevők száma közötti összefüggés. Az Universitas 21 nevű

szervezetnek az országokat a felsőoktatási rendszerük egésze alapján rangsoroló listájának is inkább a végén helyezkednek el a poszt-szocialista országok.

Hálózattudományi módszerekkel vizsgálták a felsőoktatásban végzettek szakjait, és a végzést követően betöltött munkaköreit. A szakok horizontálisan illeszkedő munkaköreinek vizsgálatára készítettek módszert, melynek eredményei a továbbfejlesztés reményét is hordozzák. A munka tovább fejleszthető egy olyan hálózat vizsgálatára, amely a szakokat oktató intézményeket is figyelembe tudja venni. Így a felsőoktatási intézmények rangsorainak további finomítása is lehetséges, amely tartalmazza a végzettek elhelyezkedési esélyeit is.

A kutatócsoport behatóan foglalkozott az ERASMUS adatbázis alapján a diákok és az oktatók mobilitásának kérdésével. Beküldés előtt áll egy tanulmány, amely a külföldi részképzésben szereplő hallgatók adatbázisának hálózattudományi megközelítésű elemzésére épül. A küldő és a fogadó felsőoktatási intézmények a hálózat csúcspontjai, az utazó hallgatók jelentik a hálózat éleit. Az intézmények tudományos teljesítményén alapuló Leiden „rangsor”, és a fogadott hallgatók számával arányos hálózati rangsor korrelációja nagyon gyenge, amiből azt a figyelemreméltó következtetést vonták le a kutatók, hogy az intézmények vonzóképességét nem tudományos teljesítményük jelenti a külföldi részképzésben.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport tagjai az egyetemi óráik keretében, a kutatócsoport érdekesebb, a tanóra témájához illeszkedő eredményeit disszeminációs jelleggel ismertették a hallgatókkal, azzal a céllal, hogy a hallgatók tisztában legyenek azzal, hogy az egyetemi oktatók nemcsak oktatnak, ezáltal felkeltsék az érdeklődésüket az egyre kevésbé népszerű tudományos életpálya iránt.
A kutatócsoportnak lehetősége volt bemutatkozni (1-1 előadással és 1-1 poszterrel):

- a Pannon Egyetem Multidisztiplináris Kiválósági Központjának nyitó szimpóziumán, ahol a sajtó képviselői is részt vettek;
- az IREG nemzetközi akadémiai rangsor és kiválóság központ konferenciáján Belgiumban, ahol a felsőoktatási rangsorokkal foglalkozó szakma legjelesebb képviselőivel volt alkalmunk kapcsolatépítésre. Ennek köszönhetően kaptak például hozzáférést az U-Multirank rangsorának alapadataihoz, ami online nem érhető el.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A 2017-ben létrejött alábbi két K+F kapcsolat 2018-as fejleményei:

- A CERN, a WIGNER FK és a BME között létrejött kutatási együttműködési megállapodás részeként a kutatócsoport egy részprojekt magyar partnere, amely az európai egyetemek hálózatának elemzését célozza: 2018-ban folyamatos egyeztetések történtek a kutatócsoport számára szükséges adatlekérdezési lehetőségek előállítása érdekében.
- Az MTA és az FWO (Belga Kutatási Alap) közötti kétoldalú nemzetközi kutatási projektek mobilitási támogatási pályázat keretében 2018-ban 3 alkalommal történt utazás (1 alkalommal beutazás a partner KU Leuven ECOOM részéről Magyarországra, 2 alkalommal kiutazás az MTA–PE Budapest Rangsor kutatócsoport tagjai részéről Belgiumba). A közös munka során egyesítették adataikat, ami alkalmas egy multilayer hálózatelemzésre.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport 2018-ban elnyerte az MTA „kétoldalú nemzetközi kutatási projektek mobilitási támogatását”, melynek éves támogatási összege 690 000 Ft volt. Ez a keret teljes egészében a partnerintézmény (KU Leuven – Leuveni Egyetem) kutatóinak és a kutatócsoport kutatóinak utazási költségeit fedezte.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

A kutatócsoport 2018-ban 4 hazai és 6 nemzetközi kiadvánnyal szerepel az MTMT-ben, ezek közül 1 hazai és 4 nemzetközi folyóirat cikkel.
A publikációk közül a legjelentősebbek:

1. Gadar, Laszlo; Kosztyan, Zsolt T.; Abonyi, Janos: *The Settlement Structure Is Reflected in Personal Investments: Distance-Dependent Network Modularity-Based Measurement of Regional Attractiveness*. COMPLEXITY 2018 Paper: 1306704, 16 p. (2018) DOI REAL WoS Egyéb URL
2. Laszlo, Gadar; Janos, Abonyi: *Graph configuration model based evaluation of the education-occupation match*. PLOS ONE 13: 3 Paper: e0192427 (2018) DOI REAL WoS Scopus
3. Kosztyán, Zsolt Tibor; Telcs, András; Katona, Attila; Mihálykóné, Orbán Éva; Mihálykó, Csaba: *Ha nagy leszek, informatikus leszek?: Hallgatói jelentkezések idősoros és területi vizsgálata*. GIKOF JOURNAL 2018 11 pp. 32-40. Paper: 1 , 9 p. (2018) REAL Teljes dokumentum
4. Zsuzsanna, Banász; Vivien, Valéria Csányi: *Does the post-socialist past determine the relationship between GDP per capita and education?: Evidence from Europe*. ACTA OECONOMICA 68: 4 pp. 573-589. , 17 p. (2018) REAL Egyéb URL
5. Laszlo, Gadar; Janos, Abonyi: *Graph configuration model based evaluation of the education-occupation match*. PLOS ONE 13: 3 (2018) DOI REAL WoS Scopus
6. Zsolt, T. Kosztyán; László, Gadár; András, Telcs: Student and Teaching Mobility & Knowledge Transfer: a social network analysis study. In: Articles of Third University Mission International Conference (2018) pp. 1-5., 5 p. Teljes dokumentum Egyéb URL
7. Gadár, László; Kosztyán, Zsolt Tibor; Abonyi, János: *Measurement of regional attractiveness based on company-ownership networks* (2018). MRTT XVI. vándorgyűlése, Kecskemét, Neumann János Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Absztrakt Egyéb URL
8. Kosztyán, Zsolt Tibor; Banász, Zsuzsanna; Csányi, Vivien; Telcs, András: *Rangsorok vagy ligák? avagy Parciális rangsorok képzése*. In: XV. Gazdaságmodellezési Szakértői Konf.: előadáskivonatok (2018) pp. 15-15., 1 p. REAL Teljes dokumentum Egyéb URL
9. László, GADÁR; András, TELCS; Vivien, V CSÁNYI; Marcell, T KURBUCZ; Zsolt, T KOSZTYÁN: *Student mobility analysis (ERASMUS) (2018).* Poster to IREG-9 Conference on Ranking and Accreditation, Belgium / Hasselt, 23-25 May Egyéb URL Teljes dokumentum
10. Telcs, András; Banász, Zsuzsanna; Csányi, Vivien; Gadár, László; Kosztyán, Zsolt Tibor: *Rangsorok, ligák, mobilitás, kollaboráció vizsgálata (2018).* Poszter az MTA-PE Budapest Rangsor Kcs eredményeiről, a Pannon Egyetem Multidiszciplináris Kiválósági Központ bemutatkozó szimpóziumán, Veszprém, április 11. Egyéb URL Teljes dokumentum

MTA–PPKE BAROKK IRODALOM ÉS LELKISÉG KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: P. Vásárhelyi Judit, az MTA doktora
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.
telefon: (1) 235 3030/2111
e-mail: irodalom.lelkiseg@gmail.com
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az 5 éves kutatási célkitűzés
A Kárpát-medence 1800 előtti lelkiségi irodalmának (imádságok, népénekek, prédikációk) nyomtatott forrásairól és azok szakirodalmáról bibliográfiák éves karbantartása, források adatsorainak publikus adatbankokba helyezése. A korszak lelkiségtörténetének folyamatos tudományos kutatása.

Évi két konferencia, és az ahhoz kapcsolódó kiadványok szerkesztése, online megjelentetése, valamint évi egy forráskötet megjelentetése, az RMKT Katolikus népénekek 17. századból még hiányzó kötetének kritikai kiadásához szükséges munkálatok folytatása, a jelenlegi csoportlétszámmal adatbankokként havi ötven adatsor bevitele, a Pázmány Péter életművére vonatkozó kutatások közül a csoport egy munkatársa a *Kalauz* latin nyelvű szövegrészeihez tartozó tárgyi jegyzeteket készíti.

Eddigi teljesítés
- A három kutatott terület (imádság, népének, prédikáció) szakirodalmának bibliográfiái elektronikus kiadványként megjelentek, kutatócsoportjuk honlapján elérhetőek. Ugyanott a folyamatosan gyűjtött kiegészítéseket is közzétettek.
- A források bibliográfiái közül a népénekeké megjelent internetes kiadványként, honlapjukon olvasható. A prédikációk bibliográfiájának szakmai lektorálása megtörtént. Az imakönyvek bibliográfiájának adatgyűjtése megtörtént, lektorálás előtt áll. 2018-ban egy tudományos konferenciát szervezett a csoport, illetve 4 önálló kiadvány jelent meg a kutatócsoport sorozataiban.
- Az adatbankokban (ima.btk.ppke.hu – predicatio.btk.ppke.hu – nepenek.btk.ppke.hu) elhelyezett imák/prédikációk/népénekek adatsorainak száma 2018. év végén: imádságok: 4210/1346; népénekek: 5136 tétel, ebből lektorált, publikus: 2676; prédikációk: 5951/4450.

A beszámolóév feladata
A szakirodalmi bibliográfiák folyamatos gondozása, kiegészítése.
Három-négy lelkiségtörténeti tanulmánykötet és forráskiadvány közzététele.
Két konferencia szervezése. Tudományos ismeretterjesztés.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Alapkutatások (bibliográfiák és adatbankok készítése)
- Folyamatosan végzik a lelkiségi források (kéziratos, nyomtatott) számbavételét.
- Adatbankokba 2018-ban elhelyezett adatsorok száma: imádságok: 210; népénekek 194; prédikációk: 549 tétel. Az adatbankok adatai csak ismételt ellenőrzést követően, folyamatosan válnak publikussá. Az adatbevitel és lektorálás során felmerült problémák indokolta változtatásokat az adatbázisokban a rendszergazda közreműködésével végzik.

– Nemzetközi konferenciákat XI. Lelkiségtörténeti konferencia *Eucharisztia és Úrvacsora a 16–18. századi Magyarországon* 2018. április 6-7-én rendeztek meg. 2018 őszén a szokásos decemberi műhelykonferencia (időpont: 2019. február 7.) előkészületei történtek meg. A második ciklus feladata Pázmány Péter *Kalauz*ában lévő latin szövegekhez kapcsolódó tárgyi jegyzetek készítése. Eddig a *Kalauz* első 200 oldalán található szövegek fordítása, jegyzetelése készült el.
– RMKT kritikai kiadás: 17. századi énekes- és imakönyvek énekanyagának összegyűjtése, azok előfordulásainak felmérése, összevetés a már megjelent RMKT-kötetekkel, minek van már kritikai kiadása és minek nincs**,** Illyés István énekeinek szövegátírása.

Tudományos tevékenység
2018-ban a csoport tagjai részt vettek és közülük ketten előadtak „A dialógus formái a magyar régiségben (1450–1750)" tudományos nemzetközi konferencián (Kolozsvár, 2018. május 3–5.). A kutatócsoport rendezte hazai és külföldi előadók (24 előadó; összesen kb. 100 fő) részvételével az „Eucharisztia és Úrvacsora a 16–18. századi Magyarországon" c. konferenciát (Budapest, PPKE BTK, Sophianum, 2018. április 6–7.); 2018-ban a kutatócsoport tagjai 10 konferencia-előadást tartottak, lelkiségtörténeti témakörben 13 közleményt, 3 tanulmánykötetet és egy forráskiadást jelentettek meg.
A kutatócsoport a nyomtatott köteteket honlapján (https://btk.ppke.hu/tudomanyos-kozelet/kutatasok/mta-ppke-barokk-irodalom-es-lelkiseg-kutatocsoport) is közzéteszi.

A kutatócsoport két kiadványsorozat gazdája:
Pázmány Irodalmi Műhely, Lelkiségtörténeti tanulmányok.
Pázmány Irodalmi Műhely, Lelkiségtörténeti források.
A kutatócsoport két tagja témavezető a PPKE BTK Irodalomtudományi Doktoriskolájában, ketten a Doktori Tanács tagjai. A munkatársak részt vesznek OTKA-kutatásokban is: A magyarországi rendiség politikai kultúrája (1526–1848) (Magyar Nemzeti Levéltár, 1 fő); Pázmány Péter műveinek kritikai kiadása (PPKE BTK, 2 fő).

b) Tudomány és társadalom

– A kutatócsoport neves szakembereket felkérve felolvasóüléseket szervezett szakmai és laikus közönségnek.
– A kutatócsoport munkatársai ismeretterjesztő előadásokat, könyvbemutatókat tartottak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A tudományos együttműködéseik alapját a korábban kötött szerződések adják.
A kutatócsoport három tagja részt vesz a PPKE BTK egyetemi képzésében, ketten témavezetők a doktoriskolában. A kutatócsoport tagjai aktívan közreműködnek egyéb akadémiai, egyetemi és egyházi intézmények barokk irodalmat és lelkiséget érintő programjaiban, elsősorban konferenciákon vesznek részt, előadásokat tartanak.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport a 2017-ben elnyert pályázatnak megfelelően dolgozik, újabb pályázatot 2018-ban nem nyert.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bajáki Rita és Báthory Orsolya (eds.), *Lelkiség és oktatás a régi Magyarországon*. Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 18. (Benne: Bajáki Rita: Klarissza apácanevelés, pp. 9–18.; Szádoczki Vera: Vallásra nevelés a jezsuita poétikaoktatásban, pp. 201–208). Budapest: MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/87131
2. Szelestei N. László (ed.), *Eucharisztia és Úrvacsora a 16–18. századi Magyarországon*. Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 21. (Benne: Bajáki Rita: Úrvacsora- és Oltáriszentség-imádságok első imakönyveinkben, pp. 9–19.; Báthory Orsolya „Hogy az Oltáriszentség imádásába nincs bálványozás": A katolikus Eucharisztia védelme Pázmány Péter *Feleletében*, pp. 21–32.; Maczák Ibolya: Miskolci minoriták az Oltáriszentségről, pp. 159–166.) Budapest: MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport (2018). http://real-eod.mtak.hu/7612/
3. Szelestei N. László, *Tanulmányok a 17–18. századi magyarországi művelődésről*. Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 20. Budapest: MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport (2018). http://real-eod.mtak.hu/7613/
4. Szádoczki Vera, *Makó Pál költői munkái*. Pázmány Irodalmi Műhely: Lelkiségtörténeti források, 6. Budapest: MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/87393
5. P. Vásárhelyi Judit, *A reformáció százéves évfordulója a heidelbergi egyetemen*, In: Száraz, Orsolya; Fazakas, Gergely Tamás; Imre, Mihály (szerk.), A reformáció emlékezete: Protestáns és katolikus értelmezések a 16–18. században. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, pp. 13–25. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90490
6. Rita Bajáki, *Klarissenbildung in Ungarn der Barockzeit*, Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina, 2018(2). http://real.mtak.hu/id/eprint/90436
7. Báthory, Orsolya, Pázmány Péter Peniculus papporuma, In: Száraz, Orsolya; Fazakas, Gergely Tamás; Imre, Mihály (szerk.), A reformáció emlékezete: Protestáns és katolikus értelmezések a 16–18. században. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, pp. 283–292., (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/90490
8. Maczák, Ibolya, Róka János Szent István-prédikációi. In: Hármas törekvés (A váci katolikus papság és értelmiség identitáskeresése a 18–19. században). Budapest: Szent István Társulat, pp. 107–133. (2018) http://real.mtak.hu/85371/
9. Szádoczki Vera, *Makó Pál levelei*. Jászkunsági Évkönyv, pp. 143–160. (2018) http://real.mtak.hu/id/eprint/89608

MTA–PPKE FRAKNÓI VILMOS RÓMAI TÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Tusor Péter, az MTA doktora
2087 Piliscsaba, Egyetem u. 1.
telefon: (26) 375 375/2956; fax: (26) 375 375/2917
e-mail: tusor@btk.ppke.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport 5 évre alakult az MTA TKI által támogatott kutatócsoportként. Munkájukat a Lendület program keretében megkezdett célkitűzéseket követve, a nagy múltú vatikáni magyar kutatások szervezett, intézményesülő felújításaként, illetve folytatásaként, a kutatócsoport kvázi kutatóintézeti jellegét megtartva kívánják 3 fő irányba folytatni: késő középkor (14–15. század), kora újkor (16–18. század, 17. századi súlyponttal), újkor és 20. század. A második évre a főbb vállalásaik a következők voltak. **A) Késő-középkor.** Az ASV Camera Apostolica fondjában található *Introitus et Exitus* sorozat késő középkori magyar vonatkozású forrásfeltárásának befejezése. A MNL OL DL/DF levő nem vatikáni lelőhelyű pápai iratok feldolgozása adatbázisban, melyet 1417–1526-ig a projekt öt éve alatt tervezik megvalósítani. Gyűjtés kiadása VI. Adorján pontifikátusának magyar vonatkozású publikációiból. Nyási Demeter esztergomi formuláskönyve filológiai és kodikológiai munkálatainak befejezése és a forráskiadás megjelentetése. **B) Kora-újkor.** Folytatják Forgách Ferenc esztergomi érsek, kancellár tevékenységének, valamint az itáliai, illetve szentszéki katonai szerepvállalásának feltárását a 15 éves háború időszakában és Fráter György meggyilkolása vatikáni forrásainak feldolgozását, illetve a kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek kivonatos közléseinek előkészítését. Egy római ágensekről szóló, kora újkori súlypontú nemzetközi konferencia rendezése Budapesten. **C) Újkor és 20. század**. Csíky Balázs kéziratban maradt, nagyon sok helyen kézzel átírt, kibővített doktori disszertációjának kiadása Serédi Jusztiniánról az MTA BTK TTI kooperációjával. A *Bischofslexikon der Habsburgermonarchie 1804–1918* projekt zárómunkálatai. Vatikáni kutatástörténeti monográfia angol nyelvű kiadása előmunkálatainak elvégzése. **A–C)** Tanulmányok írása, előadások tartása. Valamennyi vállalt célkitűzésüket megvalósították, sőt, némileg túl is teljesítették. Lásd alább.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A magyar nemzeti múlthoz szorosan hozzátartoznak az egyházak, illetve a katolikus egyház és a kormányzat szentszéki kapcsolatai, amelyek gyakran ezer szállal be vannak csatornázva a nemzetközi történelem vérkeringésébe. Így feltárásuk, részletes bemutatásuk jelentős és nemcsak hazai, hanem nemzetközi széles körű érdeklődésre számot tartó feladat. Meggyőződésük, hogy mind a hazai, mind pedig a nemzetközi kontextusban születő eredményeik hozzájárulnak a nemzeti identitás erősítéséhez, kulturális örökségünk megőrzéséhez, arról az ismeretek elmélyítéséhez. E gondolatok jegyében a következő főbb eseményeket rendezték 2018-ban, illetve a következő főbb eredményeket érték el: **I.** Rangos nemzetközi szimpózium szervezése 2018. szeptember 27–28-án Budapesten a római ágensekről *The Agents of foreign Communities and European-American States in Rome* címmel, 10 külföldi vendégelőadó és a Fraknói Kutatócsoport két tagjának előadásával. A társszervező a kutatócsoport egyik kiemelt nemzetközi partnere, az University della Tuscia, DISUCOM volt. **II.** Tudományos konferencia rendezése Mátyás király születésének 575. és trónra lépésének 560. évfordulója alkalmából 2018. november 15-én Pécsett, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság Székházában, *Mátyás király és az Egyház* címmel. A rendezvényhez a kutatócsoport több tagja kutatási eredményeit vázoló előadásával is hozzájárult. **III.** A *Kánoni*

kivizsgálás Pázmány Péterről. Családja, katolizálása, misszionálása. (A Pázmány–Tholdy archívum irataival) című, 2017-ben kiadott kötet bemutatójának szervezése és a kötet bemutatása 2018. május 8-án Váradon, a *Festum Varadinum* program keretében. **IV.** Kiadásra került a *Regesta Supplicationum, 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények* címmel. Bemutatójára a kutatócsoport 3. műhelyszemináriuma keretében került sor 2018. május 18-án. **V.** Publikálásra került Nyási Demeter esztergomi formuláskönyve *Formularium Ecclesiae Strigoniensis* címmel és sor került mind római (Institutum Iuridicum Claretianum, 2018. november 7.), mind hazai (MTA, 2018. december 13.) bemutatójára a Fraknói Kutatócsoport rendezésében. **VI.** 2018. október 17-én a Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár két legújabb kötete bemutatójának szervezésében részvétel, tekintettel arra, hogy Fraknói Kutatócsoport fontos feladata, hogy a vatikáni kutatásait ne izoláltan végezze, hanem a lehető legszélesebb kooperációra törekedjen a nemzetközi és hazai történeti, egyháztörténeti műhelyekkel. **VII.** Megjelent Csíky Balázs vaskos monográfiája, a Fraknói Kutatócsoport tudományos munkatársának szerkesztésében *Serédi Jusztinián, Magyarország hercegprímása* címmel, a CST I/3-as köteteként az MTA BTK TTI Magyar Történelmi Emlékek sorozatában. **VIII.** Akadémiai Ifjúsági Díjjal ismerték el a kutatócsoport egyik tudományos munkatársának a munkáját 2018. január 31-én az MTA-n. **IX.** A kanadai University of Regia professzora tartott a Fraknói Kutatócsoport meghívására előadást 2018. október 15-én a PPKE BTK-n. **X.** A IV. Fraknói Nyári Akadémia megszervezése 2018. augusztus 2. és 5. között. A rendezvény nyitott volt a határon túlról jelentkező leendő magyar történészek előtt is. **XI.** A *Bischofslexikon* kész kéziratának utolsó korrektúrázása, tördelése. **XII.** A kutatóhely főbb feladatai között említett kutatási tevékenységek folytatása, eredményeik tanulmányok formájában történő publikálása – lásd a MTMT-ben. **XIII.** A kutatócsoport tagjai 13 nemzetközi és 29 hazai rendezvényen tartottak előadást, ismertették kutatásaik eredményét. Bővebben lásd: http://institutumfraknoi.hu/kronologia/2018.

b) Tudomány és társadalom

Kutatásaik során alapvetőnek tartják az objektivitást, a tudományos utánpótlás kinevelését és rendezvényeik, honlapjuk és a közösségi média révén a szakszerű tájékoztatást. Ennek jegyében híreik a YouTube csatornánkon kívül 2018-tól már a Twitteren, Instagramon, Facebookon is követhetők, tudományos köteteiket, főbb tanulmányaikat pedig az Academia.edu-n, illetve honlapjukon is közzé teszik. Nagy hangsúlyt fektetnek a tudománynépszerűsítő tevékenységre, amelynek szignifikáns megnyilvánulásai a TV-ben, rádióban, tudománynépszerűsítő folyóiratokban adott interjúk, beszélgetések. Szintén ide kapcsolódnak a Mindenki Akadémiáján tartott előadások. Ezenkívül az Ujkor.hu internetes folyóirattal kötött megállapodás jegyében évente több ismeretterjesztő cikk megírását vállalták, amely a világháló révén jut el az érdeklődő olvasókhoz. Az immár hagyományossá váló Fraknói Nyári Akadémiát 2018-ban is megrendezték és megnyitották a részvétel lehetőségét a határon túli magyar hallgatók számára. Ezen túlmenően az egyetemi oktatásban is kamatoztatták a kutatásaik eredményeit, amit jól mutat az általuk tartott 18 elméleti és 17 gyakorlati kurzus, 2 BA, 4 MA, ill. osztatlan képzéses és 11 doktori témavezetés.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A Lendülettől megörökölt kapcsolatokat mélyítették és további együttműködéseket kötöttek. A Fraknói Kutatócsoport széleskörű kapcsolatrendszeréből 2018-ban a következők voltak jelentősebbek: **I. Nemzetközi.** A) A bíboros protektori intézmény vizsgálatára a viterbói *Università della Tuscia*, az *Università di Chieti-Pescara*, az *Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma - CSIC* és a Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport részvételével nemzetközi projekt indult. Az eredmények az *Edizioni Sette Città* gondozásában, a Fraknói Kutatócsoport társkiadásában fognak napvilágot látni. **B)** A *The Agents of foreign Communities and European-American States in Rome* nemzetközi konferencia a viterbói *Università della Tuscia, DISUCOM* társszervezésével jött létre. **C)** Együttműködés a *Bischofslexikon* projekt zárómunkálataiban a Bécsi *Universität Wien, Kirchengeschichtliches Institut*tal. **D)** Bővítették nemzetközi kapcsolataikat az *Institutum Iuridicum Claretianum*mal történő együttműködéssel a *Formularium Ecclesiae Strigoniensis* könyvbemutatójának szervezésével. **E)** Szintén új nemzetközi kapcsolatuk a *University of Regiá*val. **II. Hazai. A)** A *Mátyás király és az Egyház* című konferencia rendezésében a Pécsi MTA Pécsi Akadémiai Bizottsága II. Filozófia-, Történettudomány- és Néprajztudományok Szakbizottságával és a Pécsi Tudományegyetem Egyháztörténeti Kutatóközpontjával működtek együtt. **B)** A Serédi-monográfia kiadásában az MTA BTK TTI-vel dolgoztak együtt. **C)** A Veszprémi Főegyházmegyei Levéltárral közösen szerveztek könyvbemutatókat. **D)** A Fraknói Nyári Akadémia megrendezésében a Vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjteménnyel és a Kubinyi András Történész Műhellyel működtek együtt (bővebben lásd: http://institutumfraknoi.hu/kronologia/2018 és http://institutumfraknoi.hu/partnerek).

IV. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A) PPKE KAP projekt, későközépkori, kánonjog-történeti program – 12,5 M; **B)** ÚNKP-18-4 Bolyai+ pályázati kódszámú „Új Nemzeti Kiválóság Program" elnevezésű nemzeti felsőoktatási kiválóság ösztöndíj Bolyai+ Felsőoktatási Fiatal Oktatói, Kutatói Ösztöndíj: Szentelési turizmus a késő középkorban? Magyar klerikusok promóciós ügyei a római Kúriában (1426–1523) című kutatási program (2018–2019) – 2M; **C)** Két Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (2016–2018, ill. 2017–2019) – 2,976 M; **D)** Klebelsberg Kuno ösztöndíj (vatikáni kutatások, 2 hónap) – 600 000 HUF; **E)** Akadémiai Ifjúsági Díj, 2018. – 100 000 HUF; **F)** NKFI PD (2018–2021) – 2018-ra eső része: 2 hónap, 465 000 HUF

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Erdő Péter–Szovák Kornél–Tusor Péter: *Formularium Ecclesiae Strigoniensis* (Collectanea Studiorum et Textuum, vol. I/4), Budapest (2018) (lxxxiv + 880 pp., 8 facsim.)
2. Csíky Balázs: *Serédi Jusztinián, Magyarország hercegprímása* (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések. Collectanea Studiorum et Textuum I/3). Szerkesztette, lektorálta és sajtó alá rendezte: Tóth Krisztina, Budapest (2018).
3. Tusor Péter: *I regni della corona ungherese e Roma nel periodo 1628–1635 (in base alle Nuntiaturberichte)*, In: Römische Historische Mitteilungen 60 (2018) 75–99.
4. Fedeles Tamás: *Ecclesiastical Career of the Apostolic Collector Petrus de Monasterio,* In: Incorrupta monumenta ecclesiam defendunt. Studi offerti a mons. Sergio Pagano, prefetto dell'Archivio Segreto Vaticano. I. La Chiesa nella storia, Religione, cultura, costume. Tomo 1, a cura di Andreas Gottsmann–Pierantonio Piatti–Andreas E. Rehberg, (Collectanea Archivi Vaticani, 106) Città del Vaticano (2018) 575–588.

5. Kruppa Tamás: *Franciscans or Jesuits: Attempts to Ressurrect Catholicism in Transylvania (1589–1592).* In: Incorrupta monumenta ecclesiam defendunt. studi offerti a mons. Sergio Pagano prefetto dell'Archivio Segreto Vaticano I. La Chiesa nella storia. Religione, cultura, costune. Tomo 2, a cura di Andreas Gottsmann-Pierantonio Piatti-Andreas E. Rehberg, Città del Vaticano (2018) 889–902.
6. Nemes Gábor: *Pietro Isvalies bíboros veszprémi püspök*. In: Karlinszky, Balázs; Varga, Tibor László (szerk.): Folyamatosság és változás. Egyházszervezet és hitélet a veszprémi püspökség területén a 16–17. században. (Veszprémi egyházmegye múltjából 32.) Veszprém, (2018) 9–46.

MTA–PPKE MAGYAR NYELVTECHNOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Szolgay Péter, az MTA doktora
1083 Budapest, Práter u. 50/A
telefon: (1) 886 4713; fax: (1) 225 2320
e-mail: szolgay.peter@itk.ppke.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az 5 éves kutatási terv legfontosabb feladata az utóbbi években kibontakozó és ígéretes eredményeket hozó neurális paradigma alkalmazásával mindenkorinál nagyobb méretű és gazdagon annotált magyar nyelvű korpusz, és ennek felhasználásával számos magyar nyelvű lexikai erőforrás létrehozása.

A 2018-as év fő feladatai tartalmazzák a korábban gyűjtött korpusz és az annotáció minőségének további normalizálását, a korpusz bővítését, előfeldolgozási és annotáló algoritmusok alkalmazását, illetve disztribúciós szóbeágyazási modellek létrehozását a nyers és az annotált szövegből is. Emellett az igeivonzatkeret-adatbázis kiegészítését szemantikai információkkal (tematikus szerepekkel).

II. A 2018-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A csoport tagjai átvizsgálták az igeivonzatkeret-adatbázisuk egy meghatározott részét (a universaldependencies.org (UD) soknyelvű függőségi korpuszának magyar részkorpuszában előforduló igealakok és igenevek töveihez tartozó leírásokat). A vonzatkeret-leírásokat kiegészítették az egyes vonzatok tematikus szerepeinek leírásával. A leírásban csak konkrét ragot vagy névutót elváró oblikvuszi vonzatoknál tartották meg a korábbi leírásokat, a mód-, hely-, irány-, és útvonalvonzatoknak megfelelő különböző ragokat és névutókat, illetve az opcionális vonzatokat tartalmazó keret-variánsokat összevonták. Fontos feladat volt ezen kívül a szemantikailag kötött vonzatok azonosítása, illetve a kötött lexikai elemeket tartalmazó idiomatikus vagy félidiomatikus igei szerkezetek azonosítása. Az utóbbiaknak ugyanis nincs tematikus szerepük (nem szereplőket, eszközöket, helyeket stb. neveznek meg), hanem az ige jelentéséhez közvetlenül járulnak hozzá (pl. *feldobja a talpát, döntést hoz*). Ehhez egy nagyméretű angol–magyar párhuzamos korpuszból (az Opus corpus angol–magyar részkorpuszából) azonosították az ilyen vonzatokat a FastAlign algoritmus által létrehozott szóösszerendelésekre alkalmazott szűrőalgoritmus segítségével, amelynek kimenetét kézzel ellenőrizték. A vonzatkeret-leírások feldolgozását nagymértékben segítette, hogy az igéket a teljes korábban morfoszintaktikailag annotált tövesített korpuszból épített szóbeágyazási modell felhasználásával klasztterezték. Ez az eljárás a munka elején különálló csoportokba szervezte a hasonló vonzatkeretekkel rendelkező igéket.
A korpusz bővítésével kapcsolatban az előző évben megvizsgálták az Amazon által tárolt CommonCrawl archívum magyar részének felhasználhatóságát. Sajnos ez a korpusz nem bizonyult használhatónak, mert az archívumban tárolt oldalak nagy része kevés vagy ismétlődő nyelvi adatot tartalmaz. Ezért inkább a magyar oldalak közvetlenül a webről történő letöltését folytatták.

A webről gyűjtött korpusz sok hibát tartalmaz a szövegek jelentős részének szerkesztetlen volta miatt. Megvizsgálták az ilyen szövegrészekben szereplő hibás szóalakok automatikus javításának lehetőségét. Létrehoztak az ékezet nélkül írott szövegek automatikus javítására egy statisztikai és egy neurális gépifordító modellen alapuló megoldást is. Mindkét modell közel

tökéletes módon vissza tudja állítani a hiányzó ékezeteket, de a neurális modell jobb általánosítóképességűnek bizonyult a tanítóanyagban nem szereplő szavak ékezetesítése szempontjából. A pusztán elgépeléseket tartalmazó szövegek automatikus javítására a szóbeágyazásokat és sztringtávolságokat jegyekként használó SVM (support vector machine) osztályozón alapuló kísérleti algoritmust hoztak létre. Ez jól használható a véletlen elgépelések jelentős részének javítására, azonban a külön- és egybeírási hibák azonosítása és javítása, illetve a nem javítandó, hanem pusztán a morfológiai elemző számára ismeretlen szavak pontos azonosítása még megoldandó feladat.

Az annotációs hibák kiküszöbölése érdekében a morfológiai elemző téves összetett elemzéseinek azonosítására olyan algoritmust dolgoztak ki, amely a morfológiai elemző által összételként elemzett szavakhoz a szóbeágyazási modell felhasználásával azonosított analóg szerkezetű másik szavak számát és egyéb jellemzőit egy döntési fa osztályozóban felhasználva nagy pontossággal azonosítja az ilyen téves elemzéseket.

Webes felhasználói felületet hoztak létre a szemantikus lexikai kategorizáció és a vizualizáció megjelenítésére és alkalmazására a disztribúciós szóbeágyazási modellek használatával. A felületen keresztül egy, a szemantikus vektortérbeli távolságokon alapuló hierarchikus klaszterezőalgoritmus is elérhető, amelyet többek között az igék csoportosítására használtak az igeivonzatkeret-adatbázis átalakításakor.

b) Tudomány és társadalom

A szakmai híradások által a kutatócsoport hozzájárult a hazai társadalmat foglalkoztató olyan kérdések megválaszolásához, hogy mi a szerepe a magyar nyelvnek a digitális korban, illetve hogy hogyan használhatók az általuk létrehozott szemantikai szóbeágyazási modellek a többi társadalomtudomány (szociológia, irodalomtudomány stb.) területén is. Eredményeikről nemcsak szakcikkekben, hanem tudományos ismeretterjesztő cikkekben is beszámoltak, így a szélesebb olvasóközönség is alapvető tudományos ismeretekhez juthatott a témakörből.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport hazai kapcsolatait az oktatási és az akadémiai kutatási területekkel való kapcsolatok jelentik. A PPKE ITK *Szoftver- és nyelvtechnológiai* BSc-, MSc- és PhD-képzésében, valamint a PPKE BTK *Elméleti nyelvészet* MA-jában, a *Számítógépes nyelvészet* szakirányú hallgatók bevonásában jelentkezik. A kutatócsoport több tagja is oktatja ezeket a hallgatókat, valamint kutatásaikat különböző előadásokon mutatták be az ELTE, a BME és a SZTE hallgatóinak és kutatóinak is. A kutatócsoport egyik tagja az Eszterházy Károly Egyetem Természettudományi Karán a Matematikai és Informatikai Intézet Számítástudományi Tanszékén oktat. Ezáltal a hallgatók érdeklődését rá tudták irányítani a kutatócsoportban folyó munkára, és önállólabor-feladatok, mérnökitervezés-feladatok, diplomamunkák születnek, továbbá a doktori képzésben is a kutatócsoport által végzett kutatáshoz folyamatosan kapnak szakavatott külső munkaerőket. A PPKE ITK Roska Tamás Multidiszciplináris Műszaki és Természettudományi Doktori Iskoláját oktatóként, illetve doktoranduszként a kutatócsoport három tagja is erősíti. A PPKE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának három hallgatója is kutatási témáját a kutatócsoport tematikájához igazítva végzi. A kutatócsoport vezetője több szakmai megbízást lát el: a PPKE ITK MI BSc, MSc szakvezetője, a Roska Tamás Multidiszciplináris Műszaki és Természettudományi Doktori Iskolája vezetője, valamint az MTA Műszaki Tudományok Osztálya Informatikai Bizottságának is. A kutatócsoport további

szakmai kapcsolatot épített ki a szegedi *XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencián,* és számos nemzetközi konferencián tartottak előadásokat.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport egyik tagja 2017-ben elnyerte az NKFIH által kiírt posztdoktori pályázatot, továbbá vezető kutatóként egy fiatal kutatócsoport pályázatot is. Ez utóbbi pályázatban a kutatócsoport több tagja is részt vesz. A kutatócsoport egyik tagja elnyerte az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíját, egy másik tagja pedig egy szintén ösztöndíjas első éves hallgató témavezetőjeként vesz részt a programban.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Novák Attila, Novák Borbála, Prószéky Gábor: Segíthetnek-e a szóbeágyazási modellek a társadalomtudósoknak? In: MAGYAR TUDOMÁNY 179:(7) pp. 945-954. (2018)
2. Attila Novák and Borbála Novák: Cross-Lingual Generation and Evaluation of a Wide-Coverage Lexical Semantic Resource In: N. Calzolari et al., (eds.) Proceedings of the Eleventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2018). ELRA, 2018. pp. 45-51. (ISBN:979-10-95546-00-9)
3. Novák Attila, Novák Borbála: Magyar szóbeágyazási modellek kézi kiértékelése In: Vincze Veronika (szerk.) XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (MSZNY 2018). Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 2018. pp. 67-77. (ISBN:978-963-306-578-5)
4. Novák Attila, Novák Borbála: Lemmi vagy nem lemmi In: Vincze Veronika (szerk.) XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (MSZNY 2018). Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 2018. pp. 159-167. (ISBN:978-963-306-578-5)
5. Ligeti-Nagy, Noémi and Vadász, Noémi and Dömötör, Andrea and Indig, Balázs (2018) Nulla vagy semmi? Esetegyértelműsítés az ablakban. In: XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (MSZNY 2018). Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, Szeged, pp. 25-37. ISBN 978-963-306-578-5
6. Kalivoda Ágnes, Vadász Noémi, Indig Balázs (2018): Manócska: A Unified Verb Frame Database for Hungarian. In: Sojka, Petr – Horák, Aleš – Kopeček, Ivan – Pala, Karel (szerk.): 21st International Conference on Text, Speech and Dialogue (TSD 2018). Brno, Csehország, 2018. szeptember 11–14. Springer, Cham. p. 135–143.
7. Dömötör, A., Yang, Z. Gy. 2018. Így írtok ti. Nem sztenderd szövegek hibatípusainak detektálása gépi tanulásos módszerrel. In: Vincze, V. (ed.) *XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia*. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 305–316.

MTA–PPKE SERDÜLŐKORI FEJLŐDÉS KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Kovács Ilona, az MTA doktora
1088 Budapest, Mikszáth Kálmán tér 1.
telefon: (1) 327 5927
e-mail: kovacs.ilona@btk.ppke.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

5 éves kutatási célkitűzés: A kutatás célja a biológiai kor és az életkor független hatásainak vizsgálata a serdülőkori kognitív működések és az agykérgi funkcionális hálózatok fejlődése tekintetében. Egy új, általuk kidolgozott módszert használnak, mellyel most először, világosan szét tudják választani az ember serdülőkori fejlődésében szerepet játszó biológiai és tapasztalat-függő tényezőket.
Eddig végrehajtott tudományos munka: A biológiai érettséget meghatározó módszert, valamint a viselkedéses tesztbattériát és az elektrofiziológiai módszereket kidolgozták, a pilot vizsgálatokat elvégezték, a vizsgálatok élesben való lebonyolításához a szükséges szak-asszisztenciát alkalmazásba vették. A vizsgálatsorozat első kohortját meghatározták életkor és nem tekintetében, és a kijelölt csoporttal elvégezték a tervezett adatfelvételt. Megkezdték az adatok feldolgozását. Az eddigi eredményekről két országos szakmai kongresszuson számoltak be.
A beszámolóév tudományos feladatai: A biológiai érettség meghatározását a Sunlight BoneAge ultrahang alapú csontkor meghatározó eszközzel 250–300, 10–14 éves alanyon tervezték elvégezni. A csontkor mérések alapján átlagos, akcelerált és lassan érő alanyok kiválasztása volt a cél. A kiválasztott alanyokon a viselkedéses és elektrofiziológiai vizsgálatok elvégzését a vizsgálati eredmények elemzése követi.
Egyéb közfeladatok: A kamaszkori kognitív és viselkedéses változásokkal kapcsolatban számos ismeretterjesztő előadást tartottak gimnáziumokban, egyetemeken. Kidolgoztak egy honlapot, ahol a vizsgálatsorozat leírása megtalálható, és ahol az érdeklődők további kérdéseket tehetnek fel.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Alanyok bevonása: A projekt első szakaszában a legnagyobb feladat annak kidolgozása volt, hogy miként vonjanak be több száz gimnazistát a vizsgálatokba. Eddig összesen 277 serdülő vett részt csontkorvizsgálaton (234 lány, 43 fiú), és közülük 88-an vettek részt a további viselkedéses és elektrofiziológiai vizsgálatokon. A Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium, az ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium, a Veres Pálné Gimnázium, és a Deák Téri Evangélikus Gimnázium tanulói közül került ki a legtöbb alany.
Csontkor mérés: a beleegyező nyilatkozatok begyűjtése után az antropológiai vizsgálatot végző munkatársak kitelepültek az iskolákba a Sunlight BoneAge eszközzel, és valamennyi jelentkezőn elvégezték a méréseket (csontkor mérésen kívül egyéb antropológiai adatfelvételt is végeztek).
Vizsgálati kohortok: első adatelemzésre kerülő kohortként 10–14 éves lányok 50 fős kohortját választották, akik közül 10 átlagos érettségű (életkor=csontkor), 20 éretlen és 20 akcelerált. Ez a kohort lehetőséget ad arra, hogy azonos életkorú, de eltérő csontkorú, illetve azonos csontkorú, de eltérő életkorú alanyok eredményeit vessék össze. Az adatfelvételek során azonban kiderült, hogy érdemes a csoportokat tovább bővíteni mind csontkor, mind életkor tekintetében, így most egy 90 fős lány kohort adatfelvétele fejeződik éppen be, melyből 65 fő teljes adatfelvétele kész.

Az intelligencia mérése: a WISC-IV gyermek intelligencia tesztet nevelési tanácsadóban dolgozó szakképzett pszichológusok vették fel, laboratóriumi körülmények között, a PPKE épületében. Az elemzések a 90 fős kohort befejezésekor lesznek hitelesek. Az előzetes elemzések alapján azonban már látszik, hogy egyedülálló és meglepő eredmények születhetnek. Talán a legmeglepőbb eredmény az, hogy az azonos életkori csoportba tartozó fiatalok esetén jelentős különbség mérhető az eltérő testi érettségű (csontkorú) csoportok között. Konkrétan, a WISC-IV teljes tesztre mért nyerspontszáma pozitívan korrelál a csontkorral – tehát az érettebb fiatalok jelentősen magasabb teljesítményt nyújtanak a tesztben azonos életkorú társaiknál. Ezt korábban egyetlen kutatás sem mutatta ki. Gyakorlati jelentősége azonban rendkívül nagy lehet – indikálhatja az iskolaérettség vizsgálatát a gimnáziumi tanulmányok megkezdése előtt. Második fontos megfigyelésük, hogy a vizsgált csoportokon belül az életkor hatása nem éri el a szignifikáns szintet. Ez abból is adódik, hogy a jelen minta erősen válogatott, tehát az eltérő érettségű alanyok száma jóval nagyobb, mint egy reprezentatív mintában. Az eredmények arra hívják fel a figyelmet, hogy serdülőkorban nem az életkor a kognitív képességek fejlettségének első számú meghatározója, hanem az érettség.
Magas szintű kognitív teljesítmény mérése: Mivel serdülőkorban a frontális és prefrontális agyterületekhez kötődő magas szintű kognitív funkciók jelentős fejlődésen mennek át, ezeket kísérleti körülmények között is vizsgálták. A Stroop feladat két számítógépes változatával mérték az alanyok válaszgátlási illetve kognitív váltási képességét. Az eddig elemzett, 10–14 éves korosztályra vonatkozó adatok alapján egyelőre azt látják, hogy bár a reakcióidőket az érettség a várt irányban befolyásolja, az életkori hatás nagyobb. A további, 16 éves korig kiterjesztett adatok elemzésétől azt várják, hogy az érettség a későbbi életkorokban lesz meghatározó, ami egybecseng a frontális területek késői anatómiai érésével.
A finommozgások fejlődésének vizsgálata: A kéz ujjainak koordinációs képességét egy adatkesztyűvel mérik. A kísérletben nyújtott teljesítmény a motoros és premotoros agyterületek funkciójára utal. Az eddigi adatok alapján úgy tűnik, hogy az érettség itt is meghatározó tényező az életkori hatások mellett.
Elektrofiziológiai eredmények: A HD-EEG-vel mért aktivitás érettségfüggő koherenciájának növekedését várják a funkcionális változások agyi korrelátumaként. Az elemzések a teljes 90 fős kohort adataival kiegészülve lesznek értelmezhetőek.
Összefoglaló: A hazai és a nemzetközi porondon egyaránt ez az első olyan projekt, ami világosan szétválasztja az ember kamaszkori fejlődésének biológiai és tapasztalatfüggő elemeit. Az eddigi eredmények már olyan újdonságokkal szolgálnak, melyek nem csak a kognitív fejlődéspszichológia vonatkozó fejezeteit fogják „újraírni", de széleskörű társadalmi alkalmazásokra is lehetőséget adnak a tehetség-gondozástól a mentális problémák kezeléséig.

b) Tudomány és társadalom

- Annak érdekében, hogy a projektet széles körben népszerűsítsék, és potenciális vizsgálati alanyaiknak minél több információt adjanak a kamaszkorról, illetve a vizsgálatokról, egy gazdagon illusztrált *honlap*ot hoztak létre: http://betalab.hu/. A honlapot folyamatosan frissítik, új elemekkel bővítik. Amint első eredményeik publikációra kerülnek, az angol nyelvű változatot is megnyitják a nagyközönség számára.
- A 2018-as *Kutatók Éjszakája* rendezvényen előadással és laborbemutatóval várták az érdeklődőket. A laborbemutató a projekt viselkedéses és műszeres vizsgálataiba (beleértve a csontkor mérést is) való betekintést tette lehetővé.
- A vizsgálataikba bevont budapesti gimnáziumok számára biztosítják a „*nyílt nap*" lehetőségét. Ennek során az érdeklődők mind a pszichológusképzésbe, mind a kamaszkorral kapcsolatos pszichológiai kutatásokba betekintést nyerhetnek.

– A *Mindennapi Pszichológia* című magazin meghívására 6 részes cikksorozatot indítanak a serdülőkorról, és az azzal kapcsolatos kutatásaikról.
– Az *Index* Dívány rovatában, és az *Innotéka* magazinban egy-egy cikk jelent meg kutatásaikról.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

– *Hazai kiemelkedő országos rendezvény*: A kutatócsoport vezetője a Magyar Pszichológiai Társaság XXVII. Országos Tudományos Nagygyűlésének (2018. május 31–június 2.) főszervezője, a Szervező Bizottság elnöke volt. A konferencián az MTA Pszichológiai Bizottságának szimpóziumát szintén ő szervezte és bonyolította. A kutatócsoport tagjainak részvételével egésznapos nyílt, a tudományos ismeretterjesztést szolgáló laborbemutatót szerveztek.
– *Vendégkutatók*: két fő érkeztek vendégkutatóként a Magdeburgi Egyetem Kognitív Biológiai Csoportjából. A vizuális rendszer kamaszkori érésének fejlődését vizsgáló projekt befejező adatelemzési munkáit végezték. A kutatócsoport egyik tagja pedig a Magdeburgi Egyetemen töltött időt hasonló céllal.
– A kutatócsoport vezetője a hazai felsőoktatásban is igen aktívan dolgozik. A PPKE BTK tudományos dékánhelyettese, és a Pszichológiai Intézet igazgatója. Több egyetem doktori képzésében is részt vesz.
– A kutatócsoport tagjai a PPKE pszichológia BA és MA képzésében oktatnak.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Központi Alapok Programjának keretében a kutatócsoport vezetője 31 M Ft-ot nyert el a 2019. január 1 – 2020. június 30. időszakra a PPKE BTK Pszichológiai Kutatólaboratóriumának működtetésére.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Bár a projekt még nem érkezett el a publikációs fázisba, a hazai érdeklődés már így is fokozódni látszik iránta. 2018 során két meghívás érkezett plenáris nagyelőadások tartására két tudományosan releváns fórumon. A Magyar Pszichológiai Társaság, valamint a Magyar Idegtudományi Társaság országos kongresszusán volt alkalma a projektnek részletesen bemutatkozni:

1. Kovács I, BÉTA: Biológiai Érés és TApasztalat a serdülőkori agyi és kognitív fejlődésben. In: Lippai, Edit (szerk.) Változás az állandóságban: A Magyar Pszichológiai Társaság XXVII. Országos Tudományos Nagygyűlése: Kivonatkötet, Budapest, Magyarország: MPT (2018) pp. 6-6. Paper: 978-615-80241-7-4, 1 p.
2. I Kovács, BETA: Biological and Experience-based Trajectories in Adolescent Brain Development. In: 16th Annual Conference of the Hungarian Neuroscience Society 2019, Debrecen, Hungary

Két releváns nemzetközi tudományos konferenciaközlemény is született:

3. Ziman G, Aleshin S, Soltesz P, Braun J, Kovacs I, BR-OKN responses reveal fine-tuning of the developing visual system during adolescence. European Conference on Visual

Perception, (ECVP) (szerk.) 41st European Conference on Visual Perception : ECPV 2018, Trieste(2018) Paper: 175M

4. Aleshin S, Ziman G, Kovacs I, Braun J, Automated analysis of BR-OKN facilitates large cohort studies. In: European Conference on Visual Perception, (ECVP) (szerk.) 41st European Conference on Visual Perception: ECPV 2018, Trieste (2018) Paper: 130M

MTA–PTE INNOVÁCIÓ ÉS GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Varga Attila, az MTA doktora
7622 Pécs, Rákóczi u.80.
telefon: (72) 501 599; fax: (72) 501 553
e-mail: vargaa@ktk.pte.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A 2017–2022-es időszaki pályázat feladatai

Regionális innováció, vállalkozás és tudáshálózatok Magyarországon

A modern gazdaságfejlesztés meghatározó eszköze az innováció ösztönzése. A fejlesztéspolitikában a térbeliségnek kulcsszerepe van, hiszen minden beavatkozás valamely területi egységben (régióban) valósul meg, és a beavatkozások hatásai nagyban függenek ezen régiók tulajdonságaitól (munkaerő-ellátottság, iparági specializáció, humán tőke szintje stb.), illetve más régiókkal való összekapcsoltságuk szintjétől. A kutatócsoport a regionális innováció többdimenziós vizsgálatát végzi el magyarországi városrégiókra. Elemzéseikre épülő hatásvizsgálataikban pedig a modern szakpolitikákban előtérbe került innovációösztönző eszközök gazdasági hatásait vizsgálják regionális és országos szinteken.

A regionális innováció kutatásukban vizsgálandó területei:

- az innováció regionális szereplői és kapcsolataik (a regionális innováció rendszere) többdimenziós elemzése,
- a régiók extra-regionális tudásforrásokhoz való hozzájutásának vizsgálata hálózatelemzéssel,
- a regionális vállalkozás szintjének elemzése a REDI vállalkozási index továbbfejlesztései révén,
- a régiók iparági specializációját befolyásoló szakpolitikák (pl. az EU „intelligens szakosodás" innovációpolitikája) hatásainak vizsgálata térbeli SCGE modellel.

Kutatásaik során az elemzés modern eszközeivel a regionális innovációt meghatározó tényezőket és az innovációt befolyásoló szakpolitikák hatásait vizsgálják Magyarországon. A regionális innováció tényezőinek hasonlóan széleskörű vizsgálata igen ritka nemzetközileg is. A hatások vizsgálatához nemzetközileg is újdonságnak számító modellrendszert használnak, mely épít a más kutatócsoportokkal követett GMR-típusú gazdaságmodellezés hagyományaira.

A beszámolóidőszak (2018. január –2018. december) feladatai:

A regionális innovációs rendszerek, illetve ezen rendszerek tanulmányozására alkalmazott empirikus kutatási módszerek szakirodalmainak tanulmányozása (1.–12. hónap): A feladat befejeződött, két műhelytanulmány íródott a témában.

- Városrégiók innovációs szereplőinek körében folytatott adatfelvétel, kérdőíves felmérés (13.–24. hónap): a cég kiválasztása megtörtént, a kérdőívek elkészítése folyamatban van.
- Az alkalmazandó AB modell elvi keretének kidolgozása a szakirodalmi ismeretek talaján (13.–24. hónap): a kutatócsoport felvette a kapcsolatot a bécsi AIT kutatóival, az általuk a bécsi biotechnológiai iparág elemzésére szolgáló AB modell alapján fejlesztik a pécsi biotechnológiai innovációs rendszer modelljét.

Tudáshálózati adatok frissítése és előkészítése (1.–24. hónap): A Pannon Egyetem kutatócsoportjával közösen megtörtént az EU Keretprogramok adatainak frissítése, így az FP5 és FP6 mellet az FP7 programra vonatkozó adatok is teljes körűen rendelkezésre állnak.

Megtörtént a frissített adatok összehangolása a korábban rendelkezésre álló adatokkal, a friss projekt-adatok tisztítása régiókódokra minden esetben és intézményekre egyes tématerületeken. A REDI index továbbfejlesztése a szakpolitikák költségeinek mérése irányába (1.–12. hónap): Elvégzett feladatok: 1) Megtörtént a regressziós vizsgálathoz szükséges lehetséges változók összegyűjtése, adatállomány összeállítása az elemzés lefolytatásához. 2) Megtörtént az előzetesen egyeztetéseknek megfelelően a regressziós vizsgálatok lefolytatása. A különféle regressziós modellek eredményeinek kiértékelése. A kapott eredmények kerülnek be az új, kidolgozandó algoritmusba.

- A REDI kiterjesztése a digitális vállalkozás mérése irányába (13.–24. hónap): a feladat elvégzése elkezdődött, a teljesítés folyamatban van.
- Magyarországi felmérés a városrégiók szintjén és az adatok elemzése felmérés és adatelemzés (25.–36. hónap). Ezt a feladatot előrehozták. A felmérés megtörtént, a jelentés végső változata kész van, tanulmány írása folyamatban van.

A monopolisztikus verseny beépítése a GMR modellbe (1.–12. hónap): a feladat elvégzése folyamatban van.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- A Regional Studies, vezető nemzetközi (A kategóriás) folyóirat elfogadta tanulmányukat: „Estimating the economic impacts of knowledge network and entrepreneurship development in smart specialisation policy", amely Open Access hozzáférésű. A tanulmány iránt igen jelentős a nemzetközi érdeklődés, a novemberi internetes megjelenés óta a Regional Studies és a ResearchGate honlapjairól 950 letöltés történt meg (2019.01.30-ig). Ezen kívül egy C és egy D kategóriás nemzetközi folyóirat-közleményük és egy A kategóriás hazai cikkük született.
- 2018 májusában „A földrajz szerepe a magyar gazdasági növekedésben" címmel vitaülést szerveztek az MTA Székházában. Neves meghívottak előadásai emelték a sikeres esemény színvonalát.
- 2018 decemberében az „ICUBERD 3" című nemzetközi workshopon igen neves nemzetközi kollégák vállaltak előadásokat. A workshop igen jól sikerült, a kutatócsoport láthatóságát a nemzetközi és hazai kutatói közösségekben tovább emelte.

III. A kutatócsoport hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport igen jó beágyazottsággal rendelkezik a regionális innováció és a vállalkozás vezető nemzetközi és hazai tudományos közösségeiben. Számos nemzetközileg szervezett kutatásban vesznek részt, rendszeresen látogatják a szakma meghatározó nemzetközi konferenciáit és gyakran kapnak meghívásokat workshop és konferencia részvételre. Nemzetközi és hazai konferenciák tudományos bizottságaiba a csoport tagjait többször meghívták az elmúlt időszakban is. Nemzetközi és hazai tudományos szervezetek irányító testületeiben (European Regional Science Association, Magyar Regionális Tudományi Társaság) is jelen van csoport. A szakma vezető nemzetközi és hazai folyóiratainak (Regional Studies, Small Business Economics, Területi Statisztika) szerkesztő bizottságaiban is jelen vannak.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

- FIKP kiválósági pályázat elnyerése: 2015-ben megalapították a „Regional Innovation and Entrepreneurship Research Centert" (RIERC) a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán (PTE KTK). A kutatóközpont magja a kutatócsoport. 2018-ban a PTE KTK Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program (FIKP) pályázatot nyert (szerződés száma: 20765-.-3/2018/FEKUTSTRAT), melyhez a RIERC (és benne a kutatócsoport) döntő mértékben járult hozzá. Az általuk elnyert összeg a 2018.04-2018.12. időszakra: 33 M Ft.
- Sebestyén Tamás: PTE Tehetség Centrum, Intézményi Kiválósági Támogatás 2018. (17886-4/2018 FEKUTSTRAT). Összeg: 5 M Ft. Kiíró: PTE. Időtartam: 2018.10.01-2019.04.30.
- Szabó Norbert: Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programja. Időtartam: 2018.09.01-2019.06.30. Összeg: 3.600.000 Ft.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Varga, A., Sebestyén, T., Szabó, N., Szerb, L. (2018): Estimating the economic impacts of knowledge network and entrepreneurship development in smart specialisation policy. Regional Studies. https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1527026
2. Sebestyén, T., Longauer, D. (2018): Network structure, equilibrium and dynamics in a monopolistically competitive economy. NETNOMICS: Economic Research and Electronic Networking, 19(3), pp. 131-157. https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11066-018-9129-y
3. Edward, M. Bergman, Attila, Varga 2018 Innovative potential for development of Europe's neighbouring countries and regions. Annals of Regional Science 60, 443-449.
4. Lengyel Imre, Varga Attila 2018 A magyar gazdasági növekedés térbeli korlátai – helyzetkép és alapvető dilemmák. Közgazdasági Szemle 65, 499–524.
5. Varga, Attila 2018 Földrajzi, makro- és regionális gazdasági hatáselemzés. In: Faragó, László (szerk.) Kortárs térelméletek kelet-közép-európai kontextusban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 123-139.
6. Attila Varga, Tamás Sebestyén, Norbert Szabó, László Szerb 2018 Economic Impact assessment of Entrepreneurship policies with the GMR-Europe Model. FIRES H2020 project Report, 1-103.
7. Attila Varga, László Szerb, Tamás Sebestyén, Norbert Szabó (2018) Policy Brief on economic impact assessment of entrepreneurship policies. FIRES H2020 Policy Brief, 1-6.

MTA–PTE KRITIKAI TANULMÁNYOK KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Weiss János, az MTA doktora
7624 Pécs Ifjúság útja 6. „B” épület
telefon: (72) 503 600/24692
e-mail: janosweiss@gmail.com
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport célja a kritikafogalom tanulmányozása és történeti-szisztematikus kontextusban való értelmezése, a Frankfurti Iskola programjához csatlakozva.
Az első két évben a kritikafogalom történeti gyökereit tanulmányozzák a 17–19. század közti időszakra fókuszálva. Az első félévben Bacon, Descartes, Hobbes és Leibniz legfontosabb szövegeit előadások és viták, valamint egy nyílt műhelyszeminárium keretében dolgozták föl.
2018-ban fő céljuk a 2017 júliusában megkezdett történeti kutatás folytatása volt a 18. és a 19. század legfontosabb szövegeinek középpontba állításával, valamint oktatási tevékenységük folytatása, konferenciánk megrendezése és eredményeik publikálása. A kutatás eredményessége és színvonalassága érdekében szakkönyveket szereztek be és kiküldetés keretében külföldi könyvtári kutatómunkát végeztek.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Rousseau a kritika fogalmának egy új társadalomfilozófiai jelentését dolgozza ki. A társadalomra vonatkozó elemzésekben a kritika célja elsősorban az ember társadalom általi eltorzulásának kimutatása, mely az ember saját természetétől való eltávolodásaként jelenik meg. Ebből következően Rousseau kritikafogalmának alapvető sajátossága lesz, hogy az ember megváltoztathatatlan belső lényegéből, mint a kritikát lehetővé tevő mércéből indul ki. A kritika ilyen mércéjének bevezetésével leírhatóvá válnak a kölcsönös elismerés megsértésének különböző módozatai: az emberek közötti egyenlőtlenség és a szolgaság (ezek a modern társadalom keretei között nem korrigálhatók). A kritika fogalmának ilyen bevezetése felveti a kérdést, hogy hogyan egyeztethető össze az egyéni szabadság és a társadalmi élet. E probléma megoldására tesz kísérletet Rousseau a *Társadalmi szerződés*ben illetve az *Emil*ben. E művek részletes elemzésével megmutatható, hogy a fent említett összeegyeztetés Rousseau-nál sikertelen maradt.

Kant *Az ítélőerő kritikájá*val kiteljesítette kritikáinak rendszerét, és ezzel a kritika mint propedeutika feladatát *A tiszta ész kritikájá*ról a kritikák rendszerére helyezte át. A kritika, azaz a megismerőképességek vizsgálata Kant szerint a doktrinális kutatás, azaz a metafizika lehetőségét alapozza meg. Ez a terület csak két részre, az erkölcsök és a természet metafizikájára oszlik; az ítélőerő nem jelöl ki egy olyan szférát, amelyet a metafizika területén tanulmányoznunk kellene. Mindez a reflektáló ítélőerő sajátos természetének tudható be, amely az ízlés antinómiájában is megmutatkozik: az ízlésítélet a megismerési ítéletekhez hasonlóan általános helyeslésre tart igényt, bár objektív alapja nem adható meg; ezért nem alkotható meg olyan tudomány, amely az esztétika általános törvényeit a priori módon megadná. A filozófián belül így az esztétika csak a Kant által elvégzett transzcendentális kritika formájában lehetséges. A művészetről való beszéd egyéb formái már nem a filozófiához tartoznak.

Az ítélőerő kritikájának második részében Kant az organikus magyarázatát állítja középpontba, melyet az tesz olyan nehézzé, hogy mechanikai törvények segítségével nem írható le maradéktalanul, azaz nem áll rendelkezésünkre egy olyan általános törvényszerűség, mely alapján ítéletet alkothatnánk róla. Az érzékelésben adott elkülönült jelenségeket az értelemnek

össze kell kötnie, hogy ismeretet hozhasson létre, ezért az organikus magyarázatakor Kant bevezeti a célszerűség fogalmát, a számunkra egyedül ismert egységforma mintájára. Megismerésünk során – emberi természetünknél fogva – szükségünk van különböző tételek és fogalmak feltételezésére, amelyekről nem mondhatjuk el (nem tudhatjuk biztosan), hogy megfelelnek-e a tárgyaknak.

A kritikák rendszerének megalkotásával párhuzamosan Kant belekezdett a kritikai filozófia természetfilozófiájának kidolgozásába. Az ehhez a törekvéshez köthető főmű, *A természettudományok metafizikai kiinduló elvei*, négy szakaszban foglalja össze a természettudományok mintájaként szereplő matematizált fizikát. Bár nem közvetlenül e mű gondolataiból kiindulva következett be a relativitás elméletének kidolgozása, de az bátran kimondható, hogy ebben a kis könyvben (nem utolsósorban a leibnizi metafizika utórezgéseként) a relativitás elméletével könnyen összeegyeztethető kezdeményezéseket találhatunk. A kanti természetfilozófia bizonyos aspektusait tekintve korát megelőzően modern, annak köszönhetően, hogy alapjául a kritikai metafizika szolgál.

Carl Leonard Reinhold filozófiájában a kritika fogalma elsősorban *A tiszta ész kritikája*hoz való viszonyában körvonalazódik. Reinhold szerint a kor válságára (mely elsősorban a vallási kérdésekben megmutatkozó bizonytalanságban jelenik meg) csak *A tiszta ész kritikája* nyújthat választ. Ahhoz azonban, hogy ez a válasz mindenki által elfogadottá váljék, ezt a művet immanens módon rekonstruálni kell (újra elő kell adni). Ehhez pedig egy olyan alaptételt kell megfogalmazni, melynek segítségével a filozófia szigorú tudománnyá tehető. Ugyanakkor már a korabeli Reinhold kritikákban széleskörű vita támad arról, hogy a Reinhold által megadott tudat-tétel mennyiben tekinthető alaptételnek, és felvetődik az alap és alaptétel fogalmi elválasztásának szükségessége. (A Reinhold tanítványai által megfogalmazott kritikai szempontok jelölték ki a romantika legfontosabb kiinduló alapgondolatait.)

Fichte a kanti kritikai filozófia szelleméből indul ki, és ahogy Reinhold, ő is Kant filozófiájának megalapozására törekszik. A fichtei tudománytan első vázlatai Reinhold filozófiájának kritikai vizsgálatából, a reinholdi alaptétel-filozófia hiányosságainak kiküszöbölésén keresztül születnek meg. Ha igaz az, hogy Fichte a kritika módszerével a filozófiai tudás alapjainak kidolgozására törekszik, akkor munkásságát egyfajta *konstitutív kritika* jellemzi. A kanti kritikafogalom továbbélése Fichténél egyben azt is jelenti, hogy számára a kívülről jövő kritika nem lehetséges, hiszen annak, hogy valamit kritikának tekinthessünk, előfeltétele, hogy azt a transzcendentálfilozófia igazságán belül fogalmazzuk meg. Ennek értelmében a tudománytan megítélője is csak a teljesen elfogadás (és a saját keretein belül megfogalmazott kritika) és a teljes elvetés között választhat. Az ebből következő frontális, kétoldalú, polemikus jellegű kritikafogalom lesz az, ami Fichte munkásságát uralja. Ugyanakkor a kritika mozzanatai Fichténél a dialektikus-szintetizáló eljárásban is megjelennek. Fichte a kritikai társadalomtudomány szempontjából is fontos szerző. Habermas *Megismerés és érdek* című művében külön fejezetet szentel Fichte érdemeinek, aki a spekuláció és az élet szükségszerű egymásra vonatkoztatottságát hangsúlyozza, és az addigi kontemplatív megismerésfogalommal szemben egy gyakorlati érdekeket szolgáló megismerésfogalmat vezet be, és ezáltal az emancipációs *megismerési érdek* fogalmi előkészítője lesz.

Schelling kritikafogalma nagy mértékben a schellingi és a kanti filozófia viszonyából érthető meg. Egyrészt Schelling elfogadja Kant filozófiájának megnevezésére a kritikai filozófia megjelölést, és miközben Reinhold és Fichte nyomdokain maga is ennek a filozófiának a továbbvivőjeként lép fel, a voltaképpeni „kritikai munkát", vagyis a kanti értelemben vett kritikát, az ész önvizsgálatát, már lezártnak tekinti. Másrészt viszont ő maga is fontosnak tartja a filozófiai kritikát, azaz a filozófiai művek bírálatát, melyet maga is művel, és amelynek *A*

filozófiai kritika lényegéről általában... című (Hegellel közösen írt) szövegben az elméletét is kidolgozza. Itt a kritika a kantitól eltérő értelemben jelenik meg: a kritika a nyilvánosság előtti bírálat, melynek az egyetlen filozófia eszméjének kibontakozását kell segítenie. Ebben az értelemben kritikákként nem annyira Schelling recenziói, mint inkább a saját műveiben található filozófiatörténeti áttekintések tűnnek érdekesnek, melyekben elődei gondolatait a saját művében testet öltő igaz filozófiához vezető út állomásaiként jeleníti meg.

Kant transzcendentális kritikájának, avagy *A tiszta ész kritikájá*nak a vizsgálata a kritikai elmélet egy alapvető problémájához vezet el. Ez egy ellentmondás formájában jelentkezik, amely azonban nem a dialektikus ész antinómiája (melyet Kant a világ eszméje kapcsán fejt ki), hanem az ész és az értelem között feszülő, ki nem fejtett ellentmondás. Az antinómia abban áll, hogy a szubjektum egyszerre jelenik meg az értelem ama spontán képességeként, amely a képzetek sokféleségének a megismerés során szintetikus egységet ad, és az ész azon eszméjeként, amelynek pusztán regulatív, logikai használata megengedett, konstitutív használata azonban nem. Ez utóbbi ugyanis már empirikus predikátumokat (például a létezés predikátumát) rendelné a szubjektumhoz. Kant azonban időnként éppen erre hajlik a megismerés megalapozása során. A kutatást orientáló kérdés az, hogyan lehet ezt az ellentmondást feloldani úgy, hogy a transzcendentális kritikai projekt érvényben maradjon. Az ellentmondás feloldásának egy módját Hegelnél megtaláljuk: Hegel szemében Kant nagy érdeme abban áll, hogy az öntudat szintézisét a fogalom lényegeként határozza meg. Eszerint egy tárgy fogalmi felfogása nem más, mint annak az én formájára hozása. Azonban e fogalom alá rendelést Kant csupán a jelenségnek és nem a magában való dolog megismeréseként értelmezi. Ezért van az, hogy Kant esetében a dialektikus ész pusztán illuzórikus eszméket termel, melyek ellentmondásba torkollnak. Hegelnél azonban az ellentmondás az önmaga fogalmát megismerő spekulatív ész szükségszerű mozzanata. Az ész szintézise magába foglalja az ellentmondó meghatározások elválasztását és egymásra vonatkoztatását. A szintézis tehát nem egyszerűen a jelenség szintézise a szubjektumban, hanem a magában-való magáért-valóvá válása.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport folytatta a Pécsi Tudományegyetemen (PTE) megkezdett oktatási tevékenységét, valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (ELTE BTK) Filozófia Intézetével együttműködve megrendezték első konferenciájukat „A kritika fogalma a XVII–XVIII. században” címmel, ahol lehetőségük volt megvitatni eddigi eredményeiket. A konferencián elhangzott előadások anyagából összeállított kötet az Áron Kiadónál jelent meg. Emellett szakcikkeket és fordításokat készítettek, publikáltak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

ELTE BTK Filozófia Intézete, MTA Pécsi Területi Bizottsága. Az ELTE-vel közösen szervezték a konferenciájukat.
A csoport tagjai a PTE filozófia szakán mindannyian részt vesznek az oktatói munkában (azáltal, hogy előadásaikat megnyitják a hallgatóknak). A csoport vezetője a PTE Filozófia Tanszékének tanszékvezetője. A csoport egyik tagja a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) filozófia szakán óraadó, egy másik a Wesley János Főiskolán kutató.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Megjelentek a projekt keretében készült első publikációk (Részletek: MTMT)
Legfontosabb publikáció:
Blandl, Borbála; Boros, Bianka; Czétány, György; Kővári, Sarolta (szerk.): *A kritika fogalma a XVII–XVIII. században.* Budapest: Áron Kiadó (2019). ISBN: 9789639210974 Link: http://real.mtak.hu/90602/

MTA–PTE ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉS EURÓPAI FOGLALKOZTATÁSPOLITIKAI ÉS MUNKAJOGI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Kiss György, az MTA levelező tagja
7622 Pécs, 48-as tér 1.
telefon: (72) 501 599/23223
e-mail: kiss.györgy@ajk.pte.hu; honlap: http://mta-pte.ajk.pte.hu/
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A 2018. évben a kutatás egyik súlypontja a személyek határokon átnyúló munkavégzési célú mozgása munkaerőpiaci és foglalkoztatáspolitikai (gazdaságpolitikai) kereteinek kutatása, kidolgozása és rögzítése volt. Ez a kutatási aktivitás a kutatócsoport közgazdaságtudománnyal foglalkozó két tagjának tevékenységével, illetve vezetésével valósult meg, és elsődlegesen arra irányult, hogy a kutatás számára egységes fogalmi kereteket alakítson ki, amelyek a továbbiakban lehetővé teszik a migráció legfontosabb dimenzióinak, külső és belső befolyásoló tényezőinek, valamint társadalmi-gazdasági hatásainak vizsgálatát. Az említett kutatás keretében készült dolgozatokat a „Pécsi Munkajogi Közlemények" (PMJK) című folyóirat különszáma közli. A 2018. évben megtörtént egy, a 2019. év tavaszán sorra kerülő workshop előkészítése. Ennek résztvevői – hazai kutatókon kívül – a szomszédos országokból származó (jogász és közgazdász) kutatók, és a tervezett cél az, hogy a szomszédos országokba/országokból irányuló munkaerő-mozgás, különösen az úgynevezett ingázás jelenségét (annak mértékét, okait, munkaerőpiaci hatásait) feltárja. A 2018. évben a kutatás másik súlypontját egy tulajdonképpeni aktualitás feldolgozása képezte. Ennek lényege a 96/71/EK irányelv 2018-ban bekövetkezett – rendkívül terjedelmes és alapvető jogpolitikai fordulatot hozó – módosítása. A kutatócsoport vezetője az ECE Thematic Review 2019-ben véglegesített jelentésében részletesen feldolgozta a változásokat („Transposition of the Enforcement Directive on Posting of Workers") Az ehhez a kutatáshoz kapcsolódóan elkészült dolgozatokat ugyancsak közlik a PMJK említett kiadásában, emellett a kutatócsoport tagjainak publikáció számos hazai és nemzetközi folyóiratban és tanulmánykötetben kerültek publikálásra.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

E tevékenységhez kapcsolódóan a kutatócsoport mintegy nyolcszáz tételből álló hazai – mondhatni teljes körű – szakirodalmi adatbázist hozott létre.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport két tagja részt vesz a Kúria Munkajogi Jogesetelemző Munkacsoportjának a munkájában, amely többek között a kutatócsoport témáját is magában foglalja.

III. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és külföldi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport három tagja részt vett a KÖFOP 2016/257/NKE-ÁKK „Közszolgálati jogi és HR komplex kutatás" programjában.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bankó, Zoltán: A távmunka szabályozása Magyarországon: Munkajogi és foglalkoztatáspolitikai célok, intézkedések és problémák. MUNKAÜGYI SZEMLE ONLINE 61:2 pp. 26-37. (2018)
2. Bankó, Zoltán: A távmunkavégzésre létrejött munkajogviszonyra vonatkozó jogalkotás és jogalkalmazás egyes kérdései. In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; Tálné, Molnár Erika (szerk.): Quid Juris?: ünnepi kötet a Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete megalakulásának 20. évfordulójára. Budapest, Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kúria, Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete, pp. 37-44. (2018)
3. Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; László, Gyula; Sipos, Norbert; Zaccaria, Márton Leó; Kiss, György (szerk.); Berke, Gyula (szerk.); Bankó, Zoltán (szerk.): A személyek határokon átnyúló munkavégzésének munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai és munkajogi kihívásai I. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar (2018)
4. Bankó, Zoltán: Gyermekek és fiatalok foglalkoztatására vonatkozó nemzetközi és magyar munkajogi szabályok. In: Pál, Lajos; Petrovics, Zoltán (szerk.): Visegrád 15.0: A XV. Magyar Munkajogi Konferencia szerkesztett előadásai. Budapest: Wolters Kluwer (Budapest), pp. 173-188. (2018)
5. Bankó, Zoltán; Zaccaria, Márton Leó: Posting irányelv reform előtt, alatt és után – fókuszban a munkavállalói jogvédelem (?) In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; László, Gyula; Sipos, Norbert; Zaccaria, Márton Leó, Kiss, György; Berke, Gyula; Bankó, Zoltán (szerk.): A személyek határokon átnyúló munkavégzésének munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai és munkajogi kihívásai I. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 141-175. (2018)
6. Berke, Gyula: Egy munkajogi jogharmonizációs történet. In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; Tálné, Molnár Erika (szerk.): Quid Juris?: ünnepi kötet a Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete megalakulásának 20. évfordulójára. Budapest, Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kúria, Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete, pp. 45-57. (2018)
7. Berke, Gyula: A munkavállalók szolgáltatások nyújtása keretében történő kiküldetéséről szóló 96/71/EK irányelv módosításáról. In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; László, Gyula; Sipos, Norbert; Zaccaria, Márton Leó - Kiss, György; Berke, Gyula; Bankó, Zoltán (szerk.): A személyek határokon átnyúló munkavégzésének munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai és munkajogi kihívásai I. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 176-177. (2018)
8. Kiss, György: A gazdasági és szociális követelmények hatása a munkaszerződés megítélésére. In: Halm, Tamás; Hurta, Hilda; Koller, Boglárka (szerk.): Gazdasági, politikai és társadalmi kihívások a 21. században. Ünnepi kötet a 65 éves Halmai Péter tiszteletére. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, pp. 165-177. (2018)
9. Kiss, György: Transition of Contract of Employment: from the *Locatio Conductio* to the *Relational Contract*. NEW ZEALAND JOURNAL OF EMPLOYMENT RELATIONS 43:3 pp. 75-90. (2018)
10. Kun Attila: Az alternatív vitarendezés új perspektívái a transznacionális munkajogban. In: Auer Ádám, Berke Gyula, György István, Hazafi Zoltán (szerk.): Ünnepi kötet a 65 éves Kiss György tiszteletére - Liber Amicorum in honorem Georgii Kiss aetatis suae LXV. 910

p. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, pp. 605-620. (2018) (Liber Amicorum in honorem Georgii Kiss aetatis suae; LXV.) (ISBN:978-615-5877-85-8)

11. Kun Attila: Beyond European Works Councils?: Global Mechanisms of Information-Sharing and Workers' Involvement Within Multinational Enterprises. In: Jan Pichrt, Kristina Koldinská (szerk.): Labour Law and Social Protection in a Globalized World: Changing Realities in Selected Areas of Law and Policy. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2018. pp. 103-115. (2018) (Bulletin of Comparative Labour Relations; Vol. 103.) (ISBN:978-94-035-0093-5)
12. Kun, Attila: Munkajogviszony és digitalizáció: rendszerszintű kihívások és a kezdetleges európai uniós reakciók. In: Pál, Lajos; Petrovics, Zoltán (szerk.) Visegrád 15.0: A XV. Magyar Munkajogi Konferencia szerkesztett előadásai. Budapest: Wolters Kluwer (Budapest), pp. 389-416. (2018)
13. Kun, Attila: How to Operationalize Open Norms in Hard and Soft Laws: Reflections Based on Two Distinct Regulatory Examples. INTERNATIONAL JOURNAL OF COMPARATIVE LABOUR LAW & INDUSTRIAL RELATIONS 34:1, pp. 23-52. (2018)
14. Kun, Attila: Liability Models in Supply Chains: The Flow of an Innovative Regulatory Idea in a Global Legal Space. In: Sander, G; Tomljenović, V; Bodiroga-Vukobrat, N (szerk.) Transnational, European, and National Labour Relations: Flexicurity and New Economy Chamonix: Springer International Publishing, pp. 149-174. (2018)
15. Kun, Attila: Worker representation in Hungary INTERNATIONAL LABOR BRIEF 16: 8 pp. 33-45. (2018)
16. Kun, Attila: The principle of 'equitable assessment' in Hungarian labour law – How to make it work? HUNGARIAN JOURNAL OF LEGAL STUDIES 59:1 pp. 40-57. (2018)
17. Sipos, Norbert; László, Gyula: A mobilitás, migráció gazdasági, munkaerőpiaci nézőpontból – A mobilitás befolyásoló tényezői, mozgatóerői és korlátai. In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; László, Gyula; Sipos, Norbert; Zaccaria, Márton Leó - Kiss, György; Berke, Gyula; Bankó, Zoltán (szerk.): A személyek határokon átnyúló munkavégzésének munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai és munkajogi kihívásai I. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 76-140. (2018)
18. Sipos, Norbert; László, Gyula: A mobilitás, migráció gazdasági, munkaerőpiaci nézőpontból – A mobilitás, migráció fogalmi keretei. In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; László, Gyula; Sipos, Norbert; Zaccaria, Márton Leó - Kiss, György; Berke, Gyula; Bankó, Zoltán (szerk.): A személyek határokon átnyúló munkavégzésének munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai és munkajogi kihívásai I. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 44-75. (2018)
19. Sipos, Norbert; László, Gyula: A mobilitás, migráció gazdasági, munkaerőpiaci nézőpontból – A kutatás keretei és szakirodalmi bázisa. In: Bankó, Zoltán; Berke, Gyula; László, Gyula; Sipos, Norbert; Zaccaria, Márton Leó - Kiss, György; Berke, Gyula; Bankó, Zoltán (szerk.): A személyek határokon átnyúló munkavégzésének munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai és munkajogi kihívásai I. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 7-43. (2018)

MTA–SZTE ANTIKVITÁS ÉS RENESZÁNSZ: FORRÁSOK ÉS RECEPCIÓ KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Vígh Éva, az MTA doktora
6722 Szeged, Petőfi Sándor sgt. 30–34.
telefon: (62) 544 375; (20) 393 4390
e-mail: eva.vigh@libero.it; humanitas.szte@gmail.com
honlap: http://klasszika.hu/mta-tamogatott-kutatocsoport/
https://www.facebook.com/antikvitasesreneszansz/
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport ötéves kutatási célkitűzése, hogy két korszak, az ókor és a reneszánsz rendkívül gazdag kapcsolatrendszerének kutatása terén, az egyes részterületeken (klasszika-filológia, neolatin irodalom és művelődés, italianisztika, régi magyar irodalom) folyó vizsgálatokat együttműködésben, szervezetten, világosan artikulált koncepció mentén folytassa. A kivitelezéshez tartozó terveknek megfelelően minden évben a korábbi időszak munkáját, eredményeit áttekintő, illetve a következő periódus feladatait kijelölő workshopokat tartanak a csoport tagjai számára, valamint a kutatócsoport tagjai rendszeresen részt vesznek bel- és külföldi konferenciákon, és a kutatás eredményeit lehetőség szerint nyomtatott formában is közzé teszik. 2018-ban ezen tervek mindegyike megvalósult. A kutatócsoport tagjai által kutatott témák különbözősége és a kutatások jellege miatt jobbára egyénileg végezhető munka ellenére, hazai és külföldi konferenciákon és workshopokon közös részvétellel, közös szekcióban mutatta be szakmai eredményeit, ami szakmai kapcsolatai építését is erősítette. 2018-ban öt ilyen nagy konferencia zajlott (három saját, illetve csatlakozott szervezésben), amelyen a kutatócsoport valamennyi tagja részt vett:

- *XIII. Ókortudományi Konferencia* (Szeged, 2018. május 24–26.) – a kutatócsoport önálló szekcióval jelentkezett az ókor és a reneszánsz témakörét érintő és a kutatócsoport munkájához kapcsolható további előadásokat is bevonva.
- *17th International Conference of IANLS*, Albacete (29 July – 3 August 2018, Spain) – a neolatin világkonferencián a kutatócsoport belső és külső tagjai közül öten vettek részt már elfogadott előadással.
- VI. *Sapiens ubique Civis* – International PhD Student Conference in Classical Studies (Szeged 2018. augusztus): három fiatal kolléga vett részt előadással.
- *Mare Internum Culture–Humanistic Ideas, Relationships and Parallels in the Early Modern Age* (October 12th–14th, 2018-Juraj Dobrila University of Pula's Faculty of Humanities, Croatia)
- A *kutatócsoport éves workshopja* (Szeged, 2018. november): a magyarországi kutatások integrálásával a 2018-as eredmények bemutatását és megvitatását célozta, és a további kutatási terveket, publikálási lehetőségeket egyeztette.

Minden kutató a saját témájához illeszkedő további specifikus, hazai és külföldi konferenciákon vett részt. Ezek tételes felsorolására most nincs mód, de az elhangzottak jó része megjelenik nyomtatásban és szervesen illeszkedik a kutatási célkitűzésekbe is. 2018-as kutatási év alapvető feladatának tekintette és megvalósította:

- a kutatási eredmények és az ezekhez kapcsolódó források, fordítások közzétételét könyvek formájában, részben a kutatócsoport külön e célból létrehozott könyv-sorozatában;
- a 2017 őszén elindított A&R (*Antikvitás és Reneszánsz*) folyóirat szakmai körökbe való bevezetését és elismertetését;
- a fiatal kutatók szakmai támogatását, kutatási eredményeik publikálását.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A 2018-as kutatási év sikerét alapvetően meghatározzák a publikációs mutatók. A kutatócsoport (külső vagy belső) tagjai a kutatócsoport által koordinált kutatások eredményeképpen 6 könyvet (ebből 4 monográfiát) jelentettek meg, amelyek a kutatási tervekhez szervesen illeszkedő publikációk (lásd V. fejezet). Az antik irodalom és művelődés forrásait felmérő és annak újkori, reneszánszkori recepciójára vonatkozó eredmények, a neolatin műveltség kutatása és magyar vonatkozásainak feltérképezése illeszkedtek az ötéves munkatervben felvázolt célkitűzésekhez.

A kutatócsoport folyamatban lévő kutatási eredményeinek publikálása, valamint az ókor és reneszánsz, továbbá a neolatin tanulmányok tematikájához illeszkedő, egyéb kutatási helyeken született eredmények és a források közzétételére létrehozott A&R folyóirat második száma is megjelent 2018 őszén. Jelenleg a harmadik szám anyagának a lektorálásán és összeállításán dolgozik a szerkesztőbizottság. A kutatási eredmények hasznosítása – a hazai és nemzetközi tudományos közegen kívül – nyilvánvalóan a felsőfokú oktatásban is szerepet kap, az egyetemi oktatáson túl különösen a jövő tudományos kutatóinak kinevelésében (ld. OTDK).

A kutatócsoport egyik célkitűzése, a magyar művelődéstörténet szerepének és külföldi kapcsolódási pontjainak feltérképezése szintén jelentős – publikációkban is megvalósuló eredmények – elérését tette lehetővé (lásd ismételten V. fejezet).

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport fontos célkitűzése, hogy a kutatási eredményeket tudománynépszerűsítő előadások, szabadegyetemi kurzusok, gimnáziumi diákszimpózium formájában is terjessze és felkeltse az érdeklődést a kutatások iránt. Az ennek keretében (jobbára saját szervezésben) elhangzott előadások a társadalom (életkorban és felkészültségben) legszélesebb rétegei felé fordultak. A klasszikus ókortól a reneszánsz koráig terjedő mintegy kétezer év irodalma, művészete és általában művelődéstörténete végtelen sok témát nyújt az érdeklődő közönség számára, és ezeket – gyakran a neolatin kutatások bekapcsolásával – a magyar művelődés integrálásával lehet gazdagítani. Ilyen jellegű programok voltak a kutatók éjszakáján szervezett programok, szabadegyetemi előadások és egyéb tematikus előadás-sorozatok.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport alapvető célja, hogy más felsőoktatási intézményekkel (PPKE, ELTE, DE) és kutatóintézetekkel (MTA Irodalomtudományi Intézet), valamint az egyes kutatók szakmai kapcsolataira épülő külföldi kutatási központokkal, iskolákkal teremtsen és tartson kapcsolatot, amelyekkel kölcsönösen hasznos együttműködés alakítható ki. A senior kutatók teljes óraszámban oktatnak, szakdolgozatok témavezetői, a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Irodalomtudományi Doktori Iskola képzésben témavezetőként vesznek részt. A fiatal kutatók is óraadóként két tanszék oktatási feladataiból veszik ki részüket.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője 2018-ban a Balassi Kiadóval pályázatot nyújtott be tudományos könyvkiadás támogatására az MTA-hoz, amelyre a Könyv- és Folyóirat-kiadói Bizottság

egyedi támogatói döntés alapján 1.500.000 Ft támogatást nyert el az *Állatszimbolika enciklopédia* című kiadvány megjelentetésére.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

2018-ban összesen 28 – affiliációval ellátott – tudományos cikket publikáltak a kutatócsoport tagjai. Ezek közül néhány könyv formájában megjelent, tudományos kutatási eredményeket tartalmazó, kiemelkedő jelentőségű publikáció:

1. Máté Ágnes, *Fabula és história határán: Vándormotívumok- és anekdoták magyar történelmi alakokra vonatkozó itáliai elbeszélő forrásokban*, Szeged: Lazi Könyvkiadó (2018) http://real.mtak.hu/cgi/users/home?screen=EPrint::View&eprintid=89858
2. Francesco Petrarca, *Liber sine nomine. Cím nélküli könyv*, ford., bev. tan., jegyz. Ertl Péter, Szeged: Lazi Könyvkiadó (2018) ISBN: 9789632673837
3. Gellérfi Gergő, *Allúziós technika és műfaji hatások Iuvenalis szatíráiban*. Budapest: ELTE Eötvös József Collegium (2018) ISBN: 9786155371950
4. Vígh Éva, *Állatszimbolika a közép - és újkori Itália irodalmában*, Szeged: Lazi Könyvkiadó (2019) ISBN: 9789632674124

MTA–SZTE KÉPESSÉGFEJLŐDÉS KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Csapó Benő, az MTA doktora
6722 Szeged, Petőfi sgt. 30–34.
telefon: (62) 544 354; fax: (62) 544 354
e-mail: csapo@edpsy.u-szeged.hu
honlap: http://www.edu.u-szeged.hu/kkcs/
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport feladatai a 2003-ban elindított Szegedi Iskolai Longitudinális Program (HELP) felmérései köré szerveződnek. A vizsgálatok középpontjában a matematika, a szövegértés és a természettudományos gondolkodás áll az általános iskola nyolc évfolyamán. A program keretében négyévenként újabb iskolába lépő minta követése indul el. Az utóbbi években a mérések az óvodai populációra is kiterjedtek, jelen pályázati ciklusban a kutatócsoport kiemelt figyelmet fordít a meglévő mérőeszközök használatának elemzésére, új mérőeszközök kidolgozására, valamint az óvoda-iskola átmenet vizsgálatára. További prioritást jelent a leszakadó társadalmi rétegekből kikerülő gyermekek felzárkóztatási lehetőségeinek tanulmányozása, segítése, a mindennapi pedagógiai munkát segítő fejlesztőprogramok kidolgozása és hatékonyságvizsgálata, valamint a természettudományos tudás és az azt befolyásoló tényezők részletesebb feltárása.

A kutatócsoport feladatai 2018-ban négy fő terület köré szerveződtek. (1) Az iskolai kontextusban végzett longitudinális felmérések keretében a feladat az aktív mintákon a nagymintás mérések kivételezése volt a következő területeken: szövegértés, matematika, természettudomány, induktív gondolkodás, idegennyelv-tudás, színek percepciója, értékeléssel kapcsolatos tanulói nézetek. A mérések megvalósításához célként fogalmazódott meg új mérőeszközök kifejlesztése a színpercepció és az értékeléssel kapcsolatos attitűdök területein. (2) A kora gyermekkori fejlesztés és az óvoda-iskola átmenet támogatása területen kiemelt feladat a DIFER-tesztek elektronikus változatainak bemérése, valamint az Iskolakezdő Mérőcsomag prediktív validitásának vizsgálata. (3) A társadalmi felzárkózás támogatása, a leszakadó társadalmi rétegekből kikerülő gyermekek tanulási esélyeinek javítása érdekében a kutatócsoport fejlesztőprogramok, módszertani segédanyagok kidolgozását tűzte ki célul. (4) Az adott év további feladata a tanulók idegennyelv-tudásának vizsgálata, a teljesítményeket befolyásoló tényezők feltárása volt. A feladatok elvégzéséhez az adatbázisok folyamatos építése, archiválása, az adatok elemzése, visszacsatolása, az eredmények publikálása és disszeminációja szükséges.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az óvoda-iskola átmenet támogatása érdekében a kutatócsoport által kifejlesztett Iskolakezdő Mérőcsomag óvodai mintán is alkalmazásra került. A közel 400 szegedi és Szeged környéki óvodás gyermek körében végzett vizsgálatok eredményei alapján a tesztek megbízhatóak, a mérések kivitelezhetők. A gyermekek képességeinek fejlettségében nagy különbségek tapasztalhatók. Az iskolai mintán végzett longitudinális vizsgálatok a kezdetben mért különbségek stabilitását igazolták. A meghatározottság erősebb az olvasás, mint a matematika terén. Az eredmények jelzik az induló különbségek kiegyenlítésének szükségét. Az óvoda-iskola átmenet segítése céljából megvalósult a DIFER-tesztek digitális verzióinak tesztelése óvodai mintán. Az eredmények alapján a hét részteszt közül kettő teljes mértékben, egy pedig részben ültethető át úgy online felületre, hogy azokat a tanulók önállóan oldják meg. Az előbbi

két részteszt, a beszédhanghallás és a relációszókincs szemtől szembeni és online verzióinak adatfelvétele megtörtént, a két tesztváltozat adatainak elemzése, a szemtől szembeni és az online tesztváltozatok összehasonlítása jelenleg is megvalósulás alatt áll. Az eredmények rámutatnak a DIFER-tesztek digitális változatának korlátaira, valamint kijelölik a további fejlesztési irányokat is.

A felzárkóztatás és a tanulási esélyek támogatása érdekében a kutatócsoport a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Oktatáselméleti Kutatócsoportjával együttműködve készít fejlesztőprogramokat, módszertani segédanyagokat. 2018-ban nyolc program kidolgozása kezdődött el: öt az olvasás-szövegértés, egy a matematikai, egy pedig az induktív gondolkodás fejlesztésére irányul. A fejlesztőanyagok kialakítása és hatékonyságának tesztelése jelenleg is zajlik. A területhez kapcsolódó kutatási eredmények alapján, amelyek a tanulmányi sikeresség létrejöttének összetettségére utalnak, megkezdődött a háttérben álló tényezők szisztematikus rendszerének kialakítása. A kutatócsoport továbbra is rendszeresen tájékoztatást ad az iskoláknak és az óvodának az eredményekről a kapcsolattartásban használt elektronikus felületen (eDia platform) keresztül.

A nyolcadikos tanulók körében végzett természettudományos gondolkodásra irányuló vizsgálatok eredményei megerősítették, hogy a tanulóknak komoly nehézséget okoz a tudományos kísérletek tervezése, a változók kezelése és kontrollja. A tanulók elsősorban a jegyek megszerzéséért tanulnak, és úgy érzik, a természettudományos tudás nem lesz fontos a későbbi munkájuk, a karrierjük építése során. Az eredmények felhívják a figyelmet a természettudományos tantárgyak tanítási módszereinek átgondolására.

A kutatócsoport vizsgálta a 8. évfolyamos tanulók idegennyelv-tudása, szövegértése és induktív gondolkodása közötti kapcsolatokat és a szülők iskolázottságának teljesítményre gyakorolt hatását a HELP adatainak felhasználásával. Az eredmények szerint a gondolkodási képességek meghatározó szerepet játszanak az idegennyelv-tudás alakulásában, az angol esetében ez a meghatározottság erősebb; németnyelv-tudásban az anyanyelvi szövegértés hatása jelentősebb. A szülők iskolai végzettsége meghatározóbb az angol, mint a német nyelvtudásban. Az eredmények felhívják a figyelmet a gondolkodási képességek fejlesztésének szükségességére, és a tudás társadalmi meghatározottságának problémáira is.

A kutatócsoport vizsgálta a Máté-effektus jelenségét a HELP adatainak elemzésével: a szövegértés és a természetismeret-tudás kapcsolatát a természetismeret teszteken 4. és 6. évfolyamon is leggyengébben és legjobban teljesítő tanulók körében. Az eredmények szerint a Máté-effektus kimutatható a természetismeret tanulásában. A minta 13%-a mindkét mérési pontban a leggyengébb, 11,6%-a a legjobbak között maradt. A leggyengébben teljesítők több mint felének komoly szövegértési problémái vannak. Az eredmények rámutatnak a kisiskolásokat célzó olvasást, természettudományi tudást érintő fejlesztések fontosságára.

A színpercepció területén online teszt került kifejlesztésre. Ennek pszichometriai jellemzői megfelelőek, a mérőeszköz megbízhatóan méri a diákok színértelmezési képességeit, ami fontos alapját képezheti a további, vizuális képességcsoportokat feltáró vizsgálatoknak.

b) Tudomány és társadalom

A kutatócsoport tudományos kommunikációjában a tudományos eredményre alapozott döntéshozás és fejlesztés jelenti az egyik irányadó gondolatot. A pedagógustársadalom, valamint a szélesebb társadalmi réteg elérése érdekében a kutatócsoport több interjút adott és előadásokat tartott, melyek közül a legjelentősebb az Akadémián elhangzott „Tanulóközpontú

oktatás a tudás évszázadában" című előadás a Magyar Tudomány Ünnepén. Az interjúk között a következők említhetők: „Oktatás, nevelés és tudomány – célok, alapelvek, mérések" (Apertúra), továbbá „A tudás az élet minőségének egyik legfontosabb meghatározó tényezője" (168 óra). A kutatócsoport munkatársai számos fórumon tartottak előadásokat, többek között a Köznevelési Szakértők Országos Egyesülete konferenciáján, az Országos Közoktatási Szakértői konferencián, vagy a Nemzeti Pedagógus Kar rendezvényein. A tudománynépszerűsítés, valamint a szélesebb körű nyilvánosság elérése szellemében a kutatócsoport munkatársai a Kutatók Éjszakája programsorozatban is képviseltették magukat.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport munkájában részt vesznek az SZTE Neveléstudományi Intézetének, az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar (SZTE JGYPK) Tanító- és Óvóképző Intézetének, valamint az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának munkatársai. A mérőeszközök fejlesztése pedagógusok közreműködésével történik. A kutatócsoport részt vesz az SZTE Neveléstudományi Intézet, az SZTE Pénzügyek és Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Intézete és az SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola oktatói munkájában. A külföldi doktoranduszok (Stipendium Hungaricum) témavezetésének eredményeképpen a kutatócsoport mérései számos országra kiterjednek (pl.: Namíbia, Mongólia, Kazahsztán, Azerbajdzsán). A kutatócsoport több MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program működésében végez tesztfejlesztést, szakértői munkát (MTA–SZTE Természettudomány Tanítása, MTA–ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani, MTA–Rényi Felfedeztető Matematikatanítás, MTA–LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoportok). A kutatócsoport szoros kapcsolatot ápol a Helsinki Egyetem munkatársaival, aminek eredményeképpen többek között két professzor, Jari Lavonen és Jarkko Hautamäki is tartott Szegeden előadást. A kutatócsoport vezetője Kínában a Three Gorges University és a Beijing Normal University meghívott előadója volt.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport munkatársai részt vesznek a „A köznevelés keretrendszeréhez kapcsolódó mérési-értékelési és digitális fejlesztések, innovatív oktatásszervezési eljárások kialakítása, megújítása" című projekt (EFOP-3.2.15-VEKOP-17) szakmai megvalósításában.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Greiff, S., Molnár, Gy., Martin, R., Zimmermann, J., & Csapó, B. Students' exploration strategies in computer-simulated complex problem environments: A latent class approach. COMPUTERS & EDUCATION, 126, 248–263. DOI: 10.1016/j.compedu.2018.07.013 (2018)
2. Kasik, L., Guti, K., Gáspár, C., Tóth, E., & Fejes, J. B. Development and psychometric properties of the Avoidance Questionnaire for Adolescents (AQA). INTERNATIONAL JOURNAL OF EMOTIONAL EDUCATION, 10(2), 59–76. (2018)
3. Molnár, Gy., & Csapó, B. The efficacy and development of students' problem-solving strategies during compulsory schooling: Logfile analyses. FRONTIERS IN PSYCHOLOGY, 9, 302. DOI: 10.3389/fpsyg.2018.00302 (2018)
4. Nikolov, M. & Csapó, B. The relationships between 8th graders' L1 and L2 readings skills, inductive reasoning and socio-economic status in early English and German as a foreign language programs. SYSTEM, 73(1), 48–57. DOI: 10.1016/j.system.2017.11.001 (2018)
5. Pásztor-Kovács, A., Pásztor, A. & Molnár, Gy. Kollaboratív problémamegoldó képességet vizsgáló dinamikus teszt fejlesztése. MAGYAR PEDAGÓGIA, 118(1), 73–102. DOI: 10.17670/MPed.2018.1.73 (2018)

MTA–SZTE OSZMÁN-KORI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Papp Sándor László, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
telefon: (20) 458 8935
e-mail: papps@hist.u-szeged.hu
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2017. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA–SZTE Oszmán-kori Kutatócsoport feladata, hogy a középkori Magyar Királyság, majd a közép-európai hatalmi játszmákban részben a helyére kerülő Habsburg Monarchia békekötéseit kiadja eredeti nyelveken (latin, oszmán-török, magyar, német) és angol fordításokban. A kutatás első másfél évének a fő feladata a kiadandó anyag összeállítása volt, ennek érdekében elsősorban Bécsben és Isztambulban folytattak kutatásokat. Az anyagot feltárták és digitalizálták. Elkezdődött a török és a latin nyelvű békepéldányok tudományos átírása. A kutatócsoport tagjai elkezdték összegyűjteni a békekötések hátterére vonatkozó levéltári anyagokat is, amely munka tovább folytatódik. Az eredményekről több hazai és nemzetközi konferencián beszámoltak, publikáltak. A kutatócsoport-vezető szerkesztésében megjelent az *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* legfrissebb száma 2018-ban, amely a kutatócsoport két tagjának publikációit is tartalmazza. A kutatócsoport-vezető társszerkesztésében, ugyancsak 2018-ban jelent meg az *Aetas* című folyóirat 4. száma, amelyben a kutatócsoport munkatársai négy publikációt jegyeznek. A kutatócsoport minden tagja részt vesz az Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (SZTE BTK) Történeti Intézetének oktatómunkájában. A csoport kutatómunkáját több népszerűsítő fórumon is bemutatta, ezzel az eredmények szélesebb körű nyilvánosságra hozatala a céljuk.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Folytatódott a megkezdett forrásfeltárás a belföldi (MNL OL, Esztergomi Prímási Levéltár) és külföldi intézményekben (bécsi Österreichisches Staatsarchiv, Orientalische Konzularakademie, Österreichische Nationalbibliothek, isztambuli BOA, Atatürk Könyvtár) egyaránt. Két segédmunkatársuk az SZTE BTK Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék adjunktusával közreműködve összeállította a kora újkori magyar nyelvű szövegek átírására vonatkozó, a szegedi kora újkorászok által mérvadónak tekintett szabályzatot.
Folytatódott az ELTE Könyvtár és Levéltárban őrzött Johann Ludwig von Kuefstein konstantinápolyi nagykövet 14 kötetet kitevő iratanyagának a feldolgozása, jegyzetelése. Eddig három – összesen 3700 oldalt kitevő – kötethez 150 oldal terjedelmű jegyzék összeállítása történt meg. A kutatócsoport fiatal munkatársai egyéni témáik mellett közös kutatási területükkel is foglalkoznak. Sikeres együttműködésük egyik eredménye, hogy az eddig feltárt, 2000-es tételszámot valamivel meghaladó, az 1627. évi szőnyi békekötés történetéhez kapcsolódó iratanyag feldolgozása folytatódott, és megtörtént ennek számítógépes adatbázisba történő felvitele. Az elkészült adatbázis ugyan pontosításra, az újonnan előkerült forrásokkal további kiegészítésre szorul a jövőben, ám hasznosságát és az elemzésében rejlő lehetőségeket máris jól mutatja a fiatal kutatók *Aetas* folyóiratban megjelent közös tanulmánya. Publikációjukban az adatbázisra támaszkodva vizsgálták a Habsburg-oldal tárgyalási stratégiáját és a kommunikációs csatornákat az első szőnyi béke időszakában. Segédmunkatársuk egy kazanyi folyóiratban megjelenő cikket lektorált.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen 2018. május 24–25-én „Hétköznapok az oszmán uralom idején – egyén és közösség viszonya” címmel megrendezett konferencián a

kutatócsoport több tagja is előadást tartott: „Szőnyből tudatjuk. Három magyar diplomata – Rimay János, Tassy Gáspár és Tholdalaghi Mihály követnaplóinak összehasonlító elemzése"; „A megbízás terhe – Johann Ludwig von Kuefstein báró konstantinápolyi nagykövetségének előkészítése 1628-ban"; „A második szőnyi béke margójára. Adalékok az 1642. évi szőnyi békekötés történetéhez". Ezenkívül egyéb hazai rendezvényeken is előadtak a kutatócsoport munkatársai: „Egy 17. századi budai renegát kém identitásai jelentéseinek tükrében. Mesélő naplók és levelek." Gyula, 2018. szeptember 21.; „Megjegyzések az 1642. évi szőnyi békekötés történetéhez Esterházy Miklós és Esterházy Dániel levelezése tükrében." Vásárhelyi Történelmi Kör XI. Történettudományi Találkozója, Hódmezővásárhely, 2018. augusztus 05.

Bécsben 2018. szeptember 27–28. között „Quellen zur habsburgisch-osmanischen Diplomatie – interdisziplinär: Alte und neue Methoden der Analyse" címmel nemzetközi konferenciára került sor, ahol a kutatócsoport-vezető elnökölt, míg két munkatársa bemutatta kutatási témáját: *Die Entwicklung und die Rolle der „Geheimen Korrespondenz" in den Kommunikationskanälen zwischen Wien und Konstantinopel (1624–1658)*; *Temessük – Ein osmanischer Urkundentyp der Friedensverhandlungen.* A kutatócsoport-vezető több nemzetközi konferencián is számot adott kutatásainak eredményéről: *Vergessene ungarische Aspekte des Friedens von Passarowitz.* Neuaufbau im Donauraum nach der Türkenzeit. Wissenschaftliche Konferenz anlässlich des 300-jährigen Jubiläums des Passarowitzer Friedens, Bécs, 2018. november 14–16.; *The Treaty of Passarowitz and the Hungarians. Passarowitz 1718.* Colloque international: Intérêts des puissances et mouvements nationaux en Europe centrale – Power Interests and National Movements in Central Europe. Budapest, les 27–28 septembre 2018; *Habsburg, Macar (Erdelli) Elçilerin Gözüyle İstanbul*. VI. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu. 11–13. Mayıs 2018, İstanbul, 29. Mayıs Üniversitesi.; *Angyal Dávid kora újkori történeti munkássága.* Emlékülés Angyal Dávid halálának 75. évfordulója alkalmából, Bécsi Magyar Történeti Intézet, Bécs, 2018. december 4. Egyik segédmunkatársuk részt vett a *The Mongols and the Silk Road* elnevezésű nemzetközi konferencián 2018. május 10–11. között Szegeden a *Tolu Bay – Emīr of the Khan Berdi Bek* című előadásával.

b) Tudomány és társadalom

Segédmunkatársuk különböző egyetemi kurzusok hallgatóinak – kutatónak és tanárnak készülőnek egyaránt – levéltári látogatást szervezett egy alkalommal Budapestre, a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Országos Levéltárába, illetve több alkalommal a MNL Csongrád Megyei Levéltár szegedi intézményébe. A kutatócsoport megkezdte a 2019 első hónapjaiban meginduló saját honlap és közösségimédia-oldal kialakításának az előkészületeit annak érdekében, hogy munkájuk és eredményeik minél szélesebb közönség számára megismerhetőek legyenek. Segédmunkatársuk bekapcsolódott az SZTE Történelemtudományi Doktori Iskola munkájába, mint kommunikációs munkatárs. A kutatócsoport kiemelten fontos projektjét jelenti az 1627. és az 1642. évi szőnyi békék történetének kutatása. Ez irányú kutatási eredményeik megosztása céljából a fiatal kutatók felvették a kapcsolatot Komárom város vezetésével. Eredményeik bemutatásával kívánnak hozzájárulni a ma Komárom városrészét képező Szőny történetének alaposabb megismeréséhez.

2018. június 6-án került sor a kutatócsoport-vezető *A Sárközyek – Egy magyar származású francia államférfi családjának története a 18. század végéig* című könyvének bemutatójára az Ünnepi Könyvhét szegedi programjainak keretein belül. A kutatócsoport vezetője részt vett 2018. november 5-én az I. Belvedere-esten, a *Levéltári kutatásról kötetlenül nem csak történészeknek* című kerekasztal-beszélgetésen, ahol a nemzetközi (törökországi, angliai, ausztriai, romániai) levéltári kutatás helyzetéről, saját tapasztalatairól beszélt a zömében fiatal

történészekből, egyetemi hallgatókból álló közönségnek. Szintén a kutatócsoport-vezető interjút adott az *Ujkor.hu – A velünk élő történelem* nevű történettudományi ismeretterjesztő portálnak. Az interjú írott formában 2019-ben jelenik meg. A kutatócsoport tagjai a tudomány-népszerűsítő rendezvények közül részt vettek a Kutatók Éjszakáján (Szegedi Tudományegyetem, 2018. szeptember 28.) és bemutatták kutatásaikat, illetve azok eredményeit. *A megbízás terhe – Johann Ludwig von Kuefstein báró konstantinápolyi nagykövetségének előkészítése 1628-ban* című előadás keretén belül.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport tagjai 2018 folyamán több külföldi kutatói ösztöndíjat nyertek el. A kutatócsoport-vezető kettő, segédmunkatársai két-két hónap, illetve egy-egy hét időtartamú ösztöndíjat nyertek, amelyek segítségével már 2018-ban is megvalósultak kutatások Bécsben, elsősorban az Osztrák Állami Levéltárban (ÖStA). Másik segédmunkatársa kilenc hónapra szóló Államközi ösztöndíjat nyert el, amelynek segítségével Lengyelországban, Krakkóban végez levéltári és könyvtári kutatómunkát, s felkérésre a krakkói Jagelló Egyetemen tartott angol nyelvű előadásokat és vezet önálló kurzust magyar történelem témakörben. Szintén ezen munkatárs közreműködésével 2019-re tervezett nemzetközi konferencia szervezése is megindult a Jagelló Egyetem és a kutatócsoport munkatársainak részvételével. Másik segédmunkatársuk 2017-ben elnyert ösztöndíj segítségével 2018-ban hat hónapot töltött Bécsben, ahol kutatómunkát végzett a bécsi levéltárban, illetve konzultációt folytatott a Bécsi Egyetem Orientalista Intézetében (Universität Wien, Institut für Orientalistik).

A kutatócsoport tagjai együttesen bekapcsolódtak az SZTE BTK Történeti Intézetének oktatómunkájába, részt vesznek a tanár- és történészképzésben magyar nyelvű előadások, szemináriumok vezetésével, illetve az Erasmus + Programban részt vevő hallgatók képzésében angol nyelvű órák megtartásával. A kutatócsoport-vezető a történész doktori képzés vezetése mellett magyar és angol nyelven oktat. A kutatócsoport-vezető közreműködésével érkezett vendégoktatóként az SZTE Történeti Intézetébe a bécsi egyetem nemzetközileg elismert turkológusa, akinek angol nyelven tartott óráit rendszeresen látogatták a kutatócsoport tagjai is. Osztrák kapcsolataikat illetően további együttműködést folytattak a Salzburgi egyetem egyik kutatócsoportjával, amelynek két munkatársa vendégkutatóként érkezett 2018 őszén az SZTE BTK Történeti Intézetbe, és munkájukat a kutatócsoport munkatársai is segítették. A salzburgi kutatócsoport vezetője, aki egyben az Osztrák Tudományos Akadémia Történeti Intézetének egyik vezetője, részt vesz a kutatócsoport segédmunkatársának fokozatszerzési eljárásában, a 2018-ban benyújtott PhD-disszertációjának opponenseként. A kutatócsoport segédmunkatársa részt vett az Osztrák Tudományos Akadémia Bécsben megrendezett digitális forráskiadásról szóló továbbképzésén. A nemzetközi kapcsolatok terén nyitás történt kelet felé, így kapcsolatépítés vette kezdetét Iránban, a Yazdi Egyetemmel (University of Yazd), ahol a kutatócsoport-vezető 2018 tavaszán megtartott előadásának keretén belül beszámolt többek között a kutatócsoport működéséről és munkájáról is. Az MTA-tól elnyert *Egyiptomi–magyar kapcsolatok a modern korban* című pályázat keretében megtörtént a kapcsolatfelvétel és a kutatási tervek egyeztetése az egyiptomi kollégákkal.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport a 20391-3/2018/FEKUSTRAT iktatószámú ÚNKP-projekt támogatásában részesült a Szegedi Tudományegyetemnek köszönhetően.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Papp Sándor: Az Oszmán Birodalom, a Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia kapcsolattörténete a békekötések tükrében (vázlat és adatbázis). AETAS (2018/4) 86–99.

MTA–SZTE VALLÁSI KULTÚRAKUTATÓ CSOPORT

kutatócsoport-vezető: Barna Gábor, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem utca 2.
telefon: (62) 544 050; fax: (62) 544 216
e-mail: barna@hung.u-szeged.hu; honlap: http://vallasikultura.u-szeged.hu/
a kutatócsoport megalakulásának időpontja: 2013. 07. 01.

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az ötéves kutatási terv rövid összefoglalása
A 19–21. századi hazai vallási (keresztény, zsidó, muszlim, újpogány) kultúra változásának, megújulásának néprajzi/antropológiai módszerekkel történő összehasonlító folyamatelemzése.

2018 feladata
Vallási megújulás és változások a 19–21. századi Magyarországon. Összegzések: Új értékek, keresztény erények és a 20. századi boldoggá avatások társadalmi háttere. – Az imakönyvek és imáinak mentalitástörténeti szerepe, az olvasói oldal. Új felekezeti/vallási identifikációs modellek a nők és gyermekek számára. A kutatás eredményeinek összegzése. – Az újpogány–keresztény vallási szinkretizmus ideológiai előzményei, okai és 20–21. századi megnyilvánulási formái. Összegzés. – Az ifjúsági vallásosság, könnyűzene és vallásosság: összegezés nemzetközi kitekintésben. – A kisebbségi magyar történeti egyházak szerepe a mindennapi életben a Székelyföldön. Új vallási mozgalmak és laikus vallási egyesületek. Felekezetközi kapcsolatok és megnyilvánulási formái. – A lelkipásztorkodó papság mint értelmiségi lelki vezető, valamint a laikus egyházszolgák átalakuló szerepe a helyi kultúra, művelődés, a valláserkölcsi értékrend, a közéleti-politikai élet formálásában. A jó pap ideálképe: az értékrend és az elvárásrendszer változásai. – A muszlim misszió kelet-európai sajátosságai: célcsoportjai, módszerei, eszközei: a hittérítő irodalom vizsgálata, a közösségi élet bemutatása, jelenléte a médiában, közösségi oldalak tartalmi vizsgálata. A muszlim bevándorlók és a magyar áttértek kapcsolata. Keresztény–muszlim párbeszéd.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Kutatásaik, tanulmányaik, előadásaik magyar/angol/német/francia/szlovák nyelven jelentek meg. A 20. századi boldoggá avatásokon (Szent Margit) keresztül bemutatták a keresztény erények átalakulásait, azok társadalmi hátterét. Elemezték a család, a családi szerepek mai helyzetét. Mikrotörténeti megközelítéssel vizsgálták az alsópapság és a laikus asszisztencia társadalmi szerepét, a 19–20. századi lokális felekezetközi konfliktusokat (felekezetek közötti átkeresztelkedések, vallási kisebbségek társadalmi érvényesülésének háttere és stratégiái), a kántornak (kántortanító) a közoktatásban betöltött szerepét. A felcsíki falvak vallási közösségeiben a közösségi imagyakorlatokat, az eucharisztikus és a Szent János napi áhítatgyakorlatot kutatták. A Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség központi levéltárában, valamint a Csíkszeredai Gyűjtőlevéltárban feltárták a ’világosság rózsafüzér’ székelyföldi előzményeit. A 150 éve alapított magyar domonkos nővérek budakeszi irattárának és fényképgyűjteményének digitalizálása és feldolgozása alapján feltárták a kongregációtörténet több, eddig ismeretlen fejezetét, ezek digitalizált forrásait online és tanulmánykötetben is megjelenttették. Áttekintették a nőről folytatott 20. századi egyházi diskurzus főbb jellemzőit, a századelő zsidó női ideáltípusait. Vizsgálták az imakönyvek nevelésben, oktatásban, alfabetizációs készségekben betöltött szerepét, a tisztaság és az eucharisztia-tisztelet imakönyvi megjelenését. Elemezték a vallási témájú internetes láncleveleket és a kegyhelyeken jelentkező ima-írási gyakorlatot. Az ÁBTL, az Open Society Archives és a Nemzeti Filmarchívum forrásai

alapján vizsgálták a kommunizmus alatti underground vallási megújulást és új vallási mozgalmakat, az ezzel kapcsolatos terepmunka eredményeit nemzetközi digitális adatbázisban publikálták. Vizsgálták az alternatív világképeket, összeesküvés-elméleteket, holisztikus áttekintést adtak az ufo-hit dimenzióiról. Elemezték a hit szerepét a roma sztárok és roma hétköznapi hősök életében. Kutatták a kortárs muszlim gondolkodás jellemzőit, a nemzetközi migráció hatására bekövetkező átalakulásait; az iszlám ökumenizmus gondolatát egy magyarországi muszlim reformgondolkodó nézetei alapján. A kutatócsoport munkatársai nemzetközi és hazai konferenciákat, kongresszusi paneleket szerveztek, több külföldi és hazai konferencián voltak meghívott előadók és tartottak előadást. A kutatócsoport alkalmazottai angol/magyar nyelvű kötetek és könyvsorozatok szerkesztői (A vallási kultúrakutatás könyvei, Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, Devotio Hungarorum Sorozat, MAKAT Modern Mitológiai Műhely-könyvek, Várostörténeti és néprajzi tanulmányok). Tanulmányaik mellett népszerűsítő írásokat publikáltak; rádióban, televízióban, sajtóban szerepeltek. Eredményeik a lokális vallási kulturális örökség számos elemét tárták fel, valamint a vallás és társadalom számos aktuális problémáját (család, migráció, nők, roma) elemezték, erősítették a lokális és vallási identitást.

b) Tudomány és társadalom

Ismeretterjesztő előadásokat tartottak különböző korosztályoknak múzeumokban, kulturális egyesületekben, művelődési házakban, egyházközségekben kutatási témáikról. Média-megjelenéseik (Délmagyarország, Kossuth Rádió, Mária Rádió, Lánchíd Rádió, Magyar Katolikus Rádió, Népszava, Pax TV, Szegedi TV, Duna Televízió, Dunszt.sk) témái kiterjedtek a kortárs vallási kultúra ismertetésére, a roma vallási kultúrára, az összeesküvés-elméletekre, a muszlimok beilleszkedésére a keresztény kultúrkörbe, valamint a migrációs válság vallástudományi szempontú elemzésére. Kiállításokat rendeztek, részt vettek a Kutatók Éjszakája rendezvény lebonyolításában, szabadegyetemi előadássorozatban. A csoport munkatársai részt vettek a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium munkájában. A csoport munkatársa szakértője és szereplője volt *Az idők jelei. A négy erény* című egész estés dokumentumfilmnek.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport munkatársai nemzetközi konferenciát szerveztek a SIEF Ethnology of Religion Working Group-al és a Sienai Egyetemmel együttműködve, „Religion and politics. Conflict and peace" címmel Sienában; a Magyar Kulturális Antropológiai Társasággal konferenciát szerveztek „A tudás mítosza" címmel Budapesten; az ORZSE-val megszervezték a „A család egykor és ma 5." konferenciát. Tanácskozást tartottak az Eucharisztia tiszteletéről a vallási kultúrában, és az Európai Kulturális Örökség Éve kapcsán konferencia-előadásokat tartottak hazánkon kívül Ausztriában, Németországban, Olaszországban, Romániában, Szerbiában, Szlovákiában. Kurzusok tartásával és kutatással bekapcsolódtak a Centre Féminin d'Éducation Permanente (Brüsszel), a University College Cork (Írország), valamint a Selye János Egyetem (Szlovákia) munkájába. Több hazai egyetemen tartottak kurzusokat (SZTE Néprajzi és Kultu-rális Antropológiai Tanszék; PPKE BTK Sémi Filológia Tanszék; MOME Elméleti Intézet). Szakdolgozati és OTDK-dolgozati témavezetést vállaltak. Doktori bizottságokban vettek részt. A munkatársak hazai és nemzetközi szakmai és társadalmi szervezetek tagjai, vezetői (SIEF Ethnology of Religion Working Group, Magyar Kulturális Antropológiai Társaság, Nemzet-közi Magyarságtudományi Társaság, Néprajzi Társaság Folklór Szakosztály, Modern Mitoló-giakutató Műhely, Szent István Tudományos Akadémia, Szent István Társulat). Többen magyar és külföldi folyóiratok (*Traditiones, Replika,*

Ethnographia) és tudományos szervezetek (American Folklore Society) számára lektoráltak tanulmányokat és pályázatokat, részt vettek az OTDK-zsűri munkájában. Nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottságának tagjai (*Etno-loška Tribina, Studia Etnologica Croatica, Etnologia Slavica et Slovaka, Délvidéki Himnológiai Szemle*). A kutatók nemzetközi konferenciák előadói, meghívott előadói voltak (Berlin, Budapest, Göttingen, Komarno, Leuven, Pozsony). A kutatócsoport munkatársa szervezte a Magyar Néprajzi Társaság Folklór Szakosztályának éves rendezvényeit.

IV. A 2018-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A Nemzeti Kulturális Alap (NKA) könyvkiadási pályázata támogatta az Alternatív világképek – Összeesküvés-elméletek társadalomtudományi elemzése című kötet kiadását. A Slovakian Academy of Sciences (SAIA) kutatói ösztöndíjában részesült (2018. február–július) egyik munkatárs a Selye János Egyetemre.

V. A 2018-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Abdessamad Belhaj, Bianka Speidl: *Migration as Disruption: Politics, Society and Media*, Szeged: Research Group for the Study of Religious Culture (2018)
2. Barna Gábor: Az Ezüst gyűrű mozgalom. In: *Családtörténet, családvédelem, vallás. A család egykor és ma 4.* Gyöngyössy Orsolya és Taupert Dóra közreműködésével szerkesztette Barna Gábor és Kiss Endre. Szeged: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 77-86. (2018)
3. Barna Gábor: Az utolsó Szent Margit ünnep 1944. In: *Emlékező rítusok és ünneplés. Évfordulók, jubileumok, szent évek.* Taupert Dóra közreműködésével szerkesztette Barna Gábor. Szeged: MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 91-105. (2018)
4. Fábián Gabriella: A látomásélmény nyomán megvalósuló engesztelő áldozat a Székelyföldön. In: Pócs Éva (szerk.) *Áldozat, divináció, istenítélet. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Budapest: Balassi Kiadó, 152-170. (2018)
5. Fábián Gabriella: Emlékező rítusok egy felcsíki falu vallásos életében. In: Barna Gábor – Taupert Dóra (szerk.) *Emlékező rítusok és ünneplés. Évfordulók, jubileumok, szent évek.* Szeged: MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 111-125. (2018)
6. Frauhammer Krisztina: Imák, áldások, kegyes üzenetek – eszközök a sikeres jövőhöz? Vallásos tárgyú lánclevelek az interneten. In: Pócs Éva (szerk.): *Áldozat, divináció, istenítélet. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Budapest: Balassi Kiadó, 180-197. (2018)
7. Frauhammer Krisztina: Imádság és ABC. 18. századi lelkiségi művek az olvasás készségének tanításában és az anyanyelv ápolásában. In: Bajáki Rita – Báthory Orsolya (szerk.): *Lelkiség és oktatás a régi Magyarországon*. Budapest: MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 71-82. (2018)
8. Gyöngyössy Orsolya: Az engesztelő áldozattól a gyakorlati megoldásokig. Plébánosok magatartása a közösséget fenyegető veszélyek idején. In: Pócs Éva (szerk.) *Áldozat, divináció, istenítélet. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Tanulmányok a transzcendensről IX. Budapest: Balassi Kiadó, 171–179. (2018)
9. Kerekes Ibolya: A kongregáció története 1920-1950 között. In: Deák Viktória Hedvig OP – Zágorhidi Czigány Balázs: Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek

150 éve. Budapest – Vasvár: Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációja – Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, 71-112. (2018)

10. Povedák István, Hubbes László (szerk.): *Tapasztalatból hallottam… Alternatív világképek, összeesküvés-elméletek társadalomtudományi elemzése*. Szeged: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2018)

11. Povedák István: Az ufo-kultúra társadalomtudományi elemzése. In: Povedák István – Hubbes László (szerk.) *Tapasztalatból hallottam… Alternatív világképek, összeesküvés-elméletek társadalomtudományi elemzése*. Szeged: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 134-191. (2018)

12. Povedák István: *Színvak könyv. A cigány identitás mintázatai*. Szeged: Szokeresz (2018)

13. Povedák Kinga: Hidden Galleries Digital Database (2018) http://hiddengalleries.eu/digitalarchive/s/en

A BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI TÁMOGATOTT KUTATÓCSOPORTOK FŐBB MUTATÓI ÉS PÉNZÜGYI ADATAI 2018-BAN

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–BGE Makrogazdasági Fenntarthatósági Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,75	Ebből kutató[2]:	2,25
PhD, kandidátus: 1,0	MTA doktora: 0,25	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:			0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:			2,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				12
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				11
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				4
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	0	Összes független hivatkozások száma:	0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	2	hazain:	15
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	4
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	12
Diplomamunka (MSc):	10	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	15205	E Ft
Teljes saját bevétel:	358	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	358	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–DE–SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,5			Ebből kutató[2]:	4,5
PhD, kandidátus:	0,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 1

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]: 17

Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]: 17

Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				5
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				9
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 53 Összes független hivatkozások száma: 51

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	6	hazain:	7
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	6
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 4

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	22535	E Ft
Teljes saját bevétel:	435	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	435	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	5,0			Ebből kutató[2]:	4,0
PhD, kandidátus:	4,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				15
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				13
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				4
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	6	idegen nyelven:	2
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	4	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 70 Összes független hivatkozások száma: 69

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	4	hazain:	3
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	20362	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–DE Közszolgáltatási Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,0			Ebből kutató[2]:	2,0
PhD, kandidátus:	1,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]: 28

Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]: 25

Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul: 8

hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven: 5

külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven: 4

mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	7	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 75 Összes független hivatkozások száma: 74

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	9	hazain:	18
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	13
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	7

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 2

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	10
Diplomamunka (MSc):	14	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	15150	E Ft
Teljes saját bevétel:	10000	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	10000	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–DE Magyar Nyelv és Névtörténeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	8,0			Ebből kutató[2]:	7,0
PhD, kandidátus:	4,0	MTA doktora:	0,25	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					3,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				12
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				12
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				3
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				6
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	183	Összes független hivatkozások száma:	183

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	5	hazain:	13
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	9
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	8

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			7
Témavezetések száma: TDK munka:	8	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	29247	E Ft
Teljes saját bevétel:	22200	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	22200	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–DE Néprajzi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,0			Ebből kutató[2]:	4,0
PhD, kandidátus:	3,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]: 20

Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]: 16

Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul: 7

hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven: 2

külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven: 0

mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	4	idegen nyelven:	2
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	3
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	6	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 27 Összes független hivatkozások száma: 27

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	3	hazain:	23
Nyilvános esemény megrendezése:	13	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	5	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	5

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 4

Témavezetések száma: TDK munka:	7	Diplomamunka (BSc):	10
Diplomamunka (MSc):	9	PhD:	12

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	22068	E Ft
Teljes saját bevétel:	6320	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	5030	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	1290	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	5,75			Ebből kutató[2]:	4,25
PhD, kandidátus:	1,0	MTA doktora:	0,25	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 2,5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				22
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				20
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				3
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	8	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 65 Összes független hivatkozások száma: 60

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	4	hazain:	25
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	5
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	2

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 3

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	27958	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	3,5			Ebből kutató[2]:	3,5
PhD, kandidátus:	3,25	MTA doktora:	0,25	Rendes tag és levelező tag:	0,25

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 1

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				18
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				15
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				1
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	13
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	3
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 82 Összes független hivatkozások száma: 80

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	1	hazain:	10
Nyilvános esemény megrendezése:	2	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 2

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	22526	E Ft
Teljes saját bevétel:	18200	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	18200	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Középkori Magyarország építészeti tagozatainak és ornamentális faragványainak thesaurusa Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	1,0			Ebből kutató[2]:	1,0
PhD, kandidátus:	0,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					1
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				9
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				8
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	1	idegen nyelven:	6
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	0	Összes független hivatkozások száma:	0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD:	0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:		1	hazain:	1
Nyilvános esemény megrendezése:		0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:				0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:		1	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:		0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			1
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	0

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	15083	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Peripató Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,85			Ebből kutató[2]:	1,7
PhD, kandidátus:	1,0	MTA doktora:	0,25	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				9
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				9
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				3
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				4
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 25 Összes független hivatkozások száma: 22

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	17	hazain:	8
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	7	PhD:	5

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	25190	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	6,0			Ebből kutató[2]:	6,0
PhD, kandidátus:	4,0	MTA doktora:	1,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 1

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 2,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				22
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				20
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				3
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	7	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 1 Összes független hivatkozások száma: 1

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	20	hazain:	14
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 4

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	9
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	6

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	25484	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE–PPKE Ókortudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	5,5	Ebből kutató[2]:	5,5
PhD, kandidátus:	4,5	MTA doktora: 0,0	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 3,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				20
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				16
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				1
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	8	idegen nyelven:	6
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	3
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 32 Összes független hivatkozások száma: 32

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	1	hazain:	8
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	2
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	4

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	1	PhD:	3

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	20416	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–HIM–SZTE–MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	6,0			Ebből kutató[2]:	6,0
PhD, kandidátus:	6,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				20
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				19
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				3
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	9	idegen nyelven:	3
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 422 Összes független hivatkozások száma: 382

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	3	hazain:	12
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	2
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	25703	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	3,75			Ebből kutató[2]:	3,75
PhD, kandidátus:	2,75	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 2

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				8
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				8
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				2
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	3	idegen nyelven:	2
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	4	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 53 Összes független hivatkozások száma: 52

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 1 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	7	hazain:	18
Nyilvános esemény megrendezése:	4	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	6
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	3

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 3

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	1	PhD:	0

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	18137	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PE Budapest Rangsor Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,0			Ebből kutató[2]:	3,0
PhD, kandidátus:	2,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				5
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				5
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				1
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	4	hazain:	4
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	8
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 2

Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	10

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	18189	E Ft
Teljes saját bevétel:	4910	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4220	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	690	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,0	Ebből kutató[2]:	4,0
PhD, kandidátus: 3,0	MTA doktora: 0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:			0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:			1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				24
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				21
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	18	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	19	Összes független hivatkozások száma:	18

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	7	hazain:	3
Nyilvános esemény megrendezése:	2	kulturális rendezvények:	2
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	9
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	2

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			1
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	20470	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,0			Ebből kutató[2]:	3,0
PhD, kandidátus:	2,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 2,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				39
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				24
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				10
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	1	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	7	idegen nyelven:	4
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	2
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	7	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 69 Összes független hivatkozások száma: 65

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	13	hazain:	29
Nyilvános esemény megrendezése:	7	kulturális rendezvények:	4
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	3

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 2

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	11

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	22126	E Ft
Teljes saját bevétel:	23176	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		6
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	23176	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PPKE Magyar Nyelvtechnológiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	6,0	Ebből kutató[2]:	5,0
PhD, kandidátus:	3,0	MTA doktora: 0,0	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 4,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				23
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				23
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				4
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	4
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 51 Összes független hivatkozások száma: 24

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 1 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	6	hazain:	10
Nyilvános esemény megrendezése:	6	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 5

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	6
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	25475	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PPKE Serdülőkori Fejlődés Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,0			Ebből kutató[2]:	3,0
PhD, kandidátus:	1,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				1
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				1
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 1 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	3	hazain:	4
Nyilvános esemény megrendezése:	9	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 3

Témavezetések száma: TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	3

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	25400	E Ft
Teljes saját bevétel:	18000	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	3000	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	15000	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PTE Innováció és Gazdasági Növekedés Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,5	Ebből kutató[2]:	4,25
PhD, kandidátus:	2,0	MTA doktora: 0,25	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 2,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				1
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				1
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 54 Összes független hivatkozások száma: 35

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	25	hazain:	8
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	7
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	5	hazai:	2

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 4

Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	19
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	13

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	25331	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PTE Kritikai Tanulmányok Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	4,55			Ebből kutató[2]:	3,25
PhD, kandidátus:	2,3	MTA doktora:	0,25	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					2
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					2,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				6
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				6
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				2
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	0	Összes független hivatkozások száma:	0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	0	hazain:	13
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			3
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	4
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	4

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	18365	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–PTE Összehasonlító és Európai Foglalkoztatáspolitikai és Munkajogi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,0			Ebből kutató[2]:	2,0
PhD, kandidátus:	2,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				12
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				12
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				6
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 41 Összes független hivatkozások száma: 41

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	7	hazain:	14
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	3

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	10	PhD:	4

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	24320	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,0			Ebből kutató[2]:	2,0
PhD, kandidátus:	0,0	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 7

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				17
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				16
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				10
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	3	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	3	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	18	hazain:	21
Nyilvános esemény megrendezése:	19	kulturális rendezvények:	5
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	5

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 2

Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	5
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	18028	E Ft
Teljes saját bevétel:	1500	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	15000	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	6,0			Ebből kutató[2]:	4,0
PhD, kandidátus:	2,0	MTA doktora:	0,2	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					2,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				11
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				10
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				4
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				6
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	299	Összes független hivatkozások száma:	279

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 1	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	6	hazain:	12
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	9	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			3
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	1	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	24872	E Ft
Teljes saját bevétel:	89019	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	19019	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	70000	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–SZTE Oszmán-kori Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	5,0			Ebből kutató[2]:	5,0
PhD, kandidátus:	1,0	MTA doktora:	1,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 3,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				7
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				6
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				6
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	7	hazain:	7
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 4

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	6

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	18505	E Ft
Teljes saját bevétel:	4000	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4000	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	7,25	Ebből kutató[2]:	6,25
PhD, kandidátus:	5,0	MTA doktora: 0,25	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				23
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				16
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				1
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	14	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	4	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 22 Összes független hivatkozások száma: 22

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	15	hazain:	36
Nyilvános esemény megrendezése:	5	kulturális rendezvények:	5
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 5

Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	4
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	4

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	33270	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI EGYETEMI LENDÜLET-KUTATÓCSOPORTOK

MTA–DE LENDÜLET MAGYARORSZÁG A KÖZÉPKORI EURÓPÁBAN KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Bárány Attila Pál, az MTA doktora
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
telefon: (52) 512 900; fax: (52) 412 336
e-mail: barany.attila@arts.unideb.hu; honlap: http://memhung.unideb.hu/
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2014

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A középkori Magyar Királyság Európában elfoglalt helyét, a róla élő képet, diplomáciai kapcsolatrendszerét és – írott, ikonográfiai és tárgyi – forrásait tárják fel külföldi levél- és kézirattárakban. Kontaktológiai, imagológiai és Hungarica-kutatást végeznek. A kutatás területei: Magyarország és Nyugat-Európa, a Szentszék a késő-középkorban; a Német Lovagrend, Lengyelország-Litvánia kapcsolatai. A forrásokat közlő online digitális adatbázist folyamatosan bővítik.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Ismeretlen forrásokat tártak fel (diplomáciai levelezés, követjelentések, megbízatások, sokpecsétes oklevelek, pecsétek; különösen a lengyelországi, Zsigmond- és Jagelló-kori diplomáciai iratok). Levél- és kézirattári kutatást, digitalizálást végeztek. A csoport munkatársai Angliában (*The National Archives*; *British Library;* az oxfordi *Bodleian Könyvtár*), Franciaországban (*Bibliothèque nationale de France* és *Archives nationales),* végeztek kutatómunkát, megkezdték a dijoni levéltár feltárását, illetve a Magyarországi Klemenciára vonatkozó források összegyűjtését. A lille-i levéltári anyag feltárását is megkezdték, forrásokat gyűjtöttek a strasbourgi és colmari levéltárakban, igyekeztek feltárni a Foix-Candale-i Anna magyar királyné (1502-06) hazai birtokállományának, birtokigazgatásának, udvarának személyi állományát. Ehhez főként különböző franciaországi levéltárakból (pl. *Archives municipales de Lyon*, BB 24) és Ausztriából, Szlovákiából és Ukrajnából szereztek be digitalizált másolatokat. Folytatták kutatásaikat Ausztriában (alsó-ausztriai kolostori levéltárak) és Rómában (*Biblioteca Apostolica, Archivio Segreto Vaticano*). Zsigmond itáliai tartózkodásának kutatásához találtak újabb forrásokat (Urbino). A Német Lovagrend és Lengyelország-Litvánia kapcsolatai tárgyában dolgoztak a rostocki *Archiv der Hansestadt*-ban. A tárgyban monográfiát adnak közre. A varsói *Archiwum Główne Akt Dawnych* magyar vonatkozású anyagának összegyűjtését befejezték. A *Fontes Memoriae Hungariae* forráskiadványunkban közlik. Eperjesen feltárták (*Statny archiv v Prešove*) Kisszeben 14–15. századi városkönyvét és több oklevelet, ami szinte ismeretlen a magyar kutatás előtt, és nincsenek fotókópiák sem a MOL gyűjteményében. A 11–12. századi Magyar Királyság skandináv kapcsolatrendszerét vázolták fel. A csoport munkatársának közreműködésével cikk jelent meg a *Nature*-ben – reflexióként egy korábbi hipotézisre, amely szerint a tatárok kivonulása Magyarországról 1242-ben környezeti, klimatikus okokkal lenne magyarázható.

Forrás-adatbázis
A „Magyarország a középkori Európában" (Memoria Hungariae) című JAVA alapú forrásadatbázisuk fejlesztését folytatták, jelenleg a 2. 4. 1. 2.-es verzió érhető el a Debreceni Egyetem szerverén a http://lendulet.memhung.unideb.hu címen. A Magyar Nemzeti Levéltárral 2016-ban megkötött együttműködési megállapodás értelmében a projekt lejárta után a DL-DF állományával összehangolják az adatbázisukat.

Előadások/Konferenciák/Publikációk
A kutatócsoport tagjai 17 külföldi (Kassa, Marburg, Coburg, Bécs, Nagyvárad, Leeds, Rennes, Angers, Párizs, Rostock, Zágráb, Toruń, Oxford) és 14 hazai konferencia-előadást tartottak. 1 idegen nyelvű, 1 magyar tanulmánykötet, 1 társszerkesztett tanulmánykötet, 1 forráskiadvány, 42 tanulmány (ebből idegen nyelven/külföldön 10) jelent meg. A németalföldi–magyar kapcsolatok tárgyában írott tanulmányaik az *Acta Neerlandica*ban jelentek meg. Szintén megjelent a Szent László-tanulmánykötet. Az „Image of States" konferenciájuk idegen nyelvű tanulmánykötete megjelent francia, cseh, lengyel, lett, német, szerb kutatók munkáival. A csoport munkatársának társszerkesztésében hadtörténelmi tanulmánykötet látott napvilágot. Munkatársaik írást közöltek jelentős nemzetközi peer-reviewed folyóiratban (Kiss G. *Mélanges d'École Française de Rome. Moyen Âge*; Katona Csete *Viking and Medieval Scandinavia* [Brepols]).

b) Tudomány és társadalom

A csoport tagjai szerepeltek a debreceni és országos médiában (ujkor.hu; Magyar Rádió Gondolat – jel; Regényes történelem). Részt vettek doktoranduszkonferenciák szervezésében, könyvbemutatókat szerveztek, történelemórát tartottak középiskolákban. A colmari levéltárban hallgatókkal együtt kutattak. Tanulmányi kirándulás szerveztek Német- és Franciaországba is. Facebook-oldalukon történelmi kvíz-vetélkedőt indítottak.

Tudományos előmenetel
2 tagjuk benyújtotta, egy pedig véglegesítette PhD-értekezését. Tehetséggondozás: munkájukba bekapcsolódnak MA- és PhD-hallgatók, doktorjelöltek: 1 hallgató Új Nemzeti Kiválóság Ösztöndíjban részesült. Többen vettek és vesznek részt OTDK-n. 3 hallgató PhD-felvételt nyert (1 külföldön: Université de Lorraine, Nancy-Metz).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai

Munkatársaik közül 7-en vesznek részt felsőoktatási képzésben, 3-an (2 törzstag) 10 PhD-témát vezetnek. Együttműködtek az MTA–BTK TTI Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoporttal. Két munkatársuk a „Christian-Muslim Relations 1500–1900" című projekt (Lublin-Birmingham) Brill által gondozott enciklopédiájában dolgozik. Együttműködnek a *The Jagiellonians* ERC-kutatócsoporttal (Oxford, Somerville College); a *Medieval Central Europe Research Network* programmal. (Továbbiak: *EUROPANGE*, Angers; ill. *MARGEC*; *International Medieval Congress*, Leeds; *International Medieval Meeting*, Lleida; *Ordines Militares Colloquia Torunensia Historica*, Toruń). Két tagjuk a TEMPORA – Université de Rennes 2 kutatócsoport koordinálásával a *Dictionnaire historique de l'Europe centrale* című lexikon számára dolgozik. 1 munkatársuk a *The Oxford Handbook of Medieval Central Europe*-ban is dolgozik.

2018 májusában a Kopernicus Universitas (Toruń) két vendégkutatóját fogadták.

A csoport tagjai vendégoktatóként is tevékenykedtek: Universität Wien, Institut für osteuropäische Geschichte, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, Université d'Angers, Universität Rostock, Pavol Jozef Šafárik University in Košice.

Szervezett nemzetközi konferenciák

A Debreceni Egyetem Néderlandisztika Tanszékkel együtt nemzetközi konferenciát tartottak *Diplomata írók – Író diplomaták* / *Diplomat Writers – Author Diplomats* címmel.

Szervezett hazai konferenciák

Forrásfeltárás külföldön – Műhelykonferencia, Debreceni Egyetem, 2017. november 17.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A csoport egyik tagja vezető kutató a „Pápai megbízottak a XIV. századi Magyarországon (1294–1378)" című NFKI-pályázatban (124763. sz. Pécsi Tudományegyetem). Egyik tagjuk vezető, egy másik pedig tag az OTKA „Konstanzi zsinat (2015-18)" című 112786 K projektjében (MTA BTK). A csoport két munkatársa *Új Nemzeti Kiválósági Ösztöndíjban* (PhD-hallgatói, illetve doktorjelölti) részesült, egyik tagjuk elnyerte a *NKA Alkotói pályázat*át. Kötetük (*Diplomata írók – író diplomaták)* elnyerte az MTA Debreceni Területi Bizottsága Kiadvány pályázatát.
Az MTA DTB *DAB plakett* díjat adományozott egyik kutatójuknak.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Tanulmánykötetek

Európa és Magyarország Szent László korában. Szerk. Bárány Attila – Pósán László. Debrecen, MTA TKI, 2017. 248 pp.
The Image of States, Nations and Religions in Medieval and Early Modern Central and East Central Europe. eds. A. Bárány, R. Bozzay (Memoria Hungariae, 5) Debrecen, 2018. 272 pp.

Forráskiadvány

Varsóban őrzött magyar vonatkozású oklevelek. I. (1350–1386). Szerk. Novák Ádám, Tóth Orsolya, Tóth Péter. (Fontes memoriae Hungaricae, 1.) Debrecen, 2017.

Tanulmányok

Bárány Attila
„A kereszténység védőbástyája 1526 őszén", In: *Őrzők, vigyázzatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig.* Szerk. Pósán László, Veszprémy László et al. Budapest: Zrínyi Kiadó, 293–318. (2017)
„War, crown and society in the eyes of a papal legate: *Cardinal Campeggio* in Hungary (1524–25).", In: *The Image of States, Nations and Religions in Medieval and Early Modern East Central Europe*. eds. A. Bárány – R. Bozzay, Debrecen, 126–167. (2018)
„Koning Sigismund en zijn gevolg in de Lage Landen – Nederlanders in Hongarije", ACTA NEERLANDICA (Bijdragen tot de Neerlandistiek, Debrecen) 14, 23-64. (2017)

Bradács Gábor
„Szent László alakja a középkori német és cseh történetírásban", In: *Európa és Magyarország Szent László korában*. Szerk. Bárány A., Pósán L., Debrecen: MTA TKI, 118–145. (2017)

Csernus Sándor
„La naissance d'un agade qui s'adapte aux circonstances et qui est de retour: 'La Hongrie, écu de la Chrétienté'", In Madl, Claire, Monok, István (ed. par), *Ex oriente amicitia. Mélanges offerts à Frédéric Barbier à l'occasion de son 65e anniversaire.* Budapest, 17-41. (2017)

E. Kovács Péter
„Magyar zászlók velencei kézen", TÖRTÉNELMI SZEMLE 59:4, 633-635. (2017)

Györkös Attila
„Stephanus Zamosius (István Szamosközy)", In: Thomas David, John Chesworth (szerk.), *Christian-Muslim Relations.* Vol. 9. Leiden: Brill, 971. (2017)

Katona Csete
„Vikings in Hungary? The theory of the Varangian-Rus bodyguard of the first Hungarian ruler", *Viking and Medieval Scandinavia* [Brepols] 13, 23–60. (2017)

Kiss Gergely
„Les églises régionales dans la Hongrie angevine", *Mélanges d'École Française de Rome. Moyen Âge* 129 (2017:2) 369-378.

Pósán László
„Niederländische Kolonisten in Ungarn in der Arpad-Ära", ACTA NEERLANDICA (Bijdragen tot de Neerlandistiek, Debrecen) 14, 7–22. (2017)
„Prussian Missions and the Invitation of the Teutonic Order into Kulmerland", In: *The North-Eastern frontiers of medieval Europe*. ed. Alan V. Murray, Farnham: Ashgate, 135-154. (2017)

F. Romhányi Beatrix
[társszerzők Pinke Zsolt, Laszlovszky József, Stephen Pow, Ferenczi László]: „Climate of doubt: A re-evaluation of Büntgen and Di Cosmo's environmental hypothesis for the Mongol withdrawal from Hungary, 1242 CE", NATURE 7, Article number: 12695 (2017)

MTA–ELTE LENDÜLET HUMANIZMUS KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Kiss Farkas Gábor, PhD
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A.
telefon: (1) 411 6500/5792; e-mail: kiss.farkas@btk.elte.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2014

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport ötéves kutatási tervének fő célkitűzése a kora újkori magyar értelmiség átfogó vizsgálata (1420–1620) irodalmi munkásságuk és a karriermintázatok feltérképezésével, aminek egyik fő eredménye egy angol nyelvű szerzői lexikon lesz. Kutatócsoportjuk az előzetes terveknek megfelelően haladt a kutatási terv végrehajtásával. Fővállalkozásuk, a *Companion to Humanism in East Central Europe: Hungary* készültségi foka mintegy 80%-os, 300 szócikkel készültek el. A sorozatszerződés után 2018-ban aláírásra került a De Gruyter Kiadóval a kötetre vonatkozó szerződés is. 2018 májusában megállapodtak a felkért külső szerzőkkel a leadási határidőkről, így terveik szerint 2019 tavaszára készen áll a szerkesztett kézirat, májusra pedig a tördelt szöveg. A kutatócsoport tagjai közül ketten írtak különösen nagy terjedelmű szócikkeket (mint Johannes Sambucus, Oláh Miklós, Szenci Molnár Albert, vagy Verancsics Antal – ezek közül némelyik magyarul is megjelent folyóiratban az új, önálló kutatási eredmények miatt). Külső szerzők készítenek néhány nagyon fontos és hosszú szócikket (mint pl. Janus Pannonius vagy Rimay János). Az ELTE-n 2018 tavaszán alapított Digitális Bölcsészet kutatócsoporttal közösen elkezdték a kutatócsoport által gyűjtött szerzői életrajzok és szövegforrások wikidata-alapú digitalizációját. Ennek az adatbázisalapú változatnak az elkészítése nagyban javítja majd a készülő adatbázis kereshetőségét, és lehetőséget nyújt az idő- és térbeli változások különféle módon történő vizualizációjára.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Két külső kutatóval folytatott közös munka eredményeként 2017 őszén megjelent a nemzetközileg elismert Brepols Kiadónál a 16. századi, Erdélyen kívül a Magyar Királyság területén aktív humanisták munkásságát összegző francia nyelvű monográfia, amely fontos előkészülete az angol nyelvű humanista lexikonnak. 2018 májusában megjelent a kutatócsoport kiadásában a 2017 júniusában tartott *A könyv és olvasója* c. konferencia anyaga, amely a hazai kódexekkel foglalkozó kutatók fontos megjelenési fórumává vált. Ebben a kutatók új kéziratos forrásokat ismertettek, illetve új, elméleti közelítést vázoltak fel a kora újkori szerzőfogalom keletkezéséhez. A csoportvezető a pedagógiai célú önkommentárok szerepét mutatta ki a kora újkori, modern szerzőfogalom keletkezésében, ennek angol nyelvű megjelenése folyamatban van. Kutatójuk folytatta a forrásgyűjtést Zsámboky János levelezéskiadásához, amelynek kézirata elkészült 2018 nyarára, csoportvezetőjük lektorálja az újonnan összegyűjtött leveleket. Ezzel egyidejűleg munkatársuk több tanulmányban dolgozza fel a 17. század elején aktív, machiavellista konvertita, a 30 éves háború kirobbanásának egyik propagandistája, Kaspar Schoppe közép-európai hatástörténetét.

Legfontosabb szövegkiadási projektjük, Enyedi György 16. századi prédikációinak kiadása is terv szerint halad tovább, amelyben egyetemi hallgatók is részt vesznek. Az Enyedi-prédikációk III. kötetének kiadása, amely lényegesen nagyobb terjedelmű, mint az előző két kötet, elkészült, a nyomdát 2018 júniusában hagyták el a példányok.

Munkatársuknak külföldi kiadású önálló monográfiája jelent meg Konrad Celtisről a bécsi Praesens Verlagnál, kutatócsoportjuk támogatásával. Tragikus esemény árnyékolta be a 2017-18. pályázati évet, mivel befogadó intézményük, az ELTE BTK Régi Magyar Irodalom tanszékének vezetője, Orlovszky Géza váratlanul elhunyt, így a kutatócsoport vezetője kénytelen volt átvenni a tanszék és a doktoriskola vezetését, ami jelentősen megnövelte a rá háruló terheket. Emiatt néhány publikációval elmaradtak (Apáczai, a neolatin szövegek antológiája), de ezek a L'Harmattan kiadóval kötött megállapodás szerint hamarosan meg fognak jelenni. A kutatócsoport az ELTE megnövekedett oktatási igényei miatt jelentősen hozzájárul az egyetemi oktatáshoz mind a kötelező, mind a szakszemináriumok terén.

Az egyes kutatók éves vállalásai is a tervnek megfelelően haladtak: többéves előkészület és szerkesztési munkálat után megjelent az *Humanistes du Royaume de Hongrie* c. kötet a Brepols Kiadónál, amely a teljesség igényével és kimerítő részletességgel tárgyalja és szemlézi végig a 16. századi magyar humanisták filológiai törekvéseit. Tovább folytatták a primer források könyvtári és levéltári kutatását: ennek köszönhetően került elő egy 14. század végi trevisói magyar nyelvemlék, és Szegedi Gergely 1535-ben megjelent, Dévai Bíró Mátyás elleni reformációellenes traktátusának egyetlen, eddig ismeretlen példánya. (Ezek közlése, és szövegkiadása folyamatban van.) Kutatójúk feltárómunkájának eredményeképp az eddigieknél sokkal jobban ismerjük a talán legeredetibb 16. századi magyar teológiai mű, Enyedi György *Explicationes*-ának példányait, és szövegének terjedését Nyugat-Európában. A frissen felfedezett szövegeket, amelyeket a magyar történelem hányattatásai folytán gyakran csak egyetlen példányból ismerünk, igyekeztek elhelyezni a történeti kontextusban is: így történt ez négy katolikus egyházi szerző műveivel (köztük Stephanus Thomasius vagy Nádasdi Bálint), akiknek a munkássága eddig egyáltalán nem, vagy csak alig volt ismert. Ezek az eredmények újradefiniálják a 16. század magyarországi vallási sokoldalúságáról alkotott képet, és egyúttal bemutatják, hogy a kor európai irodalmi kultúrájához képest nem az elmaradottság vagy a konzervativizmus, hanem inkább az infrastruktúra (intézmények – iskolák, egyetemek-, és nyomdák) hiánya okozta, hogy a kor szellemi sokszínűségéről eddig sok szempontból téves képet kaptunk. Ez a történeti tanulság a jelen számára releváns: hiába ír valaki héber-görög-latin tudással a 16. század legfrissebb párizsi filozófiai műveiből önálló művet az Észak-Alföldön, ha az utána kéziratban marad, mert nincs megfelelő infrastruktúra a terjesztésére. Kutatócsoporti publikációk száma: 27 (MTMT alapján), 6 külföldi, 21 magyar.

b) Tudomány és társadalom

Két nagyobb konferencia szervezésében vettek részt: az egyik *A reformáció és a katolikus megújulás latin nyelvű irodalma* c. III. Neolatin konferencia volt, melyet 2017. dec. 7-8-án tartottak Debrecenben, a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában az SZTE, a Debreceni Akadémiai Bizottság, az MTA BTK ITI közös rendezésében, 2018. jún. 22- én pedig *Textológia és interpretáció a régi magyar irodalomban. Konferencia Orlovszky Géza emlékére* címmel rendeztek konferenciát az ELTE BTK-án a Bécsi Egyetem Finnugrisztikai tanszékének társszervezésében. Mindkét konferencia anyaga meg fog jelenni a 2018-19-es pályázati év során. Az MTA BTK Irodalomtudományi és Történettudományi Intézetével fenntartott szoros kapcsolat mellett együttműködtek az MTA–ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoporttal (társszervezői voltak a „'Mindenki vágyik a tudásra, de az árát senki sem akarja megadni.' Az oktatás financiális háttere és haszna a középkorban és a kora újkorban" című, az ELTE BTK-n tartott konferenciának). Tovább folytatódott a szélesebb publikum számára is nyitott Mercuriales előadássorozatuk, amelyen a 2017–2018-as tanévben 18 alkalommal 10 külföldi és 11 hazai vendégelőadót láttak vendégül. A csoportvezető 2017. nov. 11-én az ELTE-n Oktatói Tudományos Diákköri Díjban részesült a karon végzett tehetséggondozási

tevékenységéért, az év folyamán kétszer is tartott bemutató-előadást a középiskolások számára az egyetemi nyílt napon.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Kutatócsoportjuk továbbra is fenntartotta szoros kapcsolatát az innsbrucki Ludwig Boltzmann Institut für neulateinische Studien-nel, és megállapodot annak egyik kutatójával, hogy közös kutatásban készítik el azt a szempontrendszert, amely tekintettel lesz a kora újkori értelmiség társadalmi kapcsolataira, családi viszonyaira, nyelvhasználati szokásaira, és a tervezett osztrák kutatócsoport már erre alapozva nyújtja be FWF-pályázatát (Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung). A Cseh Tudományos Akadémián működő humanizmuskutató csoporttal folyamatos az együttműködésük a párhuzamosan készülő cseh humanista repertórium miatt, amely a „Companion to Humanism in East Central Europe" sorozat második kötetét készíti elő. A 2017 őszén szervezett konferenciájukon a kutatócsoport több előadással képviseltette magát. A Bécsi Egyetem Finnugrisztikai tanszékével közösen oktatási-kutatási programot dolgoztak ki a „Kéziratok vándorlása" (Migration der Handschriften) címmel, amelynek keretében hosszú távú hallgatói-oktatói együttműködéssel kívánják bemutatni a középkori és kora újkori tudástranszfer médiumait, a kódexek vándorlását. A Queen Mary University kutatója révén bekapcsolódtak a készülő *Oxford Literary History of Europe, 1554–1648* munkálataiba, amelynek neolatin és magyar fejezeteihez is hozzájárul a kutatócsoport. Kutatócsoportjuk révén készül el az *Oxford Handbook of Medieval Central Europe* irodalmi fejezete is. A 2016-ban megjelent *The art of memory in East Central Europe* c. kötetük nemzetközi hatásának köszönhetően a kutatócsoport vezetője meghívást kapott keynote lecture tartására a 2018 júliusában mintegy 3000 résztvevővel megrendezett leedsi International Medieval Congress-en. Nemzetközi kapcsolataiknak köszönhetően a kutatócsoport vezetőjét beválasztották a mintegy 200 taggal rendelkező Medieval Central Europe Research Network (mecern.eu) Advisory Boardjába.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Munkatársuk doktorjelölti ÚNKP-pályázatot nyert 10 hónapra a kora újkori magyarországi közhelygyűjtemények kutatására (2.500.000 Ft). Kutatójuk Bolyai-ösztöndíjat nyert az MTA-tól a 16. századi bibliai verses históriák szöveg- és funkciótörténetének kutatására. A csoportvezető és munkatársuk (Univ. Wien) 1 100 000 Ft és 1000 euró támogatásban részesült hallgatói workshop szervezésére (2018. június). Egyéves előkészület után 2018 februárjában csoportvezetőjük pályázatot nyújtott be az ERC Consolidator Grantre „*Literary language choice in the late Middle Ages in East Central Europe*" címmel, amely sajnos nem részesült támogatásban.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. István Monok, Farkas Gábor Kiss, Péter Ekler (eds.): Humanistes du bassin des Carpates III: Humanistes du Royaume de Hongrie. Turnhout: Brepols, XLVIII+629 pp. (2017) http://real.mtak.hu/55734/
2. Kiss Farkas Gábor: Irodalmi útkeresések a katolikus értelmiségben 1530 és 1580 között: négy pályafutás és tanulságai, in: Varga Szabolcs, Vértesi Lázár (szerk.) Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században. Pécs: Pécsi Hittudományi Főiskola Pécsi Egyháztörténeti Intézet, 331–372. (2017)

3. Enyedi György prédikációi 3., sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Lovas Borbála, Budapest: MTA–ELTE HECE, Magyar Unitárius Egyház (2018)
4. Fábián Laura, Haraszti Szabó Péter, Lovas Borbála, Uhrin Dorottya (szerk.) A könyv és olvasója: A 14–16. századi könyvkultúra interdiszciplináris megvilágításban. Budapest: MTA–ELTE HECE (2018)
5. Gábor Almási Machiavellian Propaganda and Advice after the Bohemian Revolt: The Case of Kaspar Schoppe, ACTA COMENIANA 30 [2016], 85-117. (megjelenés: 2018)
6. Áron Orbán, Born for Phoebus. Solar-astral Symbolism and Poetical Selfrepresentation in Conrad Celtis and his Humanist Circles. Vienna: Praesens, 288 (2018)

MTA–ELTE LENDÜLET LINGVÁLIS ARTIKULÁCIÓ KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Markó Alexandra, PhD
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A
telefon: (1) 485 5200/5189
e-mail: marko.alexandra@btk.elte.hu; honlap: http://lingart.elte.hu/
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2016

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport ötéves kutatássorozata a nyelv (mint beszédszerv) folyamatos artikulációbeli (koartikulációs) részvételét, illetve annak különbségeit vizsgálja különféle tényezők eltérése esetén. 2018-ban ebből a hangsúlyosság/prominencia hatását vizsgálták a magánhangzók artikulációs-akusztikai megvalósulására, valamint a magyar gemináták (hosszú mássalhangzók) fonológiai sajátosságainak artikulációs és akusztikai implementációját különböző kontextusokban. Emellett vizsgálatot végeztek a laringális réshang realizációjának koartikulációs hátterét illetően; elemezték gyermekek magánhangzóinak artikulációját különböző életkorokban és kontextusokban; vizsgálták a különféle érzelmek hatását a zöngeminőségre; illetve a beszéd néhány artikulációs és akusztikai vonatkozását fiatalkori Parkinson-kórban.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az évben elvégzett első kísérlet célja annak megállapítása volt, hogy a mondathangsúlynak a magyarban van-e szerepe a mondatkezdő magánhangzó artikulációs és akusztikai realizációjában. Minden magánhangzóra átlagosan hosszabb időtartamot mértek a mondathangsúlyos kondícióban, mint a mondathangsúlyt nem viselőben, ezt a statisztikai elemzés is megerősítette. Ennek az eredménynek a jelentősége (a nagy adatközlő-számon túlmenően) az, hogy minden tekintetben kontrollált fonetikai kontextusban, illesztett szótag-, szó- és mondatbeli helyzetben is kimutatták a mondathangsúlynak a magánhangzó időtartamára tett hatását. Elvégezték az ultrahangos nyelvkontúrok vizsgálatát is: a mondathangsúlyos helyzetű magánhangzók esetében a kontúrok variabilitása átlagosan kisebb volt minden vizsgált magánhangzó-minőségben. Az elektroglottografikus jel elemzésének egy új lehetőségével (EGG Wavegramok összevetése Generalizált Additív Modellekkel) elemezték az EGG-periódusok alakját. Azt az eredményt kapták, hogy a periódusokra jellemző átlagos amplitúdóértékek beszédhangon belül mutatott időbeli változása különbségeket mutat a hangsúly hatására.

A következő vizsgálatuk magyar felpattanó szingleton (rövid), gemináta (hosszú) és degeminálódó (rövidülő) hosszú zárhangok akusztikai és artikulációs tulajdonságaira irányult, az eredmények nemzetközi viszonylatban is újszerűek, és a nagy adatközlő szám miatt megbízhatóbbak a korábbi hasonló kutatások eredményeinél. Az akusztikum alapján azonosított mássalhangzó-időtartamok, valamint az artikulációs jelben azonosított gesztusplatók időtartamai azt mutatták, hogy a degemináció folyamata a rövidülő gemináta mássalhangzókat azokhoz a szingletonokhoz teszi hasonlóvá, amelyek a degemináló pozícióhoz hasonlóan jobbról egy heterorgán mássalhangzóval szegélyezettek, azaz kéttagú klaszterek tagjai. A rövidülő gemináták és a két rövid mássalhangzóból álló klaszterek az időtartam-paraméterek tekintetében egy, a szingletonok és a gemináták közti átmeneti kategóriát képeztek. A degemináció folyamata a szomszédos mássalhangzók képzési helyének függvényében rövidítette a hosszú mássalhangzókat klaszterbeli rövid mássalhangzókká. A gemináták előtti magánhangzók hosszabbak voltak, mint a szingletonok előttiek, valamint hasonló tendenciát találtunk a két szingletonból álló klaszter és a szingletonok viszonylatában. A gemináták és a két szingletonból álló klaszterek a nyelvemelkedés sebességében is együtt mozogtak, és lassabb nyelvmozgást mutattak, mint

amilyen a szingletonoknál volt tapasztalható. A megelőző magánhangzó és a zárkialakításra irányuló mássalhangzós gesztus időtartama egyenes arányosságban állt egymással, tehát valószínű, hogy a magánhangzó-időtartamokat a lassabb mássalhangzós nyelvgesztus, és nem további tényezők növelik meg a gemináták és a kéttagú klaszterek előtt.

A laringális réshang, a /h/ megvalósulásait magánhangzók közötti helyzetben vizsgálták, különféle kontextusokban. A kutatást következő lépésként a szonoráns mássalhangzós környezetek bevonásával is kiegészítették, erre vonatkozóan eddig nem álltak rendelkezésre empirikus adatok. Kísérletük megerősítette, hogy a két kontextus valóban hasonló hatással van a /h/-ra, ugyanis mindkét kontextusban a /h/ zöngésnek tekinthető realizációja figyelhető meg, miközben a zöngeminőségben a szomszédos magánhangzó(k) koartikulációs hatása is érvényesül.

A spontán érzelmi reakciók és a tudatos érzelemkifejezés zöngeképzésre kifejtett hatását is elemezték elektroglottografikus felvételek alapján. Az eredmények szerint a magasabb aktivációval jellemezhető negatív valenciájú érzelmek (pl. düh, félelem) kifejezésekor magasabb a hangszalagok érintkezésének időbeli aránya, mint alacsony aktivációjú negatív érzelmek (pl. szomorúság) esetén. Ezek az eredmények az érzelmeket jellemző agyi aktiváció szintjével összefüggésben változó általános izomfeszítettség gégeszintű megjelenésére utalnak.

A kutatócsoport csatlakozott egy, a fiatalkori Parkinson-kórban szenvedő betegek beszédének vizsgálatát végző projekthez is. Ebben az évben a délutáni gyógyszerek hatása előtti és alatti ejtésben vizsgálták az artikuláció és az akusztikum variabilitását, illetve a magánhangzótér méretét. Az artikulációban a fonációs periódusokban és az *í* - *á* közötti nyelvkontúrban kimutatható volt a két állapot közötti eltérés. A beszédhangok időtartama jelentősen rövidült a gyógyszerhatás alatti olvasásban, a formánsok esetében azonban a kondíció és a magánhangzóminőség interakciója volt meghatározó.

A kutatócsoport együttműködést alakított ki az SZTE Informatikai Intézet és az MTA-SZTE Mesterséges Intelligencia Kutatócsoport munkatársaival, és ultrahangfelvételek felhasználásával a „Silent Speech Interface" (SSI, magyarul 'némabeszéd-interfész') terén biztató eredményeket ért el. Az SSI lényege, hogy a beszédképző szervek hangtalan mozgását felvéve a gépi rendszer ebből a képként feldolgozott anyagból beszédet szintetizál, miközben az eszköz használója valójában nem ad ki hangot. Ez például a beszédsérült emberek (pl. gégeeltávolítás után) számára hasznosítható. Az ultrahangfelvételekből gépi tanulás segítségével közel érthető beszédet sikerült előállítani.

b) Tudomány és társadalom

Hosszú távon várhatóan komoly társadalmi hozadéka lehet a fent említett némabeszéd-interfész fejlesztésének, hiszen a beszédben akadályozott emberek számára nyújthatja a kommunikáció lehetőségét, ha jó minőségű beszédkimenetet és megfelelően alkalmazható eszközöket sikerül majd előállítani.

Tekintettel arra, hogy a kutatócsoportnak van Magyarországon első ízben lehetősége arra, hogy artikulációt vizsgáljon ultrahangkészülékkel és elektroglottográffal, ennek a módszertannak a bemutatása a szakmai közösségnek, illetve az érdeklődő nagyközönségnek mind konferenciákon, mind pedig a tömegtájékoztatásban többször megtörtént (lingart.elte.hu).

A hang világnapja (World Voice Day, április 16.) nemzetközi programsorozat, amely mozgalomként hirdeti az emberi hang fontosságát és szépségét (www.world-voice-day.org),

2018-ban hatodik alkalommal került megrendezésre. A programokhoz a kutatócsoport is csatlakozott tudományos-ismeretterjesztő előadásokkal, valamint az általuk használt eszközök és módszerek demonstrációjával.

A Kutatók éjszakáján (2018. szeptember 28.) előadásokon és számítógépes demonstrációkon keresztül ismerhették meg a látogatók a kutatócsoport munkáját és a mögöttes tudományos hátteret. Előzetes regisztráció alapján a vizsgálati műszerek kipróbálására is lehetőség nyílt.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport minden tagja oktat a felsőoktatás különböző szintjein, szakdolgozatok és doktori disszertációk témavezetői, illetve tudományos diákkörök mentortanárai.

A hazai kutatóhelyek közül kapcsolatban vannak a már említett SZTE Informatikai Intézet és az MTA–SZTE Mesterséges Intelligencia Kutatócsoport, a Miskolci Egyetem kutatóival, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Fonetikai és Logopédiai Szakcsoportjával, az MTA Nyelvtudományi Intézetének több kutatócsoportjával.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport egyik tagja 2018 decemberétől a „Némabeszéd-interfészek kidolgozása és a beszélőfüggőség vizsgálata nyelvultrahang és elektromágneses artikulográf eszközökkel” című NKFIH-pályázaton is dolgozik (PD_18, 27915, 15,8 M Ft, 36 hónap). A projekt kapcsolódik a korábbi FK_17 pályázathoz (Artikulációsmozgás-alapú beszédgenerálás) és kiegészíti azt. A fő célok: a beszédkódolásban a spektrális szűrés javítása artikulációs adatok alapján; a „direkt szintézis” módszer tesztelése és javítása SSI témakörben; az artikulációt követő módszerek helyzet- és beszélőfüggőségének vizsgálata és normalizálási módszerek kidolgozása.

Egyik kollégájuk témavezetésével indult el 2018 őszén „Fonetikai paraméterek beszélők közötti és beszélőn belüli variabilitása a magyar beszédben” címmel egy NKFIH-pályázat (FK_18 128814, 39,243 M Ft, 48 hónap). A projektben az egyes beszédjellemzők beszélők közötti és beszélőn belüli variabilitását vizsgálják keresztmetszeti és longitudinális elemzésekben.

A kutatócsoport tagjai közül többen vesznek részt társkutatóként OTKA, NKFIH stb. pályázatokban.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

MARKÓ, Alexandra, DEME, Andrea, BARTÓK, Márton, GRÁCZI, Tekla Etelka, CSAPÓ, Tamás Gábor 2018. Word-Initial Irregular Phonation as a Function of Speech Rate and Vowel Quality in Hungarian. In: Qiang, F.; Jianwu, D.; Pascal, P.; Jianguo, W.; Longbiao, W.; Nan, Y. (eds.) *Studies on Speech Production: 11th International Seminar, ISSP 2017 Tianjin, China, October 16–19, 2017 Revised Selected Papers.* New York, London, Dordrecht, Heidelberg: Springer, pp. 134–145. https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-00126-1_13

MTA–SZTE LENDÜLET FÖDERÁLIS PIACOK KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Nagy Csongor István, PhD
6721 Szeged, Bocskai u. 10–12.
telefon: (62) 343 179; fax: (62) 343 179
e-mail: nagycs@juris.u-szeged.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2014

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatási projekt címe „Használni és kihasználni a közérdeket a szabad versennyel szemben". A kutatócsoport az egyes regionális gazdasági integrációk és föderális piacok vonatkozásában vizsgálta az állam és a kereskedelem-, illetve versenykorlátozás viszonyának szabályozását.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Vizsgálják az állami versenykorlátozások (állam által bátorított, lehetővé vagy kötelezővé tett versenykorlátozás) szabályozását, a versenyszabályok alkalmazását az államra.

A kutatás legnagyobb jelentőségű kérdését képezi a szabad kereskedelem és a helyi közérdek közötti viszony és összeütközés. A világ szabadkereskedelmi rendszerei, akárcsak a Kereskedelmi Világszervezet (WTO), megengedik a tagállamok számára a kereskedelem korlátozását abban az esetben, ha arra valamilyen helyi legitim cél érdekében kerül sor. Az államok a szabad kereskedelmet és versenyt korlátozó módon fogadhatnak el szabványokat, alakíthatnak ki adószabályokat, vethetnek ki közszolgáltatási (például egyetemes szolgáltatási) kötelezettségeket a vállalkozásokra, vagy tarthatnak fenn monopóliumokat. Mivel a szabályozási keretek tág és képlékeny fogalmakat tartalmaznak, a tagállamok pedig széles körű mérlegelési jogkört élveznek, a jog alkalmazása egy, a gazdasági, társadalmi és jogi megfontolásokat vegyítő társadalmi és mentális folyamattá válik. A világ szabadkereskedelmi rendszereiben közös többek között, hogy tiltják, hogy a tagállamok korlátozzák a szabad kereskedelmet/versenyt, és megengedik ezt számukra abban az esetben, ha a korlátozásra valamilyen helyi legitim cél érdekében kerül sor. Az egyes rendszerekben a jogalkalmazók hasonló problémákkal szembesülnek, hasonló, sőt, néha ugyanolyan ügyekben kell dönteniük.

A kutatócsoport az időtervnek megfelelően elvégezte a szakirodalom és az esetjog feldolgozását. Az első és a második projektévben a belső piac jogával kapcsolatos esetjogot, valamint az amerikai alkotmány dormant commerce clause-ának jogirodalmát a kutatás tárgyának megfelelő szempontrendszer szerint átfogóan feldolgozták, míg a harmadik (féléves) etapban az WTO esetjogának feldolgozását végezték el. Ezen a területen konferenciákat szerveztek, amelyek tanulmányait megjelentetik; elkészült az EU gazdasági jogát összehasonlító jogi szempontból bemutató magyar nyelvű monográfia, megjelent két angol nyelvű szerkesztett kötet; előkészületben van továbbá a tárgykört vizsgáló angol nyelvű monográfia, valamint további két angol nyelvű szerkesztett kötet megjelenése.

b) Tudomány és társadalom

2018-ban a kutatócsoport az alábbi konferenciákat szervezte:

– "The New Hungarian Arbitration Act: Views from Hungary and Abroad", Central European University (Budapest, May 17, 2018, with Davor Babic, Markus Petsche & Ioana Knoll-

Tudor). Program available at: https://legal.ceu.edu/events/2018-05-17/international-arbitration-conference

– "National sovereignty and regional economic integration: non-trade values and international trade", Hungarian Academy of Sciences & University of Szeged (Szeged, May 3, 2018): Program available at: http://www.juris.u-szeged.hu/karunkrol/hirek-esemenyek-news/national-sovereignty-and

A kutatócsoport tagjai 2018-ban az alábbi fontosabb nyilvános és konferencia-előadásokat tartották:

– Public lecture: *Investor-state arbitration: European perspectives.* National Chengchi University, Taipei, Taiwan (December 12, 2018).

– Public lecture: *Cross-cutting issues of world trade: labor and environmental standards*. National Chengchi University, Taipei, Taiwan (December 11, 2018).

– International Investment and Trade Agreements: Recent Developments and Problems, Marmara University Faculty of Law & Economic Development Foundation (İKV) (Istanbul, October 25, 2018): *Pride and prejudice: is protectionism still an option in world trade?*

– The WTO at a Cross-Roads: Reshaping its Normative Framework – Chinese and European Perspectives, China-EU School of Law (Beijing, October 20, 2018): *New-wave protectionism and "locking yourself in a dark room": can you really have your cake and eat it too?*

– Judicial Deference in Competition Law, Centre for Antitrust and Regulatory Studies (CARS), University of Warsaw (October 11, 2018): *Judicial review of fines in Hungarian competition law: who controls the Leviathan?*

– Joint North American Conference on International Economic Law incorporating the 2018 ASIL IEcLIG Biennial: Managing International Economic (Dis)Integration: Challenges and Opportunities, McGill University Faculty of Law, Montréal (September 21-22, 2018): *Territorial Trade Interests and Extraterritorial Value Considerations*.

– 1st International Forum: ELI Hungarian Hub, ELTE Faculty of Law & Jean Monnet Centre of Excellence, Budapest (September 14, 2018): *Imperial fantasies and the illusion of a global and unfettered island*.

– Economic Constitutionalism: Mapping its Contours in European and Global Governance, The Portsmouth Law School and the European University Institute, Florence (June 14-15, 2018): *Intra-EU Bilateral Investment Treaties and EU law: Half-made Problems of a Half-made Federation*.

– Indiana Journal of Global Legal Studies 26th Annual Symposium: Globalization in Question: Populist Resistance and a New Politics of Law? Indiana University Maurer School of Law, Bloomington, Indiana (April 11-13, 2018): *World Trade, Imperial Fantasies and Protectionism: Can You Have Your Cake and Eat It?*

– Public lecture: *It's all about the money: a transsystemic mapping of free trade law*. The University of Queensland, TC Beirne School of Law (March 2, 2018).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

2017 szeptemberében a kutatócsoport konzorciumvezetőként pályázatot nyújtott be a H2020: JUST-JCOO-AG-2017. sz. EU-s pályázatra, amelyet sikeresen elnyert. A projektet 2018 végén a kutatócsoport megkezdte. A pályázat hét közép-európai egyetem konzorciumán alapul, a konzorcium vezetője a Szegedi Tudományegyetem (acronym: CEPIL, pályázati azonosítószám: 800789). A pályázatban a Szegedi Tudományegyetemen kívül részt vett a Masarykova Univerzita (Csehország), Rigas Juridiska Augstskola (Lettország), Uniwersytet Slaski (Lengyelország), Sveuciliste u Zagrebu (Horvátország), Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (Románia) és Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (Szlovákia).

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport „Cross-border litigation in Central Europe" c. kutatása 386,712 EUR összeget nyert az Európai Unió H2020: JUST-AG-2017 Grant (nr. 800789) pályázatán, melynek időtartama: 2018 november–2020 november.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Nagy Csongor István (szerk.) (2018): Investment arbitration and national interest. Council on International Law and Politics, Indianapolis, ISBN-13: 978-0-9858156-8-4, ISBN-10: 0-9858156-8-X
2. Nagy Csongor István (szerk.) (2018): The EU Bill of Rights' Diagonal Application to Member States: Comparative Perspectives of Europe's Human Rights Deficit. Eleven International Publishing, the Hague, ISBN: 9789462368699 (book), 9789462749153 (e-book) / EUROPEAN JOURNAL OF LAW REFORM, vol. 20, no. 2-3.
3. Nagy Csongor István (2018): Noi tendințe în dreptul relațiilor economice internaționale: întrebări si răspunsuri privind reglementarea comerțului international. In: Sapientia Iuris. Ed.: Emőd Veress. C.H. Beck, București, pp. 23-32.
4. Nagy Csongor István (2018): Intra-EU bilateral investment treaties and EU law: half-made problems of a half-made federation. GERMAN LAW JOURNAL, vol. 19, no. 4, pp. 981-1016.
5. Nagy Csongor István (2018): L'arbitrage comme un élément inévitable des relations économiques internationales : la saga de la tentative de la Hongrie pour exclure l'arbitrage dans les affaires concernant la propriété nationale. CAHIERS DE L'ARBITRAGE, no. 1, pp. 9-18.
6. Nagy Csongor István (2018): Comments on Mark Clough: Competition Law Compliance and Leniency, LOYOLA CONSUMER LAW REVIEW, vol. 30, no. 2, pp. 186-202.
7. Nagy Csongor István (2018): Editorial: The EU Bill of Rights' Diagonal Application to Member States: Comparative Perspectives of Europe's Human Rights Deficit, EUROPEAN JOURNAL OF LAW REFORM, vol. 20, no. 2-3, pp. 3-9.
8. Nagy Csongor István (2018): Universal service in electronic communications: pouring new wine into old bottles? In: Digital Markets in the EU. Eds.: Marc Veenbrink, Anne Looijestijn-Clearie & Catalin S. Rusu, Wolf Legal Publishers, ISBN: 9789462406643
9. Nagy Csongor István (2018): Free trade, public interest and reality: new generation free trade agreements and national regulatory sovereignty. In: Czech Yearbook of International Law, ISBN: 978-900-824603-7-7, vol. 9, pp. 197-216.

10. Nagy Csongor István (2018): Az engedékenységi politika fékező és hajtó erői, összehasonlító jogi szempontból. In: Verseny és Szabályozás 2017. Eds: Nagy, Csongor István – Kiss, Ferenc László – Valentiny, Pál. MTA Közgazdaságtudományi Intézet (*The restraining and propelling forces of leniency policy: a comparative perspective*)
11. Nagy Csongor István (2018): Nemzeti szuverenitás és regionális gazdasági integráció a 21. században. MAGYAR TUDOMÁNY, vol. 179, n 3, pp. 394-404.

MTA–ELTE LENDÜLET TÁRSAS ELMÉK KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Király Ildikó, PhD
1064 Budapest, Izabella utca 46.
telefon: (1) 461 2600; fax: (1) 461 2649
e-mail: kiralyi@caesar.elte.hu; honlap: babalabor.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2017

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport 2018 júniusában zárta első kutatási évét. A kutatóhely alapvető infrastruktúrájának felállítását követően a 2018-as évet a vállalt kutatási projekt elméleti alapjainak részletesebb kidolgozására fordították, illetve párhuzamosan megkezdték ezen elképzelésüket igazoló empirikus vizsgálatok levezetését.

Az átfogó kutatási célkitűzésük az, hogy igazolják, az emberi szocialitás, a társas beágyazódás egyik kiemelt mozgatórugója nem más, mint az információkeresési motiváció és ennek kommunikatív megosztása. Más szavakkal, eredendő és alapvető emberi igény egy közös reprezentációs tér kialakítása társainkkal.

Az első kutatási erőfeszítéseik sikeresnek bizonyultak, kísérleti vizsgálatokkal igazolták, hogy már kisgyermekek is fokozott figyelemmel monitorozzák, hogy mit tudnak pontosan a társas partnereik, és mekkora átfedést érzékelnek a saját tudásuk szempontjából. Ezen túlmenően rendelkeznek olyan megismerési képességekkel, amelyek a különböző forrásból származó információk frissítését és integrációját teszik lehetővé számukra.

Az első vizsgálati eredmények közzététele mellett benyújtották publikálásra az új, általuk képviselt elméleti irány összefoglalóját. Az ötéves kutatási tervnek megfelelően, az átfogó elmélet következő empirikus pillérének kidolgozását folytatják: felnőtt személyek spontán társakra vonatkozó információfeldolgozási stratégiáit vizsgálják, amelyre további kísérleti változatokat dolgoztak ki.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Kutatásuk első eredményei szerint kisgyermekek elsődlegesen aszerint választják ki, hogy ki tartozik velük egy csoportba, hogy a másikról feltételezik, hasonló kulturális tudásközösséghez tartozik. Ebből a szempontból új, a társadalmi szemléletet is formálni képes megközelítést kínálnak: a csoportokról való gondolkodás *semleges* alapokról indul, nem szükségszerű a másik csoport tagjainak leértékelése. Ezt az eredményt szeretnék megerősíteni, és a szélesebb társadalmi köztudat számára is hozzáférhetővé, érthetővé tenni.

Ezek az eredmények alapkutatásból származnak, ám lehetőséget kínálnak arra, hogy az eredmények fényében új prevenciós és intervenciós stratégiák kerülhessenek kidolgozásra a társas kategorizáció ismert társadalmi nehézségeinek kezelésére.

b) Tudomány és társadalom

A kutatási eredmények fontosnak tartott és a szélesebb közönség érdeklődésére és gondolkodásának formálására alkalmas eredményeket igyekeztek közkinccsé tenni. Szervezőként részt vettek a Kis Tudósok Délutánja (https://mta.hu/mtu_esemenynaptar/2018-02-24-kis-tudosok-delutanja-1847; http://babalabor.hu/2018/03/01/a-babalabor-a-kis-tudosok-

delutanjan/) esemény megvalósításában, melynek célja az volt, hogy a nagyközönség értesüljön többek között a fenti eredményekről, és egyben fórumot nyissanak, hogy ezen eredmények hogyan kapcsolhatók össze alkalmazott kutatásokkal és innovatív kezdeményezésekkel.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

2018-ban két külföldi munkatársat fogadott a kutatócsoport az Edinborough-i Napier Egyetemről: egy szakértőt, aki a kísérleti vizsgálatok kialakításában, azok technikai és tárgyi feltételeinek optimalizálásában jártas, vele ezen kérdések megoldásáról egyeztettek. Egy másik kutató látogatásának célja pedig az alkalmazott kutatások felé nyitás és a kutatások oktatási környezetbe való ültetése volt.

Csoportuk két tagja az egyetemi oktatás minden szintjén részt vesz, így a doktori képzésben is.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Király, Ildikó; Oláh, Katalin; Csibra, Gergely; Kovács, Ágnes Melinda: Retrospective attribution of false beliefs in 3-year-old children PROCEEDINGS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE UNITED STATES OF AMERICA 115 : 45 pp. 11477-11482., 6 p. (2018) DOI Scopus Egyéb URL
2. Nagy, Márton; Király, Ildikó: Evidence of relational retrieval, even in the absence of the relational eye movement effect (REME) CONSCIOUSNESS AND COGNITION 66 pp. 40-53., 14 p. (2018) DOI Scopus Egyéb URL

MTA–BME LENDÜLET NYELVELSAJÁTÍTÁS KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Lukács Ágnes, PhD
1111 Budapest, Egry J. u. 1. T/507.
telefon: (1) 463 1072; fax: (1) 463 1072
e-mail: alukacs@cogsci.bme.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2018

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az MTA–BME Nyelvelsajátítás Kutatócsoport 2018. október 1-jén indult, így 2018-ban jelentős kutatási eredményeket még nem tud felmutatni. Az első évre vállalt feladatok közé az alábbiak tartoznak:

- A statisztikai tanulás menetközbeni vizsgálatát lehetővé tevő feladatok kidolgozása a szószegmentálás és a mesterségesnyelvtan-tanulás funkcióira
- Modalitás- és tartományhatások vizsgálata: milyen eltérések figyelhetők meg a statisztikai tanulás hatékonyságában nyelvi és nemnyelvi, akusztikus és vizuális ingerek esetén?
- A statisztikai tanulás vizsgálata diszlexiában és specifikus nyelvfejlődési zavarban
- A CAT-H afáziaszűrőteszt magyarra adaptálása és sztenderdizálása
- A KOBAK nyelvfejlődési szűrőteszt feladatainak összeállítása. (Ezek a feladatok a 2018. október 1. és 2019. szeptember 30. közötti első kutatási évre vonatkoznak.)

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Kidolgozták a szószegmentálás és a mesterségesnyelvtan-tanulás menetközbeni kísérleti vizsgálóeljárásainak első verzióit, és megkezdték az adatgyűjtést a hagyományos mesterségesnyelvtan-tanulási feladat vizuális és akusztikus, nyelvi és nemnyelvi ingerekre építő változataival (1. modul). Az akusztikus nyelvi tartományban vizsgálták a bemutatás módjának és a gyerekeknek szóló beszéd jellemzőinek a tanulásra gyakorolt hatását (1. modul). A diszlexia vizsgálatához felvették a kapcsolatot az Öveges gimnáziummal, ahol logopédusok segítségével megtörtént a diszlexiát mutató csoport részletes szűrése és megkezdődött a statisztikai tanulás vizsgálata (2. modul). A CAT-H afáziateszt magyar verzióját elkészítették, logopédusok bevonásával elindult az afáziás adatok gyűjtése a sztenderdizáláshoz (3. modul).

MTA–ELTE LENDÜLET LITURGIATÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Földváry Miklós, PhD
1088 Budapest Múzeum krt. 4/F
telefon: (1) 411 6500/5156
e-mail: foldvary.miklos@btk.elte.hu; honlap: http://usuarium.elte.hu/
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2018

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport célkitűzése, hogy föltárja és rendszerezze a középkori (és kora újkori) Európa szertartási életének változatait. A számos társtudományban hasznosítható, részleges eredményeken túl a kutatás tétje az európai identitások premodern mintázatainak és ezek kapcsolatrendszerének föltárása. Újdonsága, hogy a nyugati rítusterület egészéről arányosan és egységes rendszerben dolgoz föl hatalmas mennyiségű adatot. A munka első szakaszában ennek megfelelően a forrásfeldolgozás és az ehhez szükséges infrastruktúra fejlesztése volt a cél.

Kialakítottak két kutatóhelyiséget és egy könyvtárhelyiséget egyelőre 3, hosszabb távon 6, párhuzamosan használható munkaállomással. Megkezdték a kutatócsoport arculatának fejlesztését annak érdekében, hogy a hazai és a nemzetközi tudományos nyilvánosságban nagyobb sikerrel tehessék láthatóvá eredményeiket. A vezető-kutató és egy ösztöndíjas posztdoktor mellett egyelőre megbízási szerződésekkel foglalkoztattak 8 kollégát adatbevitel és adatelemzés céljából, illetve további 2 kollégát az informatikai és a könyvtári háttér megteremtése érdekében. Digitális másolatot szereztek be Konstanzi Bernold ún. *Micrologus*-ának minden fönnmaradt kéziratáról.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Elkészítették a kutatás szempontjából releváns dalmát, brit és itáliai források jegyzékét, a dalmát források másolatainak beszerzését elindították.

Elkészítették 41 teljesen új forrás temporális anyagának konspektusát, ebből 16-ot lektorálni is sikerült. Megindult a korábban részben földolgozott források kiegészítése és ellenőrzése is.

Kialakítottak és folyamatosan tesztelnek egy olyan adatbázis-formátumot, amely a latin liturgiatípusok mindegyikének minden változatát képes kezelni. Frissítették és javították az usuarium.elte.hu forrásjegyzékét. Elkészült a könyvtárak, nyomdászok és katalógusok szabványosított listája, így könnyebbé és biztosabbá vált a források felvétele, keresése, szűrése, és idővel könnyen kapcsolódni tudnak a vonatkozó adatbázisokhoz. 26 forrás alapján előtanulmányt végeztek a miseordinárium változatainak szinkron tipológiájához. Elkészült a két fönnmaradt magyar szakramentárium, az ún. Szent Margit-szakramentárium és a Pray-kódex teljes szövegének átírása. Az előbbihez megszületett a kísérő tanulmány és a tételek adatbázisa (lektorálás alatt), az utóbbiból a teljes szakramentáriumi részt egybevetették az eredetivel. Magyar nyelvű tanulmányaik jelentek meg a Hagion-könyvek 3. és 4. kötetében és (még 2017-es dátummal) egy kézikönyvben, 2018-as dátummal egy angol nyelvű tanulmányuk és forrásközlésük az *Archiv für Liturgiewissenschaft*-ban, egy másik pedig szerkesztés alatt állt egy 2017-es regensburgi konferencia tanulmánykötetében.

b) Tudomány és társadalom

Szemináriumokon olvasták és elemezték Konstanzi Bernold *Micrologus*-át, amelyről egyre nyilvánvalóbb, hogy elemi hatást gyakorolt a magyarországi és az egész közép-európai gyakorlatra a XI–XII. század fordulóján. A kritikai kiadás előkészületei az 1990-es években megszakadtak, de a Brepols Kiadó *Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis* sorozata támogatja, hogy ők fejezzék be a Daniel S. Taylor kanadai kutató által félbehagyott művet.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Folyamatosan együttműködnek az MTA Zenetudományi Intézete Régizenei Osztályának gregorián tárgyú kutatásaival, különösen Szoliva Gábriel zágrábi kutatómunkájával. Közös workshop megrendezésére pályáztak a berlini Humboldt Egyetemmel és a varsói egyetemmel a középkori liturgikus normaszövegekről, egy közös ERC-pályázat lehetőségét is mérlegelve.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Földváry, Miklós (szerk.); Nényei, Sára; Csonka, Szabina Babett; Szoliva, Gábriel, Breviarium Strigoniense. Budapest: Argumentum, ELTE BTK Latin Tanszék, 188 (2018)
2. Földváry, Miklós István, „A megszentségtelenített templom” In: Kósa, Gábor; Vér, Ádám (szerk.), Purum et immundum. Vallási képzetek tisztaságról és tisztátalanságról. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 2016. október 14–15-én tartott vallástudományi konferencia előadásai. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Vallástudományi Központ, pp. 9–28., 15 p. (2018)
3. Földváry, Miklós István, „Survival vagy revival? Zsidó elemek a római liturgiában” In: Déri, Balázs; Vér, Ádám (szerk.), Religio(nes). A vallás és a vallások. Budapest: ELTE BTK Vallástudományi Központ, pp. 161–166., 6 p. (2018)

MTA–ELTE LENDÜLET SPECTRA KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Bárd Petra Dóra, PhD
1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.
telefon: (1) 411 6521/2760
e-mail: petra.bard@ajk.elte.hu; honlap: https://eltekriminologiablog.com/lendulet/
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2018

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport 2018-ban kezdte meg működését és az alakuló ülését 2018. augusztus 2-án tartotta meg. A technikai, adminisztratív és munkaügyi kérdések tisztázása után, megkezdődött a kutatási terv formálása és újratervezése. A kutatócsoport tagjai létrehoztak egy levelezőlistát, amely megkönnyíti a belső kommunikációt, egy megosztott felhőalapú tárhelyet a dokumentumok és szakirodalmak számára, illetve egy honlapot is, amely a kutatás folyamatát, eredményeit és szakmai rendezvényeit ismerteti.

A tartalmi kérdéseket illetően, a kutatócsoport megegyezésre jutott a definíciós kérdésekben, illetve a kutatási téma vázlatában. Az ezt követő október 12-ei, november 20-ai és december 4-ei megbeszélésen első feladatként a kutatók meghatározták a szakirodalmi áttekintés elvégzését, amelynek munkafolyamatát és a részfeladatokat felosztották egymás között. Az első átfogó feladat a már meglévő gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos szakirodalom feldolgozása és összefoglalása. Annak érdekében, hogy ez teljeskörűen megvalósuljon, a kutatók alkérdéseket fogalmaztak meg. A kutatási témát négy altémakörre osztották, ezek mentén haladnak a téma feldolgozásával. Az első rész a probléma mértékének meghatározása. A cél, hogy megismerjék a témával kapcsolatos empirikus módszertani dilemmákat, hiányosságokat és korlátokat. Egyrészt különös hangsúlyt kell fektetni az áldozati felmérésekre, másrészt a médiatartalmak elemzésre, amelyek az előítélet motiválta bűncselekmények mérésére szolgálhatnak. A második kérdéskör az egyes társadalmi csoportokkal szembeni előítéletet magyarázó faktorok, azok összegyűjtése és az ezzel foglalkozó szakirodalmak megismerése. Az olyan témák, mint az előítélet, a forrásokért való küzdelem, a politikai és gazdasági előnyszerzés – amelyek generálhatják az előítéletet és a gyűlöletet – mind a vizsgálat tárgyát képezik. A harmadik témakör a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés lehetséges eszközeinek megismerése. A törvényi szabályozás csak egy a sok instrumentum közül, amelyek a jelenség kezelésére szolgálnak. A további lehetséges jogi eszközök, nemzetközi kötelezettségek és a büntetőjog kikényszeríthetősége részleteiben is megvitatásra kerül. Végül célkitűzés a látencia és az alacsony esetszám mögött húzódó okok feltárása. Ez magyarázható többek között a védett csoport gyenge érdekérvényesítő képességével; az állami áldozatsegítő szolgálat hiányával; a hatóságokkal szembeni bizalmatlansággal; a reviktimizációtól és a másodlagos viktimizációtól való félelemmel; a szexualitás érzékeny természetével; a fogyatékkal élő személyek sérülékeny helyzetével vagy azzal a ténnyel, hogy maga az áldozat nem bűncselekményként észlelte a tettet. Ezeknek a magyarázó faktoroknak a szakirodalma részleteiben feldolgozásra kerül.

Noha az MTA–ELTE Lendület SPECTRA Kutatócsoport csak most alakult meg és mindössze négy hónapja foglalkozik a kutatással, a kutatócsoport tagjai már több akadémiai rendezvényen is megjelentek. A kutatók a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos kurzusaikon, illetve workshopokon is felhívták a figyelmet a kutatásra és több konferencián is részt vettek. A kutatás vezetője mind angol, mind magyar nyelven interjút adott, amelyben közérthetően ismertette a kutatás témáját. A Lendület-kutatócsoporttal kapcsolatos tudományos eredményei elismeréseként az ELTE rektora és Tudományos Tanácsa oklevélben részesítette.

MTA–ELTE LENDÜLET ADAPTÁCIÓ KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Veres-Székely Anna, PhD
1064 Budapest, Izabella utca 46.
telefon: (20) 466 4554
e-mail: szekely.anna@ppk.elte.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2018

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az ötéves projekt célja, hogy új megközelítésben tanulmányozza a hatékony alkalmazkodás kulcsfontosságú elemeit kihívást jelentő környezetben. Bölcsődés, óvodás, iskolás és egyetemista csoportok megfigyelését tervezik az intézménybe való bekerülés időszakában. Olyan új technológiákat kívánnak felhasználni, melyek mindennapi helyzetekben, szinte észrevehetetlenül mérik a társas és érzelmi történéseket. A Semmelweis Egyetem munkatársaival együttműködve az egyéni különbségek egyes genetikai faktorait is vizsgáljuk. A projekt további célja annak feltárása, hogy milyen segítő beavatkozással módosíthatók az adaptációt nehezítő elemek, melyek hatékonyságát a kortizolszint és pszichofiziológiai mérések alapján tervezik tesztelni.

A projekt első félévében benyújtották és megkapták a tervezett pilot-vizsgálatokhoz szükséges etikai engedélyeket, kivéve a DNS-mintavételre vonatkozó engedélyt, melyhez több időre lesz szükség. Megkezdték a mérőmódszerek és intervenciós technikák kidolgozását és elvégezték az első félévre tervezett terepvizsgálatokat (WP1, WP2, WP3, Wp5), kivéve a bölcsődei adatfelvételt, melyet az óvodás tapasztalatok feldolgozását követően, 2019 őszére tervezik. Az iskolakezdés körüli stressz objektív mérését célzó korizolminták gyűjtése megtörtént, a minták laboratóriumi feldolgozása folyamatban van. Szakmai szempontok alapján elvetették a felnőttek stressz-szintjének hormonalapú mérését, a továbbiakban a vizsgaszorongás egyéni mintázatait kutatva az elektrodermális mutatókra koncentrálnak. Előkészítették a neurofeedback-alapú meditációs programban alkalmazandó Muse eszköz validálását. Az Obimon Technologies által biztosított új rendszerre építve megterveztek egy pilot-vizsgálatban tesztelhető szociometriai mérési módszert.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási eredmények

A jelen projektet megalapozó módszertani publikációk előkészítését (részben a már meglévő eredmények alapján) a jelen félévre tervezték. Ezek közül kiemelendő az elektrodermális aktivitás csoportos mérésére alkalmas, nyílt forráskódú eszköz validálását bemutató cikk, melyet a szakma egyik legnívósabb tudományos lapjába, a *Psychophysiology* c. folyóiratba fogadtak el közlésre.

III. A kutatóhely új hazai kapcsolata 2018-ban

A projektben tervezett szociometriai mérés kapcsán új munkakapcsolatot sikerült kialakítaniuk egy hazai startup céggel. Az Obimon Technologies Kft. által létrehozott eszközök társadalomtudományi jellegű alkalmazása fontos és a releváns szakterületen rendkívül újszerű.

IV. 2018-ban elnyert kutatási megbízás rövid bemutatása

A kutatócsoport két tagja bekapcsolódott az ELTE Kiválósági Központ „Diagnosztikai és terápiás fejlesztések” tématerületének munkájába (ehhez 2018-ban anyagi támogatást nem

kértek). A Lendület-projekt témáihoz kapcsolódó diagnosztikai fejlesztési irányokat vázoltak fel, melyek megvalósítását 2019-től tervezik.

V. 2018-ban elfogadott jelentős tudományos publikáció

Kasos K., Zimonyi S., Gonye B., Köteles F., Kasos E., Kotyuk E., Varga K., Veres A., Szekely A. *Obimon: an open-source device enabling group measurement of electrodermal activity* (accepted manuscript in PSYCHOPHYSIOLOGY, Manuscript ID PsyP-2018-0187.R2).

MTA–ELTE LENDÜLET TÖRTÉNETI FOLKLORISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Bárth Dániel, PhD
1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8.
telefon: (30) 277 5181; e-mail: barth.daniel@btk.elte.hu
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2018

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A 2018-ban indult Lendület-kutatócsoport *Alsópapság a 18–20. századi lokális közösségekben Magyarországon és Erdélyben* címmel kezdett kutatásokat, amelyek elsősorban a levéltári történeti folklorisztika, az egyháztörténet és a történeti antropológia módszertanán alapulnak. Az első félév vállalásai közé tartozott a kutatócsoport felállása és infrastruktúrájának kialakítása, a havi munkamegbeszélések megtartása, a bemutatkozó workshop előkészítése, a digitális adatbázis megtervezése és a vállalt kutatások megkezdése, a tudományos előadások megtartása.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A munkaterv vállalásait sikerült maradéktalanul megvalósítani: a digitális adatbázis alapelvei rögzítésre kerültek, a kéthetente megtartott munkamegbeszéléseken a kutatási problémák kerültek előtérbe, a bemutatkozó workshopot 2019. január 30-án sikeresen megrendezték.

b) Tudomány és társadalom

A munkaterv vállalásai között szereplő előadások egyike a kutatócsoport vezetőjének prezentációja, mely a Pécsett 2018. szeptember 27-28-án megrendezésre került *Egyházi társadalom a 18. századi Magyarországon* című konferencián hangzott el és teljes egészében felkerült a legnépszerűbb videomegosztó oldalra. A kutatócsoport poszterbemutatóval szerepelt az ELTE Tudomány Napja rendezvényén (2018. november 23.). A kutatócsoport vezetője interjút adott a Kvarc FM rádió egyik reggeli műsorában, amelyben a kutatásokat ismertette.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatóhely új kapcsolatot az év első felében nem létesített. A kutatócsoport egyik tagja hosszú idejű kutatómunkát végez Kanadában, az albertai egyetemen.

IV. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

A kutatócsoport első félévében a publikációk előkészítése zajlott, olyan publikáció még nem jelent meg, amelyen a kutatócsoporti támogatás feltüntetésre került.

MTA–SZAGKHF LENDÜLET GÖRÖGKATOLIKUS ÖRÖKSÉG KUTATÓCSOPORT

kutatócsoport-vezető: Véghseő Tamás, PhD
4400 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 13–19.
telefon: (42) 597 600; fax: (42) 597 601
e-mail: v.tamas71@gmail.com; honlap: byzantinohungarica.com
a kutatócsoport megalakulásának éve: 2018

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

A kutatócsoport megalakulását követően a munkatervnek megfelelően három szekcióban – egyháztörténeti, egyházművészeti és egyházjogi –indult meg a kutatómunka. Az első év feladatai mindhárom szekcióban jellemzően forrásfeltáró levéltári kutatásokból állnak.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A csoport tagjai kutatásokat végeztek a Vatikáni Titkos Levéltárban, a Kárpátaljai Állami Területi Levéltárban (Beregszász), az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, a Szlovák Görögkatolikus Metropólia Levéltárában (Eperjes), a Maros Megyei Levéltárban (Marosvásárhely), a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Nagy Szent Bazil Rend Máriapócsi Levéltárában, a „Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi" levéltárában (Vatikánváros), a Keleti Egyházak Kongregációja levéltárában (Vatikánváros). A kutatócsoport tagjai könyvtári kutatómunkát végeztek az alábbi helyeken: Österreichische Nationalbibliothek, Wienbibliothek im Rathaus, Hauptbibliothek der Universität Wien, Pontificio Istituto Biblico. Fotódokumentáció készült az eperjesi görögkatolikus székesegyházban, bécsi görög templomokban, valamint Maros megye egykori görögkatolikus településein. Időarányosan megtörtént a Munkácsi Egyházmegye és az Eperjesi Egyházmegye körleveleinek (1773–1945) átvizsgálása. A forrásfeltáró kutatásokkal párhuzamosan megkezdődött azok feldolgozása és a publikálásra kijelölt dokumentumok átírása is. Ennek eredményeként az első kutatóév végére tervezett forrásgyűjtemény korpuszának kb. 75 százaléka összeállt. Az első kutatóév végére tervezett tanulmánykötet tanulmányainak többsége is beérkezett, lektorálásuk folyamatban van. A tervezett publikációk egy részének közlésre leadása megtörtént.

b) Tudomány és társadalom

2018 júliusában a Kossuth Rádió „Tér-idő" című műsorának két egymást követő részében (összesen mintegy ötvenpercnyi műsoridőben) a vezetőkutató és egyik munkatársa a kutatócsoport kutatásairól tájékoztatta a közvéleményt. 2018 decemberében a kutatócsoport vezetője a Kossuth Rádió „Az este" című műsorában (24 perc) hasonló tájékoztatást adott. 2018. december 10-én a csoport tagjai a MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára rendezvényén kerekasztal-beszélgetés keretében mutatták be kutatásaikat. Munkatársaik 11 tudományos ismeretterjesztő cikket jelentettek meg. A csoport saját internetes weboldallal (byzantinohungarica.com) és Facebook-oldallal rendelkezik, melyeken rendszeresen kutatási beszámolók jelennek meg.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

A kutatócsoport tudományos együttműködést kezdett a würzburgi egyetemen működő Keleti Egyházi Intézettel (Ostkirchliches Institut an der Universität Würzburg), melynek egyik első eredményeként 2019 októberében az Intézet központjában kétnapos konferenciára kerül sor a

magyarországi görögkatolikusok történelméről. A kutatócsoport együttműködési megállapodást készített elő az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárával és a MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárral.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Elnyert pályázat még nincs, de megkezdődött a kutatócsoport részvételének előkészítése egy Horizon 2020-pályázatban *(call DT-Transformations-11-2019 - Collaborative Approaches To Cultural Heritage For Social Cohesion)* a Bolognai Egyetem, a Római Európa Egyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem konzorciális együttműködésével.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Véghseő, Tamás: Katholiken des byzantinischen Ritus in Ungarn. 2. Teil: Von 1920 bis 1989 OSTKIRCHLICHE STUDIEN 67: 2 pp. 273-304., 32 p. (2018)
2. Terdik Szilveszter: Some Aspects of the History of the 18th-Century - Greek-Catholic Stone Churches in the Area around Baia Mare (Nagybánya) MUSEIKON: A JOURNAL OF RELIGOUS ART AND CULTURE 2 pp. 117-146., 30 p. (2018)
3. Dobos András: Interaction between Superstitious Beliefs and Liturgical Life. Phenomenological and Philosophical Reflection on the Practices of the Carpathian Byzantine liturgical tradition. In: Lossky, Andre; Sekulovski, Goran; Pott, Thomas (szerk.) Liturgie et religiosité: 64e Semaine d'études liturgiques Saint-Serge, Münster: Aschendorff Verlag, (2018) pp. 74-90., 17 p.

A BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI EGYETEMI LENDÜLET-KUTATÓCSOPORTOK FŐBB MUTATÓI ÉS PÉNZÜGYI ADATAI 2018-BAN

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–DE Lendület Magyarország a Középkori Európában Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	1,37	Ebből kutató[2]:	1,37
PhD, kandidátus:	0,37	MTA doktora: 0,7	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				36
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				24
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				3
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	15	idegen nyelven:	3
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	3	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	4	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 53 Összes független hivatkozások száma: 53

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	16	hazain:	14
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	6
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	4	hazai:	4

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 8

Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	11

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	22825	E Ft
Teljes saját bevétel:	3000	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	3000	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület Humanizmus Kelet-Közép-Európában Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	5,32	Ebből kutató[2]:	5,32
PhD, kandidátus:	5,32	MTA doktora: 0,0	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				26
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				23
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				6
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				1
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				4
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	3	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	8	idegen nyelven:	2
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 30 Összes független hivatkozások száma: 29

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 1 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	21	hazain:	17
Nyilvános esemény megrendezése:	2	kulturális rendezvények:	18
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 5

Témavezetések száma: TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	1	PhD:	3

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	34232	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület Lingvális Artikuláció Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,0			Ebből kutató[2]:	1,5
PhD, kandidátus:	1,5	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				15
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				14
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				4
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	4
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 2 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	5	hazain:	19
Nyilvános esemény megrendezése:	3	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	4

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	4
Diplomamunka (MSc):	9	PhD:	6

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	23792	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–SZTE Lendület Föderális Piacok Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	2,25	Ebből kutató[2]:	2,25
PhD, kandidátus:	1,0	MTA doktora: 1,0	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,25

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				17
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				14
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				2
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				4
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	5
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	3
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 6 Összes független hivatkozások száma: 6

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	10	hazain:	3
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 2

Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	33864	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:		E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület Társas Elmék Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	1,25			Ebből kutató[2]:	1,25
PhD, kandidátus:	0,25	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 1,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				2
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				2
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	2	hazain:	1
Nyilvános esemény megrendezése:	1	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	7	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	32663	E Ft
Teljes saját bevétel:	7000	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	7000	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–BME Lendület Nyelvelsajátítás Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	0,32			Ebből kutató[2]:	0,32
PhD, kandidátus:	0,32	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				0
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				0
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	0	hazain:	0
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 0

Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	3

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	38000	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület Liturgiatörténeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	0,41			Ebből kutató[2]:	0,41
PhD, kandidátus:	0,41	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					0
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					0,0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				2
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				1
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				1
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	0	Összes független hivatkozások száma:	0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	1	hazain:	1
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	1

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			0,4
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	31000	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület SPECTRA Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	1,08			Ebből kutató[2]:	1,08
PhD, kandidátus:	0,59	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]:					1
35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]:					0,49

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				0
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				0
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]:	0	Összes független hivatkozások száma:	0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]:	PhD: 0	MTA doktora:	0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	13	hazain:	1
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	3

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]:			1
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	0

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	31406	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület Adaptáció Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	1,33			Ebből kutató[2]:	1,0
PhD, kandidátus:	0,5	MTA doktora:	0,0	Rendes tag és levelező tag:	0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,75

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				0
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				0
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	0	hazain:	0
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	0

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	45997	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA–ELTE Lendület Történeti Folklorisztikai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	0,58	Ebből kutató[2]:	0,58
PhD, kandidátus:	0,58	MTA doktora: 0,0	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,33

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]: 2

Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]: 2

Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	1	idegen nyelven:	1
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0,5 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	1	hazain:	3
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	0
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 0,5

Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	30904	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2018-ban

A kutatócsoport neve: MTA-SZAGKHF Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám[1]:	1,31	Ebből kutató[2]:	1,21
PhD, kandidátus:	0,61	MTA doktora: 0,0	Rendes tag és levelező tag: 0,0

A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma[3]: 0

35 év alatti, kutatóhelyi állományban levő kutatók száma[4]: 0,36

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud, okt. és ismeretterjesztő) publikáció száma[5]:				2
Az év folyamán megjelent teljes tudományos publikáció száma[6]:				2
Tanulmány, cikk tudományos folyóiratban magyarul:				0
hazai tudományos folyóiratban idegen nyelven:				0
külföldi tudományos folyóiratban idegen nyelven:				2
mindezekből recenzió, kritika	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia, atlasz	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet, térkép	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Könyv szerkesztése[7]	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Folyóirat, vagy sorozatszerkesztés	magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK (2017)

Összes hivatkozás száma[8]: 0 Összes független hivatkozások száma: 0

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2018-BAN

Tud. fokozat megszerzése[9]: PhD: 0 MTA doktora: 0

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tud. előadások száma nemzetközi rendezvényen[10]:	5	hazain:	9
Nyilvános esemény megrendezése:	0	kulturális rendezvények:	1
Tanácsadói tevékenységek száma[11]:			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	5

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma[12]: 1

Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	6

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege[13]:	33500	E Ft
Teljes saját bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó támogatás és bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az egyéb hazai pályázati forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
Az év folyamán az EU forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel[15]:	0	E Ft
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	E Ft
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel[16]:	0	E Ft